ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
1
MARDI
1er MARS
1977

LE NUMERO 1.50 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·801

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.801

ՍՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԿԸ ԲԱՆԻ ՄԻՇՏ

Բ·— ՀԱՑԵՐՈՒՆ ԸՐԱԾԸ ՀԻԹԼԷՐԷՆ ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ ԷՐ

Գրքոյկի Ա· բաժնին մէջ Ահմէտ Վէֆիկ խօսելով Հայոց ծագումին եւ հայրենիքին մասին, կը գրէ թէ «հայ ասպատակները այրեցին ու կողոպտեցին Ուրարտացիները հայրենիքը, ջարդեցին ու բնաջնջեցին բնակչութիւնը եւ ինչ որ մնացեր էր Ուրարտացիներէն, զայն ներկայացուցին աշխարհին՝ իբրեւ հայկական քաղաքակրթութիւն»։

Ցետոյ ոստում մը կատարելով Ուրարտուէն մինչեւ Հիթլէր, կը յայտնէ հետեւեալ չնաշխարհիկ գաղափարը·—

«Երբ Նացի Գերմանիոյ նախարարապետ Հիթլէր իր ճառերէն մէկուն մէջ Հայերուն ակնարկեց, վերը ըսուածներէն յայտնի կ'երեւի, որ ուզեց մատնանշել Հայերու պատասխանատուութիւնը Ուրարտացիներու բնաջնջման մէջ, որ կը կազմէ պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւններէն մէկը»։

«Արմենիա» բառին ստուգաբանութեան անցնելով, գրքոյկին հեղինակը կը տրամաբանէ, որ Հայերուն բուն հայրենիքը Ցունաստանն է (Թեսալիա)։ Հայերը իրենք զիրենք կը կոչեն Հայ կամ Հայք եւ իրենց երկիրը՝ Հայաստան։ «Այլ խօսքով, Փոքր Ասիոյ Արմենիան կը նշանակէ լեռնացաւառ։ Որով անիկա ո՛չ Հայաստան է, ոչ՝ Հայերու պատմական հայրենիքը»։

Ինչ չքնաղ տրամաբանութիւն։

Քանի մը տողով յիշելէ ետք Հայերու կացութիւնը օսմանեան տիրապետութեան տակ, կ'ակնարկէ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին, Հնչակներու եւ Դաշնակներու կազմութեան եւ 1894էն 1897ի, 1904ի, 1905ի, 1909ի և 1915ի ապստամբութեանց (?)։

Առաջին աշխարհամարտին, երբ օսմանեան կայսրութիւնը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր, Հայերը Թշնամիներու հետ գործակցելով լայնածաւալ եւ ընդհանուր ջարդ կազմակերպեր են անմեղ եւ անպաշտպան Թուրք քաղաքացիներու դէմ։ Կամաւորական զօրագունդեր կազմեր են, ետքը։

Ցետոյ ահա թէ ինչ է պատահեր։

«Տարագրութեանց ընթացքին կարգ մը Հայ հրոսախումբեր կտրեցին կարաւանները ճամբան, յարձակեցան անոնց վրայ, խաղրութեան պատասխանատու ապահովութեան ուժերուն վրայ եւ այսպիսով պատճառ դարձան մեծ թիւով մարդոց մահուան։ Ծրանսացի ականատես մը Հայերու կորուստը կը հաշուէ 50·000էն հարիւր հազար»։

«Ականատես» բառը փիէր Լիօթէն է, մասնաւորաբար զօրավար Կուրոյի քաղաքային գրասենեակին տնօրէնն էր Սուրիա – Լիբանանի մէջ։ Գրքոյկին մէջ հրատարակուած է 1973 փետր· 16 թուակիր իր նամակը՝ ուղղուած Ֆրանսայի վարչապետ փիէր Մէսմէրի եւ Արտաքին նախարար Մօրիս Շումանի։

Թուրք քարոզչական մեքենան է, որ փիէր Լիօթէնին դրել տուած է այս նամակը, որ կը գրաւէ գրքոյկին 31–32 էջերը, Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ յուշարձանին բացման եւ Փարիզի Թուրք դեսպան Հասան Ըշըքի ցուցաբարական կերպով Անգարա մեկնելուն առթիւ։ Ցայտնի Թըրքասէր մըն է փիէր Լիօթէ, որ երբեք «ականատես» չէ եղած 1915ի դէպքերուն։ Հեղինակ է նոր Թուրքիոյ նուիրուած գրքի մը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ

34 ՄԵՌԵԱԼ ՌՈՍԻԱ ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ

— o —

Երկու օրուան մէջ, երկու հրդեհներ ծագեցան Մոսկուայի մէջ, որու առաջինը մանաւանդ պատահած քաղաքին արդիական Ռոսիա պանդոկին մէջ նաեւ խլեց մարդկային զոհեր։ Ըստ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներուն 34 մեռեալ կայ եւ 70 վիրաւոր, իսկ ամերիկեան աղբիւրները յիսունէն վաթսունի մասին կը խօսին։ Դիակներու մէջ կան ոմանք որոնց ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ճշդել։

Ռոսիա պանդոկը չինուած է 1967ին եւ ամէնէն արդիականն է։ Կը գտնուի Ս· Պազիլ տաճարին դիմացը, կարմիր Հրապարակին անկիւնը։ 6000 անկողին ունի բաշխուած 3572 սենեակի վրայ։ Կազմուած է չորս չէնքերէ եւ 95 մեթր բարձրութեամբ աշտարակ մը ունի որ կը տիրապետէ Մոսկուային։ Հրդեհը վնասած է գլխաւորաբար հիւսիսային մասին եւ մնացեալը ըստ սովորականին կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Զոհերու մէջ կարելի եղած է ճշդել որ 11 խորհրդային հպատակ կար, մէկ ճափոն, մէկ արեւելեան – գերմանացի, հարիւր Ֆրանսացիներ եւ 200 Ամերիկացիներ ոչ մէկ վնաս կրած են։

Անշուշտ ինչ որ անխուսափելի էր կը պատահէր Երկուշաբթի օր, այսինքն կը խօսուէր ոճրային արարքի մը մասին եւ այս պարագային ալ երեք վարկած նկատի կ'առնուի՝ խենթի գործ, ընդդիմադիրներուն գործը Թէ ոստիկանական « կարգադրութիւն » վարկաբեկելու համար ընդդիմութիւնը։ Տրուած առաջին բացատրութիւնը այն էր, որ վերելակի խանգարումի մը հետեւանք էր ինչ որ անկարելի բան մը չէ եւ կարելի է մտածել Թէ արեւմտեան լրագրողները իրենց երեւակայութեան ուժ տալով է որ այլ բացատրութիւններ կը փնտռեն։ Բայց ճիշդ է նաեւ որ այդ վարկածին գլխաւոր պատճառն էր երկրորդ հրդեհը, որ ծագեցաւ կիրակի օր, այս անգամ ծովային առեւտուրի նախարարութեան վերջին յարկը, Պալշոյ Թատրոնէն ոչ շատ հեռու, կարլ – Մարքս պողոտային վրայ։ Այս անգամ կարելի եղած է առաջքն առնել սկիզբէն իսկ եւ զոհ չկայ։

Քանի մը տողով

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը կ'ուզէ որ 1977ը ըլլայ կեանքի որակի տարի մը, նաեւ բնութեան։ Այդ առընչութեամբ որոշած է «Մաոի Սգի· Օր» մը ստեղծել որ այս տարի նշանակուած է Ապրիլ 16ին Թագաւորական ընտրութեանց պատճառով, մինչ ամէն տարի պիտի համապատասխանէ գարնան առաջին օրուան։

ՔԼԻՖՈՐՏ Մակարիոսէն ետք տեսնուած է Տենքթաշի հետ եւ չորս ժամ խօսակցութենէ ետք, ըսած է որ Միացեալ Նահանգները միտք չունին գործօն դեր մը խաղալու Կիպրոսի հարցին մէջ։ Արդէն Տենքթաշ եւ Թուրք – Կիպրացիները քանիցս մերժած են ամերիկեան որեւէ ուղղակի միջամտութիւն։ Քլիֆորտ ըսած է նաև որ տեսակ մը «լաւատեսութիւն» ունի եւ կարելիութիւն մը կը տեսնէ որ Կիպրոսի հարցին կարգադրութիւն մը ըլլայ 1977ին։

ԱՄԻՆ ՏԱՏՄ· 250 Ամերիկացիները, որոնք Ուկանտա կ'ապրին, տեսակ մը «պատանդ» բռնած է եւ զանոնք հրաւիրած իրեն հետ տեսնուելու Զորեքշաբթի օր Էնթեպէ (Ծանօթ օդակայանը, որ դէպքէն ի վեր փակ էր)։ Ամէն պարագայի մարդուն վրայ հիացող ալ կայ եւ այդ ինքնատիպ նահոյշը պարզ է Ամերիկացի է եւ.... կին։ Ֆլորանս Քենըտի որ փաստաբան ալ է «նշանաւոր մէկը» կը գտնէ։ Ոմանք ալ արդէն Սեսիլ Պ· ոը Միլի կամ Հիչքոքի կը նմանցնեն սիւսփէնսի իր ճարտարութեան համար։ Ոչ ոք գիտէ արդարեւ Թէ ի՞նչ պիտի ընէ Զորեքշաբթի իր 250 ամերիկացի պատանդներուն։

ՇԻՐԱՔԻ դէմ պայքարը կը սաստկանայ անկախ – հանրապետականներու կողմէ եւ Փոնիաթովսկի չվարանեցաւ նոյնիսկ ըսելու Թէ «անոնք որոնք պատասխանատու են մեծամասնութեան պատասխանատու պիտի ըլլան անոր ձախողութեան։ Արդարեւ Նուվել – Օպսերվաթէօրի հանրային կարծիքի մէկ քննութեան համաձայն, Ձախի դիմաց, երկրորդ չրջանին Շիրաք նուազ կը «դիմանայ» քան ա՛Օրնանօ։ Ըստ այս քննութեան Ձախը կը յաղթէ 49 առ հարիւրի դէմ 51 առ հարիւրով Շիրաքեան ցանկերու դէմ մինչ եթէ ա՛Օրնանոյի ցանկերը առաջին դիրքի վրայ ըլլան, մեծամասնութիւնը կը յաղթէ 52 առ հարիւրով։

ԺԱՆ – ԺԱՔ ՍԵՐՎԱՆ ՇՐԷՊՒՐ կրկին պաշտօնի գլուխ կանչուեցաւ Նախագահին կողմէ։ Իրեն յանձնուեցաւ ուսումնասիրել տեսական, քաղաքական եւ ընկերային կացութիւնը եւ դարմաններ եւ բարեփոխումներ առաջարկել։ 13 օրուան ձախող անցեալէ մը ետք, կրկին կը դառնայ բարեփոխումներու տեսակ մը «արտակարգ» նախարար։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ առեւանգումի նոր տեսակ մը երեւան եկած է՝ դազազ առեւանգել։ Մաֆիան այս անգամ դողցած է մեծահարուստ Սալվաթորէ Մաթեոեզիի դազազը, իր առժամեայ կայանէն եւ փոխարէնն մէկ միլիառ լիր (6 միլիոն ֆրանք) պահանջած։ Ընտանիքին մէկ դասակը, վարդապետ, դէմ եղած է (միայն անմահ հոգին է կարեւորը), մինչ երեսփոխան տղան տրամադիր էր վճարելու, վասնզի «մեռելները դին չունին»։ Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը դիակը գտած է։ Առեւանգողները շատ հեռու չէին տարած այլ ուրիշ դամբարան մը դրած...։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

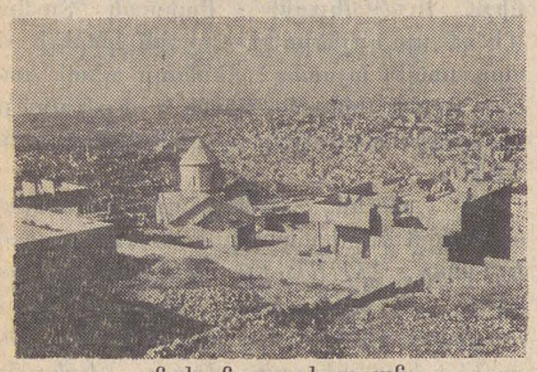
ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

Եթէ առիթ չունենայի անցքով չարաթ մը Ամման մնալու, այս Նոր Տարուան սկիզբը, երբեք պիտի չկարենայի պատկերացնել, որ պաղեստինցի գաղթական – ներով խճողուած՝ Յորդանանի մայրա – քաղաքի մայթերուն վրայ, Մեսրոպեան բարբառը լսեմ։

Ուշադրութիւնս գրաւողը հայր մըն էր, որ ազդալոյսի կառաչնալուն, իր տասնամեայ (մօտաւորապէս) տղուն կ'ըսէր։

— Անցի՛ր տղաս, որո՞ւ կը սպասես…

Տղան անցաւ։ Հայրը եւ որդի կորսուե–

ընդհանուր տեսարան
եւ Ս. Թադէոս–Ս. Բարթողիմէոս եկեղեցի

ցան փաթթոցաւոր ամբոխին մէջ, բայց այդ օտար քաղաքը յանկարծ ինծի ընտանի թուեցաւ եւ համոզուած էի որ քիչ յետոյ ուրիշ Հայերու պիտի հանդիպիմ, ուրիշ հայերու որ ուրիշ գաւակներու հետ այնքան անոյշ հայերէն խօսիլ պիտեն…։

Արդարեւ, նոյն այդ չուկային մէջ, որ սիրան էր քաղաքին, եռեւէ եռեւ հան – դիպեցայ Տաէսեանններու, Թիւթիւն – ճեաններու, Թալաթինեաններու, Շիրակ – ներու, Արմենիաններու եւայլն…։

Երեկոյ է։ քրոջս տունն ենք։ ընթրիքի սեղանին չուրջ հաւաքուած ենք ընտանեօք, բարեկամներով։ ոմանք կը յիշեն տակաւին 15 տարի առաջ, երբ նորընծայ արեզայ, առաջին անգամ այցի եկած էի Ամման, ու այնքան հաճելի պարզմտու – թեամբ մը կը յիշեցնեն ինծի։

— Կը յիշե՞ս, վարդապետ, Շաքէն, փոքր աղջիկս… ամուսնացաւ Լեւոնին հետ, որ այն առեն 12 տարեկան էր ու Քանաան մեկնեցան։

— Տիգրանս վեց տարի է Աւստրալիա է։ Ի՜նչ աղուոր անգլերէն նամակներ կը գրէ…։

— Սոնիկը եւ Յակորը Ամերիկա գացին, բայց չկրցան յարմարիլ ու պիտի վերադառնան…։

Այս խօսակցութիւնները որքա՜ն կը նմանէին երկու օր առաջ Պուճ – Համուտի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, լսածնե – րուս…։

Որքա՜ն հրապուրիչ են անապատի այս ամայութիւններուն մէջ Քանաանայի, Ա–

մերիկայի, Աւստրալիոյ մոզական անուններն…։ չէ՞ որ ճամբորդական գրասեն – եակներուն պատերն ու ապակեփեղկերը զարդարուած են անոնց անտառախիտ, կապոյտ երկինքներու նկարներով պեր – ճաչուք, լայնատարած փողոցներով եւ հարուստ կառքերով…։ Խորքին մէջ, ա–մէնքս ալ միամիտ ենք քիչ մը այս երկրիս վրայ։ այս առթիւ չեմ կրնար չյիշել մանկութեանս սիրելի ընկերներէն մին, որ առաջին անգամ Փարիզ գալուն, դունա – տոր հատոր մը ձեռքին, ուր ամէն յուշարձան արեւոտ էր եւ կապոյտ երկինքով, դառնացած գոչեց։

— Եղբա՛յր, տասը օր է անձրեւէն գատ բան չեմ տեսներ…։

Վերադառնանք Ամման։

Արթիւր Թալաթինեան նուիրուած, ազգասէր տղայ մըն է։ գործունեայ, անգամ Ազգային Խորհուրդին, Ակումբին, եկե – ղեցիին եւ յատկապէս խանդավառ նոյն դիշերը, որովհետեւ խոստացած եմ որ հայ արուեստի մասին դասախօսութիւն մը պիտի տամ իր սիրելի ակումբին մէջ։ իսկ ինք փոխադարձ կը հաղորդէ մանրամասն տեղեկութիւններ Յորդանանի հայ գաղութի մասին։

×

1948ի պատերազմինեան պատերազմէն առաջ Ամմանի գաղութը մօտաւորապէս հազար հոգի կը հաշուէր։ Մինչեւ 1960 այս թիւը կը բարձրանայ մօտ 8·000ի։ Այս արագընթաց աճը կը բացատրուի Պաղեստինէն դէպի Յորդանան ապաստանողներով։

1970ի Սեպտեմբերի չարաշուք ադէտը, կը ցնցէ նաեւ Հայերը որոնք չփոթած՝ մեծ մասամբ օտար երկիրներ կը գաղթեն։

Այսօր Ամմանի մէջ կ'ապրին մօտ 2·000 Հայեր, մեծ մասով խմբուած «Հայոց լեռ» կամ ձէպել էշրէֆիէ կոչուած բլուրին վրայ, որ մայրաքաղաքի եօթը բլուրներէն մեծագոյնն և ամէնէն բազմամարդն է։ Գաղութս ունի անտեսապէս բարեկեցիկ վիճակ մը, կազմուած ըլլալով դերքէ տէր վաճառականներէ, երկրաչափ – ներէ, արհեստաւորներէ (ոսկերիչ, դերձակ, մեքենագործ, նկարիչ եւայլն)։

Առաքելական համայնքը ունի չատ սիրուն եկեղեցի մը, որբատաչ քարերով կառուցուած եւ՝ նուիրուած Ս. Թադէոս Առաքեալին։ Հոգեւոր հովիւն է Աեռչան Վրդ. Զղջանեան։

Հայ Կաթողիկէները ունին Ս. Սահակ–Մեսրոպ ծաւալուն եկեղեցին, որպէս հովիւ ունենալով Սահակ Վրդ. Պարիչեան։ Ս. Թադէոս եկեղեցիին կից է Իւզպաշեան Ազգ. Նախակրթարանը մօտ 250 երկսեռ աշակերտներով, զոր կը վարէ Տիկին Ասկերիչեան Անահիտ, ծնեալ՝ Աղ. Յակոբ Օշական։

Առաջատ Ցղութեան հայ քոյրերու Ս. Սահակ – Մեսրոպ վարժարանը, փակ կը մնայ 1970ի արիւնալի դէպքերէն ի վեր։

Գաղութս օժտուած է ազգային երեք մխութիւններով։— Հ. Մ. Ը. Մ. (Հայ Մարմնամարզական Ընդհ. Միութիւն), Հ. Օ. Մ. (Հայ Օգնութեան Միութիւն) եւ Ա. Մ. Մ. (Ամմանի Մարզական Միութիւն)։ Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Հ.Օ.Մ. ունին իրենց սեփական ակումբը նոյն չէնքին մէջ, եւ մօտ 300 երկսեռ անդամ։

Հ.Մ.Ը.Մ. ունի կողովադունդի (պասքէթ) սեփական դաշտ եւ խումբը որ 1976ին մայրաքաղաքին ախոյենութիւնը չահած է։

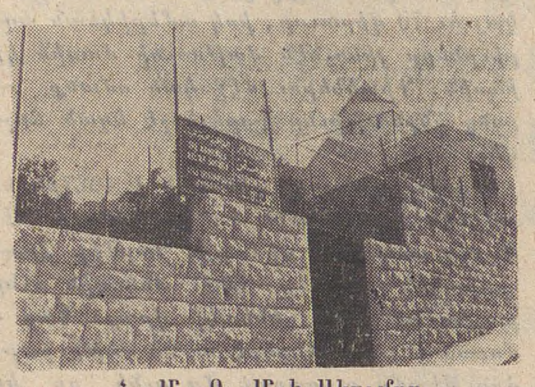
Հ.Օ.Մ.ը երկու տարիէ ի վեր ունի Հայ Ծերանոց մը ուր կը խնամուին մօտաւորապէս տասը տարեց հայրենակից – ներ։ Այս հաստատութիւնը կ'ապրի միմիայն գաղութին նուիրատուութիւններով։

Ս. Մ. Մ. ունի կողովադունդի խումբ մը ու մօտ առենէն կ'ունենայ նաեւ իր սեփական չէնքը։

×

«Սփոռ» կառք մը կանգ կ'առնէ մուտքին առջեւ. սեւաչուխ, սիրուն օրիորդ մը բանալիները ձեռքին կը մտնէ ներս. Սեղանէ։

— Ձեզի տոմս բերած եմ. վաղը ամէնքդ ակումբ, Հայկական Ծնունդը տօնելու. պիտի ըլլան ճաշ, երգ, պար, արտասանութիւն։ Սեղան կ'ածապարէ. դեռ Ամմանի մնացեալ վեց բլուրները պիտի այցելէ, բոլոր հայ վիլլաներուն դռները

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ակումբը

պիտի զարնէ եւ հրաւիրէ բոլորն ալ Հայկական Ծնունդը տօնելու։

Որքա՜ն քաղցր է Հայ ըլլալ, նոյնիսկ դիշերատեն, այս օտար ամայի բլուրներուն վրայ։

×

ԱԳԱՊՍ.— Ամմանէն մօտ 350 հազարամեթր հարաւ, Յորդանանի միակ նաւահանգիստը, կարմիր ծովու ափին։ Այդին էյլաթն է, Իսրայէլ։ չէնքերը հատիկ – հատիկ կը տեսնուին։ Զախին՝ Սառատան Արաբիոյ անապատները կը սկսին։ Հինգ ժամ անդադար անապատը կտրած

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Կրթական նախարար՝ Ռ. Հապլի մամլոյ ասուլիսի մը առիթով, անցեալ չաբթուան ընթացքին, ներկայացուց դպրոցական ընթացքի բարեփոխման ընդհանուր գիծերը որոնք չատ հաւանաբար օրակարգի նիւթ ըլլան Նախարարական Խորհուրդի յառաջիկայ նիստերէն մէկուն։

Ահաւասիկ այդ ընդհանուր գիծերը։

— Դասընթացքներու տեւողութիւնը յիսունըհինգ վայրկեանէն յիսունի պիտի անցնի։ Տասը վայրկեան հանգիստ։

— Ուսուցչական կազմի, աշակերտնե –

ենք հոն հասնելու համար։ Զայնասփիւռի մօտակայ կայան մը հայկական (?) երգեր կը հաղորդէ անհասկնալի լեզուով մը. քիւրտերէ՞ն է, լրաքերէ՞ն, եմմէներէ՞ն, այնքան ծանօթ են այս երգերը որ կարծես հայերէն կը լսես։ «Նուպարին պոյը», «Համայեակ Ջան»։ տարօրինակ չէ՞ այս նմանութիւնը…։

Ագապայի կեդրոնը, չուկան, սկիզբն ու վերջը բաղկացած է 50 մեթր երկար փողոցով մը, որուն երկու եզերքուն չարուած են տուներն ու խանութները։ Հարիւր մեթր դէպի հիւսիս անապատը կը սկսի, որ կ'երկարի մինչեւ Դամասկոսի դռները, եւ հարիւր մեթր դէպի հարաւ՝ ծովն է, կարմիր ծովը, ուր Յունուարի այս առաջին օրերուն, ջերմաչափը 26 աստիճան ցոյց կուտայ։

Արեւելքցի Հայու բնազդովս կը կարդամ խանութներու վերտառութիւնները, արեւակիցի մը անունը գտնելու յոյսով։ Մինչեւ Արեւելքի ո՞ր քաղաքին մէջ չկայ հայ խանութպան, վաճառական կամ արհեստաւոր մը. բայց այս կորսուած անապատին մէջ… կը խորհիմ. ու յանկարծ կը նկատեմ fոտաֆի ազգ մը, որուն վրայ խոշոր գիրերով գրուած, ֆրանսերէն եւ արաբերէն՝ Սթուտիօ Յակոբ։ Ներս կը մտնեմ յաղթական. յաղթանգամ, թուխ երիտասարդ մը կ'ընդունի զիս։

— Բարեւ ձեզ, Պարոն Յակոբ…։

— Ո՛չ, ես Արմէնն եմ Յակոբը հայրս է։ Երկու վայրկեան չէ անցած եւ արդէն հայր, մայր, քոյր կ'իջնեն խանութ՝ վերնայարկէն։

Սուրճի գաւաթները դեռ չաւարտած, ես արդէն գիտէի թէ ինչպէս Պր. Յակոբը քանի տարիներ առաջ Պէյրութէն գալով, հաստատուած էր հոն, բոյն դրած, զարգացած իր արհեստին մէջ, չահած բազմաթիւ մրցանակներ, առանց իր կապերը խզելու Պէյրութի, Երուսաղէմի եւ Ամմանի իր ազգականներէն։

Ըսէ՛ք, քաղցր չէ՞ Հայ ըլլալ, Յունուարի այս տաքին, հեռաւոր ու օտար այս կարմիր ծովափին…։

Հ. Յ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՓ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԳԱՂՏՆԻ ՊՍԱԿ

Մի ուրիշ մարդ էլ ներկայ էր անտառում այդ անսովոր ծէսին։ Նա, հեռաւոր մի ծառի տակ առանձին կանգնած՝ յուզուած ծխում էր եւ ծուխը օղակ – օղակ փչում դէպի լուսին։

Այդ մարդը ծերունի Մակարն էր։

Ես եւ Գոմէրի Սարգիսը, անաղմուկ մօտենալով, կանգնեցինք նրա կողքին։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՀԱՅԳՈՒԿԸ

Սպաղանաց Մակարը վանքի կռուից յետոյ սկսել էր լռելեան, իսկ երբեմն էլ բացայայտ ըմբոստանալ Գէորգ Զաւուշի դէմ։ Մակարը զժգոհում էր, որ Գէորգը անզգոյշ է, յաճախ ձիով շրջում, մինչդեռ փէդային պէտք է ոտքով շրջի անվտանգ մնալու համար։ Տրտնջում էր, որ նա չատ է վստահում քուրդ բէկերին, պիշերները համարձակ մտնում է նրանց քէօշկերը, երդիչներ է ուղարկում՝ նրանց երդով յեղաշրջելու եւ նոյնիսկ նրանց զէնքեր է բաժանում ոմանց։ Եւ այդ բոլորը անում է հակառակ քրդական բէկերի բազմաթիւ դժգոհութիւնների։ «Օձի ձուից եղնիկ չի ծնուի», — քարոզում էր Մակարը։

Խիտ յանդուգն, դատապարտելի քայլ էր համարում նաեւ Գէորգի անզգոյշ մուտքը Փարխինի օսման ապաների գաղտնի ժողովին։

Ալվարինջի ձախորդ կռիւը եւ Գէորգ Զաւուշի անապատելի ամուսնութիւնը Ս. Կարապետի անտառում բոլորովին խախտել էր Մակարի հաւատքը իրենց մեծաւորի հանդէպ։ Գէորգը զնդակահարել էր իր փէդայի հօրեղբօրը կին փախցնելու մեղադրանքով եւ այժմ այդ նոյն Գէորգը, խախտելով փէդայական ուխտը, ըշտապեց ամուսնանալ, երբ Հայաստանը դեռ ազատագրուած չէր։ Այն, ինչ մեղք եւ մարտական ակարութիւն էր համարուել Նեմրութի հայդուկապետի համար, թոյլատրելի՞ էր միթէ Գէորգ Զաւուշին։

Քաջարի հայդուկն իր օրերը վխտալով անց էր կացնում Գոմէրի, կարմիր ծառի եւ Ս. Յովհաննու անտառների մէջ։ Փէդայիներից մէկ–երկուսը նկատել էին, թէ ինչպէս իրենց հայդուկապետը սարից իջնելով՝ դարձեալ գաղտնի այցելում էր Ալվարինջ՝ կարասների թունդ գինով եւ դեղեցկուհի Ծանիկով արբենալու։

Մի կնոջ անուն էլ յիշատակուեց՝ Կաքաւ։ Մի ուրիշ լուրջ մեղադրանք էլ կար։ Սպաղանաց Մակարը, Տալուորիկի հին տոհմից սերուած լինելով, Սասունը համարում էր հայ ազգի հոգին, իսկ Տալուորիկը՝ Սասնայ հոգին։ Նա այն փէդայիներից էր, որ յոյսը գնում էր սեվական բազկի վրայ եւ կողմնակից էր, որ Հայոց փրկութեան գէնքը չինուի Սասունում, հայ զաբրինների ձեռքով եւ ոչ թէ բերուի Դամասկոսից կամ Երկրից։

Սասնոյ տոհմիկ իշխանը կամենում էր իր ձեռքը վերցնել փէդայիների ղեկավարութիւնը եւ ինքը իշխել նրանց վրայ։ Եւ նա ունէր կողմնակիցներ թէ՛ ժողովրդի եւ թէ փէդայիների մէջ։ Սասնոյ բոլոր աղդեցիկ իշխանները նրա կողմն էին։ Նրան համակիր փէդայիները թէեւ փոքրաթիւ էին, բայց բոլորն էլ ընտիր էին։ Այդ խմբի մէջ էին Գալէն, Փեթրաչ Մանուկը, Փեթրաչ Ախոն, Լաճկանցի Աբթինը, Զոլօն, Մօրուք Կարապետը եւ Շէնիկցի Մանուկը։

Այդ փէդայիները Մակարի ղեկավարութեամբ այլեւս չէին ենթարկւում Զաւուշի հրամաններին։ Շշուկներ էին տարածուել, որ Գալէն եւ Փեթրաչ Մանուկը, վտանգակ Հեղինէին սպանելու, դիտմամբ չտապեցրել էին նրա եւ Գէորգ Զաւուշի ամուսնութիւնը, կամենալով վերջնականապէս չախչախել իրենց հայդուկապետին եւ ղեկավարութիւնը իշխան Մակարին յանձնել։

Դրութիւնը լուրջ էր։ Լուրջ էր նաեւ իմ վիճակը։ Չէ՞ որ ես էի Նեմրութի փոթորիկների միջով զէնք բերել մարտական երկրից (Մակարը այդպէս էր կոչում Արեւելեան Հայաստանը), Մշեցի Տիգրանի հետ հասնելով մինչեւ կարս եւ Ալեքսանդրապոլ եւ տեսակցելով զօրապետ Ծղակցի Արոյի հետ։ Եւ այդ ամէնը եղել էր Գէորգ Զաւուշի հրամանով։ Մակարի կչտամբանքը մասամբ իմ դէմ էր ուղղուած, թէեւ նա ինձ սիրում էր, որովհետեւ դեռ փոքրուց ես նեռուել էի փէդայական չարժման մէջ՝ անկեղծօրէն կամենալով ծառայել Հայաստանի ազատագրութեան դատին։

ԹԱՔՈՒԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

'91 – Շար.)

րու ծնողաց եւ քաղաքապետարանի կարծիքները չօշափելէ եւ քաղելէ յետոյ, հաստատութեանց տեսչութիւնները պիտի կազմակերպեն դպրոցական շաբաթը ներ-չնչուելով իրարմէ շատ տարբեր երկու բանաձեւերէ:

Առաջին բանաձեւը, որակուած կրթական նախարարի կողմէ «ամփոփուած» հինգ օրերու (Շաբաթ օրը ազատ) վրայ կը բաժնէ շաբթուան ծրագիրը հետեւեալ գաւառորոմով՝ առաւօտները (երկու-շաբթիէն Ուրբաթ) յատկացուած մտաւոր նիւթերուն եւ կէսօրէ վերջերը վերապահուած մարզանքի, մարզական մրցումներու եւ խաղերու, գեղարուեստական եւ գիպուածական դաստիարակութեան ընչպէս նաեւ ձեռական գործերու:

Երկրորդ ձեւը, որակուած՝ «տարածուած», կը պահէ Շաբաթ առաւօտեան դասընթացքները: Մարզական, գեղարուեստական եւ նոյն տեսակի այլ դասընթացքները կ'ընթանան մէջ ընդ մէջ մտաւոր նիւթերուն հետ, երկուշաբթիէն մինչեւ Շաբաթ կէսօր, կամ առաւօտները կամ կէսօրէ վերջերը:

— Պըլվէի (Պէ· Ը· Փէ· Սէ·) եւ պաքալօրիայի քննութիւնները, ինչպէս նաեւ տարեվերջի դասարանական Խորհուրդները տեղի կ'ունենան Յուլիսի առաջին կիսուն: Այս, որպէսզի երրորդ եռամսեակը ըլայ լրիւ եւ ոչ անդամալուծուած քանի մը շաբաթներով քննութիւններու եւ պատճառով Խորհուրդներու հետեւանքով:

Այս պատճառաւ ալ, ղեւրացնելու համար քննութիւններու եղանակները, Պրըվէն պիտի տրուի ինքնաբերաբար երկրորդ դասարան ընդունուած աշակերտներուն: Իսկ պաքալօրիայի համար, ընդհանուր միջին ունեցողները զրաւոր նիւթերուն, վերջ պիտի ըլլան բերանացի քննութիւններէն: Այս նոր ձեւը պիտի գործադրուի Յուլիս 1978ին:

— Սեպտեմբերի վերամուտը կը կատարուի քանի մը օր տարբերութեամբ, ըստ շրջաններու: Գարնան արձակուրդները նոյնպէս կ'ըլլան, ինչպէս այս տարի, բաժնուած զոտիներու եւ թուականներու փոփոխական ըստ տարիներուն:

— Նոյնպէս փոփոխութիւն մը՝ քանըերկէք ժամերէն քանըմկուկէս ժամերու կ'անցնի շաբաթական ժամացոյցակը, մէջը չըլլալով մարզանքի ժամերը:

Երկու խօսք նաեւ ուսուցումներու բովանդակութեան որ յաջորդող շաբաթներուն մէջ Ի· Հ՝ պիտի ուսուցումներու ծրագիրը կ'ունենայ երեք առաջադրութիւններ՝ նպատակակէտները, բովանդակութիւն եւ ծանօթութիւններու ստացման եղանակաւորումներ:

Մէջ – նախարարական ահմանափակ Խորհուրդին, որ քննեց այս բարեփոխումները, կը մասնակցէին Հանրապետութեան Նախագահին չուրջ բացի անշուշտ Նախարարապետէն եւ Կրթական նախարարէն նաեւ կեանքի Որակի նախարարը՝ Վէննան Անքէտ եւ Սփոռի եւ Երիտասարդութեան Նախանախարարը՝ Ժ· Փ· Սուասոն: Ինչ որ կը նշանակէ թէ կրթական այս հարցը նաեւ իր շրջապիծին մէջ ունի այլ հրամայականներ:

Այս նոր կարգադրութիւնները կը դրաժապրուին 1977ի վերամուտին վեցերորդ դասարանէն սկսելով:

Հակազդեցութիւնները առաջին հերթին կուգան ուսուցչական սենտիքաներէն եւ յատկապէս Ազգային Կրթութեան Դաշնակցութենէն (ՖԷՆ) որ ամէնէն ուժեղ, կազմակերպուած եւ ազդեցիկ չարժումն է:

Եթէ այս դպրոցական ընթացքներու բարեփոխումը համեմատաբար նպաստաւոր ընդունելութիւն մը գտաւ շահակից շրջանակներուն մէջ, սակայն Ռ· Հապլի դեռ չէ հասած իր դժուարութիւններու վերջաւորութեան քանի Ազգ· Կրթութեան Դաշնակցութիւնը չատ բուռն կերպով հակառակ է Կրթական նախարարի ընդհանուր բարեփոխման ծրագրին, յայտարարելով նոյնիսկ որ Յուլիս 1975ին քուէարկուած օրէնքը պիտի անտեսէ, այսինքն պիտի չգործադրէ օրէնքը: Այս առթիւ, նոյնիսկ կը պահանջէ իր զանազան մասնաճիւղերէն «ձերմակ գիրք» մը, ուր մատնանշուած ըլլան ֆրանսական կրթական եղանակի պակասները եւ կատարուելիք առաջնահերթ փոփոխութիւնները:

Այս հարցը, առիթը կ'ունենանք անդրադարձած, ընդլայնելու, որովհետեւ կոչուած է դեռ երկար տարիներ այժմէականութեան լուսարձակները կեդրոնացնել իր վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ Հ· Մ· Ը· Մ·ի կեդրոնական վարչութիւնը, իրականացնելով թելադրանքը Հ· Մ· Ը· Մ·ի անդրանիկ պատգամաւորական ընդհ· ժողովին (գումարուած Պէյրութի մէջ, 1974 Դեկտեմբերին) իր 29րդ նիստին (1976 Փետր· 22) որոշած էր հաստատել Հ·Մ·Ը·Մ·ի Աբժանեաց չքանչանի դրութիւնը: Հետեւաբար, կեդրոնական վարչութիւնը Աբժանեաց ասկի չքանչանով պատուած է երեք եղբայրները՝ Տիգրան Քհնյ· Խոյեան (Ուաշինկթըն), Լուսեր Մասպանճեան (յետ մահու, Թրոնթօ) եւ Յովհաննէս Շահինեան (Պէյրութ): Տիգրան Քհնյ· Խոյեան միակ վերապրողն է Պոլսոյ 1918ի Հ·Մ·Ը·Մ·ի հիմնադիր անդամներէն: Մաս կազմած է նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ընչանին Պոլսէն հայրենիք մեկնող Հ· Մ· Ը·Մ·ական այն խմբակին, որ հայրենիքի մէջ կազմակերպեց ուր իր հունին մէջ դրաւ սկաուտութիւնը: Անցնելով Մ· Նահանգները, Տիգրան Քհնյ· մինչեւ այսօր ալ ներկայ կ'ըլլայ Հ·Մ·Ը·Մ·ի բարձրագոյն ժողովներուն: Լուսեր Մասպանճեան 1925ին, զալափարապաշտ երիտասարդներու հետ, հիմը դրած է Հ·Մ·Ը·Մ·ի Հալէպի մասնաճիւղին: Իր անունը կապուած է Հ·Մ·Ը·Մ·ի պատմութեան, նախ՝ Հալէպի եւ Միջին Արեւելքի, ապա՝ Քանատայի մէջ: Յովհ· Շահինեան մաս կազմած է Հ·Մ·Ը·Մ·ի Պէյրութի մասնաճիւղի առաջին վարչութեան: Շնորհիւ իր եւ իրեն գործակից հաւատաւոր եղբայրներու աշխատանքին, Հ·Մ·Ը·Մ· ամուր արմատներ նետեց թէ՛ Լիբանանի եւ թէ Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ քաղաքներուն մէջ, ուր յետագային կազմուեցաւ Հ·Մ·Ը·Մ·ի Շրջ· վարչութիւնը, որուն անխոնջ ղեկավարներէն մէկը հանդիսացաւ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ, Յունուար 16ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղի 14րդ տարեդարձի ժողովատարութիւնը: Բացումը ըրած է վարչութեան առենապետուհի՝ Մարի Մարտիրոսեան, կարգ մը տեղեկութիւններ տալով Միութեան անցեալի եւ ներկայի մասին: Հ·Մ·Ը·Մ·ի Պէյրութի մասնաճիւղը, որ հիմնուած է 1963 Նոյ· 11ին, ներկայիս ունի 67 գործօն 22 օժանդակ եւ 5 պատուոյ անդամներ: 1970ին կազմակերպուած ամառնային ամէնօրեայ վարժարանը, որ ունէր 60 աշակերտ, 1976ին ունեցած է 266 աշակերտներ: Միութեան միակ երազն է ամէնօրեայ վարժարան մը հիմնել: Օրուան առթիւ խօսք առած են Ս· Թէհլիրեան կոմիտէի եւ Թորոնթոյի Սիմոն Զաւարեան Ուխտի ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Փրոֆ· Շաքէ Մինասեան, որ ներկայացուցած է Հ·Մ·Ը·Մ·ի դերը գաղութներու հայապահպանման աշխատանքներուն մէջ: Ապա վարչութեան առենապետուհին խօսած է Ռուբինա Օհանջանեանի կեանքին մասին:

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

— o —

Տիգրան Փափազեանի մահուան լուրը՝ Փետր· 10ին, ցնցեց Լիոնի եւ Վիէնի այն հայերը, որոնք ճանչցած էին աղբացեալը 1926էն ի վեր, երբ, իրրեւ առաջին հանդրուան, ան կը հաստատուէր Վիէն:

Աղբացեալը տարիներ վարած էր Վիէնի Հ· Մ· Ը· Մ·ի նախագահի պաշտօնը եւ 1948ին՝ Լիոն փոխադրուելով, շրջունակած էր իր օգտակար ծառայութիւնները ընծայել ազգային գործերու եւ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ պայծառութեան:

Տիգրան Փափազեան ջերմօրէն կապուած էր հայկական աւանդութեանց եւ յարգանքով կ'ոգեկոչէր յիշատակը բոլոր անոնց՝ որոնք ազգային գործերուն իրենց մասնակցութիւնը բերելով, հրաժեշտ տըւած էին կեանքին՝ բարի յիշատակները թողլով մնացողներու հոգիներուն մէջ:

Յատուկ գովեստով կը խօսէր Պոլսոյ Յակոբ Վարժապետեանի հիմնած Պոլսոյ Հայրենակցական Միութեան մասին, այդ առթիւ նշելով նաեւ 60 երկսեռ ներատարներով «Տրդատ Թագաւոր»ի բեմադրութիւնը Էլտորատօ սրահին մէջ (Լիոն), նոյնը նաեւ՝ Վալանս, 1930ական թուականներուն:

Սիրելի Տիգրան, Սեւ ծովու ափին չքեղ Զօնկուլտաքը եղած էր ծննդավայրդ· սահեցիր այդ չքեղութիւնը ամբողջ կեանքիդ ընթացքին: Ցիշատակդ անթառամ պիտի մնայ հարազատներուդ եւ բարեկամներուդ հոգիներուն մէջ:

ՄԱՄԲՐԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՉԵԿՈՑՑ

ՅԿԵԱՆՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՂ ՆՈՒԻՐԷ
2·126·100 ՏՈԼԱՐ

Մեծ բերկրանքով կը հաղորդենք մեր աշխարհացրիւ անդամակցութեան եւ հանրութեան, թէ ցկեանս նախագահ Պր· Ա· Մանուկեան վերջերս Հ· Բ· Ը· Միութեան նուիրեց 2·126·100 տոլար, զոր կեդր· վարչական ժողովը ընդունեցաւ երախտագիտութեամբ:

Այս նուիրատուութենէն 1·737·755 տոլար բարգուեցաւ Միութեան Ա· Մանուկեան մշակութային հիմնադրամին վրայ՝ անոր մայր գումարը առ Դեկտ· 31, 1976 բարձրացնելով 5·132·520 տոլարի: 241 հազար 345 տոլար տրամադրուեցաւ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Քալիֆորնիոյ Զուիցերական Իրաւաբանական Ընկերակցութեան՝ յօգուտ անոր նպատակներուն եւ գործունէութեան, եւ 147·000 տոլար ալ Ամերիկայի կեդր· Յանձնաժողովին՝ կրթական գործի համար:

Հ· Բ· Ը· Միութեան Ա· Մանուկեան մշակութային հիմնադրամը 1968էն մինչեւ Դեկտ· 31, 1976 կրթական, մշակութային, երիտասարդական եւ խնամատարական ձեռնարկներու եւ նպատակներու համար ծախսած է 943·077 տոլար: Իսկ զպրոցներու, մշակութային եւ երիտասարդական կեդրոններու գնման կամ կառուցման յատկացուցած է 1·935·019 տոլար, որ մաս կը կազմէ հիմնադրամի մայր գումարին:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉ· ԺՈՂՈՎ

Նիւ Եորք, Ն· Ե· Փետր· 15, 1977

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (290)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ· ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՑՔ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ԳԵՏՆԱՓՈՐՆԵՐԸ

Առաջնորդը քարէ դամբաններէն մէկուն մօտենալով մատը զպպանակի մը վրայ դրաւ: Դամբանին քարէ երեսներէն մին ետ քաշուելով դուռ մը բացուեցաւ:

Ռոլան դամբանին վրայ բացուած դրան նկն ներս մտաւ: Սքալապրինօն ոտքի – կանապետը իր եռուէն քաշելով Ռոլանի եռուէն ներս մտաւ:

Առաջնորդը ձեռքը զպպանակի մը տարաւ եւ բացուող քարը ներս մտնողներուն վրայէն ինքնաբերաբար գոցուեցաւ:

Այս տեսակ մը ինքնաշարժ դրան վրայ երկաթէ ձողերով պաշտպանուած փոքրիկ պատուհան մը կար:

Այս պատուհանէն նայող մը ստորերկրեայ թաքստոցին մէջ անցած գարձածը ամբողջութեամբ կը տեսնէր եւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը կը լսէր:

— Դուրս նայեցէք եւ մտիկ ըրէք, ըսաւ Ռոլան խօսքը ճէնարոյի ուղղելով: Բայց եթէ բերաննիդ բանալու ըլլաք, առանց խնայելու կը սպանենք ձեզ:

Այս խօսքին վրայ, Սքալապրինօ իր գաշոյնը ցոյց տուաւ:

— Մի վախնաք, բնաւ բերան պիտի չբանամ, թոթովեց ճէնարօ զարմանահար:

Ահա յանկարծ ստորերկրեայ նչխարատունը լուսաւորող ազօտ լոյսը մարեցաւ. Ռոլանը առաջնորդող մարդը անհետացաւ:

Ամենախորունկ լռութեան մէջ քառորդ ժամ մը անցաւ:

Յանկարծ, վերէն, հեռուէն եկող ծանր եւ տխուր պղնձային ձայներ լսուեցան:

ճէնարօ տասներկու հարուածներ համրեց:

— Կէս գիշեր եղեր է, մռնչաց:

Վերջին հարուածին արձագանգները տակաւին նչխարատան մարմարակերտ չիրմներուն զարնուելով կը թրթռային, երբ յանկարծ սրահը ամբողջապէս լուսաւորուեցաւ:

— Աչքերնիդ բացէք, փսփսաց Ռոլան:

Եւ ճէնարոյի տեղ բանալու համար ետ քաշուեցաւ:

Ոտիկանապետը դէմքը դամբանին փոքր պատուհանին ճողերուն փակչուց եւ աչքերուն առջեւ պարզուող տեսարանը այնքան դրաւեց իր ուշադրութիւնը որ իր կացութիւնը մոռնալով աչք ու ականջ կարեցաւ:

Տասներկու հոգի մտան ստորերկրեայ նչխարատունը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր ձեռքին մէջ մէյ մէկ ջահ բռնած էր:

Ահա նչխարատունը լուսաւորող լոյսը այս տասներկու ջահերուն արիւնի գոյնով լոյսն էր:

Այս տասներկու մարդիկը նչխարատունին մէջ քովէ քով չարուելով, ձեռքի ջահերնին դեռին տնկեցին:

Այսպէս, ստորերկրեայ նչխարատան մէջ իրարու քով չարուած տասներկու ջահեր նչմարուեցան որոնց իւրաքանչիւրին տակ մէյ մէկ մարդ կեցած էր:

ճէնարօ նչմարեց որ տասներկու մարդիկն ու իրենց ջահերը ձիու պայտի ձեւ մը առած էին, որոնց առջեւ ցած ամպիոն մը կար որուն չուրջը բազմաթիւ աթոռներ չարուած էին:

Քառորդ ժամ մը եւս անցաւ:

Յետոյ, խումբ խումբ կամ զատ զատ նչխարատունը մտնել սկսան բազմաթիւ մարդիկ որոնց ամէնքն ալ խորանին տեսիլ սանդուխէն վար իջած էին: Բայց առաջին տասներկու հոգիէն վերջը եկող այս մարդիկը, առանց խորութեան, ամէնքն ալ դիմակ դրած էին երեսնին:

Առանցմէ իւրաքանչիւրը նչխարատունը մտնելուն պէս կուգար տեղ կը գրաւէր ջահերէն մէկուն քով:

Հազիւ քանի վայրկեան անցած, տասներկու ջահերէն իւրաքանչիւրին չուրջը տասնի մօտ դիմակաւոր ուրուականներ հաւաքուած էին:

ճէնարօ զայս տեսնելով հասկցաւ թէ ջահակիր մարդիկը վերջը եկող դիմակաւոր մարդոց պետերն էին:

Այս միջոցին նչխարատան մէջ հարիւրէ աւելի մարդիկ հաւաքուած էին:

Մէջտեղի ցած ամպիոնին վրայ չորս հոգի նստած էին:

ՄԻՇԷԼ ՋԵՎԱՓՕ

(Շար·)

Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Ղոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Էմի Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Տամլամեան, Տոքթ. Ղ. Տամլամեան եւ կինը, Ժամկոչեան, Քիթապճեան, Տամլամեան, Պօղոսեան, Պապիկեան, Մոսիչեան, Տէր–Յակոբեան, Ավշարեան, Իպոյեան, Ճնկտրեան, Տիլսիզեան, Մուքթաֆեան, Մոզեան, Ղոտիկեան, Ալանեան, Մորէլ եւ Հարի ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ ազգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Ազնիւ Քիթապճեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետր. 25ին, 91 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Երեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը հինգ 14ին, թաղումը Քլամարի գերեզմանատունը, ուր մարմինը կ'ամփոփուի ընտանեկան դամբանին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տամլամեան ընտանիքներուն։

Տէր եւ Տիկին Արամ Զալաքեան, Տէր եւ Տիկին Պերնար Շարսըճէ, այրի Տիկին Գարաւինէ Մոզեան, այրի Տիկին Մարի Մոզեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արսինէ Խըտըչեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մոզեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Արամ Մոզեան եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ԱՏՐԻՆԷ ՃԻՒՀԷՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Զալաֆեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24ին, 78 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հորեքշաբթի, Մարտ 2, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն–Թ'Ուէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

Le NOR SEROUND

DESIRE rencontrer les jeunes Arméniens recherchant des contacts avec d'autres jeunes et des activités au sein d'une organisation.

Répondre à toutes les questions que se posent les Arméniens à son sujet.

Dans ce but : organise pour la première fois à Valence une

OPERATION PORTES OUVERTES
GRANDE EXPOSITION ET VENTE DE LIVRES - DISQUES

qui se déroulera : Salle de l'U. G. A. B.
6, Rue Faventines — 26000 VAENCE
le Samedi 5 Mars de 14 à 20 heures
et le Dimanche 6 Mars de 14 à 20 heures
(sans interruption)

TOUS LES ARMENIENS SONT CORDIALEMENT INVITES

GRANDE BOUM DU N. S.
le Samedi 5 Mars à partir de 20 h. 30
26, Rue Bouffier — 26000 VALENCE

Հ. Ց. Դ.

Իսի.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութեան, Կիրակի Մարտ 6 ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոն,

Օրուան նիւթի շուրջ կը խօսի
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու կողմէ։

Մուտքը ազատ է

Ծանօթ.— Վարդանանց տօնին յատկացուած հանդիսութեան աւարտին, վարժարանի երկարամեայ ուսուցչուհի՝ եւ այժմ հանգստեան կոչուած Օր. Ընծայ Տէր–Ստեփանեանի ի պատիւ ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենայ մեծ սրահին մէջ։ Իր նախկին աշակերտ – աշակերտուհիներու եւ Լիոնի հայ գաղութի անդամներու ներկայութիւնը փափաքելի է, որպէս երախտագիտական նուազագոյն արտայայտութեան բաժին մը, նուիրեալ մանկապարտիզպանուհիին մատուցանելու համար։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. «Անի» կոմիտէի, Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ց. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 49, Ռիւ Վիքթոր Ճոժիէ։

Կը նախագահէ ՍԱՀԱԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական ջերմ մթնոլորտ։

Մուտքը ազատ է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արամ Մարտիրոսեանի *մահուան առթիւ Փոխան Ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէրին եւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ին։*

(*Տառնալ «Ցառաջ»էն*)։

«ՏԱՐՕՆ» ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՕՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարօնի Հայր. Մխիթեան վարչութիւնը հաճոյքով կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Լասէոթայի եւ իրենց բոլոր արուարձաններուն մէջ գտնուող հայրենակիցները, անխտիր, ներկայ ըլլալ իր սրահին՝ «ՏԱՐՕՆ»ի բացումին, Կիրակի Մարտ 6, ժամը 11ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ, Մարսէյլ։

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Լիոնի եւ Փարիզի քոյր մխիթարեանները։

Վարագոյրին բացումը կը կատարէ հայրենակից՝
ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ
կը բանախօսէ՝ Փարիզէն հրաւիրուած, հայրենակից
ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
Գինեձօն, ճաշ՝ «Քոչարի» նուագախումբի ընկերակցութեամբ։
Այս բոլորը «Տարօն»ի մթնոլորտին տակ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Դպրոցական Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիներու Միութեան պարահանդէսը ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ Մարտ 5, ժամը 21ին, Մշակոյթի նորակառոյց «Վասպուրական» չքեղ սրահին մէջ՝
12-14, Rue St. Basile
Orchestre CLAUDE MORAN
et ses animateurs
COTILLONS, AMBIANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ուսանողներու Օգն. Մարմնի ձայնը Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը, Ապրիլ 3, ժամը 13։

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի բացառիկ ժամերգութիւն։

Արարողութեանց ներկայ կը գտնուի եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մասնակցութեամբ փարիզեան չրջանի բոլոր եկեղեցականներուն։

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ չրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպած Հայ Արիներու Փարիզեան շրջանի Արիներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Կը նախագահէ
M. HENRI VAN EFFENTERRE
Professeur à la Sorbonne
Commissaire Général du « Jamborée de la Paix » de Moisson en 1947

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris 7e (Méro Invalides)

ԾԱՑՏԱԳԻՐ

— Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր, հայկական երգեր, Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ։ Թատերական ներկայացում հայերէն։ Կը մասնակցի նաեւ Հայ Արիներու Շրջանային նուագախումբը։

Միջնարարին՝ պիւֆէ եւ ցուցադրութիւն Միութեան գործունէութեան

Մուտք 20 Ֆր. — 10 տարեկանէն վար սկսող մուտքը ազատ է։

VOYAGE en ROUMANIE

avec JACQUES CHELELEKIAN

VOL SPECIAL au départ de MARSEILLE et LYON

du 4 au 18 Juin

SEJOUR bord de Mer à MANGALIA	1.990,00 F.
SEJOUR et CIRCUIT	2.250,00 F.
SEJOUR avec CURE de GERIATRIE	2.780,00 F.

(*traitement de rajeunissement du Professeur Ana ASLAN*)

Prix comprenant : Transport aérien Aller-Retour — Pension complète en chambre double — Hôtel première catégorie — Transferts — Service d'un accmompagnateur

Renseignements et Inscription :

Jacques Chelelekian — VOYGES WASTEELS
87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — Tél. (91) 50-89-12
Lic. A 568

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
Նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին։

CONFÉRENCE - DÉBAT
VIENNE

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ֆրանսերէն լեզուով
Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութեան խաղաղ հակաւ կողմնորոշումները
Դասախօս.— ՑԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 20·30ին,
Օթէլ տը լա Փոսթ, Վիէն

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 20·30ին, Հայկազեան մարզական մարմնի սրահը, 6, Ռիւ Ռամպուլօ, Փարիզ 12ի։

Կը մասնակցին Հայկազեան մարզական մարմնի տղոց եւ աղջկանց խումբերը։

Ներկայ կը գտնուի Հայկազեան մարզական մարմնի Վարչութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

JEUDI 3 MARS
Organisée par le NOR-SEROUND

Projection suivie d'un débat
SUR LE LIBAN
AUTOUR DU FILM

LIBAN CÈDRE BLESSÉ

Tourné par PAUL CALLEBAUT et présenté pour la première fois en France
à 20 h. 30 CENTRE CHAILLOT GALLIERA
28, Avenue George V, Paris 8 — Métro George V

Հ. Բ. Ը. Մ.

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատ. Եւրոպայի Հայոց ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովի
Ա. դասախօսութիւն
ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Անոր հիմնադրին հակիրճ կենսագրութիւնը — անոր տարածումը Մերձ. Արեւելքի մէջ — Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ — Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ — Հիմնարկութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ՝ նոր կրօնքին պետականացումէն անմիջապէս յետոյ։

Դասախօս՝
ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Հինգշաբթի Մարտ 3 ժամը 21ին

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
2
MERCREDI
2 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·802

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.802

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԿԸ ԲԱՆԻ ՄԻՇՏ

— o —

Գ.

Ահմէտ Վէֆիկ հարեւանցի վկայութիւններ կը բերէ Վանի անգլիական փոխ – հիւպատոսի 1896 Մարտ 4ի մէկ նամակէն եւ ցարական Ռուսիոյ Վանի ընդհանուր հիւպատոս Զօր· Մայեւսկիի տեղեկագրէն, ըսելով՝

«ցեղասպանութեան եւ հայկական ապստամբութեանց» մասին, սքանչելի հեղինակը կ'ըսէ թէ ամբողջ արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերու ընդհանուր թիւն էր չուրջ 15 առ հարիւր: Հակառակ առորդ Հայերը «անհաւատալի վայրագութիւններ» կը գործեն եղեր չըրջանի անմեղ Թուրքերուն դէմ, նպատակ ունենալով բնաջնջել զանոնք մինչեւ յետին մարդը, կինն ու մանուկը: Իրենց մեծոներէն մէկն է եղեր հաւաքել անմեղ Թուրքերը մզկիթներու մէջ եւ այրել զանոնք տեղն ու տեղը···:

Պատմականօրէն կարելի չէ եղեր բաղդատել Հիթլէրի ըրածները 1915ին օսմանեան կառավարութեան դէմ Հայերու ապստամբութեան հետ: Ինչո՞ւ: Նախ, Հայերը վիճեալ ապստամբութիւն ըրած են Օսմ· կառավարութեան դէմ: Հրեաները եւ ուրիշներ չեն ապստամբած Հիթլէրի դէմ:

Երկրորդ, դաշնակիցները ոչ մէկ խոսում ըրին Հայերուն իրենց ապստամբութեան համար, բացի Անգլիացիներու տարտամ խօսքերէն: Ցարական Ռուսիան առջնորդեց եւ ձեռք առաւ հայկական ապստամբութիւնը: Ցարիզմի եւ հայկ· ապստամբութեան ձախողութենէն ետք Ցրանսացիները անփառունակ ձգակցու – թիւն ցոյց տուին Հայերուն, գլխաւորաբար Կիլիկիոյ չրջանին մէջ:

Երրորդ, Թուրք եւ հայ անմեղ զոհերու պատասխանատուներն են հայկ· յեղափոխական կազմակերպութեանց պատասխանատուները, որոնք Հայերը ապստամբութեան մղեցին օսմանեան կառավարութեան դէմ:

Դեռ ուրիշ առասպելներ ալ կը պատմէ Թուրք «ճշմարտախօսը···»:

×

Անգարայի նոր մունետիկը՝ Ահմէտ Վէֆա քարոզչական նոր ձեւ մը գտեր է միջազգային հանրային կարծիքին պարզելու համար «ճշմարտութիւնը Հայերու մասին»:

Մինչ դանդ առաջ հրապարակ կը նետէ Մարդկային Իրաւանց Տիեզերական Ցայտարարութիւնը՝ ա՛յն տպաւորութիւնը ձգելու համար, որ Թուրքերը քաղաքակրթութեան բարձրագոյն աստիճանին (?) հասած են եւ խորապէս կը յարգեն Մարդկային Ազգերու կազմակերպութեան ժողովրդավարական սկզբունքները: Պարզապէս փոշի կը փչէ միամիտ Արեւմուտքցիներու աչքին:

Աւելի քան հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր արար – աշխարհ կը ճանչնայ Թուրքը՝ իրեւ ջարդարար, — նոր բառով ցեղասպան: Վկայ՝ Ցոյներու, Սերպերու, Գառաղցիներու, Ռումանացիներու եւ Պուլկարներու ապստամբական – ազատագրական չարժումները ի՛ր դարու ա– ռաջին տարիներէն սկսեալ՝ Թօթափելու համար օսմանեան անարդ լուծը: Թուրքերը արեան մէջ խեղդեցին Պալքանի քրիստոնեաներու հայրենասիրական խո– զախումները, խոովելով քաղաքակիրթ աչխարհի խիղճը:

Ձիշդ դար մը առաջ, 1877–78ի ռուս–եւրոպական պատերազմը ազատագրեց ա – նոնցմէ վերջիններն ալ՝ Պերլինի 1878 Յուլիս 13ի ծանօթ դաչնագրով: Եւրոպա տէր կանգնեցաւ անոնց, մինչ իր բախտին ձգեց Հայերը՝ քաւութեան նոխազ դարձնելով զանոնք: Սպտիւլ Համիտ ան – պաչտպան Հայերէն ուզեց լուծել Պալքանի քրիստոնեաներուն վրէժը՝ 1894 – 96 երեք հարիւր հազար Հայեր ջարդելով ասիական Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը:

Ոճրագործ Իթթիհատի սահմանադրա – կա՛ն կառավարութիւնը՝ հարազատ ժա – ռանգորդը կարմիր սուլթանին՝ 1915 – 1918 մէկուկէս միլիոն Հայերու արիւնով ուզեց ընդմիչտ թաղել Հայկական Դատը: Մ· Քէմալի «միլլի» չարժումը լրացուց իր նախորդին պակաս թողածը: Արմա – տախիլ ըրաւ եւ իր հայրենի բոյներէն ընդմիչտ վտարեց Մեծ Եղեռնէն վերապրող բեկորները:

Անգարայի հանրապետակա՛ն կառա – վարութիւնը ուղիղ դծով չարունակու – թիւնն է Սպտիւլ Համիտի եւ Իթթիհատի որոնց գործած անլուր ոճիրները ամբողջութեամբ եւ առանց խղճահարութեան կ'իւրացնէ եւ կը փորձէ արդարացնել՝ դիմելով զզուելի միջոցներու, սուտի ու զրպարտութեան, խաբէութեան ու նեն – գամտութեան:

Գայլը զառնուկի մորթ հագած՝ զոհը կը վերածէ դահիճի: Կը ջանայ չքմեղացնել Հայոց դէմ գործած ցեղասպանութիւնը՝ առանց կարմրելու, սպրդասպա – ցութեամբ կը փորձէ մոլորեցնել Հանրային կարծիքը՝ յայտնելով, որ Հայերը աւելի քան մէկ միլիոն Թուրք ջարդեր են՝ տարագրութենէն առաջ:

Ահմէտ Վէֆա չի քաշուիր հակասութեանց մէջ խրնալէ: Մէկ կողմէ կը գրէ թէ 1907ին օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայերու ընդհանուր թիւն էր··· 980·000 հոգի եւ արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերը բնակչութեան 15 առ հարիւրը միայն կը կազմէին: Արդ, ի՞նչ տրամաբանութեամբ կ'ուզէ հաստատել թէ ա՛յսքան չնչին թիւ մը կազմող Հայերը կրնային ծրագրել ամբողջովին բնաջնջել Թուրքերը, որոնք, իր հաստատումով, ընդհանուր համրանքին 85 առ հարիւրը կը ներկայացնէին եւ իրենց եռեւ ունէին արդիական զէնքերով սպառազինուած կառոնաւոր բանակներ: Ի՞նչպէս կրնային մէկ միլիոն Թուրքեր ջարդել: Այն ալ 1915էն առաջ··· երբ ռուսական բանակը չէր գրաւած Հայկական նահանգները:

Լեզուն ոսկոր չունի:

Թուրք մունետիկին նպատակն է Հա – յերը վարկաբեկել: «Ցեղասպանի» պիտակը իրենց կռնակէն նետելով Հայերուն հագցնել: Մինչեւ Քրիստոսէ եօթը դար առաջ երթալով Հայերը ներկայացնել իբրեւ զահիճ··· Ուրարտացիներուն, «աչխարհի առաջին ցեղասպանը» հռչակելով զանոնք: Հիթլէրի ծանօթ ճառն անգամ խեղաթիւրելով, անոր կը վերագրէ իբրեւ թէ Հայերուն Ուրարտացիներու ցեղա – սպան ըլլալու ակնարկութիւնը···:

Ահմէտ Վէֆա անպատկառութիւնը ա՛յնքան առաջ կը տանի, որ «ցեղասպանութեան» մասին 1948 Դեկտ· 8ին ՄԱԿի քուէարկած բանաձեւին բնագրէն մէկբեռմներ կ'ընէ՝ ըսելու համար թէ Հայերը «ցեղասպան» են՝ գործած ըլլալով յիշեալ բանաձեւին մէջ յիշուած ոճիր – ները···:

Հայերուն կը վերագրէ այնպիսի վայ – րագ ու տմարդի արարքներ, որոնք զերազանցօրէն Թուրքերու մասնագիտու – թիւններն են: Հայերը ո՛չ մէկ Թուրք մզկիթի մէջ արգելափակելով այրած են: Բայց Թուրքերը Պալքաններէն մինչեւ Կիլիկիա հազարաւոր քրիստոնեաներ եկեղեցիներու մէջ արգելափակելով ողջ–ողջ հրկիզած են: Վերջին օրինակը տեսնուեցաւ 1920 Փետրուարին Մարաչի Ս· Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, ուր Թուրքերու կողմէ ողջակիզուեցան երկու հազար Հայեր եւ չխուն հայ լեզէոնականներ (տե՛ս Հ· Մաթէոն Միւրէ, Մարաշի ջարդը, Պրիւսէլ, 1920):

Գրքոյկի վերջին մասերուն մէջ Անգարայի նոր մունետիկը կը հրատարակէ կարգ մը հակահայ գրութիւններ, որոնց չարքին Մ· Նահանգներու Արտաքին Նախարարի փոխ – օգնական Ռոճըր Տէյվիսի 1974 Յունուար 31ի պատասխան – նամակը՝ ուղղուած Ամերիկայի Հայ Ազգային Մարմնին, ըսելու համար, որ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ Հայերը կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն եւ ո՛չ մէկ զանգատ ունին կառավարութեան դէմ···:

Պատմութեան կը պատկանի Ուիլսընի Ամերիկան: Քիսինկըրի Թրքասէր քաղաքականութենէն կարելի չէր ուրիշ պատասխան սպասել: Ռոճըր Տէյվիս յետադային դեսպան նչանակուեցաւ Կիպրոսի եւ ահաբեկումի զոհ գնաց Նիկոսիոյ մէջ: Քիսինկըրի օգնականն էր նաեւ, որ առջի տարի Հ· Ց· Դաշնակցութեան յիսուն հոգինոց պատուիրակութեան «ոչ կա – րեմք» պատասխանեց՝ դէշ մարդ չըլլալու համար Թուրք բարեկամներուն հետ՝ Հայերու սեւ աչքերու սիրոյն···:

Փոխա՛ծ են ժամանակները:

Մոռցուած են Թրքական անլուր ոճիր – ները:

Նիւթապաշտ աչխարհը մրցումի ելած է ցեղասպանի չնորհներուն արժանանալու համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԵՆ

— o —

ՇԻՐԱՔ – ՓՈՆԻԱԹՈՎՍԿԻ՝ ՄԻՇՏ ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ

— o —

Քանի օրերը կը մօտենան, այնքան ա – ւելի սուր բնոյթ կ'առնէ թաղապետական ընտրապայքարը եւ մինչ մեծամասնու – թեան պառակտումը կը չեչտուի, առաք – սայտրներ եկած են ամէն ինչ խանգա – րելու: Արդարեւ Փարիզ թէ գաւառ կը բազմանան կանաչ ցանկերը, այսինքն ցանկերը իրենք զիրենք ապաքաղաքական հռչակող բնութեան եւ չրջապատի պաչտպաններուն (էֆոլոժիսթ): Կը պարզուի նոյնիսկ թէ երկրորդ չրջանին տեղ – տեղ իրենք է որ իրաւարարի վճռական դերը պիտի խաղան եւ հոս հարցական մը, որ չատ կարեւոր է թեկնածուներուն համար՝ որո՞ւ (ո՞ր հոսանքին) պիտի քուէարկէ Մարտ 20ին ան որ Մարտ 13ին իր քուէն տուաւ բնութեան պաչտպաններու ցանկին:

Ակէ զատ կը սաստկանայ Փոնիաթովսկի – Շիրաք բանավէճը: Նախկին Ներքին Նախարար եւ Հ· Հ· Հ·ի նախագահ՝ Շիրաքի համար Փոնիաթովսկի պէտք է չէզոք մնայ վասնզի «Հանրապետական

յաւ 1920 Փետրուարին Մարաչի Ս· Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, ուր Թուրքերու կողմէ ողջակիզուեցան երկու հազար Հայեր եւ չխուն հայ լեզէոնականներ (տե՛ս Հ· Մաթէոն Միւրէ, Մարաշի ջարդը, Պրիւսէլ, 1920):

Գրքոյկի վերջին մասերուն մէջ Անգարայի նոր մունետիկը կը հրատարակէ կարգ մը հակահայ գրութիւններ, որոնց չարքին Մ· Նահանգներու Արտաքին Նախարարի փոխ – օգնական Ռոճըր Տէյվիսի 1974 Յունուար 31ի պատասխան – նամակը՝ ուղղուած Ամերիկայի Հայ Ազգային Մարմնին, ըսելու համար, որ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ Հայերը կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն եւ ո՛չ մէկ զանգատ ունին կառավարութեան դէմ···:

Պատմութեան կը պատկանի Ուիլսընի Ամերիկան: Քիսինկըրի Թրքասէր քաղաքականութենէն կարելի չէր ուրիշ պատասխան սպասել: Ռոճըր Տէյվիս յետադային դեսպան նչանակուեցաւ Կիպրոսի եւ ահաբեկումի զոհ գնաց Նիկոսիոյ մէջ: Քիսինկըրի օգնականն էր նաեւ, որ առջի տարի Հ· Ց· Դաշնակցութեան յիսուն հոգինոց պատուիրակութեան «ոչ կա – րեմք» պատասխանեց՝ դէշ մարդ չըլլալու համար Թուրք բարեկամներուն հետ՝ Հայերու սեւ աչքերու սիրոյն···:

Փոխա՛ծ են ժամանակները:

Մոռցուած են Թրքական անլուր ոճիր – ները:

Նիւթապաշտ աչխարհը մրցումի ելած է ցեղասպանի չնորհներուն արժանանալու համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑՏԻՊ

— o —

Յորհրդային մամուլի Թաս գործակալութեան Փարիզի գրասենեակը, որու միջոցաւ տարիներէ ի վեր եւ օրը օրին կը տառանք Հայաստանի լուրերը, հեռատիպով, հաղորդեց երկուչաբթի օր «Ցառաջ»ի խմբագրութեան Թէ տասը օրէ համապատասխան մեքենան խանգարուած ըլլալով, ի վիճակի չէ առ այժմ լուրերու հաղորդումը չարունակելու: Ապահովու – թիւն տուաւ սակայն որ հարկ եղած կարգադրութիւնները կ'ըլլան, որպէսզի չաբթու ընթացքին մեքենան նորոգուի եւ հեռատիպի լուրերը վերստանան իրենց կանոնաւոր ընթացքը:

եւ ժողովրդավար աւանդութիւն մը կայ ըստ որուն ընտրապայքարի առեն կառավարութիւնը դիրք չորոչեր եւ Ներքին նախարարը որ պէտք է ապահովէ քուէարկութեան ժողովրդավար գործողութեանց կանոնաւորութիւնը, պէտք չէ չիտէթէ կուսակցապետի արդար փափաքներն ու այն պատասխանատուութիւնները որոնք կ'իյնան կառավարութեան անդամի մը»: Ըստ երեւոյթին եւ ինչպէս աւանդութիւնը կը պահանջէ Ցրանսացիներուն համար, Շիրաքի ալ յիշողութիւնը «կարճ» է եւ չի յիշեր Թէ դեռ 1974ին Ներքին նախարար էր երբ կօլիսէ չարժումին մէջ ստեղծեց «43»ներու խմբակը որու գլուխն անցած զօրավիգ եղաւ Ժիսքարի Թեկնածութեան ընդդէմ կօլիստ Թեկնածու՝ Շապան–Տելմասի:

× Ընկերվարական Թեկնածուն (Փարիզի քաղաքապետարանի) Ժ· Սառ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ պարզեց միացեալ ձախի ծրագիրը Փարիզի համար:

× Ժորժ Մառչէ Փալէ տէ Սփորի համայնավար հանրաժողովին յայտնեց Թէ ամէն ինչ պիտի ընեն որպէսզի Պառ ծրագիրը ձախողի: «Շինծու» կը գտնէ Նախարարապետին դիներու ցուցանիշը եւ քննիչ յանձնախումբ մը կը պահանջէ:

× Կասթոն Տէֆէր ներկայացուց իր ցանկերը, ուր համայնավար չկայ: Մարսէյլի քաղաքապետին առարկութիւնն այն է Թէ համայնավար չկար իր կողքին քաղաքին մատակարարութեան մէջ եւ քուէարկողը տարբեր կը քուէարկէ Թաղապետական Թէ երեսփոխանական ընտրութեանց:

Քանի մը տողով

«ՓԱՐԻԶԻ Ա.ՌԱՒՕՏԸ» նոր օրաթերթ մը ծնաւ Մարտ մէկին, գլխաւորութեամբ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի տիրոջ: Ձախ օրաթերթ մը որ կ'ուզէ սակայն ոչ մէկ կուսակցութեան թերթն ըլլալ: Մերժումի թերթ մը, որու առաջին թիւին բովանդակութիւնը չահեկան է (յօդուած մը ուներ նաեւ Մենդէս – Ֆրանս): Առաջին տպաւորութեամբ արտաքինը այնքան ալ յաջող չէ:

ՊԵՐԹ ՊՈՎի Քոմէտի – Ֆրանսէզի մեծ դերասանուհին մեռաւ 90 տարեկանին: Առաջին կինն եղած էր Փիէր Ֆրէնէի:

ԱՄԻՆ ՏԱՏԱ. կրկին յետաձգեց ամերիկացի իր «պատանդներուն» հետ ժամադրութիւնը, զոր ճշդած էր Զորեքչաբթիի համար: Մինչ այս սիւսփէնսը կը տեւէ, Քարթըր աղօթեր է Ամին Տատայի համար, անցեալ կիրակի, տեղւոյն հոգեւոր հովիւին հետ, որպէսզի «Ամին Տատա իր ճամբան գտնէ»···: Գալով Մոսկուայի, կը գտնէ որ Տատա «յառաջդիմական» մըն է, որ «ամերիկեան աչխարհակալութեան» սպառնալիքին տակ է:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ա.

Պոսթընի «Պայքար» օրաթերթի «Խաչ – քարերու նահատակութիւնը Նախիջեւանի մէջ» խորագրուած յօդուածը («Ծառայ», Յունուար 28), ինչպէս նաեւ ի պատասխան այդ դրուագին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխաւոր ճարտարապետ Ար – ծրուն Գալիկեանի լուսաբանութիւնը («Ծառայ», Փետրուար 4) կրկին առիթ կը տեղծեն անդրադառնալու Նախիջեւանի, նաեւ Ղարաբաղի ցաւոտ հարցե – րուն: Դժբախտաբար, բացարձակ իրողութիւն է, որ Ադրբեջանի վարիչները, ղօդղ չրջանները անդառնալի կերպով ադրբեջանական հող դարձնելու եւ պահպանելու ձգտումով, տասնամեակներէ ի վեր հետեւողական աշխատանք կը տանին հայապատկան այդ չրջաններու հայկական նկարագիրին անհետացման ուղղութեամբ:

Այս կապակցութեամբ նկատել տանք, թէ ադրբեջանցի « պատմագէտներ », ինչպէս օրինակ Զ. Բունիաթով, Արցախն եւ Ուտիքը, նոյնիսկ Սիւնիքը, այսինքն Ղարաբաղէն Զանգեզուր, Նախիջեւան եւ մինչեւ Սեւանի չրջանը, կամայական կերպով « կ'աղուանացնեն », որպէսզի պատմական գեանի վրայ այդ վայրերը նկատուին ոչ–հայկական: Ադրբեջանցի « պատմագէտներ » անհեթեթութեան ճամբով Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի Հայութիւնը կը նկատեն ծագումով Աղուաններ, որոնք Հայերու կողմէ բռնի հայացուած են...:

Այս չնչաչարհիկ տեսութիւններուն դէմ արտայայտուած են Փրոֆ. Աթաթուր Մը – նացականեան եւ Պարոյր Սեւակ դրելով ի մէջ այլոց հետեւեալը.— «Բունիաթովը մի քայլ եւս է առաջանում եւ առանց խղճի խայթի գրում է, թէ «թէեւ Սիւնիքի, Արցախի, Խաչէնի, Շակիի, Դարբանդի եւ այժմեան Կիրովապատի, Իմամ–կուլուի, Կատաչէնի, Վարդաշէնի ու Սով. Ադրբեջանի մի շարք այլ չրջաններին, ինչպէս նաեւ Սիսիանի, Բասարկեչարի ու Սով. Հայաստանի այլ չրջաններում բնակչութիւնը ներկայումս հայկական է, բայց այդ բնակչութեան սովորութիւններն ու բարքերը բոլորովին այնպէս են, ինչպէս նրանց կողքին ապրող Ադրբեջանցիներինը, որոնց նախնիքները այս կամ այն պատճառով զարձել են մուսուլման: Ցիշեալ բոլոր չրջանների բնակիչները ճիշդ նրանք են, որոնց նախնիները միացել են հայկական զաւակնանքի եկեղեցուն եւ ձուլուել են Հայերի հետ»: Այսպէս, «պատմագէտ» Բունիաթովը գրկում է մի ամբողջ ժողովուրդ իր ազգութիւնից՝ յայտարարելով նրան «հայացուած Ալբաններ»: Ստացւում է այնպէս, թէ Սով. Հայաստանի հայ բնակչութիւնը, ինչպէս նաեւ Սով. Ադրբեջանի չատ չրջանների հայ բնակիչները իսկական Հայեր չեն: Ահա թէ ինչի է հասցրել անբարեխղճութիւնն ու անառողջ մտածումը», («Զիա Բունիաթովի Ադրբեջանը և – Թ. դարերում գրքի առթիւ», Պատմա – բանասիրական հանդէս» (1967, Ա. Թիւ):

Ադրբեջանցի « պատմագէտ »ին տեսութեան քնոյթը առանձին յօդուածով («Գրական Թերթ», 1967, Սեպտեմբեր 1) պարզած էր Աս. Մնացականեան գրելով. — «Դժուար չէ նկատել, որ միանգամայն որոշակիօրէն այստեղ իրեն զգացնել է տալիս պանթուրքիզմի զառանցանքը, որ ուղղուած է հայ ժողովրդի չահերի դէմ»:

Հարցին էութիւնը պարզելու կոչուած այս անդրադարձէն եառ, ներկայացնենք տուեալները հետապնդուած քաղաքական – նպատեան առընչութեամբ:

Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի Հայութեան Թիւը 1970ին, այսինքն Սորհ. Միութեան վերջին մարդահամա – րին, 121·100 էր, որ 80,5 տոկոսը կը ներկայացնէր չրջանի ընդհանուր բնակչութեան: Համաձայն հրապարակուած Թիւերուն՝ 1926էն 1970, Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի ընդհ. բնակչութեան Թիւը 125·000է բարձրացած էր 150·300ի կամ՝ աւելցած էր 17 տոկոս: Նոյն ժամանակաշրջանին Հայերու յաւելումը եղած է 111·700էն 121·100, այսինքն՝ հազիւ տասը տոկոս: Կը հետեւի ուրեմն, թէ դրեթէ բացարձակ մեծամասնութիւն ներկայացնող չրջանի մը մէջ 1926էն 1970 Հայերու ազը մօտ 10, իսկ Ադրբեջանցիներունը 17 տոկոս եղած է: Դիժբախտաբար վերջին քանի մը տարիներու պատկերն ալ Հայերու Թիւի տեսակէտով անյապատ է: «Ընդհանուր առմամբ Լ.Ղի– մի բնակչութիւնը, Հայերի արտահոսքի հետեւանքով, վերջին տարիներս չատ փոքր չափերով է աւելանում: Բաւական է նշել, որ Մարզի բնակչութեան թուքանակի նախապատերազմեան (1939) մակարդակը վերականդնուել է միայն 1970 թուականին, մինչդեռ նոյն ժամանակա – չրջանում Սով. Միութիւնում բնակչութիւնն աւելացել է 27 տոկոսով, իսկ Ադրբեջանական ՍՍՀում՝ 662,5 տոկոսով»:)Գ. Ե. Աւագեան, «Հայկական ՍՍՀ բնակչութիւնը», Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակութիւն, Երեւան, 1975):

Ղարաբաղի հայ բնակչութեան Թիւի վերաբերեալ այս հաղորդիկ ակնարկէն եառ ներկայացնենք Նախիջեւանի Հայութեան թուական պատկերը: «Մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը հայա – բնակ տերիտորիա է եղել նաեւ ներկայումս Ադրբեջանական ՍՍՀ կազմի մէջ մտնող Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետութիւնը: Սակայն, առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին այստեղ հայ բնակչութեան մի մասը բնաջնջուել, մի մասն էլ արտաղաղթելու (հիմնականում Սով. Հայաստանի ներկայիս տարածքը) հետեւանքով խիստ նուազել է այն: Հայերի արտահոսքը Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետութիւնից չարունակուել է նաեւ յետպատերազմ. այն յատկապէս ուժեղացել է երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ: Միայն վերջին երկու մարդահամարների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում (1959 – 1970 թ.թ.) Հանրապետութիւնում ապրող 9519 հայ բնակչութեան զգալի մասը մեկնել Միութեան այլ չրջաններ (գլխաւորապէս Հայկական ՍՍՀ): Այժմ այստեղի նախկին հայաբնակ գիւղերը համարեա լրիւ մարդազրկուել են կամ փոխուել է նրանց բնակչութեան ազգային կազմը: 1970 թ. մարդահամարի տուեալներով Նախիջեւանի ԻՍՍՀում բնակւում է 5828 Հայ: Հայերը կազմում են Հանրապետութեան բնակչութեան 2,9 տոկոսը (նոյն, էջ 60):

Այլ ազրիւրէ ցայտուն օրինակ մը.— Պաամական Շահապունիք գաւառի Օձոյ գիւղը ներկայիս Շահրուզի չրջանի Բա – գամլու գիւղն է, որը պատկում է Նախիջեւան – Գորիս տանող ճանապարհի ձախ կողմում... Բաղամլուի բնակչութիւնը մինչեւ 1940 – 1945 թթ. հայկական էր, իսկ 1960 թ. այնտեղ հիմնական բնակութիւն են հաստատել Ադրբեջանցիները: Այժմ գիւղում Հայեր չկան»: («Նիւթեր Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձանների վերաբերեալ», « Պատմա – բանասիրական հանդէս », 1971 Թիւ 2):

Պատմական գետնի վրայ հայկական « տերիտորիայի » հայ գիւղերու դատարկումը իրենց դարամեայ բնակիչներէն, յատկապէս իրենց տասնամեակներուն, անշուշտ ունի իր պատճառները: Դատարկուած գիւղերու մէջ Ադրբեջանցիներու հաստատումը նոյնպէս ունի իր բացատրութիւնը: Բայց ըսինք արդէն, թէ հետեւողական աշխատանք կը կատարուի չրջանը անդարձ կերպով ադրբեջականացնելու համար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՈՒՏԱՆ՝ ՀԱՅԻ ՇՏԵՐՄԱՐԱՐՆ...

— o —

Սուտան արար աշխարհի հացի չեմպիոնը դարձնելու մեծ ծրագիր մը հրապարակ դրուած է: Ասոր իրագործման երկու հիմնական տուեալները կան. նախ դրամը, որ կուգայ քարիւղ արտադրող արաբ երկիրներէ, ապա՝ թեքնոլոժին, որ կ'ապահովուի Արեւմուտքի կողմէ: Եթէ ծրագիրը յաջողութեամբ պսակուի՝ երրորդ Աշխարհի համար տնտեսական զարգացման այլ հեռանկար մը կը բացուի: Աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ ափրիկեան այն երկիրները, որոնք այսպէս կոչուած ընկերվարական եղանակը ընդունած են զարգացման իրենց ուղեցոյց, հետեւին այս անգամ Սուտանի օրինակին: Արդէն այս վերջինը, որ երկար տարիներ Սորհ. Միութեան հետ սերտ կապ կը պահէր եւ ընկերվարական ճամբան ընտրած էր, հեռացած է իր երբեմնի դիծէն: Սոմալի, ներկայիս, Սուտանական Արաբիոյ օժանդակութեան առջարկը կը ստանայ տնտեսական եւ զինուորական գետնի վրայ, պայմանաւ որ իր տահմաններէն արաբական Ռուսերը:

Առայժմ դեռ կանուխ է ըսել, թէ որքանով իրականութիւն կրնայ դառնալ այս հեռանկարը, իրողութիւն է սակայն, թէ Սուտան արաբ աշխարհի հացի չեմպիոնը դառնալու կարելիութիւնները ունի:

Սուտանի տնտեսութեան զարգացման ազը տարեկան 4–5 տոկոսի կը հասնի, երբ Ափրիկէի երկիրներուն մեծ մասը չի յաջողիր նոյնիսկ փոքր աճի տոկոսի մը կայունութիւնը պահպանել. աւելին՝ չատ ատիճանական անկում կ'արձանագրեն: Արդ, Արաբներուն ծրագիրն է Սուտանի տնտեսութեան զարգացման աճի տոկոսը 7,5ի բարձրացնել:

Գլխաւորութեամբ Սուտանական Արաբիոյ եւ Քուէյթի, արաբ երկիրները հինգ միլիառ եօթը հարիւր միլիոն տոլարի վարկ բացած են Սուտանի համար, իսկ արեւմտեան ընկերութիւններ ապրանք, ճարտարութիւն եւ թեքնոլոժի կը հասցնեն, յաճախ արաբ գործակիցներու հետ: Ի տարբերութիւն Եգիպտոսի, որ դանդաղ տակառ զարճած է արաբ քաղաքական շահերու համար, Սուտան ունի բոլոր տուեալները, — առնուազն այդպէս կը թուի ըլլալ, — հաստատութեան համար, երկար ժամանակ եառ, նիւթական յատկացումներու արդիւնքը: Արդարեւ, 17,5 միլիոն բնակչութիւնը տարածուած է 2,5 միլիոն քառակուսի մեթր աւելի տարածութեան վրայ եւ, ինչ որ կարեւոր է՝ երկիրը չնորհիւ Նեղոս գետին տրամադրելի մեծ քանակութեամբ ջուր ունի. աւելին՝ կլիման բարեր է:

Այսուհանդերձ մեծ արգելքներ ալ կան, որոնք պէտք է յաղթահարուին: Նախ աչխատող ուժերու Թիւը քիչ է, ցանցառ պատկեր կը ներկայացնեն նոյնպէս հաղորդակցութեան ճամբաները այսքան մեծ տարածութեամբ երկրի մը մէջ: Նաեւ հանդիստի յարմարութիւնները անչատ են եւ, վերջապէս, ժողովուրդին մտայնութիւնը, որ պէտք է քայլ նեսէ ժամանակի պահանջներուն հետ:

Անցեալ տարի բամպակահաւաքի տոկոսով կար երկրի մը մէջ, որուն գլխաւոր արտադրութիւնը բամպակն է եւ իր տարադրամին կարեւոր մասը տալով կ'ապահովէ: Աչխատող ձեռքերը, ըլլան անոնք վարպետ Թէ անփորձ, հազարաւորներով քարիւղ արտադրող արաբ երկիրներ կը մեկնին: Սուտանի մէջ վառելանիւթի տոկոնապը ընթացիկ երեւոյթ է, նոյնիսկ տեղի հայ բնակչութեան մի մասը բնաջնջուելու, մի մասն էլ արտաղաղթելու (հիմնականում Սով. Հայաստանի ներկայիս տարածքը) հետեւանքով խիստ նուազել է այն: Հայերի արտահոսքը Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետութիւնից չարունակուել է նաեւ յետպատերազմ. այն յատկապէս ուժեղացել է երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ: Միայն վերջին երկու մարդահամարների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում (1959 – 1970 թ.թ.) Հանրապետութիւնում ապրող 9519 հայ բնակչութեան զգալի մասը մեկնել Միութեան այլ չրջաններ (գլխաւորապէս Հայկական ՍՍՀ): Այժմ այստեղի նախկին հայաբնակ գիւղերը համարեա լրիւ մարդազրկուել են կամ փոխուել է նրանց բնակչութեան ազգային կազմը: 1970 թ. մարդահամարի տուեալներով Նախիջեւանի ԻՍՍՀում բնակւում է 5828 Հայ: Հայերը կազմում են Հանրապետութեան բնակչութեան 2,9 տոկոսը (նոյն, էջ 60):

Այլ ազրիւրէ ցայտուն օրինակ մը.— Պաամական Շահապունիք գաւառի Օձոյ գիւղը ներկայիս Շահրուզի չրջանի Բագամլու գիւղն է, որը պատկում է Նախիջեւան – Գորիս տանող ճանապարհի ձախ կողմում... Բաղամլուի բնակչութիւնը մինչեւ 1940 – 1945 թթ. հայկական էր, իսկ 1960 թ. այնտեղ հիմնական բնակութիւն են հաստատել Ադրբեջանցիները: Այժմ գիւղում Հայեր չկան»: («Նիւթեր Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձանների վերաբերեալ», « Պատմա – բանասիրական հանդէս », 1971 Թիւ 2):

Պատմական գետնի վրայ հայկական « տերիտորիայի » հայ գիւղերու դատարկումը իրենց դարամեայ բնակիչներէն, յատկապէս իրենց տասնամեակներուն, անշուշտ ունի իր պատճառները: Դատարկուած գիւղերու մէջ Ադրբեջանցիներու հաստատումը նոյնպէս ունի իր բացատրութիւնը: Բայց ըսինք արդէն, թէ հետեւողական աշխատանք կը կատարուի չրջանը անդարձ կերպով ադրբեջականացնելու համար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՀԱՑԴՈՒԿԸ

Եւ ահա մի օր, երբ բոլորս հաւաքուած էինք անտառում՝ երեւաց « Քարայրը » (Հրայրը)՝ ամբողջապէս կերպարանափոխուած: Ոչ տիկ կար չալակին, ոչ էլ աղքատիկ դերվիշի երեւոյթ ունէր:

Հագած էր Փէղայական զորչազոյն զգեստ եւ ձեռքին զէնք կար:

Արաբոյի հին զինուորներից մէկի՝ Հայդուկապետ Գէորգ Զաւուշի զէմ խռովութիւն էր կազմակերպուած: Նա եկել էր պատժելու պառակտիչներին եւ վերականգնելու խախտուած միութիւնը:

Իսկ ո՞վ էր պառակտիչների գլխաւորը՝ Սպաղանաց իշխանը: Բոլոր Փէղայիները զլուխները կախ, լուռ կանգնած էին կաղնիների տակ: Միայն Զոլօն էր բացակայ: Ու բոլորիս համար անհասկանալի էր, թէ կը գտնուի մէկը, որ կը համարձակուի Մակարի զէմ վճիռ արձակելու:

Եւ «Քարայրը» որոշեց զինաթափ անել Սպաղանաց իշխանին:

— Թէ դու Մակարն ես Սպաղանայ, որ քսան տարուց աւելի զէնք է չալակել, եթէ դու նախանձախնդիր ես Փէղայու պատուին ու կարգապահութեանը, ապա, իբրեւ օրինակ, քո իսկ ձեռքով պիտի պատժուես, ուստի, քանդիր զէնքերդ եւ նետիր ցած, — ասաց «Քարայրը»՝ սպառնական զիմելով Սպանոյ իշխանին:

Մակարը սպառաժի պէս կանգնած էր Գալչէի կողքին, ալեհեր խոշոր գլխով, աչքերը արիւն լցուած, չրթունքները դեղնած, բեխերը խառնուած իրար:

Նա լուռ էր, չփոթուած:

— Դու, Սպաղանաց տէր, — չարուճարուկ նակեց «Քարայր»ը, — վտանգաւոր հայդուկ ես այժմ մեզ համար: Քո թիկունքին կանգնած են Տալուորիկցի մի քանի իշխանները, իսկ Գէորգ Զաւուշի կողքին՝ ամբողջ Տարօնը եւ բովանդակ Հայաստանը: Ի՞նչ մարալիկների երկրի մասին է խօսքը: Չկայ մարալիկների երկիր: Կայ մէկ Հայաստան եւ մէկ ժողովուրդ: Բոլորս պէտք էն մեր կալի մէջ կշկշանք եւ բունկալի մէջ հաւկիթ ածենք: Ես էլ, Գէորգ Զաւուշն էլ եւ մեր Փէղայիներից ոմանք մի քանի անգամ եղել ենք քո ասած մարալիկների երկրում, բայց մեր հիմնական բունկալը Հայաստանն է եւ երբեք մեր ձուն օտար բնի մէջ չի ընկել: Ի հարկէ, ամէն դիւղի մէջ էլ լինում են անպիտան հաւեր, որոնք իրենց ձուն երբեմն հարեւանի կամ օտար բունկալի մէջ են դնում, բայց այդպիսի հաւերին տանտիկինները չուտ են փետրաթափ անում եւ իջեցնում թոնիր: Ինքդ դիւղացի ես եւ դիտես, թէ այդ ինչպէս է լինում: Ցայտնում եմ քեզ, որ մենք ոչ մի բարեկամ ժողովրդի թշնամի չենք եւ պէտք է միասնաբար ձգտենք մեր երկիրը ազատագրելու սուլթանական բռնակալութիւնից եւ մեր արժանի տեղը գրաւելու ազգերի ապագայ աչխատաւորկ. ընտանիքում: Դու քո տեղական վտանգաւոր քարոզով չլատում ես մեր պայքարը այդ վեհ նպատակի իրագործման ճանապարհին: Մի դարբին Համդէ չի կարող մեզ ապահովել զէնքով: Ուստի, ուզենք թէ չուզենք՝ մենք պէտք է դիմենք Դամասկոսին կամ մարալիկա – ների երկրին: Ինչ վերաբերում է Գէորգի ամուսնութեանը, ապա այդ մեղքը, մի մեծ սեւ բիծ դնելով նրա վրայ, երբեք պատճառ չէ, որ դու ազատուես պատասխանատուութիւնից: Նորից եմ կրկնում. քանդիր զէնքերդ, եթէ Փէղայական երդումը սուրբ է քեզ համար:

Մակարը անձայն ձեռքերը տարաւ դէպի կողքը, քանդեց իր տարճանակը, սպիտակաթոյր խանչալը, մոսին հրացանը, խաչկալ փամփչտակալները, որ տասնեակ տարիներ պատուով կրել էր իր վրայ եւ յանդիմանական խոժոռ նայուածքով անջատուելով խմբից՝ համբուրեց ու թափեց Գէորգ Զաւուշի եւ «Քարայրի» առաջ:

Զինաթափումը ամենածանր պատիժն է Փէղայու համար: Եւ մենք զգալով կարեկցութեամբ նայեցինք մեր առաջնորդն ընկերոջը, որ մերկացած էր զէնքերից: Նայում էինք լայն ուսերով եւ խոշոր բեխերով Սպաղանցի այդ քաջ գինուորին, որ գլուխը կախ եւ անկէն կանգնած էր մեր առաջ:

«Քարայրը» հրամայեց զինաթափ անել նաեւ Մակարի կողմնակիցներ Լաճկանցի Արթինին, Գալչէին եւ Շէնիկցի Մանուկին: Առաջին երկուսը իրենք իրենց զինաթափ եղան, իսկ Շէնիկցի Մանուկը դիմադրեց, վազրի պէս ամուր գրկելով հրացանը. «Զէնքս չեմ խռայ: Գնդակ մը տուր խառնիճաղիճ, դու իմ պատուի հետ յորի՞ կը խաղաս», — աղերսեց նա՝ դիմելով «Քարայրին»:

ՄԱՔԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(92 – Շար.)

ԹԱՏՐՈՆ

«ՎԷՃԸ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՄԱՐԻՎՕ

Երկու մասերէ բաժնուած Թատերախաղ մը, որուն առաջին մասին մէջ կը խօսին երկրորդին մէջ պատահելիք դէպքերուն մասին: Ուրեմն՝ կորիզը կը կազմէ Բ. մասը:

Այս վերջին մասը Մարիվօ դրած է վաթսուն տարեկանին, երբ պահանջքը կը զգայ պատանեկութեան եւ կեանքի մասին խօսելու: Ա. մասը իր զանազան դէրուածքներէն քաղուած աշխատանք մըն է, զոր կատարած է Ժրանուա Ռինյիօ:

×

Ոչ մէկ չահեկանութիւն նիւթին մէջ: Ոչ մէկ նորութիւն: Թերեւս իր շրջանին կրնար հետաքրքրութիւն մը առեղծել, սակայն այսօ՞ր:

Առէք չորս նորածիններ, երկու հատ իւրաքանչիւր սեռէ եւ տարէք անտառ մը: Հոն չինեցէք, անոնց համար, չորս առանձին բնակավայրեր, ձեւով մը՝ որ մայրաքաղաքը, եւ չատ մը ծրագիրներ տարիներով կը ձգձգուին այս ու այն պատճառով:

Անոնցմէ ոմանք լուծուելու վրայ են: Օրինակ ի մօտոյ պիտի բանի 500 մղոն երկարութեամբ քարիւղատար ցանց մը փորձ Սուսանէ Խարթում: 750 մղոն երկարութեամբ ճամբու մը չինութիւնը նահանգիստէ մայրաքաղաք աւարտելու վրայ է: Ինչ կը վերաբերի աշխատող ձեռքերու տաղնապին, ասիկա դիւրին լուծուելիք հարց մը չէ, քանի իսկական արտադրի մը կայ Խարթումէ ձեռատա: Նոյնիսկ դժուար դարձած է սպասուող մը ճարել, որովհետեւ աշխատավարձ – ները հինդ – վեց անգամ աւելի են Սուատական Արաբիա:

Նկատի չառնելով այս դժուարութիւնները, Արաբ Թերակղզիի դրամը անընդհատ կը հոսի Սուատան, քանի այդ Թերակղզին ապագան, յատկապէս ուտեստ – ղէնի մէջ, Սուատանէ կախում պիտի ու – նենայ: Սուատական եւ Քուէյթի դրամ – ները տասնեակ միլիոն տոլարներով կը թափին այս կամ այն ծրագրին իրակա – նացման համար. ընդհանրապէս ասոնք կ'իրագործուին արաբ եւ արեւմուտք մի – ացեալ կամ միանաբար գործող ընկերու – թիւններու միջոցաւ:

Սուատան արաբ աշխարհի հացամթերքի չեմարանը դարձնելու ծրագիրը կը տա – րածուի 25 տարուան վրայ: Համաձայն ասոր՝ 1985ին Սուատան պիտի ապահովէ արաբ աշխարհի բանջարեղէնի արտադ – րութեան 42 առ հարիւրը, ամբողջ բուն – սեղէն իւղը, 58 տոկոսը հիմնական ու – տեստեղէնին եւ 20 տոկոսը անհրաժեշտ շաքարին:

Թ. Ա. Թ.

եւ մէկը կասկած չունենայ միւսին գո – յութեան մասին: Տարիները եաք, անոնք թող զառնան երիտասարդ – երիտասար – դուհիները երկու սեւատմբի ծառաներու ապատարկուքեամբ (սեւատմբին՝ կը թուի ըլլալ կարեւոր, որպէսզի երբ օր մը իւ – րաքանչիւրը հանդիպի ապիտակամորթի մը՝ անակնկալը ըլլայ··· չանթահարիչ): Ու օր մը, իրենց թարմագեղ տարիքին, հանեցէք մէկը միւսին դէմ, միշտ անտա – ռային միջավայրին մէջ — աղջիկը՝ տը – ղուն, ապա՝ երրորդին ու վերջապէս չորսը իրարու դէմ: Այն ատեն դիտէը ձեռք առէք, դիտեցէք եւ արձանագրեցէք թէ ինչպէս սէրը եւ սեռը կ'արթննայ, ու ինչպէս նախանձը եւ անհատատարմու – թիւնը կը սկսի:

×

Երիտասարդներուն խօսակցութեան ձե – ւը նախնական է: Կը յառաջանայ դրեթէ մխալանկերով, այն լեզուով որ մեզի սոր – վեցուցած էին··· Թարզանի ֆիլմերը: Մտածումները կը մնան նոյնքան նախնա – կան, — « Օ՛, մէկը կայ ջուրին մէջ », կ'ըսէ աղջիկը, երբ կը հակի առուակին վրայ: Ու այսպէս՝ չարունակաբար:

Ինչո՞ւ ուրեմն այս յօդուածը՝ ներ – կայացումի մասին:

Որովհետեւ ան կը ներկայացնէ բնա – դրէն անկախ այլապէս չահեկանութիւն մը:

Ան որ բեմով կը հետաքրքրուի մեծապէս պիտի գնահատէ այս բեմայարդարումը (Ռիչար Փետուցկի), որ իր չքեղ լոյս – գործումով, չարժուն գործածականու – թեամբը կը ստեղծէ պատկառելի միջա – վայր, մթնոլորտ: Կը փոխէ տեսարան: Աւելի քան բնական անտառ մը, երկկող – մանի պարիսպ – չէնքերով:

Բեմադրութիւնը (Փաթրիս Շէրօ) դի – մած է ամէն արդիական, ճարտար միջոց – ներու որպէսզի «մերօրեայ» դարձնէ այս ներկայացումը: Հասած է նոյնիսկ ծայ – րագոյն, ձգտուած աստիճանի մը, որ արուեստականին կը հպի: Այս ճիգը զգա – լի է առաջին մասին մէջ, ուր կը գործած – ուին հայելիներով լուսարձակումի միջո – ցը. Մթին խորհուրդ մը ուզուած է տալ պարզ բանի մը, ու չէ արդարացած: Ջանացուած է տալ երրորդ ու չորրորդ ստարածութիւն մը ներկայացման մը որ միայն երկուքը ունի: Սակայն այս իրո – ղութեան կ'անդրադարձուի բաւական ուշ, երբ ամէն ինչ իր լրումը պիտի գտնէ: Խաբուսիկ միջոցներով հրամցուած է դե – զահատ մը որ մնացած է հանդիսատեսին կոկորդը:

×

Բեմ եւ պատրա՞նք, թէ բեմ եւ խաբե – բայութիւն: Այս վերջինը ապահովաբար՝ «Վէճ»ին պարագային: Մարիվոյէն պիտի նախընտրէինք տեսնել պարզապէս իր··· մարիվոտաժները: Աւելի պարկեշտ է:

ԳՐ. ՔԻՕՍԷԱՆ

T. N. P. — Théâtre de la Porte Saint-Martin.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

ՅՕՈՒԱՅԱՆԿ «ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ»Ի

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի Ցանձնա – խումբը բազմաթիւ հաստատուած հեղի – նակներու կարգին՝ կը քաջալերէ նաեւ գործերը խոստմնալից դերձուներուն: Մի – եւնոյն ժամանակ, Ցանձնախումբը կա – րեւոր յատկացումներ կը կատարէ բա – նասիրական ու պատմական այնպիսի եր – կերու, որոնց պահանջը այնքան ժուղո – վրդական չըլլալով մէկտեղ, անոնց բա – ցակայութիւնը իսկական պակաս մը պի – տի ըլլար մեր մտաւորական կեանքին մէջ:

Ահա այդպիսի գործ մըն է Օրմանեան Սրբազանի «Ազգապատում»ի ցրուացան – կը (էնտէֆս) որ աւելի մատչելի եւ օգ – տագործելի կը դարձնէ Օրմանեան Սըր – բազանի այդ աշխատասիրութիւնը:

« Ազգապատում »ը համայնապիտական ծաւալով պատմութիւնն է մեր եկեղեց – ւոյ եւ մեր ազգին: Ընդհանրապէս, տար – բեր երկիրներու մէջ, նման հրատարա – կութիւններ որոնք կը վայելեն բազմա – թիւ խմբագիրներու գործակցութիւնը, — լոյս կ'ընծայուին ցրուացանկով մը, որ աւելի գործածելի կը դարձնէ յիշեալ աշ – խատասիրութիւնը:

Սակայն, Հայոց մօտ, այդպիսի վիթ – խարի գործեր, յատկապէս անցեալին, հանդիսացած են մէկ անձի նախաձեռ – նութիւն, եւ հետեւաբար չէին կրնար ամբողջական ըլլալ:

Օրմանեան Սրբազան անձամբ անդրա – դարձած է ցրուացանկի մը կարեւորու – թեան եւ սկսած է զայն պատրաստել, սակայն, անաւարտ թողած է զայն, քա – նի մը հարիւր էջ պատրաստելէ եաք:

1927 – 28 թուականներուն նման ցանկ մը պատրաստելու նախաձեռնարկ եղած է նաեւ Բարգէն եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան, որուն հակողութեամբ հրատարակուած է « Ազգապատում »ի երրորդ հատորը, ե – րուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի տը – պարանէն: Այդ ճիգը եւս վրիպած է իր նպատակին եւ « Ազգապատում »ը օգ – տագործող բոլոր մտաւորականներն ու բանաստեղծները չարունակած են օրեր ու ժամեր յատկացնել իրենց փնտռած անուններն գտնելու համար այդ հսկայ հատորներուն մէջ:

Յրուացանկը պատրաստելու ապերախտ այլ օգտաշատ աշխատանքին նուիրուած է Տիրայր Ծ. Վ. Տէրվիշեան, 1937էն ի վեր: Տեղափոխութեանց եւ զբաղումներ – ու բերումով բանասէր վարդապետը հարկադրուած է յաճախ ընդհատել իր գործը, զոր սակայն իր լրումին կը հաս – նէր քանի մը տարի առաջ:

Այս հատորը կը բաղկանայ 377 էջերէ եւ գունաւոր էջերով բաժնուած է երեք մասերու: Ա. մաս՝ Անձնանունները, Բ. Մաս՝ Տեղանունները, Գ. Մաս՝ Զանա – զանք:

Հատորին տպագրութիւնը կատարուած է Ճորճ Ուզունեան տպարանին մէջ — Լոս Անճելըս — ընաիր թուղթի վրայ, եւ Հայաստանեան ճաշակաւոր եւ ընթեռնլի դիրերով:

Հատորին տպագրութեան ծախքը մա – սամբ հոգացած է Հ. Բ. Ը. Մի – ութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամը:

ԳՐԱԳՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԳՈՒԹԻՒՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ (Պոլիս) Ս. Լուսաւորիչ ե – կեղեցւոյ մէջ, Փետր. 14ին՝ Տեառընդա – ռաջի տօնին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է մեծանուն պատ – րիարք Յովհաննէս Կոլոտի յիշատակին, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագի ընթացքին քարոզով մը Շըբ – նորհք Արք. Ծանրացած է ընտանեկան սրբութեան վրայ: Պատարագի աւարտին Շնորհք Պատրիարք խօսելով Յովհաննէս պատրիարք Կոլոտի մասին, որուն վախ – ճանատին 236րդ տարելիցն է, ըսած է. «Նախանձամական մեծ բախտ մը եղաւ Յովհաննէս վարդապետին Բաղէշէն Պոլիս գալը, մանաւանդ այնպիսի խառնակ ու չփոթ շրջանի մը, ուր պատրիարքական աթոռը նշաւակ դարձած էր անթաղամի երեւոյթներու: Իբր հեռատես ու խմա – տուն հոգեւորական ան դիտցաւ խաղա – ղեցնել կիրքերու փոթորիկը: Ազգը դինք առաջնորդեց պատրիարքական աթոռը: Յովհաննէս Կոլոտ պատրիարք եղաւ տա – րիներէ ի վեր սպասուած Զարթօնքի հիմնադիրն ու խոհեմ ճարտարապետը»: Ապա, եկեղեցական թափօրը, ղեկաւա – րութեամբ Շնորհք պատրիարքի, ուղ – ղուած է Յովհաննէս Կոլոտի շիրիմին մօտ, ուր կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Եկեղեցական արարողութիւն – ներէն ետք, Ինամակալութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ պատրիարքին: Ներ – կայ եղած են նաեւ ազգայիններ եւ ան – դամ մը եւս յիշատակուած է Կոլոտ պատ – րիարքի գործը:

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

ԱՂՕԹՔ

Շոգենաւը ընկղմելու վրայ է: Նաւա – պետը կը հաւաքէ նաւաստիները եւ կը հարցնէ.— Ձեր մէջ ջերմեռանդութեամբ աղօթել գիտցող մը կա՞յ արդեօք:

Նաւաստիներէն մէկը կը յառաջանայ:

— Այո, ես:

Նաւապետը կը չարունակէ.— Շատ լաւ, դուն սա կողմը անցիր: Իսկ միւսները թող կապեն փրկութեան գօտիները: Որովհե – տեւ մէկ գօտի պակաս ունինք:

եւ գունաւոր էջերով բաժնուած է երեք մասերու: Ա. մաս՝ Անձնանունները, Բ. Մաս՝ Տեղանունները, Գ. Մաս՝ Զանա – զանք:

Հատորին տպագրութիւնը կատարուած է Ճորճ Ուզունեան տպարանին մէջ — Լոս Անճելըս — ընաիր թուղթի վրայ, եւ Հայաստանեան ճաշակաւոր եւ ընթեռնլի դիրերով:

Հատորին տպագրութեան ծախքը մա – սամբ հոգացած է Հ. Բ. Ը. Մի – ութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (291)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԳԵՏՆԱՓՈՐՆԵՐԸ

— Ո՞վ են այս մարդիկը, մտածեց ոս – տիկանապետը որուն զարմացումը հետ – զհետէ մեծցած էր: Ի՞նչ կ'ուզեն հոս: Արդեօք ինծի՞ համար եկած են: Արդեօք լեռնականներու դատարան ըսուածը ա՞ս է: Ոչ չի կրնար ըլլալ, ինչո՞ւ Ռուլան իր մարդոց քովը պահուըտի: Բայց ո՞վ են, ո՞վ են, հասկնալու եմ:

Այս միջոցին, ամպիոնին վրայի չորս մարդոցմէն մին ոտքի ելաւ եւ ամպիոնին եղերքը գալով եւ երեսի դիմակը քաշելով դեսին նետեց:

Ոստիկանապետը հապճեպ կրցաւ ճիչ մը խեղդել:

Երեսէն դիմակը քաշող մարդը, այդ խորհրդաւոր ժողովին նախագահը ըլլալու երեւոյթը ունեցող մարդը Վենետիկի բա – նակին ընդհ. հրամանատար զօրավար Ա – լթիէրին էր:

Ոստիկանապետին ուղեղին մէջ կաս – կածները իրարու զարնուիլ սկսան:

— Պարոններ, բարեկամներ եւ եղբայր – ներ, հաճեցէք մեր սովորութեան համե – մատ ձեր դիմակները վար առնել, խօսք առաւ Ալթիէրի հանդարտ եղանակով մը: Իրար տեսնենք եւ իրար ճանչնանք որ դատաճան մը սպրդած չըլլայ մեր մէջ:

Բոլոր դիմակները վար առնուեցան:

Ասոր յաջորդեց մրմունջ մը. բոլորը իրար ճանչցան եւ իրարու հետ քանի մը բառ փոխանակեցին:

Ցետոյ լռութիւն տիրեց:

Ոստիկանապետը զրեթէ անոնց բոլորն ալ ճանչցաւ. բարձրաստիճան պինուորա – կանները, դուքսին պաշտօնէութենէն ազ – դեցիկ անձնաւորութիւններ, Վենետիկի նաւատորմին բարձրաստիճան սպաներն ու ծովակալը եւ պատրիկներ, աւագանիներ ու երեւելիներ եկած համախմբուած էին հոն:

Ի՞նչ ընելու եկած էին այդ մարդիկը··· ի՞նչ էր այդ խորհրդաւոր ժողովին նպա – տակը:

Ինչո՞ւ Ռուլան փոխանակ զինքը լեռ բարձրացնելու հոդ բերած էր, ինչո՞ւ այդ այլանդակ տեսարանը իրեն ցոյց կուտար:

— Պարոններ, բարեկամներ եւ եղբայր – ներ, կարծեմ թէ մէջերնիս պակաս չու – նինք, չարունակեց Ալթիէրի: Ամէնքդ ալ դիտէք թէ գործի սկսելու ժամը մօտեցած է: Շնորհակալ եմ որ ամէնքդ ալ պատաս – խանելով հրաւէրիս՝ եկաք դիս չրջապա – տեցիք: Բայց կը տեսնէք որ մեր մէջէն մէկը բացակայ է այսօր, հակառակ անոր որ իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր: Գիտէք թէ ով է ան: Պարոններ եւ բարե – կամներ, թեւիս կապուած ըլլալը տեսաք անշուշտ եւ գիտէք թէ ով է դիս վիրաւո – րողը, այն որ այսօր բացակայ է: Մեր մխիթեան գերագոյն չահերը պաշտպա – նելու համար հարկադրուեցայ կռուիլ Տանտոլոյի հետ եւ առանց վարանելու սուրս քաշեցի եւ կնոջս հօրը վրայ քալե – ցի··· բայց աներեւոյթս ալ իր սուրը քա – շելով վիրաւորեց դիս···:

— Ուրեմն Տանտոլօ դատաճան մըն է, դոչեցին բազմաթիւ ձայներ:

— Եթէ պալատիս մէջ զայն բանտար – կած չըլլայի, թերեւս մատնէր մեզ, բայց հակողութեան տակ է, չի կրնար դուրս ելլել, պատասխանեց Ալթիէրի: Այդ կող – մէն առայժմ որեւէ վախ չկայ:

Մարդ մը բարձրացաւ ամպիոնին վրայ:

— Ծովակալն է, մոլոտց ճչնարօ իր թաքստոցէն:

— Պարոններ եւ եղբայրներ, մեր սի – րելի ընկերը որ Հանրապետութեան ապա – զայ դուքսն է, իր կրցածը ըրեր է, խօսք առաւ ծովակալը: Ան Տանտոլոյի փետուն ըլլալուն՝ տակէ աւելին չէր կրնար ընել, բայց մենք որ նոյն կապերով չենք կապ – ուած դատաճանին, պէտք չէ որ խնայենք: Տանտոլօն պէտք է որ մէջերնիս վերնայ:

— Այո, այո, այս իրիկունէն իսկ պէտք է մեռնի, զոռացին բոլոր ժողովական – ները միաբերան:

— Տեսէք թէ ես ինչ կ'առաջարկեմ, չարունակեց ծովակալը: Հիմա հոս երեք հոգիի վիճակ կը ձգենք, այդ երեք հոգին այս գիշեր իսկ Ալթիէրիի պալատը եր – թալով Տանտոլօն կը գտնեն եւ օրինաւոր կերպով մենամարտ կ'առաջարկեն իրեն:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար.)

Ի ԾԻՇԱՏԱԿ

Այբի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ կը կատարուին հետեւեալ նուէրները.— Թէմիրեան ընտանիք 100ական Ֆր. Իսիի եկեղեցւոյ եւ Մշակոյթի Տան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին Իսիի եկեղեցւոյ եւ Մշակոյթի Տան 100ական, Խանթէմուրեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները 300 Իսիի եկեղեցւոյ, 200 Մշակոյթի Տան (ստանալ «Ծառաչ»էն) եւ 200 Ֆր. «Ծառաչ»ի:

×

Իրենց եղբօր, ողբացեալ Վրէժ Տօնիկեանի մահուան ութերորդ եւ մօր՝ Մարգրուհի Տօնիկեանի մահուան երրորդ տարելիցին առիթով Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Պօղոսեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաչ» օրաթերթին:

Ողբացեալ ընկ. Գէորգ Կիւրկէնեանի նահատակման (սպանութեան) Պէյրութ տարելիցին առթիւ 50 Ֆր. «Հայաստան» ամսաթերթին: (Ստանալ «Ծառաչ»էն):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, Հովանաւորութեամբ Հ. Ը. Դ. «Անի» կոմիտէի, Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ը. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 49, Ռիւ Վիէթնոր Ֆոժիէ:

Կը նախագահէ ՍԱՀԱԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱԷ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիներու Միութեան պարահանդէսը ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ Մարտ 5, ժամը 21ին, Մշակոյթի նորակառոյց «Վասպուրական» չքեղ սրահին մէջ՝

12-14, Rue St. Basile
Orchestre CLAUDE MORAN
et ses animateurs
COTILLONS, AMBIANCE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Մարտ 6, ժամը 9·30ին Հայկ. յայտագիրը հեռատեսիլի Ա. կայանէն (Վարդանանք):

Le NOR SEROUND

DESIRE rencontrer les jeunes Arméniens recherchant des contacts avec d'autres jeunes et des activités au sein d'une organisation.

Répondre à toutes les questions que se posent les Arméniens à son sujet.

Dans ce but : organise pour la première fois à Valence une

OPERATION PORTES OUVERTES
GRANDE EXPOSITION ET VENTE DE LIVRES - DISQUES

qui se déroulera : Salle de l'U. G. A. B.
6, Rue Faventines — 26000 VAENCE

le Samedi 5 Mars de 14 à 20 heures
et le Dimanche 6 Mars de 14 à 20 heures
(sans interruption)

TOUS LES ARMENIENS SONT CORDIALEMENT INVITES
GRANDE BOUM DU N. S.

le Samedi 5 Mars à partir de 20 h. 30
26, Rue Bouffier — 26000 VALENCE

«ՏԱՐՕՆ» ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարօն սրահի բացման առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Լասիոթաթի եւ իրենց բոլոր արուարձաններուն մէջ գտնուող հայրենակիցները, անխտիր, ներկայ ըլլալ իր սրահին՝ «ՏԱՐՕՆ»ի բացումին, Կիրակի Մարտ 6, ժամը 11ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ, Մարսէյլ:

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Լիոնի եւ Փարիզի քոյր միութիւնները:

Վարագոյրին բացումը կը կատարէ հայրենակից՝
ԱՐԱՄ ՇԵՒԻԿԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Փարիզէն հրաւիրուած, հայրենակից
ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
Գինեվաճառ, ճաշ՝ «Քոչարի» նուագի ընկերակցութեամբ:
Այս բոլորը «Տարօն»ի մթնոլորտին տակ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած Հայ Արիւներու Փարիզեան շրջանի Արիւներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Կը նախագահէ
M. HENRI VAN EFFENTERRE
Professeur à la Sorbonne
Commissaire Général du « Jamborée de la Paix » de Moisson en 1947

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris 7e (Méro Invalides)

ԾԱԾԿԱԳԻՐ

— Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր, հայկական երգեր, Հայ Արիւներու երգչախումբին կողմէ: Թատերական ներկայացում հայերէն: Կը մասնակցի նաեւ Հայ Արիւներու Շրջանային նուագախումբը:

Միջնարարիւն՝ պիւֆէ եւ ցուցադրութիւն Միութեան գործունէութեան

Մուտք 20 Ֆր. — 10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը ազատ է:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՁԱՇԸ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 13ին:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին:

Խնամքով պատրաստուած ճաշեր խաչհիներու կողմէ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ը. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ը. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 4, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Մարտ 6 ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոն,

Օրուան նիւթի շուրջ կը խօսի
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու կողմէ:

Մուտքը ազատ է

Յանձնաժողով.— Վարդանանց տօնին յատկացուած հանդիսութեան աւարտին, վարժարանի երկարամեայ ուսուցչուհի՝ եւ այժմ հանգստեան կոչուած Օր. Ընծայ Տէր–Ստեփանեանի ի պատիւ ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենայ մեծ սրահին մէջ: Իր նախկին աշակերտ – աշակերտուհիներու եւ Լիոնի հայ գաղութի անդամներու ներկայութիւնը փափաքելի է, որպէս երախտագիտական նուազագոյն արտայայտութեան բաժին մը, նուիրելով մանկապարտիզպանուհիին մատուցանելու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐՃ

ՀԱՄԱՀԱՅԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի (Մարտ 6) առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՀԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Անիէռ – Պուա Գոլոմպի եւ չրջանի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը Մարտ 6, կիրակի ժամը 16ին Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Ռիւ Փօլ Տէրուլէտ, Պուա – Գոլոմպ:

Բանախօս Տքթ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Ծանօթ երգիչ Միհրան Էլմայեանի, ամերիկահայ երգչուհի՝ Վիրժինիա Թաքիի եւ պանժօ՝ Սէլոյեանի:

Կը ցուցադրուի՝ «երեւան լոյսի ճաղաճ» ֆիլմը, պատրաստուած Հ. Բ. Ը. Ս.ի երիտասարդաց Ակումբի անունով՝ Մանուկ Ադամեանի կողմէ:

Մուտք 15 Ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի (Մարտ 6) առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

CONFÉRENCE - DÉBAT
VIENNE

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսերէն լեզուով

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութեան խաղաղական կողմնորոշումները

Դասախօս.— ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 20·30ին,
Օթէլ տը լա Փոսթ, Վիէնն

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 19 Mars au 30 Mars
du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :
Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

JEUDI 3 MARS
Organisée par le NOR-SEROUND

Projection suivie d'un débat
SUR LE LIBAN
AUTOUR DU FILM

LIBAN CÈDRE BLESSÉ

Tourné par PAUL CALLEBAUT et présenté pour la première fois en France
à 20 h. 30 CENTRE CHAILLOT GALLIERA
28, Avenue George V, Paris 8 — Métro George V

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
3
JEUDI
3 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.803

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.803

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԻԵԼԻ ՁԱՐԿ ՏԱԼ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՄԱՆ

— o —

Այժմ որ Լիբանանի մէջ խաղաղու – թիւնը վերահաստատուած է որոշ չափով, ժամանակ է, որ մեր քաղաքական երեք կուսակցութիւնները վերակին իրենց դրօ – ծակցութիւնը եւ զարկ տան Հայկական Դատի հետապնդման :

Հայ Դատի Ցանձնախումբերուն եւ Ա – մերիկայի Հայ Ազգային Մարմնի պար – տականութիւնն է հակազդել Թրքական զգուելի քարոզչութեանց, որոնք վերջին տարիներուն չափը անցուցին :

Նոր հրատարակութիւնները չէին բա – ւար, վերջերս Անգարայի կառավարու – թիւնը նոր տպագրութեամբ վերատին լոյս ընծայած է ոճրագործ Իթթիհատի 1917ին Պոլսոյ մէջ Թրքերէն, Ֆրանսերէն եւ վեր – մաներէն լեզուներով հրատարակուած ծանօթ գրքին Ֆրանսերէնը՝ «Հայ յեղա – փոխական կազմակերպութեանց բաղ – ձանքներն ու շարժումները օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն առաջ եւ վերջ» խորագրով :

Ժամանակին այդ հրատարակութեան մասին արտայայտուած ըլլալով այս էջե – րուն մէջ, չենք ուզեր կրկին անդրադառ – նալ անոր :

Անհրաժեշտ է եւրոպական լեզուներով գրքոյկներ հրատարակել հանրային կար – ծիքը լուսաբանելու համար Թրքական ցե – ղասպանութեան մասին, հիմնուած ան – հերքելի փաստերու վրայ : Իրրեւ պա – տասխան Անգարայի քարոզչական մեքե – նայի խարդախ ու նենգամիտ, չինծու ու սնամէջ բանսարկութեանց, որոնք արիւն կը պղտորեն :

Տարիներէ ի վեր Թուրքերուն հետա – պնդած նպատակն էքսթրեմիսթ միջոց – ներով արդարացնել իրենց ցեղասպանու – թիւնը՝ մեղքը փաթթելով Հայերու վզին : Պարզ է իրենց տեսութիւնը : Իրրեւ թէ մեծ պատերազմի բախտորոշ օրերուն, երբ օսմանեան կառավարութիւնը կենաց եւ մահու օրհասական կռիւ կը մղէր ար – տաքին թշնամիներու դէմ, որոնց զլխա – ւորն էր ցարական Ռուսիան, Հայերը ա – պըստամբութեան դրօշ պարզած՝ Թիւրքե – քէն զարկեր են Թրքական բանակը՝ դր – ծակցելով Թշնամի Ռուսերուն հետ :

Թուրքերը պարզապէս ինքնապաշտ – պանութեան դէմեր են՝ Ռուսիոյ սահմա – նամերձ շրջաններէն դէպի Սուրիոյ ու Միջագետքի շրջանները փոխադրելով Հա – յերը : Ներգաղթութիւնը ա՛յնքան առաջ կը տանին, որ չեն քաշուիր նոյնիսկ ըսե – լու թէ տեղափոխութեան նպատակն էր փրկել Հայերու կեանքը՝ զանոնք հե – ռացնելով պատերազմի վտանգաւոր գո – տիէն դէպի ապահով վայրեր :

Արեւմուտքի հանրային կարծիքը չատ բարակը չի փնտռեր : Ու խորամանկ Թուրքերը կրնան մոլորեցնել զայն այս – պիսի դիւրըմբռնելի տրամաբանութեամբ :

Պէտք է հակազդել նման խարդախ քա – րոզչութեանց՝ հրապարակելով եւրոպա – ցի, ամերիկացի ու այլազգի զանազան արժանահաւատ մարդոց, մանաւանդ քա – ղաքական դէմքերու, հանրային գործիչ – ներու եւ հրապարակագիրներու ժամա – նակին լոյս ընծայած փաստացի վկայու – թիւնները, ականատեսներու անհերքելի պատմութիւնները, որոնք չատոնց սպա – ռած են եւ անգամանալի դարձած : Անհրա – ժեշտ է վերատին տպել զանոնք մեծ քա – նակութեամբ եւ ղրկել միջազգային պա – տասխանատու դէմքերու :

Գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին եւ վաթ – սունամեակին առթիւ Լիբանանի եւ Ամե – րիկայի մէջ նոր տպագրութեամբ լոյս ընծայուեցան Տօքթ. Եհաննէս Լեփսիու – սի, Անտրէ Մանտելշթամի, Առնոլտ Թոյն – պիի, Մորկընթաուի եւ այլ հեղինակնե – րու ծանօթ գրքերը, բրիտանական կա – պոյտ Տեորակը, Մուսա Փրնճի ցեղա – սպանութեան մասին գրած ուսումնասի – րութիւնը, եւայլն :

Հարաւային Ամերիկայի մէջ սպաներէն ու փորթուկերէն լեզուներով հրատա – րակուեցան Հայաստանի Հանրապետու – թեան Պատուիրակութեան Ցուշագիրը, Թալէաթի դատավարութիւնը եւ այլ գըր – քոյկներ Հայ Դատի մասին :

Սակայն պէտք չէ կանգ առնել այս ճամ – բուն վրայ :

Ամերիկեան հիմնարկութիւն մը վեր – ջերս որոշ գումար մը յատկացուց հայ մանագէտի մը, որպէսզի պրպտումներ կատարէ արեւմտեան Պետութեանց ար – տաքին պահօնատանց դիւանագիրութե – րուն մէջ՝ փաստեր հաւաքելու համար Թրքական ցեղասպանութեան մասին :

Ուրիշ Հայ մը՝ իր անձնական նախա – ձեռնութեամբ եւ նեղ միջոցներով, այս – ինքն անհուն զոհողութիւններով պրպը – տումներ կը կատարէ տարիներէ ի վեր եւրոպական գլխաւոր մայրաքաղաքներու մէջ՝ անտիպ փաստեր հաւաքելով Հայ – կական Դատի եւ Մեծ Եղեռնի մասին : Վերջերս արտօնուեցաւ նոյնիսկ քննելու ռուսական դիւանագիրութիւները, որոնք վա – ւերական անտիպ լայն տեղեկութիւններ կը պարունակեն հայկական մարտիրոսա – գրութեան մասին :

Ամերիկահայ պատմագէտ Ռիչըրտ Ծով – հաննէսեան առջի տարի հրատարակեց ցանկը եւրոպական եւ ամերիկեան պե – տական հիմնարկութեանց, որոնց դիւա – նագիտութիւները արժէքաւոր նիւթեր կը պա – րունակեն Մեծ Եղեռնի եւ Թուրքերու պա – տասխանատուութեան մասին :

Անմատչելի են Թրքական դիւանագիտու – թիւները : Տեղն է ըսել՝ գո՛ղ՝ սիրտը դող :

Հայ Դատով զբաղող մեր կազմակերպ – պութիւնները պէտք է կրկնապատկեն իրենց ջանքերը : Ո՛չ միայն զարկ տան գրա – ւոր քարոզչութեան աշխատանքներուն, այլեւ միջազգային պետական դէմքերու հետ անձնական կապեր պէտք է հաստա – տեն, զանազան առիթներ ստեղծեն՝ ճա – շասեղանի մը շուրջ կենդանի խօսքով բա – ցատրելու անոնց, ինչ որ գրաւոր չեն կըր – նար արտայայտել :

Անոնք նաեւ պէտք է գործի լծեն սփիւռքի նոր սերունդը, որ վերջին տաս – նամեակներուն մօտէն կը հետաքրքրուի Հայկական Դատով : Փորձը ցոյց տուաւ, որ մեր երիտասարդներու ձեռնարկները որոշ արդիւնքներու յանգեցան :

Ուրեմն գործի՛ :

Ժամանակ է զարկ տալու Հայ Դատի հետապնդման :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄՆԵՐ

— o —

Հայաստանի Գերագոյն Սովետի Նախա – գահութեան Փետրուար 21 թուակիր հրա – մանագրերով Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալ նշանակ – ուած է Ալեքսան Մաթեւոսի Կիրակոսեան եւ տեղակալ՝ Հրանտ Արամի Հայրապետ – եան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՐԱՒԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՁԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

— o —

ԲՆԱԿԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓԱԽԻ

— o —

Ամէն օր քիչ մը աւելի կը վատթարա – նայ Հարաւ – Լիբանանի կացութիւնը եւ կը բազմանան միաժամանակ դիւանագի – տական տեսակցութիւնները ելք մը գըտ – նելու համար : Ջորս ամիս է որ արաբա – կան (սուրիական) խաղաղապահ ուժերը յաջողեցան որոշ չափով հանդարտ մթ – նոլորտ մը ստեղծել բայց Իսրայէլի սահ – մանամերձ շրջանը չի հանդարտիր : Նա – պաթիէհ քաղաքը շատ բուռն ռմբակո – ծութիւններու ենթակայ է եւ լաւատեղ – եակ աղբիւրներու համաձայն 155ի հրա – զունդերը կը չարունակեն տեղալ քաղա – քին վրայ, ուր մեծ է զոհերու թիւը : Ողջ մնացածներն ալ ճգած – զացած են : Իս – րայէլեան սահմանէն 15 քիլոմեթր հեռու այս քաղաքը 20էն 25 հազար բնակիչ ու – նէր որոնք Սայտա ապաստանած են կամ մինչեւ իսկ՝ Պէյրութ : Պաղեստինեան վաֆա մամուլի գործակալութիւնը կը պնդէ նոյնիսկ թէ Նապաթիէհ կը ռմբա – կոծուի քրիստոնեաներու եւ Իսրայէլացի – ներու կողմէ :

Ի տես այս կացութեան, հոս – հոն տե – սակցութիւնները կը բազմանան : Խորհըր – դային դեսպան Սոլտատով տեսնուած է Արաքին Նախարար Ումբրոսի հետ (նաեւ Պաշտպանութեան Նախարար), ըստ իր տուած տեղեկութեանց Լիբանանի նախարարը իրեն յանձնած է յուշագիր մը, հարաւ – Լիբանանի վատթարացած կա – ցութեան մասին եւ յայտնած նաեւ այդ յուշագրին մէջ, Լիբանանի փափաքը ժո – ղովին հրաւիրուելու, Միջին Արե – ւելքի մասին : Նոյն յուշագրէն օրինակ – ներ ալ ստացած են Ֆրանսայի եւ Միաց – եալ Նահանգներու դեսպանները :

Իսրայէլացիք եւ քրիստոնեայ աշքը չեն ուզեր որ Պաղեստինցիներ ըլլան հարաւ – Լիբանան եւ ըստ Գահիրէի հա – մաձայնագրին, իրաւունք ալ չունին պէնթ ժպէյլ դնուելու բայց քրիստոնեաներու հետ կռիւներու ատեն, անցեալ տարի, անոնց ճնշումին տակ մինչեւ հոս եկած են : Զորեքշաբթի կ'ըսուէր թէ քաղաքին իյնալը ժամի հարց է : Քրիստոնեայ ճըն – շումի կայ նաեւ Արքիսի հարաւային կող – մը, որ Իսրայէլացիներուն համար «Ֆա – թահի երկիրն» է, քանի պաղեստինեան զինեալ ուժերու կայաններ կան : Ասոնց թիւը կը տարբերի ըստ կողմերուն : Իս – րայէլ 3500 կը նկատէ մինչ օտար փոր – ձագէտներու համաձայն 1500ի չուրջ է :

Երրորդ ճակատն է Լիբանի գետին վը – րայ, Մարժայունի եւ Նապաթիէհի մի – ջեւ, ուր Պաղեստինցիք խաչակիրներու դղեակ մը կ'օգտագործեն թնդանօթա – ձգութեան իրրեւ կայան : Այս դիրքը նա – խապէս այսպէս կոչուած արաբ լիբա – նանեան բանակին ձեռքն էր (զոր հիմնեց Գնդ. Քաթիպ) : Նապաթիէհի մօտ կայ նաեւ պաղեստինեան զաղթականի մը : Մինչ ըստ Գահիրէի համաձայնագրին այս զաղթականներու Պաղեստինցինե – րը ծանր զէնք ունենալու իրաւունք չու – նին : Սուրիացիք ժողվեցին ծանր զէնքերը բայց չորս Պետութեանց խաղաղապահ յանձնախումբի անդամները դիտեն թէ հազիւ կէսը յանձնուած է :

Քանի մը տողով

ՆԱԽԱՐԱՐ ԿԻՇԱՐ նամակ մը գրած է Նախարարապետ Պառէ, ուր կը խնդրուի կառավարութեան անդամներէն որ զազ – րեցնեն իրենց յարձակումները Շիրաքի դէմ : Կիշար այս քայլը առած է յանուն կառավարութեան չորս կօլիստ նախա – րարներուն եւ իր նամակով կը պահանջէ որ Պառ չէզոքութիւն պարտադրէ կառա – վարութեան անդամներուն (անշուշտ հար – ցը Փոնիաթովսկիի եւ Լըքանիւէի կը վե – րաբերի) : Թիւքար ալ նամակ մը գրած է Պառի, ուր կ'ըսէ որ տուրքերու դրու – թիւնը պէտք է բարեփոխուի եւ ծրագիր մը կ'ուզէ մինչեւ ամսուս վերջ :

ԱՄԻՆ ՏԱՏԱ ի վերջոյ ընդեց Ամերի – կացիներուն հետ ճչզած ժամադրութիւ – նը, էնթէպէ : Ցայտնեց թէ ազատ են Ու – կռտայէն ալ մեկնելու : Կը կարծուի որ ամերիկեան օդանաւատար էնթրփրայզի ներկայութիւնը ափրիկեան ջուրերու բա – ցը եւ Քարթըրի անձնական մէկ նամակը դեր խաղացած են այս փոփոխութեան մէջ : Դուցէ նաեւ Քարթըրի կիրակնօրեայ աղօթքը…

ՋԻՆԱՏԱՆԻ « ժողովուրդին օրա – թերթ»ին համար մարդկային իրաւունք – ները չեն յարգուիր ոչ Խորհ. Միութեան, ոչ ալ Միացեալ Նահանգներու մէջ, վա – սրնդի «անմատչելի պերճանք մըն է դրա – մատիրական երկիրներու մէջ» եւ Փեքինի համար Խորհ. Միութիւնն ալ դրամատի – րական է : Զինացիին համաձայն Խորհ. Միութեան մէջ յիմարանոցները կը վըխ – տան, բանտերն ալ Ամերիկա : Եւ Միսի – սիփիի ափրիկեցի – Ամերիկացիները որ կ'ատեն Նահանգին ցեղային խտրականու – թեան դրութիւնը կրնա՞ն նախանձիլ Ղա – զախստանի մեծ ռուսական ազգայնամո – լութենէն : Ու Զինացին կ'եզրակացնէ ի – մաստուն խօսքով մը (անշուշտ չինական) — Ամերիկա – Խորհ. Միութիւն բանա – վէճը կը յիշեցնէ մարդը որ կը ծաղրէ իր հակառակորդին գոգաւոր քիթը աւելի լաւ ծածկելու համար իր բերնին ծուռութիւնը :

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ երկաթուղիի արկած մը պատահած է Պարչելոնայի մէկ մեծ ար – ուարձանը : 22 մեռեալ եւ 102 վիրաւոր կայ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ պարագլուխները՝ Մառէ, Պերլինկուէր եւ Սպանացին՝ Քարիյօ Մաորիտ մէջ հաւաքուեցան Զորեքշաբթի օր :

ՔՈՒԹԻՏԻՆ ՏԸ ՓԱՐԻ մէջ Մերտրիէլ խորագրով (բարեփոխուած Քոթիտիէն տիւ Մաթէնի տէր՝ փերարիէլի) կարճ դրութեամբ մը, Ֆիլիփ Թեռոն կը պա – տասխանէ վերոյիշեալին այն ամբաստա – նութեան (ձայնասփիւռէն) որ 1974ի ըն – թրութեանց առեն Թեռոնի թերթը մեր – ժած կ'ըլլայ զօրավիդ կենալ Միթերանի : Թեռոն խիստ է փերարիէլի նկատմամբ զոր ձախի «սիրկ մենէճըրը» կը նկատէ : Նոր օրաթերթին գլխաւոր մրցակիցն ըլ – լալով Քոթիտիէնը տը փարին, կը թուի թէ փերարիէլի խմբակը կը փորձէ զայն «ալ» նկատել տալ անպայման : Առաջին առ – թիւ, տպեղ երեւոյթ մը այս բանավէճը երկու օրաթերթերու միջեւ :

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (1915)

Ատափազարէն կուգայ (*):

Այս քաղաքին իր պատկանելիութիւնը յիշատակելու մեր փոյթը լմնաւ չունի – նայ հատնօրէն, եթէ չընդգծենք անմիջապէս որ սեւեռումի կոչուած այս անունը, իր կեանքով ու գործով, երբեմնի այդ հայկական փեթակէն կը բերէ խառնուածք մը: Մանուկ տարիքէն իսկ հասատուած ըլլալով հանդերձ Պոլիս, ընտանեկան իր շրջապատէն — մանաւանդ ժառանգականութեան գծով — կ'առնէ կարգ մը հակամիտութիւններ՝ որոնք կ'անդրադառնան որքան իր լեզուական հարազատութեան, նոյն քան եւ գինք ընտանի կը դարձնեն հիւմքերին· իր մէջ կը հիւսեն ներքին անհատականութիւն մը, որ պոլսական գիծերէ չատերու հետ հաշտ չէ:

Նախակրթութեան եւ երկրորդական ուսման ճամբով, կուգայ Գատըգիւղի Սրամեանէն եւ կեդրոնականէն: Ըսած ենք ուրիշ տեղ.— Այս վարժարանները, այդ օրերուն, հնձանները էին՝ ուր օրուան մշակները ուղեղային ծալքերու հետ նաեւ հոգեկան ալքեր խուզարկել գիտէին, հոն ծլարձակ երազները, տագնապները եւ ձգտումները բախտին չձգելու համար, հորիզոն բանալու համար ազատ չնչառութեան, լինքնաճանաչումի, ընդունակութիւններու զարգացման: Աշակերտը կամ ուսանողը չէր իսկ զգար որ իր էութեան վրայ հակած «պարտիզպան» մը կայ, պեղումի հետամուտ մտածներ կը հսկին իր ճակատին կամ ուսուցիչը ճառադայթ մը կ'ընկերացնէ միշտ իր ձայնին ու նայուածքին՝ դասին պարտադրած թիւէն, բառէն, գիտութենէն անդին բան մը ղննելու համար այմտեղ: (Կեդրոնականին մէջ Յովսէփ Քէշիշեան մը, Մխիթարեանի մէջ Զոհրապ մը, Խասեանի մէջ Սիպիլ մը, եւ ասոնց դասէն ուրիչ չատե՛ր՝ Պոլսէն հասած նորերու եւ նորադոյներու վիրք ծննդոցին մէջ իրենց անգիր պատմութիւնը ունին, — —տարբե՛ր խնդիր՝ որ մեր դրականութիւնը բացառապէս անձնական տագնապը եւ ստեղծագործական որակը կը վնասէ, այսօր, անունի հասած արժէքներու մօտ):

Կոմիկեան 17–18 տարու էր տակաւին (1932), երբ իր արձակ էջերը, ամսագրոտ այլ թերագրականօրէն խիտ պատմուածքները, ինքնատիպ պատկերներն ու սիրամշուշ նորավէպերը սկսան տեղ գտնել շրջանի մամուլին մէջ: (— Ընդգծենք այստեղ, անմիջապէս: «Սիրամշուշ»ը՝ իբրեւ վերագիր Կոմիկեանի սիրային բովանդակութեամբ վիպակներուն, պատմուածքներուն եւ պատկերներուն համար՝ կը միտի յատակ զատորոշում մը ընել իր եւ ուրիշներու ստեղծագործութեանց միջեւ: Կոմիկեան պատմող մը չէ գրելու իր ձեւին մէջ, երբ իր կամ ուրիշներու սէրէն կը խօսի: Թաց չէ· թանձրօրէն վիպականացած սիրապատումներէ խրտչում ունի: Ընթացիկ պատկերները, ըսի–ըսաւը, յուզումի եւերեւոյթները եւ ապրումի բացատրական տարրաղները տեղ չունին իր էջերուն մէջ, որոնք մշուշային քօղով մը կը մերտին ծածկել սիրային ամէնէն վառ, խորու իրական պահերն իսկ: Կ'ուզէ որ ընթերցողը ի՛ր իսկ ընդմէջէն հասնի անոնց ջերմին, հարազատութեան, մարդկայնութեան): Քիչեր կրցած են «սկսնակ»ութեան իրենց տարիները լեցնել որակով մը՝ որ սկզբնաբար գրի առնուած էջեր արժանի դարձնէ ամբողջական վաստակի մը մասը ըլլալու իրաւունքին:

Բայց, լաւ է պահել կեանքին ու գործին զուգահեռը՝ կենսագրական ուրուագծային նոթերու ամփոփումով մը: — Ծնած է Ատափազար, 1915ին, ու մանուկ տարիքի մէջ փոխադրուած Պոլիս: Նախակրթութիւնը ստացած է Գատըգիւղի Սրամեան – Ունճեան վարժարանին, իսկ երկրորդական ուսումը՝ կեդրոնականի մէջ: Ապա հետեւած է բժշկական համալսարանի ատամնաբուժական ճիւղին, որուն ընթացքն աւարտած է 1935ին:

Դասմանատուն մանելէ առաջ 1930ական թուականներու պոլսահայ գրականութեան մէջ արժէք մըն է արդէն, շրջանի օրաթերթերուն, պարբերականներուն եւ Ազգ· հիւանդանոցի տարեգիրքերուն մէջ տեղ գտած արձակ բանաստեղծութիւններով ու պատմուածքներով: Առջինեկ իր էջերը կ'երեւին «Զարթօնք» ամսագրի (Պոլիս) մէջ՝ 1932 – 1934ին· քերթուածներ, վիպակներ ու պատմուածքներ աւորակրած է նաեւ 1932ի «Արեւելք» օրաթերթի գրական յաւելուածներուն ու Խաչիկ Ամիրեանի «Ճառագայթ» չարաթաթերթին մէջ՝ «Համբոյրի հատիկներ» խորագրուած շարքով մը:

Ատամնաբուժական իր ասպարէզին զուգահեռ՝ 1940ական տարիներէն ի վեր հայ լեզուի եւ գրականութեան դասախօս է Կեդրոնականի, Խասեանի, Գերիզիւղիազգային միջնակարգ վարժարանին եւ Սկիւտարի գրեթեանքին մէջ: Ասկէ՝ հասնօրէն, ստեղծագործական իր կարողակարութեան անհամապատասխան հունձքը, արտադրողականութիւնը: Ինչ որ տուած է ցարդ մեր գրականութեան՝ չհ մըն է անկասկած, եւ վկայութիւն մը որակի· սակայն իրեն եւ իր նմաններուն համար է ըսուած՝ որ կորուստներ են այդ նոյն գրականութեան համար, երբ անվրէպ պիտի կարենային իրագործել տիրական ու ծաւալուն վաստակ մը, եթէ սպառած չըլլային կրթական գաշտերու վրայ կամ հանգրային մարզերու մէջ: Շաբաթական 20–26 ժամ ուսանողական գրասեղաններու առջեւ ուսուցչական դերին սպառատրել, ապա նաեւ գրամատատան մէջ պարապիլ արուեստին պարտադրած աշխատանքներով՝ գինք կը դնէ հեւքին մէջ բոլոր անոնց, որոնք գրականութիւնը կամ ստեղծագործ երկունքը զոհած են կեանքի մեր հարկադրանքներուն:

Իրրեւ անջատ հատոր՝ իրմէ ունինք գիրք մը միայն, «Բարի եկար, սէր» անունին տակ, պատմուածքներու փունջ մը, հրատարակուած Արամեան Սանուց Միութեան մատենաշարին կողմէ (Պոլիս, 1958), եւ ժողովածու մը՝ «Համայնա – պատկեր հանրապետական շրջանի Խաչատուրեան գրականութեան» (1957), խումբ մը աշխատակիցներու մասնակցութեամբ: — Պատմուածքներու, արձակ բանաստեղծութիւններու, գրաղատական էջերու եւ թարգմանութիւններու նկատելի թիւ մը ցրուած կը մնայ զանազան թերթերու եւ պարբերականներու մէջ:

Նշեցինք արդէն, ու կ'ընդգծենք: Կոմիկեանի պատմուածքներուն մէջ դէմքերու, դէպքերու, նկարագրութեանց, պատկերներու եւ խօսակցութիւններու (տիալոկ) հիւսքը չի հպատակիր աւանդական քնկալեալ կերպերու: Զանոնք կեանքի կոչելու համար գրականութեան ապահովող գրիչը խորշանք ունի աւելորդ, երկարաձիգ պարբերութիւններու խճողումէն, պատմողական բանի հոսումէն, ցցուն, պոռոտ, սուր կամ թանձր այն միջամտութիւններէն՝ զորս առատօրէն եւ ժամանօրէն կը գտնենք տպաւորելու կամ կենդանութիւն ստեղծելու արուեստական ճիգին աչակերտող ուրիշներու մօտ: Հոգեբանօրէն, մարդկայնօրէն, բնականօրէն կուգան բառերը՝ նիւթին պարունակ գառնալու համար, դերասդը կամ հերոսը ապրեցնելու համար իր էութեան մէջ, այնպէս ինչպէս կեանքը կը բերէ: Հո՛ն ուր յուզումի երանգը բան մը պիտի աւելցնէ դէպքին վրայ, զայն հաղորդական դարձնելու համար աւելի, բանաստեղծն է որ կը միջամտէ՝ առանց սակայն յուզումի ծորակներու· զուսպ, խիտ, երկարելու վտանգէն ակնյայտօրէն խուսափելու փոյթով մը:

Մարդոց ու կեանքին սեւերով իր պատկերներուն, անհատական ապրումներուն, խորհրդազգած թէ իրապաշտական էջերուն մէջ՝ ներկայ է յաճախ հիւմքի զգալի գիծը, իր նրբութեամբ չաւելի վարակիչ: Թախիծին, եղերականութեան, աղաղակող հակադրութիւններու եւ ծիծաղելի երեւոյթներու դէմ յանդիման՝ զրպիտը զուարթախոհութեան զիջած է փիլտոփայելու հարկը, — մարդոց ունայնամտութեան, դէպքերու ուշեշտականութեան, ընկերային կեղծիքներուն վրայ կը նայի վերէն, մարդկորէն, դատելէ աւելի՝ ըմբռնելո՛ւ տրամադրութեամբ մը: Անտարբեր չէ, չ սակայն մեծ յուզումներու, խորունկ ապրումներու եւ անակնկալ զեղումներու հանդէպ, սակայն նաեւ չի փոթորկիր: Իր ամէնէն վիպապաշտիկ, ռոմանթիկ յածումներուն մէջ անգամ ժպտուն մը կայ, — ծանրացած ամպերու եւերեւէն նշուլող ճառագայթ մը: Կ'ընդունի՝ ինչ որ կեանքը կը բերէ, իբրեւ պայծառութիւն եւ մթութիւն:

Սիրային իր էջերուն, պոլսական քաղքէն թեթեւ գրուած իրապաշտական պատկերներուն, անհատական թէ հաւաքական մեկնակէտերէ մեկնող իր բոլոր արձակներուն մէջ՝ Կոմիկեան կը յատկանշուի ինքնատպութեան ցայտուն արժանիքով: Ի՛նքն է իր լեզուին, իր պատկերներուն, դիտելու, տեսնելու եւ փոխանցելու արարքին մէջ, ու ատով ալ՝ վերջին քառասնամեակի պոլսահայ պատմուածքի ամէնէն համակրելի դէմքերէն մին:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(23)

(*) Արեւմտահայ գրականութեան համապարփակ ճանաչումը կ'ենթադրէ առանձնապէս ընկատի ունենալ Թրքահայ գրականութեան աշխարհագրային անջատ գօրիներու մտաւոր – հոգեկան մասնաւորութիւնները, այսինքն՝ զանոնք իրարմէ տարբերող ընկերային, հաւաքական եւ անհատական հակումներու, բարքերու,

---

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՀԱՑԴՈՒԿԸ

Սպաղանաց Մակարը լուռ նայեց Մանուկին, ծանր քայլերով մօտեցաւ Սաունցուն, խլեց նրա հրացանը, խզակոթով մի հարուած իջեցրեց ընկերոջ թիկունքին եւ բարկութեամբ չպրտեց իր թափած գէնքերի վրայ:

«Քարայրը» կարզաղրեց ինձ եւ Աբաւնքա Զնզոյին գիշերով գնալ Շէնիկ գիւղը եւ գինաթափ անել նաեւ Զոլոյին, որ վիրաւոր պառկած էր այնտեղ:

Մի ոռնոճաձայն լսուեց, եւ խոշոր որեխներով մի հակայ տղամարդ Գէորգ Զաւուշի մօտով անցնելով, շարժուեց գէպի անտառ: Մօտեցաւ իր պէս մի հակայ կազմի, կիսաթեք յենուեց նրան՝ ծերացած գլուխը դանդաղ իջեցնելով կրծքի վրայ:

Սպաղանաց Մակարն էր: Նա հոնդուբհոնդուբ արտասւում էր՝ տառապագին տանջուելով իր մերկութեան եւ մենութեան մէջ: Ամէնքս էլ յուզուած էինք եւ վշտից մեր աչքերը յառել էինք վար:

Ոտքած էր Գէորգ Զաւուշի հոգին: Նա մօտեցաւ ծերունի Մակարին եւ նրա վզից կախուելով՝ չոքեց նրա առաջ:

— Զա՛րկ ինձ, հանդստացիր, քեռի Մակար: Ցէզայու օբէնք է: Ես էլ մեղք եմ գործել եւ Աստուած ինձ չի ների: Բայց գէնքի մեղքը սիրոյ մեղքից ծանր է:

— Օ՛, ձգուվ, ձգուվ, Մարաթուվ քեղ հետ, — պոռթկաց Տալուորիկցի ծերունին՝ Գէորգի գլուխը առնելով թեւերի մէջ:

Սաունցի էին երկուսն էլ, եւ այդպէս իրար պլուզուած տղու պէս լուռ արտասուեցին կաղնու տակ:

Ուղիղ մէկ ամիս Սպաղանաց Մակարը մնաց առանց գէնքի: Նա իր ընկերներով պատժուել էր Ֆէզայական կարգապահութիւնը խախտելու եւ իրենց հայդուկապետի դէմ ըմբոստանալու համար:

ՍՈՒԼՈՒԽ

Սուլուխ գիւղի մօտ մի հին կամուրջ կայ: Տատմէկ կամար ունի, եւ նրա տակով Արածանին է հոսում: Գետն այդտեղ բաւական լայն է, իսկ ջրհնանը, երբ յորդանում է, հնարաւոր չէ լողալով անցնել:

1907 թուականի Մայիսի 26ին Գէորգ Զաւուշը, ինձ իր հետ վերցնելով, եկաւ Սուլուխ: Մի օր առաջ այդտեղ էին հասել Ալվառինցու Սէյդոն եւ Միւս Ֆէզայիները: Մայիսի 27ի առաւօտեան նատած էինք իմ ծանօթ Սուլուխցի Մեսրոպի տանը: Այդ այն Մեսրոպն էր, որի մայրը ինձ բուժել էր ուռենու ցօղուտ ճիւղերով:

Ֆէզայիներից մէկը գիշերը երազ էր տեսել եւ մեզ չուրջը հաւաքած՝ իր երազն էր պատմում: Երազում տեսել էր Գէորգ Զաւուշին եպիսկոպոսական չուրջառի մէջ, մարզարտեայ թագը գլխին· Գէորգը յանկարծ աներեւութացել էր եւ մնացել էր միայն զատարկ չուրջառը:

— Վրաղ բաց է մնացել, երազ ես տեսել, — ասաց Գէորգը ծիծաղելով: Շէնիկցի Մանուկը եւ Ալվառինցու Մուքօն ջուր տաքացրին, իսկ ես եւ Մշեցի Տիրանը երազատեսին զոմը կանչելով՝ նրան տեղը գինաթափ արինք: Գէորգ Զաւուշը յանկարծ մի կուժ պաղ ջուր առնելով՝ լցրեց նրա վրայ: Ֆէզային վեր թռաւ տաշտից եւ ամանով տաք ջուրը իմ ձեռքից փախցնելով, լցրեց Գէորգի գլխին:

Սպաղանաց Գալէն չէր մասնակցում այդ զուարճութեանը: Նա օդայում հանգիստ նստած՝ ծխում էր: Ցանկարծ ներս մտաւ Սուլուխցի Մեսրոպը՝ գոյնը թռած: Նա յայտնեց, թէ Մուշից զօրք է գալիս եւ արագ մօտեցաւ պատին, որ զէնքերը կախի:

— Շա՞տ է, թէ քիչ, — հարցրեց Գէորգը:

— Ոտիերու դաշտը սեւացած է:

Հայդուկապետը հեռադիտակը վերցնելով՝ բարձրացաւ տանիք, իսկ ես կարդալեցի զէնքերը կապել: Մէյն Գալէն էր անշարժ նստած: Զարմանալի դանդաղաշարժ էր Գալէն: Կողքին թնդանօթ պայթէր, երբեք դէմքը չէր փոխի, ոչ էլ չարժուձեւը:

— Այ Գալէ, վեր կաց, — ասացի:

— Հը՛չ կացէք, — ասաց Գալէն՝ ծխամորճի կրակը նորոգելով:

Տանիքից իջաւ Գէորգ Զաւուշը:

— Քոսա Բիւնբաշին է գալիս, — զարմացրեց նա՝ առաջիկ մտազբաղ, հեռադիտակը ձեռքի մէջ պահած: Կարգադրեց անմիջապէս ձի նստել եւ չտապ հեռանալ Սուլուխից, քանի որ անկարելի էր մի տասեակ մարդով կռիւ մղել մի ամբողջ բանակի դէմ:

ՄԱՔԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(93 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍՏՂԱՅԻՆ

Բ. ՊԱՍ

ՆՎԱՂԱՓՈՂ ՂՎԻՑՈՂԻ ՏՈՒՆԸ ԵՎ ՅՍՀՎՈ ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

Ելեն Ղուկասը, իսկ հետ չընտրվի, վարանեց։ Ինչ-որ խորհրդավոր ուժ էր ձգում նրան դեպի ափ։ Ինչ-որ մեկը կանչում էր նրան։ Ինչ-որ մեկը կամ ինչ-որ բան։ Ինչ-որ ծանոթ, սիրելի, անհրաժեշտ։ Ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։ Ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։ Ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։

Ելենը ոտքը դրեց ափին։ Ալիքները ծածկեցին նրա ոտքերը։ Ջուրը սառն էր։ Ելենը դողաց։ Նա նայեց հեռվում կորած նավակին։ Նավակը հեռանում էր։ Ելենը ձեռքը թափահարեց։ Նավակը չէր կանգնում։ Ելենը գոռաց։ Նավակը չէր կանգնում։ Ելենը լաց եղավ։ Նավակը չէր կանգնում։

Ելենը ետ դարձավ։ Ափը դատարկ էր։ Ոչ ոք չկար։ Միայն ինքը։ Եվ ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։ Ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։ Ինչ-որ մի բան, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է։

— Ողջո՛ւյն քեզ, ով անծանոթ, ով հայրենակից, ով եղբայր, — ասաց ծերունին։ — Ես Ստամբուլի Տնտեսական Համալսարանի պրոֆեսոր Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոստովցևն եմ։ Ես ռուս եմ, բայց հայերեն լավ գիտեմ։ Ես հայ կնոջ եմ ամուսնացած։ Ես հայ երեխաներ ունեմ։ Ես հայ թոռներ ունեմ։ Ես հայ եմ։ Ես հայ եմ։ Ես հայ եմ։

Ելենը ծերունուն նայեց։ Ծերունին ժպտում էր։ Ելենը ժպտաց։ Ծերունին ձեռքը մեկնեց։ Ելենը ձեռքը մեկնեց։ Ծերունին ձեռքը սեղմեց։ Ելենը ձեռքը սեղմեց։ Ծերունին ձեռքը սեղմեց։ Ելենը ձեռքը սեղմեց։

— Ես Ելեն Ղուկասն եմ, — ասաց Ելենը։ — Ես հայ եմ։ Ես հայ եմ։ Ես հայ եմ։

— Ողջո՛ւյն քեզ, հայ աղջիկ, — ասաց ծերունին։ — Ես քեզ սպասում էի։ Ես քեզ սպասում էի։ Ես քեզ սպասում էի։

Ելենը զարմացավ։ Ինչպե՞ս թե սպասում էր։ Ինչպե՞ս թե սպասում էր։ Ինչպե՞ս թե սպասում էր։

— Ես քեզ սպասում էի, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս, — ասաց ծերունին։ — Ես գիտեմ, որ դու կգաս, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս։

Ելենը զարմացավ։ Ինչպե՞ս թե գիտեր։ Ինչպե՞ս թե գիտեր։ Ինչպե՞ս թե գիտեր։

— Ես գիտեմ, որ դու կգաս, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս։ Ես գիտեմ, որ դու կգաս, որովհետև ես գիտեմ, որ դու կգաս։ Ես գիտեմ, որ դու կգաս։

Ելենը լռեց։ Ինչ-որ բան ասելու էր, բայց չգիտեր, թե ինչ։ Ինչ-որ բան ասելու էր, բայց չգիտեր, թե ինչ։ Ինչ-որ բան ասելու էր, բայց չգիտեր, թե ինչ

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցաւով կը ծանուցանէ իր պատուոյ նախագահին՝

ՕՆՆԻԿ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

(ծնած 1901ին, Մալկարա)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 21ին, 76 տարեկանին, Քլամարի հիւանդանոցը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մարտ 5 ժամը ճիշդ 10·30–ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Քլուի Միւնիսիփալ գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Նախընտրաբար փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկալել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՕԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Մարտ 6, ժամը 9·30ին հայկ. յայտագիրը հեռատեսիլի Ա. կայանէն (Վարդանանք):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Անիէռ – Պուա Գոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը Մարտ 6, Կիրակի ժամը 16ին Պուա Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Ռիւ Փոլ Տէրուլէտ, Պուա – Գոլոմպ:

Բանախօս Տքթ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մաս – նակցութեամբ ծանօթ երգիչ Միհրան Էլմայեանի, ամերիկահայ երգչուհի՝ Վիրժինիա Թաքիի եւ պանժօ՝ Սէլոյեանի:

Կը ցուցադրուի՝ «երեւան լոյսի ճաղաճ» ֆիլմը, պատրաստուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի երիտասարդաց Ակումբի անունով՝ Մանուկ Աղամեանի կողմէ:

Մուտք 15 ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան ընկերուհիներէ 400 ֆ. հաւաքուած է փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ կայանին, ընկ.հի Հռիփսիկ Խոնդկարեանի մահուան տխուր առթիւ:

Այդ առթիւ եւ նոյն նպատակին իրենց նուէրներով մասնակցութիւն բերած են՝ Տիկ. Մ. Քոչարեան 40, Օր. Մ. Մեծատուեան 20, Տիկ. Լ. Ամիրայեան 50, Տիկին Ա. Պարթեւեան 50 ֆրանք:

×

Տիկ. Փերուզ Նաւասարդեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Օր. Հ. Գարագաշեան 30, Տիկին Վ. Գալֆայեան 50, Տէր եւ Տիկ. Վարդգէս Նաւասարդեան 150 ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը կ'երկար (Մարտ 6) առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի բացառիկ ժամերգութիւն:

Արարողութեանց ներկայ կը գտնուի եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս – նակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր եկեղեցականներուն:

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. «Անի» կոմիտէի, Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ց. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 49, Ռիւ Վիէթնոր Ֆոժիէ:

Կը նախագահէ ՍԱՀԱԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ինամուած գեղարուեստական բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիներու Միութեան պարահանդէսը ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ Մարտ 5, ժամը 21ին, Մշակոյթի նորակառոյց «Վասպուրական» շքեղ սրահին մէջ՝

12-14, Rue St. Basile
Orchestre CLAUDE MORAN
et ses animateurs
COTILLONS, AMBIANCE

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 4, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Մարտ 6 ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոն,

Օրուան նիւթի շուրջ կը խօսի
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու կողմէ:

Մուտքը ազատ է

«ՏԱՐՕՆ» ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարօն սրահի բացման առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Լասիոթայի եւ իրենց բոլոր արուարձաններուն մէջ գտնուող հայրենակիցները, անխտիր, ներկայ ըլլալ իր սրահին՝ «ՏԱՐՕՆ»ի բացումին, Կիրակի Մարտ 6, ժամը 11ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ, Մարսէյլ:

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Լիոնի եւ Փարիզի քոյր միութիւնները:

Վարագոյրին բացումը կը կատարէ հայրենակից՝
ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ
կը բանախօսէ՝ Փարիզէն հրաւիրուած, հայրենակից
ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
Գինեճաշ, ճաշ՝ «Քոչարի» նուագի ընկերակցութեամբ:
Այս բոլորը «Տարօն»ի մթնոլորտին տակ:

Le NOR SEROUND

DESIRE rencontrer les jeunes Arméniens recherchant des contacts avec d'autres jeunes et des activités au sein d'une organisation.

Répondre à toutes les questions que se posent les Arméniens à son sujet.

Dans ce but : organise pour la première fois à Valence une

OPERATION PORTES OUVERTES
GRANDE EXPOSITION ET VENTE DE LIVRES - DISQUES

qui se déroulera : Salle de l'U. G. A. B.
6, Rue Faventines — 26000 VALENCE
le Samedi 5 Mars de 14 à 20 heures
et le Dimanche 6 Mars de 14 à 20 heures
(sans interruption)

TOUS LES ARMENIENS SONT CORDIALEMENT INVITES

GRANDE BOUM DU N. S.
le Samedi 5 Mars à partir de 20 h. 30
26, Rue Bouffier — 26000 VALENCE

CONFÉRENCE - DÉBAT
VIENNE

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՖՐԱՆՍԵԲԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութեան խաղաղ կողմնորոշումները

Դասախօս.— ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 20·30ին,
Օթէլ տը լա Փոսթ, Վիէն

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋԻ ՃԱՇԸ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 13ին:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին:

Ինամքով պատրաստուած ճաշեր խնայուհիներու կողմէ:

THEATRES DES CHAMPS-ELYSEES

15, Avenue Montaigne
Samedi, 5 Mars à 20 h. 45

DANSES & CHANTS ARMÉNIENS

Sipan-Komitas Sayat-Nova Naïri

Organisé par le Comité de Gestion de la Maison de la Culture Arménienne de Paris Rue Bleue)

BILLETS EN VENTE
M. C. A., 17 Rue Bleue, Paris 9e
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES, 15, Ave. Montaigne
Ets. MICHELE, Ave. P. Vaillant-Couturier, Alfortville.
Ets. BOGHOS, 902, Ave. Roger Salengro, Chaville
Epicerie NIGOGHOSSIAN, 121 Ave Hendi Barbusse, Arnouville
Pour tous renseignement : H. KULTCHYAN, Tél. 926-40-47

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *կարսի* տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիբապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ լահմաճուն *ու* չի–էօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Հայ Արիներու Փարիզ եւ Շրջանի Արիներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Կը նախագահէ
M. HENRI VAN EFFENTERRE
Professeur à la Sorbonne
Commissaire Général du « Jamborée de la Paix » de Moisson en 1947

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris 7e (Méro Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

— Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր, հայկական երգեր, Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ: Թատերական ներկայացում հայերէն: Կը մասնակցի նաեւ Հայ Արիներու Շրջանային նուագախումբը:

Միջնարարին՝ պիւֆէ եւ ցուցադրութիւն Միութեան գործունէութեան

Մուտք 20 ֆր. — 10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
4
VENDREDI
4 MARS
1977

ՀԱՐԱՉԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·804

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.804

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԸ ՎԵՐԱԳՐՈՒԻ

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՐ Է ՁՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՈՒՐԻՇ ՁՈՐՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆ ԱԼ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր· 25-26-27) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը, այնպէս ինչպէս տրուած են տեղւոյն թերթերուն մէջ, — թուականի կարգով :

ՁՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱԾ ԱՅՆ ՀԱՅԸ, ՈՐ ՆԻՒԹԱՊԷՍ Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԷՐ ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ՍՊԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ժիւրիխէ կը տեղեկանայ Ցիւրիխէն·— *Զուիցերիոյ զաղանի ոստիկանութիւնը ժընեւի մէջ ձերբակալեց այն հայ վաճառականը, որ նիւթապէս կ'օժանդակէր Վիէննայի եւ Փարիզի Թուրք մեծ դես – պաններէրը, Տանիշ Թունալիկիլը եւ Իսմայիլ Էրէզը սպաննող կազմակերպութեան : Ոստիկանութիւնը զաղտնի կը պահէ այդ հայ առեւտրականին անունը : Սառւզուած է որ այդ կազմակերպութիւնը երեք տարի առաջ հիմնուած է Պէյրութի մէջ, «Իտա եւ Վրէժ» անուններն տակ : Ձերբակալեալ առեւտրականը, որ 34 տարու է, պնդած է թէ պատասխանատու չէ զործուած ոճիրներուն, այլ լոկ նիւթապէս օժանդակած՝ խնդրոյ առարկայ կազմակերպութեան :*

Զուիցերական ոստիկանութիւնը էն – թերփոլին մէջոցաւ Եւրոպայի Թուրք դիւանագիտական մարմիններուն յանձնարարած է որ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնեն :

ՁՈՐՍ ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՁԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ԵԼԱՒ, ԻԲՐԵՒ ՍՊԱՆՆԻՉ ԹՈՒՐՔ 2 ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ցիւրիխ·— *Ցիւրիխի ընդհ· դատախազը, Թուէրկ Ֆաէս, Փետր· 25ին յայտարարեց թէ ձերբակալման հրամանագիր ելած է հայ չորս ահաբեկիչներու դէմ որոնք կամբաստանուին թէ սպաննած են Վիէննայի եւ Փարիզի Թուրք մեծ դեսպաններըը, Տանիշ Թունալըկիլ եւ Իսմայիլ Էրէզ : Գործուած ոճիրներուն հանդոյցը քակուեցաւ, երբ Ցիւրիխի մէջ ձերբակալուեցաւ այն հայ առեւտրականը, որ նիւթապէս օժանդակած էր Լիբանանի հայ ահաբեկչական կազմակերպութեան : Զորս ամբաստանեալները, որոնց դէմ միջազգային ձերբակալման հրամանագիր եւս էնթերփոլին միջոցաւ, կը պատկանին այդ հայ ահաբեկչական կազմակերպութեան : Ցիւրիխի ընդհ· դատախազը մամլոյ ասուլիս մը սարքեց այս առթիւ եւ բացատրութիւններ տուաւ, աւելցնելով որ հետապնդումի ենթակայ այդ չորս Հայերը ամբաստածած են նաեւ Ցիւրիխի Թրքական մէկ դրամատունը եւ քանդած են զայն :*

Թուրք Թերթերը այս տեղեկատուու – թեան արձագանգ ըլլալէ վերջ, կը դրեն թէ ամբաստանեալները կը պատկանէին Պէյրութի մէջ հիմնուած Մարքսական – Լենինեան «Հայ Ազատագրական կազմակերպութեան» որ վրէժխնդրական նպատակներով կը գործէր :

Փարիզի Ապահովութեան Տնօրէնու – թեան ոճրային բաժնի պետը, Վիոլի, երէկ իր կարգին յայտարարեց թէ Փարիզի Թուրք մեծ դեսպանին սպաննիչներն ալ պէտք է Հայեր ըլլան, եւ այս պարագան հաստատուած էր Մշակութային Տան ռմբակոծումէն յետոյ : Վիոլի պնդեց թէ սպանդ բանակած էին Լիբանանի մէջ :

Ձերբակալուած հայ վաճառականը վաթսուն հազար ոսկիի մօտ նիւթական օժանդակութիւն մը ըրած էր ահաբեկչական կազմակերպութեան :

ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԵՑԱՆ

Հիւրրիյէթ այսօր (Փետր· 26) կը գրէ թէ Ցիւրիխի մէջ ձերբակալուած հայ առեւտրականին անունն է Անդրանիկ Թուլումպաճեան, միւս սպաննիչները կը կոչուին Նուպար Սօֆուեան, Լիբանանցի, 34 տարու, Գէորգ Զէքիճեան, Լիբանանցի, 27 տարու եւ Վարուժան Ազնաւուր, Լիբանանցի, 25 տարու : Ահաբեկչական կազմակերպութիւնը մասնաճիւղեր ունի նաեւ Փարիզ, Լիոն, Վիէննա, Միւնիխ : Այդ հայ կազմակերպութիւնը սերտ կապեր ունի Թուրք ծայրայեղ հոսանքներու հետ :

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ » ԽԱՓԱՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՀԱՐՆԱԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Լոնտոն·— *«Հայկական Գաղտնի Ազատագրական Բանակ» անունը կրող տասը – երկրեայ կազմակերպութիւն մը Ֆրանսական Գործակալութեան նամակներ գըրած է Սոֆիայէն եւ Աբեմաեան Պերլինէն, եւ կը յայտնէ թէ պատերազմ հրըդեչակած է Թուրքիոյ դէմ եւ Ապրիլ 10ի կէս գիշերէն սկսեալ, խափանարարու – թեան պիտի ձեռնարկէ Թրքական սահառնակներուն, Թուրքիա եկող ուղեւորներուն եւ Թուրք դիւանագէտներուն դէմ : Նամակներուն մէջ այս ուղղութեամբ ազդարարութիւններ ուղղուած են այն երկիրներուն, ուր Թուրք դիւանագիտական մարմիններ եւ հաստատութիւններ կը գտնուին : Այդ երկիրներու վարիչներուն կ'ըսուի թէ պէտք է հրաժարին պաշտպանելէ Թուրք դիւանագէտները, հակառակ պարագային պիտի յարձակին իրենց իսկ հայրենակիցներուն վրայ : Գրուած նամակները վերջնագրի մը ոճը ունին եւ կը ծանուցանեն թէ տրուած որոշումը պիտի գործադրուի Ապրիլ 10էն սկսեալ, եւ խափանարարութեանց Թիրախ պիտի ըլլան Թրքական օդանաւերը, Թուրք հայրենակիցները եւ Թուրքիա եկող ամէն մարդ :*

« Հայկական Գաղտնի Բանակ »ին այս գեկոյցին մէջ, կ'ըսուի նաեւ թէ իրենք կազմակերպեցին Վիէննայի, Փարիզի, Պէյրութի եւ Սանթա Պարպարայի Թուրք դիւանագէտներուն դէմ սարքուած մահափորձերը, որոնք հասան իրենց նպատակին : Նոյնպէս կ'ըսուի թէ այդ կազմակերպութիւնը յայտնի «գործողութիւններ» կատարած է Անգարայի եւ Իսթանպուլի մէջ ալ : Զեկոյցներուն տակ տարագրուած է «Ցեղափոխական ընդհ· հրամանատարութիւն» : Հայ ազգայնականները այսուհետեւ «բոնի միջոցներու» պիտի դիմեն Թուրքիոյ դէմ, եւ այս պայքարը պիտի չարունակուի, մինչեւ որ «արդարութիւնը գործադրուի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած Հայերը իրենց հայրենիքը վերադառնան» :

×

Մեր վաղուան թիւով կ'ուտանք *Միլլիէթի* խմբագրականը, այս խնդիրն առթիւ :

ՏՈՄՍԵՐ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Ափի մեծութեամբ թուղթի մը վրայ փրանսերէն ձեռագիր նամակ մը, որ իւրմով զարմանալիօրէն ներգործող պատմութիւն մըն է արդէն : Յուզական զեղումները եւ արցունքը սիրող բանաստեղծի մը գրիչին՝ ներշնչումի աղբիւր կրնայ ծառայել ու եղերերգական էջերգուած մը դառնալ : Ռոմանթիկ գրագէտի մը երեւակայութեան մէջ՝ կրնայ սրտաճմլիկ պատմուածքի մը վերածուիլ : Բայց ես որ ոչ մէկն եմ ոչ միւսը (Զուր տեղ չէ որ Զօհրապը հերոսս ընտրած եմ *Ֆանի որ կ'առնէ կեանքը ինչպէս որ է* եւ պռոպռացող վիշտերուն դէմ ականջ գոցելով կը սիրէ մօտենալ *լուռ ցաւերուն*) պատմեմ ուրեմն եղածը եղածին պէս :

Փարիզի արուարձաններէն կարշի մէջ շարք մը դարմանատուներ կան, որոնց շարքին «Խեղանդամներու Ազգային Վարժարան»ը : Այնտեղ, հրեայ տղեկ մը կայ, որ կ'ուզէ իր ազգին լեզուն սորվիլ : Հաստատութեան տնօրէնը կը յաջողի պատրաստակամ հրեայ ուսուցիչ մը գտնել, որ երթայ շաբաթը անգամ մը երրայերէնի դասեր տայ տղուն : Այդ հրեայ ուսուցիչին նամակը ահաւասիկ, նոյնութեամբ :

Հինգշաբթի, 17 Փետրուար 1977

Սիրելի Պարոն,

Ձեզի կը գրեմ հայ տղու մը կողմէ, Ֆրանք Կիւլակոսեան, որ կը դասնուի «Խեղանդամներու Ազգային Վարժարան»ը, կարշի մէջ : Հրեայ տղու մը երրայերէնի դասեր տալու շաբաթական այցելութիւններուս ընթացքին հանդիպեցայ ինձի : Ֆրանք կը մտածէ թէ մէկն ալ չէ՞ր կրնար գալ իրեն օգնելու որպէսզի աւելի լաւ սորվի հայերէն լեզուն : կրնա՞ք օժանդակել ինձի գտնելու մէկը որ յանձն առնէ հոն երթալ, կամ տեղեկացնել որ ես կարենամ գտնել :

Կանխահայաց շնորհակալութիւններով՝

ՍՎԱՆ ԹՈՒՊՃՄՈՆՑ

Նամակը ուղղուած է Սամուէլ Մուրատ վարժարանի տեսչութեան, եւ բարի ձեռ մը, մատիտով, էջին տակ հայերէնով կը նշէ·— *« Ծնողքին հեռաձայնը — 738-76-14 »* : Ֆրանսիին ծնողաց թիւը պէտք է ըլլայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ մեր արքուն վարդապետները շփումներ մը ունեցած ըլլալու են : Բայց թէ գործնա – կան բայլ մը առնուա՞ծ է, տարաբախտ Ֆրանք կիրակոսեանը իր այնքան սիրած մայրենի լեզուն իրեն յիշեցնող մը ունի՞ թէ ոչ՝ այդ կէտը կը մնայ անորոշ :

Նախ, ի սրտէ «ապրի՛ս» մը — երկո՛ւ հատ — հրեայ դասատուին, որ շաբաթը անգամ մը իր հայրենակից տղեկը երջանկացնելէ ետք, չի մոռնար նաեւ հայ տղան եւ կ'ուզէ անով ալ զբաղիլ :

Այս տողերը կարդալէ ետք, վստահ ենք պիտի գտնուի Հայ մը որ երթայ շաբաթը օր մը ուրախութեան ճառագայթ մը պարգեւելու չար բախտէն պատուհասուած հայ տղուն : Բարի կամեցողութեան տէր մարդոց համար բաց է ճամբան : Ձշդուած են հասցէները, անունները, պահանջուած զոհողութեան իմաստը եւ տարողութիւնը :

Ո՞վ պիտի ըլլայ այդ հայ պարոնը կամ ··· տիկինը :

Ո՛վ ալ ըլլայ, այդ մէկին համար ոչ մէկ « ապրիս », որովհետեւ գիտենք թէ իր վսեմ արարքէն իր ստացած հոգեկան բաւարարութիւնը պիտի չուզէ փոխել հազար «ապրիս»ներու հետ : Միայն պիտի ուզէի երկտող մը ստանալ իրմէ, կարշէն, «Ցառաջ»ի հասցէով··· :

Ու յետոյ···

— Ո՛չ, ըսելիքդ ըսիր, բառ մը աւելին աւելորդ է, կը շնչայ ականջիս վարպետը, Զօհրապ :

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԵՒՐՈՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ «ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ» ԺՈՂՈՎԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻՆ, ԻՏԱԼԱՅԻՆ ԵՒ ՍՊԱՆԱՅԻՆ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ ՀԱԻԱՔՈՒԵՑԱՆ

Հարաւ – արեւմտեան Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութիւններու երեք պետերը հաւաքուեցան Մատրիտ մինչ Սոֆիա հաւաքուած են 9 համայնավար երկիրներու պարագլուխները : Այս վերջինը սակայն կը թուի թէ «ընտանեկան» հաւաքոյթ մըն է ինչպէս կ'ըսուի եւ ոչ մէկ «զղայացունց» բնոյթ ունի, ինչպէս Մատրիտի ժողովը, ուր Մառչէ, Պերլինկուէր եւ Քարիյօ կ'ուզեն համոզել Թերահաւատները ալ որ իսկապէս «ուրիչ» են : Առաջին վայրկեանէն Մառչէ եւ Քարիյօ չեշտեցին թէ պիտի խօսին զլխաւորաբար ազատութեան մասին ու Մառչէ աւելցուց· «Ազատութիւնը մենք ենք, արդարութիւնը մենք ենք» :

Սանթիակօ Քարիյօ շատ յուզուած էր որ առաջին անգամ ըլլալով իր հայրենի հողին վրայ կ'ընդունէր իր կուսակիցները : Ցոյս ունի որ այս հանդիպումը կը նպաստէ սպանական Համայնավար կուսակցութեան օրինականացման : Այս հանդիպումին առթիւ կարգ մը ծրագիրներ կարելի չեղաւ գործադրել ինչպէս մեծ հանրաժողով մը, որ հաւանաբար մամուլի ասուլիսի մը վերածուի : Շատ ծանօթ չեն առաջին խօսակցութեանց նիւթերը, բայց կը թուի թէ որոշ տարակարծութիւն կայ մէկ կողմէ Պերլինկուէրի եւ Մառչէ հետ մէկ կողմէ Քարիյոյի մէջեւ : Այս վերջինը կ'ուզէ աւելի չեշտել իր կուսակցութեան անկախ մտածելակերպը եւ ի հարկին դատապարտել Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու հալածանքը, Ֆրանսային եւ Իտալացին աւելի երկդիմի դիրք կը բռնեն :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՋԱՐԴԵՐԸ

ՄԱԿԻ Մարզ· Իրաւանց Յանձնախումբը ՄԵՐԺԵՑ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ ՈՒԿԱՆՏԱՑԻ ՋԱՐԴԵՐԸ, մինչ օրէ օր վկաներ եւ մազապուրծ ազատածներ ահաւոր բաներ կը պատմեն : Ուրեմն Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբը որ նիստն ալ դռնփակ դումարած է, չէ ուզած քննիչ յանձնախումբ ղրկել Ամին Տատան չենզացնելու համար, ոչ ալ հրապարակաւ դատապարտել զինք որ կատարուած է եւ կը կատարուի Քամփալայի վարչակարգին տակ : Յանձնախումբը ,որու մաս կը կազմէ նաեւ Ուկանտա, քիչ առեղծ, հարցը բոլորովին անտեսել ուզած է մինչ ականատեսներու վկայութիւնները օրէ օր ահաւոր պատկեր մը կը կազմեն : Ամէնէն ապրիլական տարին եղած է 1972ը Ամին Տատայի իշխանութեան գլուխ գալէն քիչ ետք : Ջարդ, գլխատում, բռնաբարում եւ սպանութեանց տեսակները չեն պակսիր խելագարի մը զեկավարութեան տակ, զոր աշխարհի իր բոլոր «պաշտօնակիցները» կը խնայեն, գալով Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին··· երանի՛ անոնց որ դեռ պատրանքներ կը սնուցանեն նման կազմակերպութեան մը նկատմամբ··· :

ՄԻԱՅԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ [ՄԱԿ] ՏԱՓՆԱՊԸ

— o —

Երեսուն տարի առաջ երբ կազմուեցաւ ՄԱԿը, կը կարծուէր թէ ան պիտի դառնար « մարդկութեան խորհրդարանը »: Ըստ հրովարտակին, անդամակից երկիրները կը խոստանային պահել խաղաղութիւնը, միջազգային ապահովութիւնը եւ նպաստել անտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութեան:

Տէյվիտ Էպշայր՝ նախագահը Ճորճթաունի համալսարանի ռազմավիտական եւ միջազգային ուսումնասիրութեանց կեդրոնին, կը մտածէ թէ այս առաջադրութեանց իրագործումը առաջուընէ դատապարտուած էր վիժումի, քանի երկու հսկայ հակամարտ ուժեր դոյութիւն ունէին — մէկը ազատ աշխարհը, միւսը՝ Սոր. Միութիւնը: Ասով մէկտեղ կարեւի եղաւ պահել համաշխարհային խաղաղութիւնը առաջին քսան տարիներուն, կազմակերպութիւնը չինարարական դեր կատարեց պաշտպան հանդիսանալով մարդկային իրաւունքներուն: Շնորհիւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ճնշումին էր որ Սոր. Միութիւնը եւ քաշեց Իրանէն իր զինուորները: Ամերիկեան զինուորական ուժերն էին որ եւ մղեցին Հարաւային Քորէայի վրայ յարձակողները:

ՄԱԿը ստեղծեց քանի չափ հաստատութիւններ որոնք կոչուած էին զանազան պաշտօններ կատարելու, ինչպէս օրինակ կանոնաւորել միջազգային օգնաւային առեւտուրը, պայքարիլ հիւանդութեանց դէմ, կերակրել անօթի մանուկներ, եւայլն:

Սակայն վերջին տարիները, ան կռուազաչտ դարձաւ ամուլ վիճաբանութեանց եւ երբեմն նոյնիսկ վտանգեց խաղաղութիւնը:

ՄԱԿի անդամակից երկիրներու ճնշիչ մեծամասնութիւնը համամասնական հակում ունի, ինչպէս չքաւոր երկիրները, եւ կազմուեցաւ այնպիսի հակաժողովրդական օճախ մը, ուր կ'անարդուին Մ. Նահանգները եւ չատ մը արեւմտեան երկիրներ:

ՄԱԿը այլեւս չազդուիր երբ մարդկային իրաւունքները կ'ոտնակոխուին Ափրիկէի կամ Ասիոյ մէջ:

Ներկայիս Միացեալ Ազգերու բարոյական ըմբռնումը մեծամասնութեան բարոյականի ըմբռնումն է: Կ'ընդունուին այնպիսի որոշումներ, որոնք վնաս կը հասցնեն ժողովրդավարական երկիրներու, իսկ այս վերջիններն ալ դոյզն պատեհութիւնը չունին գործադրելու որեւէ որոշում առանց անոնց գործակցութեան:

Շատեր կը կարծեն թէ, կ'ըսէ Տէյվիտ Էպշայր, Ամերիկացիներու պնդումներուն վրայ էր որ հրովարտակին մէջ արձանագրուեցաւ այն սկզբունքը թէ ամէն մէկ պետութիւն մէկ ձայն պէտք է ունենայ: Թիւրիմացութիւն է: Մօտ 90 ազգեր որոնց ժողովուրդին ընդհանուր թիւը հազիւ թէ տասը առ հարիւրը կը կազմէ անդամակից երկիրներու ընդհանուր թիւին եւ պիւտճէին իրենց մասնակցութիւնը հինգ առ հարիւրէն պակաս է, մինչ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ ձայներու երկու երրորդը ունին: Սամօ Թոմէն եւ Փրինսիփի նման մանրանկար պետութիւնը որ 175·000 բնակիչ ունի, միեւնոյն կշիռը ունի ինչ որ Չինաստանը որ 920 միլիոն բնակիչ ունի:

Արեւմտեան պետութիւնները սխալեցան կ'ըսէ Էպշայր, մտածելով թէ պաղեստինեան դէմ հակազդելով, նորանկախ պետութիւնները իրենք իրենց պիտի տային ժողովրդավարական վարչաձեւ: Զքաւոր երկիրներու 105ին վրայ 48ը բռնապետական է եւ 15ը միայն իսկական ժողովրդավար, մնացեալը կէս ճամբուն վրայ կը դտնուի:

1973ին Օփեկը մտածեց թէ պակասեցնելով քարիւղի իր յանձնումները, կրնար բարձրացնել դիները: Զարգացումի ճամբու մէջ եղող երկիրներու համար ասիկա յայտնութիւն մը եղաւ եւ այն յոյսը ունեցան թէ իրենց դերակշռութիւնը ՄԱԿի մէջ թոյլ պիտի տար առնելու իրենց բաժինը Արեւմուտքի հարստութենէն: Ա. Նոնք կազմեցին պլոք մը, որ միաձայն քուէարկեց: 1968ին երբ կազմուեցաւ այս խմբակը, կը բաղկանար 77 երկիրներէ (այսօր ալ 77 կը կոչուի) թէեւ հիմա իր մէջ կ'առնէ 105 երկիրներ, որոնց մէջ են նաեւ քարիւղի հարուստ երկիրները, համայնավար Քիւբան, Նոր–Ֆիաշական բռնապետական Ուկանտան, ժողովրդավար Քոլոմպիան եւ Մեքսիքան, զրամատիրական երկիրները Պրազիլիան, Սինկափուրը եւ Մալէզիան առաւել քառասուն ա. մէնէն չքաւոր երկիրները: Թէեւ այս խմբակը միշտ միաբան չէ, բայց ընդհանրապէս կը վաւերացնէ որոշումներու բոլոր այն ծրագիրները զորս կը ներկայացնեն իր պայքարող առաջնորդները:

Տէյվիտ Էպշայր հարց կուտայ թէ ի՛նչ պէտք է ընել որ ՄԱԿը ինքնապահ չըլլայ այս բռնապետական մեծամասնութեան ձեռքը: Իր կարծիքով ամէն մէկ երկիր պէտք է կամ իր թիւին համեմատ քուէարկէ եւ կամ իր նիւթական մասնակցութեան չափով երբ կարեւոր որոշումներ կը տրուին: Այս որոշումները կրնան տրուիլ ժընեւի Զինաթափութեան Յարհուրդի ձեւով, ընդհանուր համաձայնութեամբը, զրեթէ բոլոր երկիրներու մասնակցութեամբ, մանաւանդ Մ. Նահանգներու, Սոր. Միութեան, Չինաստանի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի:

Սակայն ասոր անպատեհութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ բոլոր փոփոխութիւնները չեն կրնար իրականանալ, առանց հաւանութեանը մեծամասնութեան, որ իր չօժար կամքով չի հրաժարիր իր դերադահութենէն:

Մ. Նահանգները ամէն տարի 3,9 միլիառ տոլարի անտեսական օգնութիւն կ'ընեն, որուն մէկ միլիառը ուտեստեղէնի: Նաեւ Մ. Նահանգները ՄԱԿի տարեկան պիւտճէին մէկ չորրորդը կը հայթայթեն, այսինքն 1,6 միլիառ տոլար: Ինչ որ ալ ըլլայ հաւանական չէ որ դադրեցնեն ուտեստեղէնի օգնութիւնը: Անօթիները պէտք չէ որ զրկուին իրենց կառավարութեանց մոլորանքէն:

Կան այնպիսիներ որ այն տեսակէտը կը պաշտպանեն թէ Մ. Նահանգները պէտք է քաշուին ՄԱԿէն զրկելու համար զայն իր դոյութեան իրաւունքէն: Տէյվիտ Էպշայրի կարծիքով լուրջ սխալ մը կ'ըլլայ, որովհետեւ բոլոր ամերոյթական երկիրները – կէրնները տէր – տիրական կրնան դառնալ, եւ այնքան առեն որ պահուի վեթոյի իրաւունքը, Ապահովութեան Յարհուրդը կրնայ պահել խաղաղութիւնը:

ՄԱԿը հետզհետէ հեռացաւ իր հիմնական սկզբունքներէն:

Մ. Մ.

ՊԱՐԱՃԱՆԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ԲԵՄԱԴԻՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք Փետրուար 26–27ի մեր թիւով (Ա. Էջ) Մոնտի մէջ, ժան Վիտալ խիստ շահեկան յօդուած մը գրած էր Պարաճանօֆի մասին, որու վրայ թերթին խմբագրութիւնը անհրաժեշտ նկատած էր «Ազատ կարծիքներ» դնել: Ստորեւ յօդուածին ամբողջութիւնը, թարգմանաբար:

Սոր. Միութեան մէջ, այսօր, առնուազն երկու չարժարուեստագէտ կայ, զոր պատմութիւնը պիտի գովաբանէ, ինչպէս ըրաւ չիսուն տարի առաջ, նուիրագործելով Այզընչթայնի, Պուդովկինի Դովժենկոյի անուանները: Ինքզրոյ առարկայ են Սերժ Պարաճանօֆ եւ Ալեքսանդր Տարկովսկի:

Եթէ այս վերջինը, հեղինակ ի մէջ այլոց Անտրէ Ռուբլեւի (15րդ դարու, Իկոնաններու ռուս մեծ նկարիչին կենսագիրը) դեռ խորհրդային քննադատներու աչքին կ'անցնի իբրեւ «փրկուելիք ընդդիմադիր» մը, տարբեր է հարցը Սերժ Պարաճանօֆի, որ 1973 Դեկտ. 17ին, կիւսի չրջանին մէջ կ'ենթարկուի արդելափակման խիստ դրութեամբ կայանի մը սաստկութեանց: Նախ ամբաստանուած էր տարաղրամի եւ հնութիւններու առուծախով: Անբաւարար փաստերու պատճառով, յետագային ամբաստանութեամբ: Քա. Ժէ. Պէ.ն զինքը մեղադրեց նաեւ որովհետեւ մերժած էր վկայել ուկրանացի պատմագէտ՝ Վալանտէն Մորոզի դէմ, որ 1971ին եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Ի վերջոյ, ոստիկանութիւնը այն զրոյցը չրջել տուաւ, որ Պարաճանօֆ պատասխանատու էր բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը զաւակին անձնասպանութեան: Եթէ այս վերջին «չչուկ»ը հիմնուած ըլլար, հաւանական է դատարանը որ զինքը հինգ տարուան արգելափակման դատապարտեց, չատ աւելի ծանր պատիժ մը տուած կ'ըլլար:

×

Պարաճանօֆի գործը մեղի յայտնուեցաւ «Հրեղէն Չիւբ»ով, ժապաւէն՝ զոր Արեւմուտքը վարձատրեց բազմաթիւ մրցանակներով, որ մէկ ամիս ցուցադրուեցաւ Շան զ'Էլիզէ եւ կը շարունակէ իր անորոշ չրջանը, զոհ Սովքոլորի դրութեան քմայքներուն, վասնզի առաջին լուսարձակումներէն ետք ժապաւէնին դոյները աւրուած՝ ծիրանիի կուտան: Եօթներորդ արուեստը Պարաճանօֆի կը պարտի նաեւ տասնեակ մը կարճ ժապաւէններ: Բայց, նախքան չարժուն պատկերներ ստեղծելը Պարաճանօֆ կը գծէր իր կերպարուեստը, արդէն պատկառելի օր մը ոգի տուաւ քամերային: Հրեղէն Չիւբէն ետք յայտնուեցաւ իր դլուխգործոցը՝ Սայաթ – Նովա, զոր յաջողեցայ տեսնել, կրկին ու կրկին տեսնել Սոր. Միութեան մէջ, ոչ – հրապարակային ցուցադրութեան մը առեն, հեղինակին կողքին, նախքան ժապաւէնին կտրատումը դրաքննութեան կողմէ եւ անմիջական անհետացումը՝ բաշխումի ցանցերէն:

Սայաթ – Նովա անունն է 18րդ դարու հայ աշուղի մը՝ քնարերգակ բանաստեղծի մը որ բազմաթիւ գործեր յօրինեց հայերէն, վրացերէն, ադրբեջաներէն: Արտայայտեց ինչ որ կար այն առեն կեդրոնի հայկական բանաստեղծութեան մէջ, որ վանքերէն դուրս եկած՝ դարձաւ ամբողջ տարաբախտ ժողովուրդի մը բանաստեղծութիւնը: Ի՞նչպէս գրչով փոխանցել նման ժապաւէնի մը պատկերները, հսկայ որմնանկար՝ որու համար հասարակ բան պիտի նչանակէր ըսել՝ թէ գերիրապաշտ ներչնչում ունի:

Հայկ. հին եկեղեցիի մը սրածայր գմբէթին վրայ, խոտը կը բուսնի քարերու ընդմէջէն: Մարդ մը զայն կը հնձէ անսովոր չարժումի մը թափովը: Բերքը դայլն է:

Դատարկ եկեղեցին յանկարծ կը լեցուի Ամերիկացիներու պնդումներուն վրայ էր որ հրովարտակին մէջ արձանագրուեցաւ այն սկզբունքը թէ ամէն մէկ պետութիւն մէկ ձայն պէտք է ունենայ: Թիւրիմացութիւն է: Մօտ 90 ազգեր որոնց ժողովուրդին ընդհանուր թիւը հազիւ թէ տասը առ հարիւրը կը կազմէ անդամակից երկիրներու ընդհանուր թիւին եւ պիւտճէին իրենց մասնակցութիւնը հինգ առ հարիւրէն պակաս է, մինչ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ ձայներու երկու երրորդը ունին: Սամօ Թոմէն եւ Փրինսիփի նման մանրանկար պետութիւնը որ 175·000 բնակիչ ունի, միեւնոյն կշիռը ունի ինչ որ Չինաստանը որ 920 միլիոն բնակիչ ունի:

Արեւմտեան պետութիւնները սխալեցան կ'ըսէ Էպշայր, մտածելով թէ պաղեստինեան դէմ հակազդելով, նորանկախ պետութիւնները իրենք իրենց պիտի տային ժողովրդավարական վարչաձեւ: Զքաւոր երկիրներու 105ին վրայ 48ը բռնապետական է եւ 15ը միայն իսկական ժողովրդավար, մնացեալը կէս ճամբուն վրայ կը դտնուի:

1973ին Օփեկը մտածեց թէ պակասեցնելով քարիւղի իր յանձնումները, կրնար բարձրացնել դիները: Զարգացումի ճամբու մէջ եղող երկիրներու համար ասիկա յայտնութիւն մը եղաւ եւ այն յոյսը ունեցան թէ իրենց դերակշռութիւնը ՄԱԿի մէջ թոյլ պիտի տար առնելու իրենց բաժինը Արեւմուտքի հարստութենէն: Ա. Նոնք կազմեցին պլոք մը, որ միաձայն քուէարկեց: 1968ին երբ կազմուեցաւ այս խմբակը, կը բաղկանար 77 երկիրներէ (այսօր ալ 77 կը կոչուի) թէեւ հիմա իր մէջ կ'առնէ 105 երկիրներ, որոնց մէջ են նաեւ քարիւղի հարուստ երկիրները, համայնավար Քիւբան, Նոր–Ֆիաշական բռնապետական Ուկանտան, ժողովրդավար Քոլոմպիան եւ Մեքսիքան, զրամատիրական երկիրները Պրազիլիան, Սինկափուրը եւ Մալէզիան առաւել քառասուն ամէնէն չքաւոր երկիրները: Թէեւ այս խմբակը միշտ միաբան չէ, բայց ընդհանրապէս կը վաւերացնէ որոշումներու բոլոր այն ծրագիրները զորս կը ներկայացնեն իր պայքարող առաջնորդները:

Տէյվիտ Էպշայր հարց կուտայ թէ ի՛նչ պէտք է ընել որ ՄԱԿը ինքնապահ չըլլայ այս բռնապետական մեծամասնութեան ձեռքը: Իր կարծիքով ամէն մէկ երկիր պէտք է կամ իր թիւին համեմատ քուէարկէ եւ կամ իր նիւթական մասնակցութեան չափով երբ կարեւոր որոշումներ կը տրուին: Այս որոշումները կրնան տրուիլ ժընեւի Զինաթափութեան Յարհուրդի ձեւով, ընդհանուր համաձայնութեամբը, զրեթէ բոլոր երկիրներու մասնակցութեամբ, մանաւանդ Մ. Նահանգներու, Սոր. Միութեան, Չինաստանի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի:

Սակայն ասոր անպատեհութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ բոլոր փոփոխութիւնները չեն կրնար իրականանալ, առանց հաւանութեանը մեծամասնութեան, որ իր չօժար կամքով չի հրաժարիր իր դերադահութենէն:

Մ. Նահանգները ամէն տարի 3,9 միլիառ տոլարի անտեսական օգնութիւն կ'ընեն, որուն մէկ միլիառը ուտեստեղէնի: Նաեւ Մ. Նահանգները ՄԱԿի տարեկան պիւտճէին մէկ չորրորդը կը հայթայթեն, այսինքն 1,6 միլիառ տոլար: Ինչ որ ալ ըլլայ հաւանական չէ որ դադրեցնեն ուտեստեղէնի օգնութիւնը: Անօթիները պէտք չէ որ զրկուին իրենց կառավարութեանց մոլորանքէն:

Կան այնպիսիներ որ այն տեսակէտը կը պաշտպանեն թէ Մ. Նահանգները պէտք է քաշուին ՄԱԿէն զրկելու համար զայն իր դոյութեան իրաւունքէն: Տէյվիտ Էպշայրի կարծիքով լուրջ սխալ մը կ'ըլլայ, որովհետեւ բոլոր ամերոյթական երկիրները – կէրնները տէր – տիրական կրնան դառնալ, եւ այնքան առեն որ պահուի վեթոյի իրաւունքը, Ապահովութեան Յարհուրդը կրնայ պահել խաղաղութիւնը:

ՄԱԿը հետզհետէ հեռացաւ իր հիմնական սկզբունքներէն:

Մ. Մ.

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍՈՒԼՈՒԽ

Բայց որտեղի՞ց ճարել այդքան ձի:

Ալվառինջու Սէյդօն վճռաբար յայտարարեց, որ ինքը դիւղը չի լքի: Նրան մի–ացան նաեւ միւս ֆէդայիները եւ քուրդ Հասանօն:

Գալչէն անվրդով նստած չարունակում էր ծխել:

Գէորգը տեսնելով, որ մենք չրջապատուած ենք Մուրադ գետով ու զօրքով եւ ճակատամարտն անխուսափելի է, ուղը դցեց «Արարօն»՝ իր հրացանը, եւ ոտքի վրայ որոշեց դիրքերը:

Ինձ յանձնեց դիւղից դուրս մի աւերակատոց: Ինքը վերցրեց Խուխերի դաշտին հսկող մի բարձունք, իսկ կամուրջի դլխի պաշտպանութիւնը տուեց քուրդ Հասանոյին եւ Դաշտեցի մի քանի տղաների:

Դիրք դարձան նաեւ մեր աւերակից դէպի աջ ընկնող կիսաչէն եկեղեցու պատերը, որ նայում էին խճուղուն:

Ես ինձ հետ վերցրի Ալվառինջու Սէյդոյին, Ալիշնանցի Մուքոյին եւ Մշեցի Տիգրանին, նաեւ Սուլուխցի մի քանի կռուողների, եւ մտայ իմ աւերակի մէջ: Գէորգի հետ տանիք բարձրացան Սպաղանաց Գալչէն, Սուլուխցի Մեսրոպը, սրա որդի Խուրշուդը եւ տեղական կարիճներից մի տասը հոգի:

Եկեղեցու պատերի եռեւում ամրացաւ Շէնիկցի Մանուկը մի քանի զինուած զիւղացիների հետ: Հասանօն իր Դաշտեցի տղաներով չտապեց դէպի կամրջի դլուխը:

Քոսա Բինբաշին Կուբանի Թաթարներից էր: 1878ին մասնակցել էր ռուս – տաճկական պատերազմին իբրեւ կամաւոր: Կռուել էր նաեւ Շիպկայի պատերի տակ: Եմէնի և Մակեդոնիայի կռիւներում բարձրացել էր հարիւրապետի աստիճանին: Քոսան սկզբունքով դէմ չէր Ֆէդայիներին: Նա անձամբ սիրում էր Գէորգ Զավուշին եւ չաճախ իր սպաներին ասում էր· «Եթէ ես Հայ լինէի, կ'ուղէի Գէորգ Զավուշ լինել»:

Համակրելով հայ Ֆէդայիներին, Քոսան, սակայն, իր գործունէութեամբ հլու կամակատարն էր սուլթան Համիդի: Վաղ հասակից երդուել էր հաւատարմութեամբ ծառայել փադիշահին եւ ռազմի դաշտում դժանօրէն ճնշում էր սուլթանի դէմ ուղղուած ամէն մի ըմբոստ չարժում:

Եւ ահա այդ ծեր ռազմիկը, որի երեսին ընութիւնը զլացել էր մի հատիկ մաղ բուսցնել, սուլթան Համիդի անունը կրող մի մեծ զօրագնդի դլուխ անցած, Մուշից չարժւում էր դէպի Սուլուխ:

Շուրջը տափարակ դաշտ էր, եւ ես իմ աւերակից տեսնում էի, թէ ինչպէս խճուղու վրայով վաչտ առ վաչտ դալիս էր սեւ զօրքը քառաչար կազմած: Զօրքի առջեւից քայլում էր Քոսա Բինբաշին՝ հրացանը ուսին եւ սուրը քաշած: Կողքից մի ասկեար էր ընթանում՝ պղնձեայ բոռանը բերանին: Զօրքը մեր դիրքերին հասաւ: Լսւում էր ասկեարների ծանր ոտնաձայնը: Խճուղուց բարձրացող փոշին գալիս էր մեզ վրայ: Շուտով երեւաց ձիաւոր գունդը, որը սրարշաւ ուղղուեց դէպի Ս. Գէորգ եկեղեցին:

Ու յանկարծ տանիքից պայթեց Գէորգ Զավուշի «Արարօն», որին հետեւեց մեր համազարկը: Տաղնապի փող հնչեց եւ

մեղաղրեց նաեւ որովհետեւ մերժած էր վկայել ուկրանացի պատմագէտ՝ Վալանտէն Մորոզի դէմ, որ 1971ին եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Ի վերջոյ, ոստիկանութիւնը այն զրոյցը չրջել տուաւ, որ Պարաճանօֆ պատասխանատու էր բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը զաւակին անձնասպանութեան: Եթէ այս վերջին «չչուկ»ը հիմնուած ըլլար, հաւանական է դատարանը որ զինքը հինգ տարուան արգելափակման դատապարտեց, չատ աւելի ծանր պատիժ մը տուած կ'ըլլար:

×

Պարաճանօֆի գործը մեղի յայտնուեցաւ «Հրեղէն Չիւբ»ով, ժապաւէն՝ զոր Արեւմուտքը վարձատրեց բազմաթիւ մրցանակներով, որ մէկ ամիս ցուցադրուեցաւ Շան զ'Էլիզէ եւ կը շարունակէ իր անորոշ չրջանը, զոհ Սովքոլորի դրութեան քմայքներուն, վասնզի առաջին լուսարձակումներէն ետք ժապաւէնին դոյները աւրուած՝ ծիրանիի կուտան: Եօթներորդ արուեստը Պարաճանօֆի կը պարտի նաեւ տասնեակ մը կարճ ժապաւէններ: Բայց, նախքան չարժուն պատկերներ ստեղծելը Պարաճանօֆ կը գծէր իր կերպարուեստը, արդէն պատկառելի օր մը ոգի տուաւ քամերային: Հրեղէն Չիւբէն ետք յայտնուեցաւ իր դլուխգործոցը՝ Սայաթ – Նովա, զոր յաջողեցայ տեսնել, կրկին ու կրկին տեսնել Սոր. Միութեան մէջ, ոչ – հրապարակային ցուցադրութեան մը առեն, հեղինակին կողքին, նախքան ժապաւէնին կտրատումը դրաքննութեան կողմէ եւ անմիջական անհետացումը՝ բաշխումի ցանցերէն:

Սայաթ – Նովա անունն է 18րդ դարու հայ աշուղի մը՝ քնարերգակ բանաստեղծի մը որ բազմաթիւ գործեր յօրինեց հայերէն, վրացերէն, ադրբեջաներէն: Արտայայտեց ինչ որ կար այն առեն կեդրոնի հայկական բանաստեղծութեան մէջ, որ վանքերէն դուրս եկած՝ դարձաւ ամբողջ տարաբախտ ժողովուրդի մը բանաստեղծութիւնը: Ի՞նչպէս գրչով փոխանցել նման ժապաւէնի մը պատկերները, հսկայ որմնանկար՝ որու համար հասարակ բան պիտի նչանակէր ըսել՝ թէ գերիրապաշտ ներչնչում ունի:

Հայկ. հին եկեղեցիի մը սրածայր գմբէթին վրայ, խոտը կը բուսնի քարերու ընդմէջէն: Մարդ մը զայն կը հնձէ անսովոր չարժումի մը թափովը: Բերքը դայլն է:

Դատարկ եկեղեցին յանկարծ կը լեցուի Սուլթանի զօրքը, հայդուկների «նորահնար զէնքի» սարսափից ահաբեկ, չփոթուած եւ դարձաւ: Մի մասը լցուեց խճուղու փոսերի մէջ, միւսը պահեց մեր դիրքերին չատ մօտիկ: Ոմանք սողոսկան հասան մեր աւերականոցին եւ թաքնուեցին նրա պատերի տակ: Մի քանիսը մեծ ձեւառնալով, յանկարծ ոտքի կանգնում եւ կրակում: Ասկեարներից մէկ–երկուսը մագլցեցին պատերն ի վեր դէնքերը մեզ վրայ ուղղելով: Մի ասկեար փորձեց բռնել Սէյդօ Պօղոսի փողը:

— Թեսլիմ, — գոռաց խռպոտ ձայնով:

Տասնոցի մի կրակոցով «Թեսլիմ» պատասդողը գլորուեց ցած:

Երկրորդը փորձեց, նա էլ գլորուեց:

Քոսա Բինբաշին յանկարծ թաւալդլոր չուռ եկաւ զօրքի առաջ, եւ սուրը ձեռքից զնդացով վայր ընկաւ: Փորձեց բարձրանալ, բայց կէսատեղ գլորուեց խճուղու աջակողմեան խանդակի մէջ:

Քոսա Բինբաշու անկումը տեսնելով, սուլթանի զօրքը խուճապահար փախուստի դիմեց՝ իր հազարապետի դիակը թողնելով Սուլուխի դաշտում, գլուխը խանդակի մէջ, ոտքերը՝ խճուղու վրայ:

Այդպէս տխուր վերջացաւ սուլթան Համիդի ամենաքաջ ռազմիկի կեանքը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(94 – Շար.)

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ԿԱԺԱՌՈՒՄԸ

Ք. ՊՈՒՐ

ՅԱՂՈՂՓՈՏՈՒ ՏՈՒՀՄԱՆ ՎՐԱ ՅՈՒՆՈՒՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹՈՂԱՏԱՐԱԾՔԻ ՀԱՅՐԸ

40 տարեկան փոքրամարմին դեղձան 15 տարվա ծառայություն տնտեսության մեջ, որի ընթացքում նրան երբեք չեն նկատել ոչ մի թերացում, ոչ մի ծուլություն, ոչ մի ստախոսություն, այդ պատճառով էլ նրան ամենքը սիրում էին, հարգում էին և վստահում էին։ Նրա անունը Ֆրանսուա էր։

Ֆրանսուան ամուսնացած էր, ունեցել էր երկու զավակ, որոնք մահացել էին մանկության տարիներին։ Ամուսինն էլ մահացել էր, և Ֆրանսուան մնացել էր միայնակ։ Ամուսնու մահից հետո նա ամբողջ սերը, ամբողջ ջերմությունը, որ ունեցել էր ամուսնու և զավակների հանդեպ, սկսել էր տածել ընտանի կենդանիների հանդեպ։ Նա սիրում էր կատուներին, շներին, հավերին, հորթերին, ոչխարներին, ձիերին, կովերին, ամեն մեկին առանձին, ամեն մեկին իր հատուկ սիրով։ Նա ամեն առավոտ կանուխ արթնանում էր, ամեն առավոտ կանուխ գնում էր կերակրելու իր սիրելի կենդանիներին, ամեն առավոտ կանուխ գնում էր ջրելու նրանց, ամեն առավոտ կանուխ գնում էր մաքրելու նրանց ախոռները, գոմերը, գոմաղբը։ Ամեն առավոտ կանուխ նա ուրախ էր, որ կարող է կերակրել, ջրել, մաքրել իր սիրելի կենդանիներին։

Ֆրանսուան ամեն առավոտ կանուխ գնում էր իր սիրելի կենդանիների մոտ, ինչպես որ ամեն առավոտ կանուխ գնում էր իր սիրելի ծաղիկների մոտ։ Ֆրանսուան ծաղիկներ էլ էր սիրում, ինչպես որ սիրում էր կենդանիներ։ Նա ամեն առավոտ կանուխ գնում էր ջրելու ծաղիկները, ամեն առավոտ կանուխ գնում էր մաքրելու ծաղիկների շուրջը եղած խոտերը, ամեն առավոտ կանուխ գնում էր ծաղիկներին նայելու, ծաղիկների հոտը քաշելու։ Ֆրանսուան ծաղիկներ էլ էր սիրում, ինչպես որ սիրում էր կենդանիներ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Շառլ Կէօզիմեան, Տէր եւ Տիկին Լը Կալ, Օր· Օր· Ֆ· եւ Ժ· Կէօզիմեան, Տէր եւ Տիկին Յար· Կէօզիմեան, Տիկին Ֆ· Գարայեան, Պետրոսեան, Կէօզիմեան, Ժամեան, Փանոսեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՇԱՌԼ ԿԷՕԶԻՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Կրօնական վարչութիւնը, կազմակերպութեան անունով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Վարդենի Աւետեանի, Տիգրանուհի Աւետեանի եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիմոնեանի Յակոբ Աւետեանի մահուան տխուր առիթով։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ· Նուբհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրիահայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավընիւ Վիէթնոր Քրեսոն, Իսի։

Տոմսերը սառնալ։—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise
Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise
Tél. : 523-24-97

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սիսլեան եւ իրենց աղջիկը ցաւակցութիւն կը յայտնեն, այրի Տիկին Վ· Աւետեանի, Տիգրանուհի Աւետեանի եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիմոնեանի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային՝ Յակոբ Աւետեանի մահուան ցաւալի առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը կերակի (Մարտ 6) առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, ժամը 20·30ին, 9, Ռիւ տը Մառիտ։ Օրակարգ·— Տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական դրծունէութեան, ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· «Անի» կոմիտէի, կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ· Ց· Դ· Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 49, Ռիւ Վիէթնոր Ֆոժիէ։

Կը նախագահէ ՍԱՀԱԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական ջերմ մթնոլորտ։

Մուտքը ազատ է

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V

Մարտ 13, կիրակի, ժամը 15-24

Կը նախագահէ ԳԱՌՋՈՒ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կը մասնակցին

ԺԱՔ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով

եւ ՆԱՑԻՐԻ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ Գ· ԵԱՆԳԼԿԵԱՆԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE
PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES
par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.
« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »
Vus par le Dr. M. ATAMIAN
(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985-36-53 — Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

Մուտք 35 ֆրանք — Ուսանողներու համար 20 ֆր·

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԵԿԵԱՆ
ՋԵՋՒ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՋԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 1ԷՆ 14

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912

et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

THEATRES DES CHAMPS-ELYSEES
15, Avenue Montaigne
Samedi, 5 Mars à 20 h. 45

DANSES & CHANTS ARMÉNIENS

Sipan-Komitas Sayat-Nova Naïri

Organisé par le Comité de Gestion de la Maison de la Culture Arménienne de Paris Rue Bleue)

BILLETS EN VENTE
M. C. A., 17 Rue Bleue, Paris 9e
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES, 15, Ave. Montaigne
Ets. MICHELE, Ave. P. Vaillant-Couturier, Alfortville.
Ets. BOGHOS, 902, Ave. Roger Salengro, Chaville
Epicerie NIGOGHOSSIAN, 121 Ave Hendi Barbusse, Arnouville
Pour tous renseignement : H. KULTCHYAN, Tél. 926-40-47

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած հետեւեալ նուէրները։—

Տէր եւ Տիկին Գ· Վարպետեան սրահի չինութեան 150 Ֆր·, Տիկ· Ա· Մխիթէվէլեան 100, Տիկ· Ա· Տէր-Յուսիկեան 70, Պայծառ Նազարեանի (ծն· Կուլոյեան) թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ· Պ· Նազարեան եւ զաւակները Ե· Պ· 100, «Ցառաջ»ին 200, Լիբանանի աղէտեալներուն 200, Ալոյեան ընտանիք Լիբ· Աղ· 100, Ա· Պարէեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Ց· Մխրաքեան, Տէր եւ Տիկ· Գ· Փանոսեան, Շաքարեան ընտանիք, Պ· Վ· Պանտիկեան 50ական, Տէր եւ Տիկ· Ա· Զրբաչեան 100։ Վարդուհի Սիսակեանի (ծն· Քէրքսթէճեան) թաղման առթիւ Սիսակեան եղբայրներ սրահի չինութեան 1000 Ֆ·, այրի Տիկ· Ա· Պալթայեան սրահին 200, Տէր եւ Տիկ· Կ· Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկ· Բ· Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկ· Վ· Գրիգորեան, Տոքթ· Ե· Տիկիրեան 50ական Ֆր·։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին ասնուհիներու Միութեան պարահանդէսը ի նպաստ վարժարանի ասնուհիներուն, Շաբաթ Մարտ 5, ժամը 21ին, Մշակոյթի նորակառոյց «Վասպուրական» չքեղ սրահին մէջ՝՝

12-14, Rue St. Basile
Orchestre CLAUDE MORAN
et ses animateurs
COTILLONS, AMBIANCE

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
Նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին։

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ·— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 4, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք· Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութեան, կիրակի Մարտ 6 ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոն,

Օրուան նիւթի չուրջ կը խօսի
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու կողմէ։

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԱՇԸ

Կապոյտ Ծաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կիրակի, Մարտ 13, ժամը 13ին։

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին։

Խնամքով պատրաստուած ճաշեր խոչուհիներու կողմէ։

TRADUCTIONS
INTERPRETATIONS

Anglais, Arabe, Arménien, Italien Turc,
TECHNIQUES, Economiques,
par TRADUCTEUR - INTERPRETE
— Arménien —
(sérieuses références)
Tél. (de préférence le soir) 886-40-45

46ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Աբիներու Փարիզ եւ Շրջանի Արիներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Կը նախագահէ
M. HENRI VAN EFFENTERRE
Professeur à la Sorbonne
Commissaire Général du « Jamborée de la Paix » de Moisson en 1947

Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris 7e (Méro Invalides)

Միջնաբարիւ՝ պիւֆէ եւ ցուցադրութիւն Միութեան գործունէութեան

Մուտք 20 ֆր· — 10 տարեկանէն վար սպաց մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
5
SAMEDI
5 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770 - 86 - 60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·805

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.805

« ՄԻԼԼԻԷԹ »Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ՄԸ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք մեր երէկուան թիւով, ստորեւ կուտանք քննական *Միլլիյէթ* օրաթերթի խմբագրականը, զուիցերական աղբիւրներու տուած այն տեղեկութիւններուն մասին, որոնց արձագանգած էինք երէկ:

Միլլիյէթի մէջ Ասլան Իփէքճի կը գրէ.— Կարգ մը Հայեր, որոնք կ'ներեւի թէ Պաղեստինցի ահաբեկիչներուն նմանելու բաղձանքը ունին, ստորերկրեայ կազմակերպութիւններ հիմներ են եւ կը փորձեն նոր յարձակումներու ձեռնարկել: Եթէ քննենք զրկուած նամակները, պիտի համոզուինք թէ այդ հրոսակները պիտի չդոհանան ցարդ գործուած ոճիրներով, որով չորս Թուրք դիւանագէտներ մահացուցին: Ապրիլ 10ի դիչերէն սկսեալ, պատերազմի պիտի հռչակեն եւ Թուրքիոյ դէմ խափանարարութիւններ պիտի ընեն, մասնաւոր ծրագրով մը: Իրենց թիրախները պիտի ըլլան Թուրք սաւառնակները, Թուրք հայրենակիցները եւ Թուրքիա եկող ամէն մարդ:

Այս բոլորը խենթի մը գո՞րծն են արդեօք, որով կ'ուզէ զգայացունց բան մը ընել, թէ ոչ լրատուութիւն մը, զոր պէտք է ըլլօրէն նկատի ունենալ: Վերջին տարիներս գործուած ոճիրները կը զօրացնեն երկրորդ հաւանականութիւնը:

×

Թուրքիա ապրող Հայերը, որոնք Թուրք հայրենակիցները են, որեւէ ժխտական ընթացք, դատ եւ առարկութիւն չունին Թուրքիոյ եւ Թրքութեան դէմ: Միայն թէ արտասահման գտնուող Հայերու ընթացքը բոլորովին տարբեր է: Վերջին տարիներս բուռն պայքարի մը լծուեցան, որու հետեւանքով աշխարհի զանազան կողմերը ապրող Հայերը Թուրքիոյ դէմ կուիւ մը մատնութեամբ տոգորուեցան: Բոլորը միաբան են այս դաղափարին մէջ: Միայն թէ իրենց մղած պայքարին նպատակին եւ ուղղութեան մէջ կ'անջատուին իրարմէ: Մէկ մասը կը պնդէ թէ ներկայիս Թուրք Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ մնացած կարգ մը հողեր իրենց նախահայրերուն կը պատկանին, եւ այդ հողերը պէտք է Հայերուն տալ, որպէսզի հիմնեն իրենց Պետութիւնը: Իրենց նպատակակէտը այս է, եւ անոր հասնելու համար իրենց օրինակ ընտրած են Պաղեստինցիներու մղած պատերազմը:

Հայոց տարբեր մէկ մասը չիւրացներ այս տեսակէտը եւ կը խորհի թէ ահա – բեկչական շարժումը ապարդիւն մնալու դատապարտուած արկածախնդրութիւն մըն է: Եւ կրնայ Հայերը նսեմացնել աչքերէն դատապտանին առջեւ: Տարբեր նպատակի մը չի ծառայեր: Այսպէս խորհելով հանդերձ, մասամբ ալ կ'ուզեն որ Թուրքիոյ դէմ այդպիսի պատերազմ մը մղուի: Իրենց բուն փափաքն է այսպիսով եւ դատապարտել Հայոց ներքինի ջարդը, զոր Թուրքիա պէտք է ընդունի եւ պարսաւէ: Կը կանան բռնադատել Թուրքիան այս ուղղութեամբ, առանց ահաբեկումի դիմելու:

Այս վերջին դասակարդը իրենց բաղձանքին տիրանալու համար ամէն առթիւ կ'օգտագործէ «հայկական ջարդերը» այս խնդիրը միշտ կ'արծարծեն եւ կը ջանան տարածել ի լուր աշխարհի: Այս ուղղութեամբ բաւական ալ ազդեցիկ են, որովհետեւ բազմաթիւ Հայեր կը գործեն Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ նման երկիրներու մամուլին, ձայնասփիւռին, հեռատեսիլի սպասարկութեանց մէջ:

Միւսները չեն բաւականանար փորձա – կանաւով եւ կ'ուզեն ահաբեկումի դիմել եւ պարբերաբար չեն խուսափիր ոճիրներ գործելէ: Արդիւնքը դիտէք, այս ոճիր – ները բան մը չեն չահեցուցած իրենց եւ չեն կրցած իրականացնել իրենց ծիծա – ղելի երազները: Հակառակ ասոր, չեն ալ հրաժարած իրենց այս խենթութիւննե – րէն, որոնց մէկ նմոյշը կը կազմէ Ապրիլ 10ին սկսող իրենց ծրագիրը:

×

Իրականութեան մէջ, միմիայն Հայերը չեն որ նոր Պետութիւն մը հիմնել կ'ուզեն Թրքական հողերու վրայ: Կան Քիւրտերը, որոնք աշխարհի զանազան կողմերը կազմակերպուած են այս ուղղութեամբ եւ նպատակ ունին քրտական Պետութիւն մը հիմնել Թուրք Հանրապետութեան մէկ կարեւոր մասին վրայ: Քիւրտերը չատ աւելի վտանգաւոր են, բաղդատմամբ արկածախնդիր հայ կազմակերպութիւններուն:

×

Այս վտանգները անչուչտ կը քննուին մեր Պետութեան վարիչներուն կողմէ զաղտնի խորհրդակցութիւններով:

Զենք դիտեր, թէ իրատես եւ խելքի մօտ միջոցներ ձեռք առնուա՞ծ են թէ ոչ, այդ վտանգներուն դէմ: Ինչ որ դիտենք, մեզի ապահովութիւն ներշնչելէ աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ: Մեր Պետութեան դէմ սկսած պատակիչ ձեռնարկները արտասահմանէն կը կազմա – կերպուին, իսկ մենք փոյթ չենք ըներ մեր միւթապանութիւնը ամրապնդելու համար: Բոլորովին հակառակը կ'ընենք եւ թշնամութիւն կը սերմանենք իրարու միջեւ, աղանդաւորական, դաւանական, ցեղա – պաշտական եւ քաղաքական զանազան պայքարներով: Չէ՞ք խորհիր թէ մեր արտասահմանի թշնամիները կ'ուրախանան մեծապէս, մեր այս ներքին պատակտումը տեսնելով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տող

ՄԱՏՐԻՏ հաւաքուած երեք «եւրոհա – մայնավարներու» ժողովը մեծ նորութիւն մը չբերաւ եւ ըստ երեւոյթին լեռը մուկ մը ծնաւ: Հրապարակուած միացեալ զեկոյցը չատ խոհեմ է եւ ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ խորհրդային «հերձուածին» կամ մարդկային իրաւանց բռնաբարման Մորհ· Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, հաւանաբար անոր համար որ «ներքին հարց» է եւ չեն ուզեր միջամտել ուրիշ երկրի մը «ներքին գործերուն»:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ մեծամասնութիւնը չի յաջողիր ելք մը գտնել իր տարակարծութիւններուն եւ հրապարակային բանավէճերուն: Ի պատասխան Կիչարի նամակին Պառ ըսած է թէ ամէն նախարար ազատ է իր նախասիրութիւններն ունենալու ա – ռանց սակայն զարկ տալու թշնամական վէճերու: Շիրաք բացարձակ չէզոքութիւն կ'ուզէր բայց այսքանով ալ կը գոհանայ: Համաձայն չէ սակայն տ'Օրնանոյի այն առաջարկին որ Պառը կ'ուզէ իրաւարար դարձնել Բ· չրջանին: Շիրաք կ'ուզէ որ քաչուի ով որ նուազ ձայն ստացած է Ա· չրջանին մինչ տ'Օրնանօ կ'առարկէ թէ տեղ-տեղ ինք աւելի կարելիութիւն ունի յաղթելու ձախին քան Շիրաք: Ինչպէս կը պարզուի բանավէճը չարունակելի է:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ախոյեան ակումբներու չորրորդ — աւարտական մրցումներուն (Լրթի մրցումներ) ՄԷՆԹ – ԷԹԻԷն 79րդ վայրկեանին կրցաւ կէտ մը նշանակել եւ Օի դէմ մէկով յաղթել Լիվըրփուլի: Միևնոյն պայմանը նաեւ Օի դէմ մէկով յաղթեց կիեւի Դինամոյին, Մէօնխընկլատպախ եւ Պրիւժ հաւասար մնացին (2–2), Ցիւրիխ յաղթեց Տրէզդէնի մէկի դէմ երկուքով:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ մամուլի թաս գործակալութիւնը չատ չոր հեռագրով մը կ'անդրադառնայ Քարթըր – Բուկովսկի տեսակցութեան, չեչտելով թէ Բուդովսկի «գործօն հակառակորդ» մըն է խորհրդային – ամերիկեան յարաբերութեանց: Փրակայի մէջ ալ Հոլանտայի դէմ բարկացած են, որովհետեւ Արտաքին նախարարը որ Փրակայ է քանի մը օրէ, ընդունած է «77»երու ուխտը ստորագրողներէն մէկը: Ասիկա «կոյր հակահամայնավարութիւն» կը նկատուի:

ՏՈՄՄԵՐ

ՄԻԹՕՄԱՆԻԱ...

Ասիկա այն հիւանդութիւնն է, որ եթէական կը մղէ սուտեր հնարելու, եւ կրկնելով կրկնելով՝ ի վերջոյ իր շինած սուտերուն ինք ալ հաւատալու: Առհասարակ, 4–5 տարեկաններու մանկական անմեղ մոլութիւնն է·– «Հայրի՛կ, անտառին մէջ առիւծ մը տեսայ, ինծի պիտի ուտէր, բայց··· փախա՛յ: Հայրի՛կ, տանիփէն գող մը վար կ'իջնէր··· փախցուցի՛», եւայլն:

Գիտակցական տարիքին հետ, այդ ունակութիւնն ալ կը մոռցուի: Բայց կան պարագաներ, ուր հասուն անհատին մօտ եւս դեռ կը շարունակուի երեւակայութեան խաղը, եւ ինքնաթելադրութեան ճամբաներով, ի վերջոյ ենթական կը դառնայ անբուժելի *միթոման* մը, որուն եթէ անպայման հայերէնը ուզենիք շինել, կարելի էր ըսել «առասպելամոլ»:

Անհատներուն պէս, առասպելամոլ թերթեր ալ կան: Լաւագոյն ճմոյշն է Պոլսոյ «*Ժամանակ*»ը: Անցեալին՝ անօրինակ եւ անամօթխած յերիւրանքներ դարբնեց Զաքեի կաթողիկոսին մահուան պարագաներուն շուրջ: Ոչ մէկ հայ թերթ արձագանգեց այդ սուտերուն, Պէյրութէն կամ այլ վայրերէ: Ու հիմա, շուրջ տասը – հինգ տարիներ ետք, նոյն թերթը, իր հին սուտերը նոր սուտերուն հիմք տալով՝ կը շարունակէ գրել·

«*Տոքթ· Ատուր Գապաքեան եւ ծայրագոյն կուսակցական Մոսկուա Տէր–Գալուստեանն Զարեհ Կաթողիկոսի հետ բուռն վիճաբանութենէ մը ետք··· զայն ղլորած էին վեհարանի սանդուխներէն վար: Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ Զարեհ Կաթողիկոսի եղած դարմանումները չէին յաջողած զայն փրկել մահուան ճիրաններէն*»:

Յայտնապէս, այս թերթն ալ պիտի չյաջողի փրկուիլ իր սեփական սուտերուն ներքեւէն: Եւ ահա նորութիւնը, խոշոր տառերով վերնագիր մը, խմբագրականի նմանող լայն յօդուածի մը վերեւ·

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԷՊԷԵԱՆ
ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Արար աշխարհ գիտէ, թերթը ինքն ալ գիտէ, թէ Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսը *վերջին* անձն է, որուն մասին կրնայ մտածուիլ կաթողիկոսական ընտրութեան մը պարագային: Բայց «*Ժամանակ*»ին համար կարեւորը անոր ընտրուիլը կամ չընտրուիլը չէ: Նման ընտրութիւն մը նախ հաւանական հռչակելով, կը բաւէ որ ետքն ալ կարենայ ըսել թէ ինչու··· «հաւանական» չի նկատուիր: կարդացէք·

«*Եթէ քաղաքական ժողովի մէջ դեռ կը դանուին Տոքթ· Ատուր Գապաքեանի եւ Մոսկուա Տէր–Գալուստեանի նման յառնուն կուսակցականներ, կացութիւնը կը փոխուի եւ հաւանական չի նկատուիր Ղեւոնդ Արք· Չէպէեանի ընտրութիւնը*»:

Կը տեսնէ՞ք թէ ինչպէս կարելի կ'ըլլայ գրչի մէկ շարժումով հաւանականը անհաւանական դարձնել: Խաղի թուղթերով ձեռնածութիւն ընող մը դժուար թէ աւելի ճարպիկ դուրս գար:

Բայց եթէ միայն այդ երկու անձերն են եղեր «հաւանականին» ընտրուելուն արգելքը, ինչ մը օգնենիք այս թերթին որպէսզի լաւատեսութեամբ դիտէ իր թեկնածուին ապագան:

Արդարեւ, « յախուռն կուսակցական » Մոսկուա Տէր–Գալուստեանը ոչ միայն բազուկական ժողովի անդամ չէ, այլև հանրային կեանքէ հաշուած, տարիքի բերումով իր հանգստեան օրերը կ'ապրի:

Գալով Ատուր Գապաքեանի, անոր հանգիստը վերջնական է, բանի որ հինգ տարիէ ի վեր··· հողին տակն է ողբացեալը:

Այնպէս որ, ժամանակն է որ «*Ժամանակ*» այլևս նոր անուններ գտնէ եւ վերահրաւիրն սանդուխներէն կաթողիկոսներ «գլորող» թեկնածուներ···:

ԱՐԵՒԼԻԶԻ

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ» ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ինչպէս ամէն ամառուան առաջին կիրակին, «Ցառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը լոյս կը տեսնէ վաղը, բացառապար ութ էջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՌԱՊԸՐԹ ԼՕՈՒԼ, բանաստեղծութիւնը իբրեւ խոստովանութիւն եւ ինքնակենսագրութիւն (Խաչիկ Թէօլէօլեան)

ՄՇԱԿՈՑԹի ՊԵՐՃԱՆԱԻԼ ՈՐ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ Ժ· ՓՈՆՓԻՏՈՒ ԿԵԴՐՈՆ (Գր· Քէօսէեան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻ – ՏԱՐԱՆԸ Ա· հատոր (Ցար· Քիւրքճեան)

ՇԱՐԹ, ՍՐՏԲԱՑ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ («Ցառաջ»ի տեսակցութիւնը)

ՌՈԼԱՆ ՊԱՐԹ Քոլէժ մը Ֆրանսի մէջ

եւ

UN BRIN DE CŒUR TENDRE (traduction du chef-d'œuvre de Chahan Chahnour)

«ՏՐԱՔՈՒԼԱ»Ն ՀԵՐՈՍ ՄԸՆ Է ՌՈՒՄԱՆԻԱ

— o —

Այն մլլիոնաւոր ընթերցողները, որոնք կարդացած են Պրամ Սթոքըրի «Տրաքուլա»ն, լոյս տեսած 80 տարի առաջ, չեն մտաբերած կամ երեւակայած, թէ արիւնով անանուն Թրանսիլվանիոյ յարկերը պատմական իրական դէմք մը եղած է՝ Վլատ Ցցահար անունով:

Վլատ Տրաքուլ Ռումանիոյ վլխաւոր նահանգներէն մէկուն՝ Վալաչիայի իշխանը եղած է եւ վայրագ, բայց աղուոր եղանակով կառավարած է նահանգը ԺԵ դարուն: Տրաք ռումաններէն կը նշանակէ սատանայ, դիւապետ: Պատմական այս դէմքին մահուան 500ամեակը վերջերս յիշատակուեցաւ Ռումանիոյ մէջ ուսումնասիրութիւններով, դիմաքանդակներով, քերթուածներով եւ նկարչութեամբ:

Պուքրէշ որեւէ ճիղ չվնասէց բացատրելու համար Վալաչիայի սիրակալին վայրագութեանց պատճառները. ընդունելով հանդերձ իշխանին վերագրուած բիրտ, արիւնարբու արարքները, ռումէն կառավարութիւնը զանոնք ձեւով մը բնական համարեցաւ ԺԵ դարուն համար: Միւս կողմէ դրուատեց իշխանին զէնկավարման «արդիական եղանակը», ընդգծելով, թէ Վլատ Տրաքուլ «պետական մեծ դէմք» մը եղած է:

Նախ փառաբանուեցաւ իրրեւ դէմք մը, որ յաջողած է սանձել օսմանեան կայսրութեան զինուորական յառաջխաղացքը: Այսինքն Արեւելքէ եկող մեծագոյն վտանգը: Եթէ մէկը նկատի առնէ չորս – ջանի վերջին տասնամեակներու անցուդարձերը, զարմանալի զուգադիպութիւն կամ նմանութիւն պիտի գտնէ ԺԵ դարուն եւ այսօրուան միջեւ կարդալով ռումէն պատմաբան Սթեֆան Սթեֆանեսքուի հեռաւեալ տողերը.— «Անչուշտ դիւրին չէր փոքր երկրի մը համար մարտահրաւէր կարդալ մեծ ուժի մը, որ հակառակ իր կրած պարտութեան Պելկրատի մէջ, աստիճանաբար կը յաջողէր ջնջել երկիրներ եւ նահանգներ հարաւ – արեւելեան Եւրոպայի քաղաքական քարտէսէն»: Աւելորդ է յիշեցնել, թէ Մորհ. Միութեան առաջին պարտութիւնը «հարաւ – արեւելեան Եւրոպայի քաղաքական քարտէսին» վրայ «Պելկրատ»ի մէջ արձանագրուեցաւ Թիթոյի միջոցաւ, իսկ երկրորդը՝ Վլատ Ցցահարի ժառանգորդը նկատուող Նիքոլաէ Չաուչէսկուի:

Վլատը կարելի չէ նկատել ազնուահոգի մը: Ցիցերու վրայ մեռցուց հազարաւոր ազնուականներ եւ անոնց ընտանիքի անդամները, որովհետեւ, ինչպէս ինք կ'ըսէր, իրենց գաւերով կը սպառնային հայրենիքը: Սարսափ տարածեց յարձակողներու շարքերուն մէջ ցից հանուած Թուրքերու «անտառով» մը ղիմաւորելով օսմանեան բանակը Թարիկովիտի մօտ: Համբաւաւոր դարձաւ հաշմանդամներու, ալեւոր մարդոց եւ լքուած, անօգ խլեակներու ոսպանութեամբ, որովհետեւ ուզեց, որ իր երկրին մէջ միայն հարուստ մարդ ապրի:

Համաձայն Ռումէններու, Վլատ «քաղաքական յստակ առաջադրութիւններ ունեցած է մտքին մէջ, առաջադրութիւններ, որոնք կ'արդարացնեն պետական դէմքին արարքները»: Այժմ կը նկատուի սիրակալ մը, որ «զօրավիգ կեցած է լաւին ու բարիին եւ խստիւ յարգած է օրէնքը... արդարութեան եւ ազատութեան պետ մը, որ երբեք չէ ներած ժողովուրդին կեղեքիչներուն»:

Սեզար Ավրամ, ժամանակակից հեղինակաւոր մը, կը գրէ.— «Երկիրը կրնայ բարգաւաճիլ միայն հեղինակաւոր դեկավարութեան տակ»: Պատմաբան Նիքոլաէ Սթոհէքոս կ'ուեղջնէ.— «Վլատ Ցցահար ըմբռնեց, թէ միայն ուժեղ իշխանութեան տակ կարելի է կարգ ու կանոնը ապահովել տան մէջ եւ այդ ճամբով հնարաւոր կը դառնայ պաշտպանութեան կազմակերպումը արտաքին վտանգի դէմ»:

Համայնավար իշխանութիւնները երբեք թոյլ չեն տար, որ անցեալը անաչառ, անկողմնակալ պատկերացման ենթարկուի. կրնայ մարքսեան ուղղափառ սկզբունքներով դատել անցեալի դէմքերն ու դէպքերը, կամ ալ կրնայ վերաքննական մօտեցումի ենթարկել զանոնք. մէկն ու մէկը կախում ունի օրուան իշխանութեան ձգտումներէն. յամենայն դէպս պատմութիւնը միշտ կը վերլուծուի օրուան պաշտօնական տեսանկիւնով եւ կը պատչաճեցուի օրուան կացութեան:

Ասիկա ի մտի ունենալով յատկանշական է ռումէն մեկնաբանի մը՝ Քոնսթանթին Քազանխթէանուի այն հատատուտը, թէ Վլատ «ժողովրդական բանակ» մը ոտքի հանեց պաշտպանելու համար իր երկրին սահմանները: «Ասիկա կուտէ ըլլալ օրինակ մըն է, այն ինչ որ մենք այժմ կը կոչենք ժողովուրդին պատերազմը: Այս կամքը մէջտեղ եկաւ ժողովուրդին ազատութիւնը եւ անկախութիւնը ապահովելու ձգտումէն: Վլատ այս ձեւով ուզեց իր հայրենիքը պաշտպանել իր ժամանակաշրջանի ամէնէն զօրաւոր կայսրութիւններէն մէկուն դէմ»: Քազանխթէանու կ'եզրակացնէ դրելով, թէ «Վլատ քաղաքական մեծ դաս մը տուաւ՝ սիրել հայրենիքը, պաշտպանել ժողովուրդին վսեմ իտէալները»:

Պարզ է, որ ռումէն իշխանութիւնները Վլատ Իշխանի փառաբանութեան ճամբով ոչ միայն պատմական դէմք մը կը փորձեն իր արժանի պատուանդանը բարձրացնել հայրենասիրական, ձգտումներով, այլեւ Վլատի միջոցաւ ներկայ զոյավիճակը արդարացնել: Ռումանիոյ այժմու վարչակարգը ներքին խիստ կարգ ու կանոնի վրայ հաստատուած է, իսկ արտաքին ճակատի վրայ զօրաւոր աղգայնականութեան կողմնակից է:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԸ՝ ազգապահպանման համար տարած գործի՝ շիւիչ պատկերով

Կրընոպլի կապ. Խաչի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսը եղաւ լեցուն սրահով, խանդավառ բարձրութեան մը ծաւէ ու ծիծաղով, հայրենաշունչ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, եւ ստացաւ համազգային ոճնակատարութեան մը խորհուրդ...:

Արդարեւ, կապ. Խաչի հրաւէրին պատասխանելով, եկած ներկայ էին բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք դիտեն տարուած ազգանուէր գործը գնահատել, եւ որոնց համար հայրենասիրութիւնը գործ է եւ ոչ թէ խօսք...: Եկած էին մանաւանդ, հայրենի աշխարհէն հեռու, ծնած ու հասակ նետած եւ սակայն յուղիչ կերպով հայրենասէր, բոլոր այն ե-բիտասարդ ծնողքները՝ որոնք բծախնդիր իրենց զաւակներու հայեցի կրթութեան, չեն վարանիր հինգ, վեց քիլոմեթր հեռաւորութենէ, իրենց զաւակները հայկական դպրոց բերել: Ներկայ էին հայկական չունչով ձեռնարկներու կարօտ, հայ օճախներու օրհնութիւնն եղող, հայ տուներէն ներս հայ չունչը, հայ լեզուն պահող ու պաշտպանող մեծ հայրեր ու մեծ մայրեր:

Հանդէսի բացումը կատարող ընկերուհին, ներկաներուն յայտնած իր շնորհակալութեան ջերմ խօսքերէն վերջ, կը չեշտէ որ «ամիսներու բծախնդիր աշխատանքով պատրաստուած այս հանդէսը՝ իր զանազան բաժիններով, հետապնդած նպատակով, կրընոպլի դաղութին մէջ դարձած է հայ ընտանիքներու սրտին խօսող, ինքնայատուկ օր մը: Օր մը, ուր հայ մանուկներու լեզուով կը փառաբանուի մեր պապերէն ժառանգած մեր մայրենի քաղցր լեզուն: Եւ վերջապէս օրն է տեսնել հայ դպրոցին ներս, մեր ծնողներու հայեցի կրթութեան համար թափուած ջանքերով ձեռք ձգուած արդիւնքը:

Ցաճախ դիւրութեամբ կը մեղադրենք թեան տրամադրութեամբ անկախութիւնը պահպանելու վճռակամութեամբ կ'առաջնորդուի: Վլատի բիրտ կարգերը եւ իշխանին անկախութեան պահպանման ի խնդիր մղած պայքարները կը համապատասխանեն Ռումանիոյ ներկայ կացութեան: Օսմանեան կայսրութիւնը չատոնց անհետացած է, սակայն կան այլ կայսրութիւններ՝ վտանգաւոր ինչպէս միշտ: Այս կէտն է, որ իշխանութիւնները կը փորձեն անցեալի ճամբով պարզել իրենց ժողովուրդին:

Թ. Ա. Թ.

հասնող սերունդները, որ անոնք անսասքեր են եւ իրենց սրտին ու հոգիին մօտիկ չէ, ինչ որ հայկական է: Ինչո՞ւ սակայն զարմանալ, երբ անոնց փոքր տրլիքէն չենք զգալիր իրենցմով: Աչքառնանք չենք տանիր, որ անոնք իրենց մայրենի լեզուն սորվին: Ծանօթանան իրենց ծնունդ առնող ազգի պատմութեան: Երբ անոնք յաճախ չեն հասկնար իսկ, իրենց հարազատներու չըլջանակին մէջ խօսուած լեզուն, եւ այդ պատճառով ալ կը մնան հոգեկան կապերով անհաղորդ:

Ինչո՞ւ մոռնալ որ մանուկի մը սիրտն ու հոգին չար եւ նման է այն նոր անկուած մատղաչ տունկին, որ կարօտ է մասնաւոր խնամքի ու հոգածութեան:

Ահա թէ ինչո՛ւ, ջերմօրէն գնահատելի ու գովելի են բոլոր այն ծնողքները, որոնք զոհելով իրենց հանգիստի ժամերը, հայ դպրոց կը բերեն իրենց զաւակները: Որպէսզի անոնք ոչ միայն հայերէն պրպրի ու կարդալ սորվին, այլ նաեւ Հայ ըլլալու հպարտութիւնն ունենալու համար, դիտնան թէ իրենք խելացի, աշխատասէր, ստեղծագործ, զեղեցիկ լեզու, հարուստ մշակոյթ ունեցող, նկարագրով հպարտ ու կամքով անկուն ժողովուրդի մը ժառանգորդներն են: Պիտի չմոռնանք որ ազգային հպարտութեան զգացումը կեանքի մէջ կ'օգնէ անհատին՝ դլուխը բարձր եւ ճակատը պայծառ պահելու...:

Ահա թեմին վրայ են դպրոցի երեսունեւերկու երկսեռ, 6–15 տարիք ունեցող աշակերտները աշխոյժ ու զուարթ: Պատի տեսնէք պիրենք իրենց զեղեցիկ եղերով, համբակ պարերով եւ երգախառն խօսուն կենդանի պատկերով, իրենց տրիքին համապատասխան սիրուն արտասանութիւններով: Մենք վստահ ենք, որ ձեր Հայու սիրտն ու հոգին պիտի չդաւնուին ի տես հայ մանուկներու հայերէնի մէջ ըրած յառաջդիմութեան: Ու դո՛ւք սիրելի ներկաներ, պիտի համոզուիք որ հայ կանայք մեր կազմակերպութիւնը անդամ մը եւս ձեղի կը ներկայանայ այսօր, ազգապահպանման համար տարած գործի խօսուն պատկերով եւ ոչ թէ անհիմն խօսքերով...»:

Ամբողջ երեք ժամ տեւող զեղարուեստական բաժինը, տեղի կ'ունենայ օրուան մեծ ու պզտիկ դերակատարներու գովասանական յաջողութիւնը քաջալերող բուռն ծափերով: Անո՞ւն տալ, ո՛չ, անոնք դար կ'ըլլայ: Զէ՞ որ անոնք բոլորն ալ Հայու նկարագրի հպարտ գծով աչքառած, ճիպ ու ջանք էին թափած զիրար դերազանցելու: Սիրուն եւ ինքնայատուկ էր չինական խմբական պարը, իր նախուն հագուստներով: Ցաջող ու տպաւորիչ էր «Ցիսուսի ծնունդը» ներկայացող խօսուն ու երգախառն կենդանի պատկերը իր հրեշտակներով:

Դաղարի ժամն է եւ պիւֆէյի սրահը լեցուած է մեծ ու պզտիկով: Հոն են մեր ձեռնարկներու պիւֆէն խղճամիտ աշխատանքով, կարգ ու կանոնով պատրաստող ու ընդհանուր պատասխանատուութիւնը առանձնող Պ. Յակոբ Գասպարեանը եւ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍԻ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍՈՒԼՈՒԽ

Բոռազան փչող ասկեարը թռաւ ձիերից մէկի թամբին եւ պղնձեայ չեփորը բարձրացնելով՝ սկսեց փչել, որ զօրքին ետ կանչի, բայց Ալիզոնանցի Մուքոյի զընդակը չեփորի մէջից անցնելով՝ ծոծրակից դուրս եկաւ: Բոռազան փչողը, թամբի վրայ օրօրուելով, իր գործիքի հետ տապալուեց Բինթաշու կողքին՝ գլուխը խճուղու վրայ, ոտքերը խանդակի մէջ:

Ցանկարծ նկատեցինք, որ Գէորգ Զաւուշի տանիքը լուռ էր: Գալէն չկար, իսկ կռուողներից մէկը, մէջքով դէպի մեզ շրջած, ինչ–որ բան էր ուզում տանիքին:

— Գէորգը զարկուած է, — չընջաց Սէյդօն:

Ես արագ վազեցի դէպի Գէորգի դիրքը: Գալէն՝ երկու աչքից կուրացած, մահամերձ պառկած էր դամի ջրհորի մօտ, իսկ Գէորգ Զաւուշը վիրաւոր նստած էր կողքին: Հրացանի խճճուած փոկն ուղղելու միջոցին ոսոխի գնդակը խոցել էր հայդուկապետի ձախ ծունկը՝ աջ թիկունքից անցնելով:

Վերջալոյսին մենք ստիպուած եղանք թողնել Սուլուխը, որովհետեւ Մուշից նոր զօրք էր եկել եւ թնդանօթների որոտը մեզ սեղմել էր դիւղի եւ Աբածանու միջեւ:

Տանիքից իջնելով, ես վերջին անգամ մտայ այն տունը, ուր Գէորգ Զաւուշը եւ Գալէն էին պառկած: Շէնիկցի Մանուկը սպառոյ նստած էր երկուսի մէջ – տեղ: Սէյդօն, չախմախլին ուսին, յետուած էր պատին: Նա ձեռքից վիրաւոր էր: Մշեցի Տիգրանը եւ Ալիզոնանցի Մուքօն նստոտած էին ամէն մէկը մի դիր – քով:

— Գալէն պրծել է, իսկ Գէորգը դեռ ողջ է, — ծանուցեց Շէնիկցի Մանուկը:

Ես հրամայեցի չտապ թողնել Սուլուխը: Բոլորը ոտքի կանգնեցին, բացի Գալէից եւ Գէորգ Զաւուշից:

— Գէորգին կապել ձիու մէջքին, իսկ Գալէին դեռը նետել, — կարգադրեցի ես:

Ամէնքս էլ զգում էինք, թէ որքան ծանր էր այդ վճիռը, բայց ուրիշ ելք չկար: Շէնիկցի Մանուկը բռնեց իր ամենահին ընկերոջ թեւերից, համբուրեց նրա արիւնոտ երեսը, Ալիզոնանցի Մուքօն բռնեց Գալէի ոտքերից եւ նետեցին Աբածանու մէջ: Միայն մի ակնթարթ նայեցինք, թէ ինչպէս Աբածանին իր պղտոր յորձանքի մէջ առաւ մեր հերոսական ընկերոջը: Երբեք Գալէն այդքան արագաշարժ չէր եղել, ինչպէս այդ յորդացած ջրերի մէջ: Ո՞ւր գնաց նա, ո՞ւր քշեցին նրան ալիքները՝ չիմացանք:

Սուլուխցի Մեսրոպը մեզ մի ձի բերեց: Գէորգին կապեցինք ձիու մէջքին:

Շէնիկցի Մանուկը զարձաւ յառաջապահ: Ետեւից ես էի գնում մի քանի հայդուկներով: Իմ ետեւից գալիս էր Ալվանինցու Սէյդօն՝ վիրաւոր ձեռքով ձիու սանձը բռնած: Ձիու աջ կողմով գնում էր Մշեցի Տիգրանը, ձախով՝ Ալիզոնանցի Մուքօն: Սրանց ետեւից գիւղի բնակիչներն էր չարժւում Սուլուխցի Մեսրոպի դիւանաւորութեամբ:

Մութ էր, եւ ասկեարները կարծեցին, թէ մենք իրենց զօրքից ենք: Վերջում գլխի ընկան եւ կրակեցին մեզ վրայ: Գէորգի ձին խրտնեց: Ես Գէորգին ձիու մէջքից արագութեամբ իմ շալակն առայ: Ձին գլորուեց Աբածանու մէջ:

Քուրդ Հասանօն, որ իր մի քանի Դաշտեցի տղաներով հսկում էր կամրջին, ուժգին կրակով ապահովեց մեր ելքը գրքի շրջապատումից եւ մենք Գէորգ Զաւուշին հասցրինք Խաչխալտանի գիւղը: Վերջին չալակողը Սէյդօն եղաւ:

Ես մօտեցայ Գէորգ Զաւուշի վիճակը իմանալու:

— Վերքդ թեթեւ է, Գէորգ, — յուսադրեցի ես՝ Սէյդոյի չալակից նրան ղէդների վրայ իջեցնելով:

— Իմը վերջացած է եւ Աստծոյ պատիժը կատարուեց, — նուաղած ձայնով չընջաց հայդուկապետը: — Մի ջանդպի համար չարժէ խումբը վտանգի մատնել: Ինձ թողէք էստեղ, իսկ դուք անցէք, դեռ նացէք: Եզսօն ու Վարդգէսը ձեզ ամենաթ:

Խաչխալտախի մօտ Մեղրպեկը Աբածանուն մխանալով՝ կազմում է եռանկիւնի. մի կողմը Սուլուխն է, միւս կողմը երկու գետ: Որոշեցինք Գէորգին թողնել եղէդնուտում, մօտը պահապան կարգելով Սուլուխցի Մեսրոպին: Տարանք մի լով Սուլուխցի Մեսրոպին: Տարանք մի քիչ աւելի խորքը, յենեցինք մի խոշոր եղէդի եւ ծածկեցինք թարմ կանաչով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՑԻ

(95 – Շար.)

Ջորը մեկին տարեվերջին էր իրեն
եկեղեցի տալու։
Ինչպես որ արտերեսյանները իր
մոտիկ ազգականներն էին, ամեն
տարի Ամանորին նրանց էր գնում
ճաշի հրավիրված։ Ամեն տարի
նույն ուրախությունն էր տիրում
այդ տանը։ Ամեն տարի նույն
կերակուրներն էին սեղանին։ Ամեն
տարի նույն կատակներն էին
կրկնվում։ Ամեն տարի նույն
ուրախությունն էր տիրում։ Ամեն
տարի նույն ձանձրույթն էր
զգում։ Ամեն տարի նույն
ցանկությունն էր ունենում։
Ամեն տարի նույն խոստումն էր
տալիս։
Ամեն տարի նույն խոստումն էր
տալիս։
Ամեն տարի նույն խոստումն էր
տալիս։

ՅԱՅՂԱՍՓՈՂՏՈՒՄ ԳՎԱՑՉՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎ

ՆՎՈՂՈՓՈՍ ՏՍԿՀՆՈՒՄ ՎՈ ՑՈՒԺՎՈ

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ

ՄԱՄՍԻՆ.— Մոլորված, փետր. 25ին, Մոսկվայի Պատերազմի Տան քարտուղար Ս. Միխայիլ Պետրոսի Ալեքսեյեվ։

Հայ Ալեքսեյեվը ծնած է 1913 թուին Մոսկվա։ Հայրը, որ Ռուսիոյ հայ ազգային գործիչներէն մին էր, 1937ին ենթարկուեցաւ ստալինեան ահաբեկչութեան։ Ալեքսեյեվ, որ այդ ատեն 24 տարեկան էր, ազատեցաւ մահապատիժէն, բայց ուղարկուեցաւ Սիբիրիա, ուր 8 տարի աշխատեցաւ ածուխի հանքերու մէջ։ Ազատ արձակուելէ յետոյ ան մնաց Սիբիրիա եւ աշխատեցաւ Նովոսիբիրսկի մէջ։ Ան ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակ։

Ալեքսեյեվ Պետրոսի ծնողքը ապրած է Ռուսիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ։ Անոնք ալ ենթարկուած են ահաբեկչութեան։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի մայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի հայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։

Ալեքսեյեվ Պետրոսի ծնողքը ապրած է Ռուսիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ։ Անոնք ալ ենթարկուած են ահաբեկչութեան։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի մայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի հայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։

Ալեքսեյեվ Պետրոսի ծնողքը ապրած է Ռուսիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ։ Անոնք ալ ենթարկուած են ահաբեկչութեան։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի մայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։ Ալեքսեյեվ Պետրոսի հայրը, որ Ռուսիոյ հայ գրողներէն մին էր, 1937ին ձերբակալուեցաւ եւ մահապատժի ենթարկուեցաւ։

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V

Մարտ 13, կիրակի, ժամը 15-24

կը նախագահէ ԳԱՌՈՒ

ՅԵՐԵԿՈՑ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կը մասնակցին

ԺԱՔ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուա գածուներով եւ պարուհիներով
եւ ՆԱՑԻՐԻ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE
PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES
par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.
« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »
Vus par le Dr. M. ATAMIAN
(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985-36-53 — *Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը* 20ին

Մուտք 35 ֆրանք — Ուսանողներու համար 20 ֆր.

ՆՈՒԷՐ

Պորտոյէն Պ. Մարզար Յակոբեան իր մօր՝ Տիկին Նոյեմզար (Յնեալ Սուլա – պատմազեան) մահուան տխուր առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրէ հարիւր ֆրանք, Տէսինի Կապոյտ Խաչին 50 ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մէն ժեռոմի Հայաստան խումբը Գագիկ Շալճեանի Յննդեան ուրախ առիթով Ազգ. Առաջ – նորդարանին կը նուիրէ 50 *ֆր.:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, *ժամը* 20·30ին, 9, *Ռիւ տը Մաթրիտ: Օրակարգ.— Տեղեկագիրը՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան, ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր:*

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, Մարտ 9, *ժամը* 20·30ին *Անիէռի Սաթըր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալի մէջ:*

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance

CONFERENCE ET FILMS
présentés par
DARON MOSDITCHIAN

Prof. à l'Institut Français du Pétrole
« Le Pétrole, de la recherche à la découverte »
Jeudi 10 Mars, à 20 h. 30

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
tél. 924-86-71 et 227-12-26

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Ամերիկայէն Տիկին Արմաւիր Ղուկասեան (Յնեալ Փաչայեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Փաչայեանը (Կիւրինճի) որ Ֆրանսա կ'ապրի եղեր, բայց 1929էն *ի վեր իր եղբօրմէն լուր չունի: Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն որ հաճին իմացնել Սարգիս Համասեանի՝*
51, Rue des Petites Maries
13001 MARSEILLE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
12-14, Rue St. Bazile, 1er

«Շաւարշ Միսաքեան» սրահի բացում գետեղում կիսանդրիի

Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 21ին

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

Գրեց՝ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան
Փափաքողները կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.—

Père Vatché IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos
Camp Périer, St. Antoine
13015 MARSEILLE

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը Գագիկ Շալճեանի Յննդեան ուրախ առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 50 *ֆր.:*

"ՅԱՌԱՋ" կը ծուխեն

Տէր եւ Տիկին Միսաք Տէպէլեան մէկական տարի «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց Յննդեայ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէպէլեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սըճարլիի:

×

Մարտիկ Տիւմէճեան մէկ տարիական «Յառաջ» կը նուիրէ իր Յննդեան՝ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեանի (Լիոն):

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կիրակի, Մարտ 13, *ժամը* 13ին:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին:

Ինամքով պատրաստուած ճաշեր խաւուհիներու կողմէ:

CAUSE RETRAITE

A VENDRE

Magasin réparation Horlogerie
Quartier Cinq-Avenues
avec ou sans appartement
42 ans d'existence
Travail en abondance
դիմել ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ
9, Rue Abbé Faria, 13005 Marseille

VIENT DE PARAITRE

haïastan

AU SOMMAIRE :

A l'ombre des élections municipales. Entretien avec Georges Sarre. La dissidence en URSS. Interview de Leonid Pliouchtch. Regard sur l'encyclopédie arménienne soviétique. Les Arméniens en Ukraine. Pourquoi la littérature arménienne ? Et les rubriques habituelles des nouvelles d'Arménie, de la Diaspora, des Sports, du Nor Séround, etc...

Abonnement : 1 an (11 numéros : 50 F.
HAIASTAN, 17, Rue Bleue — 75009 PARIS — CCP 19691 25 Paris
Pour tous renseignements téléphoner au 824-63-89

— ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ —

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սեւբանի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30ին
SALLE DES FETES DE SEVRAN
երեք ուսուցչուհիներ
« ՎՏԱՆԳ » « ԳԱՂԹԱՆԱԿ »
Պ Ե Տ Ի Կ
երկու պարախումբ
« *ՄԻՆԻ ՍՕՍԻ* » « ՆԱՑԻՐԻ »
Մուտք 20 ֆրանք

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ԺԱՔ ՇԵԼԼԵԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՅԱՏՈՒԿ ԹՌԻՉՔ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԵՒ ԼԻՈՆԷՆ

du 4 au 18 Juin

SEJOUR bord de Mer à MANGALIA	1.990,00 F.
SEJOUR et CIRCUIT	2.250,00 F.
SEJOUR avec CURE de GERIATRIE	2.780,00 F.

(*traitement de rajeunissement du Professeur Ana ASLAN*)

Prix comprenant : Transport aérien Aller-Retour — Pension complète en chambre double — Hôtel première catégorie — Transferts — Service d'un accmompagnateur

Renseignements et Inscription :

Jacques Chelelekian — VOYGES WASTEELS
87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — Tél. (91) 50-89-12
Lic. A 568

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 19 Mars au 30 Mars	du 13 Juillet au 25 Juillet
du 16 Avril au 30 Avril	du 5 Août au 19 Août
du 7 Mai au 18 Mai	du 1er Octobre au 15 Octobre
du 11 Juin au 25 Juin	du 22 Octobre au 5 Novembre
	du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.
Renseignements et inscriptions :
Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
6
DIMANCHE
6 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·806

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.806

ԲԱՊԸՐԹ ԼՕՈՒԼ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լօուըլ, — անուն մը՝ որ կ'արձագանգէ Ամերիկայի պատմութեան պղտոռաններէն ու նրբանցքներէն, 350 տարիէ ի վեր, Պոսթըն քաղաքի հիմնարկումէն սկսեալ: Պոսթըն՝ առաջին կեդրոնը ամերիկեան մշակոյթի. Պոսթըն՝ ուր մինչեւ այսօր կը լսուի հին ասացուածքը, քաղաքի երկու ամէնէն ծանօթ ընտանիքներուն մասին. «Գէպըթները միայն Լօուըլներուն հետ կը խօսին, իսկ Լօուըլները՝ միայն Աստուծոյ հետ»: Լօուըլները Ամերիկայի առած են մեծահարուստներ եւ մատուռականներ, դիւանականներ եւ քաղաքական դէմքեր: Տասնըվիններորդ դարու ամէնէն յարգուած բանաստեղծներէն (այսօր՝ կարդալ «ոտանաւոր դրողներէն») էր Էմմ Լօուըլ, որուն ընտանեկան շառաւիղներէն է Բապըրթ Լօուըլ (ծնած՝ 1917ին), վերջին երեսնամեակի ամէնէն ծանօթ բանաստեղծը՝ Ամերիկայի մէջ:

Յետ-պատերազմեան դէմք մըն է, որուն առաջին ընդունելութիւն դանդգողծը եղաւ «Լորտ Ուիլիըմ Փասըլ (Լորտ յորնածին բերդը), 1946ին: Սակայն Լօուըլի բուն «տիրապետութիւն»ը 1959էն եաք կը սկսի: Այդ թուականին է որ ան հրատարակեց Լայֆ Սթատիզ (Էթիւտներ՝ կեանքէն): Այդ օրէն եաք իր անունին կապուեցան (ճիշդ թէ սխալ պատճառներով) ինքնակենսագրական եւ խոստովանական բանաստեղծութիւններու տեսակները, — երկու զուգահեռ դիծեր՝ զորս իրարմէ զանազանել դժուար է երբեմն. դիծեր՝ որոնք մանաւանդ վերջին տասնըհինգամեակին կը պարփակեն արդի ամերիկեան բանաստեղծութեան չատ կարեւոր մէկ անդաստանը:

Անհատական իմ կարծիքով՝ չատ մեծ դէմք մը չէ Լօուըլ, սակայն տարբեր է իր ժամանակակիցներու կարծիքը: Կը համարուի ոչ-երիտասարդ սերունդի մէ ծագոյն դէմքը: Ազդու է՝ որովհետեւ կրցաւ ստեղծել բանաստեղծութիւն մը, որ հինն ու նորը կ'ընդգրկէ: Կան նորը միայն ներկայացնող համբաւորումներ, որոնք կը մեղադրեն զինք՝ իբր հինէն քիչ մը չատ կախեալ անձ, սակայն նոյնիսկ անոնք բացէ ի բաց չեն յարձակիր իր վրայ եւ բոլորովին չեն ուրանար իր ազդեցութիւնը: Իսկ հինն ու հինի-նորի խառնուրդը ներկայացնող միւս համբաւորումները, անխտիր, կը յարգեն զինք: Անշուշտ պէտք է չեշտել, որ նորի հասկացողութիւնը, Ամերիկայի մէջ, որքա՛ն ալ բառապաշտութիւնը եւ լեզուի անկախութինը ընդունի, նորէն կը մնայ աւելի պահպանողական՝ քան Ֆրանսայի նորապաշտութիւնը:

Լօուըլի հարիւրաւոր բանաստեղծութիւնները դրուած են զանազան ոճերով: Քանի մը հատը (մանաւանդ անոնք որ սկզբնական են) դրեթէ չափածոյ են. մետամանութիւնը՝ ունին բաւական կանոնաւոր կշռոյթ, սակայն չափն ու կշիռը դասական բանաստեղծութենէն ընդհանրապէս չեն. հեղինակը ի՛նք ընտրած կամ ստեղծած է այն օրէնքները, որոնց կը հնազանդի: Եղած է երիտասարդ հետեւորդներէն ալեհեր բանաստեղծ Բապըրթ Ֆրոսթի (մեռաւ 1963ին), որ ըսած էր կանոններու մասին. «Բանաստեղծը, եղին պէս, աւելի լաւ կը հերկէ, եթէ լուծ մը անցուած է իր վզին»: Լօուըլ ընդունած է ասիկա եւ ինքն իրեն պարտադրած է կշռոյթ, եթէ ոչ յանգ. չափ՝ եթէ ոչ դասական չափաբերութիւն: Իր նիւթը եւ նիւթին իր մօտեցումը՝ բաւական նոր են ամերիկեան բանաստեղծութեան համար: Եթէ առնենք անոր բանաստեղծութիւններէն երկու հարիւր կարեւոր կտորներ, որոնք գրուած են տասնհինգ եղերական տարիներու ընթացքին, կը տեսնենք որ զանոնք կարելի է կարգի դնել իբր ինքնակենսագրութեան մը դրուագները: Միաժամանակ՝ «խոստովանական» բնոյթ ունին այս կտորները, որոնք կարծես փոքր պատմութիւններ կը պատմեն բանաստեղծի կեանքէն:

Կրնանք հարց տալ թէ ի՞նչ ձեւով տարբեր է հարիւրաւոր ձանձրացուցիչ բանաստեղծութիւններու «ես սիրեցի»ներէն եւ «ես լացի»ներէն...

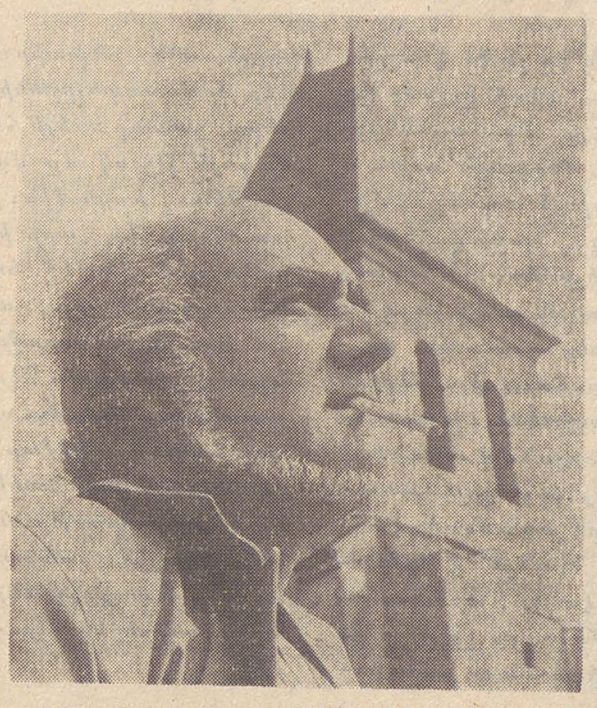
Տարբերութիւնը սա է, որ Լօուըլ իր կեանքը եւ իր եսը չի չփոթեր իրարու հետ: Իր «կեանք» կոչածը՝ նաեւ իր մեծ հօր կամ իր մօրաքրոջ կեանքն է: Ինքնակենսագրական նկատուած բանաստեղծութիւններէն ոմանք կ'ոգեկոչեն անցեալ մը, զոր կրնայ յիշել Լօուըլ, բայց անոնք նոյնիսկ յիշողութիւն չեն յաճախ, որովհետեւ Լօուըլ կ'երեւակայէ դէպք մը — որուն ականատես է իր մեծ հայրը — ու կը վերստեղծէ զայն, իր մեծ հօր ձայնով պատմելով: Ուրեմն՝ Լօուըլ իբր «իր» անցեալը կ'ընդունի ոչ միայն անձնականը, այլ նաեւ դէպքեր ու ալբոմներ, որոնք եղած են կամ կրնային եղած ըլլալ դրուագներ՝ իր վրայ ազդողներու կեանքէն կամ ալբոմներէն: Միաժամանակ, երբ կը գրէ «իր» կեանքի մասին, կը վերստեղծէ ժամանակակից դէպքեր, ուրիշներու տեսանկիւնէն, ինչպէս իր հանրածանօթ կտորին մէջ՝ որուն վերնագիրն է «Խեղճ սեւ գինեւոր մը, արգելափակուած՝ Միւնիխի մէջ»: Այսպէս, այդ խենթին խենթութիւնը կը նմանի Լօուըլի խենթութեան (բանաստեղծը քանի մը անգամ ջղային փլուզումներ ունեցած է եւ պահուած է յիմարանոց — հիւանդանոց — ներու մէջ) · իսկ անոր սեւութեան եւ արգելափակման հանդէպ ունեցած մտածումները, նոյնպէս, կը նմանին Լօուըլի ունեցածին, — քանի որ բանաստեղծն ալ արտաքսուած, ճնշուած, յաճախ արգելափակուած փօէթ մօտի մըն է: Բանաստեղծը իր պատմութիւնը կը պատմէ ամերիկեան արդի պատմութեան հետ միատեղ: Անձնականը առիթ կ'ըլլայ ընդհանուրը ոգեկոչելու, իսկ հանրայինը՝ դիմակ մը, որուն տեսէն կը ճչայ բանաստեղծը· անոր ձայնը, զգացումը եւ տառապանքը: Լօուըլի ինքնակենսագրական — խոստովանական բանաստեղծութեան մեծ առաքինութիւնը սա է, որ ընթերցողը խեղդիչ ու լալկան անձնականի մթնոլորտին մէջ չի դներ ինքզինք միշտ, ոչ ալ կը զգայ հակառակը, — պաշտօնական բանաստեղծութեան պաղ շունչը: Լօուըլ կ'ապրի իր մշակոյթի՛ն մէջ, եւ իր մշակոյթը կ'ապրի ի՛ր մէջ, իր միջոցաւ: Կը տրորէ, կը սպառնայ ճզմել, կ'ընդվզեցնէ իր խիղճն ու միտքը եւ այդ ճնշումներուն տակ է որ կը խօսի բանաստեղծը:

Իմ կարծիքով, ինչպէս ըսի, Լօուըլ աւելի «մեծ» կը համարուի, քան ինչ որ է: Ամերիկայի մէջ մանաւանդ, բանաստեղծի մը համբաւը մեծ չափով կախում ունի արուեստէն անկախ պատճառներէ (քիչ մը ամէն տեղ ճիշդ է ասիկա. սակայն հոս՝ աւելի ակնբախ է վիճակը): Մեծ է իր համբաւը, որովհետեւ չատ եղան «խոստովանականը» որդեգրող երիտասարդ բանաստեղծներ, մեծամասնութիւնը անտաղանդ, սակայն մէկ հատը դոնէ — անձնական բանաստեղծուհի Սիլվիա Փլաթ՝ կիներու տառապանքի երգիչը եւ կիներու ազատագրման չարժումի հերոսուհին — թէ՛ տաղանդաւոր, թէ՛ համբաւաւոր է: Փլաթի վրայ որոշ ազդեցութիւն ունեցած է Լօուըլ: Այս պարագան եւ իր ընտանեկան անունն ու համբաւը, իր անձնական ծանօթներու հոյլը (ամբողջ համալսարանական — գրաքննադատական կաճառ մը), մեծ դեր ունեցած են իր յաջողութեան մէջ: Ըսել չեմ ուզեր անշուշտ, որ արդահատելի է իր գործն ու արժէքը· բայց կասկած չունիմ որ դոնէ երեք կամ չորս ուրիշներ (Ռիչըրը, Սնայտըը, Մըրուին, Պլայ) նոյնքան կամ աւելի արժէքաւոր գործեր գրած են, առանց իր համբաւին հասնելու:

Քաղաքական դէմք է նաեւ Լօուըլ,— մերժած է զինուոր ըլլալ եւ մերժած է ընդունիլ նախագահ Ճանսընի հրաւէրը՝ Սպիտակ Տուն երթալու, որովհետեւ հակառակ էր Վիէթնամի պատերազմին:

Ինչպէս կ'երեւի, բանաստեղծին համբաւը՝ գոնէ իր ժամանակակիցներուն համար՝ միայն բանաստեղծութեան վրայ չի հիմնուիր:

Կը չեշտեմ ոչ-արուեստագիտական այս եղերն ու յարակցութիւնները, նախ հասկացողելու համար զուտ արուեստով սահմանափակուող միամտութեան, եւ երկրորդ՝ որովհետեւ բանաստեղծութիւն վերլուծել անկարելի է, եթէ բնագիրը կամ յաջող թարգմանութիւններ չկան մէջտեղ: Կը փակեմ՝ ո՛չ թէ թարգմանելով, այլ Լօուըլի ծանօթ մէկ կտորին պարզացուած իմաստը վերարտադրելու փորձով մը: Իր ամէնէն անձնական — խոստովանական կտորներէն մէկն է·

ՇԱՐԹ

Զարքաշ, կարչնել, իր խստութեանը մէջ մեղմ, տաք չունչով մը օժտուած — յար եւ նման անոր՝ որուն իր կեանքը կը պարտի — ահաւասի'կ Շարթի նկարչութիւնը՝ դիտողի աչքին, բարձրացած ինքնավստահ՝ բայց ոչ ցուցական, ուշադիր՝ ըլլալու միաժամանակ բերկրալի ու խոհական, պարզօրէն դիտակից ներքին իր հարստութեան եւ երկնազարդութեան մը հրապոյրին՝ որուն համարձակութիւնը սակայն սիրաշրջութեան չի տանիր երբեք:

Նկարչութիւն մը՝ իրագործուած եղանակներու, միջօրէականներու, ապրած կեանքերու երկայնքին: Քաղաքին թէ դիւղին առօրեայովը սնած, մեր թէ արեւելագրաձային երկինքներու տակ, — եւ սակայն յաւերենական: Որովհետեւ առօրեան վերացական բանի մը վերածուած է հոն, հոգեղինացած՝ մարմնական իր ուժգնութեանը մէջ:

Թելադրող, եւ ոչ համոզող արուեստ, եւ ատով իսկ՝ չատ աւելի արտայայտչական ու երեւակայութեան բացուած: Նախագիծերը հազիւ զանազանեալ՝ բայց դոյներու մոզուածքով ձիւնը կամ հունձքը կ'ալեկոծին, երկինքը կ'ուռի, լճացած ջուրեր կը քաչուին, ճամբայ մը կ'երկարի դէպի հեռուն՝ եւ խորքը ստեղծուած է ահա, բացուած՝ հսկայ տարածութիւն մը:

Այսպէս եւ մարդկային դիմագիծերը՝ իրենց փլաստիք փոխակերպմանը մէջ: Մարմիններ, դէմքեր, ձեռքեր՝ թօթափած են դասական ձեւաբանութեան օրէնքները: Սակայն կեցուածքի մը կամ շարժումի մը ճշդրտութիւնը կատարելապէս հաղորդուած է յատկապէս կերպարանափոխուած, կամ աւելին՝ դիտակցօրէն քմահաճ լոյսով մը վերստեղծուած այդ մարմիններէն: Լոյս՝ որ կը լափէ կամ կը պարուրէ, կը թափանցէ կամ կը զգուէ, կը մերժէ կամ կ'ընդունի, կը ցաւցնէ կամ կ'ամոքէ, կը համակէ կամ կը ցոլացնէ, եւ որ կը նմանի իր իսկ ծնցուցած սառուերին, ան եւս թրթռուն՝ իր մերթ անոյշ եւ մերթ բուռն զեղումներուն տեսակ մը սրտակիցը:

Իւրաքանչիւր նկարի մէջ ընութիւն թէ անհատ անդիմադրելիօրէն կը կերպարանաւորուին վրձինի վճռակամ, արագ, զգայուն, քաղցրաբոյր հարուածին տակ՝ որ կը կերտէ զիրենք եւ կը զգեստաւորէ գունագեղ ուժականութեամբ մը: Շարթի նկարչութեան մէջ կը լուծուին որմնադիր արհեստաւորին չարժումն ու արուեստագէտին ալացքը՝ որ դիւթանք պիտի բերէ տաճարին ու պայն վերածէ սրբատեղիի:

ՄԻՏՔԼ ԷՑՃ

(Մէջին տարիք, 40էն 60· ոչ ծեր, ոչ երիտասարդ)

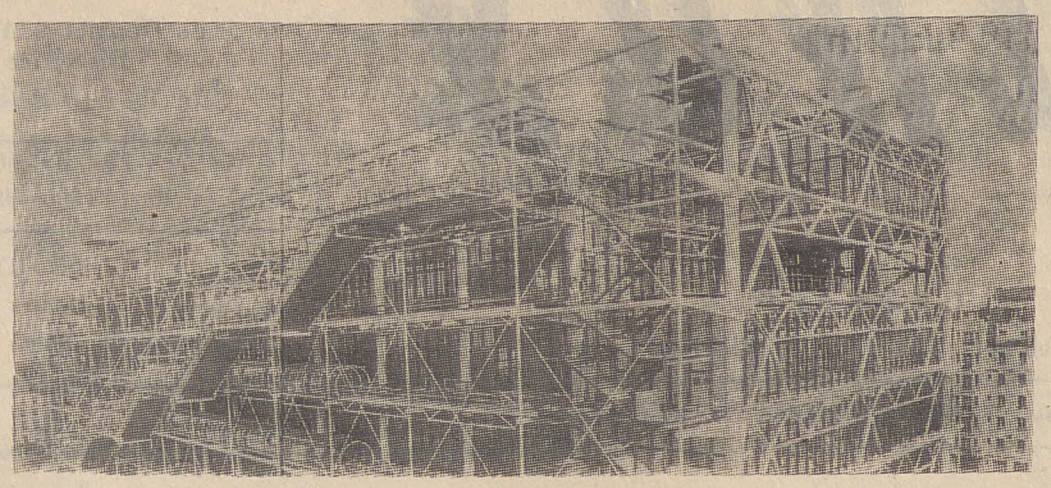
Մէյմէռեան ջաղացքը կ'աղայ գիս
Նիւ Եորք կը գամէ չիդերս,
Ես կը խալեմ ծամուած փողոցներուն մէջ:

Քառասունհինգ· իսկ յետո՞յ, յետոյ ի՞նչ:
Ամէն անկիւն դառնալուս, հօրս կը հանդիպիմ·
Քառասունհինգամեայ հօրս, իմ տարիքիս, ողջ:

Հայր, ներէ՛ ինծի, ինչպէս ես
Ներած եմ անոնց, որոնք ցաւ պատճառեցին ինծի:

Սիոնի լեռները չմագլցեցար երբեք:
Բայց տիեզերաւրներու մահաբայլերուն պէս
Վերջին ոտնահետք մը ձգեցիր մակերեսներուն վրայ,
Ուր պէտք է խալեմ ես:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՊԵՐՃԱՆԱԻԸ ՈՐ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ՝

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԿԵԴՐՈՆ

Փետրուար մէկէն ի վեր, փարիզ կը ջնջէ, կ'ապրի, իր սրտին նոր կշռոյթը կը գտնէ — պիտի ըսէինք իր գոյութեան գերագոյն նոր իրաւունքը ապահոված ըլլալ կը կարծէ — ժորժ Փոմփիտու կեդրոնին գոյութեամբ: Հանդիսաւոր բացում մը՝ որուն տրուեցաւ միջազգային տարազ եւ հանգամանք: Նախագահներու կողքին հոն էին նաեւ թագաւոր, իշխանուհի՝ ներկայ ըլլալու համար նուիրապետական ծանօթ ամէն կարգ ու սարգ ու հաստատուած հին արժէքներ անտեսելու կոչուած մշակութային օճախի մը գոյառման: Այս վերջին միտքը չի համապատասխաներ ամբողջական ճշմարտութեան եւ կը մնայ խնդրական: Թէ որքանո՛վ պետական հաստատութիւն մը պիտի կարենայ ճողոպրիլ քարացումէ, լճացումէ: Ո՞վ պիտի ընտրէ արուեստագէտները եւ արուեստի գործերը: Դեռ կարելի՞ է երեւակայել պետական պաշտօնեայ դրագէտներ, արուեստագէտներ որոնց ազատութիւնը սահմանուած չըլլայ: Ու դեռ ի՞նչ չափով կեդրոնը վերջ պիտի մնայ քաղաքական ճնշումներէ:

Հարցումներու չարքը չէ վերջացած, ոչ ալ կիրքերը հանդարտած՝ ահա ամիսէ մը ի վեր: Մամուլի ամենօրեայ վէճի նիւթ է անոր գոյութիւնը եւ գործունէութեան կալուածները: Ազգային հարց մըն է ան, քաղաքական՝ որքան մշակութային, ինչպէս նաեւ՝ տնտեսական, քանի ամենակուլ երախ մըն է մշակութային այս մեծ ախորժակներով «գործատուները» որուն տարեկան ծախքով կարելի է դուռները բանալ չխօսուն նոր մատենադարաններու կամ թանգարաններու, ամէն տարի: Կուսակցական օրկաններ եւ պատասխանատուներ անհրաժեշտ կը գտնեն ոչ միայն իրենց կարծիքը տալու այլ նաեւ մշակութային կեդրոնին որդեգրելիք ուղղութիւնները ճշդելու: Մշակոյթ եւ քաղաքականութիւն աղերսը բացորոշ կը դառնայ ամէն օր: Տարակարծութիւնները, սակայն, կը կեդրոնանան առաւելաբար անոր ընոյթին մէջ որպէս ստեղծագործական օճախ: Թերահաւատութիւնը կը թուի ըլլալ մեծամասնութիւն: Ստեղծագործութիւնը հրաշագեղ երեւոյթ մըն է, որ կը կատարուի անհատական մարզի մէջ, յաճախ մէկուսի՝ անտեսանելի անկիւնի մը խորքը: Որքան ալ արդի քաղաքականութիւնը կ'ուզէ հաւասարակշռել այս իրողութիւնը, որքան ալ դերարդիական թէքնոլոժին իր լողա – տեսողական սփռումի միջոցներով ստեղծած ըլլայ ուղղութիւն մը վերէն դէպի վարեր նաեւ, սակայն ստեղծագործութիւնները չեն դադրիր անհատական քմայքի մը, ազատ մէկ արտայայտութեան մը, երբեմն անպատասխանատու արարքի մը հետեւանքը ըլլալէ: Այս պարագային, սոյն Արուեստի եւ Մշակոյթի Ազգային կեդրոնը պիտի ունենայ միայն դերը այլուր ստեղծագործուած երկերուն եւ գործերուն ... ցուցասրահը եւ չեմարանը ըլլալու: Ու ասիկա չէ իր գլխաւոր յառաջադրանքը:

Այս ընդհանուր խառնաչփոթին մէջ հարցականներուն մեծագոյնը կը դնէ նոյնինքն Ֆրանսուազ Ժիրուն, Մշակոյթի Նախարարութեան կալուածները երբ իր հանդիսաւոր բացման ճառին մէջ կ'ըսէ, կեդրոնին մասին.— Այս մասնայատուկ վայրը, որուն համար մարդ չի կրնար ըսել թէ ի՛նչ պիտ ըլլայ, որովհետեւ ոչ ոք գիտէ: Հակառակ այս խօսքին, յստակ են սակայն անոր չինուածքի տուն տալու պատճառները:

Ծրագրին յղացումը կը պատկանի հանգուցեալ նախագահ ժորժ Փոմփիտուի, երբ ան 1969 թուականին կ'որոշէր նման մշակութային հաստատութեան մը կանգնումը: Պատճառները զոյդ էին: Փարիզ տակաւ կը դադրէր ըլլալէ համաշխարհային ստեղծագործական օճախը, որ դանդաղօրէն կը տեղափոխուէր ովկիանոսներէն անդին (եւ հետեւաբար առաջքը պէտք էր առնուէր այս մահացու սահանքին), իսկ միւս կողմէ կը թուի թէ վերջին քառասուն տարիներուն Ֆրանսայի մէջ չէր կանգնած չինարարութիւն մը, որ պատկերը եւ խորհրդանշէր մեր դարաշրջանը, այլ խօսքով՝ դառնար մեր ժամանակաշրջանի հայելին ու — օր մը — պատմական յիշատակարան: Այս վերջինը կը մնայ խնդրայարոյց եւ թէական: Կը խօսինք:

Փոմփիտու կեդրոնը կը փառասիրէ ըլլալ դերա – դանցօրէն մշակոյթի ժողովրդային մեծ Տուն մը, մնալով նաեւ հարապատօրէն արդիաշունչ: Այս այն դեռինն է, ուր «Ֆրանսացիները պիտի հաշտուին իրենց դարաշրջանին հետ» (Ֆրանսուազ Ժիրու): Ան երկիմաստ թափանցիկ չէնք եւ բաց դուռ մը կը ծրագրէ ըլլալ բոլորին առջեւ անխտիր: Նոյն վայրին մէջ պիտի միացնէ մեր ժամանակաշրջանի բազմերես ստեղծագործութիւնները, զանոնք աւելի հեշտօրէն ենթարկելու համար մեծագոյն թիւով մը մարդոց մատծողութեան, զգացողութեան, խոկումին: Ան 2000 թուականն է, եւ պիտի պատկերէ մեր դարը իր չարունակականութեան եւ վերականգնումին մէջ, եւ վերջապէս՝ ան բաց պիտի մնայ մատուռական բոլոր արկածախնդրութիւններու առջեւ:

Այս բոլոր յառաջադրանքներուն պատասխանը պիտի տայ ապագան: Պէտք է սպասել, առնուազն, մինչեւ յառաջիկայ վերամուտ, դրական նախանշանները կարենալ տեսնելու համար: Մինչ այդ, Բլաքօ Պոպուրկը (ինչպէս կը չարունակեն կոչել զայն) զարճած է կրկէսի մը նման բազմութիւնները իրեն քաշող վայր մը: Զբօսաշրջիկային աշատարակ մը՝ որուն առջեւ օրական տասը հազար հետաքրքիրներ պոչ կը բռնեն, կորսուելէ առաջ թափանցիկ նկուղ-նրբանցքներու բարձրութեանը մէջ:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հակա – ճարտարապետութիւն մը:

Կարելի չէ զայն դատել ընդունուած չափանիշներով, օրինակներով: Կարելի չէ խօսիլ հորիզոնական – ներու եւ ուղղահայեացներու մասին երբ ... չեղակիներ կան: Կարելի չէ այս չինարարութիւնը քննադատել,

Գրեց՝ Գ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

չեպատուելու համար յետամնաց, ոչ ալ սիրել՝ չեպատուելու համար անճաշակ: Ուղուած է «զարուն կնիքը» տալ, ուրեմն զայն դիտենք:

Նախ օրինակ մը. մարդը կը ծածկուի դեղեցկագոյն հագուստներով: Մարդը կրնայ նաեւ մերկանալ եւ ցոյց տալ հրաշագեղ մարմին մը՝ փայլուն մարթով, եւ կամ լակրատած ֆիզիքական մը՝ ճմռթկոտած մորթով: Այսքանը բնական է եւ մաս կը կազմէ մարդկային բնութեան եւ քաղաքակրթութեան: Ինչ որ սակայն, կը սկսի յանկարծ արտառոց դառնալ, մարդոց քթին վրայ պարտադիր եւ ցկեանս հաստատումն է նորահնար ակնոցներու, որոնցմով բոլոր մարդիկը ստիպուած կը տեսնես, չղջկներու նման, իրենց ներքին գործարաններով, – սիրտ, թոք, աղիք: Ահա՛ ժորժ Փոմփիտու կեդրոնը:

Գունեղաւոր խողովակներ, վողեր, ծխնելոյզներ, նրբանցքներ՝ Շարլ Տը Կոլ օդակայարանին նրբանցքներուն նման, քարիւղի չեմարաններ: Նաւ մը՝ որ չունի արտաքին պատեան: Ու ամէն ինչ, արտաքին տեսքին վրայ, կը ձգէ յաւիտենապէս անաւարտի տպաւորութիւնը: Այս «մշակոյթի նաւը», որ կը յառաջանայ դէպի 2000 թուականը, կ'ուզէ նաեւ սիրուիլ: Ինչո՞ւ չէ: Ամէն ինչ վարժութեան հարց ըլլալով ու նաեւ՝ մեկնաբանութեան, կարելի է մտածել թէ մշակոյթի այս խառացեալ սրբատեղին, եթէ հայելին պիտի ըլլայ իր ներքինին, արուեստի մէջ գեղեցիկ է նաեւ տգեղը: «Հրէշութիւններ» կան որոնք գլուխգործոցներ են: Այս ձեւով, մենք ալ թերեւս օր մը այս գործատունին բոլոր մասերը սիրենք, ու Շ. Շահնուրի «Պճեղ մը Աննայ Սիրա»ին հայ մայրիկին պէս բացականչենք ջերմութեամբ.— «Դուխ իմին ճիյէրս էմ, տալախս էմ, պումպարս էմ»:

Մինչ այդ տանք հետեւեալ ծանօթութիւնները.— Այս թանգարանին երկայնքն է 166 մեթր, լայնքը՝ 60 մեթր, բարձրութիւնը՝ 42 մեթր, չինարարութեան ընդհանուր տարածութիւնը՝ 100·000 քառակուսի մեթր: Հոն կ'աշխատին 800 պաշտօնեաներ:

Իր արտաքին տեսքը չի յարմարիր իր շրջակայքին, որուն պատմական թաղամասերուն մէջ վիքթոր Հիւկօ կը մեղայնէր իր կավռօշը:

ԳԵՏՆԱՅԱՐԿ

Մեր առօրեային վրայ բացուած ընդարձակ պատուհան: Երեք մակարդակներով – ստորերկրեայ, գետնայարկ ու մասամբ մը Ա. յարկ: Ցառակացուած՝ թատերական եւ չարժանկարի փորձարկումներու եւ ներկայացումներու: Ունի այժմէութիւններու բաժին մը, ուր կը ներկայացուին կարելի բոլոր նոր հրատարակութիւնները (սալ, գիրք): Այժմ կը հաշուէ Ֆրանսական եւ օտար 220 անուններ թերթերու եւ պարբերական – ներու: Կարելի է ստանալ տեղեկութիւնները չորս 3000 հատոր բառարաններէ, համայնագիտարաններէ, ուղեցոյցներէ: Կը կազմակերպուին չաբաթական հանդիպումներ նիւթի մը, հեղինակի մը չուրջ, կենդանացած՝ ցուցահանդէսներով, ասուլիսներով: Ունի չորս 2000 սալ, մինչեւ 8000 անուն գիրք: Ընդարձակ մանկական մատենադարանի բաժին: Այլ խօսքով՝ կը նպատակադրէ սորվեցնել, ուսուցանել, խորհրդածել սալ բոլոր տարիքներուն եւ զարգացման ամէն աստիճանի տէր անձերուն:

Օրը օրին ընչղոզ եւ մեր առօրեայէն անած կենդանի մարմին մը:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ամբողջ աշխարհի յիշողութիւնը կեդրոնացած երեք յարկերու մէջ — Ա. Բ. Գ.:

Կը գտնուին 300·000 գիրքեր, մէկ միլիոնի հեռանկարով: Կարգալու օժանդակ միջոցներ՝ ձայներիզը եւ ներքին հեռատեսիլ մը անհատական գործածութեամբ՝ ընդունելու համար վիտէօ փոստաթուղթերը: 300·000 լուսապատկեր, 45·000 միքրոֆիշ, 14·000 միքրոֆիլմ, 10·000 սալ, 1500 ժապաւէն: Շարժանկարի, դասախոսութեանց, ժողովներու սրահներ: 40 կենդանի լեզուներու անհատական եւ գործնական (լողա – տեսողական) ուսուցում, որոնց մաս կը կազմէ հայերէնը (պիտի անդրադառնանք առանձինն այս մասին): Չորիւր լեզուներու մասին ձայնային փոստաթուղթեր: Ունի դերարդիական համակարգիչ մը, որուն համար մէկ երկու քառ կազմելով պիտի ունենաք, անմիջապէս, ամբողջական մատենագրութիւն մը առեւտ նիւթի մը չուրջ: Որպէս յաւելեալ տեղեկութիւն՝ նոյն առիթի պիտի տրուի նաեւ խնդրոյ առարկայ նիւթին յարակից եւ առընչակից բոլոր յարաբերութիւնները կամ աղերսները արուեստներու, դիւտութեան եւ թէքնիք մարզերու մէջ:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները կարելի է ստանալ նաեւ հեռաձայնով:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԵԾԱԳՈՑՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Զորրորդ յարկ:

Իրեն հատասարող կրնայ ըլլալ միայն Նիւ Եորք: Ցովերչէն (1905) սկսեալ մինչեւ մեր օրերը: Բոլոր տոհանները ինչպէս նաեւ նուազ մեծերը: Ցուցադրուած են հազար հարիւր արուեստի գործեր (նկարչութիւն եւ քանդակագործութիւն), իսկ վեց հարիւր գործեր կը գտնուին «պատրաստ» վիճակի մէջ, գոհացում տալու համար անհատական մասնաւոր պահանջքի մը: Ասիկա կարելի կ'ըլլայ կոճակի մը վրայ կոխելով միայն: Թանգարանին ընդհանուր ստացուածքը կը հաշուէ չորս եօթը հազար գործ: Տրամադրելի են 7·000 – 10·000 թղթածրար, ժամանակակից արուեստագէտներու վերաբերեալ:

Բնական վայր մը, ուր այցելուն ինքզինքը խեղդուած չի զգար ինչպէս չորս պատերու մէջ, քանի դուրսի լոյսը եւ տեսարանը նաեւ ներսն են: Հրաշալի իրագործում մը երազուած երկար չրջանէ ի վեր՝ այս թանգարանը: Իրմով կը լուծուին վերջին չրջանի կրծոտ վէճերը — բացօթեա՞յ թէ գոց թանգարան: Ոչ մին եւ ոչ միւսը: Թափանցիկ թանգարան. դռները բաց պիտի մնան մինչեւ դիշերուան ժամը տասը, որպէսզի ժողովուրդը զայն զգայ իր սեփականութիւնը:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍՆԵՐ

Վերջին յարկ:

Այժմ կը ցուցադրուի իր յառաջացուցած դպրոցներովը հանրածանօթ Մարսէլ Տիւչանի գործերը: Ամերիկան է որ որդեգրեց, անուանեց եւ նուիրագործեց այս Ֆրանսացի արուեստագէտը, որ հակաարուեստի հրահրիչներէն է ոչ – հանրութեան մը համար: Կը սեպուի մտայղացքային (քոնսեպթիւէլ) արուեստի հիմնադիրը, հանրածանօթ նաեւ իր «պատրաստի» (րէտի – մէյտ) գործերով: Ֆրանսայի մէջ իր ամբողջական առաջին լուրջ նուիրագործումը կը ստանայ այս ցուցահանդէսով:

Իրեն պիտի յաջորդեն «Փարիզ – Նիւ Եորք – Փարիզ» ցուցահանդէսը, որ կը պատրաստուի երեք տարիներ ի վեր, ու, աւելի ուշ, «Փարիզ – Պեռլին – Մոսկուա» մեծդի ցուցահանդէսը:

Այս յարկին մէջ կը գտնուի նաեւ սինեմաթէք մը: Վերջին երկու յարկերու ցուցասրահներուն ընդհանուր տարածութիւնն է չորս 17·000 քառակուսի մեթր:

×

Եզրակացութիւնը անհրաժեշտ չի դառնար: Մենք չծուեցինք նոյնիսկ այժմ տեղի ունեցող այլազան ցուցահանդէսները (լուսանկարչութիւն, կրաֆիք գործեր, այժմէութիւններ): Ձեռնարկներու խուժում մը նկատելի է որ չի դադրիր իր չափաթեցնող կողմը ունենալէ: Կարելի է անսխալօրէն ըսել, առանց լրագրերուն դիմելու, թէ ամէն օր «բան մը կը պատահի Պոպուրկի» մէջ:

Մնացեալը՝ ըսինք արդէն: Պատասխանը պիտի տայ ժամանակը:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»ի

Ա. ՀԱՏՈՐԸ

կը սպասուէր երկար տեւնէ՝ տասնամեակներէ ի վեր· բայց Ազգային Հանրագիտարան մը, մանաւանդ առաջինը՝ սըւեալ լեզուի մը մէջ, չիրագործուիր քաղաքա – մշակութային որեւէ կացութեան մէջ: Ազգ մը կրնայ տէր ըլլալ երեքհազարամեայ մշակոյթի, տասնեակներով բարձրադոյն վարժարաններու, աշխար – հով մէկ ցրուած հարիւրաւոր տպարաններու, երբեմն մասնակիօրէն հանրային – տական բնոյթի հազարաւոր հրատարակու–թիւններու· ան չի կրնար արտօնել իրեն պերճանքը, այսուհանդերձ անհրաժեշտ՝ ամէն քաղաքակիրթ ազգի, ամբողջական ազգային հանրագիտարանի մը, եթէ չունի պետական կազմակերպ կառոյց, պրպտումի հիմնարկներ, Գիտութիւններու Ակադեմիա, նիւթական անտեսումի մի – ջոցներու բաւական կարեւոր կեդրոնացում, եւ վերջապէս որոշ թեմիթ մա – կարդակ՝ տպարանային եւ հրատարակչական կալուածին մէջ: Հայկական պետութիւնն իսկ, իր ծնունդէն, ապա խորհրդայնացումէն ի վեր, չէր յաջողած իրագործել պիտութեան եւ մշակոյթի դուռմար՝ ազգային հանրագիտարանը:

Եւ ահա, վերջապէս, երկու տարիէ ի վեր, մեր տրամադրութեան տակ ունինք Ա. հատորը «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»ին, որ կը բովանդակէ Ա. տառը դրեթէ ամբողջութեամբ: Բ. հատորը, որ կը բովանդակէ Բ եւ Գ տառերը, նոյնպէս լոյս տեսած է 1976ի սկիզբը, բայց դեռ տրամադրելի չէ Սփիւռքի մէջ:

ՀՍՀի (կրճատում՝ «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»ի) 12 հատորներէն պիտի հրատարակուին 6–7 տարուան ընթացքին: Լոյս տեսած 80·000 տպաքանակով, ինչ որ յարաբերաբար պատկառելի կարելի է նկատել, ՀՍՀը դժբախտաբար անբաւարար քանակով «արտածուած»է Սփիւռքի տարածքին (ասիկա հաստատած եմ դոնէ 1974 – 75ին Պէյրութի եւ 1975 – 76ին Փարիզի մէջ)· ինչ որ կը բացատրէ, մասամբ, բացակայութիւնը, սփիւռքեան մամուլի մէջ, ազգային տարողութիւն ունեցող այս ձեռնարկը ու – սումնասիրող քննական սպառիչ ակնարկի մը:

1·— ԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՆԱԽ՝ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

*ՀՍՀի ամէնէն կարեւոր կողմը անկասկած «Հայագիտական»ն է, պայմանաւ, սակայն, որ ընդլայնուին սահմանները այս յղացքին: Արդարեւ, «Հայագիտու – թիւն» եզրի դասական ըմբռնումին մէջ տակաւին կրնանք ընդգրկել իրարու յարակից բաւական անորոշ կալուածները հայերէնի լեզուաբանութեան, բանասիրու – թեան, Հայոց պատմութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան, մեր դասական գրականութեան – պատկառելի բայց մասնակի դումարը հայկական հմտարանութեան, որ կը սկսի մեր դասական շրջանով եւ կը կուտակէ 1500ամեայ քրոնական բայց անհաւասար վաստակ մը: ՀՍՀը, իր նախաբանին մէջ (Ա. հատոր, էջ 5–8) կ'ոգեկոչէ այդ դարաւոր ճիգը եւ ինքնինք կը յայտարարէ անոր անմիջական ժառանգորդը, ներկայացնելով միւս կողմէ նոր եւ ինքնատիպ կողմը իր «բերք»ին· «Ստեղծագործօրէն կիրառելով հայ մշակոյթի աւանդոյթները, յենուելով նրա հարուստ փորձի ու կուտակած գիւտի վրայ, օգտուելով նրա նուաճումներից՝ ՀՍՀ բացում է հայերէն գիտա–տեղեկատու գրականութեան նոր, առաւել բո – վանդակալից էջ, հայ իրականութեան մէջ դնում ժամանակակից հանրագիտական բազմաբնոյթ հրատարակութիւնների հիմքը: (...) Ընթերցողը Հանրագիտարա – նում կը գտնի հայ ժողովրդի հասարակական կեանքի եւ քաղաքական մտքի պատմութեան կարեւոր իրադարձութիւններին, դէպքերին եւ դէմքերին, Հայաստանի պատմական աշխարհագրութեանը, տեղանունների ծագումնաբանութեան եւ հնագիտական գիւտերի մասին տեղեկատու յօդուածներ, Հայաստանի տնտեսական զարգացման, նրա ժողովրդի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի պատմութեան մասին ընդհանրացնող ուսումնասիրութիւններ, հայ գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, թատրոնի, կինոյի, գիտութեան, տեխնիկայի, գիւղատնտեսութեան, բնագիտական եւ տնտեսագիտական գիտութիւնների զարգացման պատմութեան մասին յօդուածներ, հայ ականաւոր գործիչների կենսագրութիւններ, հայ ազգագրութեան, բանահիւսութեան, հայ ժողովրդի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի ուրիշ բնագաւառների մասին յօդուածներ, ինչպէս նաեւ հայերէնի, հայ գրականութեան եւ հայ ժողովրդի պատմութեան հետ առնչութիւն ունեցող օտարազգի գործիչների մասին յօդուածներ»:

2·— ՆԱԵԻ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԳՈՒՄԱՐ ՄԸ՝ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

Աւելի անդին պիտի փորձեմ ճշդրտօրէն սահմանել հայագիտութեան յղացքի այս ընդլայնումը, արդէն ուրուագծուող՝ քանաներորդ դարու սկիզբներէն, բայց զոր մեր ազգային հանրագիտարանը կ'ամբողջացնէ՝ զայն յաջողակօրէն լուսաբանելով հանդերձ: Իսկ իր դեր–ազգային՝ ընդհանուր տարողութիւնը, թէեւ նուազ կարեւոր, արհամարհելի չէ երբեք: Աբրահաններէն՝ Ալժերիա եւ Արժանթին, աստղագիտութեան նուիրուած յօդուածներէն (տասնեակ մը էջեր)՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ (30 էջ), Աթէնքէն՝ հարաւ–բեւեռային երկրամաս, անիշխանականութիւնէն՝ անգլերէն — ան կը տարածուի առանց ծանծաղումի եւ հեզասահ: Վերապահում մը, զոր այս կալուածի ու, նուազադոյն չափով մը, «Հայագիտական» կալուածի ծիրին մէջ՝ ՀՍՀի համբաւը կը թերէ ամենայն ողջմտութեամբ, անշուշտ հանրագիտարանի ա – ռաջադրանքներուն մէջ չի մտներ գոյացնել ընդհանուր դումար մը· զտումի եւ յարաբերական ամկացումի չափանիշներ գործածուած են, անխուսափելիօրէն, ինչպէս կ'ըլլայ տակի ամէն ոչ–մասնագիտական հանրագիտարանի պարագային:

ՀՍՀի այս երկու դասակարգի յօդուածները անջատ չեն միշտ իրարմէ· բազմաթիւ «Հայագիտական» յօդուածներ կ'ընդլայնին դէպի «ընդհանրական» յօդուած, եւ բազմաթիւ «ընդհանրական» յօդուածներ կը պարփակեն «հայագիտական» մասեր: «Հայկականի եւ «ոչ–հայկական»ի այս փոխադարձ ներկայութիւնը, փաստօրէն (պիտի տեսնենք՝ ըլլա՛յ բովանդակութեան, ըլլա՛յ արտայայտութեան մակարդակին), փոխադարձ ներթափանցում մըն է, ո՛չ պարզ դրայկցութիւն:

3·— ԶԱՆԱԶԱՆ ՈՒՍՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Ա· Պատմութիւն – Աշխարհագրութիւն

Ամէնէն աւանդականօրէն հանրագիտարանային ուսմունքներէն ՀՍՀի մէջ տեղ գրաւած են պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, սկսելու համար՝ հայկականները: ՀՍՀը յստակ ու անվերապահ քաղաքական դիրքորոշում մը կ'ընէ չատ դրական կեցուածք որդեգրելով մեր ազգային անցեալի, պատմական Հայաստանի եւ մանաւանդ արեւմտեան Հայաստանի հանդէպ, որու տեղանուններուն թեմախնդրօրէն բացուած են իր սիւնակները· Ապահա, Ատանա, Ալաշկերտ, Անի, Աղթամար, Այրարատ, Անի, Աւարայր, Աւրպատական, Արաքս՝ կարեւորագոյն յօդուածներէն մի քանին· պատմական դէմքերէն ու պատմութեան մշակներէն՝ Ապտիւլ Համիտ Բ., Ադաթանգեղոս, Ալպոյա – ճեան՝ քանի մը օրինակներ: Կարեւոր տեղ յատկացուած է Խորհրդային Հայաստանի վարչական շրջաններուն· Աբովեան, Ալավերդի, Ախուրեան, Ամասիա, Աշտարակ եւայլն: Միջազգային եղր ունեցող յօդուածներէն՝ Ալպեաններ, Ամերիկա, Աթէնք, Անգարա, Ա· Համաշխարհային պատերազմ, Անտառներ, Առեւտրական ճանապարհներ, Ասիա, Աստուածաշունչ, Աւստրիա, Արաբիա եւայլն: Այս ուսմունքներու մանաւանդ «Հայագիտական» կալուածին մէջ կատարուած աշխատանքն է, սակայն, որ կը յատկանշուի հմտա – կուտակման աննախընթաց ճիգով մը՝ մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Բ·— Ճշգրիտ գիտութիւններ

Հանրագիտական տեղեկատու աշխատանքը դրեթէ այնքան կարեւորութիւն ունի ճշգրիտ գիտութիւններու (ուսողութիւն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն,) եւ արհեստագիտութեան (թեքնոլոժի) մէջ, որքան պատմութեան եւ աշխարհագրութեան (Տիտրօ եւ Տ'Ալեմպէրը աւելի դիտնական եւ արհեստագէտ (թեքնոլոգ) էին քան՝ բանասէրը): ՀՍՀ հատորիմ կը մնայ այս աւանդութեան – հատուածումի մը՝ որ իրեն կարելի կը դարձնէ յօրացնել, միւս կողմէ, հայկական գիտական եւ արհեստագիտական մշակոյթը, տակաւին երիտասարդ բայց ուժական եւ ինքնավստահ: Կը բաւէ յիշել որ ՀՍՀի Խմբագրական Խորհուրդի նախագահը նոյնինքն Վ· Համբարձումեանն է: Սկիզխանեան, Ալիխմին, Ալքիմիա, Անուանակարգում, Անթիպիրիթիքներ, Անանիա Շիրակացի, Աբոլլօ (յայտագիր), Աստղագիտութիւն, Աթոմ, Արագացուցիչներ — այս եւ ուրիշ բազմաթիւ յօդուածներ փաստերն են հայկական ոգիի վերագրեալ գիտական նոր ոճի առկայութեան, որուն վերջին քսանամեակին կարած ճամբան կը նուիրագործուի ՀՍՀի կողմէ: Բազմաթիւ գիտական եզերու հայացումը, ինչպէս նաեւ յարաբերաբար բաւական «զուտ» հայկական գիտական ոճի մը մշակումը կը հիմնաւորեն այս յայտնաբերումը:

Գ·— Գրականութիւն եւ Արուեստներ

Ասոնք կը կազմեն այլապէս կարեւոր կալուածներ հանրագիտական մշակոյթին մէջ, եւ ՀՍՀը բաւական լայնօրէն կ'արդարացնէ իր կոչումը նաեւ հոս, բազմաթիւ յօդուածներով, որոնց կարգին՝ Աբեղեան, Ադամեան Պետրոս, Ատամով, Ագնուուր, Ալիշան, Ահարոնեան Աւետիս, Աղաւլեան Նիկող, Ալվազովսքի, Աչխարհաբար, Աչուղներ, Աբոլիներ, Արաբական մշակոյթ եւայլն: Կարեւոր վերապահում մը, սակայն· որոշ յօդուածներու մէջ, ինչպէս օրինակ Վերացական արուեստի յատկացուածին, բաւական դիպուկ ու ճշգրիտ տեղեկութիւններ հայթայթելով հանդերձ, ՀՍՀը չի յաջողիր զանցել «ընկերվարական իրապաշտութեան» դիւրքերը, սահմանուած Սթալինի եւ իր «տեսաբաններուն»՝ 20ական թուականներու խորհրդային դրա – դեղարուեստական վերածնունդի այդ նախկնախիչներուն կողմէ: Այդ տեսակի զանգում մը, պիտի ըսէի, դոյութեան ոչ մէկ հաւանականութիւն ունի Խորհ· Միութեան փոքրագոյն հանրապետութեան հանրագիտարանին մէջ, քանի չէ իրագործուած խորհրդային ամբողջ մշակոյթին մէջ: Ոմանց համար նոյնիսկ պերճանք պիտի թուէր: Առանց խզուելու իրականէն ու իրականանալիէն, «անկումային», «մանր–պուրժուա» կամ «յետադիմական» իսկ յորջորջուելու դէնով, այսուհանդերձ, կարելի չէ չընել սա՛ դիտողութիւնը· ճի՛շդ է, որ վերացական արուեստը մէկ կողմէ «հետեւանք է կապիտալիստական յարաբերութիւնների եւ բարոյականութեան հանդէպ ապրած խոր յուսախաբութեան»· բայց ճշմարտացի – ութեան որոշ սահմանէ մը անդին սոս – կական բա՛ռ կը թուին այս բացատրու – թիւնները, որովհետեւ չեն յաջողիր «կապիտալիստական յարաբերութիւնների» ենթակառոյցին դեղչել–վերածել խորապէս մարդկային այն անձկութիւնը, որ քսաներորդ դարու արեւմտեան արուեստինն է, եւ որ բացայայտօրէն կ'երեւի նաեւ բազմաթիւ խորհրդային արուեստագէտներու գործին մէջ, ինչպէս հալածուած Պարաճանովներու կամ հայաս – տանեան բազմաթիւ երիտասարդ արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու, որ աւելորդ է անուանել հոս եւ որոնք անշուշտ սիրեցեալները չեն վարչաճեւին: Ապա, արձանագրենք «ընկերվարական իրապաշտութեան» զանցումը մեր ակնկալութիւններու յայտագրին մէջ եւ, իրատեսաբար, ընդունինք որ հանրագիտարանի մը համար — որ ըստ սահմանումի ակադեմական, հիմնարկային եւ յաճախ պահպա – նողական դարձ կ'ըլլայ —՝ ՀՍՀը յարաբերաբար նորարար է ու յառաջապահ:

Դ·— Քաղաքականութիւն եւ իմաստասիրութիւն· գաղափարաբանական մօտեցում

Կը հասնիմ մարդկային քաղաքակրթութեան նուազ «հանրագիտարանային» եւ աւելի չարժուն կալուածներուն, վիճաբանումի ու յեղափոխումի կալուածներ, բայց որ իշխող վարչաճեւերը, ամէն մէկը իր ձեւով — ըլլա՛յ գաղափարաբանական միսթիֆիքասիոնով՝ բազմաթիւ ըղբամատիրական երկիրներու մէջ, ըլլա՛յ պաշտօնական դատանապաշտութեամբ՝ «արեւելեան» կամ «ընկերվարական» կոչ–

Շար·ը կարդալ էջ 6

ՌՈԼԱՆ ՊԱՐԹ ԳՈԼԷԺ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ

Արդի բննադատութեան ախոյեան՝ Ռոլան Պարթ մտաւ վերջապէս Գոլէժ Տը Ֆրանս: Յունուար 17ին տուաւ իր առաջին դասը, ար ըստ աւանդական սովորութեան ունէր մասնաւոր փայլ: Ստուար բազմութեան մէջ ներկայ էին բազմաթիւ ակադեմականներ՝ Լեւի – Ստրոս, Ֆելիսիէն Մարսօ, ինչպէս նաեւ յառաջապահ մտաւորականներ ու գրողներ, Ֆուճոյէն սկսեալ մինչեւ Սոլերս:

Նախապէս դասախօս էիոլ Փրաթիք Տէ Հօթ Էթիւտի մէջ, Պարթ պիտի ուսուցանէ բոլորովին նոր դասընթացք մը « Séminologie Littéraire » խորագիրը կրող: Հեղինակն էր արդէն «Նորոյթի Համակարգը» եւ «Միթաբանութիւններ» հատորներուն, ինչպէս նաեւ «Քննադատական Փորձեր», «Ռասինի մասին» եւ այլ գործերու: Այս վերջին գործի հրատարակութիւնը ծայր տուաւ 1963ին գրոհի մը արդի քննադատութեան դէմ, որուն իրրեւ պատասխան Պարթ պիտի «Քննադատութիւն եւ Ճշմարտութիւն» կոչուած իր «Էսսէն»: Իր լմբոստ կեցուածքը, իր մերժումը այլազան ճնշումներու դէմ, համակարգերէ խուսափումը դարձուցած են զինք տիպարը անկախ մտաւորականի, ար հակառակ իր տարիքին տակաւին մօտ կը կենայ երիտասարդ շարժումներու:

Ահաւասիկ հատուած մը իր առաջին դասէն.

Certains attendent de nous, intellectuels, que nous nous agitions à toute occasion contre le pouvoir ; mais notre vraie guerre est ailleurs ; elle est contre *les* pouvoirs, et ce n'est pas là un combat facile ; pluriel dans l'espace social, le pouvoir est, symétriquement, perpétuel dans le temps historique : chassé, exténué ici, il reparaît là ; il ne dépérit jamais : faites une révolution pour ledétruire, il va aussitôt revivre, rebourgeonner dans le nouvel état des choses. La raison de cette endurance et de cette ambiguïté, c'est que le pouvoir est le parasite d'un organisme trans-social, lié à l'histoire entière de l'homme, et non pas seulement à son histoire politique, historique. Cet objet en quoi s'inscrit le pouvoir, de toute éternité humaine, c'est le langage — ou pour être plus précis, son expression obligée, la langue.

Գրեց՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՁՈՒԺՈՂ

ՊՏՏԻԱՆ ԵՒ ՄԱՐԴԱՆՑ ՎՃՌՈՒԹԻՒՆ

— ՁՈՒԺՈՂ . — Ես, իմ կարծիքով, ոչ մի հանցանք չունեմ, որ ինձ դատարան բերեն: Ես ոչ ոքի չեմ սպանել, ոչ ոքի չեմ կողոպտել, ոչ ոքի չեմ խաբել: Ես ոչ մի հանցագործութեան չեմ մասնակցել: Ես ոչ մի հանցագործ չեմ ճանաչում: Ես ոչ մի գողական աշխարհի հետ կապ չունեմ: Ես ոչ մի գողական ժարգոն չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական սովորութիւն չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական երգ չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական պարզ չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական ժեստ չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական նշան չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական գրութիւն չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական ոճ չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութիւն չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական ոճրագործ չգիտեմ: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակից չեմ եղել: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ պատրաստուում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ մտադրուում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ծրագրում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ երազում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ տեսնում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ լսում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ զգում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հոտոտում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ համտեսում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ շօշափում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ուզում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ կամենում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ցանկանում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ փափագում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ախորժում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ սիրում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ատում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ արհամարհում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ծաղրում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ծիծաղում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ լալիս: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ողբում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ սգում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ցաւում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ տրտմում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ տխրում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ մռայլուում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ մռնչում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ գոռում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ գոչում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ աղաղակում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ճչում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ոռնում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հաչում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ կաղկանձում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հեծեծում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հառաչում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հեծկլտում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ արտասուում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ թափում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հեղում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ կաթկթում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ կաթում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ ծորում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ հոսում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ գոլորշիանում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ գոլորշիանում: Ես ոչ մի գողական ոճրագործութեան մասնակցելու չեմ գոլորշիանում:

— ՁՈՒԺՈՂ . — Ես, իմ կարծիքով, ոչ մի հանցանք չունեմ, որ ինձ դատարան բերեն: Ես ոչ ոքի չեմ սպանել, ոչ ոքի չեմ կողոպտել, ոչ ոքի չեմ խաբել: Ես ոչ մի հանցագործութեան չեմ մասնակցել

— ԺՄՈՒԹ . — Ես ինչո՞ւ ոչ: Ի վերջոյ ամէնքս ալ մեր ժամանակի զաւակներն ենք: Հա՛յ — Հայ դէմ կռիւը պէտք է վերջանայ: Ես ալ կ՚ուզեմ ապրիլ, ինչպէս ամէնքդ ալ կ՚ուզէք ապրիլ: Ես ալ կ՚ուզեմ ունենալ ընտանիք, զաւակներ, տուն, կահ-կարասի, ամէն ինչ, ինչ որ ունի ամէն մարդ: Ես ալ կ՚ուզեմ ունենալ ընկերներ, որոնց հետ կրնամ խօսիլ, ծիծաղիլ, զրուցել, ինչպէս ամէն մարդ: Ես ալ կ՚ուզեմ ունենալ հայրենիք, որ ինծի համար ալ ըլլայ հայրենիք, ինչպէս ամէնուն համար

●▸

թը: Ուրիշ լեզուով, ուրիշ մշակոյթով հայ, ես չեմ կրնար երեւակայել:

Եւ կը ներէք աւելցնեմ, թէ հայ հօր մը, ինչպէս մանաւանդ կնոջ պարա – գային մօր մը, այսպէս ըսած տեսակ մը հպարտութիւնն է, կամ մխիթարութիւնը, ու երկու մանչերս ալ չրջանաւարտ են Մուրատեան վարժարանէն: Տան մէջ միշտ հայերէն ենք խօսած, վիճած (քանի հա – սուն երիտասարդներ են այլեւս), ապ – րած:

— ՅԱՌԱՋ . — Շատ աւելի անձնական հարցում մը՝ թելադրուած այս մեր խո – սակցութենէն: Փարիզն ու իր շրջակայքը կտրեցիւք անցաւք, եկաւք հոս· գտաւք անոյշ տուն մը·՝ համեստ, ամփոփ, մտե – րիմ բնակավայր մը·հաւանաբար տարիներ – րու ընթացքին մեծցած, բայց մնացած միշտ փոքր՝ այն համեմատութեամբ որ ձեր հռչակով ուրիշ արուեստագէտ մը պի – տի ուզէր ունենալ այսօր: Տեսակ մը հայ – կական, շարթեան, անհատական կնիք մը ունի այս տունը: Կայարանը նիշդ բովը, անցնող շոգեկառքերուն ձայնը՝ որ ահա կը լսեք· եւ այլն: Հաւանաբար այս ա – մէնը մթնոլորտ մը ստեղծած, կապ մը հաստատած են ձեր մէջ:Այս ուղղութեամբ կ'ուզէ՞ք արտայայտուիլ:

— ՇԱՐԹ . — Շատ հետաքրքրական· չատ: Անպայման առընչութիւն մը կայ անհատին եւ ապրած, ընտրած տանը մի – ջեւ: Ի վերջոյ տունը այն վայրն է՝ ուր կեցած ենք հորիզոնը դիտելու, հորիզոնին միանալու համար: Ինչ առաջ նաւուն եւ խաղաղ նաւահանգիստին մասին խօսե – ցանք· ա՛յդ է իմ տունս: Ամէն ինչ առկէ կը սկսի: Խաղաղ միտք՝ խաղաղ մթնո – լորտի մէջ· ահա՛ ստեղծագործութեան նախապայմանը: Այո՛, չոգեկառքերը կ'անցնին, բայց պահ մը կու գայ որ զա – նոնք չես լսեր: Ստեղծագործութեան մէջ տեղ մը կայ որ այլեւս ոտքդ դեռեւս կտրուած է· բացարձակապէս կղզիացած ես, ներսէդ՝ հոգիդ է որ մտիկ կ'ընես: Կարեւոր թափանցել ինքզինքին: Դուրս – սէն ոչ ոք, ոչինչ կրնայ բերել: Կարե – ւորը հոգեկան անունդն է, որ անհատին համոզումն ու հաւատքը կը կազմէ: Ան որ ներքնապէս չապրիր, հեռուն չի կըր – նար երթալ· առանց հոգեկան խոյանքի՝ արուեստագէտի թափդ կը կոտրուի, մին – չեւ կօշիկիդ առջեւը կ'երթայ, եւ թա՛փ, հոն կ'իյնայ:

— ՅԱՌԱՋ . — Մեր հարցումին պա – տասխանեցիք անուղղակի, առանց անմ – ւնականացնելու: Մենք այսօր Շարքին տունը գտաւք անոյշ, մտերիմ եւ ներ – րամփոփ: Տունը ընտրութիւն մըն է, կին է, ե՛ւ զաւակ, ե՛ւ պատ ու պատուհան է միաժամանակ·

— ՇԱՐԹ . — Հոս՝ անմիջապէս ըսեմ, որ տունը լինդի չի պատկանիր· կը պատ – կանի զայն պահողին: Տունը մթնոլորտ է· նաեւ ապրում: Ապրողը չի զգար թէ ինչպէ՛ս կ'ապրի՝ ապրելակերպը ընտրու – թիւն մը ըլլալով հանդերձ: Հաւանաբար արուեստիս համապատասխան է եւ կեան – քըս· նաեւ տունս՝ իբրեւ վայր: Ես դիս, այս վայրկեանիս, ուրիշ տեղ չեմ կրնար երեւակայել: Կը տեսնեմ, կը լսեմ հիմա չոգեկառքերը: Շոգեկառքը մեկնում է ինքնին· անընդհատ մեկնում:

— ՅԱՌԱՋ . — Կը յիշէ՞ք վերլէնի մէկ բանաստեղծութիւնը:

— ՇԱՐԹ . — Այո՛, կը յիշեմ: Կար – ծեմ կամուրջի մը քովը կ'ապրէր, ուրկէ ամէն չոգեկառքի հետ կը մեկնէր: Մեկ – նումը փախուստ է: Ես եւս կը փախչիմ, կը ճամբորդեմ ամէն չոգեկառքի հետ· ի՛նչ ընդարձակութիւն· ի՛նչ անսահման բնանկար: Երբեմն կատակով կ'ըսեմ, թէ պատուհանս որ բանամ՝ չոգեկառքին մէջ կը նետուիմ կ'երթամ՝ առանց տոմսակ իսկ վճարելու:

— ՅԱՌԱՋ . — Կեանքին մէջ ի՞նչը կը սիրէք, ամէնէն աւելի:

— ՇԱՐԹ . — Անհատ մը հոգին, կամ ինքնին կեանքը· նոյն բանն է: Երբ կա – րենամ մօտենալ անհատին՝ իրրեւ հարա – պատ, երբ կարենամ զինք հասկնալ, զգալ, ոչ թէ տրամաբանել՝ որ քեզի հաւասար մէկն է: կարեւորը, ամէն բանի մէջ· մարդ էակին, կեանքին ներկայութիւնն է: Ամէն ինչի մէջ ուր մարդը բացակայ է, մարդկային հաղորդակցութիւն չկայ, կեանքը, արժէք չունի: Օր մը մանչս, Ռաֆֆին, բան մը ըսաւ ինծի· պզտիկ էր դեռ, վեհաուիկ, փլաժին վրայ ըսաւ·– պապա, եթէ ամայի կղզիի մը վրայ ծնած ըլլայիր նկարչութիւն պիտի ընէի՞ր: Ըսի, մանչս, չեմ դիտեր, դժուար հարց է, չեմ դիտեր, որովհետեւ գուցէ պիտի մտածէի թէ որո՞ւն համար պիտի նկարէի, որո՞ւն հետ պիտի խօսէի, որովհետեւ պէտք է միշտ հաղորդակցիս, պէտք է բաժնես ու – րախութիւնդ ու վայելքդ: Այլապէս, ա – ռանց մարդկային կապի ու մտերմու – թեան՝ կարելի չէ նասիրութիւնն իսկ ըմբռնել: Արուեստս ըսածդ ի վերջոյ կեանք է, եւ կեանքը կարելի չէ առանձին երեւակայել:

— ՅԱՌԱՋ . — Կ'ընդմիջեմ ձեզ: Այս վերջինը կ'արձանագրեմ իբրեւ առաջին հարցում.– թէ ինչո՛ւ նկարիչ էք դարձած:

— ՇԱՐԹ . — Այո՛, այո՛· եւ ա՛յս է պատասխանս:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի

Ա. ՀԱՏՈՐԸ

Շար· Յրդ էջէն

ւած պլոճին մէջ, — վերածած են միակ – տուր հաստատումներու զանգուածի մը: Մեր ազգային հանրագիտարանը, ըսեմ անմիջապէս, չի յաջողիր — պիտի չկա – րենար յաջողիլ — խուսափիլ այս խութէն խնդրոյ առարկայ կալուածներուն՝ քա – ղաքականի եւ իմաստասիրական – գաղա – փարաբանականին մէջ: Բայց հաւանաբար նախընտրելի է սկսիլ դրականով· այդ դրականը կը սահմանեմ իբր ա) մարք – սիզմի որոշ ապաղաւանապաշտացում մը (տէտոկմաթիզասիոն), եւ բ) ժամանա – կակից պատմագրութեան մօտեցման յա – րաբերական գիտականացում մը, յատկա – նիշներ, որոնք բաւական յանդուգն երե – ւոյմներ կ'ունենան, անխուսափելի ձա – խաւերութիւններու կողքին: Որոշ յօդ – ւածներ — Ազգ, Ազգային – պատասպրա – կան յեղափոխութիւն, Ազգային հարց, Ալլենտէ, Անիշխանականութիւն, Անհատի պաշտամունք, Անցում դրամատիրութենէ ընկերվարութեան, «Ապրիլեան Թեզիս – ներ», Աւստրոմարքսիզմ – կ'արդարացց – նեն վերեւի հաստատումները: Սթալին – եան նախնական համայնավարութեան դանցոյմը, արդիւնք՝ խորհրդային ամ – բողջ ներքին հոլովոյթին, միախառնը – ւած փոքրամասնական, եղերային ազգի մը դիւրազգացութիւնը հաշուի առնելու, ինչպէս նաեւ որոշ «ապահովութեան դրա – նակներու» գործունէութիւնը ապահովե – լու մտահոգութեան — , յանգած է բաւա – կան հետաքրքրական համադրութեան մը, ենթագրացուած՝ 1956ի եւ 1963ի միջեւ, բայց որ ՀՍՀը կը թուի չարունակել հա – կառակ յեռապայ կարծրացումներու: Վը – կայ՝ «Ազգ» յօդուածի սկզբնական սահ – մանումը·

«Մարդկանց սոցիալ – էքնիկական ընդ – հանրութեան պատմական զարգացման բարձրագոյն ձեւ, որն ունի լեզուի, տե – րիտորիայի, տնտ· կեանքի, հոգեբանու – թեան ու մշակոյթի որոշակի ընդհանրու – թիւն ու ազգային ինքնագիտակցութիւն»: Ամբողջակա՛ն սահմանում մը: Ուրիշ տեղ՝ «Արդի դարաշրջանը բնութագրւում է ազգերի, նրանց հոգեւոր կեանքի ու ինքնագիտակցութեան բուռն զարգացու – մով ամբողջ աշխարհում»: Առանց բաժ – նելու ամանց հիացակա՛ն խանդավառու – թիւնը այս սահմանումներու եաին դըտ – նուող ենթադրեալ «ազգայնապաշտու – թեան» հանդէպ (ընկերվարականին հա – րեր, որոնք միայն բարենշան կրնան ըլլալ:

ՀՍՀը, միւս կողմէ, պիտի չկարենար խուսափիլ, ժամանակակից պատմագրու – թեան մէջ, մեծապետական «նասիրու – թենէ»· ան կը հաւասէ — ինչ որ հեռու մար՝ որ եմ՝ ազգը ոչ մէկ աեն աւելին է քան պատմական երեւոյթ մը), անոնց մէջ, անգամ մը եւս, կը դանեմ մարքս – եան ընկերվարութեան ապաղաւանապաշ –

տացումի քանի մը ոչ արհամարհելի տար – րէ ճչմարտութենէն — , որ Միացեալ Նա – հանգներու «բաղաքականութիւնը հող նա – խապատրաստեց Բ· համաշխարհային պա – տերազմի սանձազերծման համար»: Ուրիշ տեղ, նո՛յն յօդուածը(«Ամերիկայի Միաց – եալ Նահանգներ»), որ այլապէս «հետա – քրքրակա՛ն» հաւասարակշռութեան վորձ մը կը ներկայացնէ ամերիկեան աշխար – հակալական ձգտումներու անհրաժեշտ քողարկերծման եւ··· խաղաղ դոյակցու – թեան անհրաժեշտութեան միջեւ – , «տեն – դենցիոզ» կը դանէ Ու· Շիրերի մեկնա – բանութիւնը 1939ի գերման–խորհրդային դաշինքին, որ սակայն նուազ հրձիգ դեր չխաղաց պատերազմի «սանձազերծման» մէջ···:

Նոյնը հայ ժամանակակից պատմա – գրութեան մէջ· բաւական մը՝ միակտուր դասանապաշտութիւն եւ տեղ–տեղ՝ ճեղ – քեր, որոնք սակայն արհամարհելի չեն: Թունոտ չեչտը, որմով խորհրդային հրա – տարակութիւնները այնքան լաւ դիտէին «ընդունիլ» իրենց դաղափարաբանական հակառակորդները, լ մասնաւորի Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը, տեղը գլխած է աւելի չափաւոր, աւելի մտածողական չեչտի մը: Քանի մը յօդուածներ, որ չեմ անուաներ, բաւական հեռու կ'երթան պատմագրական առարկայականութեան նուաճումին մէջ, չնորհիւ «մխամտութեան» մը, որ պիտի համարձակէի տրամախոհական (տիալեք – թիք) կոչել: Մանր բայց կարեւոր դիտո – ղութիւններ չեն պակսիր, սակայն· երբ ՀՍՀը «Արարատ» օրաթերթի (Պէյրութ) դրական յաւելուածին (լոյս տեսած մին – չեւ 1965) քանի տող կը յատկացնէ, իրա – ւունք չունի անդիտանալու նոյն քաղաքին մէջ տասնամեակներ լոյս տեսած «Ազ – գարար»ը, կամ «Ազդակ» օրաթերթն ու «Ակօս» պարբերաթերթը (միշտ՝ Պէյ – րութ), ոչ ալ Լոս–Անճելոսի «Ասպարէզ»ը (այս բոլորը՝ իրենց այբբենական կար – գին մէջ): Եթէ դիտէ որ «Փիւնիկ»ը եր – կամեայ դեր մը ունեցած է Միացեալ Նա – հանգներու հայութեան գրական կեանքին մէջ, իրաւունք պէտք չէ տայ ինքնիրեն անդիտանալու այն դերը՝ որ «Հայրենիք» ամսագիրինը եղաւ նոյն գաղութին ու ամ – բողջ սփիւռքի մէջ, աւելի քան քառասուն տարի: Ճուտանք որ ՀՍՀի յաջորդ հա – տորները, իրենց այբբենական կարգին մէջ, «Ազգակ»ի, «Ասպարէզ»ի եւ «Ակօս»ի բախտին պիտի չարժանացնեն սփիւռքեան մամուլի ուրիշ ներկայացուցիչներ: Հան – րագիտական տեղեկատուութիւնը և ՀՍՀի արդէն անվիճելի որակը կրնային միայն չահ ապահովել այդ առարկայականու – թենէն:

4·— ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Արտայայտութեան, հանրագիտարա – նային լեզուի հարցը կեդրոնական խըն – դիրն է այս ձեռնարկին, որովհետեւ լե – զուն ոչ միայն փոխադրամիջոց մըն է, այլեւ նախանիւթը, որուն վրայ կ'աշխա – տին հանրագիտարանի խմբագիրները: Իր համապարփակ նկարագրին խակ բերու – րով, հանրագիտարան մը, եթէ արժանի է այդ անունին — ՀՍՀը, իր նախաբանին ինչպէս նաեւ իր ամէնէն մանրամասնա – յին կիրարկութեան մէջ, դիտակից է այս դերին — կը ստեղծէ արտայայտութիւն մը՝ հանրագիտարանային լեզուն: Ասիկա՝ մանաւանդ եթէ հարցը կը վերաբերի տըե – եալ լեզուով մը գրուած առաջին հանրա – գիտարանին: Անշուշտ բացարձակ արժէք պէտք չէ վերագրել այս հաստատումին, նկատի ունենալով որ հարիւրամեակ մը ի վեր, եւ մանաւանդ հայկական պետա – կանութեան ստեղծումէն ասդին՝ լեզուի հանրագիտարանային մակարդակին մատ – չումը կը պատրաստուէր: Վերապահումը չարգիլելը, սակայն, որ այդ մատչումը ստեղծագործութիւն մը ըլլայ, ինչպէս, իր ժամանակին, Մխիթարի «Բառգիրք Հայկազեան լեզուի»ն:

*ՀՍՀը ջերմագին կը վերարժեւորէ հա – յերէն բազմաթիւ եզրեր, որոնց լատինո – ռուս համարժէքին գործածութիւնը կը թուէր անվերադարձ դատապարտած ըլ – լալ գանոնք: Այս հայացումը, այսու – հանդերձ, մանաւանդ արդի գիտական բա – ռամթերքին մէջ, մինչեւ «ծայրը» չէր կրնար երթալ· եւ ՀՍՀն ալ հաւասարա – կըշռութեան դիրքի մը փնտռտուքը կը մատնէ: «Նախագահ», «անուանակար – գում», «հողատնտեսութիւն», «ապրան – քափոխանակում», «քաղքենի», «յուշա – դիր», «նախարար», «բնագիր», «մենա – վաճառ» բառերը գործածուած են ըստ իրենց լատինո–ռուս համարժէքի կողքին, ըստ՛յ տեղ–տեղ փոխարինած են զոյն: Սակայն «ինտելվենցիա», «ստրատեգիա», «կապիտալիզմ», «ֆէոդալ», «մոնոպոլ – իա», գաղափարաբանական արձագան – գում ունեցող եւ խորհրդային «էսպերան – թոյ»ին մաս կազմող բառեր, պահպան – ած են գաղափարաբանական–քաղաքա – կան պատճառներով: Ուրիշ կարգ մը բա – ռերու համար, հայերէնն համարժէքը վի – ճելի է, հետեւաբար կը պահուին «ֆիզի – ոլոգիա», «ստրատեգիա», «տեխնիկա»: Բայց «ֆաբրիկա», «բանկա», «ռասայա – կան», «արտարակցիա», «աղմինիստրա – ցիա» եւ կարգ մը այլ բառերու պահպա – նումը, մինչ ունինք համապատասխան ան – վիճելի հայերէն բառեր, անարդարանալի կը մնայ: Մենք, Սփիւռքի հայախօսներս, չենք անդիտանար, եւ ո՛չ առանց պատ – ճառի, դժուարութիւնները, որոնք կը ծա – դին, երբ կը փորձենք արտայայտուիլ մասնագիտական ,կամ աւելի նուազ վե – րացական ու յղացային հայերէնով մը: Այս նախազգուշութիւնը բանաձեւելով, կ'ուզեմ հեռանալ աւանդական դիրքէն ա – նոնց, որոնք Սփիւռքի մէջ, կը գործածեն լեզուն բաւական նախնական մակարդակի մը վրայ, եւ յանկերգի վերածած են ի վերջոյ ազգայնամոլութեան հասնող ա – ժան ու միամիտ պահանջը «մաքուր» եւ միանգամայն «պարզ» հայերէնի մը: Այն – պէս որ մեր կեցուածքն ալ գժուարին հա – ւասարակշռութեան մը փնտռտուքով մի – այն կրնայ սահմանուիլ: Այս բոլորը մեզ կը տանին հասկնալու դիրքը եւ բազմա – գան դժուարութիւնները ՀՍՀի խմբա – գիրներուն, նոյնիսկ եթէ չենք ընդունիր անվերապահօրէն իրենց առաջարկած բո – լոր լուծումները, որոնց մասին, եթէ տեղ ըլլար, պիտի արժէր աւելի երկարօրէն խօսիլ:

5·—ԹԵՌՆԻԲԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ·— ՆՈՒԱՃՈՒՄ ՄԸ

ՀՍՀը նորութիւն կը բերէ ոչ միայն հանրագիտական բովանդակութեան և ար – տայայտութեան մակարդակին, այլեւ հը – րատարակչական թեքնիքի տեսակէտին: Ծանօթ է որ, որոշ բացառութիւններով, «Հայաստան» հրատարակչութեան լոյս ընծայած գործերը չեն վայլիր ոչ թուղ – թի որակով, ոչ ալ քլիչէներու (հարկ է յիշել, սակայն, որ վերջին տասնամեա – կին ստեղծուեցան չատ ճաշակաւոր տա – ռատեսակներ): ՀՍՀը դերծ է այս թե – րիներէն, որ, ըսեմ, կը մատնանչեմ ա – ռանց որեւէ քննադատական դիտումի: Լա – ւորակ թուղթ, լաւորակ սեւ քլիչէներ (ա – ռանց կոպիտ վերհպումներու՝ բացի ա – պիւսակներու քլիչէներէն)· չատ պեղեցիկ դունաւոր քլիչէներ (տեսարաններ, քար – տէսներ, նկարներու վերարտադրութիւն – ներ)՝ հատ փայլուն թուղթով «ներկիր» – ներու վրայ (բառը ՀՍՀինն է), տպուած Մոսկուա կամ այլուր· կը մնայ մաղթել, որ չուտով Երեւանի նոր տպարանները իր – ենք ի վիճակի ըլլան պատրաստելու եւ տպելու ՀՍՀի ներդիրները ամբողջու – թեա՛մբ: Գործածուած տառատեսակները ճաշակաւոր են, եւ տպարանային արդա – րութիւնները դրեթէ անթերի, բացի ինչ կը վերաբերի ստուգաբանական տեղեկու – թիւններուն, ուր բազմաթիւ ու տիտոսալի տառասխալներ կան յատնարէնով չարուած արմատներուն մէջ:

×

ՀՍՀը, որուն այս առաջին հատորը սկիզբը սահմանած էի իբր հայագիտական եւ մարդկային մշակոյթի դումար մը՝ փաստօրէն տակէ աւելի՛ն է· համաղրու – մի դործիք մը, հայկական արժէքներու համարկիչ հիմնարկութիւն մը՝ համաշ – խարհային քաղաքակրթութեան ոլորտին մէջ՝ եւ փոխադարձաբար· ասիկա՝ բո – լո՛ր մակարդակներուն վրայ: Հետեւա – բար, ոչ–արհամարհելի դեր կը թուի ու – նենալ, իր հեռանկարային արժէքով, հայ ազգային–պետական միութեան վերըս – տեղծման դործին մէջ:

Ց· Փ·

CHAHAN CHAHNOUR

Un brin de cœur tendre

Un grand paquet sous le bras, elle monta dans le tramway 89, qui va de l'Hôtel de Ville à Clamart. Le tram se dandina un peu plus que d'habitude, sur ses ressorts. Pour un tram, le poids de la femme qui montait n'était pas du tout méprisable. La corpulente maman portait un chapeau noir, ridiculement petit, ainsi que des sourcils noirs, une lèvre supérieure noire, deux dents noires. Et puis aussi, un noir destin d'Arménienne.

Yebraksé hanoum alla dans un coin, en disant « pardon » et mit son paquet entre ses jambes. Elle s'installa en poussant un « ouf », passa son billet dans sa bague et promena un regard scrutateur tout autour d'elle. Juste en face se trouvait un pâle jeune homme, sobrement et convenablement vêtu. S'il n'était pas triste, il était mélancolique et courbé sur lui-même Yebraksé hanoum remarqua que le petit paquet posé sur ses genoux était enveloppé dans un journal arménien. Sans chercher plus loin, elle dit : « On dirait que je dois te connaître. N'es-tu pas le fils de Parantzèm ?

Non, il n'était pas le fils de Parantzem, mais il était arménien. Il était tellement surpris, qu'immédiatement il donna son nom : « Garabedian ? Noraïr Garabedian ? Moi, je connais beaucoup de Garabedian. Es-tu des Garabedian de Marzewan ? de Khaskoy ? C'est drôle tout de même, tu ressembles au fils de Parantzem. Bien sûr, c'est écrit sur ton visage que tu es arménien. J'ai tout de suite pensé que tu étais de notre sang... que fais-tu ?.. O, mais dans ce cas tu dois connaître mes fils... le petit chante la messe, et toi tu ne chantes pas ?.. Pourquoi ne fais-tu pas venir ta mère près de toi... ta sœur est-elle plus âgée que toi ? Est-elle mariée ? Mais, que je suis donc folle, va donc élever des enfants et puis n'en profite pas... tu n'es pas mère pour comprendre ce que ça veut dire... Moi je dis à mes fils « Vous êtes mon cœur, mon souffle, ma chair », ça c'est mon baratin à moi. Quand je dis cela, mes fils se moquent de moi. Ils ne savent pas que je le dis exprès, ce que je cherche c'est à entendre leurs rires. Mais qu'y a-t-il d'autre pour moi ? En haut le Seigneur, en bas mes fils. Bien sûr, je dis ça comme ça. Comment se fait-il que tu ne connaisses pas mon fils, le petit ? ».

Soudain, Yebraksé hanoum se boucha les oreilles, car les roues du tramway grinçaient drôlement, à cause d'un virage. Puis elle reprit son souffle et demanda : « Mais, dis donc, est-ce que tu connais Serop, l'épicier arménien de Saint-Michel... Mais oui ce fils de p... de Serop, quelle sorte d'Arménien es-tu donc ? tu ne vas pas à l'église, tu ne connais pas notre épicier, tu ne me parles pas... »

Le jeune homme souriait doucement et écoutait tête baissée.

« Tu ne me demandes pas, dit un peu plus tard la vieille Arménienne, tu ne me demandes pas ce que j'ai dans mon paquet ? Si je le dis, tu vas te moquer de moi. Mais avant tout, dis-moi : connais-tu un petit appartement pas trop cher, deux pièces, cuisine. Dieu seul sait ce que j'endure. Tiens, dans mon paquet, il y un tapis. Si tu savais tout le mal que j'ai à cause de lui ».

Et elle se mit à raconter tout ce qu'elle endurait à cause de ce tapis turc. Avant tout, elle voulut décrire sa demeure. Elle raconta qu'avec ses deux fils, elle habitait non pas le sommet, mais le sommet du sommet d'une vieille maison étroite comme une tour, qu'elle ne pouvait monter d'un seul souffle. Elle s'assoit trois fois sur les marches et dit « Oh, sainte Trinité, au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit... » Plaisanterie ! son cœur se soulève ! Et l'appartement ! « Que le Seigneur n'en donne pas de pareil à mon ennemi ! » Le plafond est bas et tortueux. Ici c'est tortueux, là c'est tortueux. Juste un dos de chameau. A tel point que celui qui marche croit que là aussi c'est tortueux. L'été, il fait trop chaud parce que c'est juste sous le toit et il sort de la buée des yeux de Yebraksé hanoum. Et les pièces sont comme des mouchoirs de poche. Quand elle était à Istanbul, Yebraksé avait des placards plus grands que ça. Quatre placards dont elle n'appréciait pas la valeur, elle y pendait des oignons, elle pendait des coings ! Et, comme ici les fenêtres sont petites et étroites la maman arménienne ne peut rien y secouer. Elle ne peut même pas y secouer ses soucis. Et Dieu sait combien elle a de choses à secouer, à nettoyer, puisque la suie des cheminées rentre directement à l'intérieur. Maintenant, ce tapis turc, dis-le, toi si tu peux, comment le secouer et où le secouer ? Au début, elle descendait deux étages et le secouait de la fenêtre de l'escalier. Mais il y eut des mégères du même étage qui se sont tournées contre elle, et la concierge aussi ! Il paraît que Yebraksé hanoum pousse à l'extrême son amour de la propreté, qu'elle est une vraie folle, que tous les jours et à longueur de journée elle fait couler l'eau, frotte les parquets, secoue quelque chose. Qu'à Paris, il y a une loi qui interdit de secouer quoi que ce soit: après 8 heures du matin quand la fenêtre donne sur la rue. Et quand elle donne sur la cour, tout au plus, on peut secouer jusqu'à 10 heures. Des mensonges, rien que des mensonges. Est-ce que vraiment Yebraksé ne connaît pas les lois ? Quel est l'imbécile qui a écrit ces lois ? Bref, la concierge a quelque chose contre eux, son plus grand souhait est de voir partir cette famille arménienne. Et c'est pour cela qu'elle fait toute une histoire avec cette affaire de secouer quelque chose, et non seulement elle engueule la femme arménienne à chaque occasion, mais encore elle prend à témoin les deux enfants de Yebraksé hanoum, qui sont de simples et robustes ouvriers. Yebraksé hanoum n'aime pas du tout ça. Les hommes ne doivent pas se mêler des histoires du ménage, l'homme au-dehors, la femme à la maison. Et pourtant ils s'en sont mêlés, en criant, en gueulant, ils interdirent à leur mère de créer du mécontentement. — « A Paris, dirent-ils, une concierge c'est le Bon Dieu... » La menace de les ficher dehors les a, tous deux, terrorisés, et tout cela à cause du « Bon Dieu » qui est un monstre insupportable, dur, cruel, acariâtre, elle ne sait pas ce qui sort de sa bouche, elle est toute petite et ressemble à un tonneau. Yebraksé hanoum ajouta :

Nerde var bir bodour, Allahen bellasse o dour

(Là où il y a quelqu'un de petit, là se trouve le malheur d'Allah).

Le jeune homme fut d'accord. « O dour », dit-il et la bonne femme continua : « Zut alors, ce n'est pas à mon âge qu'on change ses habitudes ». Non, ce n'est pas maintenant qu'elle va changer tant d'années d'habitudes, de savoir-faire. Ah ! ces Françaises, elles sont sales, sales. De l'extérieur, elles sont coquettes, bien maquillées. Mais si tu soulèves leur jupe, ton nez ne tient pas le coup. Si tu avais vu la maison de Yebraksé avant... comme de la neige... tu pouvais lécher, lécher où tu voulais. Ben, oui, voilà comme nous étions habitués. Et maintenant, ses propres fils lui interdisent la propreté. « Arrête, maman, disent-ils. N'embête pas les Français ». « Ben, zut, je vais devenir folle. Pourquoi ça les embête ? Bien sûr, tu vas me dire, descends de bon matin et secoue-les devant la porte. Mais j'y arrive pas, chaque chose en son temps, il ne faut pas me faire perdre le nord ». Evidemment il ne faut pas faire perdre le nord à la maman. Le matin, à cette heure-là, elle a beaucoup d'autres choses à faire. Le plus jeune des fils part tard à son travail et Yebraksé hanoum tourne tout autour de lui. Elle surveille tout. Si on le laissait faire, il partirait sans mettre son manteau, ce sale garnement. Voilà donc plusieurs jours que la maman examine son tapis et son âme se fend. Tout à l'heure, en sortant, elle y pensait encore et le sang lui monta à la tête : il lui sembla que son cœur était pris entre des étaux. Depuis qu'elle s'appelle Yebraksé, elle n'a rien vu de pareil. Si elle ne peut plus nettoyer comme il faut, elle va se trouver mal. « Mais bon Dieu, pourquoi ne pourrais-je pas, pourquoi ? Tout ce que j'ai c'est un tapis. Ils nous ont coincés de tous les côtés, ces fils de p..., ils ne vont même pas me laisser secouer ce tapis ? Alors sais-tu ce que j'ai fait ? J'en ai fait un paquet et je l'ai pris avec moi. Maintenant je vais chez les Sembatian, à Clamart. Tu connais pas les Sembatian ? Le mari, il travaille dans le tricot, ça s'appelle « Tricot-Massis »... C'est un homme très comme il faut... Comme je vais chez eux, je l'amène avec moi, je le secouerai dans leur jardin, je me suis dit : je le nettoierai bien à fond... ce n'est pas moi qui l'amène, c'est le tramway, il s'arrête juste devant chez eux. Pourquoi je ne le ferais pas ? On m'appelle Yebraksé, moi... Après l'avoir amené de si loin... »

Mais comme le garçon ne disait mot, elle se tut, regarda de travers et demanda, un peu plus tard :

« Au fait, un jour comme celui-ci, pourquoi ne travailles-tu pas ?

— Je suis un peu souffrant, répondit le jeune homme.

— Tu es souffrant ? Qu'as-tu ?.. Où as-tu mal ?.. Mais oui, il n'y a plus de couleurs sur ton visage ; comment ai-je fait pour ne pas le voir tout de suite... tu as dû prendre froid... fais voir ta langue, allez, fais voir, mais je te dis fais voir, merde pour les voisins... Non, ton front n'est pas trop chaud. Es-tu chaudement habillé en dessous... défais donc ces boutons, je veux voir de mes propres yeux... Mais, galopin, je peux être ta mère, défais, je te dis... Ah ! bien sûr, je m'en doutais bien ! Vous mettez des choses légères, ah ! jeunesse, de la laine il te faut, des tricots en laine, et ta barbe qui a poussé d'un doigt, pourquoi ne te rases-tu pas ?... tu n'a pas d'argent ? C'est pas vrai... montre-moi voir ton argent. Il ne faut pas me raconter d'histoires ; tu vas vite rentrer à la maison, tu vas te coucher et tu vas transpirer... Ah ! que peut-on dire, à vous qui avez honte de mettre des caleçons longs !.. »

Ils se turent. Le tramway grinça, s'arrêta, repartit de nouveau après le sifflet habituel et l'Arménienne reprit :

« Ah, ces garçons maigrichons qu'on laisse traîner dans les rues... Pas de maman sur leur tête... ah ! mon garçon, tu n'habites même pas près de chez moi pour que je vienne te coller six ventouses et que tu te retrouves complètement. Quel âge as-tu ? »

Le jeune assura que ce n'était pas grand-chose, que ça ne valait pas la peine de tant s'en inquiéter. Yebraksé hanoum se mit en colère, mais se tut bientôt. Le garçon resta encore tête baissée, soucieux. La maman arménienne poussa un : « Ah ! quel monde » entre ses dents et essuya une larme. Puis soudain elle éclata :

« Qu'elles crèvent, toutes ces filles ! Mais qu'ont-elles donc, que vous soyez tous pendus à leurs jupes ? Mon grand fils est sage, mais le petit, oh... C'est une vraie tuile, une tuile. Ah ! ces filles... qu'elles soient maudites, toutes, toutes ».

Les rues se succédèrent les une aux autres, les voyageurs descendirent et montèrent, et le receveur cria le nom des stations, d'une même voix monocorde. Les deux Arméniens restèrent silencieux pas mal de temps, jusqu'au moment où la femme se remit à parler pour dire avec un faux air ennuyé :

« Pourquoi t'es-tu trouvé sur mon chemin ? Tu vas être un souci pour moi... tu ne connais même pas mes fils pour que je puisse avoir de tes nouvelles plus tard... et je ne peux même pas faire quelque chose... Ah ! pourquoi t'ai-je rencontré ! »

Le garçon triste remerciait : « ... il y a encore de braves gens sur terre », dit-il et il se tut.

Le tram grinça, dans un bruit strident, s'écorcha.

Une vitrine fit 50 % de remise sur ses articles, un cinéma ferma ses portes pour cause de rénovation, des œufs frais arrivèrent de la campagne en droite ligne, Byrrh fut la meilleure des boissons, deux pièces furent à louer avec un garage (1), une boutique toute noire fit le deuil en vingt-quatre heures... Quand tout devint noir, Noraïr approcha sa tête vers la bonne femme et lui dit :

« Ecoute-moi, maman, puisque tu as un si tendre cœur, puis-je te demander un service ? Non, ce n'est pas grand-chose, mais ne refuse pas. Un peu plus loin nous allons descendre ensemble : c'est un peu plus loin, tu verras. Là je te donnerai un petit mot et je te montrerai un hôtel. C'est mon hôtel. Ce n'est pas loin du tout : à peine à quelques mètres de l'arrêt du tram. Donne ce mot à mon hôtel, c'est tout. Je ne te demande rien d'autre. Je te paierai l'argent du tram, je te donnerai même un peu plus, ne dis pas non, tu vas prendre ce que je te donne. Laisse le mot au patron de l'hôtel, c'est tout ».

Yebraksé hanoum, les sourcils froncés, écouta sérieusement cette proposition, mais elle n'accepta pas très vite car elle ne comprenait pas pourquoi le garçon ne voulait pas aller à l'hôtel lui-même, et l'envoyait, elle. Elle ne comprenait pas quel rapport il y avait entre le fait que le garçon était souffrant et cette mission

« Toi, ne me le demande pas, et moi je ne te l'expliquerai pas, fit le garçon. Moi, je ne peux pas y aller, il ne faut pas que j'y aille. Mais sache bien que tu m'auras rendu un grand, un très grand service. Crois-moi, c'est à quelques pas... c'est un geste de maman que tu auras eu pour moi ».

La femme exigea plus d'explications, mais Noraïr répéta la même chose, avec entêtement. Seulement le bout le papier. Quand ils descendirent à l'endroit voulu, le receveur dit : « Non, madame, ce n'est pas Clamart ici ».

Bien sûr ce n'était pas ici, puisqu'ils n'étaient pas encore sortis de Paris. Mais on sentait l'odeur de la Porte (1). Quand la maman arménienne et le jeune homme descendirent du tramway, ils s'arrêtèrent sur le trottoir. Noraïr, qui avait pris le paquet de la femme, le posa sur le banc et s'assit à côté, disant qu'il écrirait le mot en une seconde et le donnerait. La femme, debout, attendait. Noraïr sortit un bout de papier blanc de son portefeuille, ouvrit son stylo et écrivit, très décidé :

« Madame et Monsieur Duvert,

« Je ne reviendrai plus à l'hôtel. Vous ne me verrez plus jamais. Demain vous apprendrez ma fin, par les journaux. Je vais me suicider. Les raisons en sont tout à fait personnelles. Ma décision est irrévocable. Irrévocable. Je ne veux pas vivre. Je ne peux plus. Sachez qu'à Paris... »

Yebraksé hanoum, regardant la plume rapide du jeune homme dit :

« O-of, c'est du sang qui coule de sa plume ».

La plume troua le papier. Le garçon jura (soi-disant pour la plume) et continua.

« ... je n'ai personne. Je n'ai personne, je ne dois pas un *sou* à qui que ce soit. Je vous écris ce mot pour vous demander quelque chose. Lafemme, une compatriote, qui vous apporte ce mot, cette femme-là doit prendre possession de tout ce que j'ai dans ma chambre. Donnez tout à cette pauvre femme, je le lui offre. Je ne veux pas que la police le saisisse. Je vous prie de respecter ma dernière volonté.

« Avec mes remerciements, et mon dernier adieu.

« Je signe Robert

« (Noraïr Garabedian). »

« Comme tu as vite fini », dit Yebraksé hanoum.

Noraïr cherchait une enveloppe dans son portefeuille, mais vainement. Il était très mécontent de ne pas en trouver. Soudain il réfléchit et demanda à la femme si elle savait lire le français ? « Eh bien, il ne manquerait plus que cela... », dit la femme.

Alors, le garçon mit dans les mains de la maman le papier seulement plié. Ah, non, il avait aussi autre chose à faire. Il sortit sa carte d'identité, la donna aussi, ajoutant sous le mot qu'il avait écrit :

« J'ajoute ma carte d'identité à ma lettre, pour que vous soyez sûrs que le mot vient directement de moi ».

Noraïr et la bonne femme prirent une rue, à côté, et avancèrent. Ils marchèrent pas mal. Le garçon s'arrêta devant une boucherie, et en face, un peu plus loin, montra un hôtel avec une porte en marbre et des lettres dorées. C'est là qu'elle devrait porter le papier et le remettre au patron de l'hôtel.

Noraïr rendit à la femme le paquet du tapis et en même temps un billet que Yebraksé refusa, sévèrement.

. . . . . .

C'est une véritable tempête que la maman arménienne poussa. Elle allait devenir folle, elle allait perdre la tête. Il y avait sûrement une erreur, parce qu'elle allait perdre la tête. Mais l'avaient-ils bien lu ? Le lisaient-ils attentivement ? Etaient-ils sûrs de ce qu'ils disaient ? Mais, mon Dieu, n'y a-t-il pas un Arménien par ici, pour qu'il vienne et traduise tel quel. Comment, ce qu'il avait dans sa chambre ? Qu'avait-elle à faire dans les confiscations de la police ? Robert ?

C'était la jolie petite patronne de l'hôtel qui avait d'abord pris le papier et pâli, après l'avoir lu. Elle se jeta hors du bureau et commença à crier dans les escaliers : « Désiré, Désiré... » Et comme son mari n'arrivait pas aussi vite qu'elle l'aurait voulu, elle se mit à

appuyer sur les boutons de tous les étages. Enfin l'hôtelier arriva en disant : « A-t-on apporté la réponse de l'assurance ? » Mais voyant au même moment la pâleur de sa femme, il fronça ses sourcils et gronda...

« Tu es folle, disait-il, tu vas encore retomber malade, cela fait à peine deux jours que tu es debout, qu'est-il arrivé ? ».

Quand à son tour il lut le petit papier de Noraïr, il se mit, avec sa femme à noyer Yebraksé hanoum sous un flot de questions. Bien sûr, ils n'osaient pas dire tout de suite à cette dernière ce qui se passait, puisqu'ils ne savaient pas les liens qui unissaient l'Arménienne au jeune homme. Quand ils apprirent, après force difficultés, qu'elle n'était qu'une compatriote, ils lui dirent ce qu'il y avait dans le mot.

Non, elle ne pouvait pas y croire, ses yeux s'assombrissaient, le sang lui était monté à la tête. Elle exigeait qu'on trouve un Arménien, pour que celui-ci lui traduise, bien comme il faut... Mon Dieu, il fallut beaucoup de patience pour faire comprendre à l'Arménienne qu'ils disaient la vérité.

« Mais alors, qu'attendez-vous ? Courez, courez après lui, criait Yebraksé hanoum. Il a une maman, il a une sœur ! ».

Et elle ne pouvait comprendre pourquoi on ne se hâtait pas de courir après un garçon qui, dans un endroit lointain, avait une maman.

Elle tira jusqu'à la porte l'hôtelier en le tenant par le bras, et lui dit jusqu'où Noraïr l'avait accompagnée, et que si le bonhomme courait un peu, sûrement il le rattraperait. Il fallait prendre une voiture, courir, il fallait aller au bord de l'eau, oui, au bord de la Seine, il fallait avertir notre église, dont le métro est « Champs-Elysées ». Mais, elle, elle ne peut pas courir pour que...

Ils retournèrent au bureau. Yebraksé hanoum pleurait : elle n'aurait certes pas tant pleuré si, au moins, elle avait pu un peu se vider. Mais la difficulté de la langue la gênait doublement, les mots arméniens et turcs se mêlaient à son français, si pauvre et ridicule, et l'hôtelier devinait, plus qu'il ne comprenait, ce qu'elle disait.

Pour calmer un peu la tempête, l'homme dit avec sévérité : « Mais maîtrisez-vous donc, madame, vous n'êtes pas une enfant ! Nous le connaissons plus que vous et pourtant... N'exagérons pas, après tout, vous lui êtes étrangère... »

Comment ? Etrangère ?.. Jamais, jamais ils n'étaient étrangers l'un à l'autre. Il y a longtemps qu'elle connaissait Noraïr. Puisqu'ils s'étaient rencontrés à l'église, les dimanches. Et puis, il devait lui trouver un appartement... il avait commencé à chercher... Et puis, cette nuit même elle devait venir ici, et poser six ventouses au dos de Noraïr. Comment ? Etranger ?... Elle savait même le nombre de tricots qu'il avait sous sa chemise... Etranger ?...

La patronne de l'hôtel lui dit : « Je sentais déjà que ce garçon avait quelque chose. Il y a deux jours qu'il n'était pas venu à l'hôtel. N'est-ce pas, Désiré, cela fait deux nuits qu'il n'est pas venu ?

« Oh, toi, tais-toi, dit l'homme durement. Toi, tu es comme ça, tu transformes tout en drame et tu deviens toute blanche ; cela ne fait que deux jours que tu es debout. Parce qu'il raconte qu'il va se suicider, vous le croyez ? Attendez voir, il y a un long chemin entre ce que l'on dit et ce que l'on fait. Quel est le jeune homme qui n'a pas eu de tels désirs, moi-même ne t'ai-je pas écrit quand j'étais à Lille que...

— Qu'est-ce que tu racontes, *Mussu*, cria Yebraksé hanoum, toi et lui, est-ce la même chose ? Il n'y a que celui qui l'a regardé au fond des yeux qui peut savoir combien il est têtu. Il ne démordra pas de ce qu'il a décidé. Il l'a décidé, il le fera. Moi, il suffit que je regarde quelqu'un en face, et je te dirai qui il est ».

La femme arménienne disait ces mots (ou croyait les dire), avec toujours la même voix criarde, la voix bouleversée et une multitude de gestes. L'hôtelier tenta encore de la calmer, mais voyant qu'elle ne comprenait pas tout ce qu'il disait, il ajouta : « la barbe »(1)

« Mais oui, dit Yebraksé hanoum, la barbe lui avait poussé d'un doigt, il s'était laissé aller complètement...»

Cette foi-ci, les Français ne riaient plus, ce n'était plus possible. L'hôtelière dit alors à son mari qu'il fallait aller rapidement au commissariat et raconter les faits, informer les autorités. Peut-être auraient-elles un moyen de retrouver le garçon, de le faire renoncer à son projet. « Du reste, il n'y a rien d'autre à faire », dit l'homme et il se prépara à aller au commissariat. Mais parce que la présence bruyante de l'Arménienne était désagréable dans le bureau, mais parce qu'il ne voulait pas la laisser seule avec sa femme « qui va retomber malade », il entraîna Yebraksé hanoum. Ils montèrent ensemble quelques étages, ouvrant une porte l'hôtelier dit que c'était là la chambre de Garabedian. Puis, prenant une photo du garçon sur la glace, il ajouta : « Je leur dirai ce qu'il faut. Peut-être qu'avec sa photo, ils le retrouveront. Tant que je ne serai pas de retour, ne bougez pas d'ici. Je ferai vite ». Puis, il partit, laissant la femme seule.

.....

... Et puis, elle ouvrit l'armoire. Voyant, accrochés, le nouveau costume, le manteau et d'autres objets, elle s'écria : « Je n'en veux pas, non, je n'en veux pas... » Sur la glace, elle vit la photo d'une dame âgée, qui était sûrement la maman de Noraïr. Cette femme, aux cheveux en partie blancs, souriait doucement. « Je n'ai même pas mes lunettes, mais elle a l'air d'une brave bonne femme », se dit Yebraksé hanoum et elle s'éloigna de la glace, émue. Elle revint à la photo aussi rapidement qu'elle s'en était éloignée. « T'es foutue, pauvre bonne femme, que j'en crève, et dire que tu ressembles exactement à ton fils, c'est ton portrait craché... On dirait que je t'ai déjà vue quelque part... »

Et puis soudain, elle se mit dans une colère noire contre Noraïr. Non, il n'aurait pas dû faire une chose pareille puisqu'il avait une mère, il aurait dû épargner cette peine à sa famille. «Que t'est-il donc arrivé, fiston, grâce à Dieu, tu tiens sur tes jambes. Tu n'aurais pas pu te serrer un peu les dents ? Que me voulais-tu ? Quel mal t'avais-je fait pour que tu me fendes le cœur ? Mes malheurs ne me suffisaient-ils pas ? Ce que j'avais vu et enduré ne me suffisait-il pas ; que me voulais-tu pour m'envoyer ici ? N'as-tu pas eu pitié de moi ?... Ah ! jeunesse, on n'a pas eu tort de les appeler des casse-cou, votre sang est fou, mais où a-t-on vu qu'à la première bonne femme rencontrée dans un tramway ?... »

Yebraksé hanoum regarda sans les voir les photos en couleurs de *L'Illustration* collées au mur. Soulevant la couverture, elle contrôla la blancheur des draps et, hochant la tête, elle dit : « Ah ! sales gosses... » Puis, elle alla encore une fois ouvrir l'armoire, regarda le linge, palpa et vérifia le tissu du nouveau costume. Elle se jura qu'elle les donnerait à un pauvre et s'éloigna, réellement émue.

Elle était vraiment émue, car elle s'imagina son jeune fils, qui avait presque le même âge. Son « sale garnement » lui apparut, triste, courbé sur lui-même, avec une barbe d'un doigt d'épaisseur. Ce visage chéri pâlissait de plus en plus, de plus en plus. Yebraksé hanoum se laissa tomber sur une chaise, épuisée. Le visage du garçon pourtant ne s'éloignait pas : il était désespéré et abandonné. En dessous, il avait des tricots très vieux et très légers, il n'avait personne pour lui poser des ventouses et il laissait les affaires de sa chambre à n'importe qui. Soudain, le visage du « sale gosse » se couvrit de sang, le sang coulait de sa bouche, de ses narines, de ses tempes.Soudain, sa tête se brisa sous un tramway et des gens se mirent à crier, hurler, appeler au secours. Soudain, la gorge du jeune homme s'ouvrit sous un terrible coup de rasoir. Soudain... Yebraksé hanoum pleurait. On le retirait de la Seine son garçon, tout enflé, il était devenu vert, on l'amenait à la maison avec ses vêtements trempés. L'épaisse et revêche concierge levait les bras, terrorisée : « Que Dieu me pardonne », disait-elle à Yebraksé hanoum. Quant à elle, penchée sur le corps froid de son fils, elle s'arrachait les cheveux... Yebraksé hanoum se leva, son état était insupportable. Elle allait étouffer.

Elle ouvrit la porte de la chambre avec impatience et regarda par les escaliers. L'hôtelier tardait. Elle revint dans la chambre, recommença son va-et-vient et fit un énorme effort pour éloigner d'elle ces pensées macabres. Les minutes lui paraissaient infinies et elle voulait s'enfuir au plus tôt de cette maison mortuaire. Elle jeta un peu d'eau froide sur son visage,soupira et resta découragée, brisée, son regard dans le vide.

Et ainsi, le regard dans le vide, elle recommença à réfléchir, les lèvres immobiles en balançant la tête.

Un garçon de moins, qui s'en soucie... qui en tient la comptabilité... qui viendra donc ici, pour chercher quelqu'un... Ne meurs pas, sans ça... ils en ont tant massacré, ils en ont tant tué, ils en ont tant versé de sang innocent, qui s'en préoccupe ?... chacun court de nouveau après son pain quotidien, chacun pense à son lendemain... Ne meurs pas, sans ça... Oh, s'il pouvait y avoir un miracle, qu'on retrouve ce garçon, qu'un miracle se produise et qu'on sauve ce garçon...

Yebraksé hanoum sortit brusquement de l'engourdissement né de ses pensées. Une idée lui était tombée dans la tête, comme une pierre tombe du ciel. Une de ces pensées qui poussent l'homme à l'accomplissement immédiat, sans même octroyer une seconde de réflexion. Mais bien sûr ! Pourquoi ne le ferait-elle pas, qui pouvait la voir, qui s'en soucie ?...

Et, ouvrant complètement la fenêtre, elle alla défaire son paquet et en sortit son tapis. Elle allait le secouer...

.....

Elle commença à le secouer avec force, avec satisfaction, avec énergie. « Alors là, c'est vraiment bien tombé », pensa-t-elle, et les bras tendus, le corps hors de la fenêtre, elle commença à taper et taper. — Pat-kut, pat-kut... Qui allait venir lui interdire ? Qui s'en soucie ? Pat-kut...

Mais elle glissa...

Yebraksé hanoum glissa sur le parquet trop usé, nouvellement ciré, la cire encore toute fraîche, à cause de ses talons usés et de sa hâte. Elle tomba face à terre.

Une seconde. Un cri sourd dans le gosier de la bonne femme... des lignes architecturales, des linges pendus aux fenêtres et la cour, en bas, valsèrent devant ses yeux, tournèrent, se noyèrent, mais la bonne femme s'accrocha.

Elle put s'accrocher au contour de la fenêtre, au moins d'une main. Elle passa à l'intérieur, difficilement et essoufflée. Elle passa sans le tapis. Celui-ci était déjà arrivé en bas et gisait au milieu de deux poubelles.

Elle était effrayée. La terreur de Yebraksé hanoum était sans précédent; elle frappa sa tête des deux mains, de toute sa force, et appela du plus profond de son cœur : « Oh, là là, oh, là là, Sainte Vierge... »

Et comme pour fuir le danger, comme pour trouver plus de sécurité, elle alla au fond de la pièce et commença à tourner et tourner dans le même coin, et frappant de nouveau sa tête, de ses mains tremblantes, elle dit : Mais je m'en allais, mes fils, oh, là là, Vierge Marie... »

Non, elle n'était pas partie. Il n'y avait plus de doute qu'elle n'était pas tombée. Elle était là, elle était dans la pièce, le danger était passé. Elle se vit dans le miroir. Elle était toute rouge et toute retournée. Elle se signa et décida que dimanche elle irait « au cierge et brûlerait une église... » Quand elle se regardait dans la glace, elle y voyait la photo de la mère inconnue. Elle souriait toujours, doucement...

Elle, elle souriait toujours, doucement...

.....

« Sale garce, maudite sois-tu Yebraksé ». Elle se mit à s'engueuler avec rage et dit que les Français ont raison, qu'elle est une véritable cinglée, qu'elle a mené à l'extrémité son amour de la propreté, que tous les jours, et tout le jour, elle fait couler l'eau, elle frotte le parquet et elle secoue quelque chose. Et maintnant enfin, elle voulait savoir, elle voulait absolument savoir quand elle allait changer son sale caractère ? Elle le demandait et voulait savoir, quand donc allait-elle renoncer à ses habitudes stupides ?

« Eh, vas-y, dis-le que je vois » répétait-elle au début et à chaque fin de ses phrases et, puisque la coupable Yebraksé restait silencieuse, elle prenait plus d'élan et affirmait qu'elle méritait d'être punie... « C'est bien fait, tu l'as pas volé... tout ce qui est arrivé », « tu l'as pas volé... » Oui, ce n'est que justice. Une mégère comme elle, qui ne sait même pas avoir pitié de ses deux garçons incomparables. Voilà la fin qu'elle doit avoir. Elle doit être mise en morceaux. « Oh, là, Vierge Marie... » Yebraksé hanoum commença à pleurer...

.....

Jamais, jamais elle n'oserait descendre et demander à l'hôtelière qu'elle lui rende son tapis. Jamais, jamais elle n'oserait avouer qu'elle s'était mise à secouer un tapis dans la chambre d'un garçon qui allait mourir et qui avait, au loin, une maman. Son péché était toujours sur la glace. Mais alors qu'allait-elle faire ? On entendit la voix de l'hôtelier qui était devenue plus hardie du fait qu'il avait eu contact avec la police. Yebraksé hanoum ferma immédiatement la fenêtre.

Evidemment les pas se rapprochaient et l'escalier grinçait de plus en plus distinctement. La mère arménienne aperçut tout d'un coup son morceau de tissu noir. Celui dans lequel elle avait roulé son tapis. Vide, vide, vide, le tissu noir. Aussi vite qu'elle avait ouvert la fenêtre pour secouer le tapis, Yebraksé hanoum regarda autour d'elle et immédiatement saisit l'oreiller sous la couverture. Elle le roula dans le tissu noir. Hop-là. Elle referma la couverture.

.....

Des porteurs costauds descendent un piano à queue d'une voiture, alors que les chevaux se mordent le cou. Il n'a pas plu, aujourd'hui, exceptionnellement, et l'après-midi d'avril s'est avancé sous les murs, tête courbée. De la haute cheminée proche, la fumée tombait, obligeant le balayeur à redresser la tête, à regarder et à rouspéter. Un boucher au sombre passé et assis devant sa boutique haïssable, avec son gros chien. Le boucher ventru jette, du coin de sa bouche, un dégoûtant bout de mégot et enfin s'étonne. Il regarde avec étonnement une pauvre femme, vêtue de noir, dont les gestes sont pour le moins bizarres. La plantureuse bonne femme a un paquet noir sous le bras. Elle va jusqu'au bout de la rue, avec une démarche nerveuse, et là elle s'arrête. Là elle s'arrête et puis elle revient. C'est la troisième fois qu'elle fait l'aller et retour. Elle s'approche de l'hôtel à la porte de marbre et aux lettres dorées, on dirait qu'elle va rentrer, que sa décision est sûre, irrévocable, mais elle hésite, pour s'éloigner un peu plus tard, hâtivement. Elle ouvre le paquet, regarde quelque chose de blanc et prononce des mots incompréhensibles. Mais surtout elle se frappe la tête, avec des coups nombreux et rapides. Elle regarde aussi tout autour d'elle comme si elle cherchait de l'aide, mais personne ne vient au secours de celle qui est là, misérablement, devant la porte de l'hôtel, de celle que moi j'ai appelée Yebraksé hanoum, mais, toi, lecteur, tu sais que c'est un brin de cœur tendre.

CHAHAN CHAHNOUR
(ARMEN LUBIN)

Traduit de l'arménien par ARPIK MISSAKIAN
(N.R.F. Février 1977)

(1) *En français dans le texte.*

Ընթացիկ երեւոյթ մը պէտք չէ նկատել Շահնուրի «Պճեղ մը անոյշ սիրտ»ին ֆրանսերէնով հրատարակութիւնը Նուվէլ – Ռըվիւ – Ֆրանսէզի փետրուարի թիւին մէջ: Ֆրանսական գրականութեան և արուեստի այս մեծարժէք ամսագիրը իր գոյութենէն (1909) ի վեր առաջին անգամն է որ հայ գրականութենէն էջ մը հրատարակէ: Ու այս երեւոյթին մէջ պատիւը դարձեալ իրեն կ'երթայ, նախաճեռնութիւնը գալով իրմէ: Հարկ էր որ Շահնուրի եզակի այս պատմուածքին հրատարակութենէն ի վեր թաւալէին 44 տարիներ եւ մահուան յաջորդէր երկուքուկէս տարի, որպէսզի իր հայերէն հանրածանօթ մէկ գրութիւնը – մեր գրականութեան մէկ գոհարը — լոյս տեսնէր ֆրանսերէն:

Այս առթիւ պէտք է կարեւորութեամբ մատնանշենք թէ հինէն ի վեր Շահնուրի գրպէտ բարեկամները, ի մասնաւորի Անրի Թոմա եւ ժաք Պրէննէր, ուշադիր հետաքրքրութիւն մը ցոյց տուած են իր հայերէն երկերուն ծանօթացման ի խնդիր: Իսկ երբ «Նահանջ»ի հեղինակը կը մեռնէր, անոնք գործնական առաջարկներ կ'ընէին այս ուղղութեամբ Արփիկ Մխսաքեանի, որ կը թարգմաներ քանի մը հին թէ նոր գրութիւններ: Թոմա կ'ընտրէր անոնց մէջէն «Պճեղ մը անոյշ սիրտ»ը որպէս խորապէս յատկանշական ու արժէքաւոր գործ մը, որ կը դիմաւորէր նաեւ հայ գրագէտը: Էն–էյՓ–էյՋէն առնելով, ահա կուտանք հոս այդ թարգմանութիւնը:

«ԾԱՌԱՋ»

imprimé sur les presses du journal HARATCH
83 rue d'Hauteville Paris 10 — N° Com. paritaire 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
8
MARDI
8 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.807

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — No 13.807

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԹԻՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՅՈՐԴԻՆ ԿԱՌՔԸ [ՊԱՐԱՊ] ՕԴԸ ՀԱՆՈՒԱԾ Է

ԱՐԱՐՔԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԸ ՎԵՐԱԳՐՈՒԻ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒԱԾ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական *Միլլիյէթ* օրաթերթը հետեւեալը կը գրէ Պէյրութի թուրք զինուորական կցորդին կառքին օդը հանուելուն առթիւ.—

«Մարտ 2, Հորեքշաբթի առաւօտեան դէմ, ուժանակով օդը հանուեցան Պէյրութի թուրք զինուորական կցորդին եւ քանի մը վայրկեան ետք դեսպանատան Թելեֆսի պաշտօնեային կառքերը, իրենց բնա – կարաններուն առջեւ։ Կառքերը ամբող – ջովին քարուքանդ եղան բայց մէջը մարդ չկար եւ անձի կորուստ չկայ։ Դէպքը պաղտնի պահուեցաւ բայց Պէյրութի թուրք դեսպանատունը պնդեց թէ ռում – բերը նետուած են Պէյրութի հայ մար – սական կազմակերպութեան կողմէ եւ կացութիւնը հաղորդած է Անգարա։ Ար – տաքին նախարարութիւնը դէպքը չէ տե – ղեկացուցած մամուլին բայց զգուշացու – ցած է բոլոր թուրք դեսպանատունները։ Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ չաբթու հայ կազմակերպութիւնները զեկոյցներ ղրկած էին Թերթերուն յայտնելով որ վրէժա – խնդրութեան մը համար պատրաստուած էին Պէյրութի մէջ թուրք դիւանագէտներ սպաննել։

Ցիւրիխէն Հիւրրիէթի թղթակիցը կը տեղեկացնէ իր թերթին.—

«Ցիւրիխի ընդհ. դատախազը՝ Կէորկ Ֆաէզ, Հիւրրիէթի թղթակիցին հետ ու – նեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայ – տարարած է. «Հայերը Ապրիլ 10ին եթէ չարժում մը ընեն Ցիւրիխի մէջ, ա – նոնց համար կը սկսին անքուն օրեր եւ ցերեկները կը մթնին ու դիչեր կը դառ – նան»։ Ապա, անդրադառնալով ձերբա – կալուած հայ առեւտրականի՝ Անդրանիկ Թուլումպաճեանի հարցաքննութեան, ընդհ. դատախազը յայտնած է որ այդ մասին տեղեակ պահած է Թուրքիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ ոս – տիկանութիւնը եւ Էնթերփոլը, որոնց հետ միասնաբար յառաջ կը տարուին հե – տաքննդման աշխատանքները»։ Իսկ «Թէր – ճիւման»ի Մարտ 4ի թիւով թերթին Վի – էննայի թղթակիցը կը գրէ թէ Աւստրիոյ Էնթերփոլի տնօրէնը Տոքթ. Ռոպէր Գոդ անհասկնալի կը գտնէ Ցիւրիխի ոստիկա – նութեան վերաբերումը այս խնդրին կա – պակցութեամբ, եւ կը յայտնէ թէ հրա – պարակուած անունները չէին յանձնուած Վիէննայի Էնթերփոլին»։

×

Նոյն թերթը Մարտ 4ի իր թիւով կը գրէ.—

«Ցիւրիխի ընդհ. դատախազը՝ կէորկ Ֆաէզ, Հիւրրիէթի թղթակիցին հետ ու – նեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայ – տարարած է. «Հայերը Ապրիլ 10ին եթէ չարժում մը ընեն Ցիւրիխի մէջ, ա – նոնց համար կը սկսին անքուն օրեր եւ ցերեկները կը մթնին ու դիչեր կը դառ – նան»։ Ապա, անդրադառնալով ձերբա – կալուած հայ առեւտրականի՝ Անդրանիկ Թուլումպաճեանի հարցաքննութեան, ընդհ. դատախազը յայտնած է որ այդ մասին տեղեակ պահած է Թուրքիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ ոս – տիկանութիւնը եւ Էնթերփոլը, որոնց հետ միասնաբար յառաջ կը տարուին հե – տաքննդման աշխատանքները»։ Իսկ «Թէր – ճիւման»ի Մարտ 4ի թիւով թերթին Վի – էննայի թղթակիցը կը գրէ թէ Աւստրիոյ Էնթերփոլի տնօրէնը Տոքթ. Ռոպէր Գոդ անհասկնալի կը գտնէ Ցիւրիխի ոստիկա – նութեան վերաբերումը այս խնդրին կա – պակցութեամբ, եւ կը յայտնէ թէ հրա – պարակուած անունները չէին յանձնուած Վիէննայի Էնթերփոլին»։

×

Պարզ է որ վերոյիշեալ բոլոր լուրերը կուտակի վերապահութեամբ, քանի բոլոր աղբիւրները, ցարդ թրքական են։

Թրքական *Միլլիյէթ* օրաթերթը հետեւեալը կը գրէ Պէյրութի թուրք զինուորական կցորդին եւ քանի մը վայրկեան ետք դեսպանատան Թելեֆսի պաշտօնեային կառքերը, իրենց բնա – կարաններուն առջեւ։ Կառքերը ամբող – ջովին քարուքանդ եղան բայց մէջը մարդ չկար եւ անձի կորուստ չկայ։ Դէպքը պաղտնի պահուեցաւ բայց Պէյրութի թուրք դեսպանատունը պնդեց թէ ռում – բերը նետուած են Պէյրութի հայ մար – սական կազմակերպութեան կողմէ եւ կացութիւնը հաղորդած է Անգարա։ Ար – տաքին նախարարութիւնը դէպքը չէ տե – ղեկացուցած մամուլին բայց զգուշացու – ցած է բոլոր թուրք դեսպանատունները։ Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ չաբթու հայ կազմակերպութիւնները զեկոյցներ ղրկած էին Թերթերուն յայտնելով որ վրէժա – խնդրութեան մը համար պատրաստուած էին Պէյրութի մէջ թուրք դիւանագէտներ սպաննել։

«Նկատելով որ անիշխանական դէպ – քերը վտանգ մը կը կազմեն նաեւ Ցուի – ցերիոյ ապահովութեան դէմ, ընդհ. դա – տախազութիւնը այս ուղղութեամբ ալ կը խորացնէ քննութիւնները եւ տարբեր եր – կիրներէ ալ օգնութիւն ուզած է։

«Մինչ այդ, զուիցերական ոստիկանու – թիւնը անտարբեր կը մնայ Անդրանիկ Թուլումպաճեանի ձերբակալման հան – դէպ, եւ միւս կողմէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ «Հայոց ջարդին»։ Պատճառն այն է որ Զուիցերիա հաստատուած են մեծահարուստ Հայեր, որոնք կամ Թուր – քիայէ եկած են եւ կամ Լիբանանէ, եւ ոմանք ալ Թրքական անցագիր կը կրեն։ Թուրք պաշտօնական մարմիններն ալ հա – զորեցութիւն մը ցոյց չեն տար։

«Զուիցերիոյ ամէնէն լուրջ թերթերէն Նոյէ Ցիւրիխեր Ցայթունկ իր վերջին թի – ւին մէջ կը գրէ թէ՝ Հայերը Մէջին Աս – տուղի մէջ արմատացած ժողովուրդ մըն են, 1909էն ի վեր օսմանեան կառավարու – թիւնը չարունակաբար փճացնել ուզած է իր հողերուն վրայ ապրող Հայերը եւ ամենամեծ կոտորածը պատահած է ա – ռաջին աշխարհամարտին, ուր 600 հազար Հայեր ջարդուած են։ Այս դրութեան մէջ բառ մը իսկ չկայ հայ հրոսակներու ա – րարքներուն մասին, որով մահացուցին Թուրք կիներ, տղաք եւ ծերունիներ։ Այս պարագան սեւ արատ մը կը կազմէ «ան – կողմնակալ եւ լուրջ» թերթի մը համար»։

Նոյն Հիւրրիէթը կը գրէ նաեւ.—

«Ներքին եւ Արտաքին նախարարու – թիւնները նոր միջոցներ ձեռք առին հայ եւ յոյն ահաբեկչական կազմակերպու – թիւններուն դէմ, որոնք հատանաբար յարձակումներ պիտի գործեն ընդդէմ Թուրք դիւանագէտներու եւ փոխադրա – կան միջոցներու։

«Թուրք ապահովութեան տնօրէնու – թիւնները նկատի առին որ հայ եւ յոյն ա – հաբեկչական կազմակերպութիւններուն սպառնալիքները չատցան եւ յաջորդա – բար այս իմաստով նամակներ կը դրեն աշխարհի գործակալներուն։ Այս կացու – թեան առջեւ, կառավարութիւնը նորա – նոր միջոցներ ձեռք առաւ։ Իրաւասու անձեր ըսին այս մասին.

«Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ճշդեց թէ Հայեր մահացուցած են Փարիզի Թուրք մեծ դեսպանը։ Այս իրողութենէն վերջ, խլրտում մը ծայր տուաւ հայ ա – հաբեկչական կազմակերպութիւններուն մէջ։ Օտար լրատուներէ եւ Թուրք տար – բերէ տրուած տեղեկութիւններէ ետք տակ, կառավարութիւնը լրացուց իր բո – լոր միջոցառումները։ Երկիրներ կան, ուր հայ եւ յոյն ահաբեկիչները հան – դիստ կ'աշխատին։ Այդ երկիրներու ա – պահովութեան հաստատութիւնները ալ պարտաւոր են նոր միջոցներ ձեռք առ – նել»։

×

Նոյն թերթը Մարտ 4ի իր թիւով կը գրէ.—

«Ցիւրիխի ընդհ. դատախազը՝ կէորկ Ֆաէզ, Հիւրրիէթի թղթակիցին հետ ու – նեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայ – տարարած է. «Հայերը Ապրիլ 10ին եթէ չարժում մը ընեն Ցիւրիխի մէջ, ա – նոնց համար կը սկսին անքուն օրեր եւ ցերեկները կը մթնին ու դիչեր կը դառ – նան»։ Ապա, անդրադառնալով ձերբա – կալուած հայ առեւտրականի՝ Անդրանիկ Թուլումպաճեանի հարցաքննութեան, ընդհ. դատախազը յայտնած է որ այդ մասին տեղեակ պահած է Թուրքիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ ոս – տիկանութիւնը եւ Էնթերփոլը, որոնց հետ միասնաբար յառաջ կը տարուին հե – տաքննդման աշխատանքները»։ Իսկ «Թէր – ճիւման»ի Մարտ 4ի թիւով թերթին Վի – էննայի թղթակիցը կը գրէ թէ Աւստրիոյ Էնթերփոլի տնօրէնը Տոքթ. Ռոպէր Գոդ անհասկնալի կը գտնէ Ցիւրիխի ոստիկա – նութեան վերաբերումը այս խնդրին կա – պակցութեամբ, եւ կը յայտնէ թէ հրա – պարակուած անունները չէին յանձնուած Վիէննայի Էնթերփոլին»։

×

Պարզ է որ վերոյիշեալ բոլոր լուրերը կուտակի վերապահութեամբ, քանի բոլոր աղբիւրները, ցարդ թրքական են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԿԵԴՐՈՆԸ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

ՈՒԺԵՂ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ ՅՆՑԵՑ ՌՈՒՄԱՆԻԱՆ

3000 ՄԵՌԵԱԼԻ ԽՕՍՔ ԿԱՑ

Ուրբաթ իրիկուն չատ ուժեղ երկրա – չարժ մը ցնցած է Ռումանիան եւ առա – ւելաբար Պուքրէշի կեդրոնն է որ վնաս – ուած է։ Շարժին ուժը 7,5 էր Ռիխթէրի աստիճանաչափով եւ զգալի վնասներ կան նաեւ ռումանական այլ քաղաքներ ինչ – պէս նաեւ Պուլկարիա ուր քանի մեռեալ կայ եւ 164 վիրաւոր եւ Եուկոսլաւիա ուր մէկ մեռեալ կայ եւ հարիւր վիրաւոր։ Պոլսոյ Թերթերը Մարտ 5 Թուականով կը գրեն թէ Ուրբաթ ժամը 21.30ին բուռն ցնցում եղած է նաեւ Պոլիս եւ բնակչու – թիւնը խուճապի մատնուած փողոց ին – կած է։ Շարժը տասը երկվայրկեան տե – ւած է եւ զոհ չկայ։

Տարբեր է Ռումանիոյ կացութիւնը ուր թէեւ 700 դիակ պտնուած էր մինչ մին – չեւ երկուշաբթի բայց յստակ է որ աղէ – տի չատ մեծ է եւ առնուազն 3000 մեռ – եալի խօսք կայ։ Մայրաքաղաքին կեդ – րոնը քարուքանդ եղած է ու սարսափազ – դու պատկեր կը պարզուի։ Աւելի քան 32 հսկայ չէթեր հիմնայատակ քանդուած են եւ 130 ուրիչներ ալ կիսաքանդ են։ Կ'ըսուի թէ փլէօսթի քարիւղային չըր – չանը 300 հորեր փճացած են, ինչ որ կը նչանակէ թէ պատահած աղէտը նաեւ անտեսական դետնի վրայ ծանր հետե – ւանքներ կ'ունենայ Ռումանիոյ համար։

Քանի մը տողով

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ միայն յայտնի պիտի ըլ – լայ թէ ինչ որոշած են Ամերիկացիք Քոն – քորտի Նիւ – Եորք էջքի մասին։ Ժխտար – ղուչացուցած է Քարթըրը որ արդելքի պարագային, երկու երկիրներու յարա – բերութիւնները կը վատթարան։ Քար – թըր ըսած է թէ իրմէ ոչինչ կախում ու – նի։ Անգլիան ալ Ֆրանսայի հետ կարծրա – ցուցած է իր դիրքը։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետը Մարիօ Սոարէս Փարիզ եկաւ եւ տեսնուեցաւ Նա – խագահ Ժիսքարի հետ։ Կ'ուզէ որ իր եր – կիրն ալ ընդունուի Հասարակաց Շուկա – յէն ներս։

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութիւնները աւե – լի սուր բնոյթ կ'առնեն քանի կը մօտե – նայ վճռական օրը։ Տէֆիէրէն եւթ Միթե – րան ալ իր չրջանին (Շաթօ–Շինոն) ցան – կին վրայ համաչխաւար չառաւ, որովհե – տեւ ըսաւ ընկերվարական պարագլուխը «աստնք չափազանցեալ պահանջներ կը դնեն»։ Համաչխաւարները 21ի վրայ հինգ աթոռ կ'ուզէին եւ Միթերան միայն եր – կու կուտար։ 30 հազարէն աւելի քաղաք – ներու մէջ միայն 17 տեղ է որ ձախը մէկ

ԱՐԱՐԱՏ ՂԱՐԻԲԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մարտ 3ի Երեւան – Փարիզ հեռատիպը կը հաղորդէ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ՝ Արարատ Ղարիբ – եանի մահը, որ պատահած է 78 տարե – կանին։

×

Ա. Ղարիբեան արտաչատցի հողագոր – ծի զաւակ, ասպարէզ իջած է իբրեւ հա – յագէտ – լեզուաբան եւ իր առաջին հե – տազբօսքութիւնները եղած են Հայոց լեզ – ուի պատմութեան չուրջ։ 1937ին հրատա – րակած է «Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան ներածութիւն» մը, ապա աւելի զբաղած է բարբառներով եւ իր չանքերուն չնորհիւ ցարդ յայտնաբեր – ուած են եւ գիտականօրէն նկարագրուած 15 հայերէն բարբառներ։ Իր գլխաւոր գործերն են.— «Հայերէն բարբառների մի նոր ճիւղ» (1939), «Համառօտութիւն հայ բարբառագիտութեան» (1941), «Հայ բարբառագիտութիւն» ((1953)։ Ակնբախ է նաեւ Ղարիբեանի անխոնջ աչխատան – քը հայ բառարանագիտութեան ասպարէ – զին մէջ եւ այդ ուղղութեամբ յիչատա – կելի է ուսեսերէն – հայերէն իր բառա – րանը (1968), որ կը պարունակէ 85 հա – զար բառ։ Լոյս ընծայած է նաեւ դեռ 1934ին Հայոց լեզուի դասագիրքը։

Արարատ Ղարիբեան մասնակցած է Եւրոպայի արեւելեան լեզուներու համա – դումարներու։ Իր մահը մեծ կորուստ մըն է հայ լեզուագիտութեան համար։

ցանկով չի ներկայանար։ Ասոնց մէջ յի – չենք Մարսէյլ, Անկուլեմ, Լա Սիոթա, Օսէր, Հիէռ, Քլիշի, Քրեթէյլ, Նուազի – լը–Կրան եւայլն։

ՀՌՈՄԻ մէջ չատ ծանր բախտներ ե – ղած են Շաբաթ կէսօրէ ետք ուսանողա – կան ծայրայեղ տարրերու միջեւ։ Ըստ Օտիճէ Փուպլիճօ պարբերականին, երկ – րին մէջ 115 խափանարարական խմբակ – ցութիւններ գոյութիւն ունին։

ՖՐԱՆՍԱ. երեքի դէմ 23 կէտով յաղթեց Սկովտիոյ ռըկպիի խումբին եւ Տըպլինի մէջ ալ կրնայ այլեւս յուսալ որ հինգ ազգերու չրջանին յաղթականը կ'ըլլայ։

ՃԻՄԻ ՔԱՐԹԸՐ երկու ժամ հեռաձայ – նով պատասխանած է ամերիկացի քա – ղաքացիներուն։ 42 հոգի հարցումներ ը – րած են, պատուէրի մըն ալ յուղումին (նախագահին հետ խօսած ըլլալու պա – տիւին համար) յանկարծամահ եղած է։

ՊՐԻՒՍԻԼԻ մէջ յայտարարուեցաւ թէ եւրոպական երկիրները այլեւս կարագ պիտի չծախեն Խորհ. Միութեան կամ արեւելեան Եւրոպայի այլ երկիրներու։ Պատճառն այն է որ եւրոպական չուկային վրայ գինը աւելի բարձր է քան միջազ – գային եւ ուրեմն Հասարակապետութիւնը մեծ նպաստներ պէտք է տայ։ Բայց հաս – տատած այս արդելքն ալ ուրիչ հարց մը երեւան կը հանէ, 220.000 թոն պա – հեստ կայ կարագի, որ օրական հինգ ֆր. թոնը կը նստի Հասարակապետութեան։

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ այլեւս ոչ մէկ հրաղադար կը յարգուի եւ 120 հա – զար հոգի, չրջանը բնակող, փախած են։ Պաղեստինեան Վաֆա զործակալութիւնը կ'ըսէ թէ գոյացած համաձայնութիւնը չեղեալ համարուած է եւ կռիւները վեր – սկսած։

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԲՈՐԻՍՈՎ առջի օր ազատ արձակուեցաւ Լենինգրադի չիմարանոցէն ուր արգելափակուած էր Դեկտեմբեր 25էն ի վեր։ 33 տարեկան, Բորիսով արդէն ինը տարի անցուցած է չիմարանոցները իբրեւ հետեւանք մարդկային իրաւունք – ներու ի նպաստ բռնած իր դիրքին։

ՅԱՂՅՈՒՏԱՇՂՈՒՅ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՂՆԴԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԾՈՒ

ԺՈՂՈՎԻ

ՄՈՎՍԵՍԻ ԴԱՎԹԱՍԻ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՈՒ ՀՈԳԵՎՈՐ ՀԱՅՐԸ ՄԵՐ ՀՈԳԵՎՈՐ ՀԱՅՐԸ ԵՎ

բահաստատեն մեր զինուորական ճաք – տարբուհեսը, որուն պէտքն ունինք մեր ապագայի յաղթական արշաւներուն համար՝ ընդդէմ մեր հայթայթիչներուն: Այլ խօսքով տենդագին թափով պիտի աշխատին իրենց անձնասպանութեան հա – մար»:

Ոեւէ մէկը, որ այս դուշակութիւնը կարդացած է աւելի քան յիսուն տարի առաջ, երբ Սորհ. Միութիւնը խանճա – րուրի լաթերով կը պատկերանար, ապահովաբար մտածած է, թէ Լենին ցնորա – միտ մըն է: Այժմ, այսպէս կոչուած խոստ մեղմացումի գոյավիճակի հաստատու – մէն տասնամեակ մը ետք, Լենինի դի – մակիծը ճշմարիտ դուշակի մը պատկե – րով կը ներկայանայ:

Պաղ պատերազմը վերջ գտած է: Խոստ մեղմացումի գոյավիճակ հաստատուած է, քանի պաշտօնապէս վաւերացուած է Հելսինքիի 1975ի համաձայնագրով: Եւ այս նոր դարաշրջանի խանդավառ լուր – րութիւնը նուիրագործելու համար, դրա – մատիրական աշխարհը 44 միլիառ տոլա – րի վարկեր ապահոված է խորհրդային ճակատի, յաճախ այնպիսի տոկոսներով, որոնք աւելի ցած են Արեւմուտքի դրա – մատուներու՝ արեւմտեան առեւտրական – ներու չնորհած տոկոսներէն:

Միեւնոյն ատեն, Սորհ. Միութիւնը տարեկան իր ազգային եկամուտին 12–13 տոկոսը կը յատկացնէ զինուրական պատրաստութիւններու: Համեմատութիւ – նը մօտ վեց տոկոս է Մ. Նահանգներու եւ հինգ տոկոսէ նուազ Արեւմտեան Ուխ – տի միւս երկիրներուն համար: Եւ տասը տարուան ընթացքին Արեւմուտք, ինչպէս այժմ կը տեսնէ, թերագնահատած է խորհրդային ռազմական ուժի զօրացումը: Կրեմլին միշտ ընդունած է մէկ երրորդը միայն իր զինուրական պիւտճէին:

Արդի հետեւեալ մոտալ կացութիւնը ստեղծած է: Ամերիկեան կառավարական պատկեր մը ցոյց կուտայ, թէ 1968էն ի վեր ամերիկացի զինուրականներու թիւը արեւմտեան Եւրոպա յարատեւ ձե – ւով նուազած է, թէեւ ներկայիս կայուն վիճակ կը պարզէ: Միւս կողմէ, խորհր – դային զինուրականներու թիւը, բաղ – դատմամբ Ամերիկացիներուն, աւելի քան կրկնապատկուած է, երբ մօտաւոր ան – գեալին զրեթէ համանման թիւ մը կը ներկայացնէր այս գօտիին մէջ:

Այս վտանգաւոր կացութեան ամէնէն ցայտուն մասը արձանագրուած է պաղ պատերազմի շրջանէն ետք: Ի՞նչ պատա – հած է նաեւ խոստ մեղմացումի շրջանին:

Ռուսերը իրենց զօրագունդերու թիւը 141է բարձրացուցած են 168ի: Վարշա – ւայի Ուխտի հրասայլերը 40 տոկոս ա – ւելցած է, իսկ հրետանին՝ զրեթէ կրկ – նապատկուած է: Աւելին՝ Սորհ. Միու – թիւնը զարգացուցած է վեց նոր ռազմա – պիտական հիւլէական զրուէթիւններ: Խոր – հրդային հրասայլերու արտադրութիւնը հնգապատիկն է Մ. Նահանգներու ար – տադրութեան, իսկ ընդծովեաններունը՝ քառապատիկը:

Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ պաղ պատերազմի ա – ւարտին եւ խոստ մեղմացումի սկիզբին նման կեցուածք մը: Անկասկած, Մոս – կուա երբեք չէ խոստացած մեզ ըսելով, թէ չուզեր տարածել իր « ընկերվարութիւ – նը » այսպէս նկատուած խոստ մեղմա – ցումի մթնոլորտի առեն. սակայն հարկ կա՞յ վախ ու դողի մատնելու մարդկու – թիւնը այս ծրագիրը իրագործելու հա – մար:

Այսօր, համաձայն Արեւմտեան Գերմա – նիոյ Պաշտպանութեան կորովի նախարար Ե. Լեպէրի, 26·000է աւելի հրասայլեր դիրք դրաւած են Եւրոպա, այլ խօսքով՝ աւելի քան եռապատիկը Ատլանտեան Ուխտի հրասայլերուն: Վարշաւայի Ուխ – տը իր տրամադրութեան տակ ունի երկու անգամ աւելի օդանաւ, բաղդատմամբ Ատլանտեանի, նոյնպէս կրկնապատիկը զինուր: Զինուրական հաւասարակշռու – թիւնը խոստ մեղմացումի գոյավիճակէն եռք խախտելով ներկայիս ի նպաստ խոր – հրդային ուժին դարձած է: Անցեալ ա – միս Տուլայի մէջ Բրեժնեւ, ճառի մը ըն – թացքին, բարիկամեցողութեան եւ «ազ – նիւ դիտաւորութեանց» խօսքեր արտա – սանեց Արեւմուտքի հանդէպ: Սակայն հը – րտասայլերը դեռ հոս են:

1960ական թուականներու կէսերուն, Մ. Նահանգներու Պաշտպանութեան նա – խարարը յայտարարած էր, թէ «տուեալ – ներ չկան մտածելու, թէ Ռուսերը կը ձգտին մերինին հաւասար հիւլէական ռազմավիտական ուժ մը հրապարակ դը – նել»: Այժմ, աւելի մեծ տարողութիւն ստացած է:

Ասկէ զատ, Մ. Նահանգները այնպիսի վիճակի մատնուած են, որ առաւել կամ նուազ չափով հարկադրուած են նուազե – ցնելու հիւլէական զէնքերը Եւրոպայի մէջ, քանի ատոնք լաւ չեն պաշտպանուած թիկունքէն: Ուաշինկթըն պիտի ուզէր սակարկութեան մտնել Մոսկուայի հետ առաջարկելով իր հիւլէական զէնքերու նուազումը, ի փոխարէն խորհրդային հրասայլերու հեռացման: Ցայսօր Մոս – կուա խուլ կը ձեւանայ:

Ուաշինկթըն բազմաթիւ բարդ առա – ջարկներ ներկայացուցած է Մոսկուայի՝ փոխադարձ կարդով հիւլէական զէնքերը նուազեցնելու ուղղութեամբ: Ցայսօր, Մոսկուայի հետաքրքրութիւնը քիչ եղած է:

Սխալ պիտի ըլլար ճշդել, թէ ներկայ կացութեան մէջ, խորհրդային քաղաքա – կանութիւնը ո՛ր չափով հետամուտ է Լե – նինի պատմական դուշակութեան իրակա – նացման: Սակայն մէկ բան կը թուի ա – պահով ըլլալ: Անկախ հրապարակ դըր – ուած ածականներու տարբերութենէն, ինչ կը վերաբերի առնուազն զինուրական պատրաստութեան մարզին, պաղ պատե – րազմի եւ խոստ մեղմացումի տարբերու – թիւնը այնքան ցայտուն չէ, որ ապշեցնէ դէտերը: Արդեօ՞ք խոստ մեղմացումը ձեւ մըն է պաղ պատերազմը չարունակելու տարբեր միջոցներով:

Թ. Ա. Թ.

Հայաստանն ու Հայերը

ԽՈՐՀ. ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 24ՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է Խորհր – դային Հանրապետարանի 24րդ հատորը ուր կը չարունակուի Ս դիրը (սկսած 23րդ հատորով, տես «Ցառաջ» Փետրուար 4): Կը բացուի « Սովետական Հայաստան » յօդուածով, որ կը վերաբերի Հայաստան հրատարակուող համանուն թերթին: «Սո – վետական Հայաստան» թերթը սկսած է լոյս տեսնել 1920ին, նախ՝ «Կոմունիստ», ապա՝ «Խորհրդային Հայաստան» անուն – ներով: Թերթը կը հրատարակուի չա – բաթը վեց օր· 1975ին տպաքանակը հա – սած է 256 հազարի: Թերթը պարգեւա – տրուած է աշխատանքի կարմիր դրօշ շր – քանչանով:

«Սովետական Վրաստան» հայերէն թեր – թը սկսած է լոյս տեսնել 1920ին եւ մին – չեւ 1940 հրատարակուած է «Կարմիր աստղ» եւ այլ անուններով: Թերթը կը տպագրուի Թիֆլիս, չաբաթը երեք օր, 40 հազար օրինակ: Պարգեւատրուած է «Պատուոյ նշան» շքանշանով: «Սովետա – կան Ղարաբաղ»ը, որ Ազրբէյճանի Հան – րապետութեան Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի թերթն է, հայերէն լոյս կը տեսնէ Ստեփանակերտի մէջ: 1923էն մինչեւ 1940 թերթը լոյս տեսած է «Ղարաբաղի գեղջուկ» եւ «Խորհ. Ղարա – բաղ» անուններով: Թերթը լոյս կը տես – նէ չաբաթը վեց օր, 15·000 տպաքանա – կով: Պարգեւատրուած է «Պատուոյ նը – շան» շքանշանով:

Սովետաշէն յօդուածին մէջ կը կար – դանք· «Հայաստանի քաղաքատիպ աւան է, կը գտնուի Երեւանի Օրջոնիկիձէ շըր – ջանային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի հովանաւորութեան տակ: Երեւանէն 7,5 քիլմ. հեռու գտնուղ աւանը ունի 6·500 բնակիչ: Հոն կը բանին հիւսուածեղէնի, կօշիկի, խոզաբուծութեան եւ թռչնա – բուծութեան գործատուներ»:

Գրագէտ Սուրէն Սպանդարեանի (1882–1916) նուիրուած յօդուածին մէջ ըսուած է, որ ծնած է Թիֆլիս, ուսանած է Մոս – կուայի համալսարանին մէջ եւ յեղափո – խական աշխատանքներ տարած է Մոս – կուա եւ Կովկաս, եղած է Ռուսիոյ Սո – ցիալ – Դեմոկրատ բանուորական կուսակ – ցութեան համագումարներու պատգամա – ւոր եւ կեդր. կոմիտէի ու Բիւրոյի ան – դամ: 1912ին ձերբակալուած եւ աքսոր – ուած է Սիպերիա, ուր չարունակած է յե – ղափոխական գործունէութիւնը: Սուրէն Սպանդարեան հեղինակն է դեղագիտու – թեան, Մաքսիմ Գորկիի, Յակոբ Յակոբ – եանի գործերուն եւ գրական կարգ մը հարցերու նուիրուած ուսումնասիրու – թիւններու, որոնց մէջ քննադատած է «արուեստը արուեստի համար» տեսու – թիւնը:

Հանրագիտարանին մէջ ըստ արժան – ւոյն գնահատուած է երաժիշտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի (1871–1928) գործը: Ալ. Սպենդիարեան աւարտած է Մոսկուայի հաժալսարանի իրաւաբանական ճիւղը, Մոսկուայի եւ Լենինգրադի երաժշտա – նոցներուն մէջ աշակերտած է անուանի երաժիշտներ Կլենովկիի եւ Ռիմսկի Կոր – սակովի: Երկար տարիներ ապրած է Խրիմ· բարեկամական կապեր ունեցած է Ալեքսանդր Գլազունովի, Մաքսիմ Գորկիի եւ Յովհ. Թումանեանի հետ: Ալ. Սպեն – դիարեան 1924ին հաստատուելով Երեւան դարձած է հիմնադիրը երաժշտական հրա – տարակչութեան եւ սեղմոնիք նուագա – խումբի: Երեւանի մէջ գրած է իր «Երե – ւանեան էքթիւտները», «Ալմաստ» օփերան եւ այլ գործեր: Ներկայիս Երեւանի օփե – րան կը կրէ Ալ. Սպենդիարեանի անունը:

Ստեփանաւանը, ըսուած է Հանրապե – տարանին մէջ, Հայաստանի քաղաքներէն է (նախկին Ջալալօղլին), նոր անունը տրուած է ի պատիւ Ստեփան Շահում – եանի: Կը գտնուի Զորագետի ալ ափը եւ ունի 14·500 բնակիչ: Քաղաքի ձեռնար – կութիւններէն են «Արդիւնաբերական կապ», գարեջուրի, իւղի եւ պանիրի, ղուլպայի, գորգի, կահաւորման գործա – տուները: Քաղաքը ունի նաեւ դիւղա – տնտեսական ուսումնարան, ժողովրդա – կան թատրոն, Ս. Շահումեան տուն – թանգարան:

Ստեփանակերտը (մինչեւ 1923, Խան – քենդ), որուն նոյնպէս տրուած է Ստ. Շահումեանի անունը, Լեռնային Ղարա – բաղի Ինքնավար Մարզի կեդրոնն է, 33 հազար բնակչութեամբ: Քաղաքը կ'ար – տադրէ Մարզի ամբողջ արդիւնաբերու – թեան կէսը: Ստեփանակերտ թեթեւ արդիւնաբերութեան մեծ կեդրոնն է, ունի մեքենաքար, կօշիկի, գորգի գործատուներ, ինչպէս նաեւ շինանիւթերու, ասֆալտ – կրաճոյլի, կահաւորման եւ այլ գործա – տուներ: Քաղաքին մէջ կան նաեւ ման – կավարժական հիմնարկութիւն, դիւղա – տնտեսական ուսումնարան, երաժշտական դպրոց եւ թատրոն:

Ստեփանոս Տարօնցիի (Ասողիկ) նուիր – ուած յօդուածին մէջ նշուած է ժ–ԺԱ. դա – րերու հայ պատմիչի «Պատմութիւն տիե – զերական» աշխատութիւնը, զոր հեղի – նակը դրած է Սարգիս կաթողիկոսի (992–1019) յանձնարարութեամբ: Աշխատու – թիւնը հարուստ նիւթ կը պարունակէ Հա – յաստանի եւ դրացի ժողովուրդներու պատմութեան, ինչպէս նաեւ ռուս–բիւ – զանդական եւ բիւզանդական – պուլկա – րական յարաբերութիւններու վերաբեր – եալ:

Փոխ–դնդապետ Նելսոն Ստեփանեանի մասին հետեւեալը գրուած է Հանրագի – տարանին մէջ· «Սորհ. Միութեան կրկ – նակի հերոս, փոխ–դնդապետ Նելսոն Ստեփանեան աւարտած է օդանաւորդու – թեան դպրոցը, երկրորդ աշխարհամար – տին կռուած է Գերմանացիներուն դէմ՝ Օդեսայի եւ Մերճալթիքի ռազմաճակա – տին վրայ: Ան 229 ռազմական թռիչք կա – տարած է, անձամբ մասնակցած թշնա – միի 53 նաւերու քանդումին: Զոհուած է Լատվիա, պարգեւատրուած է Լենինի եր – կու, կարմիր դրօշի երեք շքանշաններով: Իր անունը կը կրէ խորհրդային մեծ ձըկ – նորսանաւերէն մէկը: Հերոսի կիսանդրին դրուած է Երեւան, ինչպէս նաեւ իր ծնըն – դավայր՝ Լեռնային Ղարաբաղի Շուշի քաղաքը»:

Գիտնական–գործ Սուրէն Ստեփանեան (1895–1971) մասնագիտական կրթութիւն ստացած է Մոսկուա եւ 1927ին հաստատ – ուած Երեւան: Ան հեղինակն է Խաչատուր Աբովեանի, Դուկաս Ղուկասեանի (Երե – ւան), Լենինի (Գորիս) արձաններու եւ այլ յուշարձաններու:

Հանրագիտարանը յօդուածներ նուիրած է նաեւ Սորհ. Միութեան Գիտութիւննե – րու Ակադեմիայի թղթակից – անդամ Յովակ Ստեփանեանի (1910), որ աւար – տած է Մոսկուայի Մանկավարժական հիմնարկութիւնը եւ 1965էն ի վեր կը ղե – կավարէ Սորհ. Միութեան Գիտութիւննե – րու Ակադեմիայի փիլիսոփայութեան հիմնարկութեան բաժիններէն մէկը:

Սորհ. Հանրագիտարանի 24րդ հատորի հայկ. բաժինը վերջ կը գտնէ Ստեփան Օրբելեանի նուիրուած յօդուածով, որուն մէջ կ'ըսուի թէ ԺԳ դարու հայ անուանի պատմիչը ունի իր ժողովուրդի պատմու – թեան տարբեր շրջաններուն նուիրուած արժէքաւոր հետազօտութիւններ:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (295)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ա. ՄԱՒ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԳԵՏՆԱՓՈՐՆԵՐԸ

Վեց լեռնականները առանց որեւէ հետա – քրքրութեան կեղծ նաւավարին երեսը նայեցան:

— Առանկ ըլլալը հաստատուա՞ծ է, հարցուց վեց լեռնականներէն այն որ մին – չեւ այն ատեն միայն ինքը խօսած էր:

— Այս գիշեր Օլիվոլօ կղզին եկաւ գիս ձերբակալելու համար: Այնպէս չէ՞, կի – տօ ձէնարօ:

— Այո, այնպէս է, պատասխանեց ոս – տիկանապետը: Բայց ձեզ ձերբակալելը իմ պաշտօնս էր եւ պարտականութիւնս էր որ պիտի կատարէի:

— Խոստովանեցաւ, բերնովը խոստո – վանեցաւ, ըսաւ լեռնային դատաւորներէն մին վճռական չեչտով մը: Ասկէ աւելի հարցաքննելը աւելորդ է··· լեռնականնե – րու օրէնքը պէտք է գործադրուի:

Ապա ոտքի ելլելով չարունակեց·

— Կիտօ ձէնարօ, ձեր պաշտօնն է մեզ հալածել, մեզ, կեղեքուած ժողովուրդի մը անկախութեան եւ ազատութեան ռահ – վիրանները: Մենք պատերազմ հռչակած ենք վենետիկեան այն դասակարգին դէմ որուն ներկայացուցիչն էք դուք հոս: Մեր մէջէն ով որ բռնէք, ձեր օրէնքով զայն մահուան կը դատապարտէք: Իսկ մեր օրէնքն ալ ձեզ թշնամի համարելով մահուան կը դատապարտէ: Կիտօ ձէնար – րօ, մեռնելու պատրաստուեցէք:

— Դատապարտեալին կողմէ կը պա – հանջեմ որ ինքզինքը պաշտպանելու ի – րաւունք տրուի իրեն, ըսաւ Ռոլան:

Վեց դատաւորները, զարմանահար, Քանտահանոյի նայեցան:

— Այնպէս թող ըլլայ, թող լսօսի, ըսաւ գատաւորներուն նախագահը: Իմացա՞ր, Կիտօ ձէնարօ: Մենք ձեզ թշնամի կը հա – մարինք եւ ձեզ մահուան կը դատապար – տենք անոր համար որ դուք ալ մեզ մահ – ուան պիտի յանձնէիք այն պարագային որ մենք մին բռնէինք: Մեր յարգելի եւ սիրելի հրամանատարը, այն մեծ մարդը որ մեզի կեանքին ինչ ըլլալը սորվեցուց, այդ վեհանձն մարդը կ'ուզէ որ դուն ինքզինքդ պաշտպանես: Ուրեմն պաշտ – պանէ ինքզինքդ եւ չանաս համոզել մեզ որ մահուան արժանի չես: Եթէ յաջողիս, կեանքդ թերեւս ազատես: Ասօսէ, կատար – եալ անաչառութեամբ եւ անկողմնակա – լութեամբ քեզ մտիկ պիտի ընենք:

— Դուք դատաւոր չէք որ կարենաք զիս դատել, ըսաւ Կիտօ ձէնարօ:

— Մեզ դատապարտող դատաւորները մենէ աւելի՞ արդար դատաւորներ են:

— Այո, որովհետեւ անոնք մեր օրէն – քին անունովը կը դատեն:

ՄԻՇԷԼ ՋԵՎԱԽՕ

(Շար.)

Պ. Մազհուտ Պէրպէրեան, Տիկին Զուարթ Փօլատեան, այրի Տիկին ԿուրՋիկլուեան, այրի Տիկին Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գիւղիրեան եւ զաւակ – ները, Տոքթ. Մխրան ԿուրՋիկլուեան, ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ մօ – տիկ բարեկամները խոր կսկիծով կը ծա – նուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ (ՌՈՊԻՐ) ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 44 տարեկանին Մարտ 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Մարտ 8, ժամը 14·15ին փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փա – րիզիէն դերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքա – տեղին 6 Ռիւ Շառլ–Միշէլ։ Կարեւոր օրա – կարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, ժամը 20·30ին, 9, Ռիւ տը Մատրիտ։ Օրակարգ.— Տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան, ընտրու – թիւն եւ զանազան հարցեր։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ցորեքշաբթի, Մարտ 9, ժամը 20·30ին Անիէռի Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սո – սիալի մէջ։

LE CENTRE CULTUREL ARMENIEN
ST-GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
St-Cyr au Mont1d'Or
CONFERENCE
le Vendredi 11 Mars à 20 h. 45
Dr. AGOP TERZIAN
Astronome à l'observatoire de Lyon
« L'ASTRONOMIE ARMENIENNE
A TRAVERS LES SIECLES »

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Ուրբաթ, Մարտ 11, երեկոյեան ժամը 7·30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Հսկումի բացառիկ ժամերգութիւն։ Աղարտղու – թեանց ներկայ կը գտնուի եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս – նակցութեամբ փարիզեան չորս եկեղեցականներու։

ԿԸ ՓՆՏՐՎԻ

Ամերիկայէն Տիկին Արմաւիր Ղուկաս – եան (Յնեալ Փաշայեան) կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Փաշայեանը (Կիւ – րինճի) որ Ֆրանսա կ'ապրի եղեր, բայց 1929էն ի վեր իր եղբօրմէն լուր չունի։ Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն որ հաճին իմացնել Սարգիս Համասեանի՝

51, Rue des Petites Maries
13001 MARSEILLE

Հ. Բ. Ը. Մ.

երաժշտական երեկոյ
Նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ

կը մասնակցին
Յակոբ Քէօսէեան (բանաստեղծ)
Արմինէ Գասպարեան (դաշնակ)
Վիրժինի Փաթթի (սոփրանօ)
Ռընէ Մասիս (պարիթոն)

Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 21ին

Ալեք Մանուկեան Մշ. կեդրոնին մէջ
118, Փուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ

Մախքերու մասնակցութիւն 15 *ֆր.*

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ
ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Նոր ստացաւիճ Մարսէյլի եւ շրջանի ենթացանկերը, որոնց ընդհ. գումարը 246 հազար 534 յայտարարուեցաւ ատենին։

Մաս մաս եւ յաջորդաբար պիտի հրատարակենիճ այս ենթացանկերը ՄԵՐ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ մէջ։ Կը խնդրենիճ ուրեմն նուիրատուներէն որ համբերեն...։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿՈՂՄԷ

Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պալոյեան 3000, Տէր եւ Տիկ. Ս. Քէօսէեան 350, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Շէլէլէքեան, Տէր եւ Տիկ. Դերձակեան, Տէր եւ Տիկ. Այրապետեան, Տէր եւ Տիկ. Շեւոտեան, Տէր եւ Տիկ. Նաճարեան 300ական, Տէր եւ Տիկ. Ճամուզեան 250, Աբգումանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Քիւփէլեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Զաքոյեան, Տէր եւ Տիկին Պապայեան, Տէր–Գասպարեան ընտանիք 200ական, Պ.Պ. Մանուկ Նահապետեան, Յակոբ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ. Մինաս Ֆըրանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Մազէթ, Տէր եւ Տիկ. Թիւթէլեան, Պ. Թերօ Գլինճեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան, Տիկին Զաքարեան, Հայ Արեւոյչներ, Տէր–Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկ. Կոմէդ, Տէր եւ Տիկ. Գամպէրեան, Մ. Սողոմոնեան, Տիկ. Պապիկեան եւ որդիք, Տէր եւ Տիկին Լէոնար Զէքինէ, Պ. Յովհ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկ. Փօլատեան, Տէր եւ Տիկ. Թաղթալեան, Տէր եւ Տիկ. Զարիքեան, Պ. Սուրէն Մելիքեան, Տէր եւ Տիկ. Ազապեան, Տէր եւ Տիկ. Աստիկ Աչճեան, Պ. Գուլումճեան, Պ. Փիրանեան, Մկրտիչեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Աբրահամեան, Սարգիսեան ընտանիք, Նոր Սերունդ 100ական Պ. Ստեփան Ազապեան 70, Պ. Ժան–Փօլ Սարգիսեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ժան Շամբրեան, Տէր եւ Տիկ. Զաքչարեանի, Պ. Հէնրի Ասեաիքեան, Տէր եւ Տիկ Պոչ, Տիկ. Գուլումճեան, այրի Տիկ. Գոհար Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Նահապետեան, Պ. Ֆիլիպէրթ եւ Տիկ. Ագնիւ, Պ. Հրաչ Նազարեան, Տիկ. Զապէլ Աբգումանեան, Տէր եւ Տիկ. Կիւզէլեան, Տէր եւ Տիկ. Գարակէօզեան, Տիկ. Սարեան, այրի Տիկ. Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկ. Պետոյեան, Տիկին Տօնապետեան, Ժ.Ա.Ֆ., Տիկ. Բամպակեան (Լա Սիոթա) 50ական, այրի Տիկին Պէկեան 30, Տիկ. Սահակեան, Տիկ. Աբրանեան, մի ոմն, Տիկ. Կարապետեան 20ական, Օր. Արշալոյս Թուլումճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Քանիքեան 20։

դումար 10300
Հինգ տոլար (24 ֆր.) 24
ընդհ. գումար 10324

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, Rue St-Bazile, 1300: MARSEILLE

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՐԱՀԻ ԵՒ ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 20·30ին

կը նախագահէ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

կը խօսին՝

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբի կողմէ ուղերձ՝ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Օր. Վ. Յակոբեան, Պ.Պ. Վ. Ճառայեան, Մ. Տէրոյեան, Կ. Թէրզեան, Գ. Պոզուլեան եւ Մ. Պապոշեան

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խոսրով Անդրէասեանի մահուան առ – թիւ, Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Մի – ութիւնը 100 ֆր. կը նուիրէ Լիբանանի հայ աղէտեալներուն։

(*Ստանալ «Յառաջ»էն*)։

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

Հայաստանը՝ անցեալին եւ ներկային

Պր. Յովհ. Ճէրէճեան — ՇԻՐԱՋ – (եղբայրը Նիսի Հոդեւոր Հովիւ՝ Տարօն վարդապետ Ճէրէճեանի) ամենաժուա – րին պայմաններու մէջ կրցած է չքնել Սո – վետական Հայաստան եւ լուսանկարել մեր անցեալի արժէքները։

Կը հրաւիրուի Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն լու – սարձակման, չուրջ 200 տիափոզիթիֆ – ներու, Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին, ԱՐՏԻՍՏԻԲի սրահին մէջ, 27 Պուլվար Տիւպուշաժ, Նիս։

Գեղարուեստական բաժին մը եւս կը ճոխացնէ օրը։

— ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ —

Նախաճեռնութեամբ կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30ին
SALLE DES FETES DE SEVRAN
երեք նուագախումբ
« ՎՏԱՆԳ » « ՅԱՂԹԱՆԱԿ »

ՊԵՏԻԿ

երկու պարախումբ
« *ՄԻՆԻ ՍՕՍԻ* » « *ՆԱՑԻՐԻ* »
Մուտք 20 ֆրանք

Pâques en Arménie

DU 4 AU 15 AVRIL — DU 8 AU 22 AVRIL

Prévoyant : logement en 1ère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V
Մարտ 13, Կիրակի, ժամը 15–24
կը նախագահէ ԳԱՌՋՈՒ
ՅԵՐԵԿՈՑԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կը մասնակցին
ԺԱՒ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով
եւ ՆԱՑԻՐԻ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ELECTION MISS CROIX ROUGE
PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES
par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.
« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »
Vus par le Dr. M. ATAMIAN
(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985–36–53 — *վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին*
Մուտք 35 ֆրանք — Ուսանողներու համար 20 ֆր.

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՊՐԻԼ 20 — ՄԱՅԻՍ 5

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել
Պ. Ճէզվէճեան — Պերլիւֆ Հաստատութիւն — 236–54–48 փոսք 15
Վ. Նաւասարդեան 985–36–53
Ր. Ադամեան 893–15–65

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
9
MERCREDI
9 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·808

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.808

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՐԱՒԸ ԿՒԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴԱՐԻՐ

— o —

ՖՐԻՆՃԻԼ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ՖՐԱՆՍԱ ՄԻՋԱՄՏԷ

— o —

Կռիւները չատ բուռն են Լիբանանի հարաւը, ուր պաղեստինեան տարբեր խմբակցութիւններ իրարու դէմ կը կռուին։ Միայն վերջին 24 ժամուան ընթացքին 25 մեռեալ կար եւ 35 վիրաւոր։ Պաղեստինեան «Մերժումի Ճակատ»ը, որ որեւէ դիմում չընդունիր, ծանր բախումներ ունեցած է Սայքայի հետ, որ պաղեստինեան այն չարժումն է որ Սուրիոյ հովանաւորութիւնը կը վայելէ։ Այս վերջին երուն օգնած են Ֆաթհի եւ պաղեստինեան ժողովրդական ճակատի ռազմիկները։ Վերջին լուրերու համաձայն Սայքան տէր դարձած էր Նապաթիէհ քաղաքին, ուր եւ որու չուրջ տեղի կ'ունենային կռիւները։ Ինչ որ տարօրինակ է այն է որ մինչ նախագահ Սարգիս կ'ուզէ որ ՄԱԿի ուժերը գան եւ հսկեն Լիբանանի այդ չրջանը, նախկին նախագահը՝ Ֆրէնճիէ կ'ուզէ որ այդ դերը կատարէ Ֆրանսան։ Ասիկա առաջին հրապարակային ընդդիմութիւնը կը նկատուի Սարգիսի որեւէ ծրագրին դէմ, անոր իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր։

× Երեք չաբթուան ընթացքին հարաւ-Լիբանանի մէջ կռիւներու ընթացքին 400 հոգի մեռած է։

× Նախագահ Սատաթ կը վստահեցնէ Թայմին որ պաղեստինեան կազմակերպութիւնը պատրաստ է հաշտութիւն կնքելու Իսրայէլի հետ եւ ընդունելու պաղեստինեան փոքր-Պետութեան մը ստեղծումը։ Բոլորովին նոյն բաները չըսեր սակայն յանուն ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) Ֆարուք Քաատումի, որ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է ամերիկեան Նիւզուիք պարբերականին։ Նախ ՊԱԿը չէ հրաժարած դարաւոր Պետութեան վերահաստատումէն ամբողջ Պաղեստինի մէջ։ ՊԱԿը որամադիր է ճկուն ըլլալու բայց եթէ քաղաքական եւ դիւանագիտական փորձերը տեղ մը չյանգին ՊԱԿը կը վերսկսի իր պինեալ պայքարը։ Քաատումի համար կարգադրութիւնը կ'անցնի երեք հանգրուանէ.— Ա.) Վերադարձ 1967ի պիծերուն, Բ) Վերադարձ 1948ի պիծերուն եւ Գ) Պաղեստինի ժողովրդավար Հանրապետութեան մը հաստատում։

ՔՈՆՔՈՐՏ՝ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԿՐԿԻՆ ՑԵՏԱԶԳՈՒԵՑԱՒ

Նիւ Եորքի օղակայանին պատկան իշխանութիւնները անգամ մը եւս եւ ցնոր անօրինութիւն յետադիմեցին այն որոշումը (հաւանաբար ժխտական) զոր պիտի տային Հինդշաբթի Քոնքորտի էջքի արտօնութեան չուրջ։ Տրուած բացատրութիւնն այն է որ Քենըտի օդակայանին իշխանութիւնները ուզած են ընթացք տալ էնվայրընմընթալ եւ Պրիքիշ էյո-Ուէյզ ընկերութեանց դիմումներուն բայց կը կարծուի որ իրականին մէջ Քարթըը նախընտրած է քիչ մըն ալ ժամանակ հաւիլ, քանի Երեքշաբթի օր Մեծն Բրիտանիոյ Նախարարապետը՝ Քալական Քոնքորտով Ուաչինկթըն կը հասնէր։

Ամէն պարագայի մէջ այս հարցը յաջողած է միացնել Ֆրանսական բոլոր հոսանքները այնպիսի աստէն մը երբ բաժնուած են բոլոր հարցերու չուրջ։ Արդարեւ աջէն ձախ բոլորը մէկ ճակատ կազմած են բողոքելու համար ամերիկեան դիրքին դէմ։

Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Նիւ Եորքի Հրեաները դեր խաղացած ըլլան այս դիրքին մէջ, դաս մը տալու համար Ֆրանսայի, անոր վարած արաբասէր քաղաքականութեան դէմ։

Քանի մը տողով

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրապայքարը կը չարունակուի նոյն ձեւով։ Կը թուի թէ մեծամասնութիւնը որոշած է վերջ տալ ներքին կռիւներու եւ Շիրաք, առջի օր զբաղած է միայն ու միայն ընկերվարական – համայնավար ճակատին դէմ պայքարը սաստկացնելով, տեսակ մը «խաչակրութիւն»։ Շիրաք կը գտնէ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի չներէ Միթերանի, իր պատմական սխալը, համայնավարները տանելով Թաղապետութեանց մէջ։ Գալով Միթերանի, Պորտոյի մէջ յայտարարեց թէ այլեւս անհատական չի նկատեր Ազգ. Ժողովի լուծումը եւ կանխահաս ընտրութիւններ։ Ըսաւ նաեւ թէ քնութեան պաշտպանները (էքոլո – ժիսթ) պէտք է ընտրեն ձախի թէ աջի միջեւ բայց անոնք (որ ձայներու 12 առ հարիւրը կ'ապահովեն Ա. չրջանին) ըսին թէ որեւէ հրահանգ պիտի չտան իրենց քուէ տուողներուն, Բ. չրջանին համար։

«ՍԵՒ ՇԱՐՔ»ի հիմնադիրը՝ Մարսէլ Տիւհամէլ մեռաւ 77 տարեկանին։ Բազմակողմանի տաղանդի տէր, անցած էր ամէն կողմէ եւ ամէն արհեստ կատարած։ Պոլսոյ մէջ կը ծանօթանար ժաք Փրէվէրի եւ Իվ Թանկիի, երբ միայն խենթ երիտասարդներ էին։ Այլեւս պիտի չբաժնուէին։ Բ. պատերազմէն ետք է որ 14րդ ուիսքինն կը յայտնի պայմանագրութիւն մը ձեռք ձգել Փիթըր Զէննէէն, կասթոն կալիմարի հաշուոյն եւ որով հիմնել նշանաւոր «Սեւ Շարք»ը։

(Արմէնփրէս, Փետր· 23 – Մարտ 1)

ՈՏՆԱԴՆԴԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺԻՆ ԲԱԺԱԿ

Խորհ· Միութեան ոտնագնդակի բաժակի աւարտական մրցումը տեղի կ'ունենայ Օգոստ· 13ին։ Բարձրագոյն Լիկայի խումբերու պայքարը կը սկսի Ապրիլ 10–11ին տեղի ունենալիք երկրորդ չրջանի խաղերէն ետք։ Իր առաջին հանդիպումը «Արարատ» կ'ունենայ «Սպարտակ» – «Կոլխոզչի» մրցման յաղթողին հետ՝ Երեւանի մէջ։

×

ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿԻ ՀԱՅ ԱԽՈՑԵԱՆՆԵՐԸ

Վորոշիլովգրադի մէջ տեղի ունեցած փինկ-փոնկի խորհրդային ախոյեանութեան մրցումներուն Հայաստանի մարզիկները չահած են բարձրագոյն երկու պարգեւ –

է քիչ մըն ալ ժամանակ չահիլ, քանի Երեքշաբթի օր Մեծն Բրիտանիոյ Նախարարապետը՝ Քալական Քոնքորտով Ուաչինկթըն կը հասնէր։

Ամէն պարագայի մէջ այս հարցը յաջողած է միացնել Ֆրանսական բոլոր հոսանքները այնպիսի աստէն մը երբ բաժնուած են բոլոր հարցերու չուրջ։ Արդարեւ աջէն ձախ բոլորը մէկ ճակատ կազմած են բողոքելու համար ամերիկեան դիրքին դէմ։

Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Նիւ Եորքի Հրեաները դեր խաղացած ըլլան այս դիրքին մէջ, դաս մը տալու համար Ֆրանսայի, անոր վարած արաբասէր քաղաքականութեան դէմ։

Քանի մը տողով

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրապայքարը կը չարունակուի նոյն ձեւով։ Կը թուի թէ մեծամասնութիւնը որոշած է վերջ տալ ներքին կռիւներու եւ Շիրաք, առջի օր զբաղած է միայն ու միայն ընկերվարական – համայնավար ճակատին դէմ պայքարը սաստկացնելով, տեսակ մը «խաչակրութիւն»։ Շիրաք կը գտնէ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի չներէ Միթերանի, իր պատմական սխալը, համայնավարները տանելով Թաղապետութեանց մէջ։ Գալով Միթերանի, Պորտոյի մէջ յայտարարեց թէ այլեւս անհատական չի նկատեր Ազգ. Ժողովի լուծումը եւ կանխահաս ընտրութիւններ։ Ըսաւ նաեւ թէ քնութեան պաշտպանները (էքոլո – ժիսթ) պէտք է ընտրեն ձախի թէ աջի միջեւ բայց անոնք (որ ձայներու 12 առ հարիւրը կ'ապահովեն Ա. չրջանին) ըսին թէ որեւէ հրահանգ պիտի չտան իրենց քուէ տուողներուն, Բ. չրջանին համար։

«ՍԵՒ ՇԱՐՔ»ի հիմնադիրը՝ Մարսէլ Տիւհամէլ մեռաւ 77 տարեկանին։ Բազմակողմանի տաղանդի տէր, անցած էր ամէն կողմէ եւ ամէն արհեստ կատարած։ Պոլսոյ մէջ կը ծանօթանար ժաք Փրէվէրի եւ Իվ Թանկիի, երբ միայն խենթ երիտասարդներ էին։ Այլեւս պիտի չբաժնուէին։ Բ. պատերազմէն ետք է որ 14րդ ուիսքինն կը յայտնի պայմանագրութիւն մը ձեռք ձգել Փիթըր Զէննէէն, կասթոն կալիմարի հաշուոյն եւ որով հիմնել նշանաւոր «Սեւ Շարք»ը։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

Ներ։ Բագրատ Բուռնազեան – Սարգիս Սարխոյեան, ինչպէս նաեւ էմիլիա Անտոնեան – Սարգիս Սարխոյեան զոյգերը յաղթական հանդիսացած են բոլոր զոյգ խաղերուն մէջ եւ արժանացած՝ ոսկէ մետալի։ Անհատական մրցումներուն պրոնզէ մետալ չահած են Բուռնազեան եւ Նարինէ Անտոնեան, փոքր քոյրը՝ էմիլիայի։ Խմբական դասաւորման մէջ Հայաստանի խումբը զրաւած է Գ· տեղը։

×

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 125–ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՄԷՋ

Աբովեան քաղաքի հիւսուածեղէնի գործատան մէջ տեղի ունեցած է բանաստեղծութեան երեկոյթ մը, նուիրուած Պետրոս Դուրեանի ծննդեան 125ամեակին։ Գրասէրներու ընկերութեան Աբովեանի բաժնի պատասխանատու քարտուղարը՝ Ա· Յակոբեան, խօսած է բանաստեղծի կեանքին ու գործին մասին։ Գրական խմբակի անդամները կարդացած են Դուրեանի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ։ Նման երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցած է արհեստավարժ – թեքնիք ուսումնարանին մէջ։

×

ԳՐԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՍԿՍԱԾ Է ԳՈՐԾԵԼ

Հայաստանի Գրողներու տան առընթեր նոր թատրոնը իր գործունէութիւնը սկսած է «Վահագնի ծնունդը» գրական – երաժշտական թեմադրութեամբ։ Անդրանիկ ներկայացման ընթացքին դերասանները հատուածներ կարդացած են «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութենէն եւ քերթուածները՝ Նարեկացիէ, Պէշիկթաշլեանէ, Վարուժանէ, Դուրեանէ եւ այլ դասական բանաստեղծներէ։ Թեմադրութեան երաժշտական ձեւաւորումը ըրած է երաժիշտ Գարեգին Գրիգորեան։

×

ԱԿԱԴ· ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻՆ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Աշտարակի մէջ գիտական Նորայր Սիսակեանի անունը կրող փողոցի վրայ գտնուող երիտասարդական նորակառոյց պալատին առջեւ բարձացուած է յուշաքար մը որուն վրայ պիտի դրուի հայ ակադեմականին կիսանդրին։ Հայ գիտնականի ծննդեան 70ամեակին առթիւ, Աշտարակի դպրոցի դրադարանը կոչուած էր իր անունով։ Վերջերս, ողբացեալ ակադեմականի այրին՝ Վերա Սիսակեան, Մոսկուայէն Աշտարակի դպրոցը ղրկած է իր ամուսնոյն անձնական կարգ մը իրերը, գիրքեր, նկարներ եւայլն։

×

ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ՝ « ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

Բեմադիր Հենրիկ Մալեան աւարտած է «Նահապետը» անունով չարժանկարի նկարահանումը, ըստ Հրաչեայ Քոչարի համանուն վիպակի։ Շարժանկարը կը ներկայացնէ կեանքը անոնց, որոնք 1915ի ցեղասպանութեան արհաւիրքները տեսած եւ ապա հաստատուած են Հայաստան։ Հայ բեմադիրին անունը ծանօթ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ՌՈՒԲԻԷՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— o —

Քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուի Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը՝ Ռ· Պարսամեան որ պաշտօնական հրաւէրով եկած է Լուվրի թանգարանին յանձնելու համար Հայաստանի կառավարութեան կողմէ նուիրուած խաչքար մը։

կարգ մը ժապաւէններու գծով։ Այսպէս, ան է որ պատրաստած է «Եռանկիւնի» ժապաւէնը, որ գնահատուեցաւ Կիեւի փառատօնին կողմէ եւ ժապաւէնին չնորհիւ բեմադիրը արժանացաւ Հայաստանի պետական մրցանակին։ Հենրիկ Մալեանի բեմադրութեամբ պատրաստուած են նաեւ «Նուագախումբի տղաները», «Ճանապարհ դէպի կրկէս», «Հայրիկ», «Մենք ենք, մեր սարերը» ժապաւէնները։ Վերջինս արժանացած է Իտալիոյ, Համայնավար կուսակցութեան օրկան «Ունիտա» թերթի մրցանակին։

×

«ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳ–77» ՓԱՌԱՏՕՆԻ ՀԱՅ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է «Քաղաքական երգ–77» փառատօնը, որուն մասնակցած են Մոսկուայի, Կիեւի, Խորհրդային Միութեան այլ եւ այլ քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Պուլկարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Հունգարիոյ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու չուրջ երեսուն երգ ու նուագի խումբեր։ Վեց օր տեւող համերգներու վերջաւորութեան կատարուած է մրցանակաբաշխութիւնը։ Փառատօնի առաջին մրցանակը չահած են Վիլնիւսի Հարտարագիտական հիմնարկութեան, Ռիգայի եւ Սոֆիայի համալսարաններու խումբերը, երկրորդ մըցանակին արժանացած է Երեւանի համալսարանի «Նոյիրի» խումբը։ Անհատ մեկնարկուներու համար սահմանուած առաջին մրցանակը տրուած է Պոսթընի Հայ Փօլ Շահինեանի, որ կ'ուսանի Երեւանի համալսարանի նախապատրաստական Ֆաքիւլթէի մէջ, իսկ երկրորդ մրցանակը՝ Երեւանցի երգչուհի Տաթեւիկ Բաբլոյեանի։

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Մարտ 6ի թիւին, 6րդ էջ 3ար· Փիւրֆեեանի « Հայկ· Սովետական Հանրագիտարան » յօդուածին շարունակութեան Ա· սիւնակին վերջին մասը տողերը իրար խառնուած ըլլալով, անհասկնալի դարձած է։ Կը վերհրատարակենք նախավերջին պարբերութեան կէսէն մինչեւ յաջորդ սիւնակին սկիզբը։—

« ... Առանց բաժնելու ամանգ հիասկական խանգավառութիւնը այս սահմանումներու եւին գտնուող ենթադրեալ « ազգայնապաշտութեան » հանդէպ (ընկերվարականին համար, որ եմ՝ ազգը ոչ մէկ առեն աւելին է քան պատմական երեւոյթ մը), անոնց մէջ անգամ մը եւս կը գտնեմ մարքսեան ընկերվարութեան ապազաւանապաշտացումի քանի մը ոչ արհամարհելի տարրեր, որոնք միայն բարենչան կրնան ըլլալ։

ՀՍՀՀը միւս կողմէ պիտի չկարենար խուսափիլ ժամանակակից պատմագրութեան մէջ, մեծապետական «եսասիրութենէ» ան կը հաստատէ — ինչ որ հեռու չէ ճշմարտութենէն, որ եւն·, եւն· »։

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

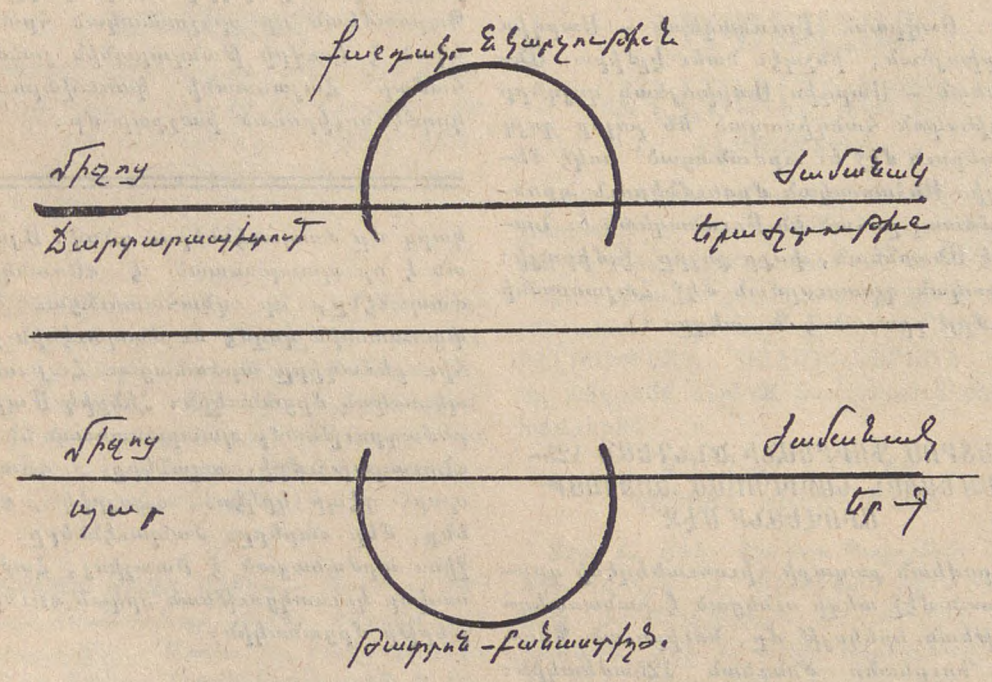
Գրեց՝ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ.— ՊԱՏԿԵՐԱՒՈՐ ԵՒ ԲԵՄԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կապը գնողը երաժշտութիւնն է, որ սահմանուած է զգացում մը արտայայտելու, եւ երկրորդաբար միայն զաղափար մը. նոյնիսկ երբ կարելի ըլլայ, ինչպէս վակնէրի մօտ, հրաշալիօրէն բնութեան նմանիլ. բայց այդ պարագային ալ կրնայ ըլլալ նաեւ բնութեան այն տեսարաններուն նմանիլ միայն որոնք ինքնին օժտուած են երաժշտական տարրով մը, ինչպէս հովը, որոտումը:

Ճարտարապետութիւն — Քանդակագործութիւն + Նկարչութիւն — Երաժշտութիւն
Պար — Թատերգութիւն + Բանաստեղծութիւն — Երգ

Պարը ուղղակի յարաբերութիւն ունի երաժշտութեան հետ ուր զգացում մը կը յայտնէ. որովհետեւ պարը ունենալու համար չի բաւեր մարդը, պէտք է նաեւ շարժումը. ո՛չ որեւէ շարժում այլ շարժում մը որ տեղ գտնէ միջոցին մէջ. ուստի միջոցը պարի էական տարրն է:

Թատրոնն ալ զգացում կ'արտայայտէ, խօսքով, որուն կը միացնէ բեմական ներկայացումը որ քանդակային աշխարհին կը մօտեցնէ զայն:

Բանաստեղծութեան եւ նկարչութեան մէջ ունինք առարկան, իրականութիւնը վերածուած եւ անկատար. (նկարչութեան մէջ իրականութեան ծաւալն է վերածուողն ու ամփոփուողը, բանաստեղծութեան մէջ՝ խօսքը): Ոչ միայն զգացումի արտայայտութիւն՝ այլ զաղափարի, չնորհիւ ձայնին, խօսքին, միանալով նկարչութեան եւ երաժշտութեան:

Երգը բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն է միաժամանակ:

Դ.— ԿԱՊԸ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՏԱՐԲԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Ճարտարապետութիւն (զաղափար)
Քանդակագործութիւն + Նկարչութիւն (բնութիւն)
Երաժշտութիւն (ենթակայ)

Երաժշտութիւնը ինքնին զգացումի արտայայտութիւն մըն է, անձնական զգացումի մը որ կը ճուլուի տիեզերական զգացումի մը մէջ:

Բնութիւնը կրնայ ներկայացնել միայն հոն ուր կապ մը գոյութիւն ունի ձայնին հետ. հրդեհ, որոտում, հով:

Նկարչութեան եւ քանդակագործութեան մէջ հիմնական առարկան թանձր բայեալ իրն է, ուսկից կը ծնանի իր սերտ յարաբերութիւնը բնութեան հետ:

Ճարտարապետութեան մէջ գաղափարն է կապը ստեղծողը. արդարեւ, միջոցը ինքնին գոյութիւն չունի. մտքի ծնունդ է, հիմ ունենալով իրը, որ կարելի կը դարձնէ անոր գոյութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒՏԱՓԵՇՏԻ ՄԷՋ

Վիէննա (Յառաջ).— Պուտափեշտի Ազգային Գեղարուեստական Թանգարանի տնօրէնն՝ Կոմպոզ Քարոյ խանդավառ հայասէր մըն է ու մասնագէտ հայկական ճարտարապետութեան եւ հին հայ գորգարուեստի պատմութեան:

1972ին հունգարերէնն լեզուով իր գրած եւ ապա գերմաներէնի թարգմանուած

Ե.— ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԵՂԱՇԵՐՔԻ ՋՈՒՄԻՆ ՄԷՋ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՊԸ

Իւրաքանչիւր արուեստ ունի իր յատկանշական օրէնքները: Որքան ալ արուեստները միաժամանակ կարենան զարգանալ, կայ միշտ տիրապետող արուեստ մը, որուն օրէնքները կը գերակշռեն միւս արուեստներուն վրայ: Այսպէս օրինակ, յունական տաճարին մէջ, կայ անշուշտ միջոցին իրականացումը, որով ճարտարապետութիւն, բայց հոն միջոցը վերածուած է նուազագոյնի, որովհետեւ աւելի ջանք թափուած է քանդակագործ նրբութիւն տալ բովանդակութեան: Դարը քանդակին տիրապետութեան ներքեւ ըլլալով, բոլոր միւս արուեստները ենթակայ էին անոր:

Առնենք բիւզանդեայ արուեստը: Նախ կը նշմարենք ճարտարապետութեան ծաղկումը (հայկական, բիւզանդական): Մինչեւ զարուն, քանդակագործութիւնն ու նկարչութիւնը մանրամասնութիւններ են, որ կ'ենթարկուին ճարտարապետական օրէնքներուն. կամաց – կամաց է որ տաճարներու պատերէն կը բաժնուի (քանդակագործութիւնը) 16րդ դարուն ան – կախ գոյութիւն մը ունենալու համար, եւ արդէն այդ շրջանին քանդակի օրէնքն է որ կ'առաջնորդէ նաեւ ճարտարապետութիւնը:

«Պատոք» շրջանին, նկարչութիւնն է գերիշխողը ճարտարապետութեան վրայ, դիծերու, ծաղիկներու, հարթաքանդակներու առատութեամբ:

Իսկ անցեալ դարուն ո՞ր արուեստն է գերակշռած:

Անուանի ճարտարապետնե՞ր — տարակուսելի:

Քանդակագործնե՞ր — մի քանի հատ:

Նկարիչնե՞ր — բան մը աւելի:

Բայց 19րդ դարը եղաւ գերազանցօրէն մեծ երաժիշտներու դար:

Այսօր մեր արուեստը իր շրջանը բոլորելու վրայ է. դուցէ արդէն նոր դարաշրջան մը սկսած ենք:

«Հայաստանի ճարտարապետական արուեստը» հրատարակութիւնը՝ ուշադրութիւնը գրաւեց հայ եւ օտար ճարտարապետներու:

Իսկ 1975ին Պուտափեշտ լոյս տեսնող «Արս Տէկորաթիվա» գեղագիտական հանդէսին եւ վերջերս ալ գանազան պարբերաթերթերու մէջ «Հին հայ գորգարուեստ»ի մասին գրած մանագիտական յօդուածներով՝ միջազգային մամուլը իր վրայ խօսեցնել տուաւ:

Ցիշեալ դիտանականը, Յունուար 27 թուակիր հունգարերէն նամակ մը ուղղելով Վիէննայի Մխիթարեան վանքը, այսպէս կ'արտայայտուի իր նոր ձեռնարկներէն մէկուն մասին, զոր չահեկան համարելով՝ կը թարգմանենք այստեղ:

— «Անցնող տարուան Հոկտեմբեր ամսուն հայկական գորգերու ցուցահանդէս մը կազմակերպեցի Պուտափեշտի 22րդ թաղի Դղեակ – Թանգարանին մէջ (փողոց՝ Զոֆաշի փալ, 9–11), որ բաց պիտի մնայ մինչեւ այս տարուան Մարտ ամսուան վերջը:

«Ցուցահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, եւ ո՛րքան ուրախ եմ, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր թերթերը հայ արուեստի մասին այնքան չէին գրած, որքան ներկայիս:

«Մամուլը առ հասարակ խանդավառ կ'արտայայտուի, մանաւանդ «*Գեղարուեստ*», «*Մուսաներ*», «*Հունգար Ազգ*», «*Երեկոյեան Թերթ*», «*Տիկնանց պարբերադիր*» եւայլն, որոնց բոլորին՝ ես ալ մասնակցութիւն բերած եմ զանազան յօդուածներով:

«Պուտափեշտի ձայնասփիւռը հարցազրոյցի հրաւիրեց զիս եւ հետաքրքրական բացատրութիւններ տուաւ հայ գորգարուեստի մասին:

«Բացառիկ հաճոյք է մեզի համար, որ հին հայկական գորգերու մեր այս ցուցահանդէսը շարժապատկերի առնուած է ուր կը խօսուի նաեւ Հունգարիոյ Հայերուն ունցեալ ու ներկայ կեանքի մասին:

«Յունուար 27էն սկսած մօտաւորապէս վեց շաբաթ պիտի հեռասփռուի այս ցուցահանդէսը, նաեւ Պուտափեշտի հեռատեսիլի լրատու կայաններէն: Շուրջ հինգ վայրկեան տեւող այս ժապաւէնը պատրաստած է սեւ – ներմակի վրայ՝ հայագէտ կարողագոյն արուեստագէտ – բեմադիր *Մոլտովան Տոմոնքոշ*, որուն աշխատանքի պահերուն հնաւանդ եղած չափով օգտակար եղած եմ մասնագիտական թելադրանքներովս, լաւագոյն ժապաւէնը մը պատրաստելու եւ բոլոր հետաքրքրուողներուն՝ հայ գորգարուեստի մասին հիմնական ծանօթութիւն մը տալու նպատակով»:

Պետական Թանգարանին հայասէր տնօրէնը նամակը կը փակէ փափաք յայտնելով, որ արտասահմանի հայ մամուլը արձագանգ հանդիսանայ այս հայանպաստ ցուցահանդէսին, թուրքստանեան չարժում մը ստեղծելով, որպէսզի նոր հետաքրքրութիւն մը արթնայ Հայերուս մէջ եւ անծանօթ կամ թաքուն մնացած

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍԿ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍՈՒԼՈՒԽ

— Գնա, տղաս, — ասաց Մեհմէդ Էֆէնդին, երբ մենք մի պահ առանձին մնացինք: — Դու մի օր վարդապետ ես, մի օր էլ՝ սայլապետ: Սուլուխի կռիւը ցնցեց Մշոյ դաշտը: Ամբողջ գիշերը մենակ ողբացել եմ Գէորգի համար: Բայց պիտի բարկանամ ձեզ վրայ եւ ով ձեռքս ընկաւ անխնայ պիտի պատժեմ: Սուլթանից հրաման կայ, որ յայտնաբերենք եւ ոչնչացնենք բոլոր Փէդայիներին, իսկ Գէորգ Զաւուշի կնոջը եւ երեխային բերնենք, յանձնենք սուլթանի ձեռքը: Այդ գործի համար չանթեզարների ոստիկանապետ է նշանակուած Մհմէ չաւուշը: Վեղարծիր Փէդայիների մօտ եւ միասին մի միջոց մտածէք Գէորգի կնոջ եւ երեխայի փրկութեան համար: Թէկուզ ջրաուազքամար էկոյի (Ֆաղէի) մօտ տարէք: Նա ձիւների եւ ամպերի վրայ է ապրում, Թող էնտեղ պահի, ուրիշ ճար չկայ: Ես ու Մհմէ չաւուշը պարտաւոր ենք երկուսին էլ գտնել եւ յանձնել սուլթանին, իբրեւ պատանդ: Այդպէս է մեծն փաղիշահի կամքը:

Ես սայլը լծած տխուր իջայ Կողու Թաղով եւ նոյն ճանապարհով վերադարձայ Սուլուխ: Կամուրջի գլխից նայեցի ներքեւ: Արածանու ալիքները, սեւ դոմէչների պէս իրար հրելով, չարժւում էին առաջ: Սայլը եղներով Թողեցի այդտեղ եւ «Ֆալազ, քո տունը աւերուի, Ֆալազ» ասացի ու ինձ նետեցի խենթացած ալիքների վրայ: Մէկից միւսին հեծնելով, ես ճեղքեցի Արածանին եւ նորից հասայ Սնձնուտ գիւղի ծանօթ մատուռը:

Մեր կապած ժամկոչը չկար:

Նոյն գիշերը ես սարերով մեկնեցի Կարմիր Ծառ:

ՄԱԿԱՐ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿ

Գէորգ Զաւուշի մահից յետոյ հայդուկների խումբը մնաց իմ յոյսին: Քիչ էին նրանք, բայց բոլորն էլ կոփուած տասնեակ կռիւներ իմէջ եւ հաւատարիմ իմ կարգադրութիւններին:

Հասնելով Կարմիր Ծառի սօսիների պուրակը, իմ առաջին կարգադրութիւնը եղաւ Գէորգ Զաւուշի կնոջը եւ որդուն թաքցնել Ս. Կարապետի վանքում: Բայց չուտով տեղեկացել Բաղէշի կուսակալի եւ Մշոյ կառավարչի հրամանը, որով պահանջւում էր ամբողջ երկրում որոնումներ սկսել: Հրամանում ասուած էր, որ եթէ որեւէ գիւղ կամ վանք համարձակուի թաքցնել նրանց, հիմնայատակ կը կործանուի:

Այդ հրամանից երկու օր յետոյ մեզ ներկայացաւ Յեսու վարդապետը դրեթէ լալահառաչ: Նա խնդրեց Գէորգի ընտանիքը չտալ հեռացնել Ս. Կարապետի վանքից. «Մի կնոջ եւ երեխայի համար արժէ՞, որ մի վանք կամ գիւղ կործանուի», ասաց ծերունի վարդապետը:

Ի՞նչ անել: Մեզ մնում էր Հեղինէին եւ վարդէսին սպանել կամ որեւէ միջոցով փրկել նրանց, առանց վնաս պատճառելու վանքին: Բոլորս հաւաքուած էինք անտառում եւ մտածում էինք մի ելք գտնել դրութիւնից դուրս գալու համար:

Աբգոնքայ Ջնդօն առաջարկեց նրանց Հասանոյի եւ Ալադին Միսաքի ուղեկցութեամբ Մուշ ուղարկել՝ յանձնելով Ղասըմբէկի եւ նրա կնոջ խնամքին: Չէ՞ որ Գէորգը Մուշայ բէկի եղբայրն էր, իսկ Զեմիլէն՝ Փէդայիների քոյրը:

Փեթարայ Ախօն եւ Կարկուտ Թոթէն առաջարկ արին Հեղինէին եւ իր քեռի Մկրտիչ վարդապետին յանձնել: Փէդայիներից մէկն էլ ասաց՝ ով կատարել է այդ ստոր պսակը, Թող նա էլ պատասխանատու լինի նրանց կեանքի համար: Նա առաջարկեց Եղոյի եւ իր զաւակի պաշտպանութիւնը ապաւինել խաչեղբայր Փեթարայ Մանուկին եւ Ստեփանոս վարդապետին:

Սպաղանաց Մակարը գլուխը կախ գցած իր համրիչն էր քաշում: Կողքին նստած էին Շէնիկի Մանուկը, Մօրուք Կարապետը եւ Զոլօն:

Ես քեռի Մակարի դէմքի վրայ կարդացի. «Ճիշդ է, ես հակառակ եղած եմ Գէորգի ամուսնութեանը եւ նրա գործակերպին, ըմբոստացել եմ նրա դէմ եւ պատժուել եմ դրա համար, բայց եղօն իմ աղջիկն է, իմ աչքի լոյսը: Գէորգը իմ հոգու կէսն էր: Այժմ, երբ նա չկայ, նրա նամուսը իմ նամուսն է, նրա ժառանգը՝ իմ ժառանգը: Եթէ Մակարը չգնայ Եղոյին ազատելու, արար աշխարհ պիտի կործէ, Թէ քեռի Մակարը աննամուս մարդ է»:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(97 – Շար.)

ՅՈՒՆԱՔԻ ՀԵՏՔԸ

ՅԱՎՈՒՆՈՓՈՒՏ ՂՈՎՇՈՒՆ ՎՀ ՅՍՀՎՈ

ՅԱՎՈՒՆՈՓՈՒՏ ՂՈՎՇՈՒՆԻ ԺՈՂՈ

Գ. ՄՈՒՇ

ՈՒՄ Է ՀԱՐՑՐԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑՆԵՐԸ

Ա

Ամեն տարի մայիսի 15-ին Ղովշունի ավագ դպրոցի շրջանավարտները հավաքվում են իրենց ալմա մատերի բակում՝ հանդիպելու իրենց ուսուցիչներին, ծանոթներին ու ընկերներին։ Այդ օրը ամենուրեք տիրում է հատուկ տոնական մթնոլորտ։ Ամենուր լսվում են ծիծաղի ու զրույցների ձայներ։ Ամեն մեկն ուզում է ողջունել հին ընկերներին, տեսնել, թե ինչպես են փոխվել նրանք այդ տարիների ընթացքում։

Ես էլ եկել էի այդ հանդիպմանը։ Ինձ համար ևս հետաքրքիր էր տեսնել իմ դասընկերներին, ծանոթանալ նրանց կյանքի հետ, որոնց հետ ես ինը տարի նստել եմ նույն դասարանում։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպես են նրանք ապրում, ինչ են անում, ինչ հաջողությունների են հասել։

Ես ինձ համար որոշել էի, որ այդ օրը ոչ մի հարց չեմ տա նրանց։ Ուզում էի միայն լսել, ինչ կպատմեն իրենց մասին։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինքնուրույն պատմեն իրենց կյանքի մասին։

Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպես են նրանք ապրում, ինչ են անում, ինչ հաջողությունների են հասել

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին, նոր հասցէ – տեղին 6 Ռիւ Շառլ–Միշէլ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, ժամը 20·30ին, 9, Ռիւ տը Մատրիտ: Օրակարգ.— Տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան, ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շորեքշաբթի, Մարտ 9, ժամը 20·30ին Անիէռի Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալի մէջ:

LE CENTRE CULTUREL ARMENIEN
ST-GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
St-Cyr au Montld'Or
CONFERENCE
le Vendredi 11 Mars à 20 h. 45
Dr. AGOP TERZIAN
Astronome à l'observatoire de Lyon
« L'ASTRONOMIE ARMENIENNE
A TRAVERS LES SIECLES »

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

Ուրբաթ, Մարտ 11, երեկոյեան ժամը 7·30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Հոկտեմբերեան ժամերգութիւն: Արարողութեանց ներկայ կը գտնուի եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթ· Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)
ժամերգութիւնը կը կատարուի մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր եկեղեցականներու:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

երաժշտական երեկոյ
Նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Կը մասնակցին
Յակոբ Քէօսէեան (բանաստեղծ)
Ամրինէ Գասպարեան (դաշնակ)
Վիրժինի Փաթթի (սոփրանօ)
Ռընէ Մասիս (պարիթոն)

Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 21ին

Ալէք Մանուկեան Մշ· կեդրոնին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ

Մուտքերու մասնակցութիւն 15 ֆր·

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՁԱՅՆԸ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 13ին:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին:

Նամքով պատրաստուած ճաշեր խանութներու կողմէ:

ԼՈՒՍԱՐՋԱԿՈՒՄ

Հայաստանը՝ անցեալին եւ ներկային
Պր· Ցովհ· Ճէրէճեան — ՇԻՐԱԶ —
(եղբայրը Նիսի հոգեւոր հովիւ՝ Տարօն վարդապետ ճէրէճեանի) ամենաղժուար – րին պայմաններու մէջ կրցած է շրջիլ Արեւմտեան Հայաստան եւ լուսանկարել մեր անցեալի արժէքները:

Կը հրաւիրուի Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն լուսարձակման, չուրջ 200 տիապոզիթիֆ – ներու, Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին, ԱՐՏԻՍՏԻՒԻ սրահին մէջ, 27 Պուլվար Տիւպուշաժ, Նիս:

Գեղարուեստական բաժին մը եւս կը ճոխացնէ օրը:

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 19 Mars au 30 Mars
du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :
Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon,
75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, Rue St-Bazile, 13002 MARSEILLE
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՐԱՀԻ ԵՒ ԿԻՍԱՆԴՐ ԻՒ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 20·30ին
Կը նախագահէ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ
Կը խօսին՝
Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ· ՑՈՎԱՆՆԻՓԵԱՆ
ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբի կողմէ ուղերձ՝ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին
Օր· Վ· Ցակոբեան, ՊՊ· Վ· Ճառայեան, Մ· Տէրոյեան, Կ· Թէրզեան, Գ· Պոզուէլեան եւ Մ· Պապոշեան

ՀՐԱՒԷՇՏԻ ՁԱՆ

ի պատիւ
ԳԵՐՊ· ՆԻԿՈՂՈՍ ՎՐԴ· ՔԷՀԵԱՑԵԱՆԻ
Այս Կիրակի Մարտ 13, ժամը 13ին, յետ հանդիսաւոր պատարագի (Հայ կաթողիկէ եկեղեցի, Փարիզ)
PIZZA OSKIAN
139, Rue St.-Honoré, 75001 PARIS
Հրաւիրուած են բոլոր բարեկամներն ու համակիրները:
Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով 260–23–80 *եւ* 278–31–93 *(մինչեւ կէսօր):*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ· Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին:

Շաբաթ, Մարտ 12 ժամը 21էն սկսեալ
SALONS DU NOVOTEL
Ave. de Provence

Նուագախումբ ԺԱՔ ԳՈՅԱՔԵԱՆ
անակնկալներ հաճելի մթնոլորտ

— ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ —

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30ին
SALLE DES FETES DE SEVRAN
Երեք նուագախումբ
« ՎՏԱՆԳ » « ՑԱՂԹԱՆԱԿ »
ՊԵՏԻԿ
երկու պարախումբ
« *ՄԻՆԻ ՍՕՍԻ* » « ՆԱՑԻՐԻ »
Մուտք 20 ֆրանգ

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V
Մարտ 13, Կիրակի, ժամը 15-24
Կը նախագահէ ԳԱՒԶՕՒ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կը մասնակցին
ԺԱՔ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով
եւ ՆԱՑԻՐԻ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
ղեկավարութեամբ Գ· ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ
ELECTION MISS CROIX ROUGE
PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES
par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.
« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »
Vus par le Dr. M. ATAMIAN
(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985–36–53 — *Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին*
Մուտք 35 ֆրանգ — Ուսանողներու համար 20 ֆր·

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

BIENNALE QUATRA 77

DU 24 AU 28 MARS
12 MANIFESTATIONS CULTURELLES NON-STOP
MUSIQUE - CINEMA - POESIE - EXPOSITIONS

AVEC LA PARTICIPATION DE
ALEXANDRE HAROUTIUNIAN - EDOUARD MIRZOYAN
ADAM KHUDOYAN - ARNO BABADJANIAN
MANOUG PARIKIAN - SUSANNA MILDONIAN
RAFFI PETROSSIAN - ANGELE GARABEDIAN
ANI GAZARIAN - ANI ADJEMIAN SETA TANYEL
AIDA MOURADIAN - PHILIPPE MULLER
ARA GULER - SONIA VARTANIAN
ENSEMBLE INS. QUATRA ET CYRIL DIEDERICH

Réservations : 260 74 78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
10
JEUDI
10 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·809

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.809

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԱՅԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

— o —

Հիւսէյն եւ Պաղեստինցիք «Հաչտու – թեան ճաշ» մը ունեցան Գահիրէ, ուր առաջին անգամ ըլլալով իրարու կը հան– դիպէին 1970 Սեւ Սեպտեմբերէն ի վեր երբ յորդանանեան ուժերը մաքրած էին Պաղեստինցիք Յորդանանի մէջ։ Գահիրէի մթնոլորտը լաւ կը թուի եւ 60երու ժո– ղովին մասնակցող Ափրիկեցիներն ալ շատ դոհ մնացած են Սատաթ Արաբիոյ նա– խարարին, Էմիր Ֆայսալի ճառէն երբ յայտարարած է թէ իր երկիրը մէկ մի– լիոն տոլար կը յատկացնէ ափրիկեան բարեգաւաճման զանազան հիմնադրամնե– րուն եւ սեւ ցամաքամասին ազատագրա – կան շարժումներուն ալ՝ երկու միլիոն տո– լար։ Այս օրինակին հետեւած են Քուէյթ, Ղաթար, արաբական իշխանապետութիւն– ները եւ նոյնիսկ Յորդանանը։

X ժողովին փոխլոյծին մաս կը կազմէ անուշա Իոի Ամին Տատա, որ շատ դոհ չէ, որովհետեւ ըստ երեւոյթին «երես չեն տար իրեն»։ Ուրեմն ուշադրութիւն հրաւիրելու համար իր վրայ մամուլի ա– սուլիս մը տուած է եւ յայտնած թէ շատ հպարտ է որ իր մասին կը խօսուի, որով– հետեւ ունէ ուժով մարդ միայն հպարտ կրնայ ըլլալ եղեր երբ իր մասին խօսուի։ Երբ իրեն հարցում արուած է թէ կ'ըն– դունի՞ որ միջազգային քննիչ յանձնա – խումբ մը Ուկանտա երթայ չարդերէն ետք, Ամին Տատա պատասխանած է· «Քննիչ յանձնախումբ մը Միացեալ Նա– հանգներ պէտք է ղրկել որպէսզի նախա– դահ Քենըտիի սպանութեան վրայ քըն – նութիւն կատարէ»։

ԵՐԲ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՑ...

Ախիս մըն է բաւական ազմուկ բար – ձրացած էր Վենեսուէլի Պիէննալէյին չուրջ, ուր որոշուած էր անդրադառնալ նաեւ խորհրդային ընդդիմադիրներուն, մշա – կութային ցուցահանդէսով մը եւ բանա– ւէճով։ Մոսկուա անմիջապէս սկսած էր ընդում բանեցնել եւ ի վերջոյ Պիէննալէյի նախագահը՝ Ռիփա տէ Մէանա կը հրա– ժարէր։

Ի՞նչ անցած դարձած էր վերջին չա– րաթներուն։ Հրաժարեալ նախագահը բաց նամակով մը, ուղղուած իտալական Խոր– հրդարանին կը բացատրէ.— Փետր· 5ին Իզվեստիան ընտրուած թեման «ըս – պառնալիք» կը նկատեն Հելսինքիի յանձ– նաժողովի (ծանօթ է որ Մոսկուա չատ « բծախնդիր » է նման յանձնաժողովներու նկատմամբ երբ « մխան » էխնդրոյ ա– րարկայ...)։ Ֆիլմ մը կար արեւելեան Եւրոպայի ընդդիմադիրներուն մասին։ Նախագահը անմիջապէս կը տեսնուի Ար– տաքին նախարար Ֆորլանիի հետ եւ կ'ըսէ որ Պիէննալէյն անցեալին մերժած է նման բողոքներ Չիլեասանէյն (1974), Պ ա ր ս կ ա ս տ ա ն է ն (1975), եւ Սպանիայէն (1976)։ Ֆորլանի կը բա– ցատրէ որ խորհրդային անձիջողութիւնը երթալով պիտի մեծնայ քանի կը մօտե– նայ Պելկրատի ժողովը (չարունակութիւ– նը՝ Հելսինքիի)։ Գալով Իտալիոյ կա –

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Փետր· 23 – Մարտ 1)

Դ· ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՊԱՀԱՐԱՆՆԵՐ

Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդեան 100– ամեակին առթիւ Խորհ· Միութեան Թըղ– թատարական նախարարութիւնը չըլնա– ուութեան դրած է գրագէտին դիմանկա – րով «գեղարուեստական ծրար»ներ (նա– մակի պահարան)։ Պատրաստուած է նաեւ յատուկ կնիք մը, որ Փետր· 18էն ի վեր սկսած է գործածուիլ Երեւանի նամակա– տան մէջ։ 1967ին ալ, Դ· Դեմիրճեանի ծննդեան 90ամեակին առթիւ, նամակա – դրոշմներ եւ պահարաններ պատրաս – տուած էին։

X

ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՆՃԱԿԵՑիի « ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ » ԳԻՐՔԸ՝ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Մոսկուայի « Գիտութիւն » հրատարակ– չութիւնը ռուսերէն լոյս ընծայած է ԺԳ դարու հայ պատմագիր Կիրակոս Գանճա–

ռավարութեան... Չի կրնար Քարթըրի պէս վարուիլ եւ թէ միջազգային խաղա– ղութեան դէմ մեծ վտանգներ կան այս բողոքողներու խնդրով։ Ցեսոյ նախա – գահը Մարտ 2ին կը կանչուի Արտաքին նախարարութիւն ուր կը յայտնուի իրեն թէ խորհրդային դեսպանը սպառնացած է արգելք դնել Իտալիոյ եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու մշակութային յա– րաբերութեանց վրայ։

Ահաւասիկ « պատմականը » զոր կ'ընէ Ռիփա տէ Մէանա։ Նախորդ տարիները ֆիլմեր ներկայացուած էին Սպանիոյ եւ Չիլիի մէջ զոպումներու եւ հալածանքի մասին բայց անչուշտ նոյն բանը չէ։ Ֆա– շիզմը միայն աջ է, իսկ երբ նոյն սեղ – մումներն ըլլան արեւելեան կողմն աչ– խարհի, հարցը կը տարբերի, հոն բան– տարկուողները կամ բողոքողները միայն «ժողովուրդի եւ ընկերվարութեան թըշ– նամիներն են»։

Քաւի մը տոպով

ԺԸՆԵՒԻ Մարդկային Իրաւանց Յանձ– նախումբին առջեւ ամերիկացի պատուի– րակը տեսակ մը մէա culpa ըրաւ, յաւ յայտնելով որ իր երկիրը օժանդակած է Չիլիի մէջ, Այէնտէի տապալման։ Ուա – չինկթընի մէջ, Արտաքին նախարարու – թիւնը բացարձակապէս հերքեց։

ԿԻՊՐՈՍի յոյն եւ թուրք համայնքնե– րու բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Վիէննա, Մարտ 31ին, երկար դադարէ մը ետք։ Վերջին նիստը եղած էր 1976 Փետրուար 17էն 21։

ՍՈԱՐԻՍ Պոն հասաւ ուր յայտնեց թէ չատ դոհ մնացած է Ժիսքարի հետ իր խօսակցութիւններէն։ Կը չարունակէ «համոզելու» իր ընկերները, որպէսզի ընդունին Փոր– թուկալի անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ մէջ ուժեղ ցնցումներ եղած են առջի գիշեր։ Զոհ չկայ։

կեցիլ « Պատմութիւն Հայոց » աշխա – տութիւնը։ Հրատարակութիւնը իրակա – նացուցած են Խորհ· Միութեան Գիտու– թիւններու Ակադեմիայի պատմութեան բաժինը եւ Երեւանի Մատենադարանը։ Աշխատութիւնը լոյս տեսած է «Արեւելքի ազգութեան յուշարձանները» մատենաշա– րով։ Կիրակոս Գանձակեցի մինչնադարեան հինգերորդ հայ հեղինակն է որուն աշ– խատութիւնը կը հրատարակուի Մոս – կուայի ակադեմական մատենաշարով։ Ասկէ առաջ լոյս տեսած են Սիմէոն Լե– հացիի, Արիստակէս Լաստիվերցիի, Զաքարիա Քանաքեռցիի եւ Առաքել Դաւ– րիժեցիի գործերը։

Կիրակոս Գանձակեցի իր «Պատմութիւն Հայոց» գիրքին մէջ նկարագրուող չատ մը դէպքերու անմիջական ականատեսն է։ Ան հաւաստի տեղեկութիւնները կուտայ Հայաստանի եւ ամբողջ Անդրկովկասի կացութեան մասին՝ մոնկոլական արշա – ւանքներու նախօրեակին։ Այդ պատճա – ռով ալ, հայ հեղինակին գործը, դիմանկաններու կարծիքով, առաջնակարգ աղ– բիւր մըն է մոնկոլական արշաւանքներու դարաշրջանի հայ ժողովուրդի պատմու– թիւնը ուսումնասիրելու համար։ Աշխա– տութիւնը, գրուած ըլլալով մոնկոլական առաջին արշաւանքներու թարմ տպաւո– րութեան տակ, կը պարունակէ արժէքա– ւոր տեղեկութիւններ Մոնկոլներու կեան– քի, բարքերու, նոյնիսկ արտաքինի եւ լեզուի մասին։

Հայ պատմագրութեան մէջ Մոնկոլնե – րու արշաւանքներու դարաշրջանը ներկա– յացուած է բազմաթիւ աշխատութիւննե– րու մէջ։ Պատմական արժէքաւոր աղ – բիւրներ են Վարդան Արեւելցիի, Գրիգոր Ակներցիի, Մխիթար Այրիվանեցիի, Ստե– փանոս Օրբելեանի եւ այլոց աշխատու – թիւնները, որոնց վերաբերումով Մոնկոլ– ներու նկատմամբ տարբեր է։ Միջնա – դարեան հայ այն սակաւաթիւ հեղինակ – ներէն է Կիրակոս Գանձակեցի, որ իր մասին թողած է կենսագրական տուեալ – ներ։ Ծնած է ԺԳ դարու սկիզբը «ի եր– կիրս Գանձայ»։ Աղբիւրներ զինք կը կո– չեն ոչ միայն Գանձակեցի, այլեւ Գե – տիկեցի, ինչպէս նաեւ Արեւելցի։ Սակայն կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ ան ծնած է Գանձակ (այժմ՝ Կիրովա – պատ, Ադրբեջանի մէջ), կրթութիւնը ստա– ցած է Նոր Գետիկ վանքին մէջ։ Կիրակոս Գանձակեցի իր կեանքին մեծ մասը ան– ցուցած է Նոր Գետիկ վանքին մէջ, զոր հիմնած է «Դատաստանագիրք»ի հեղի – նակը՝ Մխիթար Գօշ։ Վանքին մէջ Կի– րակոս Գանձակեցի աշակերտած է Մխի– թար Գօշի աշակերտ Վանական վարդա– պետի։ 1236ին Մոնկոլները գերի բռնած են Վանականն ու իր աշակերտը։ Նոյն տարին ժողովուրդը հանգանակութիւն մը կազմակերպելով մեծ գումար մը հաւա– քած եւ վճարելով մոնկոլ պարագլուխին՝ ազատած է իր վարդապետը։ Ուսուցչի ազատ արձակումին յաջորդ օրն իսկ Կի– րակոս Գանձակեցի փախած է գերութե – նէն եւ վերադարձած՝ Նոր Գետիկ վանքը, ուր եւ մեռած է 1271ին։ Կիրակոս Գան– ձակեցիի «Պատմութիւն Հայոց»ի քննա – կան բնագիրը ժամանակին հրատարակած է Ակադ· Ս· Մելիք–Օհանջանեան, որուն աշխատութիւնը 1870ին Պետերբուրգի մէջ հրատարակուած է Ֆրանսերէն՝ Մարի Բրոսէի թարգմանութեամբ։ Նոյն գիր – քէն հատուածներ լոյս տեսած են նաեւ անգլերէն, ռուսերէն եւ լատիներէն։ « Պատմութիւն Հայոց »էն հատուածներ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՐԴԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ...

Պոլսոյ թերթերէն կը խաղեմ հետեւեալ «շահեկան» լուրը, ուր կը տեսնուի որ թուրք մը անպայման փաստելու համար որ... թուրք է, անհրաժեշտ կը գտնէ ը– սել որ «հայրս Հայերու դէմ կռուած է» որ աշխարհաբար հայերէնով կը նշանակէ «Հայրս Հայ չարդած է...»։

«ԵՍ ՀԱՑՈՒԹԵՆԷ ԴԱՐՁԱԾ ՉԵՄ, ՀԱՑՐՍ ՀԱՑԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ԿՌՈՒԱԾ ԷՐ», ԸՍԱՒ ԿՐՕՆԻՑ ՏԵՍՈՒՉ ԱԹՔԸ

Անգարա.— Կրօնից տեսուչ Տոչէնթ Սիւլէյման Աթէշ, որուն համար ըսուած էր թէ «Հայութենէ զարձած է», խստիւ հերքեց այս տարաձայնութիւնը եւ հե – տեւեալ ճշդումները ըրաւ.

«Այդ լուրերը անհիմն ըլլալով հան – դերձ, դիտումնաւոր կերպով հրապարակ հանուած են այնպիսի անձերու կողմէ, որոնք կ'անդրադառնան թէ իրենց չահերը վտանգուած են այլեւս։ Ես Հայութենէ զարձած չեմ, հայրս կռուած էր Հայե– րու դէմ։ Երբ կը յաճախէի Աստուածա – բանական Ֆաքիւլթէին, յօդուած մը գրած էի եւ չարամիտները այժմ կը խեղաթիւ– րեն զայն։ Ես հոգիով եւ դաստիարակու– թեամբ ամբողջական իսլամ մըն եմ։ Հայրս եւ մայրս թուրք եւ իսլամ էին եւ իմ հայրս առաջին աշխարհամարտին եւ անկէ վերջ պատերազմած էր Հայերու դէմ, Ալի Իհսան փաչայի հրամանին տակ»։

Թարգմանած է նաեւ Փերուվըէ Պաուկան։

Ներկայ ռուսերէն թարգմանութիւնը կատարած է Լենա Յանլարեան, որ զրած է նաեւ յառաջաբանը եւ ծանօթագրու – թիւնները։

X

ՍՏԵՓԱՆԱԻԱՆԻ ՄՕՏ ԳՏՆՈՒԱԾ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱՆԸ

Ստեփանաւանի շրջանը գտնուող Լոռի– բերդի հին գերեզմանատան մէջ վերջերս յայտնաբերուած պրոնզէ արձանը, հնա– պէտներու կարծիքով, վերջին տարինե – րուն գտնուած իրերուն ամէնէն զարմա– նալին է։ Արձանը որ կը ներկայացնէ ձա– գերուն հետ փախող եղջերուներ եւ զա – նոնք հետապնդող վագրակատու մը, իր տեսակին մէջ եզակի է։ Մօտ 3500 տարի առաջ անծանօթ արձանագործի մը կեր– տած այս գործը կը զարմացնէ իր հմտու– թեամբ եւ կատարելութեամբ։ Նման ըս– տեղծագործութիւն մը առաջին անգամն է որ կը գտնուի ոչ միայն Կովկասի, այլեւ առաջաւոր Ասիոյ մէջ։ Գերեզմանատան մէջ գտնուած առարկաներէն հիացում կը պատճառէ նաեւ որսի տեսարան ներկա– յացնող պրոնզէ արձանը։ Ցայտնաբեր – ուած են նաեւ ծիսական խեցեղէն առար– կաներ, ոսկէ եւ արծաթէ զարդեր, զէն– քեր, աշխատանքի գործիքներ, որոնց մէջ կան առաջաւոր Ասիոյ երկիրներէն՝ Ասորեստանէ, Պաղեստինէ բերուած բազ– մաթիւ իրեր, որոնք մշակութային եւ առեւտրական սերտ կապերու վկայու – թիւններ կը հանդիսանան։ Պեղումները կը չարունակուին։ Հնագիտական խում – բին ղեկավարը՝ Սեդա Տէվէճեան կ'են – թադրէ, որ այդ վայրը բազմաթիւ ա– ռեղծուածներ ու անակնկալներ ունի պա– հած, որոնք նոր լոյս կրնան սփռել հե– ռաւոր անցեալի վրայ։

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՃԵՆԱՆ (1915)

«Տխրութիւնը իր յաղթանակը կ'երգէ
«Տգեղ ու ծանր կշռոյթով
«Մինչ հեռուն
«Բանաստեղծ մը սէրը կը ստեղծէ»
«ԲՈՑԵՐ», էջ 59

1930ական թուականներու Պոլիսը, 1880ական եւ 1890ական տարիներու ծնունդ երէց ու հանդիսաւոր դրողներու կորքին կ'ողջունէ երեւումը քանի մը կրտսեր եւ անհանդիսատ նորագոյներու՝ որոնցմէ մէկն է Մկրտիչ Հաճեան, արուեստագէտի անհատականութեամբ եւ դասումի անկախութեամբ յատկանշուող արձակագիրը, որ «սկանակ»ի իր քայլերուն մէջ իսկ կանխահաս որակի մը վկայութիւնը կը բերէ շրջանի գրական կեանքին:

Կռուազան, խռովասէր, խնդրայարոյց: Բրտօրէն անկեղծ՝ իր եւ իրեն նման քանի մը նորերու մուտքը օրուան թերթերու գրական էջերուն մէջ, մինչեւ 1940ական տարիներու շրջանին կուտայ փոխանցման (քրանզիսիոն) հանդրուանի մը նկարագիրը: Ցեղ եղեռնեան առաջին սերունդի կարգախօսն է որ լսելի կը դառնայ «Նոր Լուր», «ժամանակ», «Արեւելք» ու մանաւանդ «Ազգարար» օրաթերթերու, ինչպէս չաբաթաթերթերու եւ պարբերականներու էջերէն.— վերագնահատումի ենթարկել անունի հասած հիւներու՝ մեռած թէ ապրող գրագէտներու գործը. նոր արժեւորումի առարկայ դարձնել համբաւի տէր գրողներ եւ հրապարակագիրներ, բայց մանաւանդ պայքարիլ դիւրահաւանութեան, թանձր պահպանողականութեան եւ անխոցելի հոչակուած սուտ մեծութիւններու դէմ:

Ինչպէս յեղաշրջական բոլոր չարժումները, նաեւ այս ըմբոստական տրամադրութիւնը՝ Հաճեանի եւ սերնդակից քանի մը ուրիշներու մօտ, կ'ունենայ անշուշտ իր հակազդեցութիւնը: 1930–1940 տասնամեակի պոլսահայ մամուլը մինչեւ այսօր ալ վկայարան մը կը մնայ չըջանի ալեկոծութիւնին, — զրչամարտ, վիճարկում, փոխադարձ վերագրումներ՝ անհանդուրժողութեան եւ ուրացման: Հասկնալի՛ է որ նորագոյններու արմատականութեան մէջ որոշ յանձնապաս – տանութիւն տեղ գտած ըլլայ, չընելու համար յատկնոտութիւն, — հետեւաբար նաեւ քանդումի տրամադրութիւն: Գրեթէ ամէն նորեկ գրող, իր առաջին քայլերուն, ստիպուած է ընդդիմանալ հին սերունդի մը, որ իր ետին ունի արդէն մէկ քանի տասնամեակ գրական կեանք, ամուր հաստատուած է հաստատութիւններու մէջ, ունի իր ընդունուած ու ընդունելի ոճը, իր ընթերցասէր հասարակութիւնը,

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՀԱՎԱՔՈՒՄԸ ՎԱՂ ՑՍՀՄ ՄԱՐՄՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գ. ՊԱՆՈ

— Ինչ օտոն, կոմսուհի՛ս, ինքնաշարժ մը ունիս դուն, ինչու՞ ես գարնան ալ ոտքով կ՚երթաս, ոնց որ մենք ենք ըսում: Ես ալ ունիմ, բայց ինչ ըսես, որ ձմեռ է, ձիով եմ գալիս, ձին ալ ինձ պես ծեր է, ոտքերը ցավ կ՚ունենան, ինչպես որ ես ալ ունիմ, ոտքերս ցավ կ՚անեն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին 6 Ռիւ Շառլ–Միշէլ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, ժամը 20·30ին, 9, Ռիւ տը Մատրիտ: Օրակարգ.— Տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան, ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը պատրաստէ ճաշ մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 13ին:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ճաշին:

Ինամքով պատրաստուած ճաշեր խանութներու կողմէ:

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

Հայաստանը՝ անցեալին եւ ներկային

Պր. Յովհ. ՃԷրէճեան — ՇԻՐԱԶ — (եղբայրը Նիսի հոգեւոր հովիւ՝ Տարօն վարդապետ ՃԷրէճեանի) ամենաղժուարին պայմաններու մէջ կրցած է չրջիլ Սովետական Հայաստան եւ լուսանկարել մեր անցեալի արժէքները:

Կը հրաւիրուի Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն լուսարձակման, չուրջ 200 տիապոզիթիֆներու, Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին, ԱՐՏԻՍՏԻՒԻ սրահին մէջ, 27 Պուլվար Տիւպուշաժ, Նիս:

Գեղարուեստական բաժին մը եւս կը ճոխացնէ օրը:

ՇԱՎԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ազատաշէս Ուշաղլեան, Պր· Գէորգ Ուշաղլեան, այրի Տիկին Ս. – զանի Ուշաղլեան, Րաֆֆի Ուշաղլեան, չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխանակ ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով զանազան միութեանց, անձամբ, հեռագրով եւ նամակներով մասնակցեցան իրենց անմխիթարելի սուգին, իրենց զաւակին, եղբորորդւոյն՝

ՀՐԱՉՈՐ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ:

×

ՎԻՆ.— Ղազար Կարապետեան ընտանիքը իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով ու ծաղկեպսակով, իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Թէքկէօզեան)

մահուան առթիւ (Փեար· 25):

Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ 180 Ֆրանք· «Յառաջ»ի բարեգործութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին:

Շաբաթ, Մարտ 12 ժամը 21էն սկսեալ

SALONS DU NOVOTEL
Ave. de Provence

Նուագախումբ ԺԱՒ ԴՈԺԱՒԵԱՆ
անակնկալներ հաճելի մթնոլորտ

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V

Մարտ 13, Կիրակի, ժամը 15–24

Կը նախագահէ ԳԱՒԶՈՒ

ՅԵՐԵԿՈՑԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կը մասնակցին

ԺԱՒ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով

եւ ՆԱՃԻՐԻ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ Գ· ԵԱՆԳԻԿԵԱՆԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES

par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.

« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »

Vus par le Dr. M. ATAMIAN

(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985–36–53 — Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

Մուտք 35 ֆրանք — Ուսանողներու համար 20 ֆր·

ԺԱՒ ՇԵԼԵԼԵԿԵԱՆ
ՃԵՋԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ
ՁԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 1ԷՆ 14

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912

et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, Rue St-Bazile, 1300? MARSEILLE
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՅՈՒՄ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՐԱՀԻ ԵՒ ԿԻՍԱՆԴԻՐ ԻՒ ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը խօսին՝

Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ *խումբի կողմէ ուղերձ՝* ՄԱՄԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

Օր· Վ· Ցակոբեան, ՊՊ· Վ· Ճառայեան, Մ· Տէրոյեան, Կ· Թէրզեան, Գ· Պոզուլեան եւ Մ· Պապոշեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած հետեւեալ նուէրները.—

Դաւիթ Մէնէքչէկիլեանի թաղման առթիւ Մէնէքչէկիլեան ընտանիք սրահին չինութեան 500, Մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան 200, Տէր եւ Տիկ· Վ· Դրիգորեան, Ֆրանս· Մշակ· Միութիւն, Պոլսահայերու Մշակ· Միութիւն 100ական սրահին, Տիկ· Է· Զրբաչեան, Ա· Զամանդեան, Լ· Էքէր, Հ· Մարտիրոսեան, Ժան Մկրտիչեան, Տիկիններ Մկրեան, Վ· Թուղլաճեան 50ական սրահին, Տիկին Է· Մէնճուրեան 60, Պ· Տէր–Յակոբեան, Պ· Պ· Սեմէրճեան, Սարաֆեան ընտանիք, Տիկ· Տատիկեան 30ական: Հայկ Տատուրեանի թաղման առթիւ Տիկ· Ո· Գալուստեան 20, Պ· Ա· Սանտիքճեան Լիբանանի աղէտեալներուն 30: Արաքսի Անդրէասեան (Ծն· Այտնեան) թաղման առթիւ զաւակները սրահին 500, Տէր եւ Տիկին Թօլեան (Փարիզ) 300, Տէր եւ Տիկ· Ա· Դաւիթեան (Պանտող) 100, Տէր եւ Տիկին Զ· Ալեքսանեան, Ֆրանս· Մշակ· Միութեան Տիկնանց բաժին, այրի Տիկին Ղեւոնդեան, Պ· Ճ· Փափազեան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ· Զաւէն Ալեքսանեան 50ական սրահին, Տիկ· Մ· Համբարձումեան 20: Աւետիս եւ Վերժին Տիւմճեաններու հոգեհանգստ· առթիւ պանտոլբնակ Տէր եւ Տիկ· Ա· Դաւիթեան եւ զաւակները սրահին 500, տարբախտ Եդուարդ Անդրէասեանի (մահացած Փարիզ) յիշատակին Տէր եւ Տիկին Յ· Զիլճեան 200 Ֆր· կը նուիրեն սրահի չինութեան: Փարիզաբնակ Ցարութիւն Որբերեան սրահին 500:

ՀՐԱՇԵՆՏԻ ՃԱՇ

ի պատիւ

ԳԵՐՊ· ՆԻԿՈՂՈՍ ՎՐԴ· ՔԻՉԵԱՑԵԱՆԻ

Այս Կիրակի Մարտ 13, ժամը 13ին, յետ հանդիսաւոր պատարագի (Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի, Փարիզ)

PIZZA OSKIAN
139, Rue St.-Honoré, 75001 PARIS

Հրաւիրուած են բոլոր բարեկամներն ու համակիրները:

Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով՝ 260–23–80 *եւ* 278–31–93 *(մինչեւ կէսօր):*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Քիւրիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր· Կիւրքէքեան 20, Պր Կարապետ Թիւթէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկ· Լիւսի Ղազարեան 10, Պր Յարութիւն Ղազարեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկ· Ա· Ղազարեան 50, Տիկ· Ս· Պէչիկեանի թաղման առթիւ Պր Մ· Թադիկեան 50 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Աշճըպաշեան 20, Տիկ· Արշալոյս Ապտալեանի թաղման առթիւ Պր· Ճ· Աբգարեան 200, Տէր եւ Տիկ· Ժորժ Ճաուլեան, Պ· Պ· Մկրտիչեան, Սարգիսեան, Թէրզպաշեան, Փիրեան, Տիկին Ժողֆին Ստեփանեան եւ զաւակները, Պր· Ա· Շէխիկեան, Տէր եւ Տիկ· Եդուարդ Փափազեան 100ական, Տէր եւ Տիկ Հէվճեան, Տիկ· Շահմիրեան, Տիկ· Հ· Շաճեան, Տէր եւ Տիկ· Վրէժ Ելթովանեան, Պր· Ղ· Կիւլեան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեան 50ական, Տիկ· Է· Շալճեան, Տիկ Իօրտէքեան 20ական:

— ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՑՔ —

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին

Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30ին

SALLE DES FETES DE SEVRAN

երեք նուագախումբ

« ՎՏԱՆԳ » « ԾԱՂԹԱՆԱԿ »

ՊԵՏԻԿ

երկու պարախումբ

« ՄԻՆԻ ՍՕՍԻ » « ՆԱՃԻՐԻ »

Մուտք 20 ֆրանք

RESTAURANT EREVAN
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *կարսի* տէօշէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պաստուէրմին* վրայ լահմաճուն *ու* չի–ֆէօփթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առտու, պաստուէրմի վրայ՝ խաչ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
11
VENDREDI
11 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.810

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.810

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՐԻՒԼԷ ԱԻԵԼԻ ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ԲՈՒՆԵՆ

— o —

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԽՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒՄԸ

— o —

Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք է որ սեւ մահմետականներու աղանդ մը վրէժ լուծելու համար ուրիշ աղանդէ մը եւ բողոքելու համար Ֆիլմի մը ցուցադրութեան դէմ, գրաւած է Ուաշինկթընի երեք հաստատութիւնները եւ մօտ 150 պատանդ բռնած : Իրենց գրաւած վայրերէն են հրէական կազմակերպութեան մը կեդրոնատեղին, մզկիթ մը եւ թաղապետարանը : Թէեւ իրենց պահանջին տեղի տրուած է եւ «Մուհամէտ, Աստուծոյ Մարգարէին» ցուցադրութիւնը արգիլուած է բայց Հինգշաբթի առաւու (Ֆրանսական ժամով» այսինքն Զորեքշաբթի գիշեր, կացութիւնը չէ փոխուած եւ Ուաշինկթընի ամբողջ ոստիկանութիւնը զօրակոչի ենթարկուած է : Հրացանաձգութիւնը արդէն իսկ երեք մեռեալ եւ 15 վիրաւոր պատճառած էր թէեւ կարելի չէր անշուշտ յստակ տեղեկութիւններ ունենալ : Հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդէին Հինգշաբթի առաւու : Կ'ըսուէր նաեւ թէ ահաբեկիչները որոնք 8 կամ 9 հոգի են, երեք խումբի բաժնուած, Ֆիլմի արգիլումէն զատ, կ'ուզեն նաեւ որ իրենց յանձնուին սեւ մահմետականներու պարագլուխները (ի շարս որոնց կայ կոմմարտի հանրածանօթ ախոյեան՝ Ֆահուա Քէյ) : Կ'ըսեն որ այս վերջինները իրենց աղանդէն մարդիկ սպանած են :

Այս ամբողջը կը կատարուէր երբ Ուաշինկթընի կը պատրաստուէր մանուկ հանդիսութեամբ հրաժեշտ տալ Իսրայէլի վարչապետ՝ Ռապինի : Պարզ է որ հանդիսաւորութիւնը ընդհատեցաւ եւ արագ կերպով ու առանց շուքի մարդը ժամ առաջ ճամբու դրուեցաւ :

Այս ահաբեկիչները ուրեմն կ'ուզեն վրէժը լուծել նաեւ Հանաֆի ընտանիքի 7 անդամներուն, սպաննուած մրցակից աղանդի մը կողմէ 1973ին : Գալով Ֆիլմին (Մոհամէտի դերը կը կատարէր՝ էնթընի Քուին) զայն սրբապղծութիւն կը նկատեն :

Հինգշաբթի առաւու ժամը 11ին երբ թերթը մամուլի տակ կը դնէինք, կացութիւնը նոյնը կը մնար եւ սարսափի մթնոլորտ մը կը տիրէր Ուաշինկթընի բանակցութիւնները կը շարունակուին, ահաբեկիչները կը սպառնան «երբ գլուխները էյնալ սկսին, այն ատեն կը հասկնաք» :

Քանի մը տողով

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, կողքին ունենալով Սիմոնն վէյլ, անճամբ հաղորդեց Նա - խարարաց Խորհուրդի որոշումները, գլխաւորաբար Ընտանիքին վերաբերեալ : Մէկ «ընտանեկան ամբողջացում» պիտի

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Փետր. 23 – Մարտ 4)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍԵՆԵԿԱՑԻՆ ՆՈՒԱԳԱ. – ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Մշակոյթի նախարարուհի Քիւնը Էջմիածնի մշակոյթի տան սենեկային նուագախումբին չնորհած է ժողովրդական խումբի կոչում : Նուագախումբին ղեկավարն է Հրաչեայ Աբրահամեան : Խումբին անդամները կը բաղկանան ուսուցիչներէ, ուսանողներէ, առողջապահութեան եւ շինարարութեան մարզերու աշխատողներէ : Նուագախումբը 1970ին մասնակցելով Հայաստանի խորհրդայնացման 50ամեակին առթիւ կազմակերպուած փառատօնին, ոսկէ մետալներ չահած է, 1972ին՝ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած հեռատեսիլի համամիութենական փառատօնին առաջին կարգի վկայականի, իսկ երկրորդ աշխարհամարտի 30ամեակին նուիրուած համամիութենական փառատօնին դափնեկիրի կոչումին արժանացած է : Նուագախումբի ջութակահարներն են՝ Արտակ եւ Սերեժա Բէգլարեան եղբայրները, Աշոտ Ասատրեան եւ Էդգար Ցարուխիւնեան : Նուագախումբի յայտագրին մաս կը կազմեն Վիվալտիի, Պախի, Կունոյի, Մոցարթի, Հայտընի, Շոստակովիչի, Կոմիտասի, Եկմալեանի եւ Կանաչեանի գործերը :

×

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԻՍՏԸ

Փետր. 19ին՝ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան օրը, բանաստեղծի տուն – թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է «Թումանեանական ընթերցումներ»ու հերթական նիստը : Էդուարդ Զրբաչեանի բացման խօսքէն ետք Թումանեանի կեանքին եւ ղրականութեան այլ եւ այլ հարցերու մասին զեկուցումներ կարդացած են բանասէրներ Լ. Կարապետեան, Հ. Աբէղեան, Պ. Յակոբեան եւ Ա. Հայրապետեան, որոնք յայտնաբերած են նոր փաստեր եւ նոր նիւթեր բանաստեղծին կեանքին եւ ղրականութեան վերաբերեալ՝ շուրջ 120 նամակ, քանի մը քառեակ, բազմաթիւ ղրութիւններ, նշումներ եւայլն : Այդ բոլորը կը նպաստեն Թումանեանի երկերու տասը հատորներու ամբողջական հրատարակութեան եւ գիտական ծանօթագրութեան :

×

«ՌՈՍԻԱ» ՍՐԱՀԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի շարժարուեստի պետական կոմիտէի եւ մշակոյթի աշխատողներու արհեստակցական միութեան կոմիտէի փոխանցիկ դրօշին եւ դրամական առաջին կարգի մրցանակին արժանացած է Երեւանի «Ռոսիա» շարժանկարի սրահը, որ երկու տարուան ընթացքին 8 միլիոն հանդիսատես ունեցած է : «Ռոսիա» շարժասրահի վարչութիւնը պարբերաբար կը կազմակերպէ այլ եւ այլ փառատօներ եւ զանազան ձեռնարկներ :

×

ՇՐՋԱՆԱԻԱՐՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոսկուայի կեդրոնական ցուցասրահին մէջ բացուած է Խորհ. Միութեան բոլոր գեղարուեստական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու շրջանաւարտներու գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսը : Երեւանի գեղարուեստաթատերական հիմնարկութեան շրջանաւարտները ցուցադրութեան դրած են գեղանկարչական գործեր, քանդակներ, դրչագրական գործեր եւայլն : Ուշադրութիւն գրաւած են Մանիտարեանցի «Հայկական մշակոյթի հիմնադիրը» մեծադիր կտաւը, որ կը ներկայացնէ Մաշտոցն ու իր շուրջ հաւաքուած աշակերտները, Ռ. Խեչոմեանի «Շինարարը» արձանը, որ 1976ին արժանացած է պետական քննական յանձնախումբի «գերազանց» գնահատականին, Այվազեանի «Հայաստանի պատուղները», Մ. Քէչօղլեանի «Գիմբրեցի արհեստաւորները» գործերը եւ Գ. Խոինչիկլեանի «Քաջ Նազար» շարժանկարի համար խամաճիկներու նախագիծը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՐԱՏ ՂԱՐԻԲԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Երեւանի մէջ, Մարտ 4ին կատարուած է Ակադ. Արարատ Ղարիբեանի թաղումը : Ողբացեալին դագաղը զրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նիստերու դահլիճը, ուր ողբացեալին իրենց վերջին յարգանքը ընծայելու եկած են Երեւանի հանրութեան ներկայացուցիչները՝ աշխատաւորներ, մշակոյթի գործիչներ, գիտնականներ, ուսանողներ, աշակերտներ : Հրաժեշտի վերջին պահուն դագաղին քով պատուոյ պահակ կեցած են Հայաստանի նախագահը՝ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, Պ. Անխսիմով, Կ. Դալլաքեան, Գ. Մարտիրոսեան, Հ. Քոթանջեան, Ռ. Սվետլովա : Այնուհետեւ ողբացեալին դագաղը դուրս հանուելով Ակադեմիայի չէնքէն յուղարկաւորներու թափօրով առաջնորդուած է դէպի Երեւանի պանթէոնը, ուր դամբանախօսներ անդրադարձած են Արարատ Ղարիբեանի գիտական, բառարանագրային եւ կազմակերպչական գործերուն : Սուգի մեղեդիներու հնչիւնների տակ ակադեմականին մարմինը յանձնուած է հողին :

սէրներ Լ. Կարապետեան, Հ. Աբէղեան, Պ. Յակոբեան եւ Ա. Հայրապետեան, որոնք յայտնաբերած են նոր փաստեր եւ նոր նիւթեր բանաստեղծին կեանքին եւ ղրականութեան վերաբերեալ՝ շուրջ 120 նամակ, քանի մը քառեակ, բազմաթիւ ղրութիւններ, նշումներ եւայլն : Այդ բոլորը կը նպաստեն Թումանեանի երկերու տասը հատորներու ամբողջական հրատարակութեան եւ գիտական ծանօթագրութեան :

×

«ՌՈՍԻԱ» ՍՐԱՀԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի շարժարուեստի պետական կոմիտէի եւ մշակոյթի աշխատողներու արհեստակցական միութեան կոմիտէի փոխանցիկ դրօշին եւ դրամական առաջին կարգի մրցանակին արժանացած է Երեւանի «Ռոսիա» շարժանկարի սրահը, որ երկու տարուան ընթացքին 8 միլիոն հանդիսատես ունեցած է : «Ռոսիա» շարժասրահի վարչութիւնը պարբերաբար կը կազմակերպէ այլ եւ այլ փառատօներ եւ զանազան ձեռնարկներ :

×

ՇՐՋԱՆԱԻԱՐՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոսկուայի կեդրոնական ցուցասրահին մէջ բացուած է Խորհ. Միութեան բոլոր գեղարուեստական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու շրջանաւարտներու գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսը : Երեւանի գեղարուեստաթատերական հիմնարկութեան շրջանաւարտները ցուցադրութեան դրած են գեղանկարչական գործեր, քանդակներ, դրչագրական գործեր եւայլն : Ուշադրութիւն գրաւած են Մանիտարեանցի «Հայկական մշակոյթի հիմնադիրը» մեծադիր կտաւը, որ կը ներկայացնէ Մաշտոցն ու իր շուրջ հաւաքուած աշակերտները, Ռ. Խեչոմեանի «Շինարարը» արձանը, որ 1976ին արժանացած է պետական քննական յանձնախումբի «գերազանց» գնահատականին, Այվազեանի «Հայաստանի պատուղները», Մ. Քէչօղլեանի «Գիմբրեցի արհեստաւորները» գործերը եւ Գ. Խոինչիկլեանի «Քաջ Նազար» շարժանկարի համար խամաճիկներու նախագիծը :

Իրե՞նչ կ'ըսէ Զուիցերական մամուլը

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Մարտ 4ի, 5ի եւ 8ի մեր թիւերով կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էինք Ցիւրիխի ոստիկանութեան հաղորդած լուրերուն մասին հայ «ահաբեկիչ – ներու» վերաբերեալ, բաղելով պոլսական մամուլէն, այսինքն թրքական աղբիւրներէ : Ստորեւ թարգմանաբար *Նօյը Ցիւրխըր Ցայթունկէն* (Փետր. 25) կուտանք թերթին տուած մանրամասնութիւնները, մասնաւորաբար հայկ. ջարդերու մասին, քանի որ «անհանգստացուցած» էր Հիւրիխի ցիւրիխի թղթակիցը («Ցառաջ», Մարտ 8) :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՅՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ԴՈՐՁՈՒԱԾ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ

1976 *Մայիս 29ին Ցիւրիխի մէջ երկու պայթում տեղի ունեցաւ, մէկը՝ Թուքական դրամատան, միւսը՝ Թուրք գործաւորներու ներկայացուցիչներու դրասեն – եակին առջեւ : Թէեւ մարդու վնաս չհասաւ, բայց նիւթական վնասը եղաւ 160 հազար զուիցերական ֆրանք :*

Անցեալ Հինգշաբթի Ցիւրիխի դատախազութիւնը մամլոյ ասուլիս մը ունեցաւ, որմէ պարզուեցաւ թէ անցեալ Դեկտեմբերին Ժընեւի մէջ ձերբակալուած Պէյրութցի 34 տարեկան վաճառական մը, որ խոստովանած է թէ կը պատկանի « Les justiciers du génocide arménien » հայկական կազմակերպութեան : Ինք միշտ կը պնդէ թէ որեւէ գործօն մասնակցութիւն չէ ունեցած այս յարձակումներուն մէջ, այլ միայն նիւթական օգնութիւն մը ըրած է՝ 9000 ֆրանք. իսկ գործնապէս մասնակցողներու հետքը չէ գտնուած. չորս հոգի են անոնք եւ կը վնտռուին Էնթերփոլի կողմէ : Ցիւրիխի ոստիկանութիւնը կը գործակցի Ֆրանսական եւ աւստրիական ոստիկանութիւններու հետ, որովհետեւ ըստ 34 տարեկան վաճառականին՝ իբր թէ Վիէննայի եւ Փարիզի Թուրք դեսպաններու սպանութիւնը հայկական նոյն կազմակերպութեան կողմէ կրնան կատարուած ըլլալ :

Ցիւրիխի ոստիկանութիւնը նկատի առած է նաեւ անցեալ Մայիս 27ին Փարիզի հայկական Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցած պայթումները, որոնց ընթացքին մէկ հոգի մեռած եւ մէկ հոգի ալ ծանր վիրաւորուած էր : Այս անձերը պայթուցիկները հոն կը պատրաստէին : Ոստիկանութիւնը հաւանական կը գտնէ թէ չորս Հայերը, որոնք ներկայիս կը փընտռուին, Փարիզի նոյն պայթուցիկները կրնան գործածած ըլլալ» :

×

«Հայերու հայրենիքը արեւելեան Անատոլուի եւ խորհրդային սահմաններու մէջ եւ կը գտնուի : Իրենց լեզուն հնդեւրոպական է : Ի դարու սկիզբը ընդունած են քրիստոնէութիւնը : Ժ-Թ դարու (1895 – 1909) վերջերը օսմանեան կայսրութեան մէջ, ի մասնաւորի Իսթանպուլի կառավարութիւնը 80·000ի մօտ Հայեր քնաջնջած էր (աֆխոն սանկլաւնտ) : Առաջին աշխարհամարտին (1915 – 1918) ամբողջ թրքական հողերուն վրայ ապրող Հայերը տեղահանուած եւ դէպի Սուրիա եւ Միջագետք ղրկուած են : Այս տեղահանութեան ընթացքին մէկ միլիոն 800·000 Հայերէն 600·000ը զազանաբար սպաննուած են Թուրքերու կողմէ : Իսկ վերապրողները այսօր ցրուած են Իսթանպուլ (80·000), Լիբանան, ուր մասնաւոր իրաւունքներ ունին եւ Խորհ. Հայաստանի մէջ երեք միլիոն Հայեր կան» :

ՓԱՌԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, կողքին ունենալով Սիմոնն վէյլ, անճամբ հաղորդեց Նախարարաց Խորհուրդի որոշումները, գլխաւորաբար Ընտանիքին վերաբերեալ : Մէկ «ընտանեկան ամբողջացում» պիտի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 28-Ի ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 4-Ի ՀԱՏՈՒԿ ՆԻՍՏԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՆԻՑ

ԱՂՈՒՆՔ ՄԱՅՐԻՆ ԵՎ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

Ես ծնվել եմ Հայաստանում, ապրել եմ Հայաստանում, ինձ համար ամենաթանկը Հայաստանն է, հայ ժողովուրդը, որի զավակն եմ ես։ Ես սիրում եմ հայ ժողովրդի լեզուն, որը հարուստ է ու գեղեցիկ։ Ես սիրում եմ հայ ժողովրդի պատմությունը, որը լի է հերոսական սխրագործություններով։ Ես սիրում եմ հայ ժողովրդի մշակույթը, որը ստեղծել է հանճարեղ գրողների, արվեստագետների, գիտնականների մի ամբողջ գալակտիկա։ Ես սիրում եմ հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի ավանդույթները, որոնք ներշնչել են ինձ ամենուր և միշտ։

Ես սիրում եմ հայ ժողովրդի ազգային հերոսներին՝ Վարդան Մամիկոնյանին, Թորգոմ Լաստիվերտցուն, Դավիթ Բեկին, Մոնթե Մելքոնյանին, Անդրանիկ Օզանյանին, Սեբաստիայի հերոսներին, Մուսա լեռան հերոսներին, Վանի հերոսներին, Շարուրի հերոսներին, Ալեքսանդրապոլի հերոսներին, Զանգեզուրի հերոսներին, Ղարաբաղի հերոսներին, Նախիջևանի հերոսներին, Արարատյան դաշտի հերոսներին, Ղազախի հերոսներին, Ղափանի հերոսներին, Մեղրիի հերոսներին, Արցախի հերոսներին, Գողթնի հերոսներին, Սասնա հերոսներին, Ալաշկերտի հերոսներին, Կարսի հերոսներին, Ախալքալաքի հերոսներին, Ղարսի

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

— o —

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՑԻ քաղաքապետութեան որոշումով՝ քաղաքի կարեւոր փողոցներէն մէկը մկրտուած է ողբացեալ Լեւոն Աբովեանի անունով, ի գնահատութիւն իր ունեցած օգտակար ծառայութեանց: Պաշտօնական հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է անցեալ Նոյ. 11ին, կառավարական անձնաւորութիւններու, ողբացեալի ընտանեկան պարագաներու եւ բազմաթիւ բարեկամներու ներկայութեան: Խօսք առնելով քաղաքապետին ներկայացուցիչը՝ Տոքթ. Վեթա, դիտել տուած է որ քաղաքապետութիւնը որոշեց փողոց մը կոչել Լեւոն Աբովեանի անունով, որովհետեւ ան աշխատած է այս երկրի յառաջդիմութեան համար եւ օգտակար եղած՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս: Ողբացեալը ծնած էր 1881ին՝ Մարաշ: Հայկէն գաղթած է Պրազիլ եւ յաջողած՝ առեւտրական ասպարէզին ներս: Եղած է հիմնադիրներէն մէկը Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ եւ 15 տարի վարած է կեդր. Վարչութեան առենապետի պաշտօնը: Մեռած է 1970ին:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕԻ մշակութային սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին տեղի ունեցած է Ներսէսեան Կրթական Հիմնարկութեան «Երուանդ Գասճըգեան» նախակրթարանի տարեվերջի հանդէսը: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Հաստատութեան տնօրէնուհի Տիկին Ա. Մելքոնեան կարդացած է ուսումնական կեանքի ամփոփ տեղեկագիրը:

ԱՒՏՐՈՒՆԻ Ազգ. վարժարանի համայնքնիս վիճակուելով վերապրելու մօօք: Քիչ մը հեռու ենք մերօրեայ խաղերէն ու անոնց նպատակներէն, բայց աւելի՛ լաւ: Հեղինակը արդէն չէր փափաքեր ունենալ անոնց նեցուկը: Ան կ'ուզէր իր ներկայացումը ապահովել միայն մեծ դերասաններով:

Ահա այդ բոլոր պատճառներով կը մոռնանք թէ արդի թատերասէրը, ինչ որ ալ ըլլան իր ճաշակները, ունի իր պահանջները: Նկատի չենք առներ թէ թատերախաղ մը, երեսունըհինգ տարիներ առաջ, պէտքը ունի բեմադրական արուեստին նորոգիչ միջամտութեան: Եւ թէ մելոտրամաթիք տարրերու ներխուժումը բարիք մը չէ ներկայացման մը: Սիրով կը մոռնանք այս բոլորը ու մենք մեզ կը զգանք այլապէս գոհացած ու բաւարարուած: Մենք մեզ կազուած կը գտնենք բեմին: Ու ասիկա է հիմնականը:

Ստորագծենք նշանակելի խաղարկութիւնը Մաուիէն Ռոպենսոնի Լէօի դերով:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՋՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

— o —

1977 – 1978 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 1977–1978 ուսումնական տարեշրջանին եւս կրթաթոշակ (սթոլարշիփ կրանք) պիտի յատկացնէ արժանաւոր ուսանողներու, որոնք կը հետեւին հայագիտական, մարդկային եւ նման եւ ազատ արուեստից ուսումնարուեստ եւ փոխատուութեամբ կ'օժանդակէ (սթոլարշիփ լոն) տարբեր ճիւղեր ընտրած այլ արժանաւորներու:

1· Միութիւնը կրթաթոշակով կամ փոխատուութեամբ կ'օժանդակէ առաւելագոյնը չորս ուսումնական տարեշրջան:

2· Ոչ–համալսարանական թեկնածուներ պէտք է վկայուած ըլլան երկրորդական վարժարանէ մը:

3· Համալսարանական կամ ոչ՝ թեկնածուներ պէտք է ունենան ուսումնական բարձր մակարդակ:

4· Նախապատուութիւն պիտի տրուի ուսուցիչներու, երբ անոնք մասնաւոր կերպով կը յանձնարարուին իրենց վարժարաններու տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ, եւ անոնց որ գործօն մասնակցութիւն կը բերեն եւ բերած են հայ կեանքին:

5· Թեկնածուներու հայերէնագիտու–

թիւնը եւ ի մասնաւորի հայ վարժարաններէ շրջանաւարտներուն վերջին երեք տարիներու հայերէնի եւ առընչակից նիւթերու նիշերը կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուին:

6· Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ Ֆրանսայէն թեկնածուներ իրենց դիմումը պէտք է կատարեն մինչեւ 12 Ապրիլ 1977 Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.—

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Régional de France
118, Rue de Courcelles
75017 PARIS, FRANCE

7· Զուիցերիայէն Աւստրիայէն եւ Արեմտեան Գերմանիայէն թեկնածուներ պէտք է դիմեն Միութեան Զուիցերիոյ Վարիչ Մարմնին՝

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
3, Chemin du Cap
1006 LAUSANNE, SWITZERLAND

8· Այլ վայրերէ թեկնածուներ մինչեւ 12 Ապրիլ 1977, իսկ Հարաւային Ամերիկայէն եւ Աւստրալիայէն խնդրարկու–ներ մինչեւ 1 Նոյ. 1977, պէտք է դիմեն ուղղակի կեդր. Վարչ. Ժողովին հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

9· Թեկնածուներ իրենց խնդրամատոյց նամակին մէջ պէտք է յայտնեն որոշապէս, թէ ի՛նչ ճիւղի կը հետեւին, որպէսզի համապատասխան հարցաթերթիկ ըստանան պատկան մարմնէն եւ ապա իրենց թղթածրարը վերադարձնեն նոյն մարմնին ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 12:

10· Միութեան շրջանային կրթական յանձնախումբերը իրենց շրջանի թեկնածուներուն թղթածրարները ուսումնասիրելէ ետք զանոնք մինչեւ Յունիս 11 պիտի փոխանցեն կեդր. Վարչ. Ժողովին, արժանաւորներուն մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ:

11· Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Միութեան սանները ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

1976ը արդասաբեր տարի մը եղաւ հայկական բառարանագրութեան համար: Լոյս տեսան Յ. Թումանեանի զեղարուեստական երկերու բառարանը, հայերէնի դարձուածաբանական բառարանը, արդի հայերէնի բացատրական բառարանի առաջին դիրքը, հայերէնի յանգաբառարանը, դերմաներէն – հայերէն բառարանը, լեզուաբանական բառարանը, եւայլն: Աւտնց չարքին լոյս տեսաւ ոճաբանական տերմիններու բառարանը, որուն հեղինակն է Ֆրիդրիխ Ալղաթեան: Այսպիսի բառարան մը անհրաժեշտ էր, նկատի ունենալով օր ըստ օրէ հետաքրքրութեան աճը դէպի ոճն ու ոճաբանական հարցերը: Եթէ քերականութիւնը կը սորվեցնէ ճիշդ խօսիլ եւ գրել, չ'եղիլ լեզուի ընդունուած ձեւերէն, ոճաբանութիւնը կը սորվեցնէ գեղեցիկ խօսիլ եւ գրել: Ոճաբանական տերմիններու բառարանին հեղինակը, օգտագործելով գրչութեան արուեստի, քերականագիտական, ճարտասանական հին ու նոր աշխատութիւնները, անոնց մէջ գտնուող տերմինները հաւաքած եւ անհրաժեշտ պարագային հայացուցած է:

Ալղաթեանի բառարանը կ'ընդգրկէ շուրջ 550 տերմին: Հեղինակը տերմինները բացատրելէ եւ մեկնաբանելէ զատ, օրինակներ տուած է գրականութենէ, մամուլէ եւ առօրեայ խօսակցական լեզուէ, աւելի ցայտուն դարձնելու համար տուեալ տերմինի իմաստը:

×

ԵԼԵԿՏՐՈՆԻԿ ՍԱՐՔԵՐԸ ՓՆՏՈՒՄԻ ՏԱԿ ԵՆ

Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գործատան արտադրած էլեկտրոնիկ բարձր ճշդրտութեամբ սարքերը ծանօթ են ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ արտասահմանեան 38 երկիրներու մէջ: Արդարեւ, գործատունը իր արտադրութիւնը կը ղրկէ Խորհ. Միութեան չորս հազար հասցէներու:

Ցունիս 30 հաղորդեն կեդր. Վարչ. Ժողովին:

12· Իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին առանց մեր դիտութեան եւ հաւանութեան ճիւղ փոխող սանները կը դադրին օժանդակութիւն ստանալէ:

13· Պայմանաժամերը չյարգող եւ կամ թերի թղթածրարով ներկայացող թեկնածուներու դիմումները նկատի պիտի չառնուին:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Նիւ Եորք, 25 Փետր. 1977

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (298)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՔՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԴԵՏՆԱՓՈՐՆԵՐԸ

— Ազատ ես, ըսած էր Ռոլան իրեն: Բայց ինքը ամէն մտածում վանելով իր–մէն սա եղրակացութեան յանգեցաւ:

— Ջինքը ձերբակալելը իմ պարտակատուութիւնս է եւ պիտի ձերբակալեմ: Բայց նախ տակէ աւելի տիպողականին նայինք:

Ոստիկանական բնազդը իր մէջ արթնացած ըլլալով, առանց աղմուկի խնդացի եւ պատրաստելիք ծուղակին վրայ մտածել սկսաւ:

Դանդաղ քայլերով պտըտեցաւ սենեակին մէջ եւ ձեռքերը իրարու չփելով չորսնակեց պատրաստել իր ծրագիրը:

— Ալ այս անգամ մէկ երկուք չկայ, աւազ հաւատացնիլ եղայ... մոլոտոյ ակռաներուն տակէն:

Ապա, սարսուռէ մը յետոյ կմկմաց·

— Իսկ գալով անոր, այո, պէտք է որ զայն ձերբակալեմ...:

ՃՈՒԱՆԱՑԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ճուանա Ռոլանէ եւ Սքալապրինոյէ յաժնուելէ օր մը յետոյ Վենետիկ հասաւ:

Սուրբ Մարկոս հրապարակը ելլող դարձդարձիկ փողոցի մը մէջ տուն մը վարձեց:

Մանկամարդ կինը միայն մէկ մտածում ունէր, ան ալ Սանտրիկոն Ռոլանի ձեռքէն ազատելն էր:

Բայց այս խնդիրը լուծելը դիւրին բան չէր· կ'ուզէր Սանտրիկոն ազատել, բայց կ'ուզէր նաեւ որ Սանտրիկո որեւէ չարիք չկարենայ հասցնել Ռոլանի կամ Սքալապրինոյի:

Վենետիկ հասնելուն պէս սկսաւ Սանտրիկոն փնտռել:

Քանի մը օր իզարու եռեւէ ծովեզերքները եւ նաւահանգիստները պտըտեցաւ:

Վերջապէս չորրորդ օրը, իրիկուան դէմ Սուրբ Մարկոս հրապարակին վրայ զայն նշմարելով ապշեցաւ մնաց:

Սանտրիկո սպայի զգեստ հագած էր եւ քովն ալ մէկը կար, մօրուսաւոր մարդ մը որ կղերականի զգեստներ հագած էր:

Երբ մանկամարդ կինը լինզիինքին զալով չուրջը նայուածք մը եւս պտըտցուց, տեսաւ որ Սանտրիկո Պեմպոյի պալատէն ներս մտնելով աներեւոյթ կ'ըլլար:

Ճուանա զնաց անկիւն մը կծկտեցաւ եւ խռովութեան մատնուած, գլուխը կրակներու մէջ, դողդղալով սպասեց հոն:

Սանտրիկո կէս ժամ պալատին մէջ մնալէ յետոյ դուրս ելաւ:

Ճուանա տեսնելով որ ան առանձին դուրս կ'ելլէր, անոր հետեւեցաւ:

Սանտրիկո արտաքինը համեստ երեւոյթով տան մը առջեւ կանգ առաւ:

Այդ տունը իր բնակարանն էր: Եռեւէն հետապնդուելը չնշմարեց ան:

Այդ տունին առաջին յարկին վրայ երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը ունէր ինքը: Առայժմ հոն կը բնակէր անշուշտ առժամեայ կերպով, բայց երբոր Ռոլան Քանտիանօն բռնելով հարստանար, պիտի կրնար Մեծ Ջրանցքին վրայ հոյակապ պալատ մը վարձելով հոն բնակիլ:

Այն միջոցին երբ աւազակապան դուռը հրելով ներս պիտի մտնէր, ձեռք մը դպաւ ուսին եւ դողդոջուն ձայն մը փսփսաց·

— Սանտրիկո...

Սպան մէկէն ի մէկ ետ դառնալով ձեռքը սուրին տարաւ: Բայց փողոցին աղօտ լոյսին միջոցաւ Ճուանան նշմարելով արհամարհական չեչտով մը ըսաւ·

— Դո՞ւն ես, Ճուանա, վենետիկ ի՞նչ գործ ունիս:

— Այո, ես եմ, պատասխանեց ման–կամարդ կինը: Քեզի հետ խօսելու եկայ:

— Ներս մտիր, սիրելիս, ներս մտիր: Շատ ուրախ եմ, չատ ուրախ եմ որ դիս չես մոռցեր:

Եւ քաղաքավարութեամբ մէկ կողմ քաշուելով ճամբայ բացաւ: Ճուանա, լուրջ եւ հանդարտ ներս մտաւ: Սանտրիկո դուռը գոցելով ըսաւ·

— Նստէ, Ճուանա:

ՄԻՇԷԼ ՋԵՎԱՀՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱՐՎԻԷՕ.— Այրի Տիկին Մխիթիւնագ Շիրվանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շիրվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շիրվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Աղէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Սուլայպայը եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մխիթեան Շիրվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լէւոն Շիրվանեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Խորանեան, Շիրվանեան, Ասլան – եան, Մանկասարեան եւ Պալեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 9ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 11, ժամը 14·30ին Շարվիէօյի եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ժամը 15ի չուրջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աշնիւ Տամլամեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի Տիկին Արսինէ Խոշչեան 100 ֆր· կը նուիրէ Հայ կարմիր Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Արփինէ Ճիւհէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի Տիկին Արսինէ Խոշչեան 100 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Տիկին Աշնիւ Տամլամեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի Տիկին Գ. Մոզեան 100 ֆր· կը նուիրէ Դպրոցասէրին, 50 ֆր· ալ «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Հայ Ուսանողաց Օգն· Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, իրենց սիրելի բարեկամին՝ Պր· Սրամ Մարտիրոսեանի (դերձակ) ցաւալի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկ· Մ· Ժամկոչեան 1000, Տէր եւ Տիկ· Օ· Պօտուրեան, Տէր և Տիկ· Մ· Փէշտիմալճեան 100ական, Տիկ· Տէյիրմէնճեան, Տիկ· Ա· Գարիպեան, Տիկ· Աճէմեան, Օր· Էլմոնէ Ճիվէլէկեան 50ական։

Նաեւ Տիկ· Էլիզ Այվազեան 100 ֆր· Տիկ· Փերուզ Նաւասարդեանի մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան իրենց սիրելի մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.—

Լիբանանի աղէտեալներուն 1000 ֆր·, Իսկ լէ Մուլինոյի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին 1000 ֆ·, Կարմիր Խաչին 500 ֆր·, Կապոյտ Խաչին 500 ֆր·, «Յառաջ»ին 100 ֆր·։

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Լուսի Տամլամեան եւ Տէր եւ Տիկին Արիս Տամլամեան նուիրած են Սամուէլ–Մուրատ վարժարանին 250 ֆր·, Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանին 250 ֆր·, իրենց մեծ–մօր յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Ուրբաթ Մարտ 11, ժամը 20·30ին, 9, Ռիւ տը Մատրիտ։ Օրակարգ.— Տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան, ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր։

ՇԱՎԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կաթ· Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին։

Շաբաթ, Մարտ 12 ժամը 21ին սկսեալ
SALONS DU NOVOTEL
Ave. de Provence
Նուագախումբ ԺԱՒ ԳՈԺԱՓԵԱՆ
ամենակնալներ հասնելի մթնոլորտ

TRADUCTIONS
INTERPRETATIONS

Anglais, Arabe, Arménien, Italien Turc,
TECHNIQUES, Economiques,
par TRADUCTEUR - INTERPRETE
— Arménien —
(sérieuses références)
Tél. (de préférence le soir) 886-40-45

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, Rue St-Bazile, 1300; MARSEILLE
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ

ՇԱԻԱՐԾ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

ՍՐԱՀԻ ԵՒ ԿԻՍԱՆԴՐ ԻՒ ՋԵՏԵՂՈՒՄ
Շաբաթ Մարտ 12 ժամը 20·30ին
Կը նախագահէ՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ
Կը խօսին՝
Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ՇԱԻԱՐԾ ՄԻՍԱՓԵԱՆ խումբի կողմէ ուղերձ՝ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին
Օր· Վ· Յակոբեան, ՊՊ· Վ· Ճառայեան, Մ· Տէրոյեան, Կ· Թէրզեան,
Գ· Պոզուէլեան եւ Մ· Պապոշեան

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մեծ եղեռնի յուշարձանի շինութեան յանձնախումբը այժմէն պարտք կը համարի յայտարարել Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութեան թէ Ապրիլ 24ի Մեծ եղեռնի զոհերու յիշատակի ոգեկոչումը կը կատարուի, ինչպէս նախորդ տարի – ները, Տէսինի յուշարձանին առջեւ Ապրիլ 24ի կիրակի օր, նախաձեռնութեամբ յուշարձանի շինութեան յանձնախումբին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻԻՆ
ԿԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ
ՕՍԹԱՆՑ

Մեկնում կիրակի Մարտ 20 ժամը 7·30ին Շաթօ տը Վենսէնէն եւ 8ին կառուիս Նոտ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Ժամանում Կանտի Համալսարանը եւ ծաղիկի զետեղում Դ· Վարուժանի յուշատախտակին, ապա՝ Օսթանտ, Պրիւժ եւայլն։

Մասնակցութիւն 69 ֆր·
կանխավճար՝ 40 ֆր·։
Վերադարձ Փարիզ ժամը 22ին։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324–14–96

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ
ԱՑՐԱՐԱՏԵԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀ

գրեց՝ Վեր·
Ճ· ԳԱՌՆՈՒՋԵԱՆ, Ժընիցերիա
«Ամէն դիտակից Հայ, որուն համար Սփիւռքի ֆիզիքական գոյատեւումը եւ մեր պապենական հողերու ազատագրման պայքարը կեանքի նպատակ է, պէտք է անպայման կարգայ այս գիրքը»։
Գինն 5·80 զուիցերական ֆր·
Ստանալու համար դիմել հեղինակին
Rév. J. KARNUSIAN
3780 GSTAAD, SUISSE

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աշնիւ Տամլամեանի մահուան տխուր առթիւ, Իսկի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պր· Վահէ Քիթապճեան 200 ֆր·, Պ· Դաւիթեան 100։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՇ

ի պատիւ
ԳԵՐՊ· ՆԻԿՈՂՈՍ ՎՐԴ· ՔԷՀԵԱՅԵԱՆԻ

Այս կիրակի Մարտ 13, ժամը 13ին, յետ Հանդիսաւոր պատարագի (Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի, Փարիզ)
PIZZA OSKIAN
139, Rue St.-Honoré, 75001 PARIS
Հրաւիրուած են բոլոր բարեկամներն ու համակիրները։
Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով՝ 260–23–80 եւ 278–31–93 (մինչեւ կէսօր)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհիներ — մեքենասիէն քոֆէքսիոնի համար, մնայուն աշխատանք։ Դիմել՝
ETS. MICHEL CALDIRAC
65, Rue Meslay — Esc. A.
75003 PARIS

×

Լոնտոնէն Փրեսթերիք Գալուստեան քոֆէքսիոնի հաստատութիւնը կը փնտռէ երկու գործաւորուհիներ· մէկը մեքենայի վրայ աշխատելու, միւսը ձեռային գործերու համար, երբորդ օրիորդ մըն ալ երախայ նայելու համար։
Ճամբորդութիւն, բնակարան եւ ուտելիքն ապահովուած են· գրաւոր դիմել՝
M. Frédéric KALOUSDIAN
134 Water Garden
W2 - LONDON — ANGLETERRE
Tél. 262-54-09 (Londres)
կամ հեռաձայնել Փարիզի Աղբատախնամի գրասենեակը 878–02–99։

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
Նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին։

— ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ —

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30ին
SALLE DES FETES DE SEVRAN
երեք նուագախումբ
« ՎՏԱՆԳ » « ԾԱՂԹԱՆԱԿ »
Պ Ե Տ Ի Կ
երկու պարախումբ
« ՄԻՆԻ ՍՕՍԻ » « ՆԱՑԻՐԻ »
Մուտք 20 ֆրանք

— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ —

GEORGE V
Մարտ 13, կիրակի, ժամը 15–24
Կը նախագահէ ԳԱՌՋՈՒ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կը մասնակցին
ԺԱՒ ՀԷԼԵԱՆ իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով
եւ ՆԱՑԻՐԻ ԵՐԳԱԽՕՒՄԲԸ
ղեկավարութեամբ Գ· ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ
ELECTION MISS CROIX ROUGE
PROJECTION SONORISEE DE MAGNIFIQUES DIAPOSITIVES
par le CLUB DES JEUNES de l'U. G. A. B.
« LES NUITS d'EREVAN et l'ARARAT »
Vus par le Dr. M. ATAMIAN
(Séance de projection dans le Salon Rouge de 15 h. 30 à 17 h.)
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985–36–53 — *Վերապահուած սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին*
Մուտք 35 ֆրանք — Ուսանողներու համար 20 ֆր·

VOYAGE en ROUMANIE

avec JACQUES CHELELEKIAN
VOL SPECIAL au départ de MARSEILLE et LYON

du 4 au 18 Juin

SEJOUR bord de Mer à MANGALIA	1.990,00 F.
SEJOUR et CIRCUIT	2.250,00 F.
SEJOUR avec CURE de GERIATRIE	2.780,00 F.

(*traitement de rajeunissement du Professeur Ana ASLAN*)

Prix comprenant : Transport aérien Aller-Retour — Pension complète en chambre double — Hôtel première catégorie — Transferts — Service d'un accmompagnateur

Renseignements et Inscription :
Jacques Chelelekian — VOYGES WASTEELS
87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — Tél. (91) 50-89-12
Lic. A 568

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770 - 86 - 60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·811

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.811

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՕՆ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՎԵՐՋԱՑԱԻ ՈՒՐԲԱԹ

— o —

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՆ ԱՒ ՈՂՋ – ԱՒՈՂՋ ԱՁԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

— o —

Մինչ Զորեքշաբթիէն ի վեր կը չարունակուէր սիւսպէնսը եւ Ուաշինկթընն սարսափի մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրէր, յանկարծ Ուրբաթ առաւօտ, Ֆրանսական ժամով 8ին կը պատահէր անսպասելին՝ ահաբեկիչները տեղի կուտային եւ 137 պատանդները, երեք տարբեր վայրերու մէջ, ողջ – առողջ դուրս կ'ելլէին բայց ապահովութեան համար, հիւանդանոց կ'առաջնորդուէին քննութեան համար։

Ցոյսը ծնած էր տեղական ժամով, Հինգշաբթի ժամը 21·30ին երբ Պարսկաստանի, Փաքիստանի եւ Եգիպտոսի դեսպանները, դրաւուած երեք վայրերէն դէպի խաւորին, հրէական կազմակերպութեան կեդրոնատեղիին մէջ տեսնուեցան ահաբեկիչներու պետին՝ Խալիսի հետ։ Ասոր պայմաններն էին, սկիզբէն, Քասիուս Քլէյի յանձնումը, իր ընտանիքին ջարդին հեղինակները։ Բանակցութիւնները սկիզբը մեծ յոյսեր չէին տար, բայց ի վերջոյ կը պատահէր անսպասելին եւ ահաբեկիչները կը յանձնուէին։ Թէեւ Ֆիլմը հրապարակէն քաշուած է բայց չէր կարծուեր Ուրբաթ առաւօտ, որ այլ խոստումներ արուած ըլլան ահաբեկիչներուն։ Խալիս «գլուխները պիտի իյնան» ըսած էր բայց սպառնալիքը չգործադրեց, ու Ամերիկայի կրցան իրենց «հէփի էնտ»ը ունենալ թէեւ ահաբեկիչները մէկ լրագրող պատնած են եւ ուրեմն ամբաստանուած նաեւ ոճրագործութեամբ։ Նախքան այս բարի լուծումը, քաղաքին խուճապի մթնոլորտը չաւելցնելու համար, իշխանութիւնները հրաժարած են թնդանօթի 21 հարուածներ արձակելէ Անգլիոյ վարչապետին ընդունելութեան համար բայց առաւօտեան 3ին երբ ամէն ինչ կը կարգադրուէր, Ուաշինկթընի բոլոր զանգակները կը զօղանջէին։

Ռումանիոյ Հայերը ոչ մէկ վնաս ունին

Ի պատասխան կաթող. Պատուիրակ Սեբովէն Արք·ի հեռագրին, Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդը՝ Տէրայր Արք· Մարտիկեան հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Սեբովէն Արք·ի (Մարտ 10)։

Շնորհակալութիւն։ Գոհունակութիւն Աստուծոյ մեր եկեղեցին եւ համայնքը անվտանգ են։

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՊԷՏՔ Է ՓՈԽԷԱՐԿԵԼ

Թագաւորական ընտանիքները այս անգամ բոլորովին տարբեր բնոյթ առին եւ չարաթներէ ի վեր նոյնիսկ ճանճրացուցին ժողովուրդը, ճմռնած չբռնուե – լիք խոստումներու տարափի մը տակ։ Այնքան քաղաքականացուեցան այս ընտրութիւնները, որ կորնչուցին նոյնիսկ իրենց բուն իմաստը և տրուեցաւ «ճակատագրական» հանգամանք։ Ոչ այլը, ոչ ձախը կրցաւ մէկ ճակատ կազմել ամէն տեղ եւ ներքին մրցակցութիւնները ու վէճերը չմարեցան դերագոյն չահերու առջեւ։ Այս առաջին շրջանին ըստ տեղեբուն կան զանազան ցանկեր, որոնց պըէխաւորները են ընդհանրապէս՝ Ձախը (երբեմն մէացած, երբեմն զատ–զատ), չիրաքեան կամ ա'Օրնանս մկրտուածները ու նաեւ առաքեալներ՝ բնութեան պաշտպանները։ Ծագումով Հայ Ֆրանսացի բոլոր քաղաքացիները պարտին քուէարկել, ձեռնպահ չմնալ։

Ցիշենք որ 30 հազարէն աւելի քաղաքներու մէջ հարկ է ցանկ մը դնել պահարանը, առանց անուն աւրելու կամ աւելցնելու (ինչ որ չեղեալ կը դարձնէ քուէն) մինչ 2500էն 30 հազարնոց վայրերը կարելի է ցանկերու մէջ անուններ աւրել եւ ուրիշ ցանկէ առնել դնել անոնց տեղը, այսինքն խառնել։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

(Արմէնփրէս, Փետր· 23 – Մարտ 4)

ԱՆՏՈՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՏԱՆ ՑՈՒՑԱՓԵՂԿԵՐՈՒՆ ՄԵՏԱԼՆԵՐԸ

Երեւանաբնակ ճարտարապետ Կորիւն Անտոնեանի բնակարանին մէջ երկու ցուցափեղկեր կան, որոնց մէջ զետեղուած են իր երկու աղջիկներուն՝ Էմմիլիայի եւ Նարինէի չահած մետալներն ու մրցանակները։ Փինկ–փոնկի Մորհ· Միութեան ախոյեան Էմմիլիա Անտոնեանի մետալները Միութիւը հարիւրէ աւելի է, որոնց մօտ 70ը՝ ոսկէ մետալներ, զորս չահած է հայ մարզիկուհին Մորհ· Միութեան, Անգլիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Ֆրանսայի, Շուէտի, Ռումանիոյ, Աւստրիոյ մէջ եւ Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն։ Ի դէպ, 1976 Փետրուարին, Բաուի մէջ տեղի ունեցած Մորհ· Միութեան փինկ–փոնկի ախոյենական մրցումներուն, Էմմիլիա Անտոնեան չահեցաւ չորս ոսկէ մետալներ։ Անտոնեանի տան ցուցափեղկին մէջ դրուած են նաեւ բազմաթիւ արծաթէ, պրոնզէ մետալներ, ինչ – պէս նաեւ բիւրեղապակեայ բաժակներ, սկահակներ, յուշադրօշներ ,պատուոյ դիրեր, զորս ստացած է Էմմիլիա Անտոնեան։ Քանի մը տարիէ Անտոնեան քոյրերու ծնողքները երկրորդ ցուցափեղկ մը աւելցուցած են իրենց տան մէջ, այս անգամ կրտսեր աղջկան՝ Նարինէի նուաճած մետալներուն եւ մրցանակներուն համար։ Նարինէ Եւրոպայի պատանեկան ախոյենական մրցումներուն առաջնութիւն չահած է, իսկ այս տարի՝ Մորհ· Միութեան աղջկանց մրցումներուն, պրոնզէ մետալի արժանացած։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 13ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԽԱՉՔԱՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑ ԼՈՒՎՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՑ ԵՂԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՀՈՐՀՐԴ· ԴԵՍՊԱՆԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԵՒ ՋԱՆԱԶԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 12ին, պաշտօնական արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Լուվրի թանգարանի Արեւելեան Հնութեանց բաժնին մէջ, ուր զետեղուած է այս փառաւոր խաչքարը, զոր Հայաստան նուիրած է Ֆրանսայի, եթէ ոչ աշխարհի, մեծագոյն թանգարանին։

Ֆրանսայի թանգարաններու եւ Լուվրի պատասխանատուներէն զատ ներկայ էին՝ Խորհրդային դեսպանը Զերվոնենկօ, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը՝ Ռուբէն Պարսամեան, Կաթող· Պատուիրակ Սեբովէի Արք· Մանուկեան, Գիւտ Եպիսկ· Նազդաչեան, Խորհրդային դեսպանատան Ս· քարտուղար՝ Ռուբէն Սահակեան, Ֆրանսայի Մշակութային ենթանախարարութեան ներկայացուցիչը, «Աչխարհ»ի եւ «Ցառաջ»ի խմբագիրները ու բազմաթիւ Ֆրանսացի թէ հայ անձնաւորութիւններ, այս վերջիններու կարգին՝ Փրոֆ· Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան, Փրոֆ· Ֆ· Ֆէյտի, Ժանսեմ, Ռուբէն Մելիք, Ժան–Մարի Գառզու, Անրի Վերնէօյ եւ զանազան հայ կազմակերպութեանց պատասխանատու ներկայացուցիչներ։

Խաչքարը զետեղուած է Արեւելեան բաժնի պարսկական սրահը, խորհրդանիշ քրիստոնէութեան դեղեցիկ ու տպաւորիչ իր վեհութեան մէջ։ Հրաչալի աշխատուած, անոյշ վարդագոյն քար մը, որ կուգայ հինէն, կուգայ հեռուէն իբրեւ վկան խաչը պաշտած ու ինք ալ խաչուած ժողովուրդի մը։ Կողքին, պարզ յիշատակութիւն մը անցորդ այցելուին համար՝

Khatchkar - Croix de Pierre Cimetière d'Arindj, 13ème siècle. Don de la République Socialiste Soviétique d'Arménie.
1976 R S 3083

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Ֆրանսայի թանգարաններու տնօրէնը՝ Պ· ոը Մարժըրի, որ յայտնեց թէ թանգարանները միշտ կը սիրեն հարստանալ, չեշտեց իրենց երախտագիտութիւնը, գոհունակութիւն յայտնելով որ Մորհ· Հայաստան յիշած է այն չատ հին կապերը, որոնք պատմութեան ընթացքին մէկէն աւելի անգամներ իրարու մօտեցուցած են Ֆրանսան եւ Հայաստանը։ Զեր քաղաքակրթութիւնը, ըսաւ Պ· Մարժըրի, չատ մեծ է եւ ցայսօր չարունակուած է։ Այս խաչքարին մէջ տեսաւ երկու ժողովուրդներու մշակութային կապերու վկայութիւնը։

Պ· Անիէ, բաժնին պատասխանատուն, յայտնեց թէ երբ 1976ին սոացած են այս խաչքարը երկար մտածած են թէ ո՞ւր դնեն։ Նախ խորհած են արձանագրոց – ծութեան բաժնին, ապա որոշած են Արեւելքը՝ դնել՝ Արեւելքին հետ եւ ընտրած են այս պարսկական բաժինը, ուր կան Փրոֆ· Կերշմանի հետազօտութեանց արդիւնք եղած յայտնութիւնները եւ կողքի ցուցափեղկի մը մէջ, Պարսկաստան զբօսնուած խաչ մը որ չատ կը յիշեցնէ հայկ· խաչքարերը։ Շահեկան զատ նաեւ զուգադիպութիւնը այս խաչքարին, որ եկած է 13րդ դարէն մինչեւ Լուվր, որու նաեւ առաջին քարը դրուած է 13րդ դարուն։

Խորհրդային դեսպանը ռուսերէն քանի մը խօսք արտասանեց իր ուրախութիւնն յայտնելով որ այս նուէրը կը յանձնուի Լուվրի թանգարանին, փառքը ոչ միայն Ֆրանսայի այլեւ աշխարհի։

Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը՝ Ռուբէն Պարսամեան հայերէն կարճ ճառ մը կարդաց, իր անսահման ուրախութիւնն յայտնելով որ այս խաչքարը կը յանձնուի աշխարհի մեծագոյն տաճարներէն մէկուն եւ ան կը ստանայ նոր իմաստ ու նոր նչանակութիւն եւ կը զատնայ Ֆրանսայի եւ հայ ժողովուրդներու աւանդական բարեկամութեան պինդ – ներէն մէկը։

×

Ցիշենք որ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը Փարիզ կը գտնուի Ֆրանսայի Սրտաքին նախարարութեան հրաւէրով, մշակութային փոխադարձ յարաբերութեանց ծիրին մէջ։ Նոյն օրը, Հինգշաբթի, ժամը 15·30ին կ'ընդունուէր Մշակոյթի ենթանախարար՝ Ֆրանսուազ Ժիրուի կողմէ։

×

« Պղտիկ պատմութեան » համար յիշենք որ երբ այս խաչքարը առնուած է Աւինչէն, բնակիչները խիստ բողոքած են մինչեւ որ իրենց յայտնուած է թէ Ֆրանսա կ'երթայ։ Արդարեւ Աւինչի այդ դիւղացիները հասանաբար չատ զգաստ չունին Լուվրի թանգարանին մասին բայց ինչպէս ամէն Հայ, իրենց սրտին մէկ անկիւնը տեղ մը գրաւած է Ֆրանսան ու բաւած է որ գիտնան թէ խաչքարը Ֆրանսա կ'երթայ, որպէսզի իրենց սիրտը հանդիստ ըլլայ։

× Թանգարանին տնօրէնին նուիրուեցան երկու հատորներ՝ մէկը խաչքարերու ալպոմ մը, միւսն ալ Ֆրանսերէն, Լենինգրատ լոյս տեսած «Հայաստանի արուեստներու թանգարանը»։ (Մազմանեան)։

ՎԱՐՁՔԴ ԿԱՏԱՐ

Կարչի խեզանդամներու վարժարանի հայ տղուն պարագան, որուն մասին տոմսով մը ծանուցած էինք «Ցառաջ»ի մէջ, լաւագոյն լուծումը գտաւ, ինչպէս կ'ակնկալէինք։

«Արեւելքցի»ի տոմսին յաջորդ օրն իսկ, խմբագրատան հեռաձայնը դադրում չունեցաւ։ Բազմաթիւ ընթերցողներ, սիրայօժար տրամադրութիւն ցոյց տուին ըստանձնելու Ֆրանք կիրակոսեանի հայրենի դասերը։ Մենք, յարմար տեսանք նախ յարաբերութեան մտնել լուրը հաղորդք հրեայ ուսուցչին հետ (ի դէպ, տիկին մըն է) որպէսզի հայ դասատուն եւս անոր հետ ներդաշնակուելով նոյն օրը երթան կարշ։

Իրողութիւնը այն է, որ դժուարութիւն կար թեկնածուներու մէջէն ընտրութիւն կատարելու։ Բայց... անակնկալ մը։ Պարզուեցաւ որ մեր ընթերցողներէն Պր· Գէորգ Մուրատեանը, նոյն օրն իսկ, ինքնաբերաբար գործի անցած է արդէն։ Հայերէնի դասագիրքերը ապահոված՝ խնդոյն մեկնած է կարչ, փոքրիկ հայ տղուն մօտ, որ 12 տարեկան մանչուկ մըն է, երկու սրունքներով անդամալոյծ։

Վարժարանին տնօրէնը մեծ գոհունակութեամբ ընդունած է Պր· Մուրատեանը, եւ խոստացած նոյնիսկ զբաղարանէն դուրս, առանձին սենեակ մը տրամադրել դասատուդութեանց համար։

Ամէն ինչ լաւ է ուրեմն, եւ կրնանք ըսել վարձքդ կատար։

ԻՄ ՍԻՍԻԿԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԸ

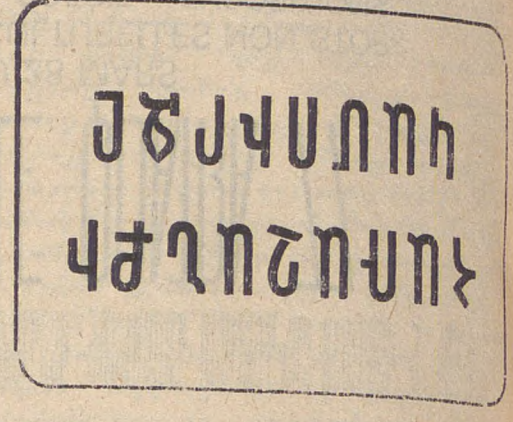
Ս.

Ես ոչ մի անգամ չեմ տեսել Սիսիկին, բայց ինձ թվում է, թե նրա կարծիքները ես լավ գիտեմ։ Ես գիտեմ, որ նա ամենից առաջ ուզում է, որ ամեն մարդ ունենա իր կարծիքը։ Ես գիտեմ, որ նա ատում է ամեն տեսակ ստրկություն, ամեն տեսակ ճնշում, ամեն տեսակ բռնություն։ Ես գիտեմ, որ նա ատում է ամեն տեսակ ստրուկներ, ամեն տեսակ ճնշողներ, ամեն տեսակ բռնակալներ։ Ես գիտեմ, որ նա ատում է ամեն տեսակ ստրկամիտ մարդկանց, որոնք ամեն ինչ համբերում են, ամեն ինչ հանդուրժում են, ամեն ինչ ներում են

— Ես, ի՞նչ իմանամ, ախպեր, ասում են՝ ուրիշ ոչինչ չունի հագնելու, ինչպես ամեն օր հագել է մի հին վերարկու, ինչպես ամեն օր ոտքերը փաթաթել է մի հին ներկած շորով, ինչպես ամեն օր գնացել է գործի։ Ինչ-որ մի բան կա, որ ինձ ստիպում է մտածել, որ նա ինչ-որ բան գիտի։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ։ Ինչ-որ մի բան կա, որ ինձ ստիպում է մտածել, որ նա ինչ-որ բան գիտի։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ։

ՅԱՋՈՂՈՒԹՅԱՆ ՏԱՆՁՈՒՄԻ ՎԱ ՊԱՏՃԱՌԸ ԿԱՐՃԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱ

Բ. ՊԱՆՅ

Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ։ Ինչ-որ մի բան կա, որ ինձ ստիպում է մտածել, որ նա ինչ-որ բան գիտի։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ։ Ինչ-որ մի բան կա, որ ինձ ստիպում է մտածել, որ նա ինչ-որ բան գիտի։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ։

— Ես, ի՞նչ իմանամ, ախպեր, ասում են՝ ուրիշ ոչինչ չունի հագնելու, ինչպես ամեն օր հագել է մի հին վերարկու, ինչպես ամեն օր ոտքերը փաթաթել է մի հին ներկած շորով, ինչպես ամեն օր գնացել է գործի

ՊՐԻՒՍԻԼ.— Պ. Արման Ճշմարտախօսեան խոր վիշտով կը ծանուցանէ իր սիրելի մօր՝

ՍՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿ. ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Անիա Փաշիկեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 1ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, Մարտ 4ին:

×

Այս տխուր առթիւ Նուարդ Սարեան, Անդրանիկ Գազարեան եւ Տիկին Քորսոք 200ական պելժիական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին է յիշատակ ողբացեալին:

ՄԱՐՍԻԼԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
12-14, RUE ST. BAZILE
CONFERENCE DE
GERARD DEDEYAN
(de l'Université de Montpellier)
LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE
ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆ
Մոնփըլլիէի համալսարանէն
կը խօսի
կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան մասին
Vendredi, 18 Mars à 21 heures

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 55 տարեկան հայ կին մը, երկու տանտիրոջ ծառայելու համար, զոհա – բերուող ոգիի տէր, քննելի լաւ յանձնա – բարութիւններով, որ տունով մը պրա – գի իր տան պէս, բնակութիւն, ընտա – նեկան միջավայր, տեւական ներկայու – թիւն 80ամեայ հիւանդի մը մօտ, մէկ ջր արձակուրդ չաբաթը, համապատասխան վարձատրութիւն, արդիական տիպիկէֆս յարկաբաժին Մենիլմոնթանին բարձուն – քին վրայ: Գրել՝

KIRK
6, Rue Taclet — 75020 PARIS

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԻԼԻԻ ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ ՀԱՅՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔ

Պ. Կրասեան 2000, Տօքթ. Թազոյեան, Պ. Յովհ. Հրաչեան 1000ական, Պ. Էքսէր – ճեան 400, Արամ Շէխիկեան 250, Ժաք Թաչճեան, Ֆէրտի Ապաճեան 200ական, Պ. Գաֆանտեան 110, Պ.Պ. Խտուարտ Շէ – հէրեան, Ռոժէ Շէհէրեան, Ալպէր Հա – րոնեան, Ժաք Թաչճեան, Յովհ. Զալլաք – եան, Օրթանս Տօրումեան, Տիկ. Արմե – նուհի Ալթունեան, Փասքալ Զաքարեան ընտանիք, մի ոմն, Տիկ. Հերմինէ Զօր – եան, Տիկ. Վերոնիկ Գազէզեան, Պ. Զէր – նէեան 100ական, Տիկ. Ապէլ Տէրեան 90, Կոթոլոֆ ընտանիք 60, այլ Տիկ. Տիւ – կէրեան, Տիկ. Օրթանս Վարդերեսեան, Արա Ղեւոնդեան, Տիկ. Գաթէրին Փոս – պըլըքեան, Տիշոյեան ընտանիք, Պ.Պ. Ալֆոնս Ֆէրհաեան, Անթուան Քէօսէ – եան, Փօլ Քէօֆթէրեան, Տիկ. Ֆիլմոնէ Ամէմեան, Տիկ. Մարի Էլմանեան, Ժորժ Տրէժեան, Սարաֆեան 50ական, Տիկ. Մանավեան, Պ. Ճերմակեան, Տիկ. Վար – դուհի Սրապեան, Տիկ. Քէօլէեան, Տիկ. Սուլթանեան, Տիկ. Զարըգլեան, Պ. Պը – լըգլեան, Ժաք Պալեան, Տիկին Գա – զազեան 30ական ֆրանք, Օրիորդ Շա – մանճեան 25, Տիկ. Մարի Հոզդապաղ – եան, Վէնսան Տէվէճեան, Տիկ. Փիլաւ – ճեան, Տիկ. Ռ. Մէնէվիշեան, Անթուան Զարուգլեան, Սիմոն Զարուգլեան, Սան – թին Ճէնտէրճեան, Փասքալ Քէօսէեան 20ական, Տիկ. Պոտուչեան, Տիկ. Անահիտ Գարագաշեան, Ժորժ Խաիրնէյեան, Կար – պիս Գալայճեան, Խտուարտ Արմաղան – եան, Տիկ. Էլիզ Գամպուրեան, Տիկ. Ռոզ Յակոբեան, Տիկ. Բ. Մոամճեան, Սարեան ընտանիք, Մինաս Տուրնայեան, Տիկ. Էվ – լէնլեան, Տիկ. Թիւլթեան, Տիկ. Ժան – Փիէր Կամիլի, Տիկ. Ղեւոնդեան, Տիկ. Մխիթեան, Օր. Ժանին Փոսպըլըքեան, Պ. Տէմիրճեան, Պետրոս Տէվէճեան, Անթուան Գալոի, Տիկ. Մոամճեան Ֆիլմոէն 10ական, , Օր. Անիթա Հոզդապաղեան 50:

(Ընդհ. դումար 7.760,50

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Հայկուհի Կարապետեանի մահուան առթիւ ողբացեալին զաւակնե – րուն, եղբայրներուն եւ ընտանեկան բո – լոր պարագաներուն:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը չը – նորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տիկին Քումտուղեան Ֆլորայէ իր ապաքին – ման առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոլիս Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդը չնոր – հակալութեամբ ստացած է.—

Համօ Քարաքէլեանի հոգ. առթիւ այլ Տիկ. Քարաքէլեան 20 ֆր., Ռ. Մաթէոս – եանի թաղման առթիւ այլ Տիկ. Վար – ժապետեան 30, Թ. Ադամեան 10: Տարօն – Տուրուբերան հոգ.առթիւ Տիկ.Վիքթորիա Յակոբեան 50 ֆր., այլ Տիկին. Մկը – ուիչեան 20, փոքրիկին Տիգրան Շալճեանի մկրտութեան առթիւ Շալճեան ընտանիք 100 եւ Թաղին աղքատներուն 100:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի Թէյասեղան – ընդհ. ժողովը Մարտ 20, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհի – ները:

Շրջ. Վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլ – լայ Տիկ. Ա. Թաղէոսեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ Տիկին Վարդենի Աւետեան եւ Տիգրանուհի Աւետեան, չնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, մամուլով, ղրուագ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրով, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԱԻԱԻԵԱՆԻ

մահուան առիթով մասնակից եղան իրենց ցաւը վիշտին:

Կը նուիրեն.— 100 ֆր. Հ. Ց. Դ. Եօթ – նեղբայրեան կոմիտէին, 100 ֆր. տեղա – կան Կապ. Խաչի դպրոցին եւ 60 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՕՐԹԱՆՑ

Մեկնում կիրակի Մարտ 20 ժամը 7·30ին Շաթօ տը Վենսէնէն եւ 8ին կառ – ուիչ Նոռ Քաֆէ Քուբլէօր: Ժամանում կանտի համալսարանը եւ ծաղիկի պեսե – ղում Դ. Վարուժանի յուշատախտակին, ապա՝ Օրթանս, Պրիւժ եւայլն:

Մասնակցութիւն 69 ֆր.
Կանխավճար՝ 40 ֆր.:
Վերադարձ Փարիզ ժամը 22ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՕՒԱՐ ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324–14–96

Les Productions et le Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de MARTEN YORGANTZ
avec Bernard DEDEDJIAN
en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 19 Mars au 30 Mars
du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :
Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

BIENNALE QUATRA 77

DU 24 AU 28 MARS
12 MANIFESTATIONS CULTURELLES NON-STOP
MUSIQUE - CINEMA - POESIE - EXPOSITIONS

AVEC LA PARTICIPATION DE
ALEXANDRE HAROUTIUNIAN - EDOUARD MIRZOYAN
ADAM KHUDOYAN - ARNO BABADJANIAN
MANOUG PARIKIAN - SUSANNA MILDONIAN
RAFFI PETROSSIAN - ANGELE GARABEDIAN
ANI GAZARIAN - ANI ADJEMIAN SETA TANYEL
AIDA MOURADIAN - PHILIPPE MULLER
ARA GULER - SONIA VARTANIAN
ENSEMBLE INS. QUATRA ET CYRIL DIEDERICH

Réservations : 260 74 78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
15
MARDI
15 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՆԴԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 Ֆ· Վեցամսեայ 90 Ֆ·
Արտասահման Տար· 200 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·812
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.812

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՋԱԽԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ ՋԳԱԼԻ ԿԵՐՊՈՎ

30 ՔԱՂԱՔ ԱՋԷՆ ՋԱԽ ԿԱՆՑՆԻՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԳԼԽԱՒՈՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՆ ԵՆ

ԲՈՒՆ ՊԱՐՏԵԱԼԸ՝ ԺԻՍՔԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՇԻՐԱՔԵԱՆ ՅԱՆԿԵՐԸ ԳԼՈՒԽԸ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

Կարճ բանաճեւումով կարելի է ըսել թէ պատառը ձախ քուէարկեց մինչ Փարիզը՝ ոչ, կարելի է նաեւ ըսել թէ յաղթեցին Ջախը եւ Շիրաք, բայց հաւանաբար ա– մէնէն ամփոփ բանաճեւումը որ կրնայ նաեւ ամէնէն հարազատ պատկերը տալ Մարտ 13ի այս քուէարկութեան ժխտքարի պարտութիւնն է: Արդարեւ, պարտուե – ցաւ երկու ճակատի վրայ, նախ ընդդի – մութենէն ինչ որ նուազ վարկաբեկիչ է, քան պարտուիլը իր իսկ նախկին նախա– րարապետին, այլ խօսքով մարդէ մը, որ վերջաւոր աշխատողն եղած է իր ընդդի– ութեան, 1974ին, կօլիստ կուսակցութեան ներսը հերձուածական չարժում մը ստեղ– ծելով ժխտքարի ի նպաստ:

Պարզ է որ այս ընտրութիւնները այս– քան կարեւոր հանգամանք պիտի չստա– նային եթէ սկիզբէն այսքան չքազաքակա– նացուէին եւ բոլորովին չկորնցնէին ի– րենց հիմնական իմաստը:

Ցատկնշական գլխաւոր կէտերը զորս կարելի է արձանագրել, բացի վերոյիշ – եալներէն, հետեւեալներն են.— Նոր ե– րեւոյթը, որ բնութեան պաշտպաններն են (էֆոյժիսք) զգալի ներկայութիւն մը ցոյց տուին, ստանալով ձայներու մին – չեւ տասը առ հարիւրը եւ նոյնիսկ տեղ մը 13 առ հարիւրը: Փոքրիկ ներկայու– թիւն մը ցոյց տուին նաեւ ժողերթիսթ – ները, Արտաքին նախկին նախարարին շուրջ համախմբուած են առաւելաբար դառնացածները եւ յուսախաբները, որոնք կ'ուզեն «այլուր» ըլալ այն յոյսով որ կրնան օր մը «հոս» ըլալ: Ուրեմն 30 հա– զար բնակիչէ աւելի ունեցող 29 քաղաք – ներ անցան ձախին ձեռքը, գլխաւորա – բար ընկերվարականներուն: Ասոնց կար – ղին յիշենք Ռենս (18 տարի է մեծամաս– նութեան ձեռքը), Շալոն–սիւր Մառն, Տրէօ, Անժէ, Ռոան, Մոնլիւսոն, Շեր – պուրկ, փեռաք, Վալանս, Շարթր, Օռլեաք, Ալթիս – Մոն, Լիլինալ, Մօ, Թառպ, Սէն – Քանթէն, Պրեսթ, Վիլ– նէօվ–Սէն–Ժորժ, Պօվէ, Քասթր եւայլն: Երեք քաղաքներ ալ՝ Քանպրէ՝ Մօպէօժ եւ Քէնիփէր ձախէն անցան մեծամասնու– թեան: Պարտուած անձնաւորութեանց կարգին յիշենք՝ Քայավէ, Ռոսի (նախա– րար), Լիմուզի: Վերընտրուած են Կալէ, Ալիս Սօնիէ–Սէյթէ, Ռոպեր Ֆապր, Շա– պան–Տէլմաս, Փոնիաթովսկի, Լըքանիւէ, Մօրիս Ֆօռ, Կենա, Միթերան, Քանաքոս (Սարսէլ), Ֆլիմլէն, Մերմազ (Վիէն), Ալէն Փէյրըֆիթ, Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, Փոնթիյոն, Աչիլ Փերեթի: Ընտրուած են.— Միշէլ Ռոքար, Լաւիթ Քրեսոն, Ժան Թերա (երկիւղը), Միշէլ Փերիքար, Մաքս– Փօլ Ֆուշէ: Շատեր անչուշտ համեմա – տական մնացած են եւ ասոնցմէ ոմանք նպաստաւոր դիրքով ոմանք՝ ոչ: Գէշ կացութեան մէջ են նախարարներ Տիւրա– ֆուր (Սէնթ–Էթիէն) եւ Պուլէն: Նպաս– տաւոր է կացութն Տէֆֆէրի դիրքը (Մար– սէյլի մէջ արդէն ընկերվարական ցան – կերը գլուխը կը հասնին) ինչպէս նաեւ Շիրաքի, որու ընտրութիւնը կասկած չի վերցներ, կրնայ ընտրուիլ նաեւ Միշէլ ո'Օրնանօ: Համեմատականի մնացած են նաեւ Կիչար, Ժոպէր, Մազօ, Քաստերէ (9րդ), Տիւքոլոնէ (Իսի), Փիէր Մօրուա, Նորպէր Սեկար: 15րդ թաղամասին մէջ համեմատականի կը մնայ նաեւ Ֆրանսուազ Ժիրու, որ 3րդ դիրքի վրայ կը հասնի, քանի չիրաքեան ցանկի գլուխ Տիկին սը Հօթքլոք կը ստանայ 27·724 ձայն եւ Ֆ· Ժիրու (Օրնանօ) 21·274 եւ ձախն ալ՝ 26 հազար 26: Ընդհ· պատկերն այս է Փա– րիզի մէջ, ուր մեծամասնութիւնը «տո – կաց» եւ 18 չրջագօտիի վրայ 11ի մէջ չիրաքեան ցանկերը գլուխը կը հասնին ընդդէմ ո'Օրնանօյի ցանկերուն: Այս կա– ցութիւնը անչուշտ պատճառ կ'ըլլայ որ մեծամասնութիւնը վերջ տայ իր ներքին մրցակցութեան ու պատակոտմին եւ մի– ակամ ներկայանայ Բ· չրջանին իր «հա– սարակաց թշնամիին» դէմ: Պարզ է նաեւ վերակազմելու համար միացեալ ճակատ մը եւ այդ ուղղութեամբ բանակցելու համար ժխտքարտիչները բաւական տկար դիրքի մէջ են եւ Շիրաք ալ «երես առած» է: Նախկին նախարարապետը չվարանե– ցաւ ըսելու թէ կառավարութեան «կակու– զութիւնն է» որ ապահովեց Ջախի յաղ– թանակը եւ Փարիզի մէջ իր ցանկերուն յաղթանակը ցոյց կուտայ թէ իր դոր– ծունէութիւնը ճիշդ ճամբու մէջ է:

Երեւոյթ մը, նաեւ զոր պէտք չէ ան– տեսել եւ որ կոչուած է դեր խաղալու գալ կիրակի, էֆոյժիսթներու դիրքն է: Ա– սոնց ներկայացուցիչը ըսաւ որ իրենք ու– րենք տէրը չեն նկատեր իրենց տրուած ձայներուն եւ քուէարկութեան հրահանգ կամ թելադրանք չեն կատարեր: Ուրեմն այս ձայները կոչուած են իրաւարարի դեր խաղալ կիրակի, որոշ տեղեր:

Կիրակի իրիկուն նախ կարծուեցաւ թէ ձեռնպահներու թիւը 30 առ հարիւրի կը հասնի բայց յետագային պարզուեցաւ թէ սովորականէն աւելի չէ եղած: Կասկած չկայ թէ մեծամասնութեան «երկերեսու– թիւնը» չնպաստեց եւ դուցէ մաս մը նա– խընտրեց սպասել որ կրկին մէկ երեսով ներկայանայ եւ վերջ տայ «կրօնքներու այս պատերազմին»:

Ամէն պարագայի մէջ, երեսփոխանա – կան ընտրութիւններէն տարի մը առաջ, ինչ որ պատահեցաւ կիրակի բոլոր յոյ– սերը կրնան ներշնչել Միթերանի, որ – սէզդի չարունակէ իր ընտրապայքարը, նոյնը պիտի ընէ անչուշտ Շիրաք, որու ցանկերու յաղթանակը այնքան կօլիստ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ԵՈՒՐԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ԿՈՉՈՒՄԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ Է

Դաշնակահար Եուրի Հայրապետեան՝ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նա – խագահութեան հրամանագրով, արժանա– ցած է ժողովրդական արուեստագէտի կո– չումին: Ան դաւինեկիր է միջազգային մրցանակներու: Այսպէս, 1955ին՝ Վար – շաւայի մէջ տեղի ունեցած երիտասար – դական եւ ուսանողական միջազգային 5րդ փառատօնին, տարի մը ետք՝ Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցած Ֆրանց Լիսթ մրցումին 1960ին՝ Պրիւսէլի միջազգային մրցումին արժանացած է մրցանակներու: Վերջին երկու տասնամեակին Եուրի Հայրապետ– եան նուագահանդէսներ տուած է Խորհ· Միութեան եւ արտասահմանեան երկիր– ներու աւելի քան 300 քաղաքներուն մէջ: Հայ դաշնակահարը մեծ յաջողութիւններ ունեցած է Մոսկուա, Լենինգրատ, Կիեւ, Ռիգա, Տաշքենդ, Օդեսա եւ այլուր: Եու– րի Հայրապետեան սիրահար է Պախ, Հայտընի, Մոցարթի երաժշտութեան, յատուկ ոգեւորութեամբ կը մեկնաբանէ Լիսթի, Զայկովսկիի, Րախմանինովի գոր– ծերը: Իր նուագացանկին մաս կը կազմեն Ստրավինսկիի, Պարթոքի, Շոփէնի, Տը– պիւսիի, Առնօ Բաբաջանեանի եւ Էդգար Ճովհաննիսեանի գործերը: Դաշնակահա – րը խոստացած է նաեւ մեկնաբանել Պէթ– հովէնի 32 սոնաթները: Եուրի Հայրա – պետեան ներկայիս կը պաշտօնավարէ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը:

Շաբաթ իրիկուն, Մարսէյլի Հայ Մշա– կոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ սկսաւ հանդիսութիւնը, որու աւարտին կատարուեցաւ Շաւարշ Միսաքեան սրահի բացումը եւ կիսանդրիին դետեղումը:

Օրուան նախագահն էր ընկ· Տիգրան Թադոյեան, յաջորդաբար խօսք առին յա– նուն Հ· Ց· Դ· Շաւարշ Միսաքեան խոմ– բին՝ ընկ· Մասիս Գուլումեան, ապա կարօ Ցովսէփեան եւ Կ· Փօլատեան: Օր· Ցակոբեան եւ Վահրամ Ճառայեան էջեր կարդացին Շաւարշ Միսաքեանէ եւ երա– ժշտական բաժին մը ամբողջացուց յար– դանքի եւ յիշատակի այս երեկոյթը:

Մշակոյթի Տան երկրորդ յարկը կը գտնուի այն սրահը, որ յետ այսօրիկ կը կոչուի Շաւարշ Միսաքեան եւ ուր զետեղ– ուած է կիսանդրին, օրինակը՝ այն կիսանդրիին որ կը գտնուի Ալֆորվիլ «Ճա– ռայ» վարժարանի մուտքին (գործ՝ Ջաւէն Խըտըչեանի): Եւ այդ սրահը, ուր կ'ա– ւանդուի հայերէնը, ամէնէն յատկանշա– կանն էր անշուշտ եւ յարմարագոյնը մկրտութեան համար անունովը անոր, որ իր չունչն ու հոգին սպառեց հայ լեզուի անաղարտ պահպանման համար:

Երեկոյթին եւ բացման արարողութեան մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

Քաւի մը տողով

ԻՏԱԼԻՈՑ կացութիւնը չատ ծանր է եւ անկարելի չէ նոյնիսկ որ«պաչարման վի– ճակ» հռչակուի հանդարտութիւնը վե– րահաստատելու համար: Մարտ 77ին, իտալացի ուսանողները «68 Մայիս» մը կը ստեղծեն եւ նոյնիսկ ձախ կազմակեր– պութիւնները չեն կրնար զսպել ծայրա– յեղ տարրեր եւ Հռոմէն եւ Պոլոնեի մէջ տեղի ունեցած ֆրանց լիսթ մրցումին ծանր բախումները պատճառ եղան որ հա– մալսարանները ալ փակուին երկուշաբթի օր: Շուրջ 22 հազար ուսանող եւ գործա– զուրկ յարձակած են Հռոմի ոստիկանատ– ներու, նախարարութեանց եւ վիա վե – նեթոյի սրճաններուն վրայ: Հարիւրաւոր վիրաւորներ կան: Կը կարծուի որ ծայ – րայեղ որոշ տարրեր պատրաստ են կե – ռիլա իսկ ստեղծելու: Պոլոնեի մէջ, բժշկական ուսանող մը սպաննուած է ոս– տիկանութեան կողմէ ինչ որ աւելի լարած է մթնոլորտը: «Դեռ Պետութիւն կա՞յ» հարց կուտայ Իլ Թէմփօ, ի տես իշխա– նութեան անկարողութեան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՑ մէջ սրտի տաղնապի մը զոհ գացած է ընդդիմադիրներու պա– րագլուխը, չեխ փիլիսոփան՝ Փրոֆ· Պա– տոկա, որ մեծ աշխատանք տարած էր «Ուխտ 77»ի ի նպաստ, այն փաստաթուղ– թը որով կը պահանջուի վարչակարգի ազատականացում մը: Պատոկա ձերբա – կալուած էր եւ 11 ժամ ծանր հարցաքնն– նութեան ենթարկուած տասը օր առաջ: տալա հիւանդանոց փոխադրուած: 69 տա– րեկան էր:

ՓՈԼԱՆՍԿԻ, ամերիկացի հանրածանօթ բեմադիրը ամբաստանուած է 13 տարու աղջնակ մը բռնաբարած ըլլալու յան – ցանքով: Ազատ ձգուած է երաշխաւորա– դինի մը փոխարէն: Պիտի դատուի յե – տագային:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ անգամ մը եւս մերժեց հե– տեւիլ ծայրայեղ ալ կուսակցութեանց օտարատեացութեան առաջարկները 70 առ հարիւր համեմատութեամբ: Առաջար – կուած էր 12,5 առ հարիւրի իջեցնել Զուի– ցերիոյ օտարներու թիւը:

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ ձերբակալուած են հա– մայնավար փաստաբաններու հաւանական ոճրագործները:

ԱՖՆՆԻ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱՑԻ միջեւ մթնո– լորտը կրկին լարուած է, որովհետեւ Թուրքիա որոշած է Մարտ 21էն 27 ծո– վային եւ օդանաւային ռազմափորձեր ը– նել իր ջուրերուն եւ եգէականի միջազ– գային ջուրերուն մէջ:

ՄԻ ՄԱՍՈՒՆՔ ԵՂԻՆԵ ՉԱՐԵՆՑԻՑ

— o —

Բ.

Ամէնից անակնկալը, սակայն Աւետիք Հահաթրեանի եւ նրա գրքի մասին ըլլալու տողերն են, որոնք կարող են տարօրինակ եւ անհասկանալի թուալ շատերին: Իրօք, ո՞վ է այդ՝ այսօր իսկապէս մոռացուած գիտնականը, որին Չարենցը դնում է Գէորգ Ախվերդեանի կողքին եւ նրանց հաւասար չափով անուանում «ինքնուրոյն, միանգամայն անօրինակ, համարեա հանճարեղ ղէմքեր», «հայրենի հանճարներ», «անկրկնելի» մեծութիւններ եւայլն: Ի՞նչ է իրենից ներկայացնում Աւ. Հահաթրեանի աշխատութիւնը, որ Չարենցը բնութագրում է ոչ պակաս, քան իբրեւ «գիրք հանճարեղ եւ զարմանալի» եւ կոչ է անում նրա հետքերով բացել «մեր հին տաղաչափութեան հրաշալի յատկութիւնները»: Եթէ նոյնիսկ այս գնահատականների մի մասը համարուի չափազանցութեան կամ ոգեւորութեան արդիւնք, միեւնոյն է՝ մեծ բանաստեղծի եւ տաղաչափութեան հարցերի խոր գիտակի կարծիքը պէտք է ծանրի մեզ ուշադրութեամբ զննել տասնամեակներ առաջ լոյս տեսած այդ գիրքը եւ որոնել յիշեալ հարցերի պատասխանը:

Աւետիք Հահաթրեանի մասին շատ քիչ եւ կցկտուր կենսագրական տուեալներ են պահպանուել: Մատենագիտական շատ աղբիւրներում նրա անունը առհասարակ բացակայում է: Իսկ Արսէն Ղազիկեանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի» (պրակ 1, Ա–Թ, Վենետիկ, 1909) եւ Մկրտիչ Պօ – տուրեանի «Հայ հանրագիտակ» (Ա – Ը, Բուխարեստ, 1938) գրքերում, ուր յիշատակւում են Աւ. Հահաթրեանի հրատարակած երկու գրքերը, նրա ծննդեան եւ մահուան թուականներն անգամ չեն նշուում:

Մեր որոնումների ընթացքում հնարաւոր եղաւ պարզել միայն հետեւեալը: Աւետիք Հահաթրեանը եղել է բնիկ Չուխեցի, յայտնի մանկավարժ եւ հոգեբան Առաքել Հահաթրեանի (1848–1883) եղբայրը: Նրա ծննդեան ճիշդ թուականը յայտնի չէ, բայց թուում է՝ պէտք է ծրնուած լինի 1840ական թթ. սկզբին: Նրա որդին՝ Հահաթուր Հահաթրեանը (1872–1934), որը եղել է Երեւանի համալսարանի մաթեմատիկայի առաջին դասախօսներից մէկը, 1931 թ. լրացրած ան – կեատի մէջ նշում է, որ իր հայրը «մինչեւ 1874 թուականը զբաղուել է տորոնի արդիւնաբերութեամբ. 74 թուականից յետոյ զբաղուել է զրականութեամբ, ուր նրա հրատարակած մի քանի աշխատութիւն» (տե՛ս Երեւանի պետական համալսարանի արխիւ, գործ թիւ 48):

Աւետիք Հահաթրեանի մասին մի շարք տեղեկութիւններ կան Հրաչեայ Ա.ճառեանի զրական ժառանգութեան մէջ: 1904 թ. Մարտի 2ին Չուչի քաղաքից Գրիգոր Խալաթեանին գրած նամակում Ա.ճառեանը մանրամասն խօսում է Աւ. Հահաթրեանի կազմած բառարանի եւ այդ գործին իր բերած մասնակցութեան մասին: Բերում ենք նամակի այդ հատուածն ամբողջութեամբ.

« Երկրորդ՝ մի այլ պարոն, ծերունի Աւետիք Հահաթրեանց, յայտնի մանկավարժի եղբայրը, կազմել է Ղարաբաղի բառերի բառարան, շատ անկանոն կերպով. ծանօթանալով այդ պարոնի հետ, եւ զբաւուելով աշխատութեան մեծութիւնից, բառերի ճոխ քանակութիւնից, բառերի յատուկ կարեւորութիւնից, ձեռնարկեցի առաջնորդ լինել պարոնին, եւ ամբողջ 600 մեծադիր երեսներից բաղկացած աշխատութիւնը յանձն առի կանոնաւորել, աւելորդ՝ արդէն զբաթարից յայտնի հայերէն, ինչպէս եւ թուրքերէն եւ այլ բառերը դուրս վտարել եւ կազմել նոր մի աշխատութիւն, որն ունի 200 մէջկ երես: Աշխատութիւնը տպագրելու համար պարոնը չունենալով այժմ կարողութիւն, մէւս կողմից ինքս յատուկ ցանկանալով, որ ըստ կարելւոյն չուտ հրատարակուի սոյն հսմ նիւթը, պարտք համարեցի դիմել ձեզ եւ խնդրել թէ արդեօք կարելի՞ էր էմինեան ազգադրական ֆոնդի հաշուով տպագրել տալ: Հաստատ կարող եմ ասել, թէ ամէն պայման կարելի է ձեղնից կախուած համարել, և ձեր ամէն մի տնօրինութիւնը նա պատրաստ է ընդունելու» («Պատմա – բանասիրական հանդէս», 1971, թիւ 3, էջ 157, հրապարակումը Վարազդատ Վարդանեանի):

Մօտ կէս դար անց Հր. Ա.ճառեանն իր յուշերի գրքում բաւական տեղ է յատկացրել Աւ. Հահաթրեանի հետ իր ծանօթութեան եւ յարաբերութիւնների պատմութեանը (տե՛ս Հր. Ա.ճառեան, Կեանքիս յուշերից, 1967, էջ 267–271, «Աւետիս Հահաթրեանի հետ» գլուխը): Ա.ճառեանը նոյնպէս վկայում է, որ ժամանակին Հահաթրեանը եղել է տորոն մշակող եւ հարուստ մարդ, բայց Եւրոպայում ալիւրների գիւտից յետոյ սնանկացել է: 1904 թուականին ծերունի «Աւետիս ապերը» ապրելիս է եղել մենակ, քաղաքի Հայոց թաղի ծայրին, իսկ մի քանի տարի անց նրա տունը հրդեհ է ընկել, եւ շատ ձեռագրեր այրուել են: Ղարաբաղի բարբառի բառացանկը՝ Հր. Ա.ճառեանի խմբագրութեամբ, ներկայացուել է Պօլսի Իզմիրլեան մրցանակաբաշխութեանը եւ արժանացել մրցանակի, բայց ձեռագիրը անտիպ է մնացել: Աւետիքեանց, որ Աւ. Հահաթրեանի մահուան թուականը նոյնպէս յայտնի չէ:

Աւետիք Հահաթրեանը հրատարակել է ընդամէնը երկու գիրք, որոնցից առաջինը կոչւում է «Առակգիրք, ինքնագիրը եւ թարգմանածոյ առակներ եւ երգեր ժողրդական լեզուով գրուած» (Շուշի, 1886): 160 փոքրադիր էջերից բաղկացած այս ժողովածուն պարունակում է մէկ տասնեակ բանաստեղծութիւններ (երգեր) եւ 100ի չափ առակներ (արձակ եւ չափածոյ), խառը դասաւորութեամբ: Առակների սիւժէները քաղուած են ժողովրդական բանահիւսութիւնից եւ տարբեր գրական աղբիւրներից: Գիրքը, ինչպէս ասում է յառաջաբանում, նախատեսուած է եղել «գործադրելու իբրեւ գրավարժութեան նախնական դասագիրք նորուս պատանեկների համար, որ սովորական ժողովրդական լեզուով եւ ծանօթ դաղափարներով անաչխատ կարող էին ըմբռնել ընթերցուածքի բովանդակութիւնը եւ չէին կրկնապատկել իրանց ճգանքը սկզբնական դասընթացքի ժամանակին, եւ այս կերպով ղիւրաւ կը հարթուէր նոցա ճանապարհը դէպի մեր այժմեան գրականական լեզուն» (էջ 3): Այս առումով գիրքը ժամանակին, անշուշտ, կարող էր օգտակար լինել, թէեւ ուղղակի պէտք է ասել, որ կազմողը, որը հանդէս է գալիս Ե՛ւ ինքնուրոյն հեղինակի, Ե՛ւ թարգմանչի ու փոխադրողի, Ե՛ւ հաւաքողի ու գրի առնողի դերում, ընդհանրապէս բանաստեղծական չնորհքով չի փայլում:

Այս մոռացուած բանասէրի գիտական-գրական հետաքրքրութիւնների եւ գրաղմունքների չրջանակը պատկերացնելու համար շատ կարեւոր է նրա անտիպ աշխատութիւնների ցանկը, որը տպագրուել է «Առակգրքի» եռեւի չապկի վրայ: Ահա այդ ցանկն ամբողջութեամբ.

«Մեր գիւղացիին հանդամանքների նեղելուն չափ պիտի հեռուհեռէ տպագրուած յանձնուին եւ յետագայ գրքերը.

1. Լիր Թագաւոր, Թարգ. Թատերական արարուած Շեյքսփիրի:

2. Առակգիրք ընդարձակ, ինքնագիր եւ թարգմանածոյ առակներ:

3. Որատիոսի գերթողական արուեստը եւ ինքնագիր ու թարգմանածոյ երգեր:

4. Հոմերոսի Իլիականից մի քանի գլուխների Թարգ. հին հայկական վիպասանական վանկաչափով, հանդերձ կարեւոր ծանօթութեամբ եւ բացատրութեամբ:

5. Բառգիրք Ղարապաղու գաւառական բարբառի եւ նորա քերականական կազմութիւնը:

6. Քրիստոնէական դարուց առաջ հին Հայոց գրականական եւ կրօնական գործունէութիւնը: Այս գրքի բովանդակութիւնն է.

Ա. Երկոտասան կենդանակերպերի բազդատական քննութիւնը հայկական ամիսների անուանակոչութեանց հետ:

Բ. Հայկական նշանագրերի եւ հին Հայոց գրականական մնացորդների մասին:

Գ. Հայկական բարբառի բաղդատութիւնը Ս. գրոց եւ այլոց հետ:

Դ. Գողթան երգերը եւ նոցա քնարական եւ վիպասանական չափական արուեստը:

Ճաւելուած. քննական տեսութիւն մեր այժմեան գրականական եւ գրուցաբանական բարբառների մասին»:

Այս ցանկի 5րդ կէտում յիշատակուող բառգիրքը հէնց այն բառարանն է, որի հետ կապուած մանրամասները մենք իմացանք Հր. Ա.ճառեանի նամակից եւ յուշերից: Մնացած ձեռագրերը նոյնպէս չեն տպագրուել, բացի մէկից՝ 6րդ կէտի Դ, ենթակէտում յիշատակուող «Գողթան երգերը եւ նոցա քնարական եւ վիպասանական չափական արուեստը» ձեռագրից, որը 1891 թ. հրատարակուեց «Հին Հայոց տաղաչափական արուեստը» վերնագրով:

Բայց նախ քան տպագրութիւնը, այդ ձեռագիրն անցել է շատ փորձութիւնների միջով, որոնց մասին հեղինակը պատմում է գրքի յատուկ նախաբանում («Ազգ») եւ եղրափակիչ «Ընդհանուր տեսութեան» մէջ: 1888 թ. ձեռագիրն ուղարկուել է Էջմիածին, «Արարատ» հանդէսում տպագրելու համար, բայց ճանապարհին կորել է՝ զոհ գառնալով ապստամբների յարձակմանը: Վերստին չբաղդելով իր աշխատանքը, հեղինակն այս անգամ (1889 թ.) այն ուղարկել է Կ. Պոլիս՝ Իզմիրլեան կտակի Սահակ Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովին: Ձեռագիրը դրախօսելու համար յանձնուել է Թոլմաս Թէրզեանին ու Մկրտիչ Խրիմեանին եւ, ի վերջոյ, մրցանակի չի արժանացել: Մէկ տարի անց հեղինակը ետ է ստացել իր ձեռագիրը, իսկ 1891 թուականին, վերջապէս, լոյս է ընծայել առանձին գրքով (Մխիթարեան Մահտէսի Յակոբեանցի տպարանում): Աւ. Հահաթրեանի աշխատութեան մասին Թ. Թէրզեանի եւ Մ. Խրիմեանի գրած կարծիքները ժամանակին հրապարակուել են Պոլսի «Արեւելք» լրագրում (1889, թիւ 1639) եւ ապա արտատպուել Ա. Աբրահամեանի «Մուրճ» ամսագրում (1889, թիւ 8): Թէրզեանն իր գրախօսութեան մէջ գրուատում է աշխատութեան թեման, նշում է, որ այն «ընաիր օրինակ մը կ'ընծայէ բանասիրական խուզարկութեանց եւ կը պարունակէ միանգամայն սուր դիտողութիւններ եւ ոչ սակաւ հմտութիւն» (տե՛ս «Մուրճ»ի նշուած համարը, էջ 1263): Սակայն յօդուածն ընդհանուր առմամբ քննադատական բնոյթ ունի: Թէրզեանը չի համաձայնում հին հայ բանաստեղծութեան տաղաչափական կառուցուածքի այն մեկնաբանութեան հետ, որ տուել էր Հահաթրեանը, կատարում է նաեւ մի քանի լեզուական դիտողութիւններ:

Իսկ Մ. Խրիմեանը հիմնականում դրական վերաբերմունք է հանդէս բերել գրախօսուող աշխատութեան նկատմամբ: Դեռ տասնամեակներ առաջ Արսէն Բագրատունու յայտնագործած «հայկական չափը» (ժամանակին ինքը՝ Մ. Խրիմեանն էլ կիրառել է այդ չափը իր գեղարուեստական գործերում) դրուատելուց յետոյ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԱՐՏՈՆՔ

Աւա՛ղ, Գէորգ Զաւուշ, դու էս ինչ ասել վիճակի մէջ դրեցիր ինձ: Ինչո՞ւ խմեցիր Ալվառինջու Թունդ գինին ու մեղք գործեցիր Սասնայ լեռների վրայ: Այժմ ի՞նչպէս վարուեմ: Ալաղին Միսակին ուղարկեմ Մշեցի Տիգրանին օգնութեան՝ Հեղինէին երդով Վան փախցնելո՞ւ, թէ նրան առաքեմ Արտոնք:

Արտոնքը կէս ժամու ճամբայ է վարդենիից: Գեղեցիկ գիւղ է Աչտոնքը, Գէորգ, եւ դու, երեւի, չատ անգամ էիր լինում այնտեղ: Ալվառինջու Սէյդօն Զընդայի հետ այդ գիւղը պիտի երթան:

Ո՛չ, եկ, ես Ալաղին Միսակին նրանց եռեւից Արտոնք ուղարկեմ, Գէորգ:

Զխուրի մէջ է Արտոնքը, եւ այնտեղ չամբեր չատ կան: Հպարտ են այդ գիւղի բնակիչները, այնքան հպարտ, որ արան ծածկելիս մի թեւը չեն հագնում, թողնելով, որ չարժուի եռ ու առաջ:

Ու ճամբայ ելան Ալվառինջու Սէյդօն եւ Արտոնքա Զնդօն դէպի Զխուր, եւ Զնդոյի աջակի աչ թեւնոցը հպարտ ճօճւում էր թիկունքից կախ: Ու նրանց եռեւից Արտոնք գնաց իմ խաղասաց Ալաղին Միսակը:

ՀԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(101 – Շար.)

ԱՐԴԻ ՈՐԶՈՒՄ

— Մեհմէդ էֆէնդին է, ձեր հոգէառը, իսկ աչ քովինս Մհէ չաւուշն է, — հնչեց պատասխանը: — Վերջապէս ձեզ գըտանք: Այնքան նեղն էք ընկել, որ մաղարաներից փախչելով, մտել էք արչների բները: Ուր ուզում էք մտէք, թէկուզ գետնի տակ, մեր վճիռն է մի հատիկ փէդայի չթողնել սուլթանի երկրում:

— Գիտեմ, որ դու փէդայիների հոգեառն ես, Հայութիւնից իսլամ դարձած Մեհմէդ էֆէնդին:

— Այո, եւ քովինս դաժան ու արիւնարբու Մհէն է, Մհէն, — ընդհատելով, նորից յառուկ չեշտադրութեամբ այդ անունը ընդգծեց Մխմիդ էֆէնդին, իբրեւ թէ այդ անունով ուզում էր սարսափ ազդել, բայց իրապէս կամենալով հասկացնել, թէ զարկէք Մհէ չաւուշին, ես նրան այդ նպատակով եմ այստեղ բերել: Մհէ չաւուշըՍասունի Խիանք գաւառակի Քրդերից էր, Մշոյ բանտի դահճապետը, որը դառնալով չանբեզարների ղէխաւոր, սկսել էր յամառօրէն որսալ փէդայիներին եւ սարերն ընկած՝ Գէորգ Զաւուչի կնոջն ու երեխային էր փնտռում սուր – թանին պատանդ ուղարկելու համար: Ոստիկանապետ Մեհմէդ էֆէնդին նրան բերել, կանդնեցրել էր վրիժառու հայ – դուկի դնդակի հանդէպ: Ո՞ր առաքինի մարդը չէր ուրախանայ այդ հրէչի մահով: Մի դնդակ՝ եւ Մհէ չաւուշը փրոուեց մեր թաքստոցի առաջ: Այդպիսի հրէշներին ոչնչացնելը պատուամ եւ պարտաւորութիւն է բոլոր ժամանակների, բոլոր սերունդների համար:

Իմ կրակոցի վրայ Մեհմէդ էֆէնդին եւ Մհէ չաւուշի երեք դինեալ չանբե – զարները զէնքերը բացած նետուեցին դէպի իմ որջը:

— Մհէ չաւուշ, ես քո վրէժը առա – նապատիկ կ'առնեմ, — ցասումնալից գոռաց գաղտնի ոստիկանապետը եւ չանբեզարներին հրամայելով հեռանալ այդ վտանգաւոր վայրից, ինքը զէնքը ձեռքին միայնակ ներս խուժեց:

Երկրով մէկ տարածուած էր Մեհմէդ էֆէնդու սարսափը: Պատմում էին, որ նա համարձակօրէն մտնում էր փէդայիների թաքստոցները եւ ձեռքն ընկածին տանջամահ անելով, սպանում էր: Միայնակ կատարում էր մի ամբողջ գօրա – ջոկատի գործ:

Չանբեզարները իսկոյն հեռացան այդ – տեղից, իրենց հետ փախցնելով Մհէ չաւուշի դիակը, երբեք չկասկածելով, թէ իրենց ոստիկանապետը ներսում եղած բոլորին անխտիր կոտորելով, յաղթական դուրս կը գայ այնտեղից:

Մեհմէդ էֆէնդին իրար եռեւից կատաղօրէն կրակեց օդի մէջ, ամէն կրակոցին տարբեր ձայնով անքոցի կամ ցաւի մի բացականչութիւն արտաբերելով, իբրեւ թէ սպանուողների կողմից: Ապա բռնելով Մշեցի Տիգրանին, սկսեց բարձրաղոչ հայհոյել ու ծեծել, բայց տակից հայերէնով կամացուկ ասել նրան. «Ծօ, աննամուս, լուա՞ծ բան է, որ փէդային կնոջ չոր հագնի, դնչկալ կապի բեխի վրայ: Հադիր տղամարդու հագուստ եւ Հեղինէն փախցրու այստեղից: Վարդպետի մասին կարգադրութիւն արել եմ եւ նա կը փրկուի: Ես նրան կ'ուղարկեմ Վան»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԿԵՆՑԱՂԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

Ը. ՏԱՐ

ՆՎԱՐՈՑ ԹՎԻՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԿՅԱՆՔԸ ԵՎ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԵՐԸ

(Շար. – 2)

ԱՐՀԵՍՏ ՅԱՓՈՒՇԵՑԻ ՎԱՀԱՆՑԸ

Ինչպես ասացոյց ենք, Մ. Մրբ. Նշանաւոր վարդապետները ամենայն ջանասիրութեամբ հետեւում էին ազգի մտաւոր զարգացման ընթացքին, եւ որքան որ կարելի էր, ձգտում էին ժամանակին հետ քալել։ Ուստի եւ ոչ միայն ինքեանք ուսումնասիրում էին ազգային պատմութիւնը, այլ եւ ուսանողներին ալ կը ստիպէին, որ ուշադրութեամբ ուսումնասիրեն զայն։ Ասոր ապացոյց են Մ. Մրբ. Նշանաւոր վարդապետներուն ձեռագրական ժողովածուները, որոնց մէջ կը գտնուին ազգային պատմութեան վերաբերեալ բազմաթիւ նիւթեր։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Արհեստ յաւուցի վահանցը, որ կը գտնուի Մ. Մրբ. Նշանաւոր վարդապետներուն ձեռագրական ժողովածուներուն մէջ։ Ասիկա ինքնագիր ձեռագիր մըն է, որ կը պարունակէ 60 էջ։ Ձեռագրին վերնագիրն է. «Արհեստ յաւուցի վահանցը»։ Ինչպէս կը տեսնուի ձեռագրին վերնագրէն, ասիկա ուսումնասիրութիւն մըն է, որ կը վերաբերի վահանցներու արհեստին։ Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնք ալ կը վերաբերին ազգային պատմութեան, ինչպէս նաեւ ազգային սովորութիւններուն։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան մէկ հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ինչպէս ըսինք, ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Ձեռագրին մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ նիւթեր ալ, որոնք ուղղակի վահանցներուն հետ կապ չունին։ Ասոնցմէ մէկն ալ է Ղազարոս Փարպեցիի պատմութեան հատուածը, որ կը վերաբերի Վահանցներու ծագման։ Ասոր մասին կը խօսինք ստորեւ։

Տէր եւ Տիկին Զաւիկ Կոչեան, Պ. Աստուր Կոչեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արեգնազ Չերչեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԻՆԱՍ ԿՈՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 12ին, 40 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի, Մարտ 16, ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն ղերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Մարտ 20, ժամը 17ին Մշա – կոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյ– լի Շրջ· Կոմիտէի։

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Դասախօս՝ Ընկ· Յ· ՊԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

10ՐԴ ՅԱՆԿ

Իսկի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Տէր եւ Տիկ· Արման Նշանեան 1000ական ֆր·, Տէր եւ Տիկ· Ժիլպէր Մուրատեան, Փա– շալեան Մարիամ, Նոտարեան Շնորհիկ, Էֆխանեան եւ Ագաջեան ընտանիք, Հայ– կանեան Անոյշ 500ական, Տէր–Մաշտոցը– եան Զապէլ, Նշանեան Սրբուհի, Յովհան– նէսեան Վիքթորիա, Մաճալեան Համ – բարձում, Սիմոնեան Գայեանէ 200ա – կան, Սիմոնեան Սերժ, Յովհաննէսեան 150ական, Յակոբեան Նաղիկ, Տէր–Մի – նասեան Անահիտ (Ֆրէն), Տիւզեան Մի – չէլ, Աւետիսեան, Անդրէասեան Սիրա – նոյշ, Մանուկեան Ալիս, Մուրատեան Սարգիս, ումն 100ական։

Գումար 6·600
Նախկին գումար 126·032
Ընդհ· գումար 132·632

ՄԱՐՍԷՅԻ Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս· Սահակ – Մեսրոպ Թարգմանչաց մայր եկեղեցին Ապրիլ 17, Կիրակի օր հանդիսաւոր մեծ պահքի պատարագ ու արարողութիւն, ներկայութեամբ Եւրոպայի Կաթող· Պատ– ուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, որ կը քարոզէ։ Յաւարտ պատարագի եկե– ղեցիի չրջափակին մէջ կատարուող չէն– քի հիմերու օրհնութիւնը, ձեռամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ·ի բողոքուած ՎԱՐԴԱՆ – ԵԱՆ եպիսկոպոսէ, վարդապետներէ ու քահանայ հայրերէ։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւ – րեր Ֆրանսայի ամէն կողմէ։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողու – թեանց։

Ի պատիւ Սերովբէ Արք·ի եւ բարձրաս– տիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ մը, նոյն օրը ժամը 13ին Գռնգռատ – Գոռ– նիշի դեղեցիկ ճաշարանին մէջ։

Ճաշագին 100 Ֆր·։

Ծանօթ·— Բոլոր անոնք որ կը փափա – քին ճաշին մասնակցիլ, կրնան արձանա – գրուիլ ու ապահովել իրենց տեղանները մինչեւ Մարտ 17 երեկոյ, հեռախօսելով 77–84–70 կամ 90–53–91

Տոմսերը կը գտնուին՝
Cuir et Peaux VARJAN
28 Bd. des Dames, 13002 Marseille

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
12-14, RUE ST. BAZILE

CONFERENCE DE
GERARD DEDEYAN
(de l'Université de Montpellier)
LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE
ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆ
Մոնփըլիէի համալսարանէն
կը խօսի
կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան մասին
Vendredi, 18 Mars à 21 heures

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՅՕԱՄՄԵԱԿԻ

Հանդիսութիւններու կարգին
ՀՐԱՉԵԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
100ԱՄԵԱԿԸ

Գեղարուեստական երեկոյթ ճոխ յայտա– պրոյով, սիրայօժար մասնակցութեամբ լի– բանահայ երգչուհի Արփիէ Փէհլիվան– եանի, Սալ Կավօ, Ապրիլ 16ին։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ· Յ· Դ· վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատե – ղին։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· «Ս· Մինաս– եան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 18 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատեսրով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայր· Միութեան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ հա– մակիր հայրենակիցները, Մարտ 17 Հինգ– չաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, մեթրօ Քատէ։ Պարոյր–Սեւակ դրադարանի սրահը։

Օրակարգ·— Ա.) Բարոյական եւ նիւ – թական հաչուետուութիւն։ Բ) Նոր վար– չութեան ընտրութիւն։ Եւ Հայաստան՝ Նոր կեսարիա քաչուած նկարներու բաշ– խում։

ՎԻԵՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԼԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 21է 2

Casino de Charbonnières, Lyon
Salle du Grand Cercle

Ընկերակցութեամբ ԺՄԲ ԳՈՃԱՔԵԱՆ
Հայկական նուագախումբի

Մուտք 40 ֆ·
Նախօրօք պատուիրուներուն 35 ֆ·
Դիմել — Լիոնի Հայոց եկեղեցին
Հեռաձայն 60–47–18
— Սանճեան կերպասի վաճառատուն
հեռ· 28–08–34
— Վիէն, Թորոսեան կերպասի վաճառա– տուն, հեռ· 85–63–09
Ալթունեան հագուստի վաճառատուն
հեռ· 85–27–08

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապ· Խաչը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Տիկ· Մաքրուհի Սա – լավանեանէ՝ Յակոբ Աւետեանի մահուան ցաւալի առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, 100 Ֆր· ի նպաստ դպրոցին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Կապ· Խաչի Թէյասեղան – ընդհ· ժողովը Մարտ 20, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհի– ները։

Շրջ· Վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլ– լայ Տիկ· Ա· Թադէոսեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհիներ — մեքենասիէն քոն– ֆէքսիոնի համար, մնայուն աշխատանք։ Դիմել՝
ETS. MICHEL CALDIRAC
65, Rue Meslay — Esc. A.
75003 PARIS

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՕՍԹԱՆՑ

Մեկնում Կիրակի Մարտ 20 ժամը 7·30ին Շաթօ տը Վենսէնէն եւ 8ին կառ– ուիս Նոռ Քաֆէ Քուրվէօր։ Ժամանում Կանտի համալսարանը եւ ծաղիկի զեռ– ղում Դ. Վարուժանի յուչատախտակին, ապա՝ Օսթանտ, Պրիւժ եւայլն։

Մասնակցութիւն 69 Ֆր·
Կանխավճար՝ 40 Ֆր·։
Վերադարձ Փարիզ ժամը 22ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷԶԻՐԼԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324–14–96

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՊՐԻԼ 20 — ՄԱՅԻՍ 5

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել
Պ· Ճէզվէճեան — Պերլիւ Հաստատութիւն — 236–54–48 փոսք 15
Վ· Նաւասարդեան 985–36–53
Ր· Ադամեան 893–15–65
Մ· Աճտճեան — 738–10–79 կամ 927–30–94

Pâques en Arménie

DU 4 AU 15 AVRIL — DU 8 AU 22 AVRIL

Prévoyant : logement en 1ère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

ՄԱԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախագեռնութեամբ
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 8

d'Avril à Octobre
TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN
ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ԹԷ ԱՇՆԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՁԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՊՐԻԼ 6ԷՆ 21

ԱՁԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ (2 խումբ) — ՄԱՅԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ եւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
Մարսէյլէն՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ
երթ ու դարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպա– սարկութեամբ։ Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը
Աւրճանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre — PARIS, Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ եառք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55
վ.ա.ա՝ դիմել Ն· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ· ՊՕՅԱՃԵԱՆի։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
16
MERCREDI
16 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.813

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.813

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

Տարիներէ ի վեր անհանգարտ վիճակ կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ, չբսելու համար «խռովայոյզ»։

1973 Հոկտեմբերի խորհրդարանական ընտրութիւնները բացարձակ մեծամասնութիւն ապահոված չէին որեւէ կուսակցութեան, որ կարենար առանձին կառավարել երկիրը։ Հակառակ առաւելագոյն աթոռները չհասած ըլլալով, էճեվիտ խառն դաշինք մը կազմեց Նէճմէտտին Էրպաքանի «Միլլի Սէլամէթ» կուսակցութեան հետ, որ 48 աթոռ ունէր Խորհրդարանին մէջ։

Այս կառավարութեան քաջագործութիւնը եղաւ Կիպրոսի բռնագրաւումը 1974 Յուլիսին՝ Աւալտեան Ուլեսի գէնքերով։ Դաշինքի զոյգ կուսակցութեանց միջեւ տարակարծութիւնները սաստկացած ըլլալով, էճեվիտ հրաժարեցաւ։ Հակառակ դաշնակիցի մը հրաժարումին, Էճեվիտ կառավարութիւնը կրցաւ պահել իր դիրքը։

Երկու տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի « Ազգային ճակատ »ի կառավարութիւնը, որուն մաս կը կազմեն Ատալէք, Կիւվէն, Միլլի Սէլամէք եւ Միլլի Հարէքէք կուսակցութիւնները։ Վարչապետն է Սիւլէյման Տէմիրէլ։

Այս դաշինքին մաս կազմող կուսակցութիւնները ալ հեռու են միացեալ ճակատ կազմելէ։ Վէճերը անպակաս են իրարու միջեւ։ Սովորական երեւոյթ է մէկ կամ միւս կուսակցութեան սպառնալիքը դաշինքէն հրաժարելու, եթէ այս կամ այն պահանջները չընդունուին։

Ընդդիմադիր կուսակցութիւններէն առաջինը «Ազգային ճակատ»ի նախարարներէն մէկուն ներքին տարակարծութիւններն ու հակասութիւնները են, որ կը վնասեն Տէմիրէլի կառավարութեան գործունէութիւնը։

Ցառաջիկայ Հոկտեմբերին խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին, ըստ օրինի։ Սակայն չատոնց ընտրական պայքար տեղի կ'ունենայ գաւառի մէջ, ուր իրարու կը յաջորդեն կուսակցապետները։ Իրարու դէմ հակաճառողներու առաջին շարքին վրայ կը գտնուին Ատալէքի եւ Հալէպի վարիչները, — Տէմիրէլ եւ Էճեվիտ։

Առաջարկներ կ'ըլլան ընտրութեանց թուականը կանխելու։ Այսինքն փոխանակ Հոկտեմբերի՝ Յունիսին կատարելու։ Այս կէտին շուրջ վիճաբանութիւնները չեն վերջացած դեռ։

Մինչ այդ Անգարայի, Պոլսոյ, Իզմիրի եւ այլ մեծ քաղաքներու մէջ ուսանողական խլրտումները կը չարունակուին անընդհատ։ Աջի եւ ձախի ընդհարումները փոխանակ մեղմանալու, հետզհետէ աւելի կը սաստկանան։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, վերջին երկու տարիներու ընթացքին երկուսուկէս սպաննուած համալսարանական ուսանողներու թիւը երկու հարիւրի կը հասնի։ Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարանները սովորական ռազմադաշտի վերածուած են։ Վերջին ուսումնական տարեշրջանի սկիզբէն ի վեր քանիցս փակուեցան համալսարանի զանազան ճիւղերը։ Ձախակողմեանները կը յարձակին աջակողմեան ուսանողներու վրայ, որոնք կը փոխադարձեն։ Կառավարութիւնը չի կրնար վերահաստատել խաղաղութիւնը։ Շատ ուսանողները կը զանգատին, որ հնարաւորութիւն չունին իրենց ուսումը չարունակելու։

Անգարայի Քաղաքական գիտութեանց վարժարանը անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

— o —

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԱՑԵԼԵՒ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ ԽՕՍՔ ԿԱՑ

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը Մոսկուա հասաւ Երկուշաբթի օր վերահաստատելու համար երկու երկիրներու հին բարեկամութիւնը։ Այս այցելութենէն առաջ իսկ Թրքական մամուլը մեծ կարեւորութեամբ կ'անդրադառնար Թուրքեւխորհրդային մերձեցման։ Յանօթ է որ Անգարա վերջերս փոխեց իր տակտիկան եւ քանիցս ձգձգեց փոխ-այցելութիւնները եւ տեսակցութիւնները, շանք-ամբ իր քաղաքականութիւնը կարենալ բանեցնելու համար Ուաշինկթընի վրայ։ Հիմա սի – րաբանութիւնը վերսկսած է եւ բարեկամականէն զատ, խօսք կայ նաեւ զինուրական դաշինքի մասին եւ ահա թէ ինչ կը ղրէր պոլսական մամուլը (Մարտ 9–10–11) նախքան Ջաղլայանկիլի Մոսկուա ժամանումը.—

ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒԶԵՆ

«Մոսկուա.— Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Ջաղլայանկիլի վեց անգամ փակուելու ու բացուելու։ Մինչեւ ձախակողմեան – աջակողմեանի կռիւ չէ, որ տեղի կ'ունենայ։ Ձախերը իրենց կարգին կը բաժնուին զանազան ճակատներու, — մարքսեան, լենինեան, մաոյական եւ համայնավար։ Ասոնք ա՛չ միայն աջակողմեաններուն — ֆաշիստ — դէմ կը պայքարին հաւաքաբար, այլ եւ երբեմն իրարու դէմ կը ճակատին։

Պոլսոյ չորս միլիոն բնակչութեան մէջ ուսանողներու թիւն է մօտաւորապէս հարիւրը հազար։ Ոստիկանութիւնը իր համրիւը հազար։ Ոստիկանութիւնը իր համրանքին մէկ երրորդը տրամադրած է անցեալ շաբաթավերջին՝ ուսանողներու կռիւները զսպելու համար։

Ուսանողական ընդհարումները նորութիւն չեն Թուրքիոյ համար։ 1960 Մայիս 27ին խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ կանոնաւոր զինուորական դաշինքի մասին եւ ահա թէ ինչ կը ղրէր պոլսական մամուլը (Մարտ 9–10–11) նախքան Ջաղլայանկիլի Մոսկուա ժամանումը.—

ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒԶԵՆ

«Մոսկուա.— Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Ջաղլայանկիլի

կիլի այցելութեան, եւ այս առթիւ կը յայտնէ թէ կարելի պիտի ըլլայ զարկ տալ Թուրքեւխորհրդային վինուորական չը – փոմներուն։ Խորհրդային ձայնասփիւռը հետեւեալ մեկնաբանութիւնը ըրաւ.

« — Հակառակ անոր որ Թուրքիա անդամ է Օթանի, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ վարշաւայի Ուխտին, նորէն ալ կարելի է ընդլայնել Թուրքեւխորհրդային տեսակցութիւնները, զինուորական դետնի վրայ։

«Ձայնասփիւռը չեշտեց թէ անցեալ տարի Թուրք զինուորականներ հետեւեցան խորհրդային ռազմափորձերուն, եւ Ջաղլայանկիլի մօտալուտ այցելութիւնը դոհունակութիւն պատճառեց խորհրդային հանրային կարծիքին։ Ձայնասփիւռը շարունակեց.

«Հելսինքիի խորհրդաժողովին որոշմանը նպաստին համաձայն, տարի մը առաջ Թուրք զինուորականներու խումբ մը իբր դէտ ներկայ եղաւ խորհրդային ռազմափորձերուն, որոնք երկիրներու բանակներու ներկայացուցիչներուն միջեւ տարբեր կապեր ալ հաստատած են։ Խորհրդային քաղաքականութիւնը խաղաղասէր է եւ նպատակ ունի փարատել նոր պատերազմի մը վտանգը։ Թուրքիա եւս հետզհետէ կը դիտակցի այս վտանգին, եւ կը գնահատէ խորհրդային ձեռնարկները՝ նեղը՝ զինաթափութեան մասին։ Այս պարագան կը պատշաճի նաեւ Թուրք ժողովուրդին չահերուն»։

×

«Խորհ. Միութեան ընդհ. նախագահ Բ. Նախագահը այս տարի Թուրքիա պիտի այցելէ, յայտնած է Մոսկուայի ձայնասփիւռը, աւելցնելով՝ Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւն հնարաւոր կը նկատեն իրենց տեսակցութեանց զարգացումը, զինուորական դետնի վրայ։ Խորհրդային ձայնասփիւռին այս յայտարարութենէն ետք, Թուրք Արտաքին նախարարութեան բանբերը յիշեցուցած է որ նախորդ Բ. նախագահը եւ այժմ Եգիպտոսի զօրաբանակի հրամանատար Զօր. Քէնան Էվրէն անցեալ տարի պաշտօնական այցելութիւն մը տուած էր Խորհ. Միութեան, ուրեմն բնական է որ Խորհ. Միութեան Բ. նախագահն ալ փոխադարձէ։

«Օրուան կարեւոր նիւթերէն մէկն է Թուրքեւխորհրդային քաղաքական եւ զինուորական յարաբերութեանց զարգացումը։ Արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Ջաղլայանկիլէ վերջ (Մարտ 14ին Մոսկուա գնաց), ընդհանուր նախագահ զօրավար Սէմիհ Սանճար եւս այս տարի պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Խ. Միութեան։ Մօտերս Թուրքիա կը նախատուի Խ. Միութեան նախարարը, որուն այցելութիւնը յառաջիկային պիտի փոխադարձուի Թուրքիոյ ընդհանուր նախագահին կողմէ։ Հաւանական է որ զօրավար Սանճար այս այցելութիւնը տայ աշնան։

«Անգարայի քաղաքական մեկնաբանները համաձայն, Ջաղլայանկիլ աւելի առաջ պիտի տար այս այցելութիւնը, բայց Թուրք կառավարութիւնը սպասած էր Ամերիկայի նախագահ Քարթըրի քաղաքականութեան ընորոշումին, եւ յետաձգած էր խնդրոյ առարկայ այցելութիւնը։ Այժմ ատենը եկած կը նկատուի, եւ Ջաղլայանկիլ կը մեկնի Մոսկուա, ուր վերջնական ձեւ մը պիտի տրուի «Թուրք-եւխորհրդային քաղաքական համաձայնագրին»։

×

Երկուշաբթի օր երբ Թուրք նախարարը Մոսկուա էր, մամուլ եւ ձայնասփիւռ չեշտը ղրած են տնտեսական այն առաւաձեռն օժանդակութեան վրայ զոր Մոսկուա ըրած է Անգարայի վերջին տարիներուն։ Թրքերէն լեզուով հաղորդումի մը ընթացքին, խորհրդային ձայնասփիւռը ըսած է նաեւ թէ նպաստաւոր բոլոր պայմանները կան խորացնելու եւ ամրապնդելու համար Թուրքեւխորհրդային գործակցութեան բոլոր երեսները։ Եւ հասկանալի է որ բարեկամական գաշինքէն առաջ իսկ կնքուի զինուորական համաձայնագիր մը, որպէսզի Անգարա զէնք ստանայ Մոսկուայէն։ Ճիշդ է որ Տէմիրէլ միշտ կ'ուզէ «խաղցնել» եւ վճռական քայլ չառնել ցորչափ Թուրքիոյ եւ Ֆարթըրի միջեւ յարաբերութիւնները դեռ չեն յստակացած։ Կը վախնայ նաեւ որ ընտրութիւններուն (Հոկտեմբեր) Մոսկուայի հետ իր մերձեցումը իրեն դէմ դարձածուի։

Արտաքին նախարար Գրոմիկօ յայտարած է ամէն պարագայի մէջ, որ Խ. Միութիւնը պատրաստ է եւ երկու երկիրներու կապերը պէտք է հետեւին բարձրացող դիծի եւ թէ իրենք տրամադիր են այդ քայլերը ընելու։

Անգամ մը եւս կը պարզուի որ Մոսկուա թէ Ուաշինկթընը ծունկի կուգան սիրաչահելու համար այս «անհման» բարեկամը ու միշտ Թուրքիան է որ «նազ կ'ընէ»։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

16ՐԴ ՅԱՆԿԸ

Մայր եկեղեցիի միջոցաւ	15.870
Մարսէյլի եւ չրջ. դաղութը	16.594
«Ցառաջ»ի միջոցաւ	1.260
Գումար	33.724
Նախորդ գումար	1.058.109
Ընդհ. գումար	1.091.833

Քաւի մը տողով

ՊՈԼՍՈՑ մօտ աւելի քան 12 հոդի ողջողջ այրած են չաթմաւերջին բեռնատար կառքի մը եւ օթոպուսի մը ծանր բախումէն, մշուշի պատճառով։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍ ձեռնարկները սկսած է վերջնական խաղաղութիւնը հաստատելու համար Լիբանան։ Նախ երկու կարեւոր հարց կայ՝ Հարաւ – Լիբանանի ապահովութիւնը եւ միջ-համայնական վէրայը։ Քաղաքական դետնի վրայ, Սարգիս իրեն հետ առած է մարոնի պատրիարքը՝ Խորէշ, որ համաձայն է հիմնարկութեանց աշխարհականացման չափաւորելու համար «Լիբանանեան Ճակատ»ի քրիստոնեայ պարագլուխներու պահանջները։ Ասոնք բաւական յառաջացած վարչական ապակեդրոնացում կ'ուզեն։ Մահմետական կողմի անունով նախկին վարչապետ Սայէպ Սալամն է որ կը խօսի։

ՀՌՈՄ ԵՒ ՊՈԼՈՆԵԱ. որոշ հանդարտութիւն կը տիրէ ծանր բախումներէն ետք։ Համալսարանները փակ կը մնան սակայն երկու քաղաքներուն մէջ եւ ցոյցերն ալ արգիլուած։ Համայնավար պաշտօնաթերթն ալ Ունիթա կը դատապարտէ խառնակութիւնները որոնք յանպատրաստից չի նկատեր այլ «Շուքի Ուժերու» գործը։

ՓԱՐԻԶԻ արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Մառթի կը փորձէ հաչտարար դեր խաղալ ուսանողապաշտներու եւ պապին միջեւ ու ձեռք կ'երկարէ։ Դէմ չէ որ ուզողներ լատիներէնի միջոցաւ գտնեն իրենց «պատարագը» պայմանով որ ան ըլլայ Պօղոս Զ.ի ծէսը, որ խորքին մէջ շատ հեռու չէ Պիոս Ե.ի ծէսէն, որու վերահաստատումը կ'ուզեն Գերպ. Լեֆէվրի կողմնակիցները։

ՄԻ ՄԱՍՈՒՆՔ ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Դրանից յետոյ Ա. Բահաթրեանի գիրքը հայ բանասիրութեան մէջ դառնապարտուեց երկարատեւ, ահա մօտ մէկ դար ձգտուղ մոռացութեան: Այն յաճախ չի յիշատակուել նոյնիսկ յատուկ տաղաչափական հետազօտութիւնների մէջ: Եւ միայն այժմ, Ե. Զարենցի նորայայտ հատուածի շնորհիւ, առիթ է ծագում յիշելու մեր բանասիրութեան այդ մոռացուած դէմքին:

Մնում է պատասխանել մի վերջին ու թերեւս ամէնից կարեւոր, հետաքրքիր հարցի. որո՞նք են Ա. Բահաթրեանի առաջ քաշած դրոյթները եւ, առհասարակ, նրա գրքի արժանիքները, որ հիմք են ծառայել Զարենցի այնքան բարձր գնահատականի համար: Այլ կերպ ասած՝ ի՞նչն է գրաւել մեծ բանաստեղծին Բահաթրեանի աշխատութեան մէջ:

Իր ստեղծագործական կեանքի ամբողջ ընթացքում Ե. Զարենցը մի յատուկ հետաքրքրութեամբ է վերաբերուել բանաստեղծութեան կառուցուածքի հարցերին, մշտապէս որոնել եւ կիրառել է տաղաչափական նորանոր ձեւեր: Առանց տատանուելու կարելի է ասել. հայ պոէզիայի ամբողջ պատմութեան մէջ չի եղել ուրիշ մի բանաստեղծ, որն այդքան բազմազան «տաղաչափական ներկապնակ» ունենար, ինչպէս Զարենցը: Ակնյայտ են նաեւ նրա տեսական խոր դիտողութիւնները այդ բնագաւառում: Ոտանաւորի տեսութեան նկատմամբ լուրջ հետաքրքրութեան հետքերը պահպանուել են Զարենցի գրական ժառանգութեան առանձին էջերում. օրինակ՝ «Պոէմ հերոսականի» սկզբնամասում («Լեփեան թմբուկը թողած մի կողմ, Հատուղ տողերը նետելով դէն...»), «Լիրիկական անտրակտ» շարքի մի քանի բանաստեղծութիւններում, 1934 թ. օրագրում եւ, վերջապէս, հրապարակուղ հատուածի մէջ: Կեանքի վերջին ամիսներին կարդալով Բահաթրեանի գիրքը, Զարենցը նրա մէջ գտաւ հայ հին բանաստեղծութեան ձեւերի ու կառուցուածքի այնպիսի մեկնաբանութիւններ, որոնք ինչ-որ չափով զուգադիպում էին այդ տարիների նրա սեփական ստեղծագործական սկզբունքներին եւ կարող էին դառնալ բանաստեղծական նոր ներշնչանքների աղբիւր:

Ա. Բահաթրեանի ուսումնասիրութեան նիւթը Հայոց դողթան երգերի պատառիկներն են, չարականներն ու Գրիգոր Նարեկացու ստեղծագործութիւնը: Այս – ինքն՝ բանասէրը քննում է հայ չափածոյ արուեստի այն շրջանը (սկզբից մինչեւ 10րդ դար), երբ դեռ չէին ձեւաւորուել մեր վանկային ոտանաւորի ձեւերն ու տեսակները եւ հիմնականում իշխում էին անհամաչափ քերթողութեան սկզբունքները: Վերլուծելով հայկական ոտանաւորի այդ չերտը, Բահաթրեանը փորձում է յայտնաբերել այն կանոնաւորող սկզբունքը, որի շնորհիւ այդ երկերը ձեւք են բերում ռիթմական նկարագիրը, կարճ ասած՝ դառնում են չափածոյ, չունենալով հանդերձ համանման ոտքեր կամ տողերի ու անդամների վանկային հաւասարութիւն, ինչպէս նաեւ տուն եւ յանգ:

Հին հայկական տաղաչափութիւնը Ա. Բահաթրեանը որոշակիօրէն տարբերակում է ինչպէս յետագայում մեր լեզուի մէջ գերիշխող դարձած վանկական (սիլաբիկ) ոտանաւորից՝ վերջինիս հատուածարավանկ տողերով եւ անդամներով, այնպէս էլ հին յունական չափական (մետրական) ոտանաւորից, որը յենւում էր կարճ (սուղ) կամ երկար արտասանուղ վանկերի վրայ: Վաղ շրջանի Հայոց տաղաչափական արուեստի հիմքը, ըստ Բահաթրեանի, եղել է արտասանութեամբ սուղ եւ երկար անդամների զուգակցումը՝ ամենատարբեր յարաբերութեամբ: Երկար են կոչւում փոքրավանկ (1–2) անդամները, որոնց «վերա հարկ է փոքր–ինչ ձայնը երկարել եւ ծանր արտաբերել», իսկ սուղ են կոչւում համեմատաբար բազմավանկ (4–6) անդամները, որոնք «հարկ է աղելով փոքր–ինչ արագ արտաբերել»: Միջանկեալ տեղ են գրաւում եռավանկ անդամները, որոնք տողի սկզբնամասում լինելու դէպքում արտասանւում են իբրեւ սուղ, իսկ տողավերջում՝ իբրեւ երկար (տե՛ս Հին Հայոց տաղաչափական արուեստը: Քննական տեսութիւն Աւետիք Բահաթրեան, Շուշի, 1891, էջ 52–53): Ընդհանրացնելով, գիտնականը սուղ անդամը համարում է «արագաշարժութեան եւ երկարը՝ ծանրաշարժութեան եւ անշարժութեան յայտարար նշանները» (նոյն տեղում, էջ 57): Հին Հայոց տաղաչափական արուեստի հիմնական իւրայատկութիւնն այն է, որ անդամները կարող էին լինել չատ ազատօրէն անհամաչափ՝ մէկից մինչեւ վեց վանկանի, բայց «այդ զանազանակերպ անդամները սուղ եւ երկար արտաբերութեան պայմանաւ գրեթէ համաչափւում եւ հաւասարւում են իրարու հետ» (էջ 10):

Ինչ վերաբերում է տողերի ներսում անդամների քանակին, ապա, Բահաթրեանի կարծիքով, հին Հայերը կերտել են եւ՛ հաւասարաչափ անդամներով տողեր, եւ՛ այնպիսիք, որոնց մէջ անդամների թիւը կարող էր տատանուել մէկից չորսի միջեւ: Օրինակ, Վահագնի վիպական երգը բաղկացած է միայն երկանդամ տողերից, բայց անդամների տարբեր վանկային երկարութեամբ: Ա. Բահաթրեանը այդ երգն անդամատում եւ տողատում է այսպէս (էջ 24)·

Երկնէր երկին — եւ երկիր,
Երկնէր եւ — ծիրանի ծով,
Երկն ’ի — ծովուն ուներ
Ըզ կարմրիկ — եղեգնիկն·
’Ընդ եղեգան փող — ծուխ ելանէր,
’Ընդ եղեգան փող — քոց ելանէր,
Եւ ’ի քոցոյն — պատանեկիկ·
Վազէր նա — հուր հեր ուներ,
Ապա թէ քոց — ուներ մօրուս,
Ի աչիւնկն էին — արեգակունք:

Իսկ Արտաշէսի եւ Վարդգէսի վիպական երգերը յօրինուած են խառը տողակարգով՝ տողերի ներսում անդամների տարբեր քանակով եւ տարբեր երկարութեամբ: Օրինակ, հետեւեալ տողերը (էջ 62).

Սինչ դու գնացեր,
Եւ գերկիրս — ամենայն — ընդ ձեզ
տարար,
Ես աւերակաց — ո՛րպէս — թագաւորեմ:

Դու յորս հեծցիս — յազատն ’ի վեր —
’ի Մասիս,
Ըզձեզ կալցին — ձաղձ տարցին — յազատն
’ի վեր — ’ի Մասիս,
Ա՛ռնդ — կացցես եւ ըզդոյս — մի տեսցես:

Անկասկած – խառը անդամատող տողակարգ ունի նաեւ Գրիգոր Նարեկացու «Մատեանը», որի սկիզբը, օրինակ, բաղկացած է տողատում եւ անդամների է բաժանում այսպէս (էջ 115).

ԲԱՆ ԱՌԱՋԻՆ
’Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ — ԽՕՍՔ ԸՆԴ
ԱՍՏՈՒԾՈՑ
Զայն հառաչանաց
Հեծութեան սըրտի
Ողբոց աղաղակի
Քե՛զ — վերընծայեմ — Տեսողըդ
գաղտնեաց,
Եւ մատուցեալ եդեալ — ’ի հուր
թախծութեան — անձին տոչորման
Ըզպտուղ — ըղձից ցեղերոյ — սասանեալ
մտացս՝
Բուրվառաւ կամացս — առաբել (ի) առ
ձեզ:

Նկարագրելով հին հայկական բանաստեղծութեան այս եւ միւս տեսակները, Բահաթրեանը մանրամասն բնութագրում է նրանցից ամէն մէկի իւրայատկութիւնները, փորձում է սահմանել այն կանոնները, որոնք գործում են նրանց մէջ: Կարելի է յիշատակել, օրինակ, անհամաչափ քերթուածեան կանոնաւոր տողերի (էջ 21 – 22), խառը տողակարգի (էջ 34–35) կանոնների սահմանումը, Նարեկացու «Մատեանի» չափածոյական բնոյթն ապացուցող փաստարկները (էջ 104–123) եւայլն: Ահա այս ամէնը հիմք է տուել Զարենցին՝ Ա. Բահաթրեանի գրքի մասին գրելու. «Մեր հին եւ նոր տաղաչափական արուեստի հետ կապուած բոլոր պրոբլեմները չօշափուած եւ մասամբ հանճարեղ ինտուիցիայով լուծուած են այստեղ... Այս գիրքը էապէս մի զարմանալի հանիւթ է՝ գտնուած հանճարեղ քննագրի տէր հեղինակի կողմից...», եւայլն:

Սակայն այս հիացական գնահատականի համար կային նաեւ ներքին ստեղծագործական ազդակներ: Հետեւելով չրենցեան պոէտիկայի զարգացմանը, դժուար չէ նկատել, որ ստեղծագործական կեանքի վերջին շրջանում մեծ քանակով տեղ են գտնում լայնօրէն կիրառուած էնջամբային անդամները, որոնք գրեթէ միշտ տողերում տատանուում են մէկից մինչեւ չորս: Ահա այդպիսի անդամների զանազան եւ ամէն անգամ ինքնատիպ զուգակցումներով Զարենցը հասնում է արտայայտութեան այն անկաշկանդ ազատութեանը եւ միաժամանակ բարձր բանաստեղծականութեանը, որոնք բնորոշ են յիշեալ երկերի համար: Բերենք «Պատմութեան քառուղիներով» պոէմի սկզբնամասը, գծիկներով առանձնացնելով տողերի մէջ մտնող անդամները·

Պատմութեան — քառուղիներով — մեծ
քայլել եմ երկար՝
Անգեկ, — ցաւուցրիւ, — անգաղափար,
Հին դարերից մինչեւ — այս հանճարեղ
ներկան,
Որ հուրհուրատում է — մեր դէմ
գալիքնափայլ:
Այն անգոյ — առաւօտից, — երբ
լեգենդական
Իր խարոյկն է վառել — մեր անգոյ —
նախահայրը,
Այս Մասիսի հանդէպ, — այս անիրական
Արարատեան դաշտում, — որպէս զրոյց
— անծայր մի
Տարածուել է ուղիս — մեր անպատմելի,
Աննշայրածիր ձգտել, — դարերով ձիգ·

(102 – Շար.»

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԱՐՏՈՆՔ

1907 *Թուականի աշունն էր: Կովկասից Մուշ էր եկել Զաւէն անունով մի երիտասարդ գործիչ: Եկել էր Նոր Մելիքի հետ հայ – քուրդ համերաշխութեան գաղափար քարոզելու: Բանակցութեան վայրը Արտոնքն էր ընտրուած: Ու նոյն օրը Արտոնք ներկայացաւ Խութա բէկը, հետը առած իր մի քանի զոլամներն ու բաշ – զոլամին, որ մեր ներկայացուցիչն էր բէկի մօտ Գէորգի ժամանակներից:*

Ու թարգման գարձան Ալվառինջու Սէյդօն եւ Արտոնքայ Ջնդօն Զաւէնի ու Խութայ բէկի միջեւ:

Նոր Մելիքը համաձայնութիւն յայտնեց Զաւէնի յայտնած բոլոր գաղափարներին: Նա յանձն առաւ տասը հազար Քրդերի գլուխ անցած՝ ֆէդայիների աջակցութեամբ տապալել սուլթանի կառավարութիւնը Մուշում եւ Քրդերին ու Հայերին տէր դարձնել կացութեան:

Ու գաշինք կնքուեց:

Դաշնագրից յետոյ երկու կողմերը ոգեւից լմպելիներով ողջագուրեցին իրար եւ մաղթանքներ արին իրենց համերաշխութեան եւ ծրագրի յաջողութեան համար:

Ու երբ Բալաքու Քուրդը գդաց, որ Զաւէնն ու Ջնդօն լաւ գինովցած էին, թոյլ տուեց, որ անկողին երթան:

Ուրախութիւնից ու գինուց հարբած անկողին մտաւ նաեւ Ալվառինջու Սէյդօն: Երբ նրանք քնած էին, Նոր Մելիքը կանչեց իր զոլամներին, որ երեքին էլ քնած տեղը սպաննեն:

Պատի տակ երկար սպասեց Ալադին Մխակը: Տաղնապով ու կարօտով սպասեց, որ ընկերները դուրս կը գան քէօշկից: Կէս գիշերին բաշ–զոլամը մօտեցաւ երդիչին եւ արտասուքը սրբելով՝ լռութեամբ անցաւ նրա կողքով:

Ու զգաց երդիչը, որ Արտոնքայ Ջնդօն ու Զաւէնը եւ Ալվառինջու Սէյդօն սպանուած են: Ու պատին յենուած ողբաց Ալադին Մխակը: Յետոյ հեռացաւ ու երգեց մինչեւ լուսադէմ:

«Օ, միամիտ ֆէդայիներ, դուք ի՞նչպէս վստահեցիք Բալաքայ բէկին: Քամին թիկունքից փչելիս դուք սաստկացնում էիք ձիերի վազքը, կողքից փչելիս՝ սանձերը ամուր ձգում էիք, որ թոյլ չտաք ճամբան չեղեն, իսկ դէմից փչելիս, դառնում էիք հետեւակ եւ ձիերը խնամքով պահ էին ձեր եռեւից: Ի՞նչպէս եղաւ, որ չիմացաք, թէ Խութայ քամին որ կողմից է փչում: Վաղուց փոխուած էր այն կողմը, որ Սուլուխայ կամրջի տակով անցաւ: Ո՞ր ձին է իր ոտքը դրել առաջուայ կճղակի տեղը: Այն օրերը ուրիշ էին, երբ Նոր Մելիքը կապուած էր ֆէդայիների հետ եւ դեղեցիկ Զեմիլէն իր ապարանքի մէջ բուժում էր վիրաւոր Գալէի Թեւը: Այդ տարիներին Խութայ բէկը եղբայրն էր Գէորգ Զավուշի, իսկ Զեմիլէն՝ Գէորգի քոյրը: Գէորգի անունը այդ օրերին սարսափ էր ձգել բէկի հակառակորդ աշիրէթների վրայ, ուստի եւ ամուր էր այդ բարեկամութիւնը: Գէորգի մահով այդ համայքն անցաւ, ինչպէս ամէն համայք ու զօրութիւն աշխարհում, երբ նախկին տէրը չկայ:

Աւաղ, կործանուած էր այն կամուրջը, որ դուք եակաք նորոդելու: Նրա մի ծայրը յենուած էր Միրզաբէկի տան խարիսխ կրծքին, իսկ միւսը՝ Հայոց Սառնայ տան ազնիւ սրտի վրայ:

Միրզաբէկի տունը մի ճիւղն էր Ալադին փաշայի համբաւաւոր տոհմի: Նեղ էին այդ տան մարդիկ եւ Ալադինի կողմից վաղուց անիծուած իրրեւ խարդախ աղգական:

Զխուրի բէկը այդ խարդախ տան գլխաւորն էր եւ Թոռը Միրզայ բէկի: Նրա նախնիները, Բաղէշի ճանապարհին դրան մատ, սպաննել էին Ալադինի փաշայի մի ազգականի եւ չորս եղբայրների հետ եկել Մուշ: Միրզաբէկի տան մարդիկ նոյնիսկ իրար հանդէպ խարդախ ընթացք ունէին: Ու տեսէք, թէ ինչ է պատահում հին երգը նրանց մասին: Մի անգամ նրանք եօթ եղբայրներով հասան մի գիւղ եւ ուղեցին իրենց ձիերը ախոռ մտցնել: Առաջին եղբայրը քաշեց իր ձին, որ ներս տանի, բայց ախոռի դուռը, ցածրիկ լինելով, կոտրեց իր ձիու թամբը եւ միւս վեցին չզգուշացրեց: Երկրորդ եղբայրը քաշեց իր ձին, որ ներս տանի, սա նոյնպէս թամբը կոտրեց: Երրորդ եղբայրը հետեւեց սրան, սա էլ իր թամբը կոտրեց: Ու այսպէս եօթ եղբայրները իրար եռեւից ներս մտնելով եւ իրար չզգուշացնելով, կոտրեցին իրենց ձիերի թամբերը: Ու գրանից անունը այդ օրուանից մնաց մալայհաֆիզ — «խարդախ եօթ թամբերի տուն»:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՆՎԱՂԱՓՈՂ ՏԱՂԱՎՈՐՈՒՄԸ

Ա. ՊԱՍՏ

Նախագահ՝ Ա. Պաստ

Քարտուղար՝ Ա. Ալիքյան

Ներկա էին՝ Ա. Պաստ, Ա. Ալիքյան, Ա. Ահարոնյան, Ա. Ասատուր, Ա. Ասլանյան, Ա. Բեգլարյան, Ա. Բեկզադյան, Ա. Գալուստյան, Ա. Գրիգորյան, Ա. Գրիգորյան, Ա. Գրիգոր

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նոր կեդրոնատեղիին մէջ՝ 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ – լուսանկարիչ Յովհ· Ճէրէճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սլայտրամներ, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն — Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աչխարհ, Մուշ, Պլիճիս, Տիգրանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն: Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի հաւաքական ջարդերու վայրերը՝ Տէր – Զօր, Մասքէնէ, Շէյտաիէի վտակերը, Եփրատ գետ, Սասուղ Այն, Խապուր: Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշարձաններով: Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան համեմելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով ան – հրաժեշտ բացատրութիւններով: Ցուցադրուելիք պատկերները, բացարձակապէս նոր են:

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցուցադրութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կիրակի Մարտ 20, ժամը 17ին Մշա – կոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի:

Նիւթ՝ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Դասախօս՝ Ընկ· Ց· ՊԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի կապ· Խաչի Թէյասեղան – ընդհ· ժողովը Մարտ 20, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհի – ները:

Շրջ· Վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլլայ Տիկ· Ա· Թադէոսեան:

ՎԻԷՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԼԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 21էն 2

Casino de Charbonnières, Lyon
Salle du Grand Cercle

Ընկերակցութեամբ ԺԱՔ ԴՈՃԱՔԵԱՆ Հայկական նուագախումբի

Մուտք 40 ֆ·

Նախօրօք ապահովողներուն 35 ֆ·

Դիմել — Լիոնի Հայոց եկեղեցին
հեռաձայն 60–47–18
— Սանճեան կերպասի վաճառատուն
հեռ· 28–08–34
— Վիէն, Թորոսեան կերպասի վաճառատուն, հեռ· 85–63–09
Ալթունեան հագուստի վաճառատուն
հեռ· 85–27–08

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ

Կապ· Խաչի Պելճոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները կը բացուին Մարտ 26ին: Մնողքներէն կը խնդրուի դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ·— Հ· Ց· Դ· Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 18 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատեսրով: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի Մարտ 17, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայր· Միութեան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիր հայրենակիցները, Մարտ 17 Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, մեթրօ Քատէ: Պարոյր–Սեւակ դպրադարանի սրահը:

Օրակարգ·— Ա.) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Եւ Հայաստան՝ Նոր կեսարիա քաշուած նկարներու խմբամ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 18 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ համակիրները Ուրբաթ Մարտ 18, ժամը 20·30ին, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ·— Տեղեկագիրը, բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան եւ զանազան հարցեր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կը փնտռուի երիտասարդ կամ մէջէն տարիքի հայ կին մը, որ առանձին կնոջ մը տան գործերով զբաղի եւ դիշերն ալ մնայ:

Հեռաձայնել՝ 589–61–58

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

12-14, RUE ST. BAZILE

CONFERENCE DE
GERARD DEDEYAN

(de l'Université de Montpellier)

LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE

ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԵԱՆ

Մոնփըլիէի համալսարանէն

կը խօսի

կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան մասին

Vendredi, 18 Mars à 21 heures

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.
Quantité limitée
Ce foulard est en vente le Lundi et le Mardi de 12 h. à 18 h. 30
AU MAGASIN GROSS
10 rue de Penthièvre,
PARIS (8e)
métro Miromesnil
et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

ԻՍԻ
Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մարտ 17, երեկոյեան ժամը 7·30ին Իսի լէ Մուլինոյի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի ՀՍԿՈՒՄԻ բացառիկ ժամերգութիւն, եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ:

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս – նակցութեամբ փարիզեան չրջանի բոլոր եկեղեցականներուն:

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL

PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :

Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON

PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

BIENNALE QUATRA 77

DU 24 AU 28 MARS
12 MANIFESTATIONS CULTURELLES NON-STOP
MUSIQUE - CINEMA - POESIE - EXPOSITIONS

AVEC LA PARTICIPATION DE
ALEXANDRE HAROUTIUNIAN - EDOUARD MIRZOYAN
ADAM KHUDOYAN - ARNO BABADJANIAN
MANOUG PARIKIAN - SUSANNA MILDONIAN
RAFFI PETROSSIAN - ANGELE GARABEDIAN
ANI GAZARIAN - ANI ADJEMIAN SETA TANYEL
AIDA MOURADIAN - PHILIPPE MULLER
ARA GULER - SONIA VARTANIAN
ENSEMBLE INS. QUATRA ET CYRIL DIEDERICH

Réservations : 260 74 78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
17
JEUDI
17 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՐԵՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·814

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.814

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

Ա·

« Փոբրամասնութեան իրաւունքներու խմբակցութիւն »ը՝ հիմնուած 1960ին Անգլիոյ մէջ՝ միջազգային կազմակեր – պութիւն մըն է, որուն նպատակն է քըն – նել զանազան երկիրներու փոքրամասնու – թեանց դէմ կատարուած անարդարու – թիւնները, փաստեր հաւաքել մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման մասին եւ զանոնք ներկայացնել քաղաքակիրթ աշ – խարհի հանրային կարծիքին :

Խմբակցութիւնը անցեր էրէն փոքր պրակ մը յատկացուցեր էր Հայերուն, որուն մասին խօսեցանք Յառաջի Դեկտ· 29ի եւ 30ի թիւերուն մէջ :

Մեր ձեռքին տակ է ուրիշ պրակ մը՝ թիւ 23՝ վերաքննուած հրատարակութիւն 1975ին, 32 մեծադիր էջով, նուիրուած Քիւրտերուն :

Հեղինակներն են Մարթին Շորթ եւ Ինթըլի Մք Տէրմոթ : Կողքին վրայ՝ տա – րիքոտ Քիւրտի մը : Երրորդ էջին վրայ քիւրտ զաղթականներու եւ կամաւորնե – րու նկարներ : 19րդ էջին վրայ Քիւրտիս – տանի քարտէսը :

Մարթին Շորթ գրած է Ներածութիւնը, համառօտակի տալով քրտական հարցին պատկերը : Կ'ըսէ թէ « Քիւրտիստան » անունով անկախ Պետութիւն մը չկայ : Անիկա « աշխարհագրական բացատրու – թիւն » մըն է : Քիւրտերը իրենց կը սեպհա – կանացնեն 500·000 քառ· քիլմ· տարած – ծութեամբ հողամաս մը, Ֆրանսայի հա – ստաթ, տաւրոսեան լեռներէն մինչեւ Իրանեան լեռնաշխարհը (արեւմուտքէն արե – ւելք) եւ Արարատէն Միջագետք (հիւսի – սէն հարաւ : Վիճելի :

Քիւրտերը ցրուած են վեց երկիրներու մէջ, — Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Սու – րիա, Լիբանան եւ Խորհրդային Միու – թիւն :

Ո՛չ մէկ ստոյգ վիճակագրութիւն կայ հաշնելու համար Քիւրտերու ճշգրիտ թիւը յիշեալ երկիրներուն մէջ : Մարթին Շորթ իրարու հակոտնեայ երկու թիւեր կուտայ՝ այսպէս՝

	նուազագոյն	առաւելագոյն
Թուրքիա	3·200·000	8·000·000
Իրան	1·800·000	5·000·000
Իրաք	1·550·000	2·500·000
Սուրիա	320·000	600·000
Լիբանան	40·000	70·000
Խ· Մ· (Հայաստան, Վրաստան, Ադրբեջան)	80·000	300·000
Գումար	6·990·000	16·470·000

Հաւանական է, որ, կ'ըսէ Շորթ, Քիւրտերը կը սերին Հնդեւրոպական ցե – ղերէ, որոնք այդ շրջանը հաստատուած էին չորս հազար տարի առաջ : Քիւրտերը իրենք զիրենք կը նկատեն ուղղակի ժա – ռանգորդները Մեղացիներուն, որոնք Նինուէն գրաւեցին Ք· Ա· 612ին եւ Պար – սից տիրապետութեան տակ էնկան Ք· Ա· 550ին : Զուլուեցան Պարսիկներուն հետ :

Քրտերէնը Հնդեւրոպական լեզու է եւ մօտ է պարսկերէնի, ճիշդ ինչպէս Ֆրան – սերէնը մօտ է սպաներէնի կամ իտալե – րէնի :

Քիւրտը մահմետական դառնալ եօթնե – րորդ դարուն, իրրեւ հետեւանք արաբա – կան տիրապետութեան : Նշանաւոր Քիւրտ մըն էր Սալահէտտին Էյուպին (Սալա – տէն), ծնած Թիքրիթ՝ Պաղտատի մօտ՝ 1137ին : Եգիպտոսի գահը գրաւեց 1169ին եւ հիմնեց Էյուպիներու հարստութիւնը, որ իշխեց Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ վրայ մինչեւ 1252 : Խաչակիրներու պատերազմ –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՍԱՐԻ ՀԱՄԱՐ ԱԼ ՊԱՐՏԵԱԼԸ՝ ԺԻՄՔԱՐՆ Է

— o —

Երեքշաբթի իրիկուն այլեւս բոլոր ցան – կերը յանձնուեցան եւ մինչեւ կիրակի բան չի կրնար փոխուիլ այդ ուղղու – թեամբ : Մեծամասնութեան գլխաւոր մը – սահոգութիւնն էր վերակազմել միացեալ

ներու չրջանին յաղթականօրէն ճակա – տեցաւ Ահիւծասիրա Րիչըրտ կայսեր դէմ եւ գրաւեց Երուսաղէմը 1187ին :

Թուրքիոյ քրտական ուժի նահանգնե – րուն մէջ բնակիչներու 77 առ հարիւրը դրել – կարդալ չի գիտեր : Իրաքի Քիւր – տերուն մէջ այդ համեմատութիւնն է 73 առ հարիւր : Քրտերէնի ուսուցումը արգիլուած է Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ : Թուրքիոյ քրտական նահանգներուն մէջ 10·000 բնակիչներու համար մէկ բժիշկ մի այն կայ : Մեծ տոկոս կը կազմէ մա – նուկներու մահը, ինչպէս Թուրքիոյ, նոյնպէս իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ : 1968ին Իրանի մէջ մահացած երախանե – րու տոկոսն է եղած 16 առ հարիւր :

Մարթին Շորթի համաձայն, Քիւրտերը երբեք անկախ Պետութիւն չեն կազմած, բայց կարճատեւ ցեղապետական իշխա – նութիւններէ : Մեդական կայսրութեան անկումէն (Ք· Ա· 550) մինչեւ առաջին աշխարհամարտ Քիւրտիստան ուրիշ ազ – գերու կայսրութեանց մէջ հեռաւոր եւ մութ նահանգ մըն է եղած : Միջին դա – րուն Քիւրտիստան միջնակեալ հողամաս մըն էր Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մի – ջեւ : 1514ին թուրքեւպարսկական սահ – մանները կայունացան : 1639ին Քիւրտե – րուն երեք քառորդը ինկաւ Թրքական տիրապետութեան տակ, մնացեալը՝ Սա – ֆաւի Պարսկաստանի :

Անհանդարտ տարր մըն են Քիւրտերը, որոնք քանիցս ապստամբած են, մանա – ւանդ օսմանեան կայսրութեան դէմ 1826 – ին, 1834 եւ 1853–56ի ռուսեւթուրք (Խրի – մի) պատերազմին առեն : 1880ին ձախո – ղեցաւ Շէյխ Ուպէյտուլլահի Շէյխլի Ուպէյտուլ – լահի Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի Քիւր – տերը միացեալ ապստամբութեան մղելու փորձը :

Ժ· դարուն օսմանեան կայսրութեան հպատակ ազգերուն մէջ արթնցաւ ազ – գայնական զգացումը : Յոյներուն, Սլաւ – ներուն, Արաբներուն եւ Հայերուն պէս Քիւրտերն ալ, զոնէ անոնց մտաւորա – կանները, անկախութեան ձգտեցան : Ա – ռաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրին 64րդ յօդուածով ինքնավարութիւն կը խոստացուէր Քիւրտերուն :

Սակայն Թուրք Ազգային Ժողովը եր – բեք չվաւերացուց Սեւրի դաշնագիրը : Քէմալական չարժումը բոլորովին պիտի փոխէր Մերձաւոր Արեւելքի դիմագիծը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ճակատ մը, զոնէ երեւոյթները փրկելու համար եւ Շիրաք – ս'Օրնանօ տեսակցու – թիւնը կոչուած էր կարեւոր դեր մը խա – ղալու այդ առընչութեամբ : Տ'Օրնանօ երեք առաջարկ կ'ընէր Շիրաքի, որոնց առաջինին դրական պատասխան մը կը սպասուեր բայց ոչ միւս երկուքին համար : Աւրդարեւ եթէ Շիրաք համաձայն էր որ յաղթանակի պարագային մեծամասնու – թեան ամէնէն կարեւոր խմբակցութիւնը նշանակէ թեկնածուն որ փարիզի քա – ղաքապետ պիտի ըլլայ, կը խորհէր որ չատ կանխահաս է միւս երկու հարցերն ալ վճռելու համար : Տ'Օրնանօ կ'ուզէր որ մեծամասնութեան փոքրամասնութեան խմբակցութիւնն ալ այժմէն նշանակէ քա – ղաքապետին առաջին կիցորդը, որ պա – տասխանատուն է նիւթականին եւ վեր – ջապէս տ'Օրնանօ թելադրած է նաեւ որ պատասխանատու պաշտօններու բաշխու – մը ըլլայ համեմատաբար ընտրեալներուն թիւին : Տ'Օրնանօ կը փափաքի նաեւ որ դադրին «անձնական անընդունելի յար – ձակումները» (մանաւանդ Ֆր· Ժիրուի) :

Իր կարգին Շիրաք կարգ մը մանրա – մասնութիւններ կուտար չեչտելով թէ որոշած էին քաշել իրենց ցանկերը մէկը միւսին ի նպաստ, ըստ չրջաններու, ինչ որ ալ եղած է բացի 8րդէն : Երկու առա – ջարկներու մերժումին համար, Շիրաք կ'ըսէ թէ կանուխ է, պէտք չէ արշին մորթը ծախել, զայն չպատնած եւ թէ փարիզի մէջ կան չրջաններ ուր ձախի յաղթանակի «իրական վտանգ մը կայ» :

Այս առընչութեամբ Ժորժ Սար, որ ընկերվարական թեկնածուն է քաղաքա – պետի աթոռին, կ'ըսէ թէ բացի այն հինգ չրջաններէն, որոնք ձախին ձեռքն էին (մէջն ըլլալով 18րդը) կարելիութիւններ ունի յաղթելու 2րդ, 3րդ եւ 12րդ թաղա – մասերուն մէջ : Սարէն պարագայի մէջ, Սարի համար ալ այս քուէարկութեան պարտեալը՝ ժիսքարն է, ինչ որ ալ պա – տահի Բ· չրջանին :

Քանի մը տողով

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ թիւը աւելցած է փետրուարին եւ արտաքին առեւտուրի բացն ալ մօտ երկու միլիառ եղած է :

ՏՈՔԹ· Շթերն ազատ արձակուեցաւ, ըստ Թափի յայտարարութեան : 1974ին ութ տարի բանտարկութեան դատապար – տուած էր որովհետեւ հիւանդներէ կա – չառք կերած է եղեր : Այժմ այդ պատիժը զեղչուած է «նկատի առնելով Տոքթ· Շթերնի տարիքն ու առողջական վի – ճակը», աւելի հաւանական է որ աշխարհի չորս կողմը հանրային կարծիքի բողոք – ներն են որ դեր կը խաղան այդ ուղղու – թեամբ :

ՏՏԻՐՆԷ – ՊՈԼԻՍ ճամբուն վրայ եղած բախումը հանրակառքի մը եւ բեռնա – տարի մը միջեւ աւելի զոհ տուած է քան կը կարծուէր : 22 հոգի (եւ ոչ 12) ողջ – ողջ այրած են, որովհետեւ բեռնատար կառքին մէջ ծծումբի մթերք կար եւ կրակ առաւ : Տրապիզոնի մէջ ալ հանրակառք մը ծովը ինկած է եւ վեց հոգի խեղ – դուած են :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստան հնագէտներու համար սքան – չելի հողամաս մըն է : Աւրդարեւ, Ախա – րատեան դաշտի, Լոռիի, Շիրակի, Զան – գեզուրի մէջ եւ Սեւանի ափին կատար – ուած պեղումներու ընթացքին յայտնա – բերուած իրերը ցոյց տուած են որ այդ տեղերը ապրած եւ ընդմիշտ անհետացած են ցեղեր եւ ազգեր : Հայաստանի մէջ կատարուող հնագիտական հետազօտու – թիւններու մասին, Գիտութիւններու Ա – կադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգա – գրութեան Հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ա – կադ· Բարկէն Առաքելեան, հետեւեալը ըսած է· «Ներկայիս Հայաստանի մէջ կա – տարուող պեղումները կ'ընդգրկեն մարդ – կութեան յեղաշրջման բոլոր դարաշրջա – ջանները, սկսեալ հին քարէ դարէն (փա – լէօլիթ) մինչեւ ուշ միջնադար : Թէեւ ան – ցեալ դարու վերջին աշխարհի չատ մը գիտնականներ այն կարծիքը յայտնած էին, թէ Հայաստան հին քարէ դարու վաղ ժամանակաշրջան չէ ունեցած, այդ տե – սակէտը, սակայն, հերքեցին Թալինի շըր – ջանի Աբթին լերան լանջերուն գտնուած աշխատանքի գործիքները, որոնցմէ մար – դը օգտուած է ութ հարիւր հազար տարի առաջ : Վերջերս յայտնաբերուած են նաեւ աւելի ուշ դարաշրջանի՝ նոր քարէ դա – րու, պղինձի դարու բնակավայրեր : Ինչ – պէս ցոյց տուին պեղումները, հայկական լեռնաշխարհի բնակիչները մետաղ ստա – ցած են Ն· Ք· հինգերորդ հազարամեա – կին : Տեղական ցեղերու եւ ազգերու կեանքը կարելի է յատակօրէն պատկե – րացնել այն բազմաթիւ առարկաներու հիման վրայ, որոնք յայտնաբերուած են Լճաշէնի, Արթիկի, Մեծամօրի, Ուրար – տական եւ Հայկական քաղաքներու եւ ամրոցներու պեղումներու չնորհիւ : Այդ մասին վկայութիւններ են նաեւ Հայաս – տանի լեռներուն մէջ գտնուած բազմաթիւ ժայռապատկերները, որոնք կ'արտացո – լացնեն հնադարեան մարդոց պաշտա – մունքի, ծիսական եւ տիեզերքի գոյաց – ման պատկերացումները : Համաշխարհա – յին մշակոյթի գանձարանը մտած են Ար – դիշտիխինլի, Էրեբունիի, Թէյչէրանիի, Արտաշատի, Գառնիի, Դուինի պեղում – ներու արդիւնքները : Հետաքրքրական արդիւնքներ տուին նաեւ Ն· Ք· երրորդ հազարամեակին վերագրուող յուշարձան – ներու պեղումները : Արարատեան դաշ – տին մէջ յայտնաբերուեցան երեք քնա – կավայրեր՝ լաւ պահուած բոլորաձեւ բնակարաններով, որոնց մէջ գտնուած են կրակարաններ, խեցեղէն, աղօրիք եւն· : Շարունակուեցան Հին Արմաւիրի պե – ղումները· հետաքրքրական է որ քաղա – քին չուրջ գտնուած են փոքր բնակավայ – րեր՝ ագարակներ, որոնք գիւղատնտե – սական մթերքներ՝ հացահատիկ, խաղող, գինի մատակարարած են քաղաքին : Ան – ցեալ տարի յայտնաբերուեցան նոր տըւ – եալներ Արտաշատի յատակագիծին վեր – բերեալ : Հին քաղաքը ունեցած է ուղ – ղաձիգ, զուգահեռ փողոցներ, խիտ կա – ռուցապատած տուներու չարքերով : Միջ – նադարերդը եւ կեդրոնական թաղամասերը գտնուած են ինը բլուրներու վրայ, որոնք չրջապատուած են բերդապարիսպներով : Միջնադարեան մեծ քաղաք Դուինի մէջ, այլ յուշարձաններու հետ, յայտնաբեր – ուած է խեցեղէնի արտադրութեան ար – հեստանոց մը : Անցեալ տարի գտնուած յուշարձաններէն ամէնէն հետաքրքրակա – նը Դ դարու բազիլիկ եկեղեցին է, որ յայտնաբերուած է էջմիածնի մէջ՝ Հը – ռիփսիմէ տաճարի մօտերը : Է դարու հա – մար անսովոր կառուցուածքով եկեղեցի մըն է յայտնաբերուած Թալինի չրջանի Սամաչէն գիւղին մէջ» : Պեղումներու ար – դիական եղանակներով եւ միջոցներով գինուած, հայ հնագէտները տակաւին չատ յայտնաբերումներ կրնան ընել :

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՀՐԱՏ, — ԶԱՐԵՀ ԵԱԼՏԸՉԵԱՆ (1924)

Ա.

Այս անունը կը հարկադրէ մենագրական սահմանէ դուրս ծաւալում մը, ընդհանուր դիծերու մէջ պարզելու համար առանձնայատկութիւնները քերթողական այն նոր ուղղութեան՝ որուն դաւանեցան Պոլսահայ նոր եւ նորագոյն սերունդները 1940 – 1970 երեսնամեակին, բանաստեղծութեան խորքի ու թեքնիքի հիմնական փոփոխութեամբ ստեղծելու համար շըրջադարձ մը՝ որուն ամէնէն ուշագրաւ դէմքերն են, այսօր, Զահրատ, Զարեհ Խրախունի, ողբ. Օննիկ Ֆէշճեան, Իգնա(տիոս) Սարըասլան ու քանի մը ուրիշներ, նուազ կամ առաւել կշիռով, ոճական ու քանակական վաստակի տարբեր իրագործումներով:

Հարկ է արձանագրել տեղ մը — ու մեւնք ատիկա՛ է որ կ'ուզեմք ընել այստեղ՝ արագօրէն — որ Պոլսէն սկիզբ առնող ու հետզհետէ սփիւռքեան ընդհանուր ծաւալումի յանգող «նոր»ութեան չարժումը՝ անմիջական մեր գրականութեան մէջ, ժամանակագրականօրէն կ'առընչուի վաղամեռիկ կարպիս Ձանճիկեանի եւ լրեն տարեկից իր գրչեղբօր՝ Հայկազն Գալուստեանի անուններուն, տարբեր խօսքով 1940 – 1945 հնդամեակին: Ճիշդ է որ առոնք տիրական անուններ չդարձան. առաջինը (Ձանճիկեան)՝ մեռաւ 1946ին, հազիւ չորս – հինգ տարիներու առուերային երեւումէ մը վերջ, սակայն խորքի ու ձեւի անզանցառելի ինքնատպութեան մը վկայութիւնը տալէ ետք. երկրորդը (Գալուստեան)՝ սկզբնական չրջանի իր էջերը տալէ վերջ 1948ին («Քարիւղի Լամբարը»), լռեց ամբողջ տասնըհինգ տարի եւ 1962ին միայն տուաւ իր երկրորդ հատորը («Գործիս ետքուն վրայ»), առանց որակի յայտնութիւն մը կարենալ ըլլալու: Սակայն երկուքն ալ, անկասկած, պատմականօրէն եղան յառաջապահները գրական այն դանանքին՝ թէ մեր քերթողութիւնը պէտք է ձգտի եսէն դէպի մարդկայնութիւն ու ազգայինէն դէպի ընկերային հարցեր եւ երեւոյթներ ծաւալելու, փնտռելու եւ դտնելու այն խոովքը՝ որով կը տազնապի աչխարհ:

Մենք Պոլիս էինք այն օրերուն, երբ Կարպիս Ձանճիկեան եւ Հայկազն Գալուստեան, ընկալչութեան տակ Ֆրանսայի եւ Թրքական քերթողութեան, իրենց նախերգանքը կը փորձէին անհանճնական – մարդկայնական աչխարհայեացքէ մը թելադրուող ստեղծագործութիւններու մէջ, անհատապաչտական մղումներէ ձերբազատումի դիտակցուած ճիգով մը, — կեանքի հակադրութիւններուն մէջ մարդոց իմացական եւ հոգեկան տառապանքը ճանչնալու տենդով մը:

Սուրէն Շամլեանի «Մարմարա»ն օր – րանային իր տարիները կ'ապրէր այդ օրերուն (1939 – 1943), իբրեւ չարաթաթերթ մը՝ որուն գրական բաժնի պատասխանատուութիւնը ստանձնած էինք, մեզմէ աւելի նորերու խանդավառութիւնները հովանաւորելու կիրքով մը: Քանի տարեկանի իրենց « խենթութիւններուն » մէջ՝ օրուան նորեկները մեզմէ (երեսուն տարեկաններէս) աւելի « խենթ » չէին ամէն պարագայի...:

Դիզդհանքի, քանդումի, պայքարի, գրչամարտներու, տիրող մտայնութեանց եւ գրական չափուած – ձեւուած ըմբռնումներու հանդէպ դիրք ճշդելու յատկանութիւնը ունէինք ու «Մարմարա»յի խմբագրապետը (Շամլեան) մեր մեծամտութիւններուն եռեւ կը տեսնէր, հաւանօրէն, ընդունակութեան նշոյլ մը. վարձ ու հասոն մարդու իր ժպիտին եռեւ ունէր վստահօրէն ապահովութիւնը տակուն խոստումներ փայփայած ըլլալու, փոյթ չէ՛ որ օրուան մեծերէն չատեր մեզագրած ըլլային գինք «անխորհուրդ տղաք չփացուցած ըլլալու» անհեռատեսութեամբ մը...:

Կարպիս Ձանճիկեան տեսարանի մը մէջ ամփոփած էր առջինեկ իր փորձերը, — իրեն պէս մանրկեկ դիրերով, կարճատունչ, գրեթէ ակնթարթային ընթերցումով մը հատնող՝ սակայն լրումէ ետք մտածում թելադրող քերթուածներով: Լեզուական իրենց խախուտութեան հակառակ, այդ էջերը կը խօսէին ինքնատպութենէ մը՝ որ ձեւին չափ նաե՛ւ խորքին մասնայատկութիւնովը կ'անջատուէր ուրիշներէն, իրրեւ վկայութիւնը վաղուան քերթողին: Տարաբախտօրէն՝ չատ կանուխ մեռաւ Ձանճիկեան, ապրեցաւ հազիւ քսանըհինգ տարի (1920–1946) եւ իրմէ հատորիկ մը միայն մնաց Պոլսահայ գրականութեան («Օրէ օր», հրատարակուած՝ յետ մահու, 1950ին), գրկանքով ապրող մարդոց առօրեայէն, որքան սիրոյ նաե՛ւ հացի կարօտ հոդիներու ապրումներէն մնայուն վկայութիւններով:

Զահրատի քերթողական որակին հետ դուգահեռ մը ստեղծելու չի միտիր մեր կողմէ Ձանճիկեանի անունին յիչատակութիւնը: Ուզեցինք պարզապէս սկիզբ մը ճշդած ըլլալ քերթողական չրջադարձի երեսնամեայ այն չրջանին համար՝ որուն մէջ կը հատատեենք մեր օրերուն նաեւ գրականութեան նկարագրային բնոյթ դիծերը, առաւելաբար Զահրատի, Խրախունիի, Սարըասլանի նման Պոլսահայ քերթողներով, ինչպէս բանաստեղծ ու արձակագիրը այն միւսներով՝ որոնք կը կոչուին Օննիկ Ֆէշճեան (մեռած), Իրմա Ազէմեան, Ռոպէր Հատաճեան, Խորէն Մանուեան, Անդան Խոզէը, եւն.:

Ձշդենք՝ որ տաղանդի, որակի եւ վաստակի քանակական իրենց կշիռով նոյն դծին վրայ չենք բերեր այստեղ յիչատակուած անունները, ինչպէս քանի մօտ ուրիչներ՝ որոնք Պոլսահայ գրականութեան ներկային մաս կը կազմեն: Եթէ Զահրատ, Խրախունի եւ Իգնա(տիոս) Սարըասլան քերթողական մարզի մէջ կը յատկանչուին անվիճելի ինքնուրոյնութեամբ, կան ուրիչներ՝ Պոլսոյ ինչպէս Սփիւռքեան տարբեր ածուներու մէջ՝ որոնք նմանողութեան ճիգի մը մէջ են, վոյթը ցոյց կուտան «նոր»ը ըլլալու, առանց սակայն կարենալ տալու այն աւիշը՝ որ խառնուածքէն, աչխարհահայեացքէն, ապրումէն եւ մտածումէն կը բխի: Հե – տեւականութեան մը, կարեւոր ըլլալու մըղումը կայ, առանց այդպէս եղած ըլլալու վաւերականութեան (Օչական պիտի ըսէը «իրաւութեան»):

Ի՞նչն է «նորը» եւ «նորագոյնը»՝ 1940–1970 երեսնամեակի, «անմիջական գրականութիւն» ընդհանուր սահմանումով բնորոչելի ստեղծագործութիւններու մէջ:

ՆԱԽ Ա՛ՁՆ, որ արուեստի եւ գրականութեան որեւէ չարժում, ո՛րեւէ հոլովոյթ՝ ըստ խորքի թէ ձեւի պէտք է ներդաչնակուի տուեալ ժամանակաչրջանի մեր էնթակայական եւ չարաբերական կեանքին հետ, — տարբեր խօսքով՝ ընդհանուր իրականութեան եւ մարդկային ընդհանուր համակեցութեան պահանջներուն հետ: Անոնք որ Ֆրանսահայ գրական ածուին մէջ 1932–1940 ութամեայ չրջանի վերանորոգչական չարժումի յառաջապահները դարձան (Շահնուր, Շուշանեան, Սարաֆեան, Զարդարեան, Որբունի), իրենց գործին էութեամբ թէ ձեւով՝ նախապատերազմեան արեւմտահայ գրականութեան աւանդութիւններէն չեղումով մը ու դէպի սփիւռքեան մեր օրերու իրականութիւն սեւեռումով, կարեւոր դարձուցին վերաբերականութիւնը, կղզիացումէ եւ «որոճանք»է ձերբազատումով՝ գրական վերանորոգում մը դործի վերածելու առաջադրանքը. հետեւաբար նաե՛ւ «հինի»ին սորկացումը թօթափելու եւ սփիւռքեան մեր տաղնապանքը, ապրումները, յուսաբեկումներն ու տենչերը սեւեռելու հանգամանքը, միանգամայն հաղորդ մնալով արուեստի եւ գրականութեան համաչխարհային դիմագիծին մնայուն վկայութիւններով:

Զահրատի քերթողական որակին հետ դուգահեռ մը ստեղծելու չի միտիր մեր կողմէ Ձանճիկեանի անունին յիչատակութիւնը: Ուզեցինք պարզապէս սկիզբ մը ճշդած ըլլալ քերթողական չրջադարձի երեսնամեայ այն չրջանին համար՝ որուն մէջ կը հատատեենք մեր օրերուն նաեւ գրականութեան նկարագրային բնոյթ դիծերը, առաւելաբար Զահրատի, Խրախունիի, Սարըասլանի նման Պոլսահայ քերթողներով, ինչպէս բանաստեղծ ու արձակագիրը այն միւսներով՝ որոնք կը կոչուին Օննիկ Ֆէշճեան (մեռած), Իրմա Ազէմեան, Ռոպէր Հատաճեան, Խորէն Մանուեան, Անդան Խոզէը, եւն.:

Ձշդենք՝ որ տաղանդի, որակի եւ վաստակի քանակական իրենց կշիռով նոյն դծին վրայ չենք բերեր այստեղ յիչատակուած անունները, ինչպէս քանի մօտ ուրիչներ՝ որոնք Պոլսահայ գրականութեան ներկային մաս կը կազմեն: Եթէ Զահրատ, Խրախունի եւ Իգնա(տիոս) Սարըասլան քերթողական մարզի մէջ կը յատկանչուին անվիճելի ինքնուրոյնութեամբ, կան ուրիչներ՝ Պոլսոյ ինչպէս Սփիւռքեան տարբեր ածուներու մէջ՝ որոնք նմանողութեան ճիգի մը մէջ են, վոյթը ցոյց կուտան «նոր»ը ըլլալու, առանց սակայն կարենալ տալու այն աւիշը՝ որ խառնուածքէն, աչխարհահայեացքէն, ապրումէն եւ մտածումէն կը բխի: Հե – տեւականութեան մը, կարեւոր ըլլալու մըղումը կայ, առանց այդպէս եղած ըլլալու վաւերականութեան (Օչական պիտի ըսէը «իրաւութեան»):

Ի՞նչն է «նորը» եւ «նորագոյնը»՝ 1940–1970 երեսնամեակի, «անմիջական գրականութիւն» ընդհանուր սահմանումով բնորոչելի ստեղծագործութիւններու մէջ:

ՆԱԽ Ա՛ՁՆ, որ արուեստի եւ գրականութեան որեւէ չարժում, ո՛րեւէ հոլովոյթ՝ ըստ խորքի թէ ձեւի պէտք է ներդաչնակուի տուեալ ժամանակաչրջանի մեր էնթակայական եւ չարաբերական կեանքին հետ, — տարբեր խօսքով՝ ընդհանուր իրականութեան եւ մարդկային ընդհանուր համակեցութեան պահանջներուն հետ: Անոնք որ Ֆրանսահայ գրական ածուին մէջ 1932–1940 ութամեայ չրջանի վերանորոգչական չարժումի յառաջապահները դարձան (Շահնուր, Շուշանեան, Սարաֆեան, Զարդարեան, Որբունի), իրենց գործին էութեամբ թէ ձեւով՝ նախապատերազմեան արեւմտահայ գրականութեան աւանդութիւններէն չեղումով մը ու դէպի սփիւռքեան մեր օրերու իրականութիւն սեւեռումով, կարեւոր դարձուցին վերաբերականութիւնը, կղզիացումէ եւ «որոճանք»է ձերբազատումով՝ գրական վերանորոգում մը դործի վերածելու առաջադրանքը. հետեւաբար նաե՛ւ «հինի»ին սորկացումը թօթափելու եւ սփիւռքեան մեր տաղնապանքը, ապրումները, յուսաբեկումներն ու տենչերը սեւեռելու հանգամանքը, միանգամայն հաղորդ մնալով արուեստի եւ գրականութեան համաչխարհային դիմագիծին մնայուն վկայութիւններով:

Մենք դեռ արջի որջում էինք, երբ լուր աստղուեց, որ Սալոնիկի բանակը մտել է Պոլիս, եւ սահմանադրութիւն է հրդչակուել: Ցատուկ կոչ էր ուղղուած հայ ֆէդայիներին՝ սարերից վերադառնալ լրենց դիւղերը, դէնքերը յանձնել եւ լըծուել խաղաղ աչխատանքի:

Մեհմէդ Էֆէնդու ցուցմունքով ես Հերինէին Մշեցի Տիգրանի առաջնորդու – թեամբ ուղարկեցի Վան եւ դէնքերն ու հեռադիտակը վերցնելով, Ալադին Միքայէլի հետ քայլերս ուղղեցի դէպի Առաքելոց վանքի կողմերը:

Ես նման էի կիսավայրենու: Իմ երեսը մազակալել էր եւ պնդացել հողմից ու առնամանիքից: Ալադին Միքայէլը նոյն – պէս վայրենու տեսք ունէր: Նա կրում էր իմ տոպրակը, որի մէջ կար մի քիչ ծխելիք չոր տերեւից, մի կտոր կորեկհաց եւ կէս չորթան:

Մեր վերեւով Քրդեր անցան: Կանդնեցին, նայեցին մեզ, երեւի ճանաչեցին, որ հայդուկներ ենք ու չանկարծ խմբով բացականչեցին. «Եկէք, եկէք, ազատութիւն է, եկէք»: Նրանցից մէկը ուղղակի մօտեցաւ մեզ եւ առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր դէնքերին ու ահարկու տեսքին, բղաւեց. «Ֆէդայիները քանդեցին սուլթան Համիդի թախտը: Սասունը էրմենիստան է լինելու: Հայերը, Քրդերը եւ Թուրքերը եղբայրներ են»:

Մերձակայ դիւղերի ճանապարհներին լսում էին հրաձգութեան ձայներ: Որքան մօտենում էինք Առաքելոցին, այնքան ուրախագին աղաղակները չատանում էին: Մի՞թէ սա այն վայրն էր, ուր ահեղ կռիւներ էին մղուել մի քանի հայդուկների եւ սուլթանի զօրքերի միջեւ. դրանից ընդամէնը մի քանի տարի առաջ: Աստուածածնի մատուռի մօտով սեւ զօրքերի վրայ սպիտակ ժապաւէններ ամրացրած, նուագախմբով չարժւում էին դէպի Մուշ: Նրանց եռեւից ձանձիկ սարի կողերով եւ Ծիրնկատարի լանջերով Սասունցիների խմբեր էին անցնում: Նրանք էլ չատապում էին Մուշ հասնել:

Շուտով ամբողջ վանքը եւ նրա չրջապատը դատարկուեց: Թարգմանչաց պետը դատարկուեց: Թարգմանչաց վանքի բերդամատանը մէն մի ծերունի մնաց ձեռնափայտով: Դաւիթ Անյաղթի դամբարանի մօտ կանգնած՝ նա լուռ նայում էր մի ահռելի փոսի: Վանքի միաբանութեան աւագ Յովհաննէս վարդապետն էր:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(103 – Շար.)

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԱՐՏՈՆՔ

Աւաղ, Ալվառինջու Սէյդօ եւ Զնդօ Արտոնաց, ասենք թէ մարալիկականների երկրից եկած մեծաւորը նոր էր իջնում Մշոյ դաշտ եւ դեռ անփորձ էր, բայց դուք, որ փորձուած էիք եւ այդքան դիւատ, ի՞նչպէս պատահեց, որ անզգուչօրէն ընկաք եօթ թամբերի տան ծուղակի մէջ:

Եւ մանաւանդ դու, Ալիվառինջու Սէյդօ, որ դիւեր – ցերեկ չամփռվլի հրացանը ձեռքիդ՝ ծծմակի քիթը բռնած, դիատ հսկում էիր Ցրանկ – Նորչէնի ճանապարհներին: Դու, որ մանուկներիր Բերդակի վանքի եւ Շամիրամի մեծ կըռիւներին, նաեւ Դաշտի բոլոր կռիւներին իրրեւ տասնապետ, դու, որ միչտ ասում էիր· «Հլա դաչնակ, հնչակ չկար մեր երկիր, մենք յեղափոխական էինք, եւ դու, լուսամիտ չինականդ, մի անարդ դաւով զո՞հ դնաս եօթ թամբերի տան խարդաւանքին:

Ողբացէք Արտոնքի վիչտը, ողբացէք Զխուրի Վարդենիս, Աղաղբիւր եւ Արտղիլի բոյն գիւղեր:

Ողբացէք Ալվառինջու Սէյդոյի, Զընդոյի եւ Զաւէնի մահը»:

Ու այդպէս երգելով, Արտոնքից դէպի Խվներ չարժուեց Ալադին Միքայէլը: Նա հասաւ Խութայ անտառի զովասուն պուրակին, որտեղ ամէն ամբան իր կարմիր վրանն էր զարկում զեղեցիկ Զեմիլէն:

Երգեց Ալադին Միքայէլը, ու բացուեց օրը այդ պուրակի ու աչխարհի վրայ: Բայց եօթ թամբերի քէօչկից այլեւս դուրս չեկաւ Փէդայի Քրդուհին, ոչ էլ բաշ-զրամը երեւաց չէմքին:

Արտոնքից վերադարձաւ Նոր Մելիքը եւ այն միւնոյն զէնքով, որ նրան նուէր էր ուղարկել Գէորգ Զաւուչը, լուսաբացից առաջ սպանեց էր իր բաշ-զրամ Զմնաւիկ Սահակին եւ իր կնոջը՝ Զեմի – լէին:

Աւա՛ղ, Գէորգ Զաւուչ, դու ինչո՞ւ խըմեիր Ալվառինջու Թունդ դինին եւ մեղք գործեցիր Սասնայ լեռների վրայ:

ՍԱՍՈՒՆԸ՝ ԷՐՄԵՆԻՍՏԱՆ

Մենք դեռ արջի որջում էինք, երբ լուր աստղուեց, որ Սալոնիկի բանակը մտել է Պոլիս, եւ սահմանադրութիւն է հրդչակուել: Ցատուկ կոչ էր ուղղուած հայ ֆէդայիներին՝ սարերից վերադառնալ լրենց դիւղերը, դէնքերը յանձնել եւ լըծուել խաղաղ աչխատանքի:

Մեհմէդ Էֆէնդու ցուցմունքով ես Հերինէին Մշեցի Տիգրանի առաջնորդու – թեամբ ուղարկեցի Վան եւ դէնքերն ու հեռադիտակը վերցնելով, Ալադին Միքայէլի հետ քայլերս ուղղեցի դէպի Առաքելոց վանքի կողմերը:

Ես նման էի կիսավայրենու: Իմ երեսը մազակալել էր եւ պնդացել հողմից ու առնամանիքից: Ալադին Միքայէլը նոյն – պէս վայրենու տեսք ունէր: Նա կրում էր իմ տոպրակը, որի մէջ կար մի քիչ ծխելիք չոր տերեւից, մի կտոր կորեկհաց եւ կէս չորթան:

Մեր վերեւով Քրդեր անցան: Կանդնեցին, նայեցին մեզ, երեւի ճանաչեցին, որ հայդուկներ ենք ու չանկարծ խմբով բացականչեցին. «Եկէք, եկէք, ազատութիւն է, եկէք»: Նրանցից մէկը ուղղակի մօտեցաւ մեզ եւ առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր դէնքերին ու ահարկու տեսքին, բղաւեց. «Ֆէդայիները քանդե-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ՎԱՀԱԳՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅՈՒՐ

ՊԱՐՈՆ (Յարաջ).—

Մ՚ոգան ինձ:

Ես ելա: Նեղ էր: Ծխախոտի ծուխ էր լցրել ամբողջ սենյակը, ծխում էր ինքն էլ, ոտքերը խաչաձև դրած, ինչպես նստում են մեր գյուղում: Ծխում էր ու ինձ նայում:

Ես ասացի, որ ինձ կանչել են Ներքին գործերի նախարարությունից:

Նա գլխով արեց, ասես ասում էր՝ գիտեմ, գիտեմ, ինչ ես ուզում, ասա:

Ես ասացի, որ ինձ կանչել են Ներքին գործերի նախարարությունից, որ ես ուզում եմ տեսնել Ներքին գործերի նախարարին:

Նա ինձ նայեց ու ոչինչ չասաց:

Ես ասացի, որ ես ուզում եմ տեսնել Ներքին գործերի նախարարին, որովհետև ինձ կանչել են Ներքին գործերի նախարարությունից:

Նա ինձ նայեց ու ոչինչ չասաց:

Ես ասացի, որ ես ուզում եմ տեսնել Ներքին գործերի նախարարին, որովհետև ինձ կանչել են Ներքին գործերի նախարարությունից

Այրի Տիկին Հայկ Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան եւ զաւակները, Սիմոնն Պայրամեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեց – եալ ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազ–գականին՝

ՀԱՅԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 14ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 18, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խընդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Պայրամեանի, Սիմոնն Պայրամեանի եւ ընտանիքին։

Conférence - Débat

A LYON

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մարտ 22 երեկոյեան ժամը 8·30ին Ազգ. Տան վերի սրահը, 295 Route de Vonnas (Ամմէնի փողոցի անկիւնը) Լիոն 3րդ թաղամաս։

Նիւթ.— ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՋԳԱՅԻՆ ՈՒ ՄԻՋԱՋԳԱՅԻՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐ

կը դասախօսէ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

կազմակերպութիւն՝ Հ. Ը. Դ. Լիոն, Տէսին, Ս. Մօրիս կոմիտէներու։

Հարցումները՝ հայերէն կամ ֆրանսերէն։

ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ Է

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զրուանդեան ողբացեալ Հռիփ. Խոնդկարեանի յիշատակին 100 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Կապոյտ Խաչին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Ամբրուազի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան խնջոյք մը եւ կը հրաւիրէ քոյր միութիւններու անդամները Մարտ 27, կիրակի օր ժամը 13ին Ֆոպրիկուլ հանրակառքի ընկերութեան չքեղ սրահին մէջ։

Ճաշազին 50 ֆրանք։

Մասնակցիլ փափաքողները պէտք է Մարտ 20էն առաջ լուր տան հեռաձայնելով՝

Նաճարեան 51–35–35

Շահպազեան 51–38–03

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սոխակղաբար կը փնտռուի երիտասարդ կամ մէջին տարիքի հայ կին մը, որ առանձին կնոջ մը տան գործերով զբաղի եւ դիւերն ալ մնայ։

Հեռաձայնել՝ 589–61–58

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մարտ 17, երեկոյեան ժամը 7·30ին Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի ՀՍԿՈՒՄի բացառիկ ժամերգութիւն, եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ։

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս–նակցութեամբ փարիզեան չրջանի բոլոր եկեղեցականներուն։

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Եչ. 17էն մինչեւ Շբ. 19 ժամը 20·30ին իսկ Կիր. ժամը 15ին բացառիկ ղեկուցումներ տեղի պիտի ունենան Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ մէջ՝

4, Rue Dr Paul Diday, Lyon 3e
(près de l'Ave. Lacassagne)

Օրուան բանախօսն է Մոնրէալի հովիւ Վեր. Ա. Զարիֆեան։

Բոլորն ալ անխտիր հրաւիրուած են։

Մուտքը ազատ է

ՆՎԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան տարեկան Ճաշ–Խնջոյքը նկատի ունենալ այժմէն։ Կիրակի Ապրիլ 17, ժամը 13·30–ին։ Զանազան անակնկալներ։ Խնջոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6։ Ճաշագին 40 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Մարտ 20, ժամը 17ին Մշա–կոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Ը. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի։

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Դասախօս՝ Ընկ. Ե. ՊԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Կազ. Խաչի Թէյասեղան – ընդհ. ժողովը Մարտ 20, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհի–ները։

Շրջ. Վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլ–լայ Տիկ. Ա. Թադէոսեան։

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse
ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.

Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques esméniens — Photo — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs— Objets d'art — Jeux éducatifs.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.

VENEZ NOMBREUX !

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե–ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու–թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Ողբ. Միքայէլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Տոնոյեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկ. Ռաստակեչեան Ց., Տիկ. Ղարիպեան, Տիկ. Մուքթարեան, այրի Տիկ. Ա. Եան–պէկեան, այրի Տիկ. Գասպարեան 20ա–կան։

Նաեւ ողբ. Հայկուհի Էմիրզեանի թաղ–ման առթիւ Մորենիկի Ուսումնասիրաց 50, Տէր եւ Տիկ. Սիրաուակ 200, Սահ–փանեան ընտանիք 100, այրի Տիկ. Տօ–նապետեան, Տէր եւ Տիկ. Րէպէլի, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Ավճեան 50ական։

×

Մարսէյլի Հ.Ը.Դ. «Քրիստափոր» են–թակոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտ–նէ Թիւթիւնեան ընտանիքին Ամերիկայի պարագաներուն ղրկուած ընկերոջ կա–րապետ Թիւթիւնեանի մահուան առիթով եղած 250 ֆրանքի նուիրատուութեան համար։

Հ. Ը. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Ը. Դ. վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատե–ղին։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ը. Դ. «Ս. Մինաս–եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 18 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատեառով։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ը. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի Մարտ 17, ժա–մը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՕՐԻՍ – ՏԷՍԻՆ.— Հ.Ը.Դ. վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրի–սի իր ընկերները այս Կիրակի Մարտ 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Տէսինի Հ. Ը. Դ. տան մէջ։ Այս ժողովին ներկայ կ'ըլ–լան նոյնպէս Տէսինի ընկերները։

Նկատի ունենալով օրակարգի կարեւոր հարցերը ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նոր կեդ–րոնատեղիին մէջ՝ 33 Բուլ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ – լուսանկարիչ Ցովհ. ՃԷրՃճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սլայտոգրաֆիվներ, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն — Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աչխարհ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգ–րանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն։ Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի հաւաքական ջարդերու վայրերը՝ Տէր–Զօր, Մասքէնէ, Շէյտիէի փոսերը, Եփ–րատ գետ, Սասուլ Այն, Խապուր։ Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշար–ձաններով։ Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան համեմելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով ան–հրաժեշտ բացատրութիւններով։ Ցուցա–դրութիւնը պատկերները, բացարձակապէս նոր են։

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցու–ցադրութեան։

TRADUCTIONS
INTERPRETATIONS

Anglais, Arabe, Arménien, Italien Turc,
TECHNIQUES, Economiques,
par TRADUCTEUR - INTERPRETE
— Arménien —
(sérieuses références)
Tél. (de préférence le soir) 886-40-45

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
12-14, RUE ST. BAZILE
CONFERENCE DE
GERARD DEDEYAN
(de l'Université de Montpellier)
LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE
ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆ
Մոնփըլիէի համալսարանէն
կը խօսի
կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան մասին
Vendredi, 18 Mars à 21 heures

ՎԻԷՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԼԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 21է՝ 2
Casino de Charbonnières, Lyon
Salle du Grand Cercle

Ընկերակցութեամբ ԺԱՒՌ ԴՈՆՁԱՓԵԱՆ
հայկական նուագախումբի
Մուտք 40 ֆ.
Նախօրօք ապահովողներուն 35 ֆ.
Դիմել — Լիոնի Հայոց եկեղեցին
հեռաձայն 60–47–18
— *Սանճեան կերպասի վաճառատուն*
հեռ. 28–08–34
— *Վիէն, Թորոսեան կերպասի վաճառա–տուն, հեռ. 85–63–09*
Ալթունեան հագուստի վաճառատուն
հեռ. 85–27–08

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ հա–մակիր հայրենակիցները, Մարտ 17 Հինգ–շաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին 32 Ռիւ ու լը Թրեվիզ, մեթրօ Քաւէ։ Պարոյր–Սեւակ դրադարանի սրահը։

Օրակարգ.— Ա.) Բարոյական եւ նիւ–թական հաշուետուութիւն։ Բ) Նոր վար–չութեան ընտրութիւն։ Եւ Հայաստան՝ Նոր Կեսարիա քաշուած նկարներու քաշ–խում։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 18 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդ–հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ան–դամուհիները եւ համակիրները Ուրբաթ Մարտ 18, ժամը 20·30ին, 45 Ռիւ ու լը Տէֆոնա, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Օրակարգ.— Տեղեկագիր, բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան եւ ջանալու հարցեր։

VOYAGE en ROUMANIE

avec JACQUES CHELELEKIAN

VOL SPECIAL au départ de MARSEILLE et LYON

du 4 au 18 Juin

SEJOUR bord de Mer à MANGALIA	1.990,00 F.
SEJOUR et CIRCUIT	2.250,00 F.
SEJOUR avec CURE de GERIATRIE	2.780,00 F.

(*traitement de rajeunissement du Professeur Ana ASLAN*)

Prix comprenant : Transport aérien Aller-Retour — Pension complète en chambre double — Hôtel première catégorie — Transferts — Service d'un accmompagnateur

Renseignements et Inscription :

Jacques Chelelekian — VOYGES WASTEELS
87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — Tél. (91) 50-89-12
Lic. A 568

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
18
VENDREDI
18 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.815

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.815

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽԱԽՈՒՏ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱԽՏԵՑԱՒ

ՀՈՄՊԼԱԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ, ՓՈԽ-ՎՐԷԺԸ ՍԿՍԱՒ

14 ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՈՐՈ՞Ւ ԿԸ ՆՊԱՍՏԷ ԱՁՍ ՈՃԻՐԸ

Ան, որ ամանց կողմէ Լիբանանի պատերազմի դէմաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը նկատուէր, սպաննուեցաւ երէկ ընթացքին ոչ մէկ քաղաքական պարագլուխի մասին դպրող եղաւ ու յանկարծ երբ ամէնէն յոռետեսներն իսկ սկսած էին յուսալ որ խաղաղութիւնը իսկապէս վերահաստատուած է, կը պատահէր չպատահածը: Քանի ամիս, ոչ ոք պիտի զարմանար նման լուր մը լսելով: Ամէն օր Լիբանանը թերթերու առաջին էջը կը դրաւէր ու ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի լուրերը իրմով կը սկսէին: Բայց չորս ամիս է Լիբանան չէր խանգարներ մամուլի գործակալութիւնները, իր վէրքերը զարմանալով զբաղած էր: Բուվանդակ Ֆրանսայի համար Զորեքշաբթի Մարտ 16ը ուրիշ բան չէր իրեն համար եթէ ոչ Լիվըրփուլ – Սէնթ'Էթիէն հանդիպումը ու անկէ զատ աշխարհ կրնար կործանիլ: Բոլոր հաղորդումներու լուրերը ֆութպոլի այդ մրցումով կը սկսէին բայց յանկարծ, ժամը 16ին լուր մը «կ'իյնար»՝ ձոմպլաթ սպաննուած:

Ի հարկէ նախ կը փնտռուի թէ որո՞ւ գործին կուգայ այս ոճիրը, կարենալ հասկնալու համար թէ որո՞ւ գործն է: Նախ ո՞վ էր ձոմպլաթ: Հողատէր, աւատապետական գերդաստանի զաւակ, նախկին աշակերտ Լազարեաններու, իրաւաբանութեան վկայականի տէր Ցի-սուսեան համալսարանէն, բայց նաեւ յառաջդիմական աւատապետ մը, պարապլուխ լիբանանեան ձախին, պաշտպան պղեստինեան դատին ու նոյնիսկ լենինեան մրցանակաւոր: Ծնած էր 1917ին Մուխթարա, Շուֆի շրջանը: Երեսփոխան էր 1943էն ի վեր, 1946ին առաջին անգամ ըլլալով կը դառնար նախարար (տնտեսութիւն եւ հողագործութիւն), 1949ին կը հիմնէր Ցառաջդիմական Ընկերվարական կուսակցութիւնը: 1952ին գործօն մասնակցութիւն բերած էր Պշարա Էլ Խուրիի վարչակարգի տապալման, բայց չուտով կ'ընդդիմանար նաեւ Շամունի եւ կ'անցնէր ընդդիմութեան մէջ ու 1958ին «գլխուներէն» էր առաջին քաղաքացիական պատերազմին: Շամունի մեկնումէն ետք, գործակցած է Շեհապի նոր վարչակարգին եւ դարձած քանիցս նախարար: 1965ին սկսեալ սակայն աւելի կը չեշտուի իր դիրքաւորումը եւ Համայնավար կուսակցութեան հետ կը հիմնէ «Ձախի ճակատը»: 1967ի արաբ – իսրայէլեան պատերազմէն ետք, կը մօտենայ պղեստինեան դիմադրութեան, որու քայլ պաշտպանն էր: 1969ի բախումներէն ետք է, որ իբրեւ Ներքին նախարար կը գործադրէ Գահիրէի համաձայնագրերը, որոնք քաղաքական եւ զինուորական կանոնագիր մը կ'ապահովէին Պղեստինցիներուն Լիբանանի մէջ: 1970ին ինք ալ աշխատած է ի նպաստ Ֆրէնճիէի ընտրութեան, բայց չուտով անոր դիմադրութեան կը դառնայ եւ կ'անցնի պայքարի քաղքենի դասակարգին դէմ որ գործի գլուխ է եւ օրէ օր պայքարը կը ստանայ նաեւ բանուորական բնոյթ: 1975–76ի պատերազմին կատաղի հակառակորդն է քրիստոնեայ աջին եւ Պաղեստինցիներու կողքին աւելի քան երբեք: Տարօրինակ հաստութեամբ մը ինք եղաւ պատասխանատուն սուրիական քաղաքականութեան փոփոխութեան ի նպաստ քրիստոնեայ աջին ու նաեւ դիմադրութեան:

Նոյեմբեր 15ին ի վեր երբ արաբական (սուրիական) խաղաղապահ ուժերը Լիբանան կը մտնէին, քաշուած էր քաղաքական բեմէն եւ անկարելի չէր որ այս օրերս Հնդկաստան մեկնի եւ վանք մը ապրի: Ուրեմն այլեւս չէր «խանգարներ» եւ այդ իսկ պատճառով աւելի դիւրին է գտնել թէ ո՞վ է այս ոճիրին տէրը:

Շուֆը տարօրինակ հատատարակչութիւն մը ունեցող շրջան մըն է, Պէյրութէն 40–50 քիլոմեթր հեռու: Կէսը ձոմպլաթի Տիւրզիներու շրջանն է ու միւս կէսն ալ համունական քրիստոնեաներով, այսինքն աջին ամէնէն աջերուն: Եւ ոչինչ պատահեցաւ հողքան ամիս, տեսակ մը լռելեայն համաձայնագրով: Զորեքշաբթի ճոմպլաթ կառքով կը վերադառնար Մուխթարայի իր տունէն երբ երկու ուրիշ կառքեր ճամբան կը կտրէին ու կրակ կը բանային: Տեղն ու տեղը կը սպաննուէին ճոմպլաթ, շարժավարը եւ թիկնապահը: Հազիւ քիլոմեթր մը անդին սուրիական զինուորական կայան մը կայ: Ուրեմն ճոմպլաթ մեռաւ իր իսկ հողին վրայ, Տիւրզիներու հողին: Կարելի չի նկատուիր որ Տիւրզիներու գործն ըլլայ, ոչ ալ քրիստոնեաներու: Ռէմոն Խուրի իսկ Հինդշաբթի առտու կը յայտարարէր թէ քրիստոնեաներուն պէտք չէ վերագրել: Կը մնայ անշուշտ Սուրիան, որու չհոն ալ շատ յստակ չէ քանի ճոմպլաթ, թէեւ դէմ էր Դամասկոսի «դրաման» բայց եւ այնպէս գործունէութեան մը չէր ձեռնարկած այդ ուղղութեամբ: Ընդհակառակն, խելօք նստած էր եւ կը սպասնուի ճիշդ այն տեղն երբ այդքան խելօք է: Եւ երբ բոլոր հաւանականութիւնները կը ջնջուին, կը մնայ վերջինը՝ Սէ–Ի–Ան, որու ճամբաները ալ, ինչպէս Աւտուծոյ ճամբաները անհասանելի ըլլալով (...եւ անդին ճանապարհ Նորա), դժուար է անշուշտ պիտնալ թէ անոր չահը ի՞նչ է: Դեռ կը յիշուի նաեւ Իսրայէլը:

×

Ամէն կողմ հանդարտութեան կոչեր կ'ըլլան, եւ ճոմպլաթի տղան իսկ յայտարարած է թէ հայրը պիտի չուղէր որ անմեղներ «վճարէին արեան այս պարտքը»: Բայց փոխ–վրէժը արդէն սկսած է եւ Զորեքշաբթի օր իսկ 14 քրիստոնեաներ կը սպաննուէին, որոնց չորսը Պէյրութի մահմետական զօտիին մէջ: Ճոմպլաթի մահմետական «պլաթի կուսակիցներն ալ կը խոստանան՝ «Պէյրութը պիտի քանդենք քար առ քար»:

Դամասկոսի ձայնասփիւռը ինչպէս Լիբանանի ֆալանժները ոճրային արարք եւ ղրգռութիւն որակեցին այս սպանութիւնը մինչ Գահիրէի մէջ Արաֆաթ կը յայտարարէր թէ ճոմպլաթ սովորական մարդ մը չէր եւ թէ սպանութեանց շրջան մը կը սկսի:

×

Ճոմպլաթ դեռ մանուկ էր երբ իր հայրը կը սպաննուէր, անցեալ տարի նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուէր իր քոյրը, ու այսօր՝ ինքը: «Ձրի» ոճիր մը, ինչպէս կ'ըսեն, զուտ քաղաքական բնոյթ ունեցող, որ կը նպաստէ միայն անոնց որոնց գործին չի պար Լիբանանի խաղաղութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 4–9)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՁՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի ձայնասփիւռի երաժշտական հաղորդումներու խմբագրութիւնը որ ստացած է Փարիզի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի զոյգ սալերը (*) ուր ընդգրկուած են Կոմիտասի եւ Բարսեղ Կանաչեանի գործերէն ընտրուած բարձրարուեստ մեկնութիւններ: Սփիւռքի պայմաններ նարանութիւններ: Սփիւռքի պայմաններ նարանութիւններ: Սփիւռքի պայմաններ նարան

ԱՆՁՕՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Invente, et tu mourras persécuté comme un criminel ; copie, et tu vivras heureux comme un sot.

BALZAC

Սուրճի պահն է։ Ոչ այն բազմաթիւ սուրճերէն, որոնք օրուան զործունէու – թիւններուդ մաս կը կազմեն եւ բաւեկա – մական հանդիպումներուդ չաղկապն են։ Սուրճը բարեւէն եաք ամէնէն աւելի տա – րածուած ու ընդունուած բառը — ինք ալ հեղուկ բարեւ մը — որ կուտանք ու կ'առ – նենք մեքենաբար, առանց մտածելու, ինչպէս օրն ի բուն ընդունուած կամ մա – տուցուած սուրճերը, նոյնիսկ եթէ, կրկնուելով ու կրկնուելով այլեւս կորը – սընցուցած ըլլան իրենց համն ու բոյրը…

Սուրճի պահը՝ առաւօտեան զարթնու – մի պահն է ինծի համար, օրուան մը քա – նըչորս ժամերէն այն միակ ժամը, փոյթ չէ թէ երբեմն կէսով զեղչուած, ուր ես ինքս եմ, ազատ մարդը որ տէրն է իր մտածումներուն, եւ ազատ է մտածում – ները զործի վերածելու։ Քիչ վերջ, երբ փողոց լքնեմ ու խառնուիմ ամբոխին՝ պիտի զառնամ կէտ մը՝ կէտերուն մէջ, անանուն համբանքի միաւոր մը՝ անհոն չարքերով երկարող մարդկային անվեր – ջանալի թուանշաններուն մէջ…։

Ուրեմն կ'երկարեմ այս պահը, ծուլօ – րէն, որքան որ կրնամ, յանցապարտ խոս – տովանութիւն մը ընելու զատապար – տուած մեկուն պէս, որ կը փորձէ ժա – մանակ շահիլ զանազան պատրուակներով։

Սեւ հեղուկը սկսած է պաղիլ ու պակ – սիլ։ Ցատակի մրուրը տհաճելի հպում – ներ կ'ունենայ վերի շրթունքիս, բայց անզգալաբար կը կատարեմ մեքենական չարժումները, ոսկի առ ոսկի խմելու պատրանքը տալով ես ինծի, արարողա – կան զանգաղութեամբ մը։

Որովհետեւ, այսօր, ազատութեանս մէջ անգամ ես ինքս ազատ չեմ։ Խառնակ ու աղօտ պատկերներ խուժած են վրաս ու թոյլ չեն տար որ ամփոփուիմ։ Դէմքեր, պէպելեր, պիծեր, ուղղահայեաց, հորիզո – նական, բեկբեկումով կամ զալարումով՝ Մաք Լարէնի ժապաւէնները կը զառնան եւ անտեսանելի բեմադիրին քմայքնե – րով կը ձեւաւորուին, մարմին կ'առնեն։

Րոպէները կը սահին։ Սեւ հեղուկը բա – ժակին յատակը կարծր ու սառած խաւ մըն է հիմա, ու ես դեռ կը մնամ անշարժ, մինչդեռ այս ժամուն զուրսը պէտք է ըլ – լայի, հոսանքին մէջ, զէպի առօրեայիս մռուրը։ Ինծի այնպէս կուգայ, որ եթէ բարձրանամ ու եթամ առանց բան մը ը – նելու այստեղ, ա՛յս պահուս, ա՛յս թուղ – թին վրայ՝ վաս արարքի մը ամօթը պի – տի հալածէ զիս ամբողջ օրը։ Ու թեեւս մարդիկ զգան, նոյնիսկ տեսնեն իմ ան – ձիս մէջ զասալիքը որ փախուստ կուտայ իրականութենէն, վտանգուած մէկուն ձեռք երկարելու տարրական պարտակա – նութենէն։

«Այս առաւօտ աչքերուս մէջ արցունք կայ»։

Բացակայ մայրս է որ օդնութեան կը հասնի։ Իր մէկ բանաստեղծութեան վեր – նագիրն է վերի տողը։ Մեքենաբար շրթ – ներուս կուգայ, եւ կը մղէ որ թօթափեմ թմրութիւնս եւ ազատագրուիմ, դուրս զամ առաւօտեան սուրճի եւ բնազանցա – կան խոհերու այս լափիւրինթոսէն։

Այո, արցունքը միակ բառն է, իր յա – տուկ թէ փոխաբերական իմաստին մէջ, հարազատօրէն պատկերացնելու համար հոգեվիճակս, ու կը հաւատամ, նաեւ ինծի պէս բազմահազար ուրիշ Հայերու ապրումը, երբ լմնան, թէ այս առա – ւօտ, մինչ մենք բոլորս մեր սեւ սուրճե – րուն դէմ օրուան մեր ծրագիրները կ'ո – րոճանք, անդին հեռու տեղ մը, անյայտ խորշի մը մէջ արդելափակուած մարդ մը իրմէ խլուած ազատութիւնը կ'երազէ բանտի մը անկիւնը։

Եւ այդ մարդը Հայ մըն է, իր ժողո – վուրդին պատիւ բերող մեծ արուեստա – դէտ մը, Սարգիս Պարաճանեանը, հա – մաշխարհային հռչակով ծանօթ՝ որպէս Պարաճանով, «Հրեղէն ձիերուն» անմահ ստեղծիչը, որ նաեւ « Նռան գոյնով » Սայաթ Նովան ոգեղինացուց, Սուրբ Էջմիածնի կամարներէն աւելի բարձր, երկնային սաւառնումով։

Պարաճանեանը բանտն է։ Ո՞ր յան – ցանքին համար արդեօք։ Քանի՞ տուն քանդած պէտք է ըլլայ, քանի՞ ոճիրներ զործած։ Հապա՞ եթէ ոչ տուն քանդած է եւ ոչ ալ ոճիր զործած, այլ անունցմէ չատ աւելի ծանր ու անքաւելի մեղք մը ունեցած ըլլա՞յ։ Օ՛, զժուար է պաշտ – պան փաստաբանի դեր ստանձնել։ Ար – զարեւ, ի՞նչ կրնանք պատասխանել անո – ղոք զատախազին, ի՞նչ արդարացում զտնել՝ երբ չանթահարիչ զայրոյթով կը խարանէ յատկապէս արուեստագէտին տադաւնդը։ Պարաճանեանը զոհն է իր տա – ղանդին։ Արուեստը ուրիշներէն աւելի չատ սիրելուն եւ խոր ապրելուն։

Կը մտածեմ։ Ի՞նչ կրնամ ընել ես, հե – ռուն ապրող սոսկական անհատ մը, ան – արդարօրէն բանտ նետուած մեծ եղ – բայրակիցի մը համար։ Ոչինչ։ Ի՞նչ կըր – նայ ընել սփիւռքի Հայութիւնը, անի – բաւուած հայրենակիցի մը համար։ Ոչինչ։

Բայց եթէ չեմ գիտեր թէ ինչ կրնանք ընել, գիտե՛մ սակայն թէ ինչ չենք կըր – նար ընել, պէտք չէ՛ ընենք։

Չենք կրնար անտարբեր մնալ։ Պէտք չէ մնանք։ Հայ մշակոյթի ամէնէն նոր բայց եւ ամէնէն լքուած, ամէնէն յետամնաց մէկ ճիւղը — մեր օրերու արուեստ՝ չար – ժանկարը — ուր քայլ մը առաջ չկրցաւ երթալ մեր հայրենիքը, յաչողութիւն մը չարձանագրեց ու մնաց խեղճութեան մէջ, սինեմայի այդ տապարկղը ուրեմն, հրաչ – քով՝ հայ տաղանդ մը ի յայտ բերաւ, աշխարհահռչակ Ֆելլինիներու մրցակից Պարաճանով մը, եւ մտածե՛լ, որ այդ եզակի տաղանդն ալ բանտն է այսօր։ Ընդվզեցուցիչ է պարզապէս։

Մի՛ զազրելի մամուլը, երբ Ֆելլինին յիշատակէ, չի մոռնար, անխուսափելիօ – րէն, անոր անունին կցել «հանճարեղ» մակդիրը, կարծես այդ ածականը մաս կազմէ անունին, մկրտութեան աւազանին սկսեալ։

Իսկ ի՞նչ ածական զնենք մեր Պարա – ճանովին քով։ Տաղանդն ու հանճարը մոռցուած են, կոխկրտուած, ճմլուած, թխմուած՝ բանտի մը խուցին մէջ։

Դժբա՛խտ Պարաճանով։ Իր Հայու ճա – կատագիրն ալ դեր մը ունի՞ արդեօք իր դժբախտութեան մէջ։ Եթէ Հրեայ ըլլար, նոյնքան լքուած պիտի մնա՞ր արդեօք, ինչպէս այսօր։ Ու եթէ մենք ալ Հրեայ ըլլայինք, այսքան լուռ պիտի մնայի՞նք արդեօք…։

Ու զարձեալ, ի՞նչ կրնանք ընել։

Անզո՞ր ենք բան մը ընելու։ Կրնայ ը – լալ։ Բայց անզօրութիւնը, տկարութիւնը՝ մեզի պարտաւորուած վհատ մըն է, մեր կամքէն անկախ։ Յանցանք չէ անզօրու – թիւնը, անբախտութիւն մըն է, աղքատ ըլլալու պէս բան մը եւ աղքատ ըլլալը ամօթ մը չէ։

Հապա անտարբերութի՞ւնը։

Անտարբերութիւնը՝ ծպտեալ վատու – թիւնն է։

ԱՒԼԻԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԱՐԺԵՒՈՐՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Ազդակ»ի վերջին մէկ ամ – սուան թիւերը, ուրկէ կ'արտատպենք ընկ. Սարգիս Զէյթլեանի մէկ դասախօսու – թեան թղթակցութիւնը։ Դասախօսութիւ – նը կատարուած է Փետր. 15ին, Անթի – լիասի Աղբալեան ակումբին մէջ եւ ինչ – պէս մեր ընթերցողները պիտի տեսնեն, հոն արծարծուած հարցերը միայն տեղա – կան բնոյթ չունին այլ կը փաստեն թէ պատկերը նոյնն է ամէն կողմ, նոյնիսկ Լիբանան։

Դասախօսին միտք բանին այն էր, որ մենք, իբրեւ հայ ժողովուրդ, աւելի ևր – ւանումներ կատարած ենք անհատական գետնի վրայ աքանչելի նուա – ճումներ կ'արձանագրենք, իսկ հաւաք – ական – ազգային գետնի վրայ ցոյց չենք տար միեւնոյն հետապնդումը եւ հետե – ւողականութիւնը, միեւնոյն կիրքը եւ նպատակին հասնելու ձգտումը, ինչ որ կ'ընենք յաջողցնելու համար մեր անհա – տական չահերը, նոյնիսկ յաճախ կը զո – հենք ազգային չահը ի դին անհատական

Ի՞ՆՉ Է ԲՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

Այս մեկնակէտով դասախօսը ներկա – յացուց իր գլխաւոր նիւթը. մենք ան – հատական գետնի վրայ աքանչելի նուա – ճումներ կ'արձանագրենք, իսկ հաւաք – ական – ազգային գետնի վրայ ցոյց չենք տար միեւնոյն հետապնդումը եւ հետե – ւողականութիւնը, միեւնոյն կիրքը եւ նպատակին հասնելու ձգտումը, ինչ որ կ'ընենք յաջողցնելու համար մեր անհա – տական չահերը, նոյնիսկ յաճախ կը զո – հենք ազգային չահը ի դին անհատական նակութիւն ունի միասնականութիւնը մեր ներքին կեանքին մէջ։ Իր անդրադարձը կ'ունենայ նաեւ արտաքին ճակատի վրայ, Հայ Դատի ճամբով։

Բայց, որպէսզի ճշմարիտ ըլլայ մեր միասնականութիւնը, ազգային թէ կու – սակցական, հարկ է որ ձգտի ՆՊԱՏԱԿ – ՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ։ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻ նպատակները պէտք է ըլլան անոնք, մեր ազգային թէ քաղաքական ճակատին վր – րայ։

Ա. Ռ.

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍԱՄՈՒՆԸ՝ ԷՐՄԵՆԻՍՏԱՆ

Այդ փոսը ինքն էր փորել։ Փոսի եզրին դրուած էր մի տապանաքար հետեւեալ արձանագրութեամբ. «Սա է տապան ի սէր հանգուցեալ Յովհաննէս վարդապե – տի յամին…», մահուան թուականը բայ էր թողնուած։

– Հայր սուրբ, — ասացի, — մի՞թէ այս ուրախութիւնը արձագանգ չունի ձեր սրտի մէջ։ Մոռացէք այդ փոսը, չէ՞ որ Հայաստանի վրայ արշալոյս է ծագել։

— Իմ արշալոյսը այս փոսի մէջ է, — առանց գլուխը բարձրացնելու չընկաց ծե – րունի վանահայրը՝ ձախ ձեռքը կոխելով իր կուրծքը վերմակի պէս ծածկող սպի – տակ մօրուքի տակ։

Վանահօրը թողնելով իր փոսի վրայ, ես ու Ալագին Միսակը չտապեցինք ֆէ – դայիների մօտ։ Մենք նրանց գտանք Ս. Կարապետի անտառի ծառերի տակ։ Ամէն մէկը մի սարից ու ձերպից էր եկել եւ կոճղերի ու քարերի վրայ ցաքուցրիւ նըս – տած ինձ էին սպասում։ Միայն Լաճկան – ցի Աբթինն էր բացակայ։

Ես նրանց յայտնեցի, որ սուլթան Հա – միդը զահընկէց է արուած, վաղը Մշոյ մէջ ռօնահանդէս է լինելու, եւ մեզ հրաւիրում են մասնակցելու այդ հանդէ – սին ու վայր դնելու զէնքերը։

Նկատեցի, որ իմ խօսքի ժամանակ բո – լորը զլուխները կախ զցեցին, ամէն մէկը կարծես մտասեւեռ նայելով իր առջեւ բացուած աներեւոյթ մի փոսի։

— Դուք բոլորդ ճանաչում էք վանքի միաբանութեան աւագ Յովհաննէս վար – դապետին, — չարունակեցի ես՝ դիմե – լով նրանց։ — Այնքան բարի մարդ է այդ ծերունին, որ մեր ուխտաւորները նրան յաճախ չփոթում են վանքի տաճարի հետ։ փոխանակ վանքին երկրպագելու, նրան են երկրպագում, անուանելով «Առաքելոց սուրբ»։ Երէկ, երբ Ալադին Միսակի հետ անցնում էինք Թարգմանչաց յուշարձան – ների մօտով, մենք Յովհաննէս վարդա – պետին տեսանք իր փոսի առջեւ կանգ – նած։ Երբ ես նրան յիշեցրի Հայաստանի վրայ բացուող արշալոյսի մասին, հայր սուրբը պնդեց, թէ այդ փոսի մէջ է իր արշալոյսը։ Ձեր մտասեւեռ հայեացքնե – րին նայելով, ես այդ ծերունի վարդա – պետին յիշեցի։ Ինչո՞ւ էք զլխահակ վար նայում։ Փոսե՞ր կան ձեր առջեւ եւ այն – տե՞ղ է մթթէ ձեր արշալոյսը։ Բոլորդ էլ ինձ նման վայրենի տեսք ունէք, իսկ վայրենին յանդուգն է լինում։ Հարցը պարզ է զրուած. մեզ հրաւիրում են իջ – նել լեռներից, զէնքերը ցած դնել եւ լըծ – ուել խաղաղ աշխատանքի։ Արհեստաւորը պէտք է իր արհեստին դառնայ, ռանչ – պարը՝ իր մահճին։

— Ես իմ զէնքը ցած չեմ դնի ու սա – րերից չեմ իջնի, — առաջինը խօսեց Փե – թարայ Ախօն։ — Իմ առջեւ փոս չկայ։ Իմ արշալոյսը Անդոկի զագաթին է։

— Մենք մեր նպատակին հասած կը լինենք, երբ հայ իրականութիւն լինի, հայ զէնք լինի ու մենք զերի չլինենք բէկերին ու ազաներին, — վրայ բերեց Ֆրանկ – Մոսօն։

— Սահմանադրութիւն արին, որ ֆէ – դայիները թասլիմ լինեն եւ իրենք իրենց ուզածն անեն մեր ժողովրդի զլխին, — զժգոհեց Մօրուք Կարապետը եւ Սասուն – ցիներին կոչ արեց զէնքերը չյանձնել։

— Մլեմ Հուսիաթ, — կարճ կապեց Զալօն։ — Առանց Սէյդօ Պօղոսի էլ ի՞նչ Հուսիաթ։

— Դու Սալոնիկի մեծերին ասա, որ Ֆէդային այն ժամանակ իր զէնքը կը յանձնի, երբ չուած կը լինի աշխարհից։ Քանի ողջ է, նա իր զէնքը ցած չի դնի։

— Էսօր Ֆէդային կայ, վաղը նրա չան – դակը անծեղին ու մուկլէգին պիտի բա – ժին դառնայ։ Եկէք վերջ դնենք էս թա – փառական կեանքին, յանձնենք մեր զէն – քերը եւ դառնանք տուն, — առաջարկեց Ալիոնանցի Մուքօն։

— Քառասուն տարի Ֆէդային թասլիմ չի եղած։ Մենք ուխտ ենք արել զէնքով մեռնելու, դու ի՞նչ խղճով քո զէնքը հա – մաձայն ես Օսմանցուն տալ, — Ալիոըս – նանցի Մուքօյի առաջ ցցուելով՝ տաքա – ցած խօսեց կայծակ Անդրէասը։

— Ես տուն դարձողը չեմ։ Էլի կ'տա – նեմ իմ զէնքը ու կ'ընկնեմ սարերը։ Ջե – ղաւ–չեղաւ, Սեբաստացի Մուրադի մօտ կ'երթամ, — յարեց Կարկուտ Թաթէն եւ իր չամախալին առնելով՝ հեռացաւ։

ՄԱՋԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(104 – Շար.)

չահի յաջողութեան, ու մինչդեռ ճիշդ հակառակը պէտք էր ընէինք:

Մենք մեր կեանքին մէջ ականատես կ'ըլլանք այս իմաստով թափուած ճիգե – րու, քրտինքի: Մարդիկ նոյնիսկ ափ կ'առնեն դեսպանատուներու դուռները նա. խարարներու կը ներկայանան, միայն ի– րենց անձնական – անհատական նուա – ճումը կատարելագործելու համար, իսկ երբ նոյն «քրտինքը» պահանջուի ազգա– յին շահու մը համար, ամէն մարդ կը տապաէ, որ իր ընելիքը ուրիշը ընէ: Հոս ծայր կուտայ «ինծի ի՞նչ»ի հոգեբանու– թիւնը, որ մեծ վնասներ կը գործէ մեր կեանքին մէջ, կ'անդամալուծէ մեր ազ– գային մեքենան ու չենք կրնար քայլ պա– հել ժամանակի պահանջներուն հետ, չենք յառաջդիմեր:

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՏԵՂԲԱՑԻԻ ՄԷՋ

Իր այս ախտաճանաչումը դասախօսը կիսարկեց նաեւ մեր կրթական կառոյ – ցին առընչութեամբ: Բոլորս ալ գիտենք թէ մեր դպրոցները յիսուն տարի առաջ կը պահուէին հանգամանակութիւններով ու այսօր կը կատարուի նոյնը: Միշտ բաց ունի մեր վարժարանային պիւտճէն: Ա– սոր պատճառը անշուշտ ուսուցչական մեր քառերը չեն, այլ այն հոգեբանու– թիւնը, թէ մենք մեր դպրոցները դրած ենք աղքատ ազգականի դերին մէջ: Մեր աչքերը յառած ենք օտարին դպրոցին չքեղութեան ու կը սոսրապնդատենք ՄԵՐԸ, առանց մտածելու որ պանոնք պէտք է բարձրացնենք ցանկալի մակար– դակին: Կը վճարենք օտարին պահանջած սուղ գինը, իսկ երբ կարգը ազգային վարժարանին գայ, կը վախենք մեր քը– սակները: Հանգանակութեան մը պարա– գային մեր հարուստները փշրանքներ կու– տան միայն: Տեսնուած ու լսուած բան չէ երթիք, որ մեր հարուստներէն խնդրուի կամ պահանջուի որոշ գումար մը ազգա– յին կառոյցի մը նպաստ, ու ան տուած ըլ– լայ իրմէ պահանջուածէն աւելի: Ոչ ոք ըսած է ցարդ, չէ լսուած, որ իրմէ պա– հանջուի 5000 ոսկի, իսկ ինք ըսած ըլլայ· — Բարեկամ, ես կարողութիւն ունիմ վը– ճարելու շատ աւելին, կրնամ տալ 50 հազար, եւ կամ դոնէ··· վեց հազար··· Այսպիսի մեծասրտութիւն չէ արձանա – գրուած:

Իսկ մենք պիտենք, որ մեր լիբանահայ գաղութը իր մէջ կը հաչուէ աւելի քան երկու հարիւր միլիոնատէր: Ուրեմն, ասկէ մեկնելով անգամ մը եւս կը հաս – տատուի մեր անձնապաշտ եսամոլու – թիւնը:

Դասախօսը չսահմանափակուեցաւ մի – այն Լիբանանի գաղութով: Ան չեշտեց թէ պատկերը նոյնն է բոլոր գաղութնե– րու մէջ:

Ո՞ՒՐ ԵՆ ՄԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ԻՐԱՒԱԲԱՆՆԵՐԸ, ՁԱՐՏԱՐԱԳԷՏՆԵՐԸ, ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Անդրադառնալով ախտավարակ անտարբե – րութեան մը, որ բաւական սուղ կ'արժէ մեզի մեր ազգային կարելիութիւնները օգտագործելու եւ արժեւորելու ճամբուն վրայ, այդ ալ մեր «մշակուած դասա – կարգին» սառնասրտութիւնն է, ըսաւ ան: Ո՞ւր են մեր վաստակաւորները, բժիշկնե– րը, ճարտարագէտները, ճարտարապետ – ները, օրէնսգէտները, երաժիշտները, նը– կարիչները, միջազգային համբաւի տէ – րած մեր միւս տաղանդները: Անոնք կը փայլին աստղի մը նման, երբ հարցը կը վերաբերի իրենց երկինքին: Լսուա՞ծ է երբեք որ միջազգային կեդրոնի մը մէջ, Նիւ Եորք, Լոնտոն կամ Փարիզ, քանի մը արուեստագէտներ կամ ազատ ասպարէզի մեր նշանաւորները, իրարու– քով գային քան – քանզհինգ հոգիով եւ ազգագութիւն ունեցող թերթ մը կա – չառէին, յօդուած մը գրել տալու համար մեր Դատին շուրջ: Չեն ըրած: Մինչդեռ մենք ականատես կ'ըլլանք անձնական փառքի համար սարքուած մամլոյ ասու– լիսներու, ընդունելութիւններու, մեծա – պատիւ հիւրերով:

Մեր բժիշկները՝ լաւագոյն պարագա– յին յանձնարարուած աղքատի մը այցե– ղինը կը զեղչեն ու այդ ողոմածութենէն անդին չանցնիր անոնց մտածումը:

Ինչո՞ւ այսպէս ենք: Որովհետեւ մեր ազգային դաղափարական պատրաստու – թիւնը թերի է: Անհատական կալուած – ներու մէջ արձանագրուած յաջողութիւն – ները պէտք է փոխադրել ազգային կալ– ուածէն ներս: Հարկ է որ ազգայնացնենք մեր բոլոր կարելիութիւնները, արուես– տի մեր ուժերէն մինչեւ անտեսական մեր ուժը:

Անցնող վաթսուն տարուան գաղութա – յին մեր կեանքէն ու աշխատանքէն հասկ է որ մեր չուրջը տեսնէինք նուա– զագոյնը տասը դրամատուն, առեւտրա – կան ընկերակցութիւններ՝ գաղութէ գա– ղութ, ոչ միայն շահելու, այլ եւ ազգը պահելու համար: Պէտք չէ մոռնալ որ անտեսապէս որքան զօրաւոր ըլլանք, այնքան կրնանք մտածել ինքնապաշտպա– նութեան մասին:

Դասախօսը անդրադարձաւ նաեւ Հայ Դատի հանդէպ մեր ունեցած անտարբե – րութեան ու օրինակը վերցնելով Լիբա – նանէն, հաստատեց որ մեր երկու հարիւր հազար թիւին վրայ չենք կրնար գտնել նոյնիսկ հինգ հարիւր մարդ որ հետա – քրքրուի հայկական դատով:

Հոս ամիսներով թերթեր Հայութեան դէմ դրեցին, ոչ մէկ հակազդեցութիւն բարձրացաւ: Ո՞ւր են բազմաթիւ մեր հա– մալսարանականները: Ինչո՞ւ չեն հակազ– դեր այսպիսի պահերու: Ու մարդիկ զգա– ցած են մեր տկարութիւնը եւ ըստ այմմ կը վարուին մեզի հետ: Մենք՝ իբրեւ ան– հատ մարդիկ միայն ուրիշին նախանձը կը գրգռենք, ինչ որ մեզի դէմ բարձրա– ցած գէնքի կը վերածուի: Ու յետոյ կ'ող– բանք, թէ մինակ ենք, թէ մեզ հաշուի չեն առներ: Ոչ ոք թող զարմանայ մեր մինակութեան: Նախ մենք մեզի հետ չենք որ ուրիշը մեզի հետ ըլլայ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի հայ մշակոյթին ու լեզուին, դասախօսը չեշտեց թէ այս մարզին մէջ եւս թերացումներ կը տես – նուին: «Ազգային լեզու ունինք մշակոյթ կը զարգացնենք, բայց հայ մշակոյթով ներաբբրուղներ չենք տեսներ: Քանի՞ երիտասարդ ունինք ազգային մշակոյթով ու լեզուով հետաբբրուած: Եթէ վիճա– կագրութիւն մը ընենք, պիտի ամչնանք: Բոլորս ազգովին պատասխանատու ենք այս կացութեան, մեծով ու փոքրով: Ու այս կացութիւնը կը նկատենք այլասեր– ման սկիզբը: Վախենանին սկիզբը: Իսկ եթէ այսպէս շարունակենք, պիտի տրոր– ուինք»:

Եկած է ժամանակը գործելու: Անցեա– լին եկեղեցին էր մեր ազգային դիմա – գիծը պահողը: Այսօր, յառաջդիմած այս դարուն, մեր ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ զօրութիւնը կրնայ պահել մեզ: Իսկ այդ տնտեսական զօրութիւնը պէտք է ի սպաս դրուի հայ– կական մեր կեանքին, բոլոր մարզերէ ներս:

Խօսքը անշուշտ միայն ունեւորին չի վերաբերիր, նաեւ համեստ դասակարգի մարդուն: Մեր ուժերը տրամադրենք մեր հաւաքական, ազգային ձեռնարկներուն, մասնաւորաբար ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ:

Դասախօսը օրինակներ տուաւ նաեւ այլ ազգերու որդեգրած միջոցառումնե – րէն, որոնք ճնշումի զօրաւոր գէնքեր են ինքզինքին պարտադրելու միջազգային հրապարակին վրայ: Ուրեմն, հոն հաս – նելու համար, հարկ է նախ պատրաստել մարդը եւ յետոյ դրամը: Եթէ իրրեւ մարդ, հայ մարդ, լաւ պատրաստուինք դաղափարական, մշակութային թէ տըն– տեսական ճիգերու ձուլումով, դրամա – կան ուժը կուգայ դիւրութեամբ: Իսկ մեր կարելիութիւնները անսահման են: Պէտք է արժեւորենք զանոնք: Ուրիշ անհայրե– նիք ժողովուրդ մը չկայ, որ մեզի չափ անսահման կարելիութիւններ ունենայ: Պէտք է ուրիշներու հետաքրքրութիւնը աթնացնենք մեզի հանդէպ:

Եզրակացնելով դասախօսին մտածում– ները, կարելի է ըսել որ հայ ազգը ապագ– այնացման ուղին է բռնած: Իր անհա– տական չահը դերիվեր կը դասէ ազգա– յին չահէն: Հայը որքան ալ հարստանայ, դժբախտաբար աւելի կը հեռանայ ազ– գէն: Ա՛յս է ահաւորը···

×

Ցաւարտ դասախօսութեան, առիթ ըլլ– ացաւ ներկաներուն արտայայտելու իրենց կարծիքը եւ հարցումներ ուղղելու: Ցօսք առնողները դրեթէ բոլորն ալ բաժ– նեցին դասախօսին մտահոգութիւնները եւ առաջարկեցին միջոցներ որոնել Հայը այս դիրքաւորումէն դուրս բերելու հա– մար:

(Փետր· 22)

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ 6ին, կէսօրէ եաք ըն– դարձակ Սալ ըը լա Շիմին անգամ մը եւս ամբողջովին լեցուած էր, Հայ Արի– ներու Միութեան 46րդ տարեկան հան – դէսին առթիւ, խուռն բազմութեամբ մը, որ եկած էր այս տարի եւս քաջալերելու Հայ Արիներու յարատեւ գործունէու– թիւնը:

Պ· Հանրի Վան Լֆֆանթէր, անօրէն եւ փրոֆեսօր Սորպոնի, միշտ սկաուտ, եւ կազմակերպիչը 1947ի ձմեռպրիին, կը նախագահէր հանդէսին, ներկայ էր նաեւ մեր հաւատարիմ բարեկամ Մէթը Տել – սէք, նախկին անգամ սկաուտական մի – ջազգային կոմիտէին, իր կնոջ հետ, հա– մաշխարհային սկաուտական ներկայ կոմիտէին անդամ պ· Շարլ Սելիէ, Ի– նեսմոյէն, մեր բարեկամը Փօլ Գայօ, Փը– րանսական սկաուտութեան նախկին մի – ջազգային պետը: Ներկայ էր նաեւ Փը– րանսական սկաուտութեան կրթական բաժնին, պատասխանատու պ· Պերնար Ֆօր, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ ներկա– յացուցիչներ Ֆրանսական եւ օտար սկա– ուտական միութիւններու եւ այս տարի բացառապէս մեծ թիւով նախկին Հայ Արիներ, Արենոյչներ, խմբապետներ եւ խմբապետուհիներ:

Վաստակն (Լիխթէնչթայն) մանաւա – րապէս հրաւիրուած եւ ներկայ էր իշ – խան Խմմանուէլ, Լիխթէնչթայնի սկա – ուտներու ընդհ· պետը, իբր պատուոյ հիւր Հայ Արիներուն, ներկայ էին նաեւ հայկական կազմակերպութեանց ներկա – յացուցիչները:

Հանդէսի ընթացքին պատիւը ունեցանք ընդունելու Ալֆորվիլի քաղաքապետը՝ պ· Ֆրանչեսքի, որ իր օգնականներուն հետ, ուրախութեամբ եկած էր ներկայ ըլլալու Հայ Արիներու հանդէսին եւ քա– ջալերելու Հայ Արիներու Միութիւնը եւ մանաւանդ Ալֆորվիլի շրջանի մեր Հայ Արիները եւ Արենոյչները:

Հանդէսը սկսաւ դրօշակներու տողանց– քով «Դէպի ազատ դաշտեր»ի փառերգով եւ միութեան շրջաններուն բոլոր դրօ – շակները բարձրացան բեմ: Փարիզի եւ Իսի լէ Մուլինոյի Գայլիկները ներկայա– ցուցին «Գարուն»ը, զոյնզգոյն եւ գեղե– ցիկ հագուստներով պար մը, պատրաս– տուած խմբապետուհիներ Ռոզի Հերթոյ– եանի եւ Էլիզապէթ Մարթայեանի կողմէ:

Փարիզի Արենոյչները ներկայացուցին «Հոպլիտ»ը, զեկավարութեամբ խմբա – պետ Թայր Պամամյեանի եւ խմբապետուհի Պէթի Տէյիրմէնճեանի: Առաջին ան– գամն էր որ Հայ Արիները կը ներկայա– ցնէին «միմ» մը եւ հանդիսականները մե– ծապէս գնահատեցին այս յաջող նորոյթը:

Փարիզի եւ Իսիի սկաուտները ներկա – յացուցին ամերիկեան տեսարաններ, տե– ղական հագուստներով: Խմբապետներ Ֆիլիփ Աղոյեան եւ Միշէլ Մեծատուրեան իրենց փոքր սկաուտներով յաջողած էին մեզի տալու շատ հմայիչ եւ զուարթ ներ– կայացում մը:

Կ'ուզէինք մանաւանդ կերպով չեշտել Ալֆորվիլի շրջանին ներկայացումները: Առաջինը՝ «Արդիական պարեր», մանակ– ցութեամբ ամբողջ խումբի, դունաւոր, խնամուած, յաջող եւ անթերի, մանա– ւանդ «Պկպօ»էն տեսարան մը, ուր խմբ– բապետուհի Ցասմիկ Մալճեան երգեց եւ պարեց, մասնակցութեամբ ամբողջ խում– բին· իսկապէս շնորհաւորելի է ամբողջ խումբը, մանաւանդ կերպով կ'ուզէինք յիշել Ալֆորվիլի շրջանային պետ Վարու– ժան Գալֆայեանի եւ իր կնոջ՝ խմբա – պետուհի Արշալոյս Գալֆայեանի նուի – րումը եւ աշխատանքը Ալֆորվիլի մեր շրջանին համար եւ այս տարուան հան – դէսին իրենց կատարած աշխատանքը, որ մեծապէս գնահատելի է: Ալֆորվիլի Հայ Արիներու չորս խումբերը, խանդավառ եւ յաջող, մեծ փայլ մը բերին հանդէսին: Ասպա, Գայլիկներու քանատական պարե– րէն եաք, որոնք ինչպէս միշտ մեծ յա – ջողութիւն գտան, Միութեան ընդհ· պե– տը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, իր բարի գալուստի ուղերձով անգամ մը եւս չեշ– տեց Հայ Արիներու Միութեան կատարած յաջող գործունէութիւնը եւ իր այսօրուան դրսեւած մեծ տեղը Ֆրանսահայ գաղութի կեանքին մէջ: «Այս բոլորը կը պարտինք մեր խմբապետներուն, խմբապետուհիներ– ուն, Միութեան վարիչներուն եւ մեր ծնողքներուն յարատեւ նուիրումին եւ գործունէութեան: Այսօրուան մեծ բազ– մութեան ներկայութիւնը սրահէն ներս ապացոյց մըն է մեր շարժումին ժողովըր– դականութեան· երախտապարտ ենք բո – լորին»: Ցետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը՝ Հանրի Վան Լֆֆանթէրը, որ նախ պատմականը ըրաւ 1947ի ձմեռպո – րիին, անոր կազմակերպութեան դժուա – րութեանց եւ մանաւանդ որ աշխատանք– ները սկսած էին, դեռ պատերազմը չվեր– ջացած, չեշտեց թէ ամէն տեղ, ամէն պատասխանատու կազմակերպութեանց մէջ, ուր նախկին սկաուտներ կան, ամէն ինչ աւելի դիւրին եւ յաջող է· այսպէս է համալսարանին մէջ եւ ամէն տեղ: Պ· Վան Լֆֆանթէրը անգամ մը եւս չեշտեց Հայ Արիներու հանդէսի իր ունեցած յար– գանքը եւ բարեկամութիւնը եւ իրենց պետին ու վարիչներուն յայտնեց իր շնոր– հաւորութիւնները եւ մեծ գնահատանքը: «Երեսուն տարիէ ի վեր կը ճանչնանք դիրար, — ըսաւ Պ· Վան Լֆֆանթէ, — եւ ուր որ ալ ըլլանք միշտ միեւնոյն ան– կեղծ բարեկամները ենք, կը գնահատեմ ձեր գործունէութիւնը եւ կը սիրեմ Հա– յութիւնը՝ ձեր ժողովուրդը, ձեր մտա – ւորականները եւ ձեր ուսանողները եւ սկաուտները»:

Հանդիսականները խանդավառ ծափե – րով գնահատեցին միջազգային համբաւ ունեցող այս մեծ գիտնականին ուղերձը եւ սիրալիր արտայայտութիւնները:

Հանդէսին առաջին մասը վերջացաւ Հայ Արիներու երգչախումբին հայկական եր– գերով, Կոմիտասէն, զեկավարութեամբ երջանկայիշատակ պետ Սուրէն Փանոսեանի, որ այս տարի ալ մեզ վայելել տուաւ հայ երգը, կատարեալ յաջողութեամբ:

Միջնարարին, հանդիսականները այ – ցելեցին սկաուտական ցուցադրութիւնը եւ պիւֆէն՝ ընդարձակ ուրիշ սրահի մը մէջ:

Միջնարարէն եաք խմբապետները ներ– կայացուցին «Մեչոյին թուղը» գաւեշտը, որ միշտ հաճելի է բոլորին: Բեմադրած էր Գեղամ Փանոսեան· բոլոր դերասան – ներն ալ շատ յաջող էին:

Փարիզի շրջանի, Իսիի եւ Շաւիլլի թե– ւիկները, զեկավարութեամբ խմբապե – տուհի Իրէն Աւագեանցի եւ Էլիզապէթ Տէյիրմէնճեանի, ներկայացուցին Ցովհ· Թումանեանի «Երջանկութեան բանալին»· թէ՛ բեմադրութիւնը եւ թէ խաղը շատ յաջող էին եւ մեր փոքրիկ աղջիկներու ամիսներու աշխատանքը դասաւ իր վար – ձատրութիւնը հանդիսականներու խան – դավառ ծափահարութիւններով:

Ցայտագիրը վերջ գտաւ «Գիւղական պատկերներ»ով: Շրջանին խմբապետնե – րը եւ խմբապետուհիները պարեցին եւ երգեցին հայկական երգեր, մասնակցու– թեամբ Հայ Արիներու հայկական նուա – դախումբին՝ մեծ խանդավառութեամբ:

Հանդէսին խօսնակներն էին խմբապետ Միշէլ Աւագեանց եւ խմբապետուհի Ռո– զին Թաշճեան· երկուքն ալ շատ յաջող կերպով զեկավարեցին հանդէսը՝ հայե – րէն եւ ֆրանսերէն:

Լիոնի շրջանէն հանդէսին ներկայ էին Արենոյչներու խմբապետուհի Էլիզապէթ Վիքթորիա եւ խմբապետ Ցակոբ Մոզեան:

Հանդէսի վերջաւորութեան բոլոր Արի– ները, Արենոյչները, Գայլիկներն ու Թե– ւիկները բեմ բարձրացան իրենց պետե – րով:

Շատ յաջող հանդէս մը, խանդավառ, ճշդապահ եւ կանոնաւոր, որ գնահատե– ցաւ հազարի հասնող հանդիսականներու կողմէ:

Գ· Մ·

Conférence - Débat

A LYON

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մարտ 22 երեկոյեան ժամը 8·30ին Ազգ· Տան վերի սրահը, 295 Պուալօ փողոց (Արմէնի փողոցի անկիւնը) Լիոն 3րդ թաղամաս։

Նիւթ.— ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՑԻՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՄԲՌՈՒՄՆԵՐ

Կը դասախօսէ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Կազմակերպութիւն՝ Հ· Ց· Դ· Լիոն, Տէսին, Ս· Մօրիս Վոմիտէներու։

Հարցումները՝ հայերէն թէ ֆրանսե – րէն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Le NOR SEROUND

Désire : rencontrer les jeunes Arméniens recherchant des contacts avec d'autres jeunes et des activités au sein d'une organisation.

Répondre à toutes les questions que posent les Arméniens à son sujet.

Dans ce but : organise pour la première fois à Décines une

OPERATION PORTES OUVERTES

GRANDE EXPOSITION ET VENTE DE LIVRES - DISQUES

qui se déroulera : Maison de la Culture Arménienne, 15 Rue du 24 Avril 1915 69150 DECINES

Le Samedi 19 Mars de 14 h. à 20 h. et le Dimanche 20 Mars de 14 à 20 h. (sans interruption)

Tous les Arméniens et leurs amis sont cordialement invités

GRANDE BOUM du N. S.

le Samedi 19 Mars à partir de 20 h. 30 au sous-sol de la Maison Culturelle Arménienne

Une date à retenir

Samedi 2 Avril — Tournoi de Ping-pong : N.S. DECINES contre N.S. VIENNE à la Maison de la Culture de Décines

Rendez-vous

Tous les Mercredis de 20 h. 30 à 22 h. aux rencontres du Nor Séround de Dé-cines à la Maison de la Culture Arménienne.

ՇԱՐՔՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնոց վարժարանի Ընդհամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.—

1000 ֆր· Տէր եւ Տիկ· Տոքթ· Խաչատուր Տամլամեան, 1000 ֆր· Տէր եւ Տիկ· Տոքթ Տէր-Յակոբեան, 250 ֆր· Խտաի եւ Աբիս Տամլամեան, իրենց եղբօր կնոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ մեծ-մօր՝ Տիկ· Ագնիւ Տամլամեանի մահուան առթիւ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Եչ· 17էն մինչեւ Շբ· 19 ժամը 20·30ին իսկ Կիր· ժամը 15ին բացառիկ զեկուցումներ տեղի պիտի ունենան Լիոնի Հայ Աւետ· եկեղեցւոյ մէջ՝

4, Rue Dr Paul Diday, Lyon 3e (près de l'Ave. Lacassagne)

Օրուան բանախօսն է Մոնրէալի հովիւ Վեր· Ա· Զարիֆեան։

Բոլորն ալ անխտիր հրաւիրուած են։

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Մարտ 20, ժամը 17ին Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի։

Նիւթ՝ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Դասախօս՝ Ընկ· Ց· ՊԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրճնոպլի Կապ· Խաչի Թէյասեղան – ընդհ· ժողովը Մարտ 20, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհի – ները։

Շրջ· Վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլլայ Տիկ· Ա· Թաղէոսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս· Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթող· Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ապրիլ 17, Կրկնազատիկի Կիրակին։

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի շրջափակին մէջ կառուցուող չէնքի հիմերու օրհնութիւն, ձեռամբ Պատուիրակ Սրբազանի, բոլորուած Ճ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եպիսկոպոսի, վարդապետներու ու քահանայ հայրերու։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր Ֆրանսայի զանազան կողմերէն։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողութեանց։

Նոյն օրը, ի պատիւ սրբազան հայրերու ու բարձրաստիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ Գոնգորտ – Գոռնիշ ճաշարանին մէջ ժամը 13ին· ճաշագին 100 ֆրանք։

Ծանօթ.— Փափաքողները կրնան ապահովել իրենց սեղանները մինչեւ Ապրիլ 14ի երեկոն հեռաձայնելով 90–53–91 կամ 77–84–70։ Տոմսերը կը գտնուին կաչէվառ Տամ, Մարսէյլ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.

Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques arméniens — Photos — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs— Objets d'art — Jeux éducatifs.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.

VENEZ NOMBREUX !

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նոր կեդրոնատեղիին մէջ՝ 33 Բուռ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ – լուսանկարիչ Յովհ· ՃԷրէճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սլայտոգրաֆիներ, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն — Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աշխարհ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգ – րանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն։ Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի հաւաքական ջարդերու վայրերը՝ Տէր – Զօր, Մասքէնէ, Շէհտիւէի փոսերը, Եփրատ գետ, Սասուլ Այն, Խապուր։ Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշարձաններով։ Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան համեմելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով ան – հրաժեշտ բացատրութիւններով։ Ցուցադրուելիք պատկերները, բացարձակապէս նոր են։

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցուցադրութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայր· Միութեան տարեկան ճաշ-Ընդոյքը նկատի ունենալ այժմէն։ Կիրակի Ապրիլ 17, ժամը 13·30– ին։ Զանազան անակնկալներ։ Ընդոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6։ Ճաշագին 40 ֆր·։

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ· Ց· Դ· Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Մարտ 18 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատոմարով։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ – Ս· ՄՕՐԻՍ – ՏԷՍԻՆ.— Հ·Ց·Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս· Մօրիսի իր ընկերները այս Կիրակի Մարտ 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Տէսինի Հ· Ց· Դ· տան մէջ։ Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան նոյնպէս Տէսինի ընկերները։

Նկատի ունենալով օրակարգի կարեւոր հարցերը ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ գտնուիլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր· Միութեան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիր հայրենակիցները, Մարտ 17 Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, մեթրօ Քաատէ։ Պարոյր-Սեւակ դպրոցարանի սրահը։

Օրակարգ.— Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն։ Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Եւ Հայաստան՝ Նոր Կեսարիա քաշուած նկարներու քննութիւն։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 18 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան խնջոյք մը եւ կը հրաւիրէ քոյր միութիւններու անդամները Մարտ 27, Կիրակի օր ժամը 13ին Ֆաւրիկուլ Հանրակառքի ընկերութեան չքեղ սրահին մէջ։

Ճաշագին 50 ֆրանք։

Մասնակցիլ փափաքողները պէտք է Մարտ 20էն առաջ լուր տան հետեւեալ – ներով՝

Նաւարեան 51–35–35
Շահպազեան 51–38–03

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական չերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

երկուշաբթի՝ *կարսի* տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապուր* — *մանթը*

Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ *լահմաճուն ու չի-ֆէօփթէ*

Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու-պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Ը ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Ը

BIENNALE QUATRA 77

DU 24 AU 28 MARS
12 MANIFESTATIONS CULTURELLES NON-STOP
MUSIQUE - CINEMA - POESIE - EXPOSITIONS

AVEC LA PARTICIPATION DE
ALEXANDRE HAROUTIUNIAN - EDOUARD MIRZOYAN
ADAM KHUDOYAN - ARNO BABADJANIAN
MANOUG PARIKIAN - SUSANNA MILDONIAN
RAFFI PETROSSIAN - ANGELE GARABEDIAN
ANI GAZARIAN - ANI ADJEMIAN SETA TANYEL
AIDA MOURADIAN - PHILIPPE MÜLLER
ARA GULER - SONIA VARTANIAN
ENSEMBLE INS. QUATRA ET CYRIL DIEDERICH

Réservations : 260 74 78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Ը ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Ը

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·816

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.816

ՄԵԾ ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՄԸ

ՔԱՄԱԼ ՃՈՄՊԼԱԹ

Անկախ սպանութեան պարագաներէն ու հետեւանքներէն, գաղափարական ուղղութենէն եւ քաղաքական դիրքաւորումնե – րէն՝ կ'արժէ քանի մը դիծերով հայ ընթերցողին ներկայացնել Քամալ Ճոմպլաթի դիմաստուերը, անձին նկարագիրը եւ պետական մարդուն գործելակերպը: Երեսուն տարիներէ ի վեր Լիբանանի քա – ղաքական բեմին գլխաւոր դերակատար – ներէն — ինչպէս իրմէ առաջ երեսուն տարի իվսողը իր պատկառելի մայրն էր, հռչակաւոր «Սըտ Նազիրան» — եւ միշտ բեմին առաջամասերուն՝ ուշադիր միտքը ղեկավարելու համար գաղտնիք չունեցող մարդն էր Քամալ Ճոմպլաթ, իր համոզումնե – րով, այլ մանաւանդ հակասութիւններով:

Առաջին հակասութիւն.— Ծագումով եւ կենցաղով կատարեալ աւատապետ մը, մինչդարեան ճորտատիրութիւնը յի – շեցնող ցեղախումբի մը ժառանգաբար տիրակալը՝ նոյն ատեն կը համբուրէր ընկերային յառաջդիմութեան ախոյեա – նը, Լենինի մրցանակին արժանանալու աստիճան...:

Երկրորդ հակասութիւն.— Կրթուած ու դաստիարակուած Ֆրանսական Ձիպուռթե – ներու խստակրօն մթնոլորտին մէջ, լայն պարզացումով ու լայնախոհ խառնուած – քով, եղաւ պահ մը՝ ուր չքաշուեցաւ մեղադիր գառնալէ քրիստոնեաններուն «պաս մը» տալ ուզող խուժանի մը չա – րաշուք ծրագիրներուն: Ամբողջ արաբական աշխարհին տակնուքը, Սոմալիէն ու Եմէնէն հասաքցուած կողոպտիչ արիւն – կլակ խաժամուժ մը թափեցաւ Լիբանան, Լարդի ու թալանի ծարաւով: Ճոմպլաթի ուղածն էր ատիկա, թէ իր անունը չա – հադործող մուխ ուժերու ձեռնարկը, ինքը հետեւո՞ղն էր մոլեռանդ ամբոխին թէ առաջնորդը՝ դժուար է ըսել: Իրողու – թիւնը այն է որ բազում խժդժութիւններ գործուեցան եւ արձանագրուեցան ի՛ր անունին, առելութիւններ բարդելով իր անձին վրայ:

Երրորդ հակասութիւն.— Խառնուած – քով յաւիտենական ընդդիմադիր «նախա – պահ տապալողի» եւ «նախապահ անկողի» հաստատուն համբաւ մը ունէր, բայց տարին չըլորած՝ իր « տապալածին » պաշնակիցն էր եւ իր « տնկած »ին ոխե – րիմ հակառակորդը:

Կարելի է այսպէս անհունօրէն երկա – րել իր հակասութիւններուն ցուցակը, բայց իմաստ չունի: Մարդը այսպէս էր: Անձովը բիւրեղի պէս թափանցիկ, գոր – ծելակերպովը՝ բարդ, միշտ մէկուն հետ ուրիշի մը դէմ, եւ ի չդոյէ ուրիշին՝ երբեմն նոյնիսկ ինքն իրեն դէմ: Տեւաբար դժգոհ էր օրուան կառավարութենէն, անխնայ կը հարուածէր, բայց երբ պա – տահէր որ ինք տիրանայ իշխանութեան նախարարական աթոռի մը վրայ անթե – լիօրէն պարկեշտ ու կատարեալ էր գոր – ծին մէջ: Իր հակառակորդներն իսկ հիա – ցումով կը յիշեն Ներքին նախարարու – թեան իր շրջանը, ուր ի յայտ եկաւ Ճոմ – պլաթի թաքուն մէկ յատկանիշը, աս – դիւնաւէտ եւ անբասիր գործելակերպը:

Սիրողներ եւ ատողներ ունեցաւ, առե – լաւոր թիւնամիներ: Բայց չկայ մէկը որ Յարդէ Ճոմպլաթը, չընդունի անոր ան – կեղծութիւնը, անշահախնդրութիւնը, ան – կաշառելիութիւնը, — արժանիքներ՝ ո – րոնց առաւելութենէն չի տառապիր Լիբա – նանի պետական մարդոց դասը: Կոփուած – րու ամէնէն բուռն եւ արիւնալի շրջանին, երբ իր երէց որդին Վալիտը առեւանգուե – ցաւ ստոյգ մահուան մը վտանգով, Վա – լիտը փրկող եւ հօրը յանձնողը եղաւ Ճոմպլաթի թիւ մէկ հակառակորդը··· Քամիլ Շամուն:

×

Փակագիծ մը: Անցեալ Մայիսին, երբ հուրով – սուրով կտրատուած էին Լի – բանանի շրջանները մէկը միւսէն ու դը – ժոխք էր երկիրը, Ազունիէի մեր Ազգային Բուժարանը կը մնար մեկուսացած, հա – զար մեթր բարձրութեան ցուրտին մէջ, հիւանդներով ու ծերերով, առանց ջու – րի, հացի ու լոյսի: Քաոսին մէջ մոռ – ցուած՝ քանի մը տասնեակ ծերեր ու հի – ւանդներ կը գալարուէին սովէն, ու լաւ է որ այստեղ խօսքը տանք հաստատու – թեան պատասխանատու բժիշկ Յարու – թիւն Սաղըրեանին.

— Ձարահատ, լուր հասցուցի Քամալ Ճոմպլաթին, պարզելով կացութիւնը: Նոյն օրն իսկ բեռնատար կառքը հասաւ մեզի լեցուն պարկերով — ալիւր, շա – քար, բրինձ, նաեւ վառելանիւթ: Ատեն մը բուժարանը ինքն էր որ հոգաց:

×

Լիբանանի տագնապին մէջ եթէ դուրս ան եկած պղտոր տարրերը չըլլային, երկրին քրիստոնեաները, յանձինս Շա – մունները եւ Ճեմայիլները, շատ դիւ – րաւ կրնային լեզու գտնել Ճոմպլաթնե – րուն հետ, ինչպէս կրցած էին դարերով ապրիլ միատեղ: Հանգստաւէտ չէր ան – շուշտ յարափոփոխ Ճոմպլաթի մը հետ կե – նակցութիւնը, բայց չարեաց փոքրա – գոյնն էր: Ստեղծուած պայմաններն էին, Լիբանանցիին խորթ տարրերու միջամը – տութիւնները, որ կանտիի խաղաղասի – րութեան հաւատամքին հետեւորդ Ճոմ – պլաթ մը մէկ օրէն միւսը զարճուցին մոլեռանդ վրէժխնդիր մը:

Բաւականին ճանչցած ըլլալով մարդը, ձեռքս խղճիս, կրնամ վկայել թէ էապէս բարի էր Ճոմպլաթ, մարդասէր ու մարդ – կայնական, ողջ էութեամբ: Բայց օրի – նակները չատ են, աւա՛ղ, որպէսզի ըն – դունինք, թէ կեանքի խաղերը կրնան այնպէս մը դասաւորուիլ, որ իր Փրկի – չին նուիրեալ առաքեալն անգամ մէկ օ – րէն միւսը դառնայ Յուդայ մը կամ ու – րացող Պետրոս մը···

Չէ պատահած որ օգնութեան համար իրեն դիմող մը մերժուի, դիմողը իսկայն ըլլայ թէ քրիստոնեայ: Քամալ Ճոմպլա – թը եթէ դուրս հանենք վերջին կռիւնե – րուն ստեղծած մթնոլորտէն, որպէս ան – հատ համարուած է միշտ ղրական եւ մարդասէր անձնաւորութիւն մը:

Ու մի զարմանաք, երբ վաղը լսէք ու կարդաք, թէ Ճոմպլաթի վրայ ամէնէն առատ արցունք թափողները իր ծանօթ հակառակորդներն են: Եւ կոկորդիլոսի արցունք պիտի չըլլայ ատիկա: Իրենք լաւ պիտեն, թէ երկրին հաստատ անկիւնա – քարերէն մէկն էր որ դնաց: Մարդ մը, որուն դէմ կը պայքարէին, բայց որուն հետ նաեւ կրնային ապրիլ ու գործել: Հիմա՝ խօսակից պիտի չդանեն այլեւս: Ու սոսկալի է դեկավար չունեցող ամ – բոխը···:

×

Անմոռանալի կը մնայ յիշողութեանս մէջ իրեն հետ անցուցած գիշեր մը: Էվ – թուչենքօ բանաստեղծը Պէյրութ եկած էր եւ ի պատիւ իրեն ճաշկերոյթ մը կար: Պատահեցաւ որ Ճոմպլաթի հետ սեղա – նակից ըլլանք, կով կովի: Ահռելի խառ – նիճաղանճ մըն էր, ամբողջ երեք ժամ: Մէկը ռուսերէն ճառ կը խօսէր եւ ուրիշ մը արաբերէնի կը թարգմանէր ու երրորդ մըն ալ արաբերէնը ֆրանսերէնի եւ երեքը միասին կը խօսէին··· բարձրա – խօսին առջեւ: Բաբելոն մը: Մտիկ ընող չկար, բայց խլացուցիչ աղմուկը կը չա – րունակուէր, դանակ-պատառաքաղի ձայ – ներն ալ վրան: Երկուքով, իրարու հա – կած, կը խօսէինք ամէն բանի մասին, նոյնիսկ··· հայ դրականութեան: Բայց խօսակիցս յայտնապէս կը ձանձրանար, եւ ստիպուած էր մնալ, առ ի պատշաճու – թիւն:

— Կը հիանամ ձեր համբերութեան վը – րայ, ըսի իրեն:

Ճակատագրին հետ հաշտուած մարդու համակերպումով, ըսաւ.

— Համբերութիւնը տուրք մըն է որ մեզի պէս մարդիկը ստիպուած են վճարել ժողովուրդին: Ի՛նչ ընենք: Քանի որ ժո – ղովուրդը կը պատուէ մեզ, մենք ալ պէտք է այնքան մը տոկանք···

Ու չարունակեցինք չարչարուիլ, ամբողջ գիշերը, մինչեւ ուշ առեն:

Ճոմպլաթ գիտէ՞ր արդեօք թէ ուրիշ տուրք մըն ալ ունի վճարելիք:

Վատաբար սպաննուելու տուրքը:

Ա· Ծ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՄՊԼԱԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 100 ՄԵՌԵԱԼ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ԵՒ ՈՃԻՐԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐՈՒՈՂԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

— o —

Հարկ է գանել թէ ո՞վ ինչ չահեցաւ այս սպանութենէն, հասկնալու համար թէ ո՞վ է հեղինակը: Մանապէտներու եզ – րակացութիւնները հոն կը յանգին որ միայն Սուրիան կայ չահաւոր եւ գուցէ նաեւ ծայրայեղ աջը: Ամէն պարագայի մէջ, քամնելի ոճիր մը, զոր բոլորը կը դատապարտեն: Նախ Լիբանանի մէջ, իր ամէնէն կատաղի հակառակորդները ինչ – պէս Ֆալանժները եւ Շամունականները: Քէթայէպի պաշտօնաթերթը կը գրէր ի մէջ այլոց. «Անոնք որ սպաննեցին, կ'ու – զեն վնասել այս երկրին եւ անոր զաւակ – ներուն: Եթէ ճիշդ է որ Քամալ Ճոմպլաթ քաղաքական մեր հակառակորդն էր, նը – ւազ ճիշդ չէ որ արտակարգ մարդ մըն էր, գիտութեան եւ խմաստութեան մարդ»: Արտասահմանն ալ, ամէն կողմ, ցաւ կը յայտնէ: Ուաշինկթընի մէջ, Արտաքին Նախարարութեան բանբերը կա – ռավարութեան «ցաւը» յայտնած է աւել – ցնելով թէ բռնութեան արարքները չեն դիւրացներ անշուշտ Լիբանանի խաղա – ղութեան վերահաստատումը: Ֆրանսա – կան կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը ըրած է, ուր կը չեշտէ թէ Լիբանանի

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

— o —

Ֆրանսայի Հայ Կաթոլիկ համայնքին նորընտիր առաջնորդը՝ Գրիգոր Եպիսկ· Կապրոյեան, Փարիզ կը ժամանէ, երկու – շաբթի Մարտ 21 ժամը 15·15ին, Օրլիի արեւմտեան կայանը (Օրլի–Ուէսթ):

Ապր· Շարժումի պետը՝ Ճոմպլաթ կարե – ւոր դեր մը կը խաղար իր երկրին մէջ եւ միշտ բարեկամական յարաբերութիւններ պահած էր Ֆրանսայի հետ: Մոսկուայի մէջ թաս կը յայտարարէր թէ Ճոմպլաթի սպանութիւնը կրնայ դրդռիչ փորձ մը նկատուիլ Լիբանանի կացութիւնը վատ – թարացնող: Իսրայէլ ալ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ գոհունակութիւն կրնայ քաղել նման ոճ – րութենէ, մինչ Գահիրէի մէջ, ուր դամարուած է պաղեստինեան Ազգ· Խորհուրդի 13րդ նիստը, որոշուեցաւ նստաշրջանը մկրտել՝ Քամալ Ճոմպլաթ:

×

Թաղումը կատարուած է Հինդշաբթի օր չուրջ 25 հազար հոգիի ներկայութեան, տեղատարափ անձրեւի մը եւ կարկուտի տակ, մինչ կիները կը պոռային· «Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ, վրէ՛ժ, Վալիտ»: Վրէժը սկսած էր արդէն քանի նոյն օրուան մէջ տասնեակ – ներով քրիստոնեաներ սպաննուած էին, թիւը կարելի չէր ճշդել բայց Ուրբաթ առտու կը խօսուէր 160ի մասին, որոնց մէկ կարեւոր մասը Մուխթարայի մօտ՝ քրիստոնեայ Պարուք գիւղը: Պէյրութ, պատերազմի ամէնէն սեւ օրերու դիմա – դիծը առած էր կրկին եւ միայն ընդհ· դործադուլը չէր, որ մեռեալ պատկեր մը կուտար այլ բնակիչին մօտ ծնած էր կըր – կին ահաւոր մղձաւանջը: Եւ բնական է քանի ջարդը վերսկսած է ամէն կողմ: Սուրիացի 5000 զինուոր դիրք բռնած է եւ առիթ է որ սուրիական «հոգատարու – թիւնը» քիչ մը աւելի չեշտուի: Եւ ասիկա կը պատահէր այնպիսի առեն մը երբ պաղեստինեան նոյնիսկ ամէնէն կարծր հոսանքը՝ Հապաշի, Լուր խառնած էր իր դիմիին եւ մօտեցած Արաֆաթի տեսա – կէտին, պաղեստինեան փոքր – Պետու – թեան մը համար եւ Քարթըր կը խօսէր «պաղեստինեան հայրենիք»ի մը մասին եւ ձեռքը կը սեղմէր ՊԱԿի ներկայացուցիչին:

× Ցիշենք նաեւ թէ Լիբանանի կռիւ – ներուն ամէնէն բուռն շրջանին, երբ Հա – յերու ողջմիտ եւ չէզոք կեցուածքը աչքին ճախէն բամբասանքի տեղի կուտար, Քա – մալ Ճոմպլաթ այն միակ անձը եղած էր որ հրապարակաւ յայտարարած էր·— «Հայերը իրենց բոլոր հոսանքներով եւ համայնքներով որպէս ամբողջական հա – մայնք մը, միշտ եղած են Լիբանանի աշ – խոյժ եւ օգտակար տարրը»:

ՃԵԴՈՒՄ·— «Յառաջ»ի Մարտ 18ի, Ե – րեւանի հեռատիպին (Ա· Էջ) Սոնիա Նի – կոդոսեանի վերաբերեալ լուրին մէջ, ինչ – պէս մեր ընթերցողները պէտք է «գուշա – կած» ըլլան, «Ազգուական Հնդիկները» ուրիշ բան չէին եթէ ոչ Թամոյի աշխար – հահռչակ Լէ գ'էնտ կալանթը: Անուշադ – րութեամբ չէինք սրբագրած հայաստան – եան թարգմանութիւնը, որ հեռուէն մօ – տէն կապ չունի իմաստին հետ:

ԱԿԱՆԱՒՈՐ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ՝ Ա. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Լեզուաբանութեան այլազան ճիւղերու եւ, յատկապէս, բարբառագիտութեան մարզի մէջ բացառիկ հեղինակութիւն մը ձգած անկասկած Ակադ. Արարատ Ղարիբեան, որուն մահը ծանուցուեցաւ Մարտ 3ին, Երեւան – Փարիզ հեռատիպով(Ցառաջ, Մարտ 8)։

Ակադեմականի լեզուաբանական հետաքրքրութիւններու ծիրին մէջ մտան Հայոց լեզուի պատմութիւնը, բառարանագրութիւնը, քերականութիւնը, բարբառագիտութիւնը, ուղղագրութիւնն եւ ուղղախօսութիւնը, ինչպէս նաեւ հայագիտութեան հայոց բազմաթիւ նիւթեր։ Առանձնապէս աչքի կը զարնեն ակադեմականին աշխատասիրութիւններէն «Հայոց լեզուի քերականութիւնը», «Հայոց լեզուի դասաւանդման մեթոդիկա »ն, « Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան ներածութիւն »ը, « Հայերէն բարբառների մի նոր ճիւղ »ը, « Հայ բարբառագիտութիւն »ը, « Հայերէնի նորագոյն բարբառների մի նոր խումբ »ը, « Հայոց լեզուի քերականութեան, ուղղագրութեան եւ ուղղախօսութեան ուղեցոյց »ն եւ « Ռուս – հայերէն բառարան »ը, եւայլն։

Բարբառները, ինչպէս յայտնի է, ընդհանրական լեզուի մը տարբերակներն են եւ այդ իսկ հանդամանքով կարելիութիւն կուտան պարզելու, առուգելու եւ բացատրելու մայրենի լեզուի մը ձեւերն ու առանձնայատկութիւնները։ Ա. Ղարիբեան անուանի հայագէտ Հ. Աճառեանէ եռք, որու աշակերտած էր արդէն, իր բարբառագիտական աշխատասիրութիւններով առաւել եւս բարձրացուց հայերէնի բարբառներուն ուսումնասիրութեան արժէքը։

1953ին լոյս ընծայած « Հայ բարբառագիտութիւն » աշխատութեան մէջ իր ուսումնասիրած բարբառներու թիւին վրայ (չուրջ 20) աւելցուց վեց նորագոյն բարբառներ ալ՝ Քեսապի, Սուէտիայի, Պէյլանի, Ղարաբաղի, Թաւրիզ – Մոզդուկի եւ Բերդի, ինչպէս նաեւ չորս բարբառներ, որոնք ենթաբարբառ նկատուած ըլլալով անուշադրութեան մատնուած էին (Հաճընի, Դիադինի, Ոզմի, Մարաշի) եւ մէկ միջճիւղի բարբառ, որ թէեւ նկարագրուած էր, սակայն այս անգամ վերամշակուած ձեւով պարզուեցաւ (Արէշ – Հավարիկի)։

1909ին Հ. Աճառեան հրատարակեց հայ բարբառագիտութեան մէջ դարագլուխ կազմող իր « Classification des dialectes arméniens » ֆրանսերէն չարագրուած աշխատութիւնը. անկէ երկու տարի ետք՝ 1911ին, «Էմինեան ազգագրական ժողովածուի» մէջ լոյս տեսաւ Աճառեանի «Հայ բարբառագիտութիւն» աշխատութիւնը, ուր հեղինակը ներկայացուց 31 բարբառներ, համառօտ գիծերով։ Հայաստանի մէջ Հ. Աճառեան հրատարակեց Նոր Նախիջեւանի (1925), Մարաղայի (1926), Աղուլիսի (1935), Նոր Ջուղայի (1939), Պոլսոյ (1941), Համշէնի (1947) եւ Առափիի (1953) բարբառներու ուսումնասիրութիւնը։ Պարզ է, որ այս աշխատասիրութիւններով վերջ չդտաւ բարբառներու ուսումնասիրութեան գործը։ Ա. Ղարիբեան «Հայերէն բարբառների մի նոր ճիւղ» (1939) խորագրուած աշխատութեամբ հատատեց Ս ճիւղի գոյութիւնը եւ ներկայացուց այդ ճիւղին պատկանող բարբառներուն՝ Արդուինի, Շատախի, Կարճեւանի, Մեղրիի, Հադրութի, Ուրմիայի առանձնայատկութիւնները, իսկ 1958ին « Հայերէնի նորագոյն բարբառների մի նոր խումբ » աշխատութեամբ յայտնաբերեց Արաքսոյի, Քարուսիէի, Եղեսիոյ բարբառները։

Հիմնակէտ ունենալով Ակադ. Հր. Աճառեանի բարբառներու ձեւաբանական դասակարգումը, Ա. Ղարիբեան հայերէնի բարբառները բաժնեց եօթը ճիւղերու՝ ՈՒՄ, Ս, Լ, ԿԱ, ԿԸ, ՀԱ, եւ ԳՐԱԲԱՐԱԿԵՐՊ։ Առանձ իրենց կարգին բաժնեց եւթը մեծ խումբերու։ Առաջինին մէջ մտցուց այն բարբառները, որոնք ներկայի եւ անցեալի անկատար ձեւերը կը կազմեն վերլուծական եղանակով, ներբայով արտայայտելով ներգոյականին իմաստը, որ կը նշանակէ՝ այսինչ գործողութեան մէջ եմ։ Այս խումբը անուանեց ներբայատիպ։ Առոր մէջ մտցուց ՈՒՄ, Լ եւ Ս ճիւղերը։ Երկրորդ խումբին մէջ մտցուց այն ճիւղերը, որոնք ներկան եւ անցեալ անկատարը կը կազմեն դրբարի նոյն ձեւերուն վրայ աւելցնելով մասնիկ մը, որ կը նշանակէ կա, ահա, որով ըղձական ձեւերը կը դառնան սահմանականի ձեւեր։ Այս խումբին մէջ կը մտնեն կա, կը եւ Հա ճիւղերը։ Ղարիբեան այս խումբը անուանեց մասնիկաւոր։ Եւ, վերջապէս, երրորդ խումբին մէջ մտցուց դրբարակերպ ճիւղը։ Այսպէս, Ա. Ղարիբեան հայերէնի 51 բարբառները բաժնեց երեք մեծ խումբերու եւ եօթը ճիւղերու։

Առանց մանրամասնելու աւելցնենք, թէ ակադեմականին տեսակէտով ձեւաբանական դասաւորումը չամբողջացներ բարբառներու բնութագրութեան աշխատանքը, քանի որ շատ յաճախ բարբառները ձեւաբանօրէն իրարու նմանելով թէեւ կը մտնեն միեւնոյն ճիւղի մէջ, սակայն իրարմէ կը տարբերին հնչիւնի համակարգով։

Անդրադառնալով բարբառներու ծագումի հարցին, Ա. Ղարիբեան դիտել կուտայ, թէ ընդհանրական լեզուն եւ բարբառները համազոյակից են իրարու հետ։ Այս վերջիններս ձգտումն ունին միանալու ընդհանուր լեզուին։ Բարբառներու մէկ կարեւոր մասը անցեալին աւելի մեծ տարբերութիւն ունեցած է ընդհանուր լեզուէն։ Միւս կողմէ հայերէն բարբառներու մէկ մասը գոյութիւն ունեցած է ընդհանուր լեզուին առընթեր։ Բարբառները դրաբարի հետ ընդհանրական դիծեր ունեցած են։ Ի վերջոյ ակադեմականը կ'եզրակացնէ դրելով.—«Բարբառների մի զգալի մասը հայերէն ընդհանուր լեզուէն ճիւղաւորուել են այն ժամանակ, երբ նա վերջնականապէս ձեւաւորուած դրաբարի լրիւ պատկերը չունէր, յետագայում դրաբար լեզուից բարբառները իւրացրել են քերականական զանազան կատեգորիաների իրողութիւններ՝ բերելով իրենց քերականական կառուցուածքի մէջ։ Ընդունելով ընդհ. հայերէն լեզուի բառային հիմնական ֆոնդը եւ քերականական կառուցուածքի հիմերը, բարբառները մշակել են իրենց սեփական քերականութիւնը, հայերէն լեզուի քերականութեան ընդհանուր հիմունքներով, բայց որոշ տարբերիչ գծերով։ Նկատելի է, որ բարբառների մի չարք յատկանիշներ, որ առաջացած են ընդհանուր լեզուի քերականական հիմունքի վրայ, ընդհանուր են բոլոր բարբառներին։ Այդ յատկանիշները ամենակայուն յատկանիշներն են եւ դրանք անցնում են ընդհանուր լեզուին, մինչդեռ բարբառների մասնակի յատկանիշները, ինչպէս եւ դրբարբի սպեսիֆիկ յատկանիշները, մահացել են եւ դրբարբից յետոյ առաջացած ընդհանուր լեզուի մէջ առնուել են իբրեւ մեռեալ, անակտիվ ձեւեր, չհաշուած միայն լեքսիկական արժէքով»։ (Ա. Ղարիբեան, Հայ բարբառագիտութիւն, Երեւան 1938)։

×

Ակադ. Արարատ Ղարիբեանի աշխատասիրութիւններու երկրորդ բնագաւառը միջնակարգ դպրոցներու հայերէնի քերականութեան եւ դասաւանդութեան նուիրուած դասագիրքերը եղան։ Կը բաւէ ըսել, թէ անոր կազմած «Հայոց լեզուի քերականութեան» դասագիրքը (5–6րդ դասարաններու համար) դործածուեցաւ չուրջ երեսուն տարի (1934–1964) եւ արժանացաւ 27 հրատարակութեանց։

Ակադեմականը զբաղեցաւ նաեւ հայերէնի ուսուցման եւ դասաւանդման հարցերով։ 1938ին հրատարակած «Քերականութեան ուսուցումը միջնակարգ դպրոցում»ը մեծ ծառայութիւն մատոյց 1940ին լոյս տեսաւ Ա. Ղարիբեանի «Տարրական դպրոցի Հայոց լեզուի մեթոդիկան», իսկ 1954ին՝ «Հայոց լեզուի դաստիարակման մեթոդիկան»։ Այս գրքին մէջ հեղինակը քննութեան նիւթ դարձուց հնչիւնաբանութեան, ուղղագրութեան, բառագիտութեան, բառակազմութեան, խօսքի մասերու, շարահիւսութեան, կէտադրութեան ուսուցման ձեւերն ու եղանակները։

Ա. Ղարիբեանի հետաքրքրութեանց ծիրին մէջ մտաւ նոյնպէս Հայոց լեզուի պատմութիւնը։ Այս մարզի անոր գլխաւոր աշխատասիրութիւնը՝ «Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան նախածութիւնն է (1937), որ պետական համալսարանի եւ մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ հեղինակին դասաւանդած Հայոց լեզուի պատմութիւն նիւթին է։ Հոս ամփոփ ներկայացուած է Հայոց լեզուի պատմութիւնը, քննութեան առնուած է Հայերու եւ Հայերէնի ծագումը, դրբարբի կազմաւորումն ու կառոյցը՝ բառապաշարը, հնչիւնարանութիւն, ձեւաբանութիւն, յոլնարան դրբոց, միջին Հայերէն, Հայերէն բարբառներ, աշխարհաբար եւ դրական Հայերէն։

Ակադեմականը քննադատելով Հայերու եկուոր տարբր ըլլալու տեսութիւնը, պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ Հայերը ոչ մէկ տեղ դաղթած են Հայաստան, այլ բնիկներ են, որ կազմաւորուած են պատմական Հայաստանի հողամասին վրայ։ Վերաբերելով Հայերու եւ Հայերէնի ծագումին մասին, հեղինակը դիտել կուտայ, թէ ժողովուրդներն եւ ազգերը իրենց պատմական գոյութեան ընթացքին մեկուսացած չեն ապրիր. անոնք ընկերային – քաղաքական փոխադարձ կապ կը հաստատեն իրենց միջեւ՝ փոխադարձ ազդեցութիւններով։ «Իւրաքանչիւր էթնիկական լեզու արտացոլում է տուեալ էթնոսի եւ ազգի պատմութիւնն իր գոյացման օրից մինչեւ մեր օրերը։ Այդ պատմութիւնն անպայմանօրէն հանդիսանում է տուեալ ժողովրդի եւ ազգի, որպէս միմիանութիւն կազմող դասակարգային հասարակութեան պատմութիւնը,էթնիկական լեզուների գոյացումը արտացոլում է ժողովրդի՝ էթնոսի, գոյացման ամբողջ պրոցեսը։ Ուստի, հնարաւոր է եւ պէտք է մէկը կապել միւսի հետ եւ մէկը բացատրել միւսով։ Էթնիկական եւ յետագայում ազգային լեզուն իր պատմութեան պրոցեսում արտացոլում է նաեւ զանազան ժողովրդների ու ազգերի սոցիալ – քաղաքական գործունէութեան հետեւանքով տեղի ունեցող չափան ու մոտեցման մոմենտները՝ փոխառած լեզուական ձեւերով։ Ուստի, անհրաժեշտ է լեզուի պատմութեան մէջ այս խնդրին իր արտայայտման տարբեր բնոյթով ու եղանակներով նոյնպէս է յայտ բերել»։ (Ա. Ղարիբեան, Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան ներածութիւն, Երեւան, 1937)։

Պէտք է աւելցնել, թէ ակադեմականը հայերէնի զարգացման փուլերը պարզելու ատեն յաճախ տուրք կուտայ Ն. Մառի այսպէս կոչուած «Լեզուի նոր ուսմունքին», կէտ մը, որ քննադատուած է շատ մը լեզուաբաններու կողմէ։

Հայոց լեզուի պատմութեան առնչութիւնը պրազեցաւ նաեւ անցեալի ժառանգութեան եւ ականաւոր հայագէտներու վաստակը ներկայացնելով։ Օրինակ առանձին յօդուածներով պարզեց Հրաչեայ Աճառեանի եւ Մանուկ Աբեղեանի հայադիտական եւ լեզուաբանական աշխատանքները, գոյց տալով այս վերջիններուն կատարած աշխատանքին լայն տարողութիւնը։

1940ին Հայերէնի ուղղագրութեան մասնակի վերափոխութիւնէն եռք, այլեւս՝ սխալագրութեան վերահաստատումէն եռք, Ղարիբեան հրատարակեց «Ուղղագրական համառօտ բառարանը»։ Ապա օտարներու, Ռուսերու համար լոյս ընծայեց «Հայոց լեզուի համառօտ դասընթացքը», ռուսերէն։ Այս ինքնուրոյն գործերը ունեցաւ քանի մը վերհրատարակութիւններ։

Բարբառագիտական աշխատութիւններէն եռք Ակադ. Ա. Ղարիբեանի ամէնէն կարեւոր աշխատութիւնը կը հանդիսանայ, անկասկած, ռուս – հայերէն մեծածաւալ բառարանը։ Ռուսական բառերը կը բովանդակէ դրական լեզուի հարիւր հազար բառ եւ դարձուածք։

ԿԱՂՀԱՆ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՃԱԿ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍԱՄՈՒԻՆԸ՝ ԷՐՄԵՆԻՍՏԱՆ

Փեթարայ Մանուկին հարցուի, թէ ինչ է մտադիր անելու։ Մանուկն ասաց.

— Անհաւատալի բան է, որ ռամիկ Թուրքը Սասունը եւ Մուշը իր կամքով էրմենիստան չինի։ Մի բան ասեմ, լսէք. դուշմանը, որ քո ուզածը չտուած՝ կը սիրէ քեզ, վախեցիր, եւ այդ կեղծ սիրոյ ժամանակ կացինը գլխին իջեցրու։ Դուշմանը, որ քո ուզածը կը տայ, հաւատա եւ հեռը բարեկամացիր։

— Ուրեմն, դու Հուռխաթիկ սպասելիք չունե՞ս, — հարցուի։

Մանուկը կկնեց Զոլոյի խօսքը՝ սեւ մտքան արան ուսերին քաշելով։

— Իսկ եթէ պահանջէի զէնքերը յանձնել եւ տուն դառնա՞լ։

— Ես տուն գարձողը չեմ։ Ես էս երկրում այլեւս ապրողը չեմ։ Կ'երթամ Ռուսիա, Մարալկանների երկիրը։ Ինձ հոն ճանաչող չկայ, — ասաց Փեթարացին։

— Իսկ դո՞ւ, Խորօ։

— Ես լէ մլեմ Հուռխաթ։

— Զոլօ, դո՞ւ։

— Ես կ'երթամ մեր սարերը, չորան կը լինեմ։

Ֆրանկ–Մոսօն ասաց.

— Եթէ պահանջուի զէնքերը յանձնել, ես կը վերադառնամ Նորչէն, իմ կաքաւի մօտ։ Հէչ որ չեղաւ, մեր գիւղում գրագիր կամ գլիր կը լինեմ, մինչեւ որ ճրագով էլի մեր եաւրը ընկնեն։

— Իսկ ես կ'երթամ Ամերիկա, — ասաց Համբկու Մելօն։ — Աչխարհը հօ չկործանուե՞ց։ Ֆէդայու օրերը նորից պիտի գան։ Երբ ժողովուրդը նեղն ընկնի, նորից մեր հրացանը մենք պիտի բռնենք։

— Ամերիկա՞, ի՞նչ պահաս տեղ է Ամագիւղը, որ կ'ուզես Ամերիկա երթալ։ Մի բան պատմեմ գրա մասին։ Մի գիւղացի Փարիզ տեսնում, պարտուող Ջրաղացքարին նայելով, զարմացած հարցնում է. «Էս ի՞նչ բան է»։

«Սուրբ է», — ասում են նրան։

Զիլանդին չոքում եւ համբուրում է քարը։

«Էս սրբին հեռուից պիտի պաշտել», — ասում է Քուրդը՝ ցաւից գոռալով եւ արիւնոտ չուքթերը հազիւ պոկելով պարտուող քարից։

Ամերիկա ասածդ էդպիսին տեղ է, — ասացի ես։

Մի պահ բոլոր հայդուկները լռեցին։ Բարկու Մելօն Ֆրանկ–Մոսոյի գլխի վրայով հայեացքը յառել էր գիմացի կողմախու կատարին, ուր մի քարանձեղ էր թառած։ Կարծես այնտեղ էր Ամերիկան։ Կայծակ Անդրէասը, սուր, երկար բեխերը նիպտակների պէս դէպի ականջները ցցած, մտքով սլացել էր դէպի Ալաթի սարերը, իսկ Հաջի Գեւօն, յանդած ծխամորճը ձեռքին, իր լոլօն էր չուացնում Արծիւ Պետոյի ականջի տակ։ Զոլօն կարգի էր բերում իր ուսապարկը։ Մօրուք կարօն եւ Հախօն խրատում էին Փեթարայ Իսրոյին զէնքը չյանձնել։ Փեթարայ Մանուկը, Ալադին Միխակի կողքին նըստած, չարունակում էր մտաբեւեռ նայել իր անեռեւոյթ փոսին։ Առոր Աբգելօն, մի չամախալի գրկած, սպասում էր իմ կարգադրութեան։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(105 – Շար.)

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԻԹԵՐ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— o —

1976 – 77 տարեշրջանին Ֆրանսական համալսարանները կը հաշուեն 821·600 ուսանողներ: Այս թիւը կը կրէ հարիւրէն 1,3ի յաւելում մը անցեալ տարեշրջանին թիւին վրայ (811·258):

Համալսարաններու ենթանախարարութեան հրատարակած վիճակագրութիւն – ներուն համաձայն 195·200 նոր արձանագրուողներ կան, այսինքն ընդհանուր թիւին հարիւրէն 24ը, ինչ որ անցեալ շրջանին բաղդատմամբ կը ներկայացնէ 1,7ի նուազում մը: Այս տարբերութիւնը կը համապատասխանէ դրեթէ ճշդրտութեամբ 1976ի պաքալորիայի քննութեանց յաջողածներու թիւի նուազումին (հարիւրէն 1,6) 1975ի արդիւնքներու բաղդատմամբ: Փոխարէնն, առաջին շրջանի, վերարձանագրուողներու թիւը (անոնք որ ձախողած են քննութեանց) հարիւրէն 4,5ի յաւելում մը կ'արձանագրէ, հետեւանք 1975ի «խուժում»ին:

Ուսանողներու բաժանումը զանազան ճիւղերու կը պահէ դրեթէ անցեալ տարուան պատկերը:

Գրական ասպարէզներու հետեւողները կը շարունակեն զալ առաջին դիծի վրայ, ներկայացնելով ընդհ. թիւին 31,1 առ հարիւրը, որոնց կը յաջորդեն՝ բժշկութիւն 18,3 առ հարիւր, իրաւաբանութիւն 16 առ հարիւր, դիտութիւններ 15,7 առ հարիւր: Տնտեսական դիտութիւնները կը հաշուեն 7,1 առ հարիւր, արուեստաբանական էնթիթիւները 5,4 առ հարիւր, դեղագործութիւն 4,1 առ հարիւր, առաջնա – վիրաբուժութիւն 1,4 առ հարիւր եւ նոր նիւթեր՝ ինչպէս՝ ընկերային դիտութիւն եւ ընկերային ու տնտեսական մասնագիտութիւն 0,9 առ հարիւր: Այս վերջին նիւթերուն կը հետեւին 9422 ուսանողներ, 7525ի վոխարէն անցեալ տարի, այսինքն հարիւրէն 25,2 աւելի:

Փարիզեան շրջանը, այս տարի եւս, կը համախմբէ ընդհ. թիւին մէկ երրորդէն աւելին: 13 համալսարաններ կ'ընդունին 289·400 ուսանողներ այսինքն ընդհանուր գումարին 35,2 առ հարիւրը: Այս համեմատութիւնը աւելի կարեւոր էր անցեալ տարի 36,4 առ հարիւրով:

Փարիզեան շրջանի գերակշռութեան դանդաղումը, որ անցեալ տարիներուն մէկ միւս յառաջացման մէկը էր, հետեւանք է նոր արձանագրութիւններու կայունութեան:

ԿԱՐՕ ՕՎԱՍԷՓԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՏԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

— o —

Եթէ ազգային գեանի վրայ բացառիկ իրագործումներ եւ նուաճումներ չկան, բնաւ սակայն անչարժ մթնոլորտ չէ փարիզի հայ կեանքը, բարեբախտաբար չանցնիլը չարաթի մը, որ այս կամ այն ձեւի հայկական ձեռնարկ մը չընծայ եւ այս բոլորը կը ծառայեն հայ մարդը, մանաւանդ երիտասարդը կապուած պահելու իր ազգային միջավայրին:

Եւ այն մշակութային փառատօնը որ կազմակերպուած էր, գարնան սկիզբի այս օրերուն, Մարտ 5ին Շան զ'Էլիզէ թատրոնին մէջ, իրապէս ամէնօրեայ ձեռնարկ – ներէն վեր, բացառիկ ձեռնարկ մըն էր, թէ՛ որպէս յայտագիր, թէ որպէս կազմակերպութիւն եւ մանաւանդ որպէս ժողովրդական աննախընթաց մասնակցութիւն:

Շուրջ երկու հազար հոգի, լեփ–լեցուն օրահ եւ չատեր ստիպուած վերադարձան տեղի չգոյութեան պատճառաւ:

Այս փառատօնը կազմակերպուած էր Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ. երիտասարդ – երիտասարդուհիները չաբաթներ չարունակ աշխատած էին լաւ կազմակերպութեանը համար այս ձեռնարկին եւ ի տես ժողովրդական խան – դավառութեան, որ կուգար ժողովուրդի ծարաւէն եւ սէրէն, հանդէպ մշակութային մեր բոլոր ձեռնարկներուն եւ փոլք – լորին, արդար էր Մշակութային Տան երիտասարդներուն դէմքի յաղթական պոհունակութիւնը:

Զենք անդրադառնար յայտագրին այլ, կ'ուզենք միայն չեչտել հոս, չըլլալով արուեստի քննադատ, մեր մօտեցումը այս սիւնակներուն մէջ սիրողի մօտեցումն է, հայկական երեւոյթին, կը ձգենք արուեստէ հասկցողներուն, ըստ էութեան մօտենալու Մարտ 5ի դիշերը մասնակցողներու տաղանդին եւ կատարումներու դեղարուեստական խորութեան, ինչպէս եղաւ արդէն, այս նոյն սիւնակներուն մէջ:

Ինչ որ հոս կ'ուզենք չեչտել անպայման դրական եւ փրկարար դերն է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան եւ բոլոր մշակոյթի տուներուն ի սփիւռս աշխարհի եւ մանաւանդ Ֆրանսա, ուր միակ միջոցը, մեր ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս տարածուած երիտասարդութիւնը ի մի հաւաքելու, օգտակար գործ կատարելու մեր լեզուին, պատմութեան եւ մշակոյթի ծանօթացնելու եւ պահելու հայ երիտասարդութիւնը հայ դէօչին տակ, հայ ակումբ – ներուն են:

Արդ, մեր ժողովուրդը պէտք է դուրս դուրայ, քաջալերէ մեր հայ մշակոյթի առւները, ակումբները ինչ գոյնի ալ պատկանին:

Պէտք է ամէն հայ մարդ իր առօրեայ բաժինը բերէ, որպէսզի այդ տուները դառնան քիչ մը դալրոց, քիչ մը հանդիպման վայր, օգտակարը հաճելիին խառնելով, պէտք է փրկենք ինչ որ տակաւին մնացած է հայ, այս համայնակուլ ծովուն մէջ:

Աւելորդ է ըսել, թէ ամբողջ յայտարիները այնքան մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց, որ աղուոր փոլքլոր մըն ալ ստեղծուեցաւ սրահին մէջ:

Անմեղ դիտողութիւն մը մեր կողմէ, որ կ'երթայ յայտագրին մասնակցողներուն, կազմակերպիչներէն աւելի, հանդէսը հակառակ անոր որ հաճելի էր, չափէն աւելի երկարեցաւ. կը կարծենք թէ պէտք չէր միշտ տեղի տալ բոլոր «ժողովուրդի բուռն փափաքին վրայ» եւ «պիս»երուն...:

Զենք կրնար չվերջացած այս մեր խորհրդակցութիւն – թղթակցութիւնը, չյիշել այն գեղեցիկ յայտագիրը որ տրամադրուեցաւ հանդիսականներուն, մանաւանդ կողքի նկարը՝ գործ յայտնի նկարիչ՝ Թերանեանի, գծուած մասնաւորաբար սոյն ձեռնարկին համար, ուր կ'երեւի յաւերժական Արարատը, վարը՝ Արարատեան դաշտին մէջ, հայ հատաքի կոթող հայ Եկեղեցին եւ անզուգական Հայկական Պարը եւ «Հեզաճկուն» պարուհիները:

Մաղթանք մը՝ թող փառքի դարձ չըլլայ սոյն ձեռնարկը, թող կրկնուի ամենուրեք եւ թող վերսկսի միշտ նոր յայտագիրներով...:

ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մարսէյի Քաղաքի Կապոյտ Խաչի հացկերոյթը

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կիրակի, Մարտ 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կուտար իր զարնանային հացկերոյթը, զուարթ եւ արեւոտ մթնոլորտի մէջ:

Ոչ մէկ չանք խնայուած էր լաւագոյնս հիւրասիրելու ներկաները՝ զարգարուն սեղանները, ճոխ եւ համադամ ճաշացուցակ, օրինակելի սպասարկութիւն: Հայկական նուագը եւ երգը առաւել ժպիտ մը բերելով սրահէն ներս:

Այս առթիւ, Կապ. Խաչի Թանկապին հիւրն էր «Յառաջ»ի տնօրէնուհին՝ Արփիկ Մխաքեան որ ողջունուեցաւ ջերմ ծափահարութիւններով:

Ալեքսան Պապայեանի ղեկավարութեամբ եղան մէջ ընդ մէջ խօսք, երգ, արտասանութիւն, հայկական պար:

Առաջին խօսողը, զաղութիս ծանօթ եւ գնահատուած դէմքերէն՝ Ժիրայր Մխիթարեան ընդգծեց, դարերու ընթացքին, մեր պատմութեան մէջ հայ կնոջ կատարած դերը զանազան ճակատներու վրայ եւ ի մասնաւորի ճակատագրական պահերուն: Այսպէս ՀՕՄը կամ Ֆրանսայի Հայութեան համար Կապ. Խաչը կը ներկայանայ, հայ իրականութեան մէջ, որպէս արտայայտութիւնը հայ կնոջ այդ ազնիւ ոգիին որ աւելի քան կէս դարէ ի վեր նախախնամական դեր կը կատարէն սփիւռքի տարածքին վրայ բարեսիրական գործերով եւ մանաւանդ հայապահպանման առաքելութեամբ: Ժ. Մխիթեան գնահատելով ազգասիրական այս նպատակները յաջողութիւն մաղթեց Կապոյտ Խաչի ժրաջան տիկիններուն երթեց պարտականութեանց կատարումին մէջ:

Ծանօթ դրագէտ եւ քաղաքիս յարգուած անձնաւորութիւն, Կ. Փոլատեան յիշեցնելէ յետոյ որ նախորդ երեկոյ այս նոյն չէնքին մէջ բացումը կը կատարուէր Շաւարշ Մխաքեան սրահին եւ գեհեղումը իր կիսանդրիին, կը չեչտէր «Յառաջ»ի եւ իր անզուգական հիմնադրին անփոխարինելի ծառայութիւնը մեր ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, եւ ջերմ ու սրտագին բառերով բաժակ կը բարձրացնէր Արփիկ Մխաքեանի թանկագին կենացը որ իր գին անսահման զոհողութիւններու, գիտակից եւ վճռակամ կը չարունակէ իր հօր առաքելութիւնը հաստատուիմ անոր գծած ճանապարհին:

Լեւոն Տօնիկեան, որ հիւրաբար կը գտնուէր Մարսէյլ, յայտնեց իր ջերմ համակրանքը Կապոյտ Խաչին եւ անոր տարած ազգապահպանման գործին, ու անդրադառնալով Շ. Մխաքեանի նուիրումին երեկոյթին, յայտարարեց որ ինքն ալ եղած է Շաւարշի աշակերտ եւ այսօր ու վաղը երիտասարդութիւնը միշտ պէտք է ներշնչուի Շաւարշներէն:

Կապ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի վարչութեան անունով խօսք առաւ Տիկ. Վարսենիկ Քէօսէեան որ բացատրելէ յետոյ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան գլխաւոր ուղղութիւնները չեչտը դրաւ իր կատարած ձեռնարկներու բարեսիրական թէ ազգասիրական նպատակներուն վրայ: Այսպէս այս հացկերոյթը ունի մասնաւոր նպատակ. ժողովուրդին եկած նպաստը վերադարձնել ազգին, ազգին ծառայող հաստատութիւններուն: Արդ, Տիկին Վ. Քէօսէեան յայտարարեց թէ Կապոյտ Խաչը, ի յիշատակ Շաւարշ Մխաքեանի, իր անունով սրահի մը բացումին եւ կիսանդրիին զետեղման Մշակոյթի Տան մէջ եւ իր գործը յաւերժացնելու մաղթանքներով կը նուիրէ 1000 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Նոյնպէս նուիրներ՝ 2000–ական Ֆր. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ Պէյրութի ճեմարանին: Իսկ 4000 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, կայանը որ կը կազմէ կեդրոնական գործունէութիւնը այս կանացի կազմակերպութեան: Ապա Տիկ. Վ. Քէօսէեան չնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք իրենց նպէրներով եւ աշխատանքով աստարած էին սոյն ձեռնարկի յաջողութեան:

Գեղարուեստական բաժինը, Քոչարի նուագախումբով, կոկիկ էր: Օր. Վիք – Թորիա Յակոբեան ընթերցում մը կատարեց Շաւարշ Մխաքեանի գլուխ գործոց անմահ խմբագրականներէն՝ Առաւօտ Լուսոյ: Շնորհալի Արենոյշ մը ի յայտ եկաւ հայկական պարերով, իսկ մեներգողներ բերին իրենց խանդավառ ձայնը:

Շնորհաւորելի են Կապ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի տիկինները ոչ միայն իրենց կատարած աշխատանքին այլ նաեւ ցուցաբերած ազգային սուր գիտակցութեան համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ր. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՔՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԳԵՏՆԱՓՈՐՆԵՐԸ

Ինչոյքը պիտի սկսէր նոյն դիչերը ժամը տասնին եւ պիտի վերջանար երկուքին: Երկու օրէ ի վեր բովանդակ Վենետիկի մէջ այդ խնջոյքին մասին կը խօսուէր եւ հրաւիրեալները առաջուընէ ներբողականներ կը կարդային, հրաչալիքներ կը նախատեսէին, այնպիսի անակնկալներ ո– րոնցմով էմիլերիա բովանդակ Վենետիկը ափ ի բերան պիտի ձգէր:

Ոչ ոք բացակայ պիտի ըլլար այդ հանդէսին, բոլոր աւագանիներն ու երեւելի – ները հրաւիրուած էին:

. . . . . .

Ճուանա Սանտրիկոյի բերնէն խակ լմա – նալով որ իր սիրած անձը Պիանքայի հետ պիտի ամուսնանար, հոգեւարքի վայր – կեաններ ապրեցաւ:

Ճուանա վճռական կին մըն էր: Ան մը– տածել չունէր, իր ամբողջ մտածողու – թիւնը գործունէութեան մէջ կը կայա – նար, այսինքն մտածելն ու գործելը մէկ կ'ըլլար:

Երկար առեն հեծկլտալէ եւ նախնական տագնապը անցընելէ յետոյ սա մտածումը ունեցաւ.

— Անկարելի է որ Պիանքա Սանտրիկոյի հետ ամուսնանայ:

Ինչո՞ւ անկարելի ըլլար սակայն: Ինչը այդպէս վճռեց, բայց ինքն ալ չէր գի– տեր թէ ի՞նչ պէտք էր ընել որ այդ անկարելիութիւնը իրականանար:

Սակայն եւ այնպէս, սա խօսքը թռաւ բերնէն.

— Ամուսնութիւնը Շաբաթ օրը տեղի պիտի ունենայ, մինչդեռ այսօր դեռ Հինգշաբթի է:

Այս երկու մտածումները ուղեղին մէջ իրարու զարնուելով խելայեղութիւն տը– ուին իրեն: Պահ մը, սկսաւ ձեռքերը խածնել: Յետոյ ինքն իրեն խօսելով ըսաւ թէ ճակատագրին դէմ դնելը որեւէ օգուտ պիտի չունենար, թէ իրեն կը մնար կորսուիլ, աշխարհէն կորսուիլ, անհետանալ:

Երեւակայութիւնը ։ դերագրգռուած դինքը առաջնորդեց տարաւ ծովեզերք մը ուր սեւ ջուրին մէջ նետուեցաւ...: Ջուրերը խայտացին իր չուրջը... ականջները խուլցան... եւ ամէն բան ահա կը լռե– նար...: Տառապանքէ ազատած էր:

Այսպէս երեւակայելով եւ այսպէս մը– տածելով հանդերձ, աչքերուն արցունքը սրբեց, եւ անդիտակ, առանց գիտնալու ոչ ըրածը եւ ոչ ալ թողածը, վար իջնելով սկսաւ քալել:

Կէս ժամու չափ փողոցներէն աննպատակ թափառելով իր մտածումները դասաւորել ջանաց, բայց անօգուտ եղաւ, միայն սա մտածումն էր որ նիւթացեալ – ցած էը իր աննիւթական հոգւին մէջ.

— Անկարելի է որ Պիանքա Սանտրի – կոյի հետ ամուսնանայ:

Ցանկարծ կանգ առնելով տեսաւ որ Մեծ Ջրանցքին եղերքը հասած էր: Քա– նի մը նաւավարներ քարափին եղերքը նստած եւ ոտքերնին ջուրին վրայ կա– խած, կը խօսէին ու կը խնդային:

ՄԻՇԵԼ ՋԵՎԱՀՕ

(Շար.)

Conférence - Débat
A LYON
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մարտ 22 երեկոյեան ժամը 8·30ին Ազգ· Տան վերի սրահը, 295 Պուալօ փողոց (Արմէնի փողոցի անկիւնը) Լիոն 3րդ թաղամաս։

Նիւթ·— ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՑԻՆ ՈՒ ՄԻԶԱԶԳԱՑԻՆ ԸՄԲՌՈՆՈՒՄՆԵՐ

Կը դասախօսէ ՑԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Կազմակերպութիւն՝ Հ· Ց· Դ· Լիոն, Տէսին, Ս· Մօրիս կոմիտէներու։

Հարցումները՝ հայերէն թէ ֆրանսերէն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով միասին ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Վարսենիկ Աչէիբաշեանի, Տէր եւ Տիկ· Յարութիւն Աչէի - բաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեանի եւ զաւակին բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի տագրոջ, հօրեղբօր, ազգականին՝ Վաղարշակ Աչէիբաշեանի մահուան առթիւ։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12-14, Rue St-Bazile—13001 MARSEILLE

RECITAL DE CHANT

Josée Vemian

de l'Opéra
Au piano : ANDRE RAYNAUD
avec la participation de
G. BOZOUKLIAN et TERZIAN
Verdi — Puccini — Duparc — Wagner
Mélodies Arméniennes
Vendredi 25 Mars à 21 h.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒԼՈՆ·— Տիկին Սիրանոյշ Կարա - պետեան իր սիրելի մօտանոյն եւ եղբօր մահուան Գ· տարելիցներուն ի յիշատակ 100 ֆր· կը նուիրէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Տիգրան Ղազարեան 30 ֆ·

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Կարապետ Պալեան 30 ֆ·

ՊՕՄՈՆ·— Վարդգէս Վարդանեան (Կարնեցի) 30 ֆր·։

Le NOR SEROUND

Désire : rencontrer les jeunes Arméniens recherchant des contacts avec d'autres jeunes et des activités au sein d'une organisation.
Répondre à toutes les questions que posent les Arméniens à son sujet.
Dans ce but : organise pour la première fois à Décines une
OPERATION PORTES OUVERTES
GRANDE EXPOSITION ET VENTE DE LIVRES - DISQUES
qui se déroulera : Maison de la Culture Arménienne, 15 Rue du 24 Avril 1915 69150 DECINES
Le Samedi 19 Mars de 14 h. à 20 h. et le Dimanche 20 Mars de 14 à 20 h. (sans interruption)
Tous les Arméniens et leurs amis sont cordialement invités
GRANDE BOUM du N. S.
le Samedi 19 Mars à partir de 20 h. 30 au sous-sol de la Maison Culturelle Arménienne
Une date à retenir
Samedi 2 Avril — Tournoi de Ping-pong : N.S. DECINES contre N.S. VIENNE à la Maison de la Culture de Décines
Rendez-vous
Tous les Mercredis de 20 h. 30 à 22 h. aux rencontres du Nor Séround de Dé-cines à la Maison de la Culture Arménienne.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse
ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.
Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques arméniens — Photos — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs— Objets d'art — Jeux éducatifs.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.
VENEZ NOMBREUX !

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 18 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան խնջոյք մը եւ կը հրաւիրէ քոյր միութիւններու անդամները Մարտ 27, կիրակի օր ժամը 13ին Ֆապրիկուլ հանրակառքի ընկերութեան չքեղ սրահին մէջ։

Ճաշատին 50 ֆրանք։

Մասնակցիլ փափաքողները պէտք է Մարտ 20էն առաջ լուր տան հետեւեալ նեղով՝

Նաճարեան 51–35–35
Շահպազեան 51–38–03

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝
26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Յարդ հասած խնդրանքներուն ընդառաջ երթալով, Տեսչութիւնը կը հաստատէ նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու ընդունելութիւնը։
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նոր կեդրոնատեղիին մէջ՝ 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ - լուսանկարիչ Յովհ· Ճէրճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սլայտրոզիթիվներ, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն - Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աչխարհ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգրանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն։ Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի հաւաքական ջարդերու վայրերը՝ Տէր Զօր, Մասքէնէ, Շէյտիէի փոսերը, Եփրատ գետ, Սասուլ Այն, Խապուր։ Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշարձաններով։ Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան համեմելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով անհրաժեշտ բացատրութիւններով։ Ցուցադրուելիք պատկերները, բացարձակապէս նոր են։

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցուցադրութեան։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՏ
ԱՊՐԻԼ 20 — ՄԱՅԻՍ 5
Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել
Պ· Ճէզվէճեան — Պերլիւֆ Հաստատութիւն — 236–54–48 փոսթ 15
Վ· Նաւասարդեան 985–36–53
Ր· Աղամեան 893–15–65
Մ· Անտոնեան — 738–10–79 *կամ* 927–30–94

ARMENIE *77*

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er. Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.
Renseignements et inscriptions :
Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »

de MARTEN YORGANTZ

avec Bernard DEDEDJIAN

en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
22
MARDI
22 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·817

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.817

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՁԱԽ ԵՐԿԻՐ ՄԸ՝ ԱՋ ՄԱՑՐԱՔԱՂԱՔՈՎ

ՄԵԾ ՊԱՐՏԵԱԼԸ՝ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ

ՁԱԽԸ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԵՑԱԻ ԳԱԻԱՌԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՈԿԱՑ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ՝ ՇԻՐԱՔ

ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Տ'ՕՐՆԱՆՕ, ՊՐՈՒՍ, ՏԻՒՐԱՖՈՒՐ, ՍԵԿԱՐ

Ծանր պարտութիւն մը ոչ միայն մեծամասնութեան համար այլեւ գլխաւորապար Հանրապետութեան Նախագահին համար, որ չատ մը սխալներու կարգին, սխալն ըրաւ նաեւ յայտարարելու թէ քաղաքական ընտրութիւնը չեզոտւած քաղաքական բնոյթ չունի: Մարտ 13ի եւ 20ի կիրակիները եկան հակառակը փաստելու եւ ծանր դաս մը տալու Ժիսքարի: Մարտ 21ին ծնած էր ձախ Ֆրանսա մը, որ ալ մայրաքաղաք մը ունի: Արդարեւ բազմաթիւ քաղաքներ անցան ձախին ձեռքը: Ցիւենք՝ Ռէննն, Փուաթիէ, Անկուլէմ, Պեզիոր, Սէն–Շամոն, Մաքոն, Թուր – քուէն, Վիլէօրպան, Ալպի, Ալանսոն, Նանթ, Պուր–ան–Պրէս (ընկերվարական), Սէնթ–Էթիէն, Լը Ման, Թիոնվիլ, Էվրէօ (համայնավար), մեծամասնութիւնը կը պահէ Լիոն, Թուլուզ, Թուլոն, Մէս, Միւլհուզ, Քոլմար, Վանն, Այաչիօ, Նիս, Օրլէան: Փարիզի մէջ, մեծամասնու – նութիւնը 109 աթոռի վրայ 69 աթոռ ապահոված է ինչ որ կը նշանակէ թէ երկու օրէն Շիրաք Փարիզի քաղաքապետ կ'ընտրուի: Փարիզի մէջ ալ ոսկայն, ձախը յառաջդիմած է: Այս ամբողջը ան – շուշտ կարգ մը յատկանշական նշանա – կութիւններ ունին:

Առաջինը այն է որ երկիրը դժգոհ է վինքը կառավարողներէն, նոյնիսկ եթէ չանտեսենք թէ տեղ–տեղ ձախը չատ փոքր առաւելութեամբ մը անցած է եւ թէ ընդհանուր ձեւով 51,50 կը հաշուուի միայն ձայներու իր համեմատութիւնը: Երկրորդ հաստատումը այն է որ առաջին շրջանի ձեռնպահները, ժողերթիսթները եւ ընութեան պաշտպանները ձախ քուէարկած են: Երրորդ եւ ոչ նուազ կարեւոր հաստատումն այն է որ Համայնավար կուսակցութիւնը այլեւս չի վախցներ եւ աւոր նպաստած է գլխաւորաբար Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ «մաքէն հանեց» ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացին Մոսկուայի կուսակցութիւնը: Ինչ որ պահեցաւ սակայն ուրիշ անպատեհու – թիւն մըն ալ ունի Ընկերվարական կուսակցութեան համար, քանի այս կրկնակ յաղթանակը ցոյց տուաւ որ այլեւս իրարմէ չեն կրնար բաժնուիլ, ամուսնացած «լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին» համար, Ընկերվարական կուսակցութիւնը տեսաւ թէ ձախը յաղթեց չնորհիւ միութեան: Բայց եթէ այն միութիւնը իր ուժն է, նաեւ իր տկարութիւնն է, քանի Ընկերվարական կուսակցութիւնը չի կրնար այլեւս մաքէն անցընել առանձին հրապարակ իջնել նոյնիսկ եթէ կը խորհի թէ երկրին առաջին կուսակցութիւնն է:

×

Ծանր են մանաւանդ կարգ մը պարտութիւններ ինչպէս չորս նախարարներու՝ մ'Օրնանօ, որու աւելի քան 4000 ձայն կը պակսի 18րդ թաղամասին մէջ, Միշել Տիւրաֆուր, որ Սէնթ–Էթիէնը կը յանձնէ համայնավարի մը 2000 ձայնի տարբերութեամբ, կան դեռ Սեկար որ չէր կրնար արդէն Մօրուայի ձեռքէն առնել Լիլը եւ վերջապէս Պրուս որ կը կորնցնէ Պեզիէի իր քաղաքապետարանը ի նպաստ համայնավարի մը:

Երկուշաբթի առտու մամուլը, այ թէ ձախ դառնութիւն կամ յաղթանակ կ'երբ – պէր: Խորագիրները յատկանշական էին.— Ձախի շեշտուած յառաջխաղացում (Ֆիկառօ), Ձախի հասանիքը կը ծաւալի բայց փարիզ կը տոկայ (Օռուռ), Ողբացեալ մեծամասնութիւնը (Քոթիտիէն տը Փարի), Ֆրանսան՝ ձախ (Լը Մաթէն տը Փարի), Ֆրանսան՝ վարդագոյն (Լիպերասիոն), Ձախը կը շեշտէ իր յառաջխաղացումը (Իմանիթէ):

Ամէն պարագայի մէջ, գլխաւոր եզրակացութիւնը զոր կարելի է քաղել այն է որ վերջնապէս թաղուած է կեդրոնը եւ այլեւս ընտրութիւնը որ կը ձգուի Ֆրանսացի քաղաքացիին կամ ալ է կամ ձախ եւ կարելի չէ ընդունիլ թէ լաւ բան մըն է անպայման:

ՄՈՍԿՈՒԱ 1 ՄԻԼԻԱՌ 230 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿՈՒՏԱՑ ԱՆԳԱՐԱՑԻ

ՁԱՂԼԱՑԱՆԿԻԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԵՐԵՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼԷ ԵՏՔ

— o —

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը Անգարա վերադարձաւ երեք համաձայնագիր – ներ ստորագրելէ եաք Մոսկուայի Թրքական դեսպանատան մէջ: Առանք տնտեսական, դիտական – թեքնիք եւ օդահէ – նութեան կը վերաբերին: Անմիջական կը նկատուի նաեւ թուրքեւխորհրդային «բարեկամութեան եւ դործակցութեան» դաշնադրի ստորագրութիւնը: Ծանօթ է թէ 1975էն ի վեր կրեմլին ճնշում կը բանեցնէր այս ուղղութեամբ բայց Անդարա կը խաղցնէր: Ձաղլայանկիլ նաեւ հինդ տարուան վրայ մէկ միլիառ 230 միլիոն տոլար առած էր: 1967ին արդէն Մոսկուա մէկ միլիառ 200 միլիոնի վարկ մը բացած էր:

Ձաղլայանկիլ Անդարա վերադառնալէ առաջ Լենինգրադ ալ այլ այցելած է:

Քանի մը տող

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ, տղան ալ պարտուեցան Հնդկաստանի ընտրութիւններուն եւ պարտութեան լուրը տրուելէ քիչ եաք անմիջապէս վերցաւ պաշարման վիճակը, զոր Տիկին Կանտի հաստատած էր 21 ամիսէ: Ցաղթած է ոչ համայնավար ընդդիմութիւնը:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ վեց հոգի մեռած է երբ երկու բեռնատար կառաքումբեր բախում ունեցած են Պոլսէն 200 քիլոմեթր դէպի հարաւ Պիլեճիքի փապուղիի մուտքին:

ՁԱՅԻՐԻ մէջ պատերազմը կը տարած – ուի եւ Մ. Նահանգներէն ու Պելժիայէն եաք, Ֆրանսա կը պատրաստուի զինուորական կազմած ղրկել Քինշասա թէեւ Անկոլայի կառավարութիւնը կը զգուշացնէ Աբեամա. Պետութիւնները, որ նոր «Վիէթնամ» մը չստեղծեն, քանի հարցը «ներքին» է: Մինչ այդ Քաթանկայի զօրքերը կը շարունակեն յառաջխաղալ Անկոլայի օրհնութեամբ եւ օժանդակութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 16)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ 40ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ԽԱՂԱՑԱՆԿԸ

Խորհ. Միութեան Մարզական Կոմիտէի ոտնագնդակի վարչութիւնը հրապարակած է Խորհ. Միութեան 40րդ ախոյենութեան խաղացանկը, որմէ քաղելով կուտանք «Արարատ»ի խաղերուն ցանկը.

Ապրիլ 2ին՝ Արարատ–Զէնիթ (Երեւանի մէջ):

Ապրիլ 6ին՝ Արարատ–Մոսկուայի Դի – նամօ (Երեւանի մէջ):

Ապրիլ 16ին՝ Արարատ–Կոիլիա Սովետով (Կոյբիշեւի մէջ):

Մայիս 2ին՝ Արարատ–Նէֆթչի (Բաքուի մէջ):

Մայիս 22ին՝ Արարատ – Կարպատեաներ (Երեւանի մէջ):

Մայիս 26ին՝ Արարատ–Շախտեոր (Դոնեցկի մէջ):

Մայիս 31ին՝ Արարատ – Կայրաթ (Երեւանի մէջ):

Յունիս 5ին՝ Արարատ – Թիֆլիսի Դինամօ (Երեւանի մէջ):

Յունիս 9ին՝ Արարատ – Զարիա (Երեւանի մէջ:

Յունիս 13ին՝ Արարատ – ԲԿՍԱ (Մոսկուայի մէջ):

Յունիս 22ին՝ Արարատ–Չերնոմորեց (Օդեսայի մէջ):

Յուլիս 1ին՝ Արարատ – Տորպեդօ (Երեւանի մէջ):

Յուլիս 5ին՝ Արարատ – Դնեպր (Երեւանի մէջ):

Յուլիս 14ին՝ Արարատ – Կիեւի Դինամօ (Կիեւի մէջ):

Յուլիս 18ին՝ Արարատ – Լոկոմոտիվ (Մոսկուայի մէջ):

Ինչպէս կ'երեւի առաջին շրջանի 15 խաղերէն 8ը Արարատ կ'ունենայ Երեւանի մէջ՝ «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷյԼԻ ՆՈՐ ԸՆԴՀ. ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ՝

ՍԵՐԳԷՅ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ

Շորեքշաբթի օր, փայլուն ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Մարսէյլի խորհրդային հիւպատոսարանը նոր ընդհ. հիւպատոսին՝ Ս. Շահվերդեանի ժամանման առթիւ: Շահվերդեան կը փոխարինէ Կ. Կոլիչեւը, որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1974 Օգոստոսէն ի վեր: Ներկայ եղած են բազմաթիւ պաշտօնակիցներ եւ Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխանը՝ Կասթոն Տէֆէռ: (Ընդունելութեան կարճ թղթակցութիւն մը եւ նկար մը լոյս տեսան Հինդշաբթի Փրովանսալի մէջ):

Թուրքերն ալ փոխ վրէժի պիտի դիմեն եղեր

ՆԻՒ·ԵՈՐՔԷՆ կը հաղորդեն (Անատոլու գործակալութիւն) հետեւեալ տեղեկութիւնները, զոր կը հաղեցմ Պոլսոյ թերթերէն (Մարտ 17):

Նիւ – Եորք (Ա· Գոր·).— *Անցեալ շաբթու, «Գաղտնի Հայկական Բանակ»ը նամակներ ղրած էր ամերիկեան մամուլին, յայտնելով որ Ապրիլ 10էն վերջ դաւադրութիւններ պիտի սարքէ օտար երկիր – ներու թուրք դեսպանատուներուն եւ հաստատութիւններուն դէմ, նաեւ այն օտարականներուն, որոնք Թուրքիա կ'երթան:*

Իրրեւ պատասխան հայկական այս սպառնալիքներուն, Թուրք մարտական կազմակերպութիւն մըն ալ նամակով մը սպառնացած է թէ իրենք ալ Հայոց դէմ վոհաղարձութեան պիտի դիմեն: Նամակը Մարտ 14ին թղթատարութեան յանձնուած է Նիւ–Եորքի ՄԱԿի նամակատուներէն, հետեւեալ բառերով.— Ցարձակման ենթարկուող իւրաքանչիւր թրքական հաստատութեան դէմ տասը հայկական հաստատութիւն պիտի քանդուի եւ կամ տասը Հայեր պիտի սպանուին:

Նամակին մէջ կը չեշտուի սա պարագան թէ՝ «Թուրքիա ժառանգորդը չէ օսմանեան կայսրութեան, այս պատճառաւ պատասխանատու չէ այն յանցանքներուն համար, որոնք առաջին ընդհանուր պատերազմին գործուեցան Հայերու դէմ»:

ՀՌՈՄԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ

Կիպրոս.— *Ցունական թերթ մը կը դրէ թէ՝ «Հայկական Ազատագրական Բանակ» անունը կրող կազմակերպութիւնը նախընթաց օր, առտուան դէմ, ձախողած խափանարարութիւն մը փորձած է Հռոմի Թրքական դեսպանատան դէմ:*

ՔՐՏԱԿԱՆ ՄԻԹԻՆԿ

Ակէ զատ, Քիւրտերն ալ Մարտ 20ին բողոքի միթինկ մը դումարած են Թուրքիոյ դէմ, Իտալիոյ Պոլոնիա քաղաքին մէջ: Քիւրտերը այս առթիւ իտալական ամբողջ ժողովրդավար ուժերուն աջակցութիւնը ուզած են:

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ

ՀԱՅ ՊԱՅՔԱՐ

Մարտ 15ին, Փարիզի մէջ լոյս տեսած է Ֆրանսերէն հայ ամսաթերթ մը՝ Հայ Պայքար: Ծայրայեղ–ձախ եւ յեղափոխական ձգտումով, հոն հրատարակուած բոլոր դրութիւնները մատնելով հանդերձ քննական լուրջ վերլուծում մը, աւելի ժխտումը կը թուին ըլլալ սփիւռքի ներկայ ազգային եւ քաղաքական դոյալի – ճակին (ոչ մէկ հոսանք խնայուած է) քան յստակ դերքորոշում մը: Դեռ կանուխ է անշուշտ, միայն առաջին թիւէն դատելով, վերջնական կարծիք մը յայտնելու համար հայ երիտասարդներու այս ձեռնարկին մասին: Հրատարակութեան պատասխանատուներն են՝ Ռ. Ինճէյեան եւ Ա. Թորանեան ն(2, Ռիւ Տիմերիլ, 75013 Փարիզ):

×

Շաբաթ օրուան (Մարտ 19) Լիպերասիոն օրաթերթը «Մարսէյլի մոռցուած – ները» գլուխին տակ, անդրադարձած է Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, անոր դործունէութեան եւ ձեռնարկներուն:

ԿԱՄՈՒՐՋԻՆ ՎՐԱՅ ԻՆԿԱԾ ՀԵԾԱՆԻՒԸ

Գրեց՝ ՎԵՀԱՆՈՑՇ ԹԷՓԵԱՆ

Ամէն առտու կանուխ, շատ կանուխ, երբ մեր շրջանին երկու լրագրավաճառ – ներսէն ձայները կը սկսին մրցիլ իրարու հետ — լ՛Օռխան, Ամալ, Նահար, Ազդակ — ես այն Համոն կը յիշեմ, տասնըմէկ տարեկան Համոն որ երկաթէ կամուրջին մօտ հայկական թերթ մը ծախած պա – հուն զոհ գնաց արձակաղէնի փամփուշ – տին:

Որ զոհ գնաց արձակաղէնի փամփուշ – տին: Տղը բարի լոյսի պէս ամէն առա – ւօտ թերթերէն, հեռախօսէն, լուրերէն կը հասնի բլթակներուդ: Անխուսափելի՛· դեղի պէս պիտի կլլես օրը քանի մը ան – գամ: Դեզ՝ որ տասներեք ամիսէ քայ – քայուած ջիղերուդ վրայ ստամոքսդ քիչ մը աւելի կը պրկէ, աւելի կը թուլցնէ: Ու այս անհատնում չղաձգութեան ար – դիւնքն է որ երբեմն թեթեւօրէն կ՛առնես անձանօթ քաղաքային մը զոհուած ըլլա – լուն լուրը — մեր քաղաքակիտաներէն մէ – կուն մեծամիտ եւ չընդալից յայտարա – րութեան տարողութեամբ, Պարպերի ճամբան բաց է կամ փակ կը մնայի տա – րողութեամբ — Մարդու ձեռքով սպան – նուած մարդու դաղափարը այնքան ծան – րացած է մէջդ որ նոր բարդուղներուն համար՝ հակառակ զայրոյթի նոյն կչիռ – քին, ցաւը իր նախկին կշիռքը չունենար: Չունենա՞ր· լաւ: Մտածենք երկու զաղա – փարներու մասին — Համոյին եւ արձա – կաղէնին: Համոյի պատմութիւնը Պէյ – րութի հայաշատ շրջաններու սովորական կեանքերէն է: Համոյի հայրը արեւի բա – րիքներէն եւ չարիքներէն զրկուած էր վաղուց: Մայրը առած էր իր վեց զա – ւակները եւ հայ մօր բացարձակ անձնա – զոհութեամբ օրապահիկ մը ապահոված: Համոն չէր ուզած նախակրթարան աւար – տել, ինքզինք նեցած էր չապիկի զոր – ծատեղի մը մէջ ու իր արագաշարժու – թեան եւ վստահելիութեան պատճառով վարկ ապահոված: Փոքր տարիքէն ման – կական դունատ հրճուանքներ ունեցած այս տղեկը երկու անբաժան ընկերներ ունէր հիմա — հեծանիւը եւ Սահակը, Հեծանիւը ստացած էր վերջերս, երբ վաճառած էր չապիկի զործատեղին եւ օրաթերթի մը վարչական պատասխանա – տուն առաջարկած էր Համոյին բաժնել օրաթերթերը: Համոն ընդունած էր զա – ռապատիկ ուրախութեամբ: Նախ՝ ապա – հով չարաթական մը ունէր, երկրորդ՝ զործը շրջուն էր, երրորդ՝ հեծանիւ մը պիտի տային իրեն, չորրորդ՝ Սահակն ալ շատ կը սիրէր հեծանիւ քշել: Սահակը եւ Համոն ամերիկեան երկար ինքնաշար – ժեր ալ կը սիրէին, բայց հեծանիւի մը զաղափարը աւելի մատչելի էր· ու այն – պէս կը խօսէին իրենց հեծանիւին մասին, այնպէս կը նկարագրէին անոր առաւելու – թիւնները եւ բաժնեկիցը ներկային: Ա – մէն ինչ իրենց մէջ կը բաժնուէր հաւա – սարապէս — պաղպաղակը, զովացուցիչը, երազը, պատիժը: Բայց Համոն աւելի պատասխանատուութիւններ ունէր եւ անպիտակցաբար աւելի ծանրացած հոգե – վիճակ մը կը պտըտցնէր իր մէջ:

Իր հեծանիւը զաղար չունէր բնաւ· մէյ մը իրենցմէ մէկուն ու մէկը կը քշէր, մէյ մը Սահակին եղբայրը, մէյ մը զրացիին տղան: Իր փոքրիկ տղու մեծ տաղնապներու եւ բարդոյթներու մէջ հեզհեզուկ կ՛ապնուանար իր հոգին, կը մեծնար: Կ՛ուզէր որ մայրը շաչխատի այլեւս, կ՛ուզէր որ մանկական անզա – մալուծութիւն ունեցող քոյրը կարենայ քշել իր հեծանիւը, կ՛ուզէր որ իրենց զործատեղին որոշուած չապիկներու քա – նակը հասցնէ ամէն չարաթ, կ՛ուզէր որ իրենց զրացին իր ծերուկ հօրը այդքան նախատական խօսքեր չըսէ, կ՛ուզէր որ իրենք ալ պարկեշտով ապրէ, բլինձ, չա – քար, տուփերով կաթ ու քոքոա ունե – նան· բայց կ՛ուզէր նաեւ որ իր բնական երկրին այս տարօրինակ պատերազմը վերջանայ: Ռումբերէն չատ կը վախնար· առաջին յարկ կը բնակէին իրենք ու կը մտածէր թէ ռումբ մը պայթելու պարա – զային ինչպէս իր անզամալոյծ քրոջը պիտի չվկէ, զեռ չէր կրցած որոշել՝ ո՞ւրտ պէտք է տանէր թէ ներս: Ամէնէն ապահովը երեսդ զետին դնել փռուիլն է, ըսած էր Սահակ, եւ որպէսզի վստահի Համոն՝ յայտնած էր թէ իր Ազատական բարեկամներէն Սամիրը ըսած էր այդ – պէս· բոլոր խաչակիր պինեալները իրեն բարեկամ կը համարիր Սահակ, բոլո – րին կարծիք կուտար, կարծիք կը հար – ցընէր, բոլոր զէնքերը կը քննէր, ամէն մանրամասնութիւններու ծանօթ էր· իսկ Համոյ կը խրտչէր անոնցմէ, կը զգար թէ այդ կռիւները իր կեանքը խանդարած էին· իրենց թաղը ամբողջ ջզային եւ ծոյլ զարձեր էին մարդիկ: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն վերնաշապիկներով մայ – թերուն վրայ նստած նարտ կը խաղային, կիները տուն չմտնող հաւերու պէս կամ հիւսկը ձեռքերնին քղուղ կուզային, կամ կը խօսէին ճաշի եւ առաւելաբար քա – ղաքականութեան մասին: Ամէն մարդ իր տեղը չէր կարծես: Համոյ անդադար կը լսէր փախած, կողոպտուած, իրենց տունը կամ խանութը կործանած ընտա – նիքներու մասին: Գիշերները բարձր փըս – փսուքներ կը լսէր, բեռնակառքերով ապ – րանքներ կուզային դիմացի չէնքին ա – ռաջին յարկը, երբ պարպուէր այդ բեռ – նակառքը ուրիշ հատ մը կը հասնէր· նա – հանգիստի ապրանքները կը փախցնեն կոր, ըսած էր իրմէ երկու տարիով մեծ եղբայրը: Ու Համոն բնազդաբար կը զա – նէր այս բոլորէն: Տարիքէն առաջ հա – սունցած լրջութիւն մը ունէր որ կը կո – փէր իր դիմագիծը ծանր մտածումներու հոսանքին դէմ: Կը մտածէր Համոն մին – չեւ առաւօտ, երբեմն վերմակը կը նե – ռէր վրայէն, կը դիտէր քոյրը, մօրը խոկոցը կ՛լսմանար, կ՛եղէր տանիք, կը դիտէր թէ քաղաքին ո՛ր չէնքերը կրակ – ներու մէջ են, յետոյ կը քաչէր վերմակը մինչեւ զլուխը ու կը փորձէր ոտմբերու եւ թնդանօթներու ձայները ու դիմացի փոփոսուքը չլսմանալ: Առտու կանուխ կը ձեռնարկէր իր նոր պաչտօնին, կ՛առնէր հեծանիւը, կ՛ուղղուէր տպարան, կը հա – ւաքէր թերթերը ու կը սկսէր բաչխումի: Զէր պոռչտար, դռները մեղմ կը զար – նէր, կամ սուսիկ – փուսիկ կը զետեղէր օրաթերթը ու կը չարունակէր: Հաչ – խումը վերջացնելէ ետք թերթերը մայթի մը վրայ չարելով չէր սպասեր: Անպայ – ման պէտք է չբլլէր, չարժէր: Վախ մարմնին վրայ հանդչած խոչոր զլուխը կը չարժէր փողոց – փողոց, թաղէ–թաղ, վտանգաւոր նկատուած չբլաններ կը մըտ – նէր, հոս ալ յաճախորդներ ունէր. ու կ՛երթեւեկէր Համոն հայերէն օրաթեր – թերը ձեռքին, դեղին չորթ մը հագած՝ հեծանիւին վրայ կը պտըտէր, մինչեւ որ արձակաղէն մը իր հետեւը թաքստո – ցէն նչանի սլաքը կեցուց Համոյի զլխուն վրայ եւ բլթակը քաչեց: Փռուեցաւ Հա – մոն բարձր կամուրջի մայթին վրայ, թերթերը փռուեցան իր չորս կողմը: Ի – ր ոք համարձակեցաւ մօտենալ մինչեւ որ ակումբէն հայ ազաք հասան ու վերցու – ցին Համոյին բարակ, անշունչ իրանը իր արիւնը ներկած էր կողքի թերթերէն մաս մը, միւս թերթերը ինկած էին կա – մուրջէն վար ու կը տատանէին ջուրին վրայ երբ Համոյին վտիտ զիակը զրուե – ցաւ չտապ օդնութեան ինքնաչարժին մէջ:

Այդ օրը Համոյենց թաղին մէջ թաւալի ձայն չլսուեցաւ: Համոյին յուղարկաւո – րութեան այդ շրջանի բոլոր էրիկ մար – դիկն ու կիները եկան: Ոմանք իրապէս կը ազային, ուրիշներ ձանձրացած էին եւ փոփոխութիւն կը փնտռէին հոգ չէ թէ մեռել ըլլար տան մէջ, տակաւին ուրիշ – ներ Համոյին մօր վիճակը տեսնել կ՛ու – զէին — տեսնել թէ ինչպէս պիտի լար այդ չարքաչ կինը եւ զալ թէ ի՛նչպէս այդ մօր ճիչը պիտի սարսռար իրենց մորթե – րուն վրայ: Թերթի խմբագրութենէն ալ երկու ներկայացուցիչներ եկեր էին: կար նաեւ կարմիր աչքերով, կաս – կապոյտ չրթունքները տակաւին կրծող Սահակը իր երկու եղբայրներուն եւ մօրը հետ: Սա – հակին մայրը Համոյին մօրմէն աւելի կը մզկտար ու կը փաթթուէր Համոյին կաղ քրոջը: Մայրը ցամքած էր, ապուչցած էր այլեւս· եւ յաջորդ օրերուն զրացի – ներ տեսան թէ երկու կիները նոյն զու – ռէն կ՛ելլէին սեւերու մէջ չարունակելու իրենց տաժանելի ու պարտադիր առօր – եան:

Ամէնէն ցաւալին արեւին տակ նստած Համոյին զրացի ծերունին էր: Ամէն օր թերթը լնդի ծայրէ – ծայր կը կարդար չճռուիսս Թուրքին կարզացած անէծք իրենց զլխուն թող լլլնէ, կ՛ըսէր եւ աչ – քերը կ՛ուղղէր հեռուն: Գիտէր որ այդ արտաքնապէս հանդարտ ու բնական տու – ներուն մէջ, տանիքներու թաքստոցնե – րուն մէջ արձակաղէններ դիրք բռնած էին զոց զլխէր իր անցեալի պատմու – թիւնները եւ բաժնեկիցը ներկային: Ա – մէն ինչ իրենց մէջ կը բաժնուէր հաւա – սարապէս — պաղպաղակը, զովացուցիչը, երազը, պատիժը: Բայց Համոն աւելի պատասխանատուութիւններ ունէր եւ անպիտակցաբար աւելի ծանրացած հոգե – վիճակ մը կը պտըտցնէր իր մէջ:

Իր հեծանիւը զաղար չունէր բնաւ· մէյ մը իրենցմէ մէկուն ու մէկը կը քշէր, մէյ մը Սահակին եղբայրը, մէյ մը զրացիին տղան: Իր փոքրիկ տղու մեծ տաղնապներու եւ բարդոյթներու մէջ հեզհեզուկ կ՛ապնուանար իր հոգին, կը մեծնար: Կ՛ուզէր որ մայրը չաշխատի այլեւս, կ՛ուզէր որ մանկական անզա – մալուծութիւն ունեցող քոյրը կարենայ քշել իր հեծանիւը, կ՛ուզէր որ իրենց զործատեղին որոշուած չապիկներու քա – նակը հասցնէ ամէն չարաթ, կ՛ուզէր որ իրենց զրացին իր ծերուկ հօրը այդքան նախատական խօսքեր չըսէ, կ՛ուզէր որ իրենք ալ պարկեշտով ապրէ, բլինձ, չա – քար, տուփերով կաթ ու քոքոա ունե – նան· բայց կ՛ուզէր նաեւ որ իր բնական երկրին այս տարօրինակ պատերազմը վերջանայ: Ռումբերէն չատ կը վախնար· առաջին յարկ կը բնակէին իրենք ու կը մտածէր թէ ռումբ մը պայթելու պարա – զային ինչպէս իր անզամալոյծ քրոջը պիտի չվկէ, զեռ չէր կրցած որոշել՝ ո՞ւրտ պէտք է տանէր թէ ներս: Ամէնէն ապահովը երեսդ զետին դնել փռուիլն է, ըսած էր Սահակ, եւ որպէսզի վստահի Համոն՝ յայտնած էր թէ իր Ազատական բարեկամներէն Սամիրը ըսած էր այդ – պէս· բոլոր խաչակիր պինեալները իրեն բարեկամ կը համարիր Սահակ, բոլո – րին կարծիք կուտար, կարծիք կը հար – ցընէր, բոլոր զէնքերը կը քննէր, ամէն մանրամասնութիւններու ծանօթ էր· իսկ Համոյ կը խրտչէր անոնցմէ, կը զգար թէ այդ կռիւները իր կեանքը խանդարած էին· իրենց թաղը ամբողջ ջզային եւ ծոյլ զարձեր էին մարդիկ: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն վերնաշապիկներով մայ – թերուն վրայ նստած նարտ կը խաղային, կիները տուն չմտնող հաւերու պէս կամ հիւսկը ձեռքերնին քղուղ կուզային, կամ կը խօսէին ճաշի եւ առաւելաբար քա – ղաքականութեան մասին: Ամէն մարդ իր տեղը չէր կարծես: Համոյ անդադար կը լսէր փախած, կողոպտուած, իրենց տունը կամ խանութը կործանած ընտա – նիքներու մասին: Գիշերները բարձր փըս – փսուքներ կը լսէր, բեռնակառքերով ապ – րանքներ կուզային դիմացի չէնքին ա – ռաջին յարկը, երբ պարպուէր այդ բեռ – նակառքը ուրիշ հատ մը կը հասնէր· նա – հանգիստի ապրանքները կը փախցնեն կոր, ըսած էր իրմէ երկու տարիով մեծ եղբայրը: Ու Համոն բնազդաբար կը զա – նէր այս բոլորէն: Տարիքէն առաջ հա – սունցած լրջութիւն մը ունէր որ կը կո – փէր իր դիմագիծը ծանր մտածումներու հոսանքին դէմ: Կը մտածէր Համոն մին – չեւ առաւօտ, երբեմն վերմակը կը նե – ռէր վրայէն, կը դիտէր քոյրը, մօրը խոկոցը կ՛լսմանար, կ՛եղէր տանիք, կը դիտէր թէ քաղաքին ո՛ր չէնքերը կրակ – ներու մէջ են, յետոյ կը քաչէր վերմակը մինչեւ զլուխը ու կը փորձէր ոտմբերու եւ թնդանօթներու ձայները ու դիմացի փոփոսուքը չլսմանալ: Առտու կանուխ կը ձեռնարկէր իր նոր պաչտօնին, կ՛առնէր հեծանիւը, կ՛ուղղուէր տպարան, կը հա – ւաքէր թերթերը ու կը սկսէր բաչխումի: Զէր պոռչտար, դռները մեղմ կը զար – նէր, կամ սուսիկ – փուսիկ կը զետեղէր օրաթերթը ու կը չարունակէր: Հաչ – խումը վերջացնելէ ետք թերթերը մայթի մը վրայ չարելով չէր սպասեր: Անպայ – ման պէտք է չբլլէր, չարժէր: Վախ մարմնին վրայ հանդչած խոչոր զլուխը կը չարժէր փողոց – փողոց, թաղէ–թաղ, վտանգաւոր նկատուած չբլաններ կը մըտ – նէր, հոս ալ յաճախորդներ ունէր. ու կ՛երթեւեկէր Համոն հայերէն օրաթեր – թերը ձեռքին, դեղին չորթ մը հագած՝ հեծանիւին վրայ կը պտըտէր, մինչեւ որ արձակաղէն մը իր հետեւը թաքստո – ցէն նչանի սլաքը կեցուց Համոյի զլխուն վրայ եւ բլթակը քաչեց: Փռուեցաւ Հա – մոն բարձր կամուրջի մայթին վրայ, թերթերը փռուեցան իր չորս կողմը: Ի – ր ոք համարձակեցաւ մօտենալ մինչեւ որ ակումբէն հայ ազաք հասան ու վերցու – ցին Համոյին բարակ, անշունչ իրանը իր արիւնը ներկած էր կողքի թերթերէն մաս մը, միւս թերթերը ինկած էին կա – մուրջէն վար ու կը տատանէին ջուրին վրայ երբ Համոյին վտիտ զիակը զրուե – ցաւ չտապ օդնութեան ինքնաչարժին մէջ:

Այդ օրը Համոյենց թաղին մէջ թաւալի ձայն չլսուեցաւ: Համոյին յուղարկաւո – րութեան այդ շրջանի բոլոր էրիկ մար – դիկն ու կիները եկան: Ոմանք իրապէս կը ազային, ուրիշներ ձանձրացած էին եւ փոփոխութիւն կը փնտռէին հոգ չէ թէ մեռել ըլլար տան մէջ, տակաւին ուրիշ – ներ Համոյին մօր վիճակը տեսնել կ՛ու – զէին — տեսնել թէ ինչպէս պիտի լար այդ չարքաչ կինը եւ զալ թէ ի՛նչպէս այդ մօր ճիչը պիտի սարսռար իրենց մորթե – րուն վրայ: Թերթի խմբագրութենէն ալ երկու ներկայացուցիչներ եկեր էին: կար նաեւ կարմիր աչքերով, կաս – կապոյտ չրթունքները տակաւին կրծող Սահակը իր երկու եղբայրներուն եւ մօրը հետ: Սա – հակին մայրը Համոյին մօրմէն աւելի կը մզկտար ու կը փաթթուէր Համոյին կաղ քրոջը: Մայրը ցամքած էր, ապուչցած էր այլեւս· եւ յաջորդ օրերուն զրացի – ներ տեսան թէ երկու կիները նոյն զու – ռէն կ՛ելլէին սեւերու մէջ չարունակելու իրենց տաժանելի ու պարտադիր առօր – եան:

Ամէնէն ցաւալին արեւին տակ նստած Համոյին զրացի ծերունին էր: Ամէն օր թերթը լնդի ծայրէ – ծայր կը կարդար չճռուիսս Թուրքին կարզացած անէծք իրենց զլխուն թող լլլնէ, կ՛ըսէր եւ աչ – քերը կ՛ուղղէր հեռուն: Գիտէր որ այդ արտաքնապէս հանդարտ ու բնական տու – ներուն մէջ, տանիքներու թաքստոցնե – րուն մէջ արձակաղէններ դիրք բռնած

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍԱՄՈՒՆԸ՝ ԷՐՄԵՆԻՍՏԱՆ

Մտածմունքի մէջ էր նաեւ ձիապան Բարսեղը, աչքի տակով հսկելով, որ փէ – զայինները վառուած ծխախոտները ձեռ – նափերի մէջ պահեն զոնէ վերջին անգամ: Նրա կողքին, կնճիռները կախած, իր հրացանն էր չոյում Աղջնայ Վահանը: Բո – լորը զժգոհ էին Հուսիքաթից:

Ամէնից ծանրը, սակայն, «Բրինդարի» վիճակն էր: Որքա՜ն չորացած ճիւղեր էր կեղեւել, որ անծուխ կրակ չինի փէզա – յինների համար, որքա՜ն աւելորդ բեռներ էր չալակել ու տեղից տեղ տարել, որ իրեն մի հրացան արտօնուի որեւէ ճա – կատամարտում իր քաջութիւնը ցուցա – բերելու: Եւ, ի՜նչ, Հուսիքաթ էր յայտա – րարուած եւ փէզայինների կոչ էր ար – ուած պինաթափ լինել: Ի՞նչ պիտի անի, ո՞ւր պիտի զնայ: Եւ զնալիս ինչո՞վ պիտի պարծենայ հայրենակիցների մօտ: Աւե, որ տարիներով կրակ է վառել Մո – րընկայ անտառում, ոչ մի զնդակ չար – ձակելով, ոչ մի սպի չունենալով իր վը – րայ: Եւ անունն էլ որքա՜ն հեզնական է՝ «Բրինդար», այսինքն՝ վիրաւոր, երբ ոչ մի վէրք ստացած չկար կեանքում:

Եւ նա որոշեց զնալ Խնուս, իր հայրենի զիւղը՝ Հարամիկ: Ականջիս ասաց, որ երեւի կը զնայ Պոլիս, որեւէ զպրոցում – ցում ուսանելու, իսկ թէ զրանից յետոյ ինչպէս կը զաղաւորուի իր կեանքը՝ յայտնի չէ:

Իմ վիճակը ծանր էր: Փէզայիններին արձակելով, ես ինքս զառնում էի անուժ եւ միանգամայն անպէտք մարտական կեանքի համար, թէեւ վէրքերով հա – րուստ:

Բաժանուեցինք երեք լամբի:

Ալիշոնանցի Մուքօն, Ֆրանկ – Մոսօն եւ Աղջնայ Վահանը որոշեցին զէնքերը ցած զնել եւ վերադառնալ տուն: Բամբ – կու Մելօն որոշեց մեկնել Ռաստիւղ, որ պատրաստուի Ամերիկա զնալու: Ան – զրկասը բռնեց Ալաթի ճամբան:

Հաջի Գեւոն զնաց զէպի Մառնկայ սա – կաւկոցը կ՛լսմանար, կ՛եղէր տանիք, կը դիտէր թէ քաղաքին ո՛ր չէնքերը կրակ – ներու մէջ են, յետոյ կը քաչէր վերմակը մինչեւ զլուխը ու կը փորձէր ոտմբերու եւ թնդանօթներու ձայները ու դիմացի փոփոսուքը չլսմանալ: Առտու կանուխ կը ձեռնարկէր իր նոր պաչտօնին, կ՛առնէր հեծանիւը, կ՛ուղղուէր տպարան, կը հա – ւաքէր թերթերը ու կը սկսէր բաչխումի: Զէր պոռչտար, դռները մեղմ կը զար – նէր, կամ սուսիկ – փուսիկ կը զետեղէր օրաթերթը ու կը չարունակէր: Հաչ – խումը վերջացնելէ ետք թերթերը մայթի մը վրայ չարելով չէր սպասեր: Անպայ – ման պէտք է չբլլէր, չարժէր: Վախ մարմնին վրայ հանդչած խոչոր զլուխը կը չարժէր փողոց – փողոց, թաղէ–թաղ, վտանգաւոր նկատուած չբլաններ կը մըտ – նէր, հոս ալ յաճախորդներ ունէր. ու կ՛երթեւեկէր Համոն հայերէն օրաթեր – թերը ձեռքին, դեղին չորթ մը հագած՝ հեծանիւին վրայ կը պտըտէր, մինչեւ որ արձակաղէն մը իր հետեւը թաքստո – ցէն նչանի սլաքը կեցուց Համոյի զլխուն վրայ եւ բլթակը քաչեց: Փռուեցաւ Հա – մոն բարձր կամուրջի մայթին վրայ, թերթերը փռուեցան իր չորս կողմը: Ի – ր ոք համարձակեցաւ մօտենալ մինչեւ որ ակումբէն հայ ազաք հասան ու վերցու – ցին Համոյին բարակ, անշունչ իրանը իր արիւնը ներկած էր կողքի թերթերէն մաս մը, միւս թերթերը ինկած էին կա – մուրջէն վար ու կը տատանէին ջուրին վրայ երբ Համոյին վտիտ զիակը զրուե – ցաւ չտապ օդնութեան ինքնաչարժին մէջ:

Այդ օրը Համոյենց թաղին մէջ թաւալի ձայն չլսուեցաւ: Համոյին յուղարկաւո – րութեան այդ շրջանի բոլոր էրիկ մար – դիկն ու կիները եկան: Ոմանք իրապէս կը ազային, ուրիշներ ձանձրացած էին եւ փոփոխութիւն կը փնտռէին հոգ չէ թէ մեռել ըլլար տան մէջ, տակաւին ուրիշ – ներ Համոյին մօր վիճակը տեսնել կ՛ու – զէին — տեսնել թէ ինչպէս պիտի լար այդ չարքաչ կինը եւ զալ թէ ի՛նչպէս այդ մօր ճիչը պիտի սարսռար իրենց մորթե – րուն վրայ: Թերթի խմբագրութենէն ալ երկու ներկայացուցիչներ եկեր էին: կար նաեւ կարմիր աչքերով, կաս – կապոյտ չրթունքները տակաւին կրծող Սահակը իր երկու եղբայրներուն եւ մօրը հետ: Սա – հակին մայրը Համոյին մօրմէն աւելի կը մզկտար ու կը փաթթուէր Համոյին կաղ քրոջը: Մայրը ցամքած էր, ապուչցած էր այլեւս· եւ յաջորդ օրերուն զրացի – ներ տեսան թէ երկու կիները նոյն զու – ռէն կ՛ելլէին սեւերու մէջ չարունակելու իրենց տաժանելի ու պարտադիր առօր – եան:

Ամէնէն ցաւալին արեւին տակ նստած Համոյին զրացի ծերունին էր: Ամէն օր թերթը լնդի ծայրէ – ծայր կը կարդար չճռուիսս Թուրքին կարզացած անէծք իրենց զլխուն թող լլլնէ, կ՛ըսէր եւ աչ – քերը կ՛ուղղէր հեռուն: Գիտէր որ այդ արտաքնապէս հանդարտ ու բնական տու – ներուն մէջ, տանիքներու թաքստոցնե – րուն մէջ արձակաղէններ դիրք բռնած

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՍԱՄՈՒՆԸ՝ ԷՐՄԵՆԻՍՏԱՆ

Մտածմունքի մէջ էր նաեւ ձիապան Բարսեղը, աչքի տակով հսկելով, որ փէ – զայինները վառուած ծխախոտները ձեռ – նափերի մէջ պահեն զոնէ վերջին անգամ: Նրա կողքին, կնճիռները կախած, իր հրացանն էր չոյում Աղջնայ Վահանը: Բո – լորը զժգոհ էին Հուսիքաթից:

Ամէնից ծանրը, սակայն, «Բրինդարի» վիճակն էր: Որքա՜ն չորացած ճիւղեր էր կեղեւել, որ անծուխ կրակ չինի փէզա – յինների համար, որքա՜ն աւելորդ բեռներ էր չալակել ու տեղից տեղ տարել, որ իրեն մի հրացան արտօնուի որեւէ ճա – կատամարտում իր քաջութիւնը ցուցա – բերելու: Եւ, ի՜նչ, Հուսիքաթ էր յայտա – րարուած եւ փէզայիններին կոչ էր ար – ուած պինաթափ լինել: Ի՞նչ պիտի անի, ո՞ւր պիտի զնայ: Եւ զնալիս ինչո՞վ պիտի պարծենայ հայրենակիցների մօտ: Աւե, որ տարիներով կրակ է վառել Մո – րընկայ անտառում, ոչ մի զնդակ չար – ձակելով, ոչ մի սպի չունենալով իր վը – րայ: Եւ անունն էլ որքա՜ն հեզնական է՝ «Բրինդար», այսինքն՝ վիրաւոր, երբ ոչ մի վէրք ստացած չկար կեանքում:

Եւ նա որոշեց զնալ Խնուս, իր հայրենի զիւղը՝ Հարամիկ: Ականջիս ասաց, որ երեւի կը զնայ Պոլիս, որեւէ զպրոցում – ցում ուսանելու, իսկ թէ զրանից յետոյ ինչպէս կը զաղաւորուի իր կեանքը՝ յայտնի չէ:

Իմ վիճակը ծանր էր: Փէզայիններին արձակելով, ես ինքս զառնում էի անուժ եւ միանգամայն անպէտք մարտական կեանքի համար, թէեւ վէրքերով հա – րուստ:

Բաժանուեցինք երեք լամբի:

Ալիշոնանցի Մուքօն, Ֆրանկ – Մոսօն եւ Աղջնայ Վահանը որոշեցին զէնքերը ցած զնել եւ վերադառնալ տուն: Բամբ – կու Մելօն որոշեց մեկնել Ռաստիւղ, որ պատրաստուի Ամերիկա զնալու: Ան – զրկասը բռնեց Ալաթի ճամբան:

Հաջի Գեւոն զնաց զէպի Մառնկայ սա – րերը՝ իր ոչխարները տանելու: Ինչ մնաց, Մուքօն, Ֆրանկ եւ Վահանը զնացին Ալիշոն: Ալիշոնի ճամբան ամէն տեղ ձիւն էր, ձիւնը ծածկել էր ամէն ինչ, ոչ մի ոտնաչափ չկար, ոչ մի ոտնահետք: Ձիւնը ծածկել էր նաեւ ականները, որոնք ամէն տեղ էին: Ձիերը ոտքերը խրում էին ձիւնի մէջ, ոտքերը ցրտից կարմրել էին, ձիերի քթանցքներից գոլորշի էր ելնում: Ձիերը ոտքերը խրում էին ձիւնի մէջ, ոտքերը ցրտից կարմրել էին, ձիերի քթանցքներից գոլորշի էր ելնում:

Ալիշոնի ճամբան ամէն տեղ ձիւն էր, ձիւնը ծածկել էր ամէն ինչ, ոչ մի ոտնաչափ չկար, ոչ մի ոտնահետք: Ձիւնը ծածկել էր նաեւ ականները, որոնք ամէն տեղ էին: Ձիերը ոտքերը խրում էին ձիւնի մէջ, ոտքերը ցրտից կարմրել էին, ձիերի քթանցքներից գոլորշի էր ելնում:

Մամուռքների մէջ էր նաեւ Կուրակայ Շմօն: Նա էլ զնաց դէպի այն քարուտ – ները, որ իր զատ հնադոյն զորենը ծա – ծուկ մչակի, մինչեւ կը զայ իր երազած բաղձալի օրը եւ ինքը այդ զորենը չաղ կը տայ ազատագրուած Հայաստանի դաչտերում:

Փեթարայ Ախօն, Զոլօն, Մօրուք Կա – րապետը եւ Արծիւ Պետօն Փեթարայ Մա – նուկի զլխաւորութեամբ զիմեցին զէպի Սասուն: Իսրօն էլ մեկնեց:

Ամէն մէկը զնաց իր ուղած ձեւով ար – չալոյս որոնելու: Իսկ ես Ալաղին Մի – սակի եւ միւս հայդուկների հետ (մեզ հետ էին նաեւ քուրդ Հասանօն եւ ասորի Աբդելօն), փոխանակ Մուշ զնալու, բըռ – նեցինք Տատրակ զիւղի կածանները:

ՇԱՂԴԱՄԻ ԾԻԼԸ

Զմոյի զիւղի մօտ, որ նայում էր Ճան – ճիկ սարի լերկ կողերին, Մշոյ կողմից եկող մի տղամարդ երեւաց՝ բահը ուսին: Ֆաղէն էր:

Մասնակցել էր Սահմանադրութեան ոծնահանդէսին եւ զուարթ տրամադրու – թեամբ վերադառնում էր Սասուն:

— Սուլթանն ընկաւ թախտից, — աղա – զակեց նա, — Տալուորիկը էրմէնիստան է լինելու: Հէնց այս պիշեր Սասունում չին – ուած բոլոր զօրանոցները պայթեցնելու են, — ասաց Ֆաղէն: — Էլ աչխարհում թուփ ու թվանք չի լինելու եւ ինքը վաղ ուանից Ստանայ կածից իջնելու է իր պա – պական հողերի վրայ:

Ֆաղէն դարձեալ զդակը թեք էր դրել եւ ոտքերը քչտած էին:

— Տօնահանդէսը որտե՞ղ եղաւ, — հարցրի:

— Մշոյ կաւազարչատան առաջ:

— Ովքե՞ր կային ամբիոնի վրայ:

— Բոլորն էլ ամբիոնի վրայ էին՝ Սա – լեհ փաչան, Սերվէթ բէյը, Մեհմէդ Ֆէ – ֆէնդին, Բալաքցի Ֆերօն, Սլօ օնրալին, Ռասուլ Էֆէնդին:

— Իսկ ո՞վ ճառ ասաց:

— Սալեհ փաչան:

— Ի՞նչ ասաց փաչան:

— Փաչան ասաց, որ Սահմանադրու – թեան արեւը բոլորիս համար է ծագել եւ բոլորիս հաւասար է տաքացնելու:

— Եթէ սուլթանի թախտը խախտէս փուլ է եկել, — նկատեցի ես, — ուրեմն, քո թուած այդ բոլոր մարդիկ պէտք է նրա փլատակների տակ լինէին եւ ոչ թէ ամբիոնի վրայ, ուր միայն հերոսների իրաւունք ունեն կանդնելու: Ուրիշ ի՞նչ ասաց փաչան:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(106 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՓՈՂՏՁԵ ԴԱՎՃՑՆԴԿՁ ՀՅՈՒ

ՆԱՈՂՓՈՒՏ ՂՈՒՀՏՈՒՄ ՎՁ ՑՈՀՎՈՒ

Բ. ՊՈՒՈ

ՀՅՈՒՏՈՒՆՅԵ ԿՈՏՈՂՈՒՅՈՒՆ

Ծուտաս ձեռաքոնի ատեղցեկ ցկիսուն ու-
ղուտ ըսուտ:
— Ինչպես կարող եք այդպիսի բան ասել,
— ասաց ինքնիրեն մի ձայն ինձ մեջ ինչ-
որ տեղից:
Ես ամաչեցի ինքս ինձանից, որ նման
միտք ունեցա ինձ մեջ: Ես ամաչեցի նաև
Ծուտասից, որ նա կարող էր կարդալ իմ
մտքերը: Ես ամաչեցի նաև ինձ մեջ նստած
ձայնից, որ ինձ հանդիմանեց: Ես ամաչե-
ցի ամեն ինչից, որ ինձ շրջապատում էր:
Ես ամաչեցի ինձ մեջ ամեն ինչից, որ կա-
րող էր գոյություն ունենալ: Ես ամաչեցի
ամեն ինչից, որ ես տեսնում էի, լսում էի,
զգում էի, մտածում էի, ապրում էի: Ես
ամաչեցի ամեն ինչից, որ ես կամ ինչ-որ
մեկը կարող էր ինձ մեջ ամաչել ամեն ինչից,
որ կա: Ես ամաչեցի ամեն ինչից, որ կա-
րող էր գոյություն ունենալ: Ես ամաչեցի
ամեն ինչից, որ ես կամ ինչ-որ մեկը կա-
րող էր ինձ մեջ ամաչել ամեն ինչից, որ
կա: Ես ամաչեցի ամեն ինչից, որ կարող
էր գոյություն ունենալ: Ես ամաչեցի ամեն
ինչից, որ ես կամ ինչ-որ մեկը կարող էր
ինձ մեջ ամաչել ամեն ինչից, որ կա: Ես
ամաչեցի ամեն ինչից, որ կարող էր գոյու-
թյուն ունենալ: Ես ամաչեցի ամեն ինչից,
որ ես կամ ինչ-որ մեկը կարող էր ինձ մեջ
ամաչել ամեն ինչից, որ կա: Ես ամաչեցի
ամեն ինչից, որ կարող էր գոյություն ունե-
նալ: Ես ամաչեցի ամեն ինչից, որ ես կամ
ինչ-որ մեկը կարող էր ինձ մեջ ամաչել ամեն
ինչից, որ կա: Ես ամաչեցի ամեն ինչից, որ
կարող էր գոյություն ունենալ: Ես ամաչե-
ցի ամեն ինչից, որ ես կամ ինչ-որ մեկը
կար

COMMUNIQUÉ

Nous portons à la connaissance de tous les intéressés la création d'une Association déclarée, intitulée : ASSOCIATION DES RAPATRIES FRANÇAIS D'ORIGINE ARMENIENNE (A. R. F.). Elle se consacrera aux problèmes spécifiques à ceux de nos concitoyens revenus d'Arménie.

Siège Social : 28, Avenue de la Redoute, 92600 Asnières. Tél. : 790-25-32.

Permanence : Samedi 9 h. 30 à 13 h.

LE GROUPE DES FONDATEURS

Le président A. MOSCOFIAN

Le secrétaire H. DAMADIAN

MAISON de la CULTURE ARMÉNIENNE de MARSEILLE

12 - 14 rue St. Bazile

Հայկ. պարերու ներկայացում

ԷՏՈՒԱՐ ՊՈԼԻԿԵԱՆ

խումբին կողմէ

Մենապար՝ ԷՎԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ

Կիրակի Մարտ 27, ժամը 15ին

եւ 20·45ին

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Պր· Արծրուն Ջրբաչեան 20·000, Պ· Ղազարեան 3000, Պ· Պանոիկեան, Տէր եւ Տիկ· Մելքոնեան, Պ.Պ· Ս· Թուղլաճեան, Ա· Ճակոբեան, Վ· Պոզաճեան, Մելեան, Լ· Սարգիսեան, Կուրտիքեան, Փափազեան եւ որդիք 2000ական ֆրանք, Ս· Ալթունեան 1500, Ա· Օլորիկեան, Տէր եւ Տիկ· Գրիգորեան, Պ· Թէրզիպաշեան, Պ· Թէրզիպաշեան, Օր· Մ· Եաղճեան, Տէր եւ Տիկ· Էօքսիւզեան, Պր· Ա· Մելքոնեան, Պր· Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ· Ս· Մանուկեան, Պր· Ճակոբ Աբգարեան, Մկրտիչեան եղբարք, Պր· Ժ· Մելքոն – եան 1000ական, Պր· Մ· Աթթարեան, 750, Տէր եւ Տիկ· Մ· Պաժան, Պր· Ժ· Շելէ– լէկեան, բժիշկ Խաղինէճեան, Պր· Մ· Շըլոյտեան, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Պր· Ժ· Վարժապետ – եան, Պր· Ա· Արութեան, Պ.Պ· Ժ·–Պ· Նաճարեան, Ռ· Աթթոյեան, Վ· Ճէկտիք– եան, Ս· Թէրզեան, բժիշկ Սիսակեան, Հայկ Գիզեճեան, Բոպէր Հաթէմեան, Կարապետ Շըլոտեան, Պանք Քրէտի Իւ– նիոն Նոռ Փարիզիէն, Պր· Միկէրեան 500ական։

(Շար·)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը կազմա – կերպած է ընտանեկան խնջոյք մը եւ կը հրաւիրէ քոյր միութիւններու անդամ – ները Մարտ 27, կիրակի օր ժամը 13ին Ֆապրիկուլ հանրակառքի ընկերութեան չքեղ սրահին մէջ։

Ճաշագին 50 ֆրանք։

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 15·30ին, վարժարանի սրահին մէջ, 26 Ռիւ Թոռա– յոն, Սեւր։

× *Նախ քան ժողովի գումարումը՝ վարժարանին տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկիններէն մտերմական ճաշի մը, ժամը 13ին։ Կը խնդրուի մասնակցիլ վա– փաքողներէն նախապէս իմացնել, հեռա– ձայնելով 027–68–28։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վար– չութիւնը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 15ին սովորական հա– ւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· վար– չութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 28, երկու– շաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ճոժիէ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· վարժու– թեան ներկայացուցիչը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօտոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։—

Թէճիրեան ընտանիք, Պ· Ժորժ Թէրզի– պաշեան 50ական, Տիկ· Աբգարեան 10, Պ· Համազասպ Կիւլեան 30, Տիկ· Ղազա– րոս Կիւլեան 50, Տիկ· Հասպիկեան 20 Տիկին Նազելի Պէզիրճեան 30 Ֆր·։ Փոխան ծաղկեպսակի ողբ· Տիկ· Մարի Արապիկեանի թաղման առթիւ՝ Մինաս– եան եղբայրներ 50, Պ· Պօղոս Սեմէրճեան 50, Կիւրճեան ընտանիք 120, Տիկ· Ար – զումանեան 10, Ժան Ֆիլիփին եւ Վա– լերի Արապիկեան 100, Պ· Լուտեր Տ· Պօ– ղոսեան 10, Պ· Ճնտիկեան 100, Զիլինկիր– եան ընտանիք 30, Պ· Մարգարեան (կրը– նպլը) 100։ Փոխան ծաղկեպսակի Պ· Կա– րապետ Բենճոյեանի թաղման առթիւ՝ Նաճարեան ընտանիք 10, այրի Տիկ· Մա– լէեմէզեան, Պ· Ճովհ· Կիրակոսեան 20ա– կան, Տէր եւ Տիկ· Սարաֆեան Արամ, Տէր եւ Տիկ· Եարտըմեան 50ական, Պ· Ստեփան Քէշիշեան 30, Պ· Մկրտիչ Քի– ղիլեան 20։ Տիկ· Ա.Ճէմէնեանի հոգեհանդիս– ին առթիւ Պ· Հայկ Մարգարեան 130, Տէր եւ Տիկին Ա.Ճէմէեան 40։

Տիկ· Տիգրանուհի Էքէոեանի հոգ· առ– թիւ Պ· Լեւոն Էքէօ 200, Պ· Միքայէլ Եա– վէր 50։ Սուր Փափազեանի հոգ· առթիւ Պ· Միքայէլ Եավէր 50, Տէր եւ Տիկ· Մե– քիքեան հոգ· առթիւ 10, Տիկ· Աստղիկ Օհաննեան, Տէր եւ Տիկ· Ենովքեան 20ա– կան, Պ· Տէրտէրեան 10։

×

Կապ· Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մաս– նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Իսկուհի Պուճիքեանէ 50 Ֆր։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.

Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques arméniens — Photos — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs— Objets d'art — Jeux éducatifs.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.

VENEZ NOMBREUX !

ՇԱՎԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մարտ 25, երեկոյեան ժամը 6·30ին կը կատարուի հսկումի բացառիկ ժամերգութիւն։ Աւարտողութեանց ներկայ կ'ըլլայ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐԲ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ· Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս – նակցութեամբ փարիզեան չրջանի բոլոր եկեղեցականներուն։

Կը հրաւիրուի Շաւիլի եւ չրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարո– ղութեան։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հ· Յակոբ Քոսեեանի՝
ապրած, տեսած լսած՝

ԱՔՍՈՐԻ ՃԱՄԲԱՆ

(Բ· տիպ, Էջf 144)
Հատորի գին 2·50 տոլար

10 օրինակի վրայ 5 առ հարիւր զեղչ
50 օրինակի վրայ 25 առ հար· զեղչ
100 օրինակի վրայ 50 առ հար· զեղչ
Դիմել՝

Librairie Mechithariste
Mechitharisteng. 4,
WIEN 1070, Autriche

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

12-14, Rue St-Bazile—13001 MARSEILLE

RECITAL DE CHANT

Josée Vemian

de l'Opéra

Au piano : ANDRE RAYNAUD
avec la participation de
G. BOZOUKLIAN et TERZIAN

Verdi — Puccini — Duparc — Wagner
Mélodies Arméniennes

Vendredi 25 Mars à 21 h.

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսում– նական տարւոյն արձանագրութիւն– ները։ Իրենց զաւակները արձանա– գրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Ցարդ հասած խնդրանքներուն ընդառաջ երթալով, Տեսչութիւնը կը հաստատէ նաեւ ցերեկօթիկ ա– շակերտներու ընդունելութիւնը։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նոր կեդ– րոնատեղիին մէջ՝ 33 Ռուտ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ – լուսանկարիչ Ցովհ· Ճէրճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սիւափոզիթիվներ, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն – Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աչխարհ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգ· րանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն։ Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան եղեռնի հատաքական չարդերու վայրերը՝ Տէր· Զօր, Մասքէնէ, Շէյտիէի փոսերը, Եփ· րատ գետ, Սասուլ Այն, Խապուր։ Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշար· ձաններով։ Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան հարմնելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով ան· հրաժեշտ բացատրութիւններով։ Ցուցա· դրուելիք պատկերները, բացարձակապէս նոր են։

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցու· ցադրութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Pâques en Arménie

DU 4 AU 15 AVRIL — DU 8 AU 22 AVRIL

Prévoyant : logement en lère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Ը ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Ը

BIENNALE QUATRA 77

DU 24 AU 28 MARS
12 MANIFESTATIONS CULTURELLES NON-STOP
MUSIQUE - CINEMA - POESIE - EXPOSITIONS

AVEC LA PARTICIPATION DE
ALEXANDRE HAROUTIUNIAN - EDOUARD MIRZOYAN
ADAM KHUDOYAN - ARNO BABADJANIAN
MANOUG PARIKIAN - SUSANNA MILDONIAN
RAFFI PETROSSIAN - ANGELE GARABEDIAN
ANI GAZARIAN - ANI ADJEMIAN SETA TANYEL
AIDA MOURADIAN - PHILIPPE MULLER
ARA GULER - SONIA VARTANIAN
ENSEMBLE INS. QUATRA ET CYRIL DIEDERICH

Réservations : 260 74 78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Ը ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Ը

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
23
MERCREDI
23 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.818

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.818

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

— o —

Տիկին Ինտիրա Կանտի եւ Քոնկրէսի իր կուսակցութիւնը ծանր պարտութիւն մը կրեցին, քանի դեռ վերջնական արդիւնքները չեղած իսկ, կը հաստատուէր որ 542 աթոռի վրայ,, ընդդիմութիւնը՝ ժանաթա արդէն 282 աթոռ ապահոված էր մինչ Տիկին Կանտիի կուսակցութիւնը իր դաշնակիցով միասին (Շրջանա – յին Թամիլ կուսակցութիւնը) միայն 151 աթոռ կրցած էր ձեռք ձգել: Իր անձնական իսկ պարտութիւնը չատ աւելի նըշանացուցիչ է անշուշտ, դեռ կայ որոշ պարտութիւնը եւ կառավարութեան եօթը անդամներու: Ցաղթական կուսակցութեան կը մնայ դանել հարկ եղած զեկավարը, որ գործադրէ կուսակցութեան ծրագիրը՝ ապակեդրոնացում անտեսու – թեան եւ կանտիի բարոյական սկզբունքներու վերահաստատում, վերահաստատում ոտմ անհատական ազատութեանց, ժո – ղովրդավար իրաւունքներու եւ մամուլի պատութիւն: Արտաքին ճակատի վրայ փոփոխութիւն չի նախատեսուիր, ընդհակառակն չարունակել Հնդկաստանի ոչուղեկիցի աւանդական քաղաքականու – թիւնը:

Քանի մը տողով

Բրեժնեւի խօսք առնելով խորհրդային սենեթքներու 16րդ համագումարին, խնտ կերպով չեչատած է որ պիտի չհանդուրժէ որեւէ միջամտութեան Խորհ. Միութեան ներքին գործերուն: Խորհըրդային թիւ մէկը չատ դժգոհ է արտա – սահման բարձրացած աղմուկին առթիւ «իբրեւ թէ հերձուածներու մասին» եւ մարդկային իրաւանց բռնաբարման ընկերվարական երկիրներու մէջ: Բրեժնեւ կը չեչտ. «Մեր երկրին մէջ արդիլուած չէ մեծամասնութենէն տարբեր մտածել, քննադատական ձեւով անդրադառնալ հանրային կեանքի զանազան երեւոյթներուն: Նոյնը չէ երբ քանի մը հոգի, որոնք կապած են մեր ընկերութեան հետ, կը գործեն ընկերվարական դրութեան դէմ»: Բրեժնեւ համաձայնութեան կէտեր կը գտնէ Քարթըրի հետ, Մերձաւոր Արեւելքի մասին:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ պաղեստինեան չարժումներու ժողովը վերջ դուաւ եւ չափաւոր հոսանքը յաղթեց: Արաֆաթ ՊԱԿի գործադիր Խորհուրդի նախագահ վերընտրուեցաւ:

ԹՈՒՐՔ երկու օդահէնները, 18 տարեկան որոնք 300 հազար տոլար կը պահանջէին Թրքիշ Էղլայնզի Պօյինկ 727ը ճամբէն չեղեցնել տուած ատեն, յանձնուե – ցան Պէյրութի օդակայանը, ազատ արձակելով 167 ճամբորդները: Ըսած են որ մաս կը կազմեն «Պաղեստինեան Պայքար»ի: Այս լուրը ձայնասփիւռէն տըրուած ատեն Շաբաթ, քիւրտ մկրտուած էին օդահէնները:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

— o —

Ինչպէս ծանուցուած էր «Յառաջ»ի մէջ, երկուշաբթի կէսօրէ ետք Օրլիի արեւ – մտեան կայանը ժամանեց Գրիգոր Եպսկ. Կապրոյեան, որ կոչուած է վարելու Ֆըրանսայի Հայ Կաթողիկէ Եկզարքան:

Օդակայանը դիմաւորելին նախկին առաջնորդը՝ Հ. Նիկողոս Ծ. Վ. Քէհեայեան, Փարիզի Արքեպիսկոպոսա – րանի արեւելեան եկեղեցիներու Բաժնի պատասխանատու՝ Գերպ. Տէքան, որ ողջունեց Գրիգոր եպիսկոպոսը նաեւ յա – նուն կարդինալ Մարթիի, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի կողմէ Հայր Վրթանէս Վ. Ուլուհոճեան, Երուսաղէմի Ս. Ղազարի ասպետներու կողմէ՝ Պ. Քուրթան տը Սէվալ: Հայ Կաթողիկէ համայնքը կը ներկայացնէր Փրոֆ. Ն. Արփիարեան, եկած էին նաեւ Հ. Աթանաս Վ. Քէսէճեան, Լեւոնեան վարդապետ, Հ. Ցարուխիւն Վ. Պզտիկեան եւ «Յառաջ»ի տնօրէնուհին:

Գրիգոր եպիսկոպոս առաջնորդուեցաւ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցին, ուր կարճ աղօթքէ մը ետք, մտերիմ ընդունելութեան մը ընթացքին բարի գալուստի մաղթանքներ եղան:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 11–15)

«ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

*«Մոսկովեան լուրեր» չաբաթաթերթը, որ լոյս կը տեսնէ անգլերէն, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներով, փետր. 26ի թիւին մէջ լայն տեղ յատկացուցած է Հայաստանի կեանքի ներկայացման: Այսպէս, Հայաստանի նախագահը՝ Բարկէն Սարկիսով, «Ինքնուրոյն եւ բարգաւաճող Սարկիսով, «Ինքնուրոյն եւ բարգաւաճող մի Հանրապետութիւն» խորագրով իր յօդուածին մէջ անդրադարձած է Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու տնտեսական եւ մչակութային փոխադարձ կապերուն, կեանքի բոլոր մարզերէ ներս Հայաստանի նուաճումներուն եւ զարգացման նոր հեռանկարներուն: Յօդուածի վերջաւորութեան, անդրադառնալով սփիւռքի Հայութեան կեանքին, Բարկէն Սարկիսով գրած է. «34 երկիրներու մէջ կ'ապրին աւելի քան 1.800.000 Հայեր, որոնք Հայաստանի հետ սերտ կապերու մէջ են, կուզան հայրենիք ուսանելու կամ իբրեւ զբօսաշրջիկ: Սփիւռքի Հայութիւնը ունի բազմաթիւ արուեստագէտներ, բանաս – տեղծներ, երաժիշտներ, որոնցմէ չատերըլ կը ձգտին հարստացնել Հայաստանի գեղարուեստական կեանքը: Հարիւր հազարաւոր պանդուխտ Հայեր ներգաղթած են: Այս նոր քաղաքացիներուն համար ստեղծուած են հնարաւորութիւններ, որպէսզի անոնք գործօն մասնակցութիւն բերեն Հայաստանի տնտեսական եւ մչակութային կեանքին»: Շաբաթաթերթին մէջ տպագրուած են նաեւ հարցազրոյց մը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միայի փոխ – նախագահ Սերգէյ Համբարձումեանի հետ՝ «Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ» խորագրին տակ, Հարբի Քարաջանեանի «Երեւանը՝ Հանրապետութեան մայրաքաղաք» եւ Վլադիմիր Ալավերդեանի «Մի կայան, որ փրկում է լիճը» յօդուածները: Վերջին յօդուածին մէջ ներկայացուած են Սեւանայ լիճը, Արփի – Սեւան ջրատարը եւ հայկական հիւլէա – կայանը: Հետաքրքրական է Ա. Թաթու – լովի «Այցելութիւն այգեգործներին ակնարկը, որ կը վերաբերի երեսուն տարի առաջ Լիբանանէն ներգաղթած Ցարութիւն եւ Պօղոս Ղազարեան եղբայրներուն, որոնք այժմ կ'ապրին Վերին Արտաշատ գիւղը: Ցարութիւն Ղազարեան իր աշխատանքին համար պարգեւատրուած է Լենինի եւ աշխատանքի կարմիր դրօշ շքանշաններով: Շաբաթաթերթին մէջ լոյս տեսած են նաեւ յօդուածներ Երեւանի Մատենադարանի, մանկական պատկերասրահի, առողջապահութեան կեդրոնասրահի, առողջապահութեան կեդրոնասրահի, առողջապահութեան կեդրոն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՐԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՍԵՒՐԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կըրակէ, Մարտ 6, ժամը 9ին, Սեւր քաղաքի Պըլմպորիոնի քաղաքապետա – րանի դահլիճին վրայ, տեղի ունեցաւ հին– գերդող ժողովրդական մրցավազքը, մաս– նակցութեամբ չորեանի բոլոր դպրոցնե – րուն, ինչպէս նաեւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի: Այս վերջինը յաջողեցաւ իրեն բաղմաթիւ բաժակները ու մեծաւ – նէր, այս մրցավազքին առիթով: Հայ մարզիկները բուռն պայքար մղեցին որ– պէսզի լաւին առաջին տեղերը գրաւեն: Բոլոր մարզերուն մէջ, հայ մարզիկները սացան մեծաւներ եւ վազքի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին կրցան միշտ բարձր պահել իրենց պատիւը: Հետեւեալ աշակերտները յաջողեցան առաջին տեղե– րը գրաւել.—

600 մեթր, Տեմիրճեան Բաֆֆի, Եսայ– եան Միքայէլ, Թէրզեան Արտա ու Մերարեան Եղիա (67–70ի ծնունդ): 1600 մեթր, Քիւրտօղլեան Ժան–Մարք, որ միակն էր այս մարզին մէջ եւ կրցաւ ինք– զինքը պարտադրել միւս մրցակիցներուն (64–65ի ծնունդ): 1600 մեթր, առաջին խումբին մէջ գտնուեցան Զապուքճեան Օն. Քիւրտօղլեան Փիլ ու Պետրոսեան Ֆիլիփ (62–63ի ծնունդ): 2500 մեթր, առաջին հինգերուն մէջ գտնուեցան ու դժուարու– թեան մատնեցին իրենց օտար մրցակից – ները, որոնք հազիւ կրցան առաջնութիւ– նը չհիլ: Այս մարզիկներն են՝ Պետիկ – եան Յովսէփ, Քիւրտօղլեան Ալէն ու Տէ– միրճեան Վաչէ (60–61ի ծնունդ):

Կը շնորհաւորենք այս աշակերտները, որոնք յաջողեցան իրենց փոքր խմբակով հայ անունն ու իրենց դպրոցը բարձր պահել:

Սամուէլ Մուրատեանի աշակերտները այդ օրը խլեցին բաժակ մը որ իրենց յաղ– թանակին խորհրդանիշը եղաւ եւ մար – զիկները ճաշասրահին մէջ արժանացան տեսուչ վարդապետի գնահատական խօս– քերուն եւ ծափահարութեան աշակերտա – ներու խանդավառ շրջանակէն:

ՎԱՀԷ ՋԱՐԻՈՒՏԵԱՆ

(*) 3, Rue des Saints-Pères.

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— o —

1977 մեր երրորդ տարեդարձն է: Ծա– նօթ ենք ձեր հետաքրքրութեան այն զօր– ծունէութեան հանդէպ զոր Միութիւնս կը տանի Մարի Նուպար Հիմնարկութեան հայ ուսանողներու համար եւ միշտ առա– ւաձեռնօրէն ձեր մասնակցութիւնը բե – րած է այդ ուղղութեամբ:

1976ի համար մեր բարոյական հաշուե– տուութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պար– զէ.—

1975–76 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Կրթաթոշակները 17 ուսանողներու ամ– բողջական վարձքերը, Յունուար – Մարտ եւ Ապրիլ – Յունիս ամիսներուն:

Յատուկ օժանդակութիւն տասը աղէտ– եալ ուսանողներու, Լիբանանի կռիւնե – րէն, Յուլիս – Օգոստոս – Սեպտեմբեր:

1976–1977 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Կրթաթոշակները 13 ուսանողներու ամ– բողջական վարձքերուն Հոկտեմբեր, Նո – եմբեր, Դեկտեմբեր:

Բարեկամութեան օրեր 1976, Նոյեմբեր 6 եւ 7:

Նորոգում եւ մատակարարութիւն Հիմ– նարկութեան հիւրանոցին:

Մեր նիւթական հաշուեկշիռը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

1976 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ԴԵԿՏ· 31

ՄՈՒՏՔ·—	76·771
Անդամավճար	9·800
Նուէրներ	3·130
Կրթաթոշակ (անդամներու կողմէ տրուած)	10·200
Բարեկամութեան օրեր	53·641
ԾԱԽՔ·—	76·187
Կրթաթոշակ (ուսանողներու վճարուած	41·760
Բարեկամութեան օր	20·997
Կահաւոր· մատակարարում	12·680
Զանազան	750

Ակէ զատ, պատեհ կը նկատենք, խա– չաճեւումի առաջքն առնելու համար, յայտնել թէ «Բարեկամութեան Օրեր» կը կազմակերպենք Նոյեմբեր 19ին եւ 20ին:

ՎԱՐԶՈՒԹԻԻՆ

ՀԱՅԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

— o —

Վիէն (Յառաջ).— Փետրուար 18ի հա– մաժողովրդական ապստամբութեան 56րդ տարեդարձը նշուեցաւ Մարտ 6ին, կի – րակի ժամը 16ին՝ Գ· Իփէկեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Բեմին վարագոյրը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակ» երգով, զոր մեկնաբանեց Նոր Սերունդի երկսեռ խումբը:

Օրուան նախագահը՝ ընկ· Սահակ Ար– թինեան, քանի մը խօսքերով բացատրեց Փետր· 18ի խմաստը, նշելով որ «հայրենի հողին վրայ երկրորդ Վարդանանք մը կա– տարուեցաւ, որովհետեւ նորեկ համայնա– վար իշխանութիւնը երբեք չյարգեց իր խոստումները եւ սկսաւ զանազան ճըն – շումներով ժողովուրդը չարչարել, բանտ, աքսոր, սպանութիւններ իրարու յաջոր – դեցին»:

Ընկ· Միսաք Միրզէ հետեւեալ խօսքե– րով սկսաւ իր բանախօսութիւնը· «Հա – յաստան յիսուն տարի չյիշեց ահաւոր եղեռնը, չյիշեց 1918 Մայիս 28ին առաջ տեղի ունեցած հերոսական դէպքերը, յա– ճախ նոյնիսկ նսեմացնելով զանոնք: Սա– կայն, այսօր 40 մեթր բարձրութեամբ յուշակոթողներ կանգնեցուցած են Երե – ւանի մէջ, մէկը՝ Սարդարապատ, միւսը՝ Ծիծեռնակաբերդ անուններով: Ինչ փոյթ որ Փետր· 18ի պարտադրուած եղբայր– սպան դէպքն ալ անուանեն արկածա – խնդրութիւն, այսօր: Մենք վստահ ենք որ պիտի գայ օր մը որ ուրիշ չատ մը դէպքերու հետ Փետր· 18ն ալ պիտի յի – շատակուի հայրենի երկրին մէջ»: Այնու– հետեւ բանախօսը անդրադառնալէ եաք փետրուարեան դէպքերուն, որոնց քնա – կան հետեւանքը զարձաւ համաժողովըր– դական ընդվզումը, խօսքը ուղղելով ե– րիտասարդութեան ըսաւ· «Եթէ կ'ուզէք որ սփիւռքի Հայութիւնը գոյատեւէ, պէտք է ազգային ջիղը առողջ պահել: Կարեւոր կէտ մը կը յանձնեմ ձեր ուշադ– րութեան: Ամառուան արձակուրդներուն, փոխանակ ալ ու ձախ ձեր գրամները մսխելու, Թուրքիա, Ափրիկէ կամ այլ ե ր կ ի ր ն ե ր երթալու, անպայ – ման Հայաստան գացէք եւ ձեր արձա – կուրդը հոն անցուցէք ու երբ վերադառ– նաք՝ ձեզի կը վստահեցնեմ, որ բոլորո– վին վերանորոգուած, թարմացած պիտի ըլլան ձեր զգացումներն ու ապրումները եւ դուք աւելի Հայ պիտի զգաք ձեզ»:

Հանդէսի ընթացքին մէջ ընդ մէջ կա– տարուեցան խմբերգներ՝ Նոր Սերնդա – կաններու կողմէ եւ Օր· Շողիկ Երեմեան արտասանեց Սիամանթոյէ քերթուած մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Հաճոյքն ունինք հաղորդելու յարգոյ հասարակութեան, թէ յառաջիկայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պաշտօնա – կան պատուիրակութիւն մը կը մասնակցի Մ. Ընկ. Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուր– դի Բ· համաժողովին, (երեք տարին ան– գամ մը գումարուող), Մարտ 1–5, 1977, Պրամանայի Փրենք–ամիա պանդոկին մէջ:

Վերոյիշեալ Խորհուրդը ստեղծուած է 1974ին: Անոր կ'անդամակցին շրջանի բո– լոր Ուղղափառ եւ Բողոքական եկեղեցի– ները: Հայց· Եկեղեցին կը մասնակցի ութ հոգիանոց պատուիրակութեամբ մը:

Ն· Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Խորէն Ա· Կա– թողիկոս պատուիրակութեան անդամ նը– շանակած է հետեւեալները.—

Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս, կաթող· ընդհ· փոխանորդ եւ տեսուչ դպրեվանուց:

Տաթեւ Եպսկ· Սարգիսեան, առաջնորդ Հայոց Իերիոյ թեմին:

Զարեհ Վրդ· Աղնաւուրեան, խմբագրա– պետ Հասկ պաշտօնաթերթիս:

Սրամ Վրդ· Քէշիշեան, կաթողիկոսա– րանիս մէջ–եկեղեցական յարաբերու – թեանց վարիչ եւ ներկայիս փիլիսոփա – յութեան տոքթորայի թեկնածու Նիւ Եոր– քի Ֆորտհէմ համալսարանի մէջ:

Անուշաւան Վրդ· Դանիէլեան, մատե – նադարանապետ Ս· Էջմիածնի:

Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, Ազգ· Գատա– րական ժողովիատենապետ եւ երեսփո– խան Լիբանանի:

Պ· Ոսկեբերան Արզումանեան, մատե – նապետ Ազգ· Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ:

Պ· Վաչէ Սիմոնեան, անդամ Ազգ· Ու– սումնական Խորհուրդի:

Սոյն պատուիրակութեան աշխատանք– ներուն խորհրդականի հանդամանքով կ'օ– ժանդակէ Խորհուրդի մէջ–եկեղեցական Օգնութեանց եւ Զարգացման բաժանմուն– քի տնօրէն Օր· Թենի Սիմոնեան:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Անթիլիաս

կուրդը հոն անցուցէք ու երբ վերադառ– նաք՝ ձեզի կը վստահեցնեմ, որ բոլորո– վին վերանորոգուած, թարմացած պիտի ըլլան ձեր զգացումներն ու ապրումները եւ դուք աւելի Հայ պիտի զգաք ձեզ»:

Հանդէսի ընթացքին մէջ ընդ մէջ կա– տարուեցան խմբերգներ՝ Նոր Սերնդա – կաններու կողմէ եւ Օր· Շողիկ Երեմեան արտասանեց Սիամանթոյէ քերթուած մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ֆանտասյէն, Վիէննայէն, Պոլսէն եւ կա– րեւոր թիւով Հայաստանէն: Հայրենի եւ սփիւռքի հայ արուեստագէտներու ձուլումով հրամցուած հայկական ար – ուեստի փառատօն մը, որ արուեստասէր հանրութեան կ'ընձայէ տեսնելու, լսելու, ընտրելու, մտածելու եւ ապրելու առիթ մը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ· ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ՄԱՔԱՐ ԹԷ ՊՈՌՆԻԿ

Եթէ էմփերիա իր փիզիքական խառ– նուածքին երեսէն սրտին եւ միտքին մէջ իրարու յաջորդող կիրքերուն չյանձնէր ինքզինքը, իր հոյակապ զեղեցկութեամբ, իր ցայտուն լմացականութեամբ եւ չնոր– հալի սրամտութեամբ իր դարուն մէջ խիստ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէր: Սրտին եւ մտքին կիրքերուն անձնատուր ըլլալուն համար՝ ինքզինքէն եւ իր կա – ցութենէն աւելի ցածերը իջաւ ան:

Համեստ, չնորհալի եւ ամօթխած աղ– ջկան մը մայրը ըլլալուն համար, ան կրնար ինքզինքը աւելի բարձր բռնել, բայց չկրցաւ, որովհետեւ մէկէն ի մէկ չդիմացաւ երդ սիրոյ մը նախանձը ամէն բան քանդեց իր ուղեղին մէջ, քան– դեց ու աւերակ ըրաւ:

Քիչ մը առաջ ըսինք արդէն թէ էմփե– րիա երեք օրուան մէջ կազմակերպած էր այս խնջոյքը: Ցայտագիրը ինքը պատ – րաստած եւ հրամայած էր իր գործակա– տարին կէտը կէտին գործադրութեան դը– նել զայն:

Ժան Տավիլա կոմսին նուիրած ապա– րանքին մէջ սպասաւորներու մնայուն բանակ մը կար: Վեց պատուոյ տիկին – ներ ունէր, տասներկու սենեկապանուհի, չորս հետեւորդուհի, երկու ընթերցուհի եւ երեք մարձուհի: Պաշտօնական զգեստ– ներ հագած տասներկու սենեկապաններ ունէր որոնք ընդունելութիւնը կը ղեկա – վարէին, իսկ ինքը երեք անձնական քար– տուղար ունէր որոնք նամակներու եւ թղթակցութեանց պատասխանները կու – տային: Ասոնցմէ զատ ունէր նաեւ երգ– չուհիներ, երգիչներ, կիթառ ածող կի – ներ եւ տաղեր ու քերթուածներ յօրինող բանաստեղծներ: Ասոնցմէ զատ, պէտք է հաշուի առնել նաեւ խոհարարներն ու խոհարարուհիները, հոտեղէն պատրաս – տող կիները, անձնական տափանաւերուն նաւավարներն ու նաւաստիները:

Եւ այս բազմանդամ ընտանիքը կը կա– ռավարուէր մատակարարի մը կողմէ: Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ այդ մարդը էմ– փերիայի մահէն յետոյ մէկ միլիոն դու– րուշի հարստութեան մը տիրացած էր:

Տօնախմբութեան օրը էմփերիա իր մա– տակարարին հետ պալատին ներսն ու դուրսը աչքէ անցուց, քանի մը բան փո– խել տուաւ, մէկ երկու արձան տեղէն հանելով ուրիշ տեղ դնել տուաւ: Քանի մը տեղ մէկ–երկու ծաղկեփունջ աւել– ցուց, զովացուցիչներու, ըմպելիներու, անուշեղէններու եւ դինիներու ցուցակը բարեփոխեց, քանի մը դորդ աւելցնել տը– ւաւ, եւ վերջապէս գոհ մնացած, իր յար– կաբաժինը քաշուեցաւ:

Ջրային վիճակ մը ունէր, պէտք չեղած տեղը կը խնդար, յետոյ մէկէն ի մէկ ա– ռանց որեւէ պատճառի կը դեղնէր եւ քի– թը բերանը կը կախէր:

Ժամը հինգին մօտ Պիանքայի յարկա – բաժինը մտաւ: Ինչպէս որ ասկէ առաջ ալ տեսանք, Պիանքան իր յարկաբաժնին մէջ փակուած կեանք մը կ'անցընէր:

Ասոր վրայ աւելցուած էր նաեւ խիստ հսկողութիւն մը:

Էմփերիա քիչ անգամներ պատրաս – տող կիները, անձնական տափանաւերուն նաւավարներն ու նաւաստիները:

Եւ այս բազմանդամ ընտանիքը կը կա– ռավարուէր մատակարարի մը կողմէ: Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ այդ մարդը էմ– փերիայի մահէն յետոյ մէկ միլիոն դու– րուշի հարստութեան մը տիրացած էր:

Տօնախմբութեան օրը էմփերիա իր մա– տակարարին հետ պալատին ներսն ու դուրսը աչքէ անցուց, քանի մը բան փո– խել տուաւ, մէկ երկու արձան տեղէն հանելով ուրիշ տեղ դնել տուաւ: Քանի մը տեղ մէկ–երկու ծաղկեփունջ աւել– ցուց, զովացուցիչներու, ըմպելիներու, անուշեղէններու եւ դինիներու ցուցակը բարեփոխեց, քանի մը դորդ աւելցնել տը– ւաւ, եւ վերջապէս գոհ մնացած, իր յար– կաբաժինը քաշուեցաւ:

Ջրային վիճակ մը ունէր, պէտք չեղած տեղը կը խնդար, յետոյ մէկէն ի մէկ ա– ռանց որեւէ պատճառի կը դեղնէր եւ քի– թը բերանը կը կախէր:

Ժամը հինգին մօտ Պիանքայի յարկա – բաժինը մտաւ: Ինչպէս որ ասկէ առաջ ալ տեսանք, Պիանքան իր յարկաբաժնին մէջ փակուած կեանք մը կ'անցընէր:

Ասոր վրայ աւելցուած էր նաեւ խիստ հսկողութիւն մը:

Էմփերիա քիչ անգամներ պատոյաններ կ'ընէր աղջկանը հետ եւ ամէն անգամուն ալ հետը պինուած սպասաւորներ կ'ունե– նար:

Ան սկիզբները յաճախ պիշերները դուրս կ'ելլէր, բայց աղջկանը առեւանգուե – լէն եւ Սանարիկոյի կողմէ իրեն վերա– դարձուելէն յետոյ այլեւս պիշերը դուրս չելաւ:

Ասկէ կը հետեւցուէր թէ Պիանքա մօրը տան մէջ տխուր կեանք մը կը վարէր:

Անջրպետ մը առեներ մը ի վեր ման– կամարդ աղջիկը իր մօրմէն զատած էր: Առաջ մայրը ու աղջիկ դէմ դիմաց նստած երկար ատեն իրարու հետ կը խօսակ – ցէին, եւ այն ատենները Պիանքա միայն մէկ մտահոգութիւն ունէր, մօրը խորհր– դաւոր կենցաղավարութիւնը, զոր չէր կրցած լուսաբանել: Բայց հիմա այլեւս սրտաբաց որեւէ արտայայտութիւն, որ– եւէ խանդաղատական զուրգուրանք չէր մնացած երկու կիներուն մէջեւ: Պիանքա օրէ օր այն համոզումը գոյացուցած էր թէ մայրը իրմէ աւելի կը հեռանար:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար·)

ՏԷՐ եւ Տիկին Ցարուքիւն Տամլամեան եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին՝

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՑՇ ՏԻԼՍԻԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 13ին, Իտալիա։

Յուղարկաւորութեան ախուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 16ին, Միլանի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Թիատաթէի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

ՅԱՒԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները ՏԷՐ եւ Տիկին Ցարուքիւն Տամլամեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ցարուքիւն Աբգարեան, ՏԷՐ և Տիկ. Ժաք Քասապալեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Ժորժ Եաուլեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Լեւոն Մաթէոսեան (Ամերիկա), նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Զագըր Յակոբեան)

մահը, որ պատահած է Փետր. 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

Այս առթիւ ընտանիքը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, նուէրներով, գրաւոր եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին։

Քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Մարտ 27, Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 15·30ին, վարժարանի սրահին մէջ, 26 Ռիւ Թուրան, Սեւր։

× *Նախ քան ժողովի գումարումը՝ վարժարանին տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները մտերմական ճաշի մը, ժամը 13ին։ Կը խնդրուի մասնակցիլ փափաքողներէն նախապէս իմացնել, հեռաձայնելով 027-68-28։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 15ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆոժիէ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարժութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ եւ ճշդապահ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Պայրամեանի կսկծալի մահուան առթիւ ՏԷՐ և Տիկ. Ղազարոս Մարկոսեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վարպագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (առանձալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. ողբացեալին սիրելի «Յառաջ»ին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Գէորգ Պոզոյեանի, ինչպէս նաեւ Պր. Տիգրան Շահպազեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Վարդեր Պոզոյեանի մահուան առթիւ։

ԽՆՋՈՑՔ ԵՒ ՁԱՅՆ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։

Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS
Dimanche 3 Avril à 13 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles
Participation aux frais 75 F.
Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՇԱՎԻՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մարտ 25, երեկոյեան ժամը 6·30ին կը կատարուի հսկումի բացառիկ ժամերգութիւն։ Արարողութեանց ներկայ կ'ըլլայ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս-նակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր եկեղեցականներուն։

Կը հրաւիրուի Շաւիլի եւ շրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՑԻՆ

Լուսարձակումը կը կատարէ Պ. Յովհ. Ճէրէճեան, Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 20·30ին, Հ. Բ. Ը. Մ. Ի. Հիւսիսեան սրահը, 6 Ռիւ Ֆավանթին։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12-14, Rue St-Bazile—13001 MARSEILLE

RECITAL DE CHANT

Josée Vemian

de l'Opéra

Au piano : ANDRE RAYNAUD
avec la participation de
G. BOZOUKLIAN et TERZIAN
Verdi — Puccini — Duparc — Wagner
Mélodies Arméniennes
Vendredi 25 Mars à 21 h.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարաթիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրիահայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու։ Քաղաքապետարանի չքեղ սրահներու մէջ, 25 Ավընիւ Վիէթոր Քրեսոն, Իսի։

Տոմսերը ստանալ՝—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 25, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նոր կեդրոնատեղիին մէջ՝ 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, արուեստագէտ – լուսանկարիչ Յովհ. Ճէրէճեան (Պէյրութէն) կը ցուցադրէ 600 սլայտ-պոզիթիւները, որոնք կը վերաբերին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն – Անիի աւերակները, Վան, Ախթամար, Սասուն Աչխարհ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգրանակերտ, Այնթափ, Ուրֆա, Խարբերդ, Կարին, Պայազիտ իրենց եկեղեցիներով, պատմական յուշարձաններով եւայլն։ Կը ցուցադրուին նաեւ Ապրիլեան եղեռնի հաւաքական ջարդերու վայրերը՝ Տէր Զօր, Մասքէնէ, Շէյտաիէի փոսերը, Եփրատ գետ, Սասուլ Այն, Խապուր։ Կը ցուցադրուին նաեւ սփիւռքի հայ կեանքը եւ Հայաստանի ներկան իր քաղաքներով, մշակութային կեդրոններով իր յուշարձաններով։ Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը կուգան համեմատելու պատկերները եւ հայերէն լեզուով անհրաժեշտ բացատրութիւններով։ Ցուցադրուելիք պատկերները, բացարձակապէս նոր են։

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը անխտիր ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ ցուցադրութեան։

MAISON de la CULTURE ARMÉNIENNE de MARSEILLE
12-14 rue St. Bazile

Հայկ. պարերու ներկայացում

ԷՏՈՒԱՐ ՊՈԼԻԿԵԱՆ
խումբին կողմէ
Մենապար՝ ԷՎԱ. ԱՐԶՈՒԵԱՆ

Կիրակի Մարտ 27, ժամը 15ին եւ 20·45ին

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30
Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻԻ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր
ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ
Ղեկ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ. Ուսանողներուն 20 ՖՐ.

Տոմսերուն համար դիմել՝—
ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément — Tél. 375-28-37

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԵՔԵԱՆ
ՁԵՁԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄ
ՅՈՒՆԻՍ 10Է Ն 23 — ՅՈՒԼԻՍ 1Է Ն 14

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm × 80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.
Quantité limitée
Ce foulard est en vente le Lundi et le Mardi de 12 h. à 18 h. 30
AU MAGASIN GROSS
10 rue de Penthièvre,
PARIS (8e)
métro Miromesnil
et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԱՐՏ
24
JEUDI
24 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.819

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.819

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

(Բ. (*)

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայ – նին՝ օսմանեան կայսրութեան քայքայու – մով՝ Քիւրտերը չյաջողեցան Արաբնե – րուն պէս հռչատարութեան ենթարկուիլ կամ անկախութեան տիրանալ: Իրենց համրանքին մեծագոյն մասը մնաց Թրքա – կան տիրապետութեան տակ: Մնացեալ – ները ենթարկուեցան Իրաքի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի իշխանութեան:

1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով « փոքրամասնութիւն » չեն նկատուիր Քիւրտերը, որոնք իրրեւ իսլամ մաս կը կազմեն Թուրք ազգին, «լեռնական Թուր – քեր» մակդիրով:

Թուրքիոյ մէջ Քիւրտերու թիւը կը տա – տուերի երեքէն ութ միլիոնի միջեւ: Այս – քան մեծ տարբերութիւն անըմբռնելի է: 1965ի Թրքական մարդահամարով քրտե – րէնը իրրեւ «մայրենի լեզու» գործածող ներու թիւն է 2·180·000 հոգի: «Քիւր – տերը» պրակին հեղինակները հինգ մի – լիոնէն աւելի կը հաշուեն Թուրքիոյ Քիւր – տերուն թիւը:

1925ին Շէյխ Սայիտ ապստամբեցաւ Ամիտիւրքի կառավարութեան դէմ, որ 250·000 Քիւրտ ջարդեց եւ պատերազմա – կան տուեալը կախաղանի դատապարտեց 45 քիւրտ երեւելիներ: 1930ին Արարատի եւ 1937ին Տէրսիմի լերդաններուն մէջ քրտական ապստամբութիւնները արեան մէջ խեղդուեցան հանրապետական Թուր – քերուն կողմէ: Քիւրտ հայրենասէրները տարագրուեցան, զինուորական պահա – կանոցներ կառուցուեցան քրտաբնակ շըր – ջաններու մէջ, խճուղիներ եւ երկաթու – ղիներ չինուեցան՝ արագօրէն ճզմելու հա – մար ապստամբութեան ամէն փորձ: 1960– ին երիտասարդ Թուրք զինուորական – ներու յեղափոխութենէն վերջ տարագըր – ուեցան 55 քիւրտ ցեղապետներ եւ հա – զարաւոր Քիւրտեր, որոնք կը հակառա – կէին նոր վարիչներու հակիսլամական քաղաքականութեան:

1967ին Թուրքիոյ մէջ գաղտնի հիմ – նուեցաւ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցու – թիւնը, որուն կ'անդամակցէին մեծ թի – ւով ընկերվարականներ եւ որ դաշնակ – ցեցու օրինաւորապէս ճանչցուած Թուրք բանուորական Կուսակցութեան հետ, հա – մակիր քրտական դատին: 1970ին Թուր – քերը կազմակերպեցին քաղաքապահ զօ – րագունդեր, որոնք քրտական բազմաթիւ գիւղեր քարուքանդ ըրին: Այդ օրերուն Քիւրտերը յաջողութիւններ ձեռք բերած ըլլալով Իրաքի մէջ, Թուրքերը կը վախ – նային, որ Թուրքիոյ Քիւրտերն ալ դլուխ կը վերցնեն: 1971ին բանակին միջամտու – թեամբ Տէմիրէլի կառավարութիւնը տա – պալեցաւ: Նոր դահլիճը պաշարման վի – ճակ յայտարարեց 11 նահանգներու, ո – րոնց չորքին Սղերդի եւ Տիարպէքիրի մէջ: Ապրիլէն Դեկտեմբեր հազարաւոր Քիւրտեր ձերբակալուեցան:

Զինուորական վարչութեան օրով 1971– էն 1973 բանտերու մէջ Քիւրտեր եւ կա – ռավարութեան ընդդիմադիր տարբեր չարչարանքներու ենթարկուեցան, վկա – յութեամբ «Լմնցմէթ Ինթերնէյշընըլ»ի: 1971 Մայիսին վարչապետ Նիհատ Էրիմ հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ «Թուրքիոյ մէջ միայն մէկ ազգ կայ, — Թուրքը»: Քրտերէն լեզու չկայ, ըսաւ, անիկա պարսկերէնի, Թուրքերէնի եւ ա – րաբերէնի խառնուրդ մըն է, միայն 3·000 բառերով: Թուրքիոյ քըր – տական նահանգներուն մէջ գրել–կարդալ չգիտցողներու տոկոսն է 77 առ հարիւր,

ՔԱՄԱԼ ՃՈՄՊԼԱԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ

— o —

Լիբանանի Նախարարաց Խորհուրդը ո – րոշած է արդարութեան Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ տանիլ Քամալ Ճոմպլա – թի սպանութեան հարցը: Այս Ատեանը արտակարգ բնոյթ ունի եւ Պետութեան ապահովութեան դէմ գործուած վճիռնե – րը կը դատէ եւ կը վճռէ առանց վերա – քննութեան: Լրատուութեան իրաքեան գործակալութեան համաձայն, լիբանան – եան իշխանութիւնները հարկ եղած տե – ղեկութիւններն ունին ըստ որոնց սպա – նութիւնը գործուած է սուրիացի չորս զինուորականներու կողմէ, որոնք անմի – ջապէս ետ տարուած են, ոճիրը գործուե – լէն անմիջապէս ետք: Միշտ, ըստ իրաք – եան գործակալութեան, գործողութիւնը կատարուած է Ռիֆաաթ էլ Ասատի անձ – նական հսկողութեան տակ (Սուրիոյ նա – խագահին եղբայրն է) որ նաեւ հրամա – նատարն է պաասական վարչակարգին հարուածային զօրքերուն:

Պէյրութ ընդհանրապէս հանդարտ է: Քամիլ Շամուն լիբանանեան ճակատի նա – խագահ նշանակուած է: Գոհ է ձեռք առ – նուած միջոցներէն եւ կը «պահանջէ բո –

— այրեր՝ 64 առ հարիւր, կիներ՝ 91 առ հարիւր: Շատ յետամնաց է քրտական չրջանը: Ճարտարարուեստ չկայ: Դըպ – րոցները քիչ են եւ խեղճ: Բնակիչները նոյնիսկ Թուրքերէն չեն գիտեր, քրտե – րէն կը խօսին:

Իրանի Քիւրտերը Մ. Միութեան աջ – ակցութեան ենթարկուեցան երկրորդ աշ – խարհամարտին: Բոլշեւիկները քաջալե – րեցին Ատրպատականի բնակիչներն ու Ուրմիոյ չրջանի Քիւրտերը: Ստեղծեցին իրանեան Ատրպատականի եւ Մահապա – տի քրտական Հանրապետութիւնները 1945ին: Տարի մը վերջ 1946 Դեկտ. 13ին Իրանի բանակները գրաւեցին Ատրպատա – կանի մայրաքաղաք Թաւրիզը եւ հաչուե – յարդարի ենթարկեցին Մահապատի քըր – տական Հանրապետութիւնը: Բոլշեւիկնե – րը ո՛չ մէկ փորձ ըրին պաշտպանելու ի – րենց գործակալները: 1947 Մարտ 31ին Պարսիկները կախաղանով պատժեցին քիւրտ Հանրապետութեան վարիչները, բացի Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիէ, որ փախչելով խորհրդային հող ապաստանե – ցաւ:

Մեծ թիւով Քիւրտեր կ'ապրին Իրանի մէջ, ուր «Քուրտիստան» անունով նա – հանգ մըն ալ կայ: Սակայն բոլորն ալ Իրանի հաւատարիմ քաղաքացիներ են:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(*) ԽՄԲ. (ՑԱՒԱՋ) — Այս շաբթին Ա.ը լոյս տեսաւ Մարտ 17ին, այժմէական նիւթերու խճողման պատճառով, ստիպուեցանք յետաձգել շարունակութիւնը:

ՏՈՄՄԵՐ

ԲԱՒ ԿԸ ՓՆՏՈՒՆՔ...

Բ.

Էքոլոժիին հայերէնը կը փնտռենք ոմ – բեմն: Ստուգաբանութեամբ՝ յունարէն ծագումով այս բառը կազմուած է եղեր ուրիշ երկու բառերու խառնուրդէն: Օյքոս (տուն) *եւ լոկոս* (գիտութիւն): Օգտուելով հայերէն լեզուին բարբառային ճկունութենէն, փորձութիւնը մեծ է՝ « տնագիտութիւն » մը շինելու եւ վերջ տալու, բայց մեծ գործ մը տեսած չենք ըլլար այդպէս: Ու դեռ կայ լեզուաբան – ներուն սահմանումը.— «*Էքոլոժի՝ կեն – սաբանութեան այն մասը որ կ'ուսումնա – սիրէ ապրող էակներուն յարաբերութիւն – ները իրենց բնական միջավայրին հետ*»:

Եթէ դուք բան մը հասկցաք, ես ալ հասկցայ: Բայց դեռ էքոլոժիին հայերէնը չունինք:

Եկէք սակայն դիմենք ամէնէն պարզ միջոցին, որ, ինչպէս բոլոր պարզ բաներ – րը, ամէնէն տրամաբանական կերպն է: Նորածին մը ունինք՝ էքոլոժի կոչուող բախտաւոր ամոլի մը յարկին տակ եւ կանչուած ենք հայերէն անունով մը մկըրտ – ելու այդ նորածինը: Տարրական ողջ – մտութիւնը ի՞նչ կը թելադրէ: Կը թե – լադրէ՝ որ անուն փնտռելէ առաջ, նախ ստուգենք թէ մեր սանուկը... մա՞նչ է թէ աղջիկ:

Բայց եթէ նոյնիսկ անյայտ է դեռ մա – նուկին սեռը, բացայայտ են սակայն ծը – ռողիին սէրը եւ նախասիրութիւնները: Կը սիրեն բնութիւնը, բնականը, բնա – տուրը, բնածինը, բնաշխարհը: Կ'ատեն՝ արուեստականը, արդիականը, ճարտա – րարուեստականը, քաղաքակրթականը: Այսպէս, դէմ են բեռնատար մեքենանե – րու պատճառած ծուխին եւ աղմուկին (բայց կը պահանջեն որ թարմ կանաչեղ – ղենն ու պտուղը օրը օրին հասնին գիւ – ղերէն): Դէմ են ինքնաշարժներու խճո – ղումին (բայց ամէն մէկը ունի իր մեքե – նան, ու մեռցնես՝ չի փոխեր... պիսիք – լէքով մը): Դէմ են հորիզոն խափանող բազմայարկ շէնքերուն եւ ջերմութեան արտադրիչ հիւլէական կեդրոններուն (բայց ամէն մէկը կ'ուզէ իր սեփական յարկաբաժինը կեդրոնական ջեռուցումով, առատ եղեկտրական լոյսով, տաք ու պաղ ջուրով):

Մոռնանք պահ մը իրենց չուզածները եւ կանգ առնենք միայն իրենց ուզածին վրայ: Էքոլոժիսթը, մէկ խօսքով, կար – ծը ունի նահապետական կեանքին: Ի՞նչ պատուաբեր եւ ազնիւ ձգտում արդարեւ: Ու գիտենք որ մարդկութեան ընկերային կեանքին ամէնէն ազնուական ասպարէզը՝ ի սկզբանէ հովուութիւնն էր: Բոլոր մար – գարէները, սուրբերը եւ սրբուհիները եղած են հովիւներու, կամ, շատ – շատ, ձկնորսներու շարքերէն: Վերադա՛րձ ու – րեմն դէպի հովուական աշխարհ:

Այսքան յստակցնելէետք խնդիրը, պարզ կը դառնայ այլեւս թէ յունա – լա – տինա – փրանսական էքոլոժիսթ բառին հայերէնն ալ — Հրաչեայ Աճառեանը վը – կայ — կրնայ ըլլալ միայն ու միայն — *հովուերդակ*, ինչ որ բանաստեղծական բոյր մըն ալ ունի, եւ սիրոյ կարելիու – թիւններ ցոյց կուտայ, հովուերգութեանց հեռանկարներով...:

Հովիւը սարում տխրեց,
Սիրոյ երգը նուագեց...

Աղուտր չէ՞:

Ուրեմն, վճռուած է: Էքոլոժիսթ՝ մեսրոպեան բարբառով թարգմանի հովուերգակ: Եթէ կրնայ, թող Շաւարշն ալ վե – րէն առարկէ:

Այստեղ ալ կրնայինք վերջացնել, եթէ սա վերջին անիծեալ ընտրութիւնները չըլլային, ուր էքոլոժիսթները զանգուա – ծային թափով ասպարէզ իջան, վախցու – ցին, հաշիւներ խանգարեցին ու հաշիւներ շտկեցին, մինչեւ որ հասկցանք, թէ հով ըլլալնուն՝ հովի պէս եկան եւ հովի պէս անցան:

Հետեւաբար, ցաւ ի սիրտ, ստիպուած ենք հրաժարիլ մեր գիտէն, լէվ հով – ուերգակը եւ ընդունիլ թէ երէխայս կոռ չի — հո՛վե՛րգակ...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՑԻ (Պրազավիլ) արքեպիսկոպո – սը առեւանգուած եւ սպաննուած է երեք – շաբթի դիշեր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐՈՒՆ նոր զրկանք մըն ալ կը թելադրուի: Արդարեւ առտուընէ մինչեւ իրիկուն կրկնելէ ետք «*ալքոլ մի խմէք, սիկարէթ մի ծխէք*», հիմա ալ կարգը եկած է սուրճին, որու դինը այն – քան բարձրացած է որ Ֆրանսայի ներա – ծութեանց մէջ շատ մեծ տեղ կը գրաւէ եւ ութ միլիառ կ'արժէ:

ՀՌՈՄԻ «ուսանողական» (մէջը շատ ու – սանող չկայ հաւանաբար) ցոյցերը բուռն բնոյթ առած են եւ երկու երիտասարդ սպաննուած է:

ՔԱՐԹԸՐ շատ տրամադիր չէ ազդուե – լու Բրեժնեւի ազդարարութենէն եւ ըսած է. «*Մարդիկ կան, որ կը մտահոգուին ա – մէն անգամ որ Պ. Բրեժնեւ փռնգտայ*»: Միացեալ Նահանգները որոշած են չա – րունակել իրենց պայքարը ի պաշտպա – նութիւն մարդկային իրաւունքներու:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Հողամասի Հսկողութեան Տնօրէնութեան (Տէ. Էս. Թէ.) քննու – թեան իրրեւ արդիւնք հինգ հոգի (չորս Ֆրանսացի, մէկ իտալացի) ձերբակալ – ուեցան, որոնք լրտեսութիւն կ'ընէին ի նպաստ Խորհ. Միութեան: Ըստ Զինադա – ներուն Խորհ. Միութիւնը 20 հազար լըր – տես ունի Ֆրանսա...:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ երկրաշարժը բանտար – Արբասի չրջանը 150 մեռեալ պատճառած է գլխաւորաբար կէյշան քաղաքը:

միջոցին, որ, ինչպէս բոլոր պարզ բաներ – րը, ամէնէն տրամաբանական կերպն է: Նորածին մը ունինք՝ էքոլոժի կոչուող բախտաւոր ամոլի մը յարկին տակ եւ կանչուած ենք հայերէն անունով մը մկըրտ – ելու այդ նորածինը: Տարրական ողջ – մտութիւնը ի՞նչ կը թելադրէ: Կը թե – լադրէ՝ որ անուն փնտռելէ առաջ, նախ ստուգենք թէ մեր սանուկը... մա՞նչ է թէ աղջիկ:

Բայց եթէ նոյնիսկ անյայտ է դեռ մա – նուկին սեռը, բացայայտ են սակայն ծը – ռողիին սէրը եւ նախասիրութիւնները: Կը սիրեն բնութիւնը, բնականը, բնա – տուրը, բնածինը, բնաշխարհը: Կ'ատեն՝ արուեստականը, արդիականը, ճարտա – րարուեստականը, քաղաքակրթականը: Այսպէս, դէմ են բեռնատար մեքենանե – րու պատճառած ծուխին եւ աղմուկին (բայց կը պահանջեն որ թարմ կանաչեղ – ղենն ու պտուղը օրը օրին հասնին գիւ – ղերէն): Դէմ են հորիզոն խափանող բազմայարկ շէնքերուն եւ ջերմութեան արտադրիչ հիւլէական կեդրոններուն (բայց ամէն մէկը կ'ուզէ իր սեփական յարկաբաժինը կեդրոնական ջեռուցումով, առատ եղեկտրական լոյսով, տաք ու պաղ ջուրով):

Մոռնանք պահ մը իրենց չուզածները եւ կանգ առնենք միայն իրենց ուզածին վրայ: Էքոլոժիսթը, մէկ խօսքով, կար – ծը ունի նահապետական կեանքին: Ի՞նչ պատուաբեր եւ ազնիւ ձգտում արդարեւ: Ու գիտենք որ մարդկութեան ընկերային կեանքին ամէնէն ազնուական ասպարէզը՝ ի սկզբանէ հովուութիւնն էր: Բոլոր մար – գարէները, սուրբերը եւ սրբուհիները եղած են հովիւներու, կամ, շատ – շատ, ձկնորսներու շարքերէն: Վերադա՛րձ ու – րեմն դէպի հովուական աշխարհ:

Այսքան յստակցնելէ ետք խնդիրը, պարզ կը դառնայ այլեւս թէ յունա – լա – տինա – փրանսական էքոլոժիսթ բառին հայերէնն ալ — Հրաչեայ Աճառեանը վը – կայ — կրնայ ըլլալ միայն ու միայն — *հովուերդակ*, ինչ որ բանաստեղծական բոյր մըն ալ ունի, եւ սիրոյ կարելիու – թիւններ ցոյց կուտայ, հովուերգութեանց հեռանկարներով...:

Հովիւը սարում տխրեց,
Սիրոյ երգը նուագեց...

Աղուտր չէ՞:

Ուրեմն, վճռուած է: Էքոլոժիսթ՝ մեսրոպեան բարբառով թարգմանի հովուերգակ: Եթէ կրնայ, թող Շաւարշն ալ վե – րէն առարկէ:

Այստեղ ալ կրնայինք վերջացնել, եթէ սա վերջին անիծեալ ընտրութիւնները չըլլային, ուր էքոլոժիսթները զանգուա – ծային թափով ասպարէզ իջան, վախցու – ցին, հաշիւներ խանգարեցին ու հաշիւներ շտկեցին, մինչեւ որ հասկցանք, թէ հով ըլլալնուն՝ հովի պէս եկան եւ հովի պէս անցան:

Հետեւաբար, ցաւ ի սիրտ, ստիպուած ենք հրաժարիլ մեր գիտէն, լէվ հով – ուերգակը եւ ընդունիլ թէ երէխայս կոռ չի — հո՛վե՛րգակ...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Քաթրայի փառատօնին առթիւ փարիզ ժամանած են Առնօ Բաբաջանեան, Ազատ Յուզոյեան, Ալէքսանդր Ցարուխիւնեան, Խտուար Միրզոյեան:

-ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ-

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՋԱՀՐԱՏ — ՋԱՐԵՀ ԵԱԼՏԸՋՃԵԱՆ (1924)

Բ.

Ջահրատ հազիւ քսան տարու է (1943), երբ պոլսահայ գրական ածուխ մէջ իր նախերգանքը կ'ընէ ինքնատպութեան ցայտուն գրոշմով մը, խորքի ու թեքնիքի արիւնաբեր չնչերակով մը, եւ սփիւռքեան բանաստեղծութեան մէջ անկիւնա-գարձ կը ստեղծէ: — Ինչ որ կ'երազէին ըլլալ Կարպիս Ճանճիկեան եւ Հայկազն Գալուստեան, իրմէ քիչ առաջ, եղաւ Ջահրատ:

Ուրիշներ կը հարցնէին այդ օրերուն թէ այս անունը ի՞նչ կը բերէ, ի՞նչ կը-նայ բերել իրեն հետ, երբ կարատ տողերով, հեռագրատիպ կարճաշունչ պատ-կերներով, զանգուածովը յանդգնին, չափական եւ կէտադրական կանոններու, եւ կեանքն ու մարդիկ սեւեռելու անսովոր կերպով՝ կռնակ կուտար գրական ընկալ-եալ աւանդութիւններու...:

Անկասկած՝ այս հարցումին մէջ կար, ամէն բանէ առաջ, մեզմէ չատերու զգա-ցական եւ ուղեղային սովորասիրութիւ-նը, նորութեան որեւէ երեւոյթէ անհան-գստանալու դիւրազգածութիւնը: Աւան-դապաշտութիւնը, մեր մէջ, թանձր պահ-պանողականութեան յանգած է, ինչ որ ընկալումի անատակ կը դարձնէ մեզ՝ երբ նոյնիսկ վերանորոգ չարժումի մը ոտ-նաձայնն է որ կը լսուի: Ջահրատեան քերթողական ճարտարապետութիւնը որոշ խրտչումով կ'ընդունուէր նոյնիսկ անոնց կողմէ, որոնք հաւատացած էին թէ ամէ-նէն խտացած «հնչեակ»ն անգամ չի տա-կար նոր օրերու կշմայլին, մթնոլորտա-յին այն պայմաններուն՝ որոնց մէջ իր կար նոր օրերու կշմայլին, մթնոլորտա-յին այն պայմաններուն՝ որոնց մէջ իր հոլովոյթը կ'ապրէր հայ քերթողութիւնը:

Այսօ՛ր ալ, տակաւին, ոմանք կը վարա-նին համաձայնելու թէ սկզբնական օրե-րու կիկոյի իր տիպարով — մեծ քաղաքի մը վայրին, աղմուկին, քաղքենի չքե-ղանքին ու տեսանելի հարստութիւննե-րուն հակադրուած անչուք, աննշմարելի, թափառիկ, մենաւորիկ ու խեղճուկ մար-դու այդ բեկորով — երիտասարդ քեր-թողը մարդկայնութեան դասին, աւելի լաւ աշխարհի մը կերտումին, անտես-ուած ու մոռցուած արժանիքներու, հո-գեկան եւ իմացական արժէքներու, ան-կեղծութեան ու պարզութեան, մարդոց մէջ մա՛րդը որոնելու ճիգին ձայնը կ'ուզէ ըլլալ, հետզհետէ հասունցնելու, ծաւա-լելու եւ եղբայրութեան ինքնաբեր մղու-մով մը պատմելու համար մեր ժամանակ-ներու մարդկային ողբերգութիւնը, — « դարուն ցաւը »:

Փաստօրէն՝ իր առջինեկ բանաստեղ-ծութիւններով իսկ, որոնք տարիներ վերջ մեծ մասով պիտի մէկտեղուէին « Մեծ Խաղաբը » հատորին մէջ (1960), Ջահրատ 1940ական տարիներու արտասահմանեան հայ քերթողութեան րերած է արդէն աշ-խարհահայեացք մը՝ որ « նոր »ութեան չարժումի որքան տակուն ու տիրական, նո՛յնքան ու աւելի պայմանական եւ կա-կան խարխուն է: — 1940ական թուա-կաններու մարդը կ'ապրի մղձաւանջով մը՝ որ հետեւանք է կեանքի բիրտ հա-կադրութիւններուն: 1918ի զինադադարէն ետք, մինչեւ 1939, քանի աւելի տարի-ներ խաղաղութիւն, իրաւունք, արդա-րութիւն, մարդկային եւ քաղաքակրթա-կան արժէքներ ծամծմելէ վերջ, աչխարհ մտնուած է նոր յուսաբեկութեան մը՝ որ մտածել կուտայ ոտնակոխուած ար-ժէքներու, ծաղրուած իդէալներու, ար-համարհուած տեսիլքներու, այլանդակ-ուած դաղափարներու մասին: Երկրորդ Աչխարհամարտը (1939 – 1945) չատ աւելի բացորոշ վաւերագրութիւնն է փայփայ-ուած երազներու եւ իղձերու փլուզու-մին: Ջինական հզօրանք, դիւանագիտա-կան կեղծիք, քաղաքական նենգութիւն, տնտեսական ծաւալում (իրենց բոլոր անդրադարձներով)՝ մարդկային լրա-կանութիւնն ու մարդ էակը կը մտնեն բարոյական արժէքներու տաղնապի մը, դրկանքի ու թշուառութեան հող կը ստեղ-ծեն, կը խորացնեն անհատութիւնը հանդէպ լաւագոյն աչխարհի մը կերտու-մի կարգախօսներուն: Ուժն է որ կ'իչ-խէ, նիւթն է որ կը հրապուրէ: Կը շեշ-տուին անհատասարութիւնները մարդկա-յին դասերու միջեւ: Մեծցող քաղաք-ներու մէջ՝ հոգիները պղտիկցած են. քա-ղաքակրթական եւ գիտական նուաճում-ներու եռեւ՝ մարդկային մոքի եւ սրտի անձկութիւնները կան. նիւթեղէն հոյա-չէն կերտումներու զուգահեռ՝ իմացական քայքայումի մը հեռանկարը կը պարզուի: Թեքնոլոժի, նիւթապաչտութիւն, փա-ռատենչութիւն՝ հեղձամահ կը դարձնեն մարդկայնութիւնը, որ պէտք ունի բնու-թեան, երկնքի, արեւու, պարզութեան: Խոնարհ ու հոգիով հարուստ մարդոց ձայնը խեղդուած է քաղքենիական ժխո-րի մէջ: Իսկական արժէքները, ճշմարիտ մեծութիւնները անտեսուած են: Անիրա-ւումը բաժինն է արդարներուն, հեղինա-կութիւնը մենաչնորհն է անիրաւողնե-րուն: — Այս ընթացքով թաւալող կեան-քի մը դէմ յանդիման՝ մտաւորականու-թիւնը կ'ապրի խռովքով մը, որ զինք կ'եղբայրացնէ մարդկային լրականու-թեան զրկանքի ասպետներուն, կեանքի հակադրութիւններէն տառապահար մար-դուն յուսաբեկումներուն, հոգեկան ի-րենց մաքրութեան մէջ ընկճուած էակ-ներուն, անո՛նց մանաւանդ՝ որոնք իրենց առօրեայով անստուգութեան եւ անա-պահովութեան մղձաւանջը կը չնչեն:

Երիտասարդութիւնը քիչ մը ամէն տեղ լո՛ւնցք է՝ արդի կեանքի բոլոր կեղ-ծիքներուն, բռնացումներուն, արուես-տականութեանց, անհանդուրժողութիւն-ներուն, անարդարութեանց եւ նեղմտու-թիւններուն դէմ — այնքա՛ն ծայրայեղ՝ որ յաճախ հակասութիւններու կը մատ-նուի իր կարգին: Դանդաղեցէ՛ք 1950 – 1970 տարիներու երիտասարդական չար-ժումներուն վրայ, «հիպի»ականէն մին-չեւ արմատական «աքթիւիսթ»ներու խա-ղաղ թէ փոթորկալի ընդվզումներուն ե-տեւ դտնելու համար ղժղոհանքի, դառ-նութեան եւ պայքարի տենդը նոր եւ նո-րագոյն սերունդներուն՝ որոնք ապակա-նութեան բոյներ քայքայելու, սուտ կուռքեր տապալելու եւ «բարի երկինք»-ներու տակ ապրելու ուխտը ունին:

Մաքառումի այս դիրքերուն վրայ է մանաւանդ դրագէտը՝ որ կ'ուզէ իմնել մարդուն հոգեկան եւ իմացական ներաչ-խարհը բզքտող այս ողբերգութեան ալ-քերուն, եւ կը պեղէ, անոր ներքին մա-կընթացութիւններուն ու տեղատուու-թիւններուն մէջ կը փնտռէ չըսուած ու չպատմուած տենչերը, փայփայուած այլ յօշոտուած երազները, լռած սէրերը, յոյսի եւ հիասթափութեան վայրկեանները, յե-ղակարծ տեսիլքներ ու խանդավառու-թիւններ, առկայծ հաւատքներ ու նորըն-ձիւղ ձգտումներ, ու տակաւին՝ մտա-ծում, սեւեռում, զգայութիւններ: «Մեծ Խաղաբը» առջինեկ հատորի իր հարիւրէ աւելի քերթուածներուն մէջ՝ Ջահրատ համամարդկային այս բոլոր խռովքնե-րուն հետ է, յաճախ «իր լացը ծիծաղ ըրած», ներքահիս հիմքորով մը, առօր-եայ կեանքի նոյնիսկ առարկայական ի-րականութեանց ընդմէջէն գրկելով արդի մարդուն անպատում տրտմութիւնը, զըր-կանքն ու տառապանքը բոլոր անոնց՝ ո-րոնք կը յամառին տակալ, ապրիլ աս-պետօրէն, յաճախ ալ ապաւինելով իմաս-տուն ժպիտին կամ մանկական արեւուտ լաւատեսութիւններու: Իր «կիկօ»ն տի-պարն է մարդոց մեծութեան ու փառքի մրցանքին, քաղաքներու փայլին ու չքե-ղանքին մէջ առանձնացած, իր ներքին աչխարհին մէջ կծկուած, յաճախ անտուն ու թափառաչրջիկ մարդուն՝ որ անիրա-ւումները եւ վէրքերը կը կրէ իբրեւ հա-րըստութիւն, չի կորանար, չընկճուիր ու փխկտոփայօրէն կը դիտէ տողանցքը դի-մակներու, մեծամտութիւններու եւ վոք-րոգութեանց: Կ'ապրի կիկօն մէ՛ր ալ կեանքին մէջ, ընկերութենէն անտես-ուած, թերեւս նաե՛ւ արհամարհուած, սակայն հպարտ ու իր մենութեամբ եր-ջանիկ, իր հոգեկան զրահին մէջ անխո-ցելի, չրջապատի պզտիկութեանց հան-դէպ հեգնաչուրթ:

Համայնական սիրոյ, դուրդուրանքի, վչտակից եղբայրութեան տրտիը կայ մէն մի քերթուածի մէջ՝ փոյթ չէ՛ որ երգը մեկնի կեանքի ամէնէն ընթացիկ երե-ւոյթներէն, պատահական դէպքերէ, սո-կական առարկաներէ, բնութեան առօր-եայ մէկ պահէն ու պատկերէն: Ջահրատ մտածում մը կ'որսայ, զգացում մը կ'ըն-կալէ, կեանքի ապրող վայրկեան մը ու յաճախ խորունկ անդրադարձում մը կ'ըն-դունի անոնցմէ, կը հաղորդուի ու կ'ապ-րի՝ զգայարանական թէ մտածական իր բոլոր կարելիութիւններով: Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ՝ իր չրջապատը, իր միջավայ-րը, իր չուրջ ապրող «ուրիչ»ներու իրա-կանութիւնը՝ զինք կը բազմապատկէն իր ներաչխարհի հարստութիւններով, իր «ես»ը կը փոխակերպեն «մենք»ի մը:

Ես կամ, դուն կաս, մենք կանք իր եր-գին մէջ: Պարզ, անսեթեւեթ, անդիմակ տողերուն եռեւ՝ բարախումբ հարազատ է բոլոր հոգիներուն, բոլոր միտքերուն.

—Տասը տղով տասը մարդու
տասը տեսակ վիշտը կ'երգեմ
Տասը տղով տասը մարդու
հարիւրներու, հազարներու
Տասը վիշտը հարիւր վիշտը
հազար տեսակ վիշտը կ'երգեմ
... Տասը տղի մէջ իմ վշտիս
տասն երեսակը թափելով —
Հարիւրներու հազարներու
վիշտն երգելով հազար տեսակ
Տասը տղէն վերջին տղին
ես իմ վիշտըս ալ կը մոռնամ:

Մարդուն իմացական եւ զգացական աչ-խարհի ընկալչութեան ենթակայ բոլոր մարզերուն, անոր ձգտումներուն ու մը-դումներուն պահանջով յայտնուող բոլոր ծարաւներն մէջ՝ Ջահրատի կեցուածքը կը վանէ եսախնդիր ամէն հակում: Ան-հատապաչտական ոչ մէկ խթան կ'ընդու-նի: — Իր սէրերուն, իր իղձերուն, իր տրամմութեանց եւ խանդավառութիննե-րուն, իր ամէնէն անձնական սեւեռում-ներուն մէջ անդամ, որոնք կեանքին ու մարդերէն կը թելադրուին, բանաստեղծը համայնացումի՝ ուրիշը ըլլալու, ուրիշ-նե՛րը տալու հրայրքը կ'ապրի:

Նոյն զարկն է որ կ'ապրեցնէ իր երկ-րորդ քերթողադրքին՝ «Բարի երկինք» հատորի (1971) հարիւրէ աւելի տողերուն մարդկայնութիւնը:

Ծիշեցէ՛ք Վարուժանի «Լոյս»ը, որուն

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ՓՈԽՈՒԸ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

Ինչպէս Պէշիկթաշ, Հիսարի փուռն ալ դարձս նորէն նոյնը պիտի ըլլար. թէ՛ դպրոց պիտի երթայի, թէ փուռին աչ-կերտութիւնը պիտի ընէի: Իմ տեղս մէկը չէին կրնար բերել: Փարա պիտի տային Հացաչինութեան չահը այնքան քիչ էր որ մենք մեզ կը ստիպէինք նուազագոյն դրա-մով դործը քալեցնել:

Դ ա բ ձ ե ա լ կը բացուէինք, ներ կ'երթայինք: Աւիւրի վաճառականներուն պարտական էինք: Փռապան էինք, իբր թէ դործատէր էինք: Պապա Պէշիկթաշէն Ղալաթիա ալիւրի հրապարակը, Ղավխար խանը, քալելով կ'երթար կուգար, թրամ-վայով չէր երթար: 65 տարեկան էր: Մարաիրոս Պապա 70 տարեկան էր: Հօրս հետ Օրթագիւղի թապլաքեարութիւնը կ'ընէր չահը մեզի մնալու համար: Պոլիս ինչո՞ւ կուգայինք: Ամմաններէն տաս – նըմէկ օր հեռաւորութենէ մը: Ի՞նչ դործ ունէինք: Երկիրը աղքա՞տ էինք: Ո՛չ: Մեր անապարները, մարաղները լեցուն էին: Բայց մէկ ղուրուչը ի՞նչ է, չունէինք, չէինք ունենար: Ո՞վ առնէր, որո՞ւ տա-յինք մեր արտերու, այդիներու բերքերը: 20էն մինչեւ 60, 40 տարուան մէջ մեր հայրերը հինդ տարին անդամ մը երկիր կուգային, ընդամէնը տասը տարի մը, երեսուն տարի մեր մայրերը այրեի կեանք մը, մեր հայրերը ամուրեի կեանք մը կ'ապրէին, ինչո՞ւ, Պոլսէն փարա ղրր – կելու համար երկիրը: Հիմա փռապան ըլ-լայինք, ապահով չէինք, կանխիկ է, փու-ռը կուգայ, հացը կ'առնէ, կ'երթայ յա-ճախորդը: Եւ քաղաքակեաութեան ալ-ւած հաց ղլուխ այնքան չահով, մենք կը հարուստնայինք: Հիմա չտեղահան – ուէինք, գիւղերը գիւղացի ըլլայինք, մենք մեծահարուստ կ'ըլլայինք, մեր յո-րենովը, մեր բերքերովը: Հարեւան գիւ-ղացին ծոյլ է, մեն երեք հարիւր տարի մխասին ապրեցանք, խառնուածքով ապա-ռող է, արտադրող չէ: Գործաւոր կ'ըլ-լայ, հոն մարդամեքենայ է, բոպոթ է: Ինչո՞ւ յարդը, անասնակերը ձմրան կի-նուն պիտի հատնի, պիտի չուարին: Մենք մարագները կը ճաթեցնէինք կալերու յարդովը, լեռներու, ձորերու խոտերովը աչունէին: Ինչո՞ւ ասոնք ըսի, կը պատ – մեմ: Իմ օրերս, իմ ժամանակս, ես պիտ տալու համար:

Կանուխ արթննալու վարժուեր էի, ժա-մը հինդին տեղեհե իջայ: Տեղեհատերը Պարսամ աղան կը սպասէր արդէն: Գի-չերը ելած բերանները հացերը պիտի տայինք: Մենք բերան կ'ըսէինք փուռ մը հացը երբ եփուի եւ տեղեհե դայ: Հոս Պէշիկթաշի պէս թապլաքեար չկայ: Բայց խանութներ ունի փուռը: Վեց ձի ունինք, հացերը պիտի բեռնանք, անոնցմով պիտի ղրկենք: Թաղ ըլլալով ալ հօրս ու Մար-տիրոս Պապուս Օրթագիւղի տուները կան: Անոնց հացը ինչպէս Պէշիկթաշէն, հիմա ալ Հիսարէն պիտի չարունակենք: Աքէնքէն առաջ հօրս հացերը համրեցի, առաջքը ղրի, հինգական էին: Գործի սկսելէ առաջ խաչակնքեց, մէկ մէկ չա-րեց ձիին կողովը, հարիւր քսանը հինգա-կանէն երկու կողովը երկու հարիւր յի-սուն եղաւ: Շարելու չըլլար այնքան հա-ցը, պիտի կրնա՞ր սեղմեցնել: Մարկոս աղան իր ձին քաչեց տեղեհին առաջքը:

Մարտիրոս պապա մեռաւ, տեղը ան բերինք: Լճացի էր, Եփրատի մեր դէմի ափի գիւղէն: Նիհար մարդ մըն էր, ոս-կորները կը համրուէին, սեւ ըլլալու չափ թուխ էր: Տարիքով հօրմէս մեծ էր, ձեռ-քը կամաց էր, այսինքն արագ չէր կրնար չարել: Ամէն անգամին հինգական հաց կը դնէի, կը սպասէի որ չարէր: Ան ալ երեսը խաչակնքեց ու չարեց: Անօրինն ալ վերջացաւ: Ձիերը Օրթագիւղ ճամբայ ելան:

Ձորս ձիերուն հացերը բեռնալու կարդը եկաւ: Ասոնք Հիսարի փուռին խանութ-ներուն պիտի տանէին, որոնք մեզի պո-խանդուեցան: Ասոնց չորսը նպարավա-ճառ էին, քաղաքին մէջ չէին, լեռներն էին: Գանըզդաւաք, Մասլաք, Այազպաչ, ձէնտէրէ: Երկուքը քաղաքին մէջ էին, ճաչարան էին, Պէպէք ու Սիթէնիա: Տա-նողները Ակոբը, Լեւոնը, Արթին աղան, կարապետ էին, որոնք Հիսարի փուռին աչխատաւորներն էին որոնք մեզի եկան:

Ակոբը մեր մեծ Ամմանէն էր, Պոլսե-ցի չէր, Սկիւտար եչէնի Մահլէ ամուս-նացեր էր, Պոլսեցի եղեր էր: Լեւոնը Պոլսեցի էր, Սկիւտարէն, եչնի Մահլէէն, Ակոբին դրացին էր:

Արթին աղան փուռին ամէնէն տարեց-էր, իմ երկրէս էր, Թեղուտէն էր, եղ-նոց տունէն: Կարապետը Շապինգարա-հիսարին քաղաքին տակը Մաղ չինողնե-րու պիւղէն Մխալեոցի էր: Բուշա էր: Ձոր-ին մէջ ամէնէն երիտասարդն էր, բո-լոր մէջ ամէնէն երիտասարդն էր, բա-չայի երկայն դէմքով, բարակ պեխերով, միջահասակ, բայց ինչպէս տակուն կաղ-մով:

(Շար. – 1)

ՀԱՐՈՒՍՏԻ ԱՐՁԱԿԸ

Ա. ՐՈՍԱ

ՆԿԱՐՈՒՄ Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ

ՈՒՐԱԽ ԾԻՀՈՒ

Տնտեսական հարաբերությունների ոլորտում ստեղծված նոր իրավիճակը ստիպեց մեզ ավելի ուշադիր լինել ֆինանսական հարցերի նկատմամբ, ավելի ճշգրիտ հաշվարկել մեր ծախսերը, ավելի խնայողաբար վերաբերվել ամեն մի կոպեկին։ Ահա թե ինչու ես ինքս ինձ համար որոշեցի ամեն ամիս հաշվել իմ ընտանիքի ծախսերը, ինչպես նաև ամեն ամսվա վերջում ամփոփել ստացված տվյալները։

Ամսվա սկզբին ես ինձ համար հետևյալ հարցերն էի դրել. ինչքա՞ն գումար ենք ծախսելու հացի, միսի, կաթնամթերքի, հագուստի, կոշիկի, դեղորայքի, կենցաղային տարբեր պարագաների, ինչպես նաև ընտանեկան տոնական օրերի համար։ Ամսվա վերջում ես ստուգում էի, թե ինչքանով ենք կարողացել պահպանել մեր նախնական հաշվարկները։ Ինչքանով ենք կարողացել խնայել, ինչքանով ենք գերազանցել։

Ես ինքս ինձ համար որոշեցի, որ ամսական ծախսերը չպետք է գերազանցեն 300 ռուբլին։ Ինչպես տեսնում եք, ես ինքս ինձ համար ոչ մի հեշտ խնդիր չեմ դրել։ Ընտանիքում ինձ հետ ապրում են կինս և մեր 5 տարեկան աղջիկը։ Ես ինքս աշխատում եմ որպես ինժեներ, կինս՝ որպես մանկապարտեզի դաստիարակ։ Մեր ընտանիքի միակ աշխատավարձը իմ աշխատավարձն է։ Կինս ներկայումս արձակուրդում է, իսկ աղջիկս դեռ մանկապարտեզ չի հաճախում։

Ամսվա սկզբին ես ինձ համար հետևյալ հարցերն էի դրել. ինչքա՞ն գումար ենք ծախսելու հացի, միսի, կաթնամթերքի, հագուստի, կոշիկի, դեղորայքի, կենցաղային տարբեր պարագաների, ինչպես նաև ընտանեկան տոնական օրերի համար։ Ամսվա վերջում ես ստուգում էի, թե ինչքանով ենք կարողացել պահպանել մեր նախնական հաշվարկները։ Ինչքանով ենք կարողացել խնայել, ինչքանով ենք գերազանցել։

Ես ինքս ինձ համար որոշեցի, որ ամսական ծախսերը չպետք է գերազանցեն 300 ռուբլին։ Ինչպես տեսնում եք, ես ինքս ինձ համար ոչ մի հեշտ խնդիր չեմ դրել։ Ընտանիքում ինձ հետ ապրում են կինս և մեր 5 տարեկան աղջիկը։ Ես ինքս աշխատում եմ որպես ինժեներ, կինս՝ որպես մանկապարտեզի դաստիարակ։ Մեր ընտանիքի միակ աշխատավարձը իմ աշխատավարձն է։ Կինս ներկայումս արձակուրդում է, իսկ աղջիկս դեռ մանկապարտեզ չի հաճախում։

Ամսվա սկզբին ես ինձ համար հետևյալ հարցերն էի դրել. ինչքա՞ն գումար ենք ծախսելու հացի, միսի, կաթնամթերքի, հագուստի, կոշիկի, դեղորայքի, կենցաղային տարբեր պարագաների, ինչպես նաև ընտանեկան տոնական օրերի համար։ Ամսվա վերջում ես ստուգում էի, թե ինչքանով ենք կարողացել պահպանել մեր նախնական հաշվարկները։ Ինչքանով ենք կարողացել խնայել, ինչքանով ենք գերազանցել։

Ես ինքս ինձ համար որոշեցի, որ ամսական ծախսերը չպետք է գերազանցեն 300 ռուբլին։ Ինչպես տեսնում եք, ես ինքս ինձ համար ոչ մի հեշտ խնդիր չեմ դրել։ Ընտանիքում ինձ հետ ապրում են կինս և մեր 5 տարեկան աղջիկը։ Ես ինքս աշխատում եմ որպես ինժեներ, կինս՝ որպես մանկապարտեզի դաստիարակ։ Մեր ընտանիքի միակ աշխատավարձը իմ աշխատավարձն է։ Կինս ներկայումս արձակուրդում է, իսկ աղջիկս դեռ մանկապարտեզ չի հաճախում։

Ամսվա սկզբին ես ինձ համար հետևյալ հարցերն էի դրել. ինչքա՞ն գումար ենք ծախսելու հացի, միսի, կաթնամթերքի, հագուստի, կոշիկի, դեղորայքի, կենցաղային տարբեր պարագաների, ինչպես նաև ընտանեկան տոնական օրերի համար։ Ամսվա վերջում ես ստուգում էի, թե ինչքանով ենք կարողացել պահպանել մեր նախնական հաշվարկները։ Ինչքանով ենք կարողացել խնայել, ինչքանով ենք գերազանցել։

Ես ինքս ինձ համար որոշեցի, որ ամսական ծախսերը չպետք է գերազանցեն 300 ռուբլին։ Ինչպես տեսնում եք, ես ինքս ինձ համար ոչ մի հեշտ խնդիր չեմ դրել։ Ընտանիքում ինձ հետ ապրում են կինս և մեր 5 տարեկան աղջիկը։ Ես ինքս աշխատում եմ որպես ինժեներ, կինս՝ որպես մանկապարտեզի դաստիարակ։ Մեր ընտանիքի միակ աշխատավարձը իմ աշխատավարձն է։ Կինս ներկայումս արձակուրդում է, իսկ աղջիկս դեռ մանկապարտեզ չի հաճախում։

ՊԻՏԱՆԻ ԹՎԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչպե՞ս կրնանք գիտնալ թէ մեր զաւակները պիտի յաջողին իրենց «խոտիկի» — ապագային մէջ, եթէ չենք ուսումնասիրեր անոնց մտաւոր կարողութիւնները։ Ասոր համար ամենէն յարմար միջոցը անոնց խաղերուն մասնակցիլ է։ Ահա թէ ինչպէս կրնանք ուսումնասիրել մեր զաւակներուն մտաւոր կարողութիւնները։

Նախ՝ ուշադրութիւն դարձուցէք անոնց ընտրած խաղերուն։ Եթէ անոնք ընտրեն խաղեր, որոնք կը պահանջեն ուշադրութիւն, ճարպկութիւն, ուշիմութիւն, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց ընտրած խաղընկերներուն։ Եթէ անոնք ընտրեն իրենց հասակակիցները, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին նորմալ միտք։ Եթէ անոնք ընտրեն իրենցմէ մեծերը, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք ընտրեն իրենցմէ փոքրերը, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն տեւողութեան։ Եթէ անոնք կարենան երկար ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն բնոյթին։ Եթէ անոնք ընտրեն խաղեր, որոնք կը պահանջեն ուշադրութիւն, ճարպկութիւն, ուշիմութիւն, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն տեւողութեան։ Եթէ անոնք կարենան երկար ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն բնոյթին։ Եթէ անոնք ընտրեն խաղեր, որոնք կը պահանջեն ուշադրութիւն, ճարպկութիւն, ուշիմութիւն, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն տեւողութեան։ Եթէ անոնք կարենան երկար ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն բնոյթին։ Եթէ անոնք ընտրեն խաղեր, որոնք կը պահանջեն ուշադրութիւն, ճարպկութիւն, ուշիմութիւն, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

Ուշադրութիւն դարձուցէք նաեւ անոնց խաղերուն տեւողութեան։ Եթէ անոնք կարենան երկար ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին զարգացած միտք։ Եթէ անոնք կարենան կարճ ժամանակ զբաղիլ խաղերով, ապա կրնանք ըսել թէ անոնք ունին թոյլ միտք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ Մարտ 27, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան մեծ բարերարուհի՝

ՕՐԻՈՐԴ ՍԱՓԵՆԻԿ ՑՈՎՍԷՓՈՓԻ

մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տիկին Քլէր Մարտիրոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Մարտ 27, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտչաչ եկեղեցին

ԱՐԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած փետր. 17ին, Հերպլէյ, 76 տարեկանին)։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Ճարութիւն Աբգարեան, Տէր և Տիկ. Ժաք Քասապալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Եաուլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մաթէոսեան (Ամերիկա), նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԲԳՍԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Զագըր Ցակոբեան)

մահը, որ պատահած է փետր. 6ին։

Քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Մարտ 27, կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Դանիէլեան ընտանիքը, Պատմեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պատմեան, Տէր եւ Տիկին Աւագեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին եւ 200 Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (առանձ «Ճառաչ»էն) Հրայր Ուշագլեանի յիշատակին։

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 15·30ին, վարժարանի սրահին մէջ, 26 Ռիւ Թուրյոն, Սեւր։

× Նախ քան ժողովի գումարումը՝ վարժարանին տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները մտերմական ճաշի մը, ժամը 13ին։ Կը խնդրուի մասնակցիլ փաքեթներէն նախապէս իմացնել, հեռաձայնելով 027–68–28։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Պր. Պ. Վարժապետեան 300, Պր. Ռընկ Թոնկուբեան 150, Տէր եւ Տիկ. Եավէր, Տէր եւ Տիկ. Պէքթէմուբեան, Տիկին Զուարթ Վարպետեան, Տիկ. Զ. Մանուէլեան, Տէր եւ Տիկ. Ժաք Ցովսէփեան, Պր. Ե. Ահարոնեան, Շաքարեան ընտանիք, Պր. Ա. Գըլինճեան, Պր. Ս. Շըուտեան, Տիկ. Վ. Թադէոսեան, Տիկ. Վ. Զուքասըզեան, Տէր եւ Տիկ. Թիլքեան, Տէր եւ Տիկ. Աբիկեան, Օր. Ա. Տոլմաճեան, Պր. Ժ. Նասիպեան, Պր. Ռ. Թոնկուբեան, Պր. Ժ. Պուլթիք, Պ.Պ. Պիչքինճեան, Ժաք Զարզաւճեան, Ժան–Ժաք Ակոբեան, Ժ. Ակոբեան, Ա. Մալխասեան, Տ. Փափազեան, Խաչիկեան եղբարք, Տէր եւ Տիկ. Գապագեան 100ական, Տիկ. Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Տօրումեան, Տիկին Լ. Կարապետեան, Տիկին Վ. Աճէմեան, Տիկին Թ. Պատուականեան, Պ.Պ. Ժաք Հօրոյեան, Ն. Թովմասեան, Խ. Վարդերեսեան, Տիկ. Զ. Արզումանեան, Տիկ. Արապաճեան, Տիկ. Բ. Քէօլէօեան, Տէր եւ Տիկ. Աղասեան, Տէր եւ Տիկ. Տօրում–եան, Պ.Պ. Ժ. Սանասէսեան, Տ. Ստեփանեան, Զ. Ալեքսանեան, Ա. Կոստանեան, Վ. Աւագեան, Տիկ. Ն. Խաչիկեան, ՊՊ. Ա. Խաչիկեան, Գիւլպատեան, Տիկ. Ս. Խաչիկեան, Օր. Սալաբեան, Պր. Է. Արզումանեան, Մարզուվանլեան եղբարք, Պր. Լ. Վարդերեսեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւլեան, Տիկին Ա. Անդրէասեան 50ական։

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL

PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :

Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON

PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

— 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոդեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ նոքթը Տամ տը Փարիի մէջ։

երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – էթուալի հրապարակ

երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս ամբողջ յայտագրին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

ԽՆՋՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։

Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS
Dimanche 3 Avril à 13 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles
Participation aux frais 75 F.
Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութեան դերը Հայ Դատի իրականացման մէջ։

Կը խօսի ՑԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 7ին, Ահարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ Պուֆիէ։

ՓԱՐԻԶ ՍՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ սոսկալի չարչարացաց եւ մտին ի վիրապն։

Այս առթիւ, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 15ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Վիէննի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ցուժիէ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարժութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ եւ ճշդապահ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.

Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques arméniens — Photos — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs — Objets d'art — Jeux éducatifs.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.

VENEZ NOMBREUX !

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՆ

Լուսարձակումը կը կատարէ Պ. Ցովհ. ՃԷրէճեան, Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 20·30ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հիւսիսեան սրահը, 6 Ռիւ Ֆավարիթին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրբհայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն, Իսի։

Տոմսերը ստանալ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
25
VENDREDI
25 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԱՇԽԱՐՀ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.820

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.820

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

Գ.

Իրաւի մէջ է, որ Քիւրտերը զանազան ըրջաններու ապստամբական փորձեր կատարեցին՝ ինքնավարութեան տիրանալու համար: Առաջին ազատագրական շարժման հեղինակն էր Շէյխ Մահմուտ 1923ին: Իրմէ վերջ քանիցս փորձեր կատարեց Մուսթաֆա Պարզանի՝ 1932ին, 1943-1945: Իրաքի 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք Պարզանի Ազգ. Միութենէն վերադարձաւ հայրենիք եւ ողջունեցաւ Զօր. Քասըմի հետ: Քիւրտերը ազատ չունէր քաչեցին երեք տարի: Սակայն 1961ին Իրաքի դիկտատորը Քասըմ փոխեց իր բարեկամական քաղաքականութիւնը Քիւրտերուն դէմ եւ սկսաւ ապազգրել զանոնք Քէրքիւքի նաւթային շրջաններէն:

1961 Սեպտ. 11ին Պարզանի ապստամբութեան դրօշ պարզեց Պաղտատի կառավարութեան դէմ: Կռիւները տեւեցին մինչեւ 1970 Մարտ 11, երբ հաշտութեան համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Ցեղափոխական Ազգ. Միութեան եւ Պարզանիի կազմակերպութեան միջեւ: Կռիւները դադրեցան: Քիւրտերը որոշ ինքնավարութիւն ստացան մշակութային, կրթական, լեզուական մարզերուն մէջ:

Զորս տարի ետք, 1974 Մարտ 11ին Պաղտատի կառավարութեան նախագահ Զօր. Ահմէտ Հասան ալ-Պաքր հանդիսատրապէս հրատարակեց քսան յօդուածէ բաղկացած հրովարտակ մը, որով պաշտօնապէս կը ճանչցուէր Իրաքեան Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը՝ որոշ պայմաններով, կեդրոնի կառավարութեան ծիրին մէջ: Ինքնավար « Քիւրտիստան » պիտի ունենար իր Ազգ. Միութիւնը եւ դրծագիր իշխանութիւնը: Ժամանակին սոյն հրովարտակին մանրամասնութիւնները պարզած ըլլալով այս էջերուն մէջ, չենք ուզեր կրկին անդրադառնալ անոնց: Բաւենք անմիջապէս, որ Իրաքի Քիւրտերուն մեծ մասը համակերպեցաւ այս կարգադրութեան եւ քանի մը Քիւրտեր մտան Պաղտատի կեդրոնական կառավարութեան մէջ՝ իբրեւ նախարար, մէկը ըլլալով Պարզանիի մէկ որդին՝ Ուսէյտուլլահ:

Պարզանի եւ իր կուսակիցները ընդդիմացան այս կարգադրութեան եւ փէշմէրկաները (համաւորներու բանակ) կըրկին զէնքի վարեցան Իրաքի բանակնե-րուն դէմ: Իրան կ'օժանդակէր Պարզանիի ամէն կերպով: Շուրջ կէս միլիոն Քիւրտեր կը բնակէին Պարզանիի ենթակայ 25.000 քառ. մղոն տարածութեան վրայ:

Ամէն ինչ վերջացաւ 1975 Մարտ 5ին, երբ Ալժէի մէջ քարիւղ արտադրող երկիրներու համագումարին ընթացքին Իրաքի փոխ-վարչապետ Սէյիտ Սատամ Հիւսէյնի եւ Իրանի Շահնշահ Մոհամմէտ Ռըզա Փէհլեւիի միջեւ կնքուած համաձայնագրով հաշտուեցան հակառակորդ երկու երկիրները: Իրան յանձն առաւ այնուհետեւ չօժանդակել Պարզանիին:

Այս ձեւով անփառունակ վախճան մը ունեցաւ քիւրտ զօրավարին ազատագրական շարժումը, որ տարիներ տեւած էր: Մուլլա Մուսթաֆա Պարզանի քաչուեցաւ հրապարակէն: Մէկազգային մամուլը ա'լ չի խօսիր քրտական հարցին մասին:

Փիւրտեր պրակին Բ. մասը խմբագրած է Ինթընի Մ.Քէյմոթ: Ըստ իրեն, Իրաք Պարզանիի դէմ շարժման մէջ էր զրած վեց զօրաբաժին՝ 84.000 կանոնաւոր զին-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ԱՆԿԵՂԾ ԵՒ ՊԱՐԿԵՇՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ» Կ'ՈՒԶԷ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

— o —

Թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքէն ետք, Նախարարաց Խորհուրդը կը զումարէր իր առաջին նիստը եւ կը սպասուէր, այս առթիւ Նախագահին ելոյթին: Կը թուի թէ ինչպէս կը դիտէ Ֆիլիփ Թեսոն Հինգշաբթի առտու (Քոթիտիէն տը Փարի) ժխքար տ'Էսթէն դեռ

ուոր եւ 20.000 քիւրտ եւ արաբ վարձկաններ, 600 հրասայլեր, 152 եւ 180 միլիմեթրոց թնդանօթներ եւ 200 օդանաւեր: «Միլիթէրի Պալանս»ի համաձայն՝ 1974 – 75ին իրաքեան բանակն ունէր 100 հազար զինուոր, 1390 հրասայլ, 700 ծանր հրետանի եւ 218 օդանաւ: Խորհրդային օդաչուներ մասնակցեր են կարգ մը յարձակումներու:

Պարզանի ունէր 45.000 կանոնաւոր փէշմէրկա եւ կրնար զէնքի տակ առնել չուրջ 60.000 պահեստներ: Ընդհանրապէս թեթեւ զէնքերով եւ հակաօդանաւային թեթեւ թնդանօթներով զինուած էին:

1974 Մարտին, երբ կռիւները վերսկսան Իրաքի քաղաքներէն բազմաթիւ քիւրտ մտաւորականներ ապաստանած են Պարզանիի դրաւած շրջանը, — 100 փաստաբան, 100 բժիշկ, 300 ճարտարագէտ, 600 բարձրագոյն դպրոցի ուսուցիչ, 5000 նախկին թաղապետարանի ուսուցիչ, 5000 պետական պաշտօնեայ, 4000 զինուոր եւ ոստիկան, 10.000 ուսանող եւ Սիւլէյմանիէի համալսարանի ամբողջ պաշտօնէութիւնը: Բանուորները, դիւղացիները, կիներն ու մանուկները ալ հաշուելով 1974ի գարնան ազատագրուած շրջանը ապաստանողներու թիւը հասած է 150.000 հոգիի:

Իրաքեւիրանեան համաձայնագրէն ետք Իրան ապաստաներ են 250.000 Քիւրտեր, որոնցմէ չատեր վերադարձան իրենց բոյները, օգտուելով ընդհանուր ներումէն:

Պրակի վերջաւորութեան հրատարակուած են համառօտուած բնագիրները Ա.) 1970 Մարտ 11ի հաշտութեան համաձայնագրին, Բ) 1974 Մարտ 11ի «Քիւրտիստանի շրջանի Ինքնավարութեան» օրէնքին (20 յօդուածէ բաղկացած), Գ) Իրաքեան Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան ծրագրին եւ « Պաղտատ Օպզըրվըր » թերթի 1975 Մարտ 7ի խմբագրականին:

Վերջին էջին վրայ կը յիշուին քրտական հարցին վերաբերեալ դրքերն ու նոյն նիւթին նուիրուած չարժանկարները, թուով տասը:

1975 Մարտ 5ի Ալժէի համաձայնագիրը վճռական դարձակէտ մը կազմեց քրտական հարցին համար: Զէնքերը լռած են Իրաքի մէջ: Ինքնավար Քիւրտիստան լծուած է պատերազմի տարիներուն բացած ահաւոր վէրքերը դարմանելու, քանդուած չէները վերաշինելու օգտակար աշխատանքներուն եւ մշակոյթի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

SELECTION

"Le Monde"

(24 Mars)

Sous la rubrique MUSIQUE (page 20). —

BIENNALE QUATRA
DE MUSIQUE ARMENIENNE

Trois jours durant, les Arméniens de Paris fêtent leur peuple et leur musique au cœur de manifestations toujours émouvantes par leur ferveur et leur qualité musicale très originale (musée Guimet, les 25, 26 et 27 Mars).

ինքզինքը 1974ին կը կարծէ եւ նոյն բառերով կը փորձէ համոզել ժողովուրդը: Բայց 1977ին ենք եւ դէպքերը ցոյց պէտք է տուած ըլլան Նախագահին, որ «բան մը փոխուած է»: Արդարեւ ի՞նչ կ'ըսէ ժխքար « ... չատ մը պարագաներու մէջ, ընտրողները ընդդիմութեան թեկնածուները ընտրեցին: Թաղապետական ընտրութիւնները կենսականին համար կը թարգմանեն չրջաններու համար 1974ի քաղաքական կացութիւնը, անյապէս ինչպէս արդէն բարեփոխուած էր նախորդ թաղապետական ընտրութիւններէն ի վեր: Ընդդիմութեան յառաջդիմութիւնը պէտք է վերլուծուի խորքին մէջ: Մեծամասնութիւնը պիտի չընդդիմանայ պաշտպանողական դիրքով մը, կծկուած սառած տեսակէտներու կամ չահերու վրայ, Ֆրանսացիք կը տեսնէ աւելի արդար, աւելի հաւասար եւ աւելի ազատ ընկերութեան մը: Հաստատեցին, այդ ուղղութեամբ, որ փոփոխութիւն կ'ուզեն: Եթէ մեծամասնութիւնը աւելի լաւ արդիւնքներու կ'ուզէ հասնիլ 1978ի օրէնսդրական ընտրութիւններու — եւ թիւերը ցոյց կուտան որ ի վիճակի է — պէտք է Ֆրանսայի բերէ յառաջդիմութեան, արդարութեան եւ ազատութեան պատգամ մը: Իր առաքելութիւնը կը կայանայ համոզելու մէջ Ֆրանսացիները ժողովրդավարութեան եւ ընկերութեան ազատական ըմբռնումի մը առաւելութեան: Բոլոր պատճառաբանութիւններն ունի այդ ընելու համար»: Եւ եզրակացութեան մէջ ժխքար կը ծանրանայ հոդ հասնելու միջոցներուն վրայ.— «Այսօրուընէ, ամէն բանէ առաջ, պէտք է վերջ դնէ իր բաժանումներուն պահպանելով իր բազմազանութիւնը, խորհրդակցի միասնաբար զանութիւնը, խորհրդակցի միասնաբար որոշելու համար գործունէութեան ծրագիր մը յաջորդ օրէնդրութեան համար եւ ոտքի դնելու միատարր կազմակերպութիւն մը, որ արտայայտէ անկեղծ եւ պարկեշտ մեծամասնութեան ուխտ մը»:

Այս խօսքերը, պէտք է ընդունիլ, որ չեն կրնար արձագանգ գտնել 1977ին մանաւանդ պարտութենէ մը ետք երբ ինքնաքննադատական ոչ մէկ խօսք կայ: Կը նշանակեն թէեւ որ երեք տարիէ ժխքար ոչ միայն չէ կրցեր իր ժողովուրդին բերել արդարութիւն, հաւասարութիւն եւ ազատութիւն այլ եւ առնոյց յոյսն իսկ չէ ներշնչեր: Աւելին. կը խոստովանի թէ այդ յոյսը բերողը ընդդիմութիւնն է: «Պարկեշտ եւ անկեղծ» համաձայնութեան մը առաջարկն ալ հաւանաբար ժպտեցնէ Շիրաքը, քանի կառավարութիւնն ինք էր որ տ'Օրնանօի նման առաքսայքը մը նետելով հրապարակ, իր արհամարհանքը ցոյց տուաւ հանդէպ Հ. Հ. Հ.ի եւ արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ սխալած էր:

Մէկ տարի ունի ժխքար փրկելու համար իր մեծամասնութիւնը: Կ'ըսուի թէ վերջին զէնք մը պահած է այն է փոխել ընտրական դրութիւնը եւ մեծամասնութեան ձեւը վերածել համեմատականի: Ասիկա միշտ պարտուողին տատան եղած է, ամէն ընտրութենէ ետք:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՈՒԱՏՒՊ

ԱՐԱՐԱՏ
ՅԱՂԹԵՑ ԶԱՐԻՒՅԻ

2 – 0

ԵՐԵՒԱՆ (Մարտ 21).— Խորհ. Միութեան Ֆութպոլի 40րդ ախոյենութեան նախօրեակին Ազարատ բարեկամական հանդիպում ունեցաւ Վորոչիլովգրադի Զարիայի հետ եւ յաղթեց 0ի դէմ 2 կէտով:

Խաղը սկիզբէն ընթացած է երեւանցիներու առաւելութեամբ եւ 8րդ վայրկեանին իսկ Ազդրէասեան գլխու հարուածով արձանագրած է առաջին կէտը: 61րդ վայրկեանին է որ Քերովբեան արձանագրած է 2րդ կէտը, փենալթիով, 11 մեթրէն ճիշդ բերդը ղրկելով դնդակը:

×

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

Եղիչէ Չարենցի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, բանաստեղծին տուն-թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է ցերեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են դրողներ, արուեստի տարբեր մարզերու ուսանողներ եւ արուեստագէտներ: Չարենցի բանաստեղծութեան, կեանքին ու գործին վերաբերող այլ եւ այլ հարցերու մասին խօսած են թանգարանին տնօրէնը՝ Նուարդ Բաղդասարեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Լուիզա Սամուէլեան, Սահակ Բազեան, Գուրգէն Յովնան, Արամայիս Սահակեան եւ բանաստեղծին մեծ աղջիկը՝ Արփենիկ Չարենց: Արտաշէս Ալեքսանդրեան, մանկութեան ընկերը Ե. Չարենցի, թանգարանին յանձնած է իր «Մանկութեան յուշեր»ը: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յատուկ պրակ մը, որուն մասնակցած են արուեստագէտ Ալեքսանդրը Աղամեան, Հայրիկ Մուրադեան եւ Ե. Չարենց դրողի աշակերտները:

Քանի մը տողով

ԱՆԳԼԻՈՑ Աչխատաւորական կառավարութիւնը ինքզինքը փրկեց չնորհիւ Ազատականներուն, որոնք միանալով Աչխատաւորականներուն, մերժեցին Պահպանողականներու արդելքի բանաձեւը 298ի դէմ 322 ձայնով:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ ցոյցեր եւ բախումներ կը բազմանան մանաւանդ ծայրայեղականներու կողմէ որոնք կրպակներու վրայ կը յարձակին: Պոլսոյ մէջ վտանգուած են նոյնիսկ Ձումհուրրիէթի (կեդրոնական) եւ Վաքաւնի (ձախ) ընթերցողները:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ սեղմում կը հաստատուի Թուրքիոյ մէջ ամսուան մը համար «փրկութեան ծրագիրը» անունին տակ: Երկրին որոշ մասերը մութը պիտի մնան գիշերը եւ օրուան մէջ որոշ ժամերու: Ասիկա որոշուած է գլխաւորաբար առաջքն առնելու համար արկածներու երկու եղեկտրականացաններու (Սէյխոմէր, Կէօքչէքայա) գիծերու միջեւ: Ըստ ծրագրին հոսանքը պիտի կտրի օրը երկու ժամ Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի որոշ թաղերը:

ՓՐՈՖ. ԿԱՐՕ ՂԱՖԱԴԱՐԵԱՆ

(ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅՑ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

— o —

Փրոֆ. Կարօ Ղաֆադարեանի հետաքրքրութեանց ծիրին մէջ գտնուած են ոչ միայն պատմական յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը, ինչպէս Ցովհաննավանք, Հաղբատ, Եւայլն, հնադիտական վայրերու պեղումները, ինչպէս Դուին, այլեւ հայ ճարտարապետութեան պատմութեան հետ կապ ունեցող տեսական հարցերը:

Փրոֆեսէօրին տեսակէտով հայ ճարտարապետութեան պատմութեան համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր այդ ճարտարապետութեան յաջորդական հոլովոյթներուն յստակ սահմանումը, կամ՝ ինչպէս ինք ըսած էր՝ պարբերացումը:

Համաձայն Կ. Ղաֆադարեանի հատատումին, Ի դարու առաջին տասնամեակին է միայն, որ չնորհիւ ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանի, դիտական հիմերու վրայ դրուած է հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութիւնը: Այս վերջինն է, որ 1903էն 1934 մշակած է հայ ճարտարապետութեան պատմութեան հարցերը, անշուշտ, հիմնակէտ ունենալով իր տեսած, չափագրած եւ ուսումնասիրած յուշարձանները: Սակայն Թորամանեան տեսած է առաւելաբար կրօնական բնոյթի շինութիւնները՝ եկեղեցի, վանք, մատուռ եւայլն, աշխարհիկ նկարագիր ունեցող շինութիւնները իր օրերուն շատ քիչ յայտնաբերուած ըլլալով: Այս է պատճառը, ըստ Կ. Ղաֆադարեանի, որ Թորամանեանի հայ ճարտարապետութեան պատմութեան տեսութիւնը գրեթէ բացառաբար հիմնուած է եկեղեցական յուշարձաններու վրայ, երբ պէտք է բոլորովին հակառակն ըլլար, քանի պարզ է, որ եկեղեցական ճարտարապետութիւնը իր ձեւերով ամէնուր մէջտեղ եկած ու զարգացած է աշխարհիկ կառոյցներու հիման վրայ: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, փրոֆեսէօրին խոկ վկայութեամբ Թորամանեան յաջողած է ընդհանուր դիծերով ճիշդ պատկերացումի ենթարկել հայ ճարտարապետութեան ծագումին եւ զարգացումին ուղիները՝ Դ դարէն սկսեալ մինչեւ ԺԹ–ԺԵ դարերը, յաճախ նաեւ տարածուելով մինչեւ ԺԷ դարը:

Վերջին տասնամեակներուն Հայաստան կատարուած հնադիտական պեղումները նոր եւ լայն հորիզոններ բացած են մեր ճարտարապետութեան պատմութեան համար: Պեղումներու միջոցաւ հնադէտները ի յայտ բերած են բազմաթիւ հին եւ միջնադարեան բնակավայրեր՝ աշխարհիկ եւ կրօնական շէնքերով, ինչպէս բերդ, պարիսպներ, տուներ եւայլն: Հնադիտական ուշադրութեան առարկայ դարձած են այլեւս քարէ դարու քարանձաւները, պղինձի եւ անագապղինձի դարաշրջաններու բնակավայրերը, դամբարանները, ժայռերու վրայ կատարուած արձանագրութիւնները, ուրարտական քարաքաղքները՝ Էրեբունի, Արգիշտիխինիլի, Թէյշեբայինի, հայկական հնագոյն քաղաքներէն Արմաւիրն ու հին Հայաստանի մայրաքաղաքներէն Արտաշատ, հին Վաղարշապատ, Գառնիի ամրոցը եւ դեռ միջնադարեան Դուինն ու այլ պատմական վայրերը: Պեղումները հարուստ նիւթեր հայթայթած են Հայաստանի նախաքրիստեական ցեղերու ճարտարապետութեան մասին:

Յայտնաբերուած նիւթերու հիման վրայ փրոֆեսէօրին կարծիքն այն է եղած, որ Հայաստանի միջնադարեան ճարտարապետութիւնը իր ինքնատիպ ոճով զարգացած է տեղական, այսինքն՝ նախահայկական մշակոյթի ամուր հիմերու վրայ: Պարզ է, որ Կ. Ղաֆադարեան չէ ժխտած ազդեցութիւններու իրողութիւնը, բայց ինչպէս ինք ընդգծած է, անոր զարգացումը տեղի ունեցած է «իր իսկ պայմանների վրայ»: Միւս կողմէ, դասական կարգերի ընկերութեան մը մէջ երկուութիւն յառաջ եկած ըլլալով, ժողովրդական ճարտարապետութեան կողքին վերին դասին պատկանողները օտար ազդեցութիւններու չնորհիւ իւրացումներ կատարած են իրենց կենցաղին եւ, հետեւաբար, նաեւ ճարտարապետութեան մէջ: Այս վերջինը « ծագում եւ զարգանում է դարաշրջանի հետ եւ նրա հետ էլ վերանում է, իսկ ժողովրդականը իր գոյութիւնը շարունակում է դարից դար: Հասկանալի է, որ իրարից տարբեր այդ երկու ճարտարապետութիւնները միմիանց հետ փոխյարաբերութիւնների մէջ են լինում եւ փոխադարձաբար ազդում են միմիանց վրայ»: Հարցն ուրեմն այն է, որ ճարտարապետութեան պատմաբանները պէտք է պարզեն այդ տարրերը ուշադրութիւններուն դիմադիծերը եւ ցոյց տան անոնց փոխադարձ ազդեցութիւնները, մանաւանդ որ այսպէս անուանած վերնախաւին մշակոյթը ազգայնացած է, կամ, ինչպէս ինք ըսած է՝ տեղայնանում է, ազգային յատկանիշներ ձեռք ձգելով:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ մեր երկրին ճարտարապետութեան պատմութիւնը պէտք է միահիւս յաջորդականութեամբ ներկայացուի հին քարէն ցայսօր՝ մասնագիտական ճամբով: Բայց այս ընդհանուր համակարգն եւս, Կ. Ղաֆադարեանի սահմանումով, իր յստակ բաժանումները պէտք է ունենայ, ինչպէս հին քարի, նոր քարի, պղինձի, անագապղինձի դարեր, իսկ միջնադարին համար ալ դարաշրջաններ՝ Դ–Զ, Է, Թ–ԺԱ. դարեր եւայլն:

Հայկական ճարտարապետութիւնը ինքն իր մէջ կծկուած պատկեր երբեք չէ պարզած. ընդհակառակն՝ չփման մէջ գտնուած է դրացի եւ, նոյնիսկ, հեռաւոր երկիրներու հետ եւ հայ գաղթականութեան միջոցաւ իր ազդեցութիւնը տարածած է կարգ մը երկիրներու վրայ: Կ. Ղաֆադարեանի հատատումով հայ վարպետներ Հայերու թէ օտարներու համար չինած են այլազան բնոյթի շէնքեր օտար հորիզոններու տակ, ինչպէս Պուլկարիա, Ռումանիա, բուն Թուրքիա, Սրբիա, Ռուսիա եւ այլուր: Հետեւաբար, հայ ճարտարապետութեան պատմութեան մը պէտք է կազմէ նոյնպէս գաղութներու ճարտարապետութիւնը:

Ժ. Մ.

(Անուանի հայագէտն ու հնագէտը մեռաւ անցեալ տարի, Հոկտ. 29ին):

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻ

ԲԱՑՈՒՄ ԵՒ

ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Ֆոթօ՝ Վանիկ

Իր անունը, սրահով եւ կիսանդրիով յաւուրս հանդիսութեամբ, մուտք գործեց մշակութային եւ ազգային այս կեդրոնին ներս, Շաբաթ՝ Մարտ 12ին:

Սրահ մը լեցուած, հիներով եւ նորերով, եկած էր իր յարգանքի եւ երախտապարտութեան անվերապահ տուրքը մատուցանել այն մեծ Հայուն, տաղանդաւոր մտաւորական – գրագէտին, առաջնակարգ հրապարակագրին, անզուգական խմբագրին, աննկուն եւ անվհատ ազգային-քաղաքական գործիչին եւ հաւատաւոր ու խանդավառ յեղափոխական – դաշնակցականին՝ որ եղաւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Քանի տարի առաջ, անակնկալօրէն « պատուոյ դաշտին » վրայ կը տապալէր հսկայ մը, ասպետ մը մեր ժողովուրդին որուն գործն ու կեանքը եղան խորհրդանիշ, տարազիր ու աստանդական Հայութեան ցերուցան բեկորներուն համար, վերապրելու, վերակազմուելու եւ վերաստեղծելու ազգային մեր կամքին:

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը որ սքանչելի արտայայտութիւն մըն է այդ անգնահատելի ժառանգին, չէր կրնար չընդունիլ իր ծոցը ան որ եղաւ հիմնաքարը գաղութային մեր այս ընդհանուր կառոյցին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ՓՈՒՌԸ

Գրեց՝ ՑԱԿՈՒԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

Գարահիսարի քաղաքէն շատ քալեր կ'ելլէին, ան ալ իրաւ քալ մըն էր, կըտրիճ մը, աչքը ամուր, անվախ, ուժեղ բռունցքով, հարուածը ծանր եւ կռնատան: Ուր կռիւ մը ըլլար ինք հոն էր, կը միջամտէր: Այազպաշի լեռները, ձորերը ինչքան չինկէնկեներ կային, կնիկները անգամ, կը ճանչնային զինքը, բարեկամն էր: Կարծես ցեղակցութեան կապ մը կար իր եւ անոնց միջեւ: Ի՞նչ ըսեր էր, թէ անոնք լսեր էին իր բոչա մը ըլլալը: Իր ըսելովը իր նախնիքը Հնդկաստանէն եկեր ու Մալեհի հաստատուեր էր: Փուռը ամառ ձմեռ կը հանուէր, մօրէ մերկ կ'ըլլար, վերմակին տակ կը մտնէր: Այս չորսը իրենց հաց տարած լեռներու նպատրեզկնի խանութներով, Պէպէքի, Սթէյի նահյի նաւակայքերու ճաշարաններով եւթէ երկու հազար երկու հարիւրէն աւելի հաց պլուի կրնայինք բանել, Պէչիկթաշի փուռը ձգել ու Հիսար դալ, Հիսարի գիւղին փոապանութիւնը ընել: Քաղաքապետութեան հաց դլուխ հինգ, վեց փարա թապղիէ՞վը:

Գիշերուան երեք բերանին հացերը հատցուցինք, տարին: Զորրորդ բերանի հացերը եփեցան, հացեփող Նշանը տեղկեհը տուաւ Պարսամ աղային հետ չարեցինք: Երեք բերան եւս կային, անոնք ալ պիտի եփուէին, ելլէին, ցերեկէն եաքը, իրիկնադէմին անոնք ալ պիտի տայինք որ տանէին:

Եալըներուն հացերը կային: Անոնք փուռին կապուած էին: Ես պիտի տանէի: Փուռին աշկերտը ես չէի՞: Մինչեւ հիմա փուռին ախոռապահը, ձիերուն կեր տուողը Թումասեանց Ովակը աս գործը կ'ընէր: Տասնըհինգ եալը էին, վեցը Հիսարի ծովեզերքը, ինը Պալթալիմանի ծովածոցը, մինչեւ Սուլթան Համիտի քրոջը, Ասիպէ Սուլթանի, քեռայրին Ֆէրիտ փաշային պալատը: Ամէնքն ալ փայտէն էին, լայնանիստ ու զոյգ բաժանմունքներով, մէկը հարէմներու յատուկ համբէմքերով, միւսը այրերուն յատուկ սէլամլըքով:

Առաջին օրը Ովակը ընկերացաւ ինծի, թէ չըլլային, ի՞նչով, որոնցմով օրա – կան երկու հազար երկու հարիւրէն աւելի հաց պլուի կրնայինք բանել, Պէչիկթաշի փուռը ձգել ու Հիսար դալ, Հիսարի գիւղին փոապանութիւնը ընել: Քաղաքապետութեան հաց դլուխ հինգ, վեց փարա թապղիէ՞վը:

Գիշերուան երեք բերանին հացերը հատցուցինք, տարին: Զորրորդ բերանի հացերը եփեցան, հացեփող Նշանը տեղկեհը տուաւ Պարսամ աղային հետ չարեցինք: Երեք բերան եւս կային, անոնք ալ պիտի եփուէին, ելլէին, ցերեկէն եաքը, իրիկնադէմին անոնք ալ պիտի տայինք որ տանէին:

Եալըներուն հացերը կային: Անոնք փուռին կապուած էին: Ես պիտի տանէի: Փուռին աշկերտը ես չէի՞: Մինչեւ հիմա փուռին ախոռապահը, ձիերուն կեր տուողը Թումասեանց Ովակը աս գործը կ'ընէր: Տասնըհինգ եալը էին, վեցը Հիսարի ծովեզերքը, ինը Պալթալիմանի ծովածոցը, մինչեւ Սուլթան Համիտի քրոջը, Ասիպէ Սուլթանի, քեռայրին Ֆէրիտ փաշային պալատը: Ամէնքն ալ փայտէն էին էին, լայնանիստ ու զոյգ բաժանմունքներով, մէկը հարէմներու յատուկ համբէմքերով, միւսը այրերուն յատուկ սէլամլըքով:

Առաջին օրը Ովակը ընկերացաւ ինծի, միասին գացինք, դռները սորվեցուց: Ամէնքն ալ ծովուն կողմէն կը բանէին: Երկրորդ օրը ես մինակս գացի: Ի՞նչ էր որ, թաղ չէր, փողոց չէր, կարդով իրարու կից էին, սորվեցայ: Ամէն դրան առջեւ «էքմէքճի...» պոռացի, ես ալ դրսէն, անունը դրան եառէն խօսեցանք, քանի հայ ուզեց, ով թէւը հանեց, տեսրակը երկարեց, դրեցի, հացերը տուի, ան դուռը փակեց, երկրորդ եալըին անցայ: Առտուան այդ ժամերուն այլ ծառայող չէր ըլլար: Հացերը առնողները կիներ կ'ըլլային, օղուլլուք պէսլէմէ, հալայըք ըսուածները հարէմլիքի բաժանումէն կուգային: Առանք թռչակաւոր վարձուածներ չէին: Փոքր հասակէն կ'առնուէին, կ'որդեգրէին, կը սնուցանէին, կը մեծցնէին, կ'ամուսնացնէին իրենց զաւակներէն, ընտանիքի անդամ կը համարուէին: Սպիտակ կամ սեւամորթ ըլլալնին իրենց բազուկներէն, ձեռքերնէն կը հետեւցնէին:

Այդ երկրորդ օրը որ իմ հացերը բաժնելու առաջին օրս էր, Հիսարի եալըներուն հացերը տուի, Պալթալիմանի ծոցին եալըներունը սկսայ: Անոնցինն ալ տուի, պալատին կիցինը չէ, վերջընթերին դուռը գոց էր, բայց չէր, չէնքի մինչեւ վերի ծայրը կ'երեւնար: Մարդ չկար, «էքմէքճի...» պոռացի, սպասեցի: Զպատաս – խանեցին: Երկրորդ մը աւելի բարձր ձայնով «էքմէքճի...» պոռացի նորէն: Մէկ չերեւցաւ, հացին պարկը չալկեցի, նոր մտայ, առաջացայ: Պատէ մը դուռ մը բացուեցաւ: Բարձրահասակ կին մը դէմս ելաւ: Փալփլուն, սեւ կերպասէ հագուստով կին էր, ու ոտքերէն մինչեւ գլուխը զոց էր, միայն աչքերը, քիթը, շրթունքները կ'երեւնային:

— Ինչո՞ւ ներս մտար, մինչեւ հոս եկար, ըսաւ չոր չեչտով մը:

— Ի՞նչ պիտի ընէի, երկու անգամ պոռացի, դուն չեկար, ես եկայ, եթէ չուզեր, չեմ դար ուրիշ անգամ մը, ըսի:

— Ոչ, պիտի գաս, ամէն օր հաց պիտի բերես, միայն ներս պիտի չմտնես, ըսաւ չեչտը փոխելով:

— Լաւ, ըսածիդ պէս կ'ընեմ, պատրաստ խանեցի, ու աւելցուցի, բայց ես թէյ տարիքով փոքր եմ, Պէչիկթաշի, Նշան-թաշի, Մաչքայի շատ հարէմլիքներուն հաց տարած ու տուած եմ, հոս դուռ մը հարէմլիքներուն պէս դոց ալ չէք, դուռը բաց կը թողուք:

Երեք հաց ուզեց, տուի: Մէկ մէկ սառ, թաց կերպասով մը տակ վրայ թրջելով սրբեց, չոր կերպասով մը չորցուց, ձիթենիի ճիւղերէ հիւսուած փոքր սակառի մը մէջ դրաւ: Նախ ապչեցայ, նայեցայ, չկրցայ լռել:

(Շար. – 2)

Հանդիսութեան կը նախագահէր Տիգ-րան Թադոյեան որ նախ ներկայացուց Շ. Միսաքեան մարդը, ընդգծելով անոր առաքինութիւններն ու բարձր արժանիք-ները ըսելով թէ Շ. Միսաքեանի անա-կնկալ կորուստը անհուն բաց մը, ան-ղարմանալի պարապ մը թողուց հայ հան-րային կեանքին եւ ազգրական ասպա-րէզին մէջ:

Շ. Միսաքեան աւելի քան կէս դար չա-րունակ, առանց երբեք վարանելու, իր ապաննդը, մտաւոր կարողութիւնները, գրիչը, խօսքը եւ կեանքը անսակարկ նուիրեց հայ ազատատենչ ժողովուրդին, պաշտպանելով անոր քաղաքական արդար դատը, մարդկային տարրական իրա-տունքները, զարաւոր հայ մշակոյթը եւ մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն: Ապա, յար-դելի նախագահը ըսաւ. « Խրիմեանական ազգաշունչ ոգիով տոգորուած, հանրա-նուէր եւ ժողովրդանուէր անկաշառ ու անսակարկ գործիչ մը եղաւ Շ. Միսաք-եան ունենալով որպէս նշանախօսք՝ դարձ դէպի ժողովուրդը — ամէն բան ժողո-վուրդին համար »:

Յետոյ, Տ. Թադոյեան առաւ կարգ մը կենսագրական համառօտ տեղեկութիւն-ներ: Ծնած Սեբաստիոյ Զիմառա գիւղը 1884ին, բայց փոքր տարիքին փոխադրը-ուած Պոլիս: Իր յաճախած կրթական հաստատութիւնները եղած են յաջորդա-բար՝ Գում — Գարաւլի մայր վարժարանը, Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանը, Կէ-տիկ-Փաշայի Կարկուրի ամերիկեան վար-ժարանը եւ ապա Անատոլիա քոլէճ՝ Մար-զուան: 16 տարեկանին ընդգրկած է լրա-գրական ասպարէզը վարելով խմբագրու-թիւնը Սուրհանդակի, Ազգակ չաբաթա-թերթի, Ազատամարտի, Կարինի Ցառա-գի, Ճակատամարտի, Փարիզի Ցառագի, ինչպէս նաեւ լոյս ընծայած է Փարիզի մէջ Հայկազէն եւ Արածանի գրական հան-դէսները: Շ. Միսաքեան Ազգակ գրական չարաթաթերթին մէջ է որ թարգմանած է միջազգային բանուորութեան ծանօթ քայլերգը՝ «Միջազգայինը»: Շ. Միսաք-եան կը ճաշակէ թրքական բանտերը 1916էն մինչեւ զինադադար: Ապա դար-ձեալ կը դործէ Պոլիս մինչեւ քեմալա-կանները մուտքը 1922, ապա անցնելով Սոֆիա եւ 1924ին Փարիզ ուր 15 հազարի նուիրուած գումարով մը կը հիմ-նէ ու կը հրատարակէ «Ցառագ»ը 1925ին որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Իր խօսքի աւարտին Տ. Թադոյեան ը-սաւ. «Երբ այսօր Շ. Միսաքեան անդարձ բաժնուած է մեզմէ, մենք մեզի իրաւունք կուտանք ըսելու որ անիկա իր ժողովըր-դականութիւնը եւ հանրային ամբասիր ծառա-յութիւններով յաղթահարած է մահուան եւ լեցուցած է ունայնութեան փոսը »:

Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Շաւարշ Միսաք-եան խումբի անունով կուռ ուղերձ մը արտասանեց ընկ. Մասիս Գուլումեան (կը հրատարակուի առանձին):

Օրուան առաջին բանախօսը՝ կարօ Ցով-սէփեան ընորոշելէ յետոյ Շաւարշ Մի-սաքեանը որպէս կամքի, հաւատքի, մըտ-քի եւ սրտի մարդ, նախ անդրադարձաւ կուսակցականին մասին որ նուիրաբերեց իր կեանքը եւ գործը, ծառայեց անդուլ եւ անդադար իրրեւ անոր զինուորը, գոր-ծիչը, քարոզիչը, ներկայացուցիչը, զե-կավարը եւ մօտ քառասուն տարի լսելի դարձնելով Հ. Ց. Դ.ն եւ իր խօսքը:

Ճշմարիտ զեկավարի լրջութիւնը, չըր-ջահայեցողութիւնը, անկաշառ նկարա-գիրը, հանրային ողջմտութիւնը ու հայ-րական վերաբերումը ներշնչումի աղբիւր եղան իր ընկերներուն, զինքը չրջապա-տող մտաւորականութեան եւ զանգուա-ծին: Շաւարշ Միսաքեան ընկերվարական էր բառին բուն իմաստով եւ տարողու-թեամբ, այսինքն ոչ դաղափարներ հոլո-վելով այլ իր կենցաղով, առօրեայ կեան-քով, իր ամբողջական տարազով: Շաւարշ Միսաքեանի դաղափարը, խօսքը եւ գոր-ծը քալած են միշտ զուգահեռ եւ ներդաշ-նակ, որպէս վիթար լրացնող տարրեր:

Ապա, կարօ Ցովսէփեան ներկայացուց Շ. Միսաքեանը որպէս առաջնորդ երի-տասարդութեան, ըլլալով հովանաւորող նորայայտ ուժերու, միշտ յառաջապահ դաղափարներու յեղաշրջումին, արտա-կարդ դիւրութիւն մը, մտքի արթնութիւն մը պատշաճելու միշտ նոր ժամանակնե-րու «արտայայտութեան նոր ձեւով եւ նոր ոճով»: Շ. Միսաքեան ապրեցաւ վաղ-ուան համար, ստեղծագործեց եւ տքնե-ցաւ հայկական ապագային համար: Սպանդէն վերապրողներով կազմեց «Ցա-ռագ»ի սաներու սերունդ մը, ապա երե-ւան եկաւ իր չունչով, իր հաւատքով եւ իր վճռակամութեամբ հաղորդուած, տո-գորուած ու զրահուած սերունդ մը, իսկ մեզի աւելի մօտ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը ոլուն համար այնքան չունչ, այնքան աչքի լոյս սպառեց ըլլալով միանգամայն հիմնադիրը, ուղեցոյց եւ ներշնչարան: Շ. Միսաքեան երիտասարդութիւնը սի-րեց, քաջալերեց, դաստիարակեց բայց փոխարէն միշտ պահանջեց: Բանախօսը ըրաւ մէջբերումներ Շ. Միսաքեանի նչա-նաւոր խօսքերէն, ուղղուած երիտասար-դութեան եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Շատ բիչեր կրցած են իրենց անձին օրինակով, ներգործել յաջորդող սերունդներուն վր-րայ, Շ. Միսաքեան եղաւ այդ բիչերէն»:

Իր խօսքի աւարտին կարօ Ցովսէփեան ըսաւ՝ « Շ. Միսաքեան՝ հսկայ մը որ իր խօսքով, իր կեանքի օրինակով, իր վաս-տակով եւ իր գործով կնքեց փառաւոր էջ մը մեր պատմութեան: Իր խօսքը կը մնայ միշտ այժմէական, իր կեանքի օրի-նակը միշտ կը շարունակէ ներշնչել շատ ու շատեր, իր վաստակը արժանացած է համազգային գնահատանքի եւ իր գործը կը շարունակուի, կը շարունակուի անշեղ, հաւատարիմ իր գաղափարներուն, իր զգտումներուն, իր սկզբունքներուն, հա-ւատարիմ իր դարբնած պատկերին որպէս նկարագիր եւ դիմագիծ ունեցող մտաւոր»:

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Կ. Փո-լատեան ներկայացուց Շ. Միսաքեան հը-րապարակագիրը և գրագէտը, չեշտելով թէ ան ֆրանսահայ գաղութին ամէնէն ե-րախտաշատ անձն է: Ֆրանսահայ գաղու-թը չատ բան կը պարտի «Ցառագ»ի խըմ-բագրապետին: Հանրային կեանքի մէջ, չատեր եկեր են, գործեր, անցեր ու գա-ցեր, թէ անոնք ըլլան քաղաքական-հան-րային գործիչներ կամ մտաւորականներ: Շ. Միսաքեան իր նկարագրին դրոշմը դը-րած է Ֆրանսայի Հայութեան վրայ:

Յետոյ Կ. Փոլատեան անդրադառնալով Շ. Միսաքեանի գրական վաստակին ցոյց տուաւ որ ան եղած է կեդրոնական դէմ-քը Ֆրանսահայ գրականութեան: Գրող-ներու հոյլը Նարդունիէն մինչեւ Շահ-նուր, Սարաֆեանէն մինչեւ Շուշանեան, Շ. Միսաքեանի գրական ճաչակին, մչա-կած ու իր դարբնած հրաչալի գործիքին արեւմտահայերէնին չատ բան կը պար-տին, ինչպէս նաեւ անոր ստեղծագործա-կան կլիմային: Կ. Փոլատեան չարունա-կելով ըսաւ. «Իրաւամբ Շ. Միսաքեանը կը կոչենք ամենայն Հայոց խմբագրա-պետ: Շ. Միսաքեան բարձրացուց հրա-պարակագրութիւնը գրականութեան:

Ապա, յարդելի բանախօսը զուգահե-ռական մը գծելով Շ. Միսաքեանի սե-րունդին եւ յաջորդող սերունդներուն մի-ջեւ, չեշտեց որ ամէնէն աչքի զարնող տարբերութիւնը՝ նուիրումի տեսակն է: Ա.յսօրուան սերունդները ամաթէօրներ են, իսկ Շ. Միսաքեաններու համար ամբող-ջական կրօնք, գերագոյն նպատակ էր, գրականութիւնն ու հրապարակագրու-թիւնը:

Ցիշատակի այս հանդիսութեան եղան ընթերցումներ Շ. Միսաքեանի գործերէն: Օրիորդ Վիքթորիա Ցակոբեան յաջող կերպով «Առաւօտ լուսոյ»ի գղուղղ չո-ղերէն մեզ առաջնորդեց դէպի «Արեգակն արդար» տանող ուղին: Վահրամ Ճառայ-եան կատարեալ առոգանութեամբ, խոր ապրումով մեզ փոխադրեց դէպի աքսո-րավայրերը ուր քայլ առ քայլ հետեւելով Շ. Միսաքեանի ճանապարհին լրջեն հետ կրցանք ըսել «Ես սեպայ Եփրատը»: Երա-ժշտական բաժին մը եւս, ուր իրենց խոս-ամնալից տաղանդը ի յայտ բերին Դէորգ Պօղուքլեան (դաշնակ), Ալէն Պապուչ-եան (ջութակ), կարօ Թէրզեան (ջու-թակ), երեքն ալ մրցանակաւոր Մար-սէյլի Ազգ. Երաժշտանոցէն, ամբողջա-ցուցին այս վայելուչ եւ մանաւանդ պատ-շաճ յայտագիրը:

×

Անմիջապէս յետոյ ներկայ բազմութիւ-նը բարձրացաւ Մշակոյթի Տան երկրորդ յարկը եւ հանդիսաւոր կերպով, խան-դավառ ծափահարութիւններու մէջ, Ար-փիկ Միսաքեան բացումը կատարեց Շա-ւարշ Միսաքեան սրահին քօղազերծելով սրահի մուտքին հաստատուած գրութիւ-նը եւ սրահին մէջ զետեղուած կիսան-դրին:

Այս կիսանդրին, որ նուէրն է Արփիկ Միսաքեանի, օրինակն է այն կիսանդրիին որ կը դանուի Այնճարի «Ցառագ» վար-ժարանի մուտքը (գործ՝ Ջաւէն Պըտըչ-եանի):

Շաւարշ Միսաքեան սրահը կ'օգտա-գործուի ամէն Ձորեքշաբթի փոքրիկնե-րուն կողմէ հայերէնի դասընթացքներուն եւ իրենց զանազան դաստիարակիչ գրա-դումներուն համար: Նոյնպէս կը ծառա-յէ որպէս ժողովասրահ:

Այսօր, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան չէնքէն ներս, երբ Շաւարշ Միսաքեանի հոդեղէն ներկայութիւնը մշտնջենական է, բոլորիս եւ մանաւանդ երիտասարդու-թեան յանձնառութիւն կ'ընէ իր խօսքը պահել միշտ կենդանի, իր կեանքն ու գործը առնել որպէս առաջնորդ մեր քայ-լերուն, իր պատգամներուն տալ արձա-դանգ, որպէսզի Շ. Միսաքեանի իսկ բա-ռերով, գարունը որ երիտասարդութեան խորհրդանիշն է միշտ չողայ այս չէնքէն ներս:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ֆոթօ՝ վանիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (307)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀԱՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ ՄԱՓԸՐ ԹԷ ՊՈՌՆԻԿ

— Մայր իմ, ես այդ խնջոյքին ներկայ պիտի չըլլամ, ըսաւ յանկարծ Պիանքա:

Էմփերիա սարսռաց դէմքը յոյսի նչոյ-լով մը փայլիլ սկսաւ: Բայց եւ այնպէս պէտք էր համոզել Պիանքան, համոզել որ իր սիրած մարդուն հետ ամուսնանայ: Նախանձը եւ մայրական սէրը իր հոգիին մէջ անխնայ ճակատամարտ մը բացին ի-րարու դէմ:

Եթէ Պիանքայի որեւէ վատնդ սպառ-նար, անշուշտ մայրը առանց որեւէ վա-րանման մահը աչքը առնելով զայն այդ վտանգէն պիտի ազատէր, բայց Պիանքա Սանտրիկոյէ սիրուելով պարզապէս իր հակառակորդուհին եղած կ'ըլլար:

— Գիտէք թէ այս պալատին մէջ սար-քուած ռոնամբուլիներէն որքան կը խորչիմ, չարունակեց մանկամարդ աղ-ջիկը: Գիտէք թէ ձեզ այս խորհրդաւոր կեանքէն հրաժարեցնելու համար որքա՜ն տառապեցայ:

— Ո՛հ, արդեօք պիտի կրնա՞յ ընդդի-մանալ ինծի, արդեօք պիտի կրնա՞յ փախ-չիլ եւ անգամ մըն ալ հոս ոտք չկոխել, մտածեց էմփերիա:

— Ես սա չճանչցած եւ ոչ ալ ճանչնալ ուզած մարդոցս մէջ ի՞նչ պիտի ընեմ, չարունակեց մանկամարդ աղջիկը:

— Բայց պէտք է որ անոնց մէջ մտնես, աղջիկս, թոթովեց էմփերիա խեղդուկ ձայնով մը:

— Պէ՞տք է: Ինչո՞ւ պէտք ըլլայ, չեմ հասկնար: Չեմ հասկնար, այո, եւ ատոր համար է որ կը տառապիմ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, աղջիկս, թոթո-վեց պոռնիկը:

— Մտիկ ըրէ, մայր: Երկար տեսնէ ի վեր մտնալանդ Մէսթրէյէն զալէս ի վեր անանկ բաներ կ'անցնին ու կը դառնան չուրջս որոնց մասին պէտք է որ ձեզի խօսիմ: Կը զգամ թէ խօսելու ժամը եկած է այլեւս: Սրտերնիս բանանք, մայր իմ, եւ իրար հասկնալ աչխատինք:

Պիանքա վճռական եղանակով մը կը խօսէր: Մայրը զայն երբեք այսպէս չէր տեսած: Հիացաւ աղջկանը վրայ: Բայց եւ այնպէս կասկածիլ սկսաւ: Սիրոյ եւ նախանձի մէջեւ տեղի ունենալիք ահա-կուս մենամարտը ճշդուիլ կը սկսէր: Էմ-փերիա կը զգար թէ վերջին հարուածները պիտի առնար:

— Ասօք, աղջիկս, խօսէ, քու ուզածիդ պէս բաց սրտով կը պատասխանեմ:

— Ամէն բանէ առաջ կ'ուզէի հասկնալ թէ ինչո՞ւ իմ ներկայութիւնս անհրաժեշտ ըլլայ այս դիչերուան ցնծատօնին: Ին-չո՞ւ կը պահանջէք որ ձեր հիւրասրահ-չո՞ւ կը պահանջէք որ ձեր հիւրասրահ-ներուն մէջ երեւամ: Եթէ դիս օր մը ձեր հիւրասրահներուն մէջ ցուցադրութեան պիտի դնէիք, ինչո՞ւ մինչեւ այսօր յար-կաբաժնիս մէջ բանտարկեցիք:

— Որովհետեւ ժամանակները փոխուե-ցան, աղջիկս, որովհետեւ... բայց չե՞ս հասկնար, մտած ես այն տարիքը ուր քեզի պէս մանկամարդուհիները պէտք է որ քիչ մըն ալ ուրիչ բաներով զբաղին... Երէկ դեռ տղայ էիր, անչափաս էիր, բայց այսօր այլեւս չափահաս աղջիկ մը եղած ես...: Ասիկա հասարակաց օրէնք է...: Վաղն ալ կին պիտի ըլլաս:

— Այսինքն ըսել կ'ուզէք թէ դիս ա-մուսնացնե՞լ մտադրած էք, թոթովեց Պիանքա դեպի-դեղին կարած:

— Ճիշդ գտար:

— Այդ պարագային, կ'երեւայ թէ ա-մուսինս ըլլալիք մարդն ալ ընտրած էք:

— Ատ ալ ճիշդ է, կմկմաց էմփերիա խոժոռադէմ:

— Բայց եթէ ես ձեզի ըսելու ըլլամ թէ չեմ ուզեր ամուսնանալ, ըսելու ըլլամ թէ կ'ուզեմ ձեր մօտը մնալ եւ մինչեւ իսկ ձեզի հետ վենետիկէն դուրս ելլել:

— Ատոր պիտի պատասխանեմ թէ քու ամուսնանալդ անհրաժեշտ է:

— Որո՞ւ անհրաժեշտ է սակայն, մայր, որո՞ւ:

— Ինծի, կակազեց էմփերիա համբօրէն:

Մօր եւ աղջկան միջեւ այնպիսի լռու-թիւն մը տիրեց որ փոթորիկի մը նախա-զուչակութիւնն էր: Էմփերիա զլուխը խոնարհեցուց: Դողալ սկսաւ եւ աչքերը փայլակներ արձակել սկսան: Իսկ Պիան-քա, ընդհակառակն մօրը աչքերը կը փըն-տռէր եւ հակառակ չափէն աւելի յուզ-ուած ըլլալուն, խօսակցութիւնը մինչեւ վերջը չարունակելու երեւոյթ մը առած էր: Ամուսնութեան առաջարկը յանկար-ծական եղած ըլլալուն չափէն աւելի խը-ռոված էր, բայց դիտնալով որ դեռ իմա-նալիք չատ մը բաներ կային, ջանաց իր ուժն ու պաղարիւնութիւնը պահել:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱԽՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ

Օր. Մարկրիթ Գրիգորեան եւ եղբայրները (Պուլկարիա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Մարտ 27, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ նաեւ ի յիշատակ իրենց մեծ-հայրերուն՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋՕՐԼՈՒԵԱՆԻ

եւ

ԼԵՒՈՆ ԱՓԻՈՍԵԱՆԻ

(մահացած Պուլկարիա)

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Օր. Գրիգորեան 100 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ Մարտ 27, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան մեծ բարերարուհի՝

ՕՐԻՈՐԴ ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓՈՓԻ

մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը չբնորհակալութեամբ ստացած է այլեւ Տիկին Անահիտ Խուպէսէրեանէ 50 ֆր. Տիգրան Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ստացած է Տիկին Մարգրիտ Տէր-Յակոբեանէ 50 ֆր. իր թոռան Մարի-Կարինէի մկրտութեան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի մասնաճիւղ 1.000 ֆր:

×

Վերապյլէն Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան իր ապաքինման առթիւ 50 ֆր.:

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

կիրակի, Մարտ 27, ժամը 15·30ին, վարժարանի սրահին մէջ, 26 Ռիւ Թրուա-յոն, Սեւր:

× Նախ քան ժողովի գումարումը՝ վարժարանին տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները մտերմական ճաշի մը, ժամը 13ին: Կը խնդրուի մասնակցիլ վաւքողներէն նախապէս իմացնել, հեռաձայնելով 027-68-28:

MAISON de la CULTURE
ARMÉNIENNE de MARSEILLE
12-14 rue St. Bazile

Հայկ. պարերու ներկայացում

ԷՏՈՒԱՐ ՊՈԼԻԿԵԱՆ
խումբին կողմէ
Մենապար՝ ԷՎԱ ԱՐՋՈՒԵԱՆ

Կիրակի Մարտ 27, ժամը 15ին
եւ 20·45ին

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30
Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻԻ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ

Ղեկ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ. Ուսանողներուն 20 ՖՐ.

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville — Tél. 899-09-66

KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément — Tél. 375-28-37

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

երկուշաբթի՝ *կարսի տէօներ*

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապտուր — մանթը*

Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ*

Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու-պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 15ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 28, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ցոժիէ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարժութեան ներկայացուցիչը:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 28, Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ եւ ճշդապահ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի (Մարտ 27) ժամը 15ին ընկերուհի Փաչայեանի բնակարանը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ:

ԽՆՋՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին:

Կը խնդրուի մեր համակիրքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը:

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS
Dimanche 3 Avril à 13 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles
Participation aux frais 75 F.
Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Գասպար Քիւրքճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկ. Վարժապետեան 30ական, այլեւ Տիկ. Աւիկեան, Պր. Կիւրճէքեան 20ական, Տիկ. Ճինտեան 30, Պ. Խաչիկ Տէրմիրճեան, Տէր եւ Տիկ. Ջէրչեան 50ական, Պ. Հայկ Մարզարեան 10, Պ. Սուրէն Քիւրքճեան, Պ. Պետրոս Մարզարեան 20ական: Պ. Լեւոն Ճէբահեանի հոգեհանգիստին առթիւ այլեւ Տիկ. Ճէբահեան 100: Յարութիւն Ղազարեանի հոգեհանգիստին առթիւ այլեւ Տիկ. Ազնիւ Ղազարեան 200: Տիկ. Տիգրանուհի Գալայճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գալայճեան Նազար 150, Պր. Ժորժ Բէյհեան 50, Քէօսէեան ընտանիք 30: Տիկ. Վէրթհայմ Նաճարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Գրիգոր Նաճարեան 250, Պր. Միսաք Եէմէնիճեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Սահակեան, Տէր եւ Տիկ. Գրնճեան 30ական: Սերոբ Մարուքեանի հոգեհանգիստին առթիւ Մարուքեան ընտանիք, Պր. Գուլումճեան 200ական: Տիկ. Զարուհի Խմէրեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Գէորգ Խմէրեան 150, Մինայէլ Եավէր, Ալպէր Խմէրեան, Խաուար Կիւմիւշեան 50ական, Գրիգոր Քէօսէեան 30: Գասպար Արապիկեանի հոգեհանգիստին առթիւ Ժան - Փիլիփ եւ Վալերի Արապիկեան, Պր. Ճնտիկեան, Պր. Կիւրճեան, Թորոս Յովսէփեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Արապիկեան 200: Յովհաննէս Գէորգեանի հոգեհանգիստին առթիւ այլեւ Տիկ. Մառի Գէորգեան 350:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Նախագահութեամբ՝
Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ-Ի

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Grande Kermesse ARMÉNIENNE

Organisé par le Comité des Dames de Paris, au profit des œuvres de l'U.G.A.B. les Samedi 26 et Dimanche 27 Mars de 10 h. à 20 h.

Une dizaine de stands : Bar — Buffet — Dédicace d'auteurs, livres et disques arméniens — Photos — miniatures — Peintures — Lingerie — Alimentation — Cadeaux souvenirs — Objets d'art — Jeux éducatifs.

Durant les deux après-midi de cette kermesses, nous avons le plaisir de vous annoncer le passage des artistes suivants :
Mme CARZOU (écrivain), BERBERIAN (peintre), JANSEM (peintre), J. HELIAN (chef d'orchestre), R. JERANIAN (peintre), C. LEPIDIS (écrivain), R. MELIK (écrivain) Mme S. MILDONIAN (harpiste), MUTAFIAN (peintre), M. PALANDJIAN (chanteur), M. YOURGANTZ (chanteur), Mlle H. YOSMANIAN (peintre).

Et sous réserve :
Eva ARZOUIAN, Grégoire ASLAN, CARZOU, Michel KRIKORIAN, Nicole RIEUX, Lydia WERKINE, Alice SAPRITCH, Liz SARIAN, Rosy VARTE

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Métro Courcelles —
Autobus No 84 et 30
Parking à 50 m.

VENEZ NOMBREUX !

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութեան դերը Հայ Դատի իրականացման մէջ:

Կը խօսի ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 7ին, Ահարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ Պուֆիէ:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Մարտ 26, ուր է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ սոսկալի չարչարացաւ եւ մտին ի վիրապն:

Այս առթիւ, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը այժմէն կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջակայից հայ գաղութին որ իր տարեկան պատահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Նոյ. 5, Քազինօ Շարպոնիէռի սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·821

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.821

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տող

ՀՆԴԿԱՀԱՏԱՆԻ նոր վարչապետն է Մորարժի Տէսայ, 81 տարեկան, կանոնիկ ազգութիւնը: Առաջին առթիւ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ընկերվարական քաղաքականութիւն պիտի վարէ ներսը եւ ոչ–ուղեկից քաղաքականութիւն, դուրսը: Պայքար պիտի տանի զինաւորաբար աղքատութեան եւ գործազրկութեան դէմ:

ՀՌՈՄի մէջ, Ուրբաթ օր, բացուեցաւ Եւրոպայի Իններու ժողովը, Եւրոպական Հասարակապետութեան քանոմաեակին առթիւ: 1957ին էր, արդարեւ, որ Հռոմի դաշինքով եւ հիմնադիր վեց անդամնե – րով կը ծնէր Եւրոպական Հասարակապետութիւնը: Հռոմի համաձնաւոր քաղաքական է որ կապիտոլի առջեւ կ'ընդունէր Եւրոպայի ղեկավարները: Նիսոր կը բացուէր նախագահ Լէոնէի նախագահութեան ներքեւ:

ՅՈՑՆ – ԹՐՔԱԿԱՆ օդային սահմաններու հարցը վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծած է արեւելեան Միջերկրականի օդային չրջանէն անցնող օդանաւերուն համար: Այսպէս Զորեքշաբթի օր քիչ էր մնացած որ բախում պատահի չորս օդանաւերու միջեւ (մէկ լեհ, մէկ գերմանական եւ երկու սաուտական) որովհետեւ Թուրքերը կիպրոսի իրենց գրաւած չըր – ջանը օդային հսկողութեան ապօրինի կայան մը ստեղծած են, որ մրցակցութեան մէջ է կիպրոսի կեդրոնական բուն կայանին հետ, որ կախում ունի Նիկոսիոյ կառավարութենէն եւ որ ճանչցուած է միջազգային կերպով արեւելեան Միջերկրականի ամբողջ երթեւեկութեան համար: Թուրքերու այս ապօրինի ընթացքին (որ հակայոյն բնոյթ ունի խորքին մէջ) կրնան զոհ երթալ ուրիչներ:

ՇԻՐԱՔ Փարիզի քաղաքապետ ընտրուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ: Առաջինն է 1871էն ի վեր երբ Սըտանի պարտութենէն ետք (1870) Ադոլֆ քաղաքապետ կը նշանակուէր կառավարութեան կողմէ եւ քիչ ետք ժիւլ Ֆերի դերեթէ ինք կը նշանակէր ինքզինքը: Իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, որ աւելի քան 2000 տարի ունի իր կռնակը, Փարիզ միայն չորս տարի 9 ամիս եւ 19 օր քաղաքապետ ունեցած է: Առաջինը եղած է (եւ ամէնէն ծանօթը) Սիլվէն Պայի, որ ընտրուած է 1789 Յուլիս 15ին, Պաստիլի գրաւման վաղորդայնին եւ որ պիտի գլխատուէր 1791 Նոյեմբեր 18ին: Շիրաք 40ի դէմ 67 ձայնով ընտրուեցաւ (109ի վրայ):

Ալ. ՍԱՆԿԻՆԷԹԻ որու կծու ոճը եւ բառերը չծամծմող նկարագիրը ծանօթ են, անգամ մը եւս «չահեկան» էլոյթ մը ունեցած է էլիզէի դէմ, որու հաղորդարութիւնը ընտրութիւններէն ետք «կատուի խաւիծ» կը նկատէ: Կը զգուշացնէ կառավարութիւնը որ չատ չդրգռէ կողմնակիցները, իսկ ժիսքարի համար կ'ըսէ. — «Հանրապետութեան Նախագահին եւ – բաղը ընկերվարականները բաժնելու համայնավարներէն ապուշ բան է եւ բացայայտ փաստը որ քաղաքական ուղեղ չէ: Ֆրանսայի ծանօթութիւնը չունի: Շատ խելացի է բայց խելքի տեսակներ կան եւ իրը յարմար չէ իր պաշտօնին»: Այս յայտարարութենէն ետք Հ. Հ. Հ.ի դէմ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 16–21)

ՏԻՑՎԻՏ ՄԱՐՇԱԼ ԼԱՆԿ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՄԷՋ ԽՕՍԱԾ Է ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

Պուլկարիոյ Գիտութիւններու Ակադեմիոյ հրաւէրով, Լոնտոնի համալսարանի Փրոֆ. Տէյվիտ Մարշալ Լանկ Պուլկա – րիա զացած եւ դասախօսութիւն մը տուած է «Կովկասեան մշակոյթները եւ անոնց ազդեցութիւնը Պուլկարիոյ մէջ» նիւթին չուրջ: Դասախօսը անդրադարձած է հայ ժողովուրդի կազմաւորման, նախապատմական չրջաններու, պաւղիկեան չարժու – մին եւ այլ հարցերուն, քննութեղրած է հայ մշակոյթի հարստութիւնը եւ խօսելով Բաչքոյի վանքի մասին (ժբ դար), տուեալներով փաստած է որ զայն կառուցանող Գրիգորի Բակուրիանին ծագումով Հայ է: Իր դասախօսութեան ընթացքին փրոֆեսէօրը անդրադարձած է նաեւ հայ մշակոյթի անուանի գործիչներու վաստակին եւ Հայաստանի վերելքին: Տէյվիտ Մարշալ Լանկին անունը ծանօթ է արեւելեան ժողովուրդներու եւ երկիրներու պատմութիւնը ուսումնասիրողներուն: Արդարեւ, հայ, պուլկար եւ վրացի ժողովուրդներու պատմութեան եւ մշակոյթի հարցերուն հանդէպ ունեցած իր հետաքրքրութիւններուն արդիւնքն են վերջին տարիներուն լոյս տեսած անդրէն երեք գիրքերը «Հայաստան, քաղաքակրթութեան օրրանը», «Վրացիները» եւ «Պուլկարները հեթանոսական չրջանէն մինչեւ օսմանեան տիրապետութիւնը»: Հայաստանի նուիրուած իր գիրքը մեծ ընդունելութիւն գտած է ոչ միայն Անգլիա, այլեւ արտասահմանի մէջ: Վերջերս գիրքը լեհերէնի թարգմանուեցաւ եւ քանի հազար տպաքանակով լոյս տեսաւ Լեհաստան:

×

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՑԱՆՉՆԱԺՈՒՄԲ Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՑՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդեան 100ամեակը նչելու նպատակով կազմուած է Խորհ. Միութեան գրողներու համամիութենական յոբելենական յանձնախումբ մը նախագահութեամբ Կոնստանտին Սիմոնովի: Յանձնախումբին մաս կը կազմեն Հայաստանի վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, որ նոյն ատեն նախագահն է Հայաստանի յոբելենական յանձնախումբին, Խորհ. Միութեան Մշակոյթի փոխ–նախարար Կոնստանտին Վորոնկով, Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Ալեքսէյ Սուրկով, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեան, Մարիետա Շահինեան, Սեւանը ղեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը ճչդէ որ Սանկինէթթի, անգամ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին, այդ չարժումին մէջ պատասխանատու ոչ մէկ պաշտօն ունի եւ ուրեմն իր յայտարարութիւններուն միակ պատասխանատուն ինք է» ինչ որ ըսել կուտար Ուրբաթ օր Լիպերասիոնին, որ կօլիստներու կեդր. կոմիտէին «անպատասխանատուներէ» կազմուած է:

բօ Խանգադեան եւ ուրիչներ: Ցանճնա – խումբին պատասխանատու քարտուղարն է Գրիգոր Մանասեան:

×

ԱՆԳԼԻՈՑ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան զրադարանի սրահներուն մէջ բացուած է Անգլիոյ մանկական գիրքի ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած են Անգլիական Խորհուրդը, Անգլիոյ Խորհ. Միութեան դեսպանատունը եւ Հայաստանի հրատարակչութիւններու պետական կոմիտէն: Ցուցահանդէսի բացման խօսք առած է Հայաստանի հրատարակչութեան պետական կոմիտէի նախագահ Սպարտակ Բաղդասարեան, որ իր մէջ այլոց ըսած է. «Վերջերս Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ խորհրդային մանկական գրականութեան ցուցահանդէսը, իսկ այսօր՝ Երեւանի մէջ, անգլիական գիրքի ցուցահանդէսը: Այս փոխադարձ ցուցահանդէսները կը կազմակերպուին Խորհ. Միութեան եւ Անգլիոյ մշակութային համագործակցութեան չրջանակին մէջ: Հայ ընթերցողը ծանօթ է անգլիական գրականութեան եւ հաճոյքով կը կարդայ այդ գրականութիւնը մայրենի լեզուով»:

Խօսք առած է նաեւ անգլիական Խորհուրդի տնօրէն Սըր Ճոն Լլուելլի, որ ուրախութիւնը յայտնելէ ետք Երեւանի մէջ բացուած յիչեալ ցուցահանդէսին համար՝ ըսած է. «Անգլիական Խորհուրդը կազմակերպութիւն մըն է, որ պատասխանատու է Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան մշակութային կապերու ամրապնդման համար: Երկու չաբաթ առաջ Մոսկուայի մէջ ստորագրուած անգլեւխորհրդային համաձայնագիրը մեծ նչանակութիւն կուտայ մեր երկիրներու միջեւ գիրքերու փոխանակումին: Անգլիական Խորհուրդը եւ Խորհ. Միութեան հրատարակչութեան պետական կոմիտէն մշակած են գիրքերու փոխանակման ծրագիրներ, որոնցմէ առաջինն է այս ցուցահանդէսը»: Ցուցահանդէսին բացման ներկայ նեղած են Հայաստանի Արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեան, Մշակոյթի փոխ–նախարար Մարատ Խարազեան, «Դետսկայա լիտերատուրա» համամիութենական հրատարակչութեան գլխաւոր խմբագիրը Ա. Վինոգրադով, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ Խորհ. Միութեան դեսպանատան Բ. քարտուղար Արթիւր Էմընսըն:

×

Նոյն օրը Հայաստանի Արտաքին նախարարը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Սըր Ճոն Լլուելլիի:

×

«ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ» ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ բացուած Խորհ. Միութեան տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին մէջ տեղի ունեցած «Հայկական օրեր»ը մեծ հետաքրքրութիւն ըստեղծած են: Այցելուներ հետաքրքրութեամբ դիտած են ցուցադրուած հայկական ազգային տարազով խամաճիկները, ժողովրդական երաժչտական գործիքները, գորգերը, մարմարէ եւ զանազան մետաղներէ չինուած առարկաները, ոսկերչական այլ եւ այլ գործերը ևն.:

×

Ա.Լ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդային Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան, երաժիչտներու Միութեան եւ խորհրդային բանակի ու ռազմա – ծովային նաւատորմի գլխաւոր քաղաքական վարչութեան որոչումով Ա. Ալեքսանդրով ոսկէ մետալով պարգեւատրուած է Ալեքսանդր Ցարութիւնեանը, ի գնահատութիւն ռազմա – հայրենասիրական երգի ասպարէզին ներս իր արձանագրած նուաճումներուն: Պարգեւատրումին արժանացած է երաժիչտը «Զօն Լենինի», « Թամանցիների քայլերգը », «Բարեկամութեան երգ», «Հարաւային սահմանում» երգերու եւ «Ցուչքման մայրիկիս» երգաչարի համար:

ՔԱԹՐԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հինգչաբթի իրիկուն կալլրի Ֆրամոնի մէջ, փայլուն ընդունելութեամբ մը կատարուեցաւ Քաթրայի փառատօնին բացումը: Թէեւ պատերը զարդարած էին Ասատուր, Ալեսեան, Գառզու, Դաթեւոսեան, Տատրեան, Ժանսեմ, Գազանճեան, Շարթ, եւայլն, եւայլն, բայց ներկայ խուռներամ բազմութիւնը աւելի զիրար տեսաւ քան արուեստի գործերը ինչպէս սովորութիւն է բոլոր վերնիսաժներուն:

Քաթրայի այս փառատօնը, որ կը տեւէ Հինգչաբթիէն Կիրակի — երաժչտական, բանաստեղծական, չարժանկարային, դասախոսական յայտագրով, իր տեսակին մէջ աննախընթաց է Փարիզի մէջ, պիտի ընդգծէ եթէ աննախընթաց ածականը զործածուելէն մաչած չըլլար այլեւս եւ իմաստէ զուրկ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Անգարայէն կը հաղորդեն Մարտ 18 թուականով Պոլսոյ թերթերուն:

«Տասնըմէկ օր առաջ, հայկական կազմակերպութեան կարգ մը անդամները դրութիւններ արձանագրած են Հռոմի Թրքական դեսպանատան պարտէզի պատերուն վրայ:

«Այդ դրութեանց մէջ հետեւեալը կ'ըսուի.— «Աթաթիւրք հասատար Հիթլէր, երկուքուկէս միլիոն Հայու վրէժը պիտի լուծուի, Հայերը, Քիւրտերը եւ Ցոյները միանալով՝ ձեզի ցոյց պիտի տան»:

«Հռոմի Թուրք մեծ դեսպան Սէմիհ Ադպիլ դիմած է իտալական կառավարութեան, որ ապահովութեան անհրաժեչտ միջոցները ձեռք առած է»:

ՎԱՎԱՇՂՈՒՆ ՅՍԿՈՑ ՁԱՓ

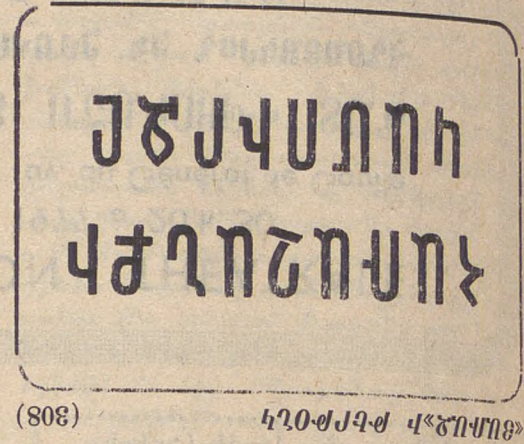
ՅՎՎԱՓ ՎԶՈՒԹԿՎԶՆՁ

— Ա՜... ա... ա... ա... ի՞նչ ուզես պահ պահ, հարցրեց նա ըստ սովորության, հանելով ֆիքսատուարը գրպանից և ուշադրությամբ նայելով ինձ: — Ի՞նչ կա նոր, ըսի: — Ոչինչ հատուկ: Ծերությունը: Ամեն առավոտ նույն բանը՝ ոտքերս ցավում են, ուսերս ծանրանում են, ականջներս խլանում են, ինչպես որ տեսնում եք, ես ինքնագոհ եմ, ինչպես միշտ, ես ինձանով հպարտ եմ, ինչպես միշտ, ես ինձանով գոհ եմ, ինչպես միշտ, ես ինձանով ուրախ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՏԱՌԱՅԵՆ

Ա. ՍԱՍՆՈՅ

ՆԱՎԱՊՓՈՏՑ ՂԱՆԱՂՆԱՄ ՎՀ ՑՍՀՎՈ

— Չեմ ուզեր քեզ տալ, որովհետև դու ինձ չես սիրում, — ասաց նա, — ուզում ես ինձանից ստանալ ինչ որ կարելի է, ու հետո ինձ թողնել, ինչպես ուրիշներին։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ սիրես, ինչպես ես քեզ սիրում եմ։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ համար ամեն ինչ անես, ինչ որ ես անում եմ քեզ համար։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ համար ամեն ինչ մոռանաս, ինչ որ ես մոռանում եմ քեզ համար։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ համար ապրես, ինչպես ես ապրում եմ քեզ համար։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ համար մեռնես, ինչպես ես մեռնում եմ քեզ համար։

Նա ձայնը խեղդեց հեկեկանքների մեջ։ Ես ուզում էի նրան ասել, որ ես ուրիշ ոչինչ չեմ ուզում, քան միայն նրան, որ ինքն ինձ սիրի, ինչպես որ ես եմ սիրում իրեն, որովհետև

Այրի Տիկին Վարդան Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ա. Բալու – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պալիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թապաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծարուհի Թապաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, քրոջ որդւոյն, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ՍԱՄՍՈՆ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23ին, 56 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 15ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն-Փիէր գերեզմանատունը։

ՅԱՌԱՋ. – Մեր ցաւակցութիւնները Սէրէնկիւլեան, Տէր-Վարդանեան եւ Բալուեան ընտանիքներուն։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Տէր եւ Տիկին Պալոյեան 30, Պր. Բ. Կիւլդաչեան, Տիկ. Ա. Օհանեան, Տիկ. Վ. Զուքասըզեան, Տիկ. Զիլճեան 20ական, Տիկ. Տէր-Ճուսիկեան, Տիկ. Տիւլկէրեան, Տիկ. Օ. Գալուստեան, Տիկ. Զ. Գալուստեան, Տիկ. Երանուհի Պայըն-տըրեան, Տիկ. Պ. Տիրացուեան, Տիկ. Ս. Սարգիսեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Ափրիկեան, Պր. Գրիգորիս Աբթինեան, Տէր եւ Տիկ. Սողոմոնեան, Տիկ. Հ. Գրիգորեան, Պր. Ս. Մկքայէլեան, Պր. Խաչիկ Շահում, Պր. Շ. Ձէրէճեան, Պր. Սարաֆեան, Տիկ. Ա. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկ. Կարիպեան 200ական։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկ. Օ. Պատմաճեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն, իրենց սիրելի մօրեղբօր՝ երջանկ. Շիրվանեանի մահուան տխուր առթիւ, այրի Տիկ. Միւշկինազ Շիրվանեանի, զաւակներուն, թոռներուն եւ պարագաներուն եւ 100 ֆր. կը նուիրեն Շարվիօի եկեղեցիին։ (Տառնալ «Ծառաջ»էն)։

TRADUCTIONS
INTERPRETATIONS

Anglais, Arabe, Arménien, Italien Turc,
TECHNIQUES, Economiques,
par TRADUCTEUR - INTERPRETE
— Arménien —
(sérieuses références)
Tél. (de préférence le soir) 886-40-45

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ազգօրվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Կոչեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին՝ Մինաս Կոչեանի մահուան առթիւ եւ Տէր եւ Տիկ. Մանուկեանի, իրենց եղբօր՝ Պ. Սանտալեանի մահուան առթիւ։

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամ – անդամուհիներով իր խորին ցաւակցութիւնները յայտնել այրի Տիկ. Միւշկինազ Շիրվանեանի, իր զաւակներուն, փեսաներուն եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ երանաւէտ Շիրվանեանի մահուան առթիւ։ Եւ այս տխուր առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները՝ Պր. Ծարուհիւն Շիրվանեան 100 ֆր. Փոն տը Շէրիի նորաչէն դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Միրիճան Շիրվանեան 20 ֆր. «Ծառաջ»ի բարգաւաճման։

Pour PAQUES
offrez un foulard
'ALPHABET ARMÉNIEN'

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL
PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :

Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93
AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon,
75008 PARIS — Tél. : 359-67-03
MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES,
NOUS CONSULTER

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։

Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS

Dimanche 3 Avril à 13 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Participation aux frais 75 F.

Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ծարուհիւն Ղազարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Զուխասըզեան ընտանիք 30, Պ. Գրիգոր Նաճարեան 20, այրի Տիկին Ագնիւ Ղազարեան 200, Տէր եւ Տիկ. Պէյլէրեան 50, Տէր եւ Տիկ. Աշճիպաշեան 30։ Տադէս եւ Ճակոբ Առաքելեաններու հոգեհանգիստին առթիւ 100, Պ.Պ. Սերոբ Քինոսեան 10, Պատմաճեան եւ զաւակները 50, Տիգրան Տարաքճեան, այրի Տիկին Բէնճոհան 100ական։ Տիկին Սրբուհի Պէյթլեհեանի թաղման ծախս. Ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւրքչեան, Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Կուտսուզեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ալիս Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկ. Անժէլ Սէմէրճեան 20ական, Պր. Զաքարեան 50, այրի Տիկ. Մինաս-եան 30, Պ. Մարտիրոս Թուրիկեան, Լուսիկեան ընտանիք 50ական, Քօճապաշեան ընտանիք 20, Պ. Ռուժէ Դարբինեան, Ռընկ Ամոյեան, Պր. Պէչիքլեան 100ական։ Տիկ. Արշալոյս Ալպարեանի թաղման առթիւ փ. ծ. Պր. Ծարուհիւն Աբգար-եան, Տէր եւ Տիկ. Ճաուլեան 100ական, այրի Տիկ. Գասապալեան 30, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ֆրէնկեան 50, Պ.Պ. Մկրտիչեան, Սարգիսեան, Թէրզիպաշեան եւ Բիրեան 100, Հայկազ Մարտիրոսեան 50, Ժան Ամէմեան 100, Տէր եւ Տիկ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկ. Հէլվաճեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Վարժապետեան 50, Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւն (անհատաբար) 50, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ելքո-վանեան 50, Ժաք Գասապալեան 100, Ղազարոս Կիւլեան, այրի Տիկ. Եաուլ-եան 50ական, Ժան-Մարք Կիւլեան 100, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տօրումեան, Ժան-Ֆիլիփ Պապաիկիտեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Իվ Գասպարեան 10, Արմենակ Կիրակոսեան 50, Տիգրան Ղազարեան 20, Տիկ. Ժանին Թէրզիպաշեան 50, Օհան Հէքիմեան 100, այրի Տիկին Թադուհի Դուլումեան 30։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ

Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը Մարտ 31, Հինգշաբթի ժամը 19ին Պարոյր – Սեւակ դրադարանը, 32 Ռիւ տը Թրեվիզ։ Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ցոժիէ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարժութեան ներկայացուցիչը։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Մարտ 28, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ եւ ճշդապահ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի (Մարտ 27) ժամը 15ին ընկերուհի Փաչայեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրբհայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն, Իսի։

Տոմսերը տառնալ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
Նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին։

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30
Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻԻ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ

Ղեկ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ. Ուսանողներուն 20 ՖՐ.

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville
— Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément
— Tél. 375-28-37

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
29
MARDI
29 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.822

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.822

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՇԻՐԱՔ՝ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ՊԱՏ՝ ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Շաբաթ օր, Փարիզի քաղաքապետը, չենք կրնար ըսել՝ ևոր քաղաքապետը քա– նի հինը չկար, ծաղկեպսակ մը դնելով Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, առիթ ստեղծեց ցոյց տալու իր ժողովրդակա – նութիւնը երբ հաւաքուած Փարիզցիներ չջնապտեցին զինքը «Շիրա՛ք, Շիրա՛ք» պոռալով։ Ամբոխը այնքան կը «ճղմէր» զինքը եւ կարգ ու կանոնի սպասարկու – թիւնները անզօր կը մնային, որ Շիրաք ստիպուեցաւ իր կառքին տանիքին վրայ ելլել ողջունելու համար իր համակիր – ները, կոլեան ոճով։

× Կիրակի օր Հ. Հ. Հ.ի կեդրոնական կոմիտէն որ չուրջ 200 անդամ կազմուած է նիստ գումարեց (Շաբաթ արդէն նիստ ունեցած էր Քաղաքական Յորհուրդը) եւ այս առթիւ չարժումին նախագահը՝ Շի– րաք պարզեց իր կուսակցութեան դիրքը.– «Ինչ կը վերաբերի մեծամասնութեան դա– չինքին, բոլորովին տրամադիր ենք պար– կեշտ կուսակիցներ ըլլալու։ Այդ պար – կեշտութիւնը կ'ակնկալենք երկու ուղ – ղութեամբ՝ յանձն առնելիք պարտաւորու– թիւններ եւ արտայայտելիք իրաւունք – ներ»։

Շիրաք, իրրեւ Փարիզի նորընտիր քա– ղաքապետ Երեքշաբթի օր կ'ընդունուի Էլիզէ, Նախագահին կողմէ։

×

Նախարարապետ Պառ, որ իր նշանա – կոմին առեն առաջին առթիւ ճչդած էր որ «խօսքի մարդ չէ», անկէ ի վեր բաւա– կան ճամբայ կտրած է եւ չատ յաճախ խօսք կ'առնէ։ Մինչ նախապէս ալ զժգո– հութիւն կը յայտնէր որ թաղապետական ընտրապայքարը ուշադրութիւնը կը ցըր– ուէ բոլորին երբ կարեւորը տնտեսական վիճակն է երկրին ու ինք կ'ուզէր չխառ– նուիլ (թէեւ խառնուեցաւ վերջին պա – հուն 18րդ թաղամասը, ինչ որ չփրկեց ա'Օրնանօն) այս անգամ խօսք առնելով Լիոնի տօնավաճառի բացման այն տպա– տորութիւնը թողուց որ կը բանայ արդէն 1978ի ընտրապայքարը։ Շեշտեց որ եր – կար չրջանի մը համար պիտի որոշէ երկ– րին դիմագիծը եւ ձաղկեց «պատրանքի եւ երազի վաճառականները որոնց հա– մար դիւրին է ապագայ Ֆրանսա մը նկա– րագրել, ուր բոլոր հարցերը հրաչքով լուծուած պիտի ըլլան եւ ատիկա կրնան ընել մանաւանդ, որովհետեւ իշխանու – թեան չեն և գործունէութեան պատասխա– նատուութիւնը չունին»։

Պառ յայտնեց թէ կառավարութիւնը 4 մլրդաւրի վարկ պիտի տրամադրէ փոքր եւ միջին հաստատութեանց զարկ տալու համար առեւտուրին եւ գործառնութեան։

ՖԱՆԱՐԻԱՆ ԿՂԶԻ

ՕԴԱՆԱԻԱԶԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ԱՀԱԻՈՐ ԱՐԿԱԾԸ՝ 570 ՄԵՌԵԱԼ

Օդանաւային առեւտրական երթեւեկու– թեան ամէնէն ահաւոր արկածը տեղի ունեցաւ Սանթա – Քրուզ տէ Թեներիֆի օդակայանը երբ երկու հսկայ Պօյինկ 747, մէկը՝ մեկնող, միւսը պատրաստ թռիչք առնելու ահաւոր բախում մը ունեցան եւ անմիջապէս կրակ առին։ Երկու օդանաւ– ներուն մէջ կային 650 ճամբորդ, որոնց– մէ չուրջ 70–80 հոգի ողջ են թէեւ վիրա– ւորուած, որովհետեւ բախումի ատեն, ցնցումը զիրենք դուրս չպրտած է։ Նա – խընթաց չունեցող այս արկածին պատ– ճառները դեռ յստակ չէին երկուշաբթի առտու, բայց կը կարծուի որ այս փոք– րիկ օդակայանին խճողումն էր, խճո – ղում որու բուն պատճառն էր Լաս Փալ– մասի ղէմ կատարուած եղեռնագործը, որ պարտադրած էր անոր առժամեայ փա– կումը (մինչեւ ժամը 17, կիրակի երբ կը վերաբացուէր)։ Ուրեմն բոլոր օդանա – ւերը կը չեղչէին դէպի Սանթա–Քրուզ եւ ժամը 17էն քիչ առաջ հոլանտական Քա. էլ. էմ. ընկերութեան Պօյինկը արտօնութիւն կը ստանար թռիչք առնելու եւ օդաչուն իր հսկայ գործիքը կը նետէր աճող ա– րագութեամբ որպէսզի թռիչք առնէ երբ նոյն պահուն Փանամի մէկ Պօյինկը մեկ– նելու կը պատրաստուէր եւ անծանօթ պատճառներով անցաւ թռիչք առնելու վայրէն։ Ահաւոր բախումը պատահե– ցաւ եւ կրակ առին իւրաքանչիւր օդա – նաւին 180 հազար լիթր fերոզէնը քանի Պօյինկ 747 ներկայ մեծագոյն օդանաւն է, որու տարողութիւնը 180 հազար լիթր է երբ «լրիւը կ'ընէ» ինչ որ պարագան է մեկնումի ատեն։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մինչ Ֆիկառօ երկուշաբթի յօդուածա– շարք մը կը սկսէր «Պարզ մտքեր բարդ Արեւելքին վրայ» ընդհանուր գլուխին տակ (առաջինը՝ Լիբանան) Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, տարակար– ծութիւններ կը ծագէին քրիստոնեայ ա– ջին եւ նախագահ Սարգիսի միջեւ։ Այը ձեւով մը ապստրէզ կը կարդայ նախա – գահին, որ մտադիր էր նոր հրամանատար մը նշանակելու լիբանանեան ցարդ ան – դամալոյծ բանակին եւ նաեւ բազմաթիւ նշանակումներ ընելու կարեւոր պաշտօն– ներու գլուխը, ինչպէս կեդրոնական գրա– մատան կառավարիչը եւ ներքին ապա – հովութեան պետը։ Բայց Լիբանանեան ճակատը (որ կը համախմբէ քրիստոնեայ երեք գլխաւոր համախմբումները) քրիս– տոնեայ մամուլին մէջ յայտնած է արդէն թէ բացարձակապէս դէմ է որեւէ փոփո– խութեան բանակին գլուխը եւ այլուր։

× Գահիրէի մէջ Արաբական Լիկայի Յորհուրդը որոշած է վեց ամիսով երկա– րաձգել արաբական (իմա՛ սուրիական) խաղաղապահ ուժերու ներկայութիւնը Լիբանան, թոյլ տալու համար Սարգիսի, որ վերականգնէ երկրին զինեալ ուժերը։

× Սարգիսի նախատեսած նոր հրա – մանատարն է Գնդ. Ֆարէս, քրիստոնեայ եւ համեմատաբար անծանօթ սպայ մը։ Քրիստոնեաներու վախն այն է որ զինեալ ուժի մը վերահաստատումը կեդրոնական կառավարութեան ձեռքը անսահման ժա – մանակի համար կ'ուժեղացնէ քրիստո– նեաներու ծրագիրը Լիբանանը բաժնելու ինքնավար քանի մը չրջաններու։ Լիբա– նանեան ճակատի նախագահը՝ Շամուն (տասը օր առաջ ընտրուած) ըսած է այս առթիւ որ դէմ են հրամանատարին փո– փոխութեան եւ այդ մասին չեն իսկ վի– ճիր։

Քաւի մը տողով

ԲԱՂՈՒԻ եւ կարգ մը այլ գաւառներու մէջ ինչպէս՝ Տիարպաքըր, Պինկէօլ եւ Սղերդ քուրդ երկրաչարժ մը պատահած է Ուրբաթ օր։ Կ'ըսուի թէ 146 գիւղեր վնասուած են ցնցումներէ, հազարէ աւելի բնակարաններ քանդուած են եւ աւելի քան տասը մեռեալ կար առաջին հաշուե– կշիռի մը համաձայն։

ՊԵԹՀՈՎԸՆ իր մահուան 150ամեակին առթիւ, մուտքի վիպա ստացաւ Զինաս – տան, ուր երեք տարիէ արգիլուած էր իբրեւ քաղքենի վիպապաշտութեան մէկ վնասակար խորհրդանիշը։ Իր 5րդ հա– մանուագին Գ. եւ Դ. չարժումները մեծ յաջողութիւն գտած են առջի օր փեքին եւ նուագահանդէսը քիչ եաք հեռատեսի– լէն ալ տրուած է։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 18–22)

« ՋԱՐԵՆՑԵԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ »ՈՒ Գ. ԴԻՒՐՔԸ

Երեւանի պետական համալսարանի խորհրդային գրականութեան ամբիոնը հրատարակութեան կը պատրաստէ «Զա– րենցեան ընթերցումներ» հաւաքածոյի երրորդ դիրքը, բանաստեղծին ծննդեան 80ամեակին առթիւ։ Տասնեակ աշխատու– թիւններ, հետազօտութիւններ եւ առան – ձին յօդուածներ գրուած են Ե. Զարենցի մասին։ Յատկապէս պէտք է յիշել անուն– ները Սուրէն Աղաբաբեանի եւ Հրանտ Թամրազեանի, որոնք մեծ վաստակ ունին Զարենցի գործերու ուսումնասիրութեան մէջ։ Երեւանի համալսարանի խորհրդա – յին գրականութեան ամբիոնի վարիչը՝ Փրոֆ. Հրանտ Թամրազեան, քանի մը տարի առաջ հիմը դրած է «Զարենցեան ընթերցումներ» չարքի մը, որուն կը մաս– նակցին տարբեր սերունդներու լաւագոյն ներկայացուցիչները։ Այլազան թեմանե – րով անոնց կարդացած զեկուցումները կ'ընդգրկեն բանաստեղծին գործերուն տարբեր կողմերը, անոր աշխարհհայա – եացքի ու մտածողութեան բազմաթիւ յատկանիշները։ Հրանտ Թամրազեան խո– սելով նոր հաւաքածոյի մասին, ըսած է.« Զարենցի բանաստեղծութիւնը անսպառ գանձարան է։ Երբեմն կ'ըսեն, թէ մենք՝ գրագէտներս, չափէն աւելի կը զբաղինք իրմով։ Հոս չափ չկայ։ Հակառակ անոր որ արդէն հարուստ նիւթեր կան հրապա– րակուած, սակայն պէտք է նորէն կար – դալ, ուսումնասիրել Զարենցի գործերը։ Ուրախալի է որ այդ մարզին ներս իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մեր երիտա– սարդ հետազօտողները՝ Վազգէն Գաբ – րիէլեան, Ժենիա Քալանթարեան, Կիմ Աղաբէկեան եւ Սամուէլ Մուրազեան»։

×

ԼՈՂԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

Սաորջրեայ արագընթաց լողի խորհըր– դային բաժակի մրցումներուն, որոնք տե– ղի ունեցան Բաքու, գարձեալ փայլուն յաջողութիւն արձանագրած է Շաւարշ Կարապետեան։ Երեւանցի 23ամեայ մար– զիկը 400 մեթր երկար լողի մէջ 3 վայր– կեան 8,2 երկվայրկեանի արդիւնք ձեռք ձգած է, որով և հաստատած համաչխար– հային նոր մրցանիշ մը։ Շաւարշ Կարա– պետեան եղած է նաեւ Եւրոպայի ախոյ – եան։

Ա. ՕԳԱՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ «ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՕՍՔ»Ի ՄԷՋ

Երբ Թուրքը Հայոց պատմութիւնը կը յիշէ

ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵԼՈՎ՝

« ... եւ մեզի զանոնք կոտրտեմք եմք, խորհելով որ անոնց վրայ կեավուրի խա– չեր կան... »։

ԽՄԲ.– Ճշմարիտ խօսքի մէջ Ահմէտ Օ– գար տեղեկագրական երկար յօդուածա – շարք մը սկսած է Արեւելեան Անատոլուի եւ անոր զօսաշրջային կարելիութիւննե– րուն մասին։ Կը յիշէ Անին, Քօփ լերան յիշատակարանը, Աղթամարը, Խասինե– րու ամրոցը, Վանայ ծովակը, Արարա– տը, եւ պատմական մանրամասն տեղե – կութիւններ կոտոյ անոնց մասին։

×

— Երբ կ'անցնինք Քօփ լերան կիրճե– րէն, — կը գրէ յօդուածագիրը, — ամէ– նէն բարձր գագաթին վրայ կը տեսնենք Նահատակաց Ցիշատակարանը։ Ժէ դա – րու ռուս – օսմանեան պատերազմին, չատ մարդ մեռեր է այս տեղերը։ Ցիշատա – կարանէն քիչ անդին, կը տեսնէք հայկա– կան հսկայ Զանգակատունը իր կոչնա – կով։ Երբ ձիւնը կը խափանէր ճամբա – ները, հայկական այս զանգակը կը հըն– չեցնէին, որպէսզի մոլորած ճամբորդ – ները լսեն անոր ձայնը եւ ուղիղ ճամբան գտնեն։ Էրզրումէն 38 քիլոմեթր անդին, կը հանդիպիք Բասինիոնու, Հասան Գա – լէի։ Այս քաղաքն ալ վեհապանծ ամրոց մը ունի, Հայերու կողմէ չինուած եւ փո– խանցուած մեր օրերուն։ Անկէ ամբողջ գօտին լաւ պահպանուեր է, ուրարտական շրջանէն սկսեալ։ Հայոց կամսարական աղգատոհմէն կուգայ, կամսարականները բուռն կռիւ մը մղեր են Արաբներու դէմ, 722 թուականին, Բագրեւանդեան պա – տերազմ անունին տակ։ Կամսարականնե– րը պարտուեր են եւ իրենց թագաւորու – թիւնը վերջ գտեր է։ Անին այնուհետեւ ծաղկեր է, Աշոտ Գ.ի օրով եղեր է մայ– րաքաղաք։

Անկէ մէջ այսօր բազմաթիւ եկեղեցի – ներ կան, բոլորն ալ Հայերէն մնացած։ Կայ նաեւ Սելճուքեան մզկիթ մը, կիսա– վին փլած, միւս մասն ալ ուր որ է պիտի փլի։ Կարսի տեսարժան վայրերուն մէջ Թանգարան մըն ալ կայ, աւելի ճիշդ հայ– կական եկեղեցի մը, տասներորդ դարէն մնացած։ Արեւմուտքը չատ տպաւորիչ է Վանայ ծովուն վրայ։ Աղթամար կղզին կը տեսնէք, իր Ս. Խաչ եկեղեցիով եւ նուիրական զանգակատունով։ Տասներորդ դարէն մնացած հայկական եկեղեցի մըն է ան, քովը պալատ մը կայ եւ գերեզմա– նատուն մը։ Պալատէն հետք չէ մնացած, իսկ գերեզմանատունէն քանի մը քարեր, եւ մենք զանոնք կոտրտեր ենք, խորհե– լով որ անոնց վրայ կեավուրի խաչեր կան։ Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին քան– դակագործութեան նմոյշ մըն է, այսօր Թանգարան մը։ Նախապէս ուխտատեղի էր Հայոց համար։

×

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Հայաստանի արուեստի աշխատողնե – րու տան մէջ տեղի ունեցած է գեղար – ուեստա – թատերական հիմնարկութեան ղեկասանական ճիւղի ուսանողներու երե– կոյթը, որու ընթացքին ուսանողներ հայ դասական գրողներէն քերթուածներ ար– տասանած են։ Նման երեկոյթներուն կը մասնակցին նաեւ հիմնարկութեան ըս – փիւռքի հայ ուսանողները, որոնք չրջա – նաւարտ ըլլալէ եառ վերադառնալով ի– րենց բնակած երկիրները կը հիմնեն թա– տերախումբեր կամ կը մասնակցին ծանօթ խումբերու։

ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՅԱԳԷՏԸ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

Գրիգոր Ղափանցեանին առաջին անգամ հանդիպած եմ 1933ին, երբ ան 46 տարեկան էր՝ այսինքն միջին տարիքի մարդ մը: Հակառակ անոր՝ ծեր մարդու տպաւորութիւն թողուց վրաս եւ այդ տպաւորութիւնն ալ մնաց իմ մէջ ամբողջ կեանքիս ընթացքին: Կը քալէր դանդաղ, չունչ առնելով, սակայն ոչ անտարբեր շրջապատի ու մարդոց նկատմամբ: Այն ինչ որ մենք՝ իրեն հետ քալողներս, չէինք տեսներ կամ նկատեր, ան յետոյ կը պատմէր մանրամասն:

Գիտութիւնը Ղափանցեանի համար ամէնէն բարձր աստուածութիւնն էր: Հնդեւրոպական լեզուաբանութիւնը ան դիտէր յետին մանրամասնութեամբ, կը ճանչնար այդ դիտութեան զօրաւոր եւ տկար կողմերը, շատ բարձր կը գնահատէր զայն եւ մանաւանդ յարգանքով կը խօսէր այդ դիտութեան հիմնադիրներու մասին, որոնցմէ ոմանք եղած էին իր ուսուցիչները: Յատուկ յարգանք ունէր Հիւբշմանի, Մեյէի, Աղոնցի, Մառի եւ այլոց հանդէպ, որոնք դասական լեզուաբանութեան ու բանասիրութեան սիւներն էին:

Ղափանցեան դիտական որեւէ ուղղութիւն կամ այդ ուղղութեան հիմնադիրները կուտաք չէր զարձներ. կը ծառանար դիտութեան հունէն չեզած ուղղութիւններու եւ չեզողներու դէմ: Այսպէս, ան մեծ դիտնական կը համարէր Մառը, բայց նոյն ատեն քննադատեց անոր «լեզուի նոր ուսմունքը»: Իր որոնումներուն մէջ, անշուշտ, ինք ալ վերծ չմնաց այդթաքումներէն՝ լեզուական ընդհանրութիւններու, լեզուներու ծագման ու անոնց փոխազդեցութիւններու, լեզուներու խընդիրները քննելու ատեն: Հայոց լեզուի «ազիանիկ» բնոյթի իր տեսութիւնը ամուր հիմքեր չունէր:

Ընդունելով իր աշակերտը՝ ես շատ մօտ չփումներ ունեցած եմ իրեն հետ: Ինծի անսահման զարմանք կը պատճառէր իր դիտութիւնը հայագիտութեան տարբեր մարզերուն մէջ: Շատ լաւ կը ճանչնար մեր մատենագիտութիւնը, կը դառնար, երբ մէկը անտեղեակ ըլլար մեր հին ճարտարապետութեան այս կամ այն յատկանիշէն, յատուկ կառոյցներու բնորոշ առանձնայատկութիւններէն, արուեստէն, կառոյցի պատմութենէն եւն.: Գրաբարի իր գաղտնագրութիւնը եւ պատմութիւն էր եւ մատենագիտութիւն, եւ լեզուական խորհրդութիւն: 70 տարուան չեմին էր, բայց իր յիշողութենէն ոչ մէկ բան պակսած էր:

Տարուելով ազիանիկ լեզուներով եւ անոնց պատմութեան ու հայերէնի հետ ունեցած առընչութիւններով, ան չատ բաներ մոռցաւ եւ չատ մը ծրագիրներ անաւարտ թողուց: Այն նախագիծը, որով ան պիտի ուսումնասիրէր եւ դրէր Աչառարակի բարբառի մասին, կը թեզադրէ մեզի պնդելու, որ Աչառարակի բարբառի իր այդ հետազօտութիւնը պիտի դրուէր Այտընեանի հռչակաւոր քերականութեան, Աճառեանի «Հայոց լեզուի պատմութեան» եւ հայերէնի մասին դրուած այլ դասական աշխատութիւններու կողքին: Պէտք է ըսել, որ ան իր ծաւալուն դիտութեան, իր խոր ու պայծառ միտքի փիլիսոփայական ընդհանրացումներու, իր կարդողութիւնն բուն համապատասխան չափով ժառանգութիւն չթողուց, ինչ որ շատ ցաւալի է:

Գրիգոր Ղափանցեան ծնած է 1887ին՝ Արաքածոտն գաւառի Աչառարակ գիւղը: Իր պապերը զաղթած են պատմական Սիւնեաց աշխարհի նշանաւոր կապանէն: Հայրը, որ միջոցներ ունէր, իր ընդունակ որդին կը ղրկէ Պետերբուրգ ոչ միայն համալսարանական, այլեւ նախակրթական եւ միջնակարգ ուսում առնելու: 1908ին դիմնազիան աւարտելէ ետք Ղափանցեան ընդունուած է Պետերբուրգի համալսարանի արեւելեան Փաքիւլթէի հայ – վրացական բաժինը: Սառնալով լուրջ լեզուաբանական ու բանասիրական կրթութիւն՝ 1913ին առաջին կարգի վկայականով կ'աւարտէ համալսարանը եւ հակառակ Պետերբուրգի համալսարանը աշխատելու առաջարկին, կը վերադառնայ Հայաստան եւ կը դառնայ Գ.Տէրվեան ճեմարանի դասախօս: Երէ – ւանի համալսարանի հիմնադրութենէն ի վեր, մինչեւ իր կեանքին վերջը ան կը դասախօսէր հոն:

1943ին կը հիմնադրուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան, որուն հիմնադիր անդամներէն մէկն էր Ղափանցեան:

Զարմանալի է, թէ ան ինչպէս կրցած էր հայերէնի մէջ այդքան խորանալ, վայրկեան կերպով տիրապետել դրաբարին, խորապէս դիտնալ մեր բարբառները: Ղափանցեան ծանօթ էր Աչառարակի բարբառի անցեալի ու ներկայի բոլոր գաղտնիքներուն, անոր սեղմ ու պատկերաւոր դարձուածաբանական համակարգին:

Փրոֆ. Ղափանցեան դարձաւ դիտական լեզուաբանութեան հիմնադիրը Հայաստանի մէջ եւ ստեղծեց բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան ընդհանուր լեզուաբանութեան դիտական գաստիարքը, ուր ընդհանուր լեզուաբանութեան օրէնքները հարստացած են դրաբարի, նոր գրական լեզուի երկու ճիւղերու, բարբառներու բնագրային քաղմաթիւ ու բազմազան օրինակներով:

Ինչպէս ըսինք, ան հիմը դրաւ այսպէս կոչուած հայերէնի ազիանիկ լեզու ըլլու տեսութեան: Նման համարձակ դիտական ենթադրութիւն մը փաստեր կը պահանջէր՝ դիտական կերպարանք առնելու համար: Ակագ. Գրիգոր Ղափանցեան կը նուիրուի Հայաստանի հողին վրայ եւ դրացի երկիրներուն մէջ ապրած ժողովուրդներու լեզուներու ուսումնասիրութեան, որուն արդիւնքն են դիտնական « Ուրարտուի պատմութիւնը », « Հայասան Հայերի ընօրրան », « Հայոց լեզուի պատմութիւն » եւ այլ աշխատութիւնները, որոնք երբեմն հիմնուած են ենթադրութիւններու վրայ, սակայն այդ հարցերու ներկայի մասնագէտները չատ մը պարագաներու մէջ համաձայն են Ղափանցեանի առաջադրած դիտական վարկածներուն:

Ղափանցեան իսկական առումով լեզուաբան էր, սակայն լեզուաբանական հարցերը միշտ կը կապէր պատմութեան հետ եւ այդպէսով լեզուաբանութիւնը կը խարսխէր ժողովուրդի պատմութեան վրայ, ինչ որ իրրեւ եզանակ՝ դիտական էր: Ան ինքզինք կը համարէր նաեւ պատմաբան, յատկապէս մեր ժողովուրդի նախապատմութեան ուսումնասիրութեան մարզի համար: Արդարեւ, պատմութիւնը իր տարերքն էր: Իր դիտական գործունէութիւնը բազմարնոյթ էր. հայադէտ լեզուաբան էր, լեզուի պատմութեան մասնագէտ, խստապահանջ դասախօս, ուրարտագէտ – խեթագէտ՝ ամէն տեղ ցոյց տալով հմտութիւն եւ բարձր լմացակատնութիւն:

ՎԱՐԱԳ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
«Հայրենիքի Ձայն»

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումը ցամաքամասէ ցամաքամաս

Էմնըսթի Ինթերնէշընըլի հրատարակութիւններէն քաղելով, ստորեւ կը ներկայացնենք մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումները՝ ցամաքամասէ ցամաքամաս:

ԱՓՐԻԿԷ.— Բազմաթիւ երկիրներու մէջ ընթացիկ, նոյնիսկ տարածուած երեւոյթներ են առանց դատ – դատաստանի բանտարկութիւնները, քաղաքական դատաւարութիւնները, չարչարանքներն ու մահապատիժները: Ռոտեզիայի եւ Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութեան դէպքերուն մէջ, սակայն, խիստ դատապարտութիւն է, թէ ամարդկային վերաբերումի կ'ենթարկուին հեծամակ – փոքրամասնութեան տիրապետութեան ընդդիմադիրները: Սեւ Ափրիկէի պատկերը ցաւագին է: Բոնաբարողներու ցանկին գլուխը կուգայ Ուկանտայի նախագահը՝ Իտի Ամին: Անկէ վար չեն մնար այնպիսի երկիրներ, ինչպէս Մալաուի, ուր աւելի քան հազար հոգի մնայուն կերպով եւ առանց սահմանուած ժամանակի բանտարկուած են եւ թանղանի, ուր անորոշ թիւով մարդիկ առանց դատաւարութեան բանտերը կը դանուին:

Քաղաքական բնոյթի մահապատիժները արձանագրուած են Զայիր, Ալժերիա, Պէնին, Կեդրոնական Ափրիկէի կայսրութիւն, Թունուզ եւ Նիժերիա: Սիէրա Լէոնէի մէջ ընդդիմադիր ութ պարագլուխներ մահապատիժի ենթարկուած են: Գնդակահարուած ալ կան Եթովպիա: Բանտարկեալները չարչարելու տեղեկութիւններ ձեռք ձգուած են Ղանա, Զամպիա, Պէնին, Մոզանպիք, Թունուզ եւ Հաւարակածային Կինէ: Զատի մէջ աւելի քան 70 բանտարկեալներ մեռած են բանտերու մէջ: Մարոք՝ բազմաթիւ քաղաքական բանտարկեալներ « անյայտացած » են, եւ կը կարծուի, թէ մեռած են:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ.— Այս ցամաքամասի բովանդակ պատմութեան մէջ մարդկային իրաւունքները այնքան բռնաբարուած չեն եղած, որքան ներկայիս: Ոչ մէկ այլ հին ապակառավարութիւնները, ինչպէս Նիքարակուա, Փարակուէյ եւ Հայիթի կը չարունակեն չղթայել ազատութիւնները՝ զանգուածներու ճակատագիրը ենթարկելով փոքրամասնութեան մը պատատիր կամքին, այլեւ ճարտարարուեստականացած երկիրները, ինչպէս Պրազիլ, որոնք ձախապաշտ եղեռնագործները անձեռնմխելի պատրուակին տակ մարդկային իրաւունքները կը բռնաբարեն: Ընդհանրապէս, իշխանութեան դլուխ անցած զօրավարները դոյութիւն ունեցող սահմանափակ ազատութիւնները կչկտացնելու տրամադրութիւն ի յայտ կը բերեն:

«Անցեալ տարի, կը կարդանք էմնըսթիի տեղեկագրի մը մէջ, թեթեւ, բայց ակներեւ վատթարացում մը արձանագրուեցաւ մարդկային իրաւունքներու պահպանման մէջ, յատկապէս Զիլի, Ափղանիոն, Պրազիլ եւ Ուրուկուէյ: Մօտաւորապէս 30·000 քաղաքական բանտարկեալները կը դանուին միայն այս չորս երկիրներուն մէջ: Քուպայի մէջ չորսհինդ հազար քաղաքական բանտարկեալ կայ: Կուաթեմալայի մէջ չուրջ 15·000ի կը հասնի այն մարդոց թիւը, որոնք վերջին վեց տարիներուն սպանուած են քաղաքական ահաբեկչական խմբակներու կողմէ»:

ԱՍԻԱ.— Այս ցամաքամասի ամէնէն տարածուն եւ բազմամարդ երկիրն՝ Չինաստանի մասին այնքան քիչ ծանօթութիւններ կան, որ դրսեցիները միայն ենթադրութիւններու սահմանին վրայ կրնան մնալ՝ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման տարողութեան մասին: Աւելոյ երկրորդ մեծ երկիրը՝ Հնդկաստան « արտակարգ » վիճակի մէջ կը դտնուի 1975 Յունիսէն ի վեր եւ միայն վերջերս է, որ ընտրական պայքարի տեւանքով կարգ մը քաղաքական պատութիւններ վերահաստատուեցան: Կ'ըսուի, թէ 40·000 քաղաքական բանտարկեալ կայ Հնդկաստան:

Ինտոնեզիոյ մէջ հազարաւորներ առանց դատի կը մնան: Ամերիկեան պետական քարտուղարութիւնը կը հաստատէ, թէ Ինտոնեզիոյ մէջ քաղաքական բանտարկեալներու թիւը 35·000ի կը հասնի: Ֆիլիպինները, Թայլանտ, Պուրմա, Հարաւային Կորէա, Թայուան, Մալայզիա, Սինկափուր, Պրունէյ, Նոր Զելանտա, Աւստրալիա եւ Ճափոն ալ կը հետեւին նոյն ճամբուն:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկեան Պետական Քարտուղարութիւնը կը հաստատէ, թէ Ինտոնեզիոյ մէջ քաղաքական բանտարկեալներու թիւը 35·000ի կը հասնի: Ֆիլիպինները, Թայլանտ, Պուրմա, Հարաւային Կորէա, Թայուան, Մալայզիա, Սինկափուր, Պրունէյ, Նոր Զելանտա, Աւստրալիա եւ Ճափոն ալ կը հետեւին նոյն ճամբուն:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ՓՈՒՌԸ

ԳՐԵՑ՝ ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

Պոլսեցի ընիկը կանխիկ փարա կուտար հաց կ'առնէր: Մենք ձիերուն բեռնալով իր ոտքը պիտի տանէինք ապառիկ, առանց դրամի, տետրակս դրելով կամ վայտէ ձողիկի մը, չէթէլէ կ'ըսէինք, քանի հաց ուզէին անոր վրայ նշելով դնելիով: Շաբթու դվխուն, կիսամսուն կամ ամսու դվխուն սպասելով: Կը սրտմտէի. «Հէյ ձեր ամէնէն աղէկին, հացը կ'ուտէք ու փարան կը կախէք, Պոլսեցի չէ՞ք...» կը հայհոյէի:

Կը նայէի ու կը նայէի նեղուցին որ փուռին առաջքն էր, երկու – երեք քայլ անդին, դէմի Անատոլուհիսարին ուր նոյնպէս բերդեր կային: Կէօքսուին որ նեղուցին կը միանար վրայի բլուրներուն, Քէօրֆէզին որ բլուրներուն ստորոտը կը պճռէր, Գանլըճային որ նստած տեղէս չէր երեւնար, պէտք էր մինչեւ քարափը երկնային հոնկէ տեսնելու համար:

Ոտքի կ'ելլէի մինչեւ նստամաշոյցը երթալու, պտըտելու համար: Փուռին կիցը, մեր աչքը նպարավաճառ մըն էր, ձախը նոյնպէս մեզի կից ճաշարան մըն էր, անոր ալ կիցը սրճարան մըն էր: Մեր չուկան փուռով միասին այս չորս խանութներն էին: Մեր ամէնուս առաջքը հրապարակ մը կար. ծառ մը, անոր չուրջը աթոռներ կային, սրճարանը միշտ պարապ կ'ըլլար, յաճախորդները անոնց վրայ կը նստէին, բացօթեայ, եօթանասունը անցած ծերեր, լայն ապահերով ձկնորսներ որոնք իրենց ուտկանները կը նորոգէին: Ամէնքն ալ թուրք էին, մէկ հատ Հայ չէր ըլլար: Արդէն վիւղին բնակիչները թուրք ու հայ էին: Հիմա նորէն նոյնը ըլլալու է: Ցոյն, Հրեայ չկար,° Ցոյն ըլլալով երեք նպարավաճառներ կային, մէկը մեր կիցը, երկուքը Հայերուն թաղը, առանց իրենց ընտանիքներուն, եւ դեղագործ մը որ Պոյաճըվիւղէն կուգար: Այն թուականներուն մայրաքաղաքին մէջ Հայերը նպարավաճառ չէին ըլլար, ոսկերիչ կ'ըլլային:

Մեր քովի նպարավաճառին կիցը եալը մը կար, անոր տակէն փողոց մը կը սկսէր: Շատակ ալ չէր, նեղ, ծուռ ու կարճ էր, խանութի նման ալ չէր որ խանութ ըսէի: Փողոցին բերանը, եալըին տակը դուռ մըն էր, ներսն ալ դուռին չափ նեղ տեղը երկու հոգի կօշիկ կը վինէին, կօշկակար էին: Դուռին վրայ երկու ափի չափ ապակի մը կար, հոնկէ կ'երեւնային, ցուցադրութիւն չկար, չունէին, Հիսարցիները գիտէին,ատ ալ կը բաւէր:

Երկու քայլ առաջ դիմացի կողմը դեղարան մը կար: Դուռը ծուռն կողմն էր, հոնկէ կը բանէին: Ընդարձակ սրահ մըն էր: Դեղ չկար, տուփ մը անգամ չկար, չէր տեսնուեր: Դարակներ կային, երեք յարհաճապակիէ անօթներ եւ ապակիէ անօթ մը մանիչակագոյն հեղուկով կ'երեւնային: Նստած կամ ոտքի մարդ մը չէի տեսներ:

Դեղարանին փակած բանաստեղծ Թէվֆիք Ֆիքրէթին եալըն էր, 19րդ դարու վերջին կիսուն Ֆրանսական դրականութիւնով անած որ զայրոյթով, դառնութիւնով, ղժդհոութիւնով, յուսահատութիւնով ու ըմբոստութիւնով լեցուած բառերով ու տողերով քերթուածներ դրեց Սուլթան Համիտին միապետութեան դէմ իր Բիւզապը Շիքեսթէին, փչրուած քնարին մէջ: Ցետոյ ալ Իթթիհատական – ներուն սարսափելի արարքներուն, սար – սափելի քաղաքականութեան ակնատեսը ու վկան իր անմոռանալի քերթուածը դրեց «Եէյլըն էֆէնտիլէր եէյլըն» (կերկէ էֆէնտիներ կերկէք) ուտեռնալու չափ, ճաթելու չափ կերէք: Ինքը, կինը, աղջկան, հաշուեց, մանուկ էր դեռ, կը նստէին եալըին մէջ, փուռին յաճախորդն էր, ես հաց կուտայի:

Փողոցը կը ծռէր: Ու Մակեդոնացի Մարքոյին եղբօրը Լուքային բանջարեղէնի խանութը կար, հին, խարխուլ տունի մը տակը: Ան ալ խանութի չէր նմաներ, դուռ մըն էր, պատուհան չունէր, դուռը պիտի բանայիր որ լուսատուէր, ներսը տեսնուէր: Մէջը նորէն պիտի դառնայիր որ դետինը թաց, ծովու սեւ աւազով տեղ մըն էր: Ես սման կը յեկողի, ղալայճիի խանութի կարծեցի եւ թէ մութին մէջ դետինը եղանակին բանջարեղէնները չտեսնէի:

Կ'առաջանայի, Հայերու Թաղէն զարթուղոցը կը սկսէր, ես նստամաշոյցի փողոցը կը մտնէի, Թումբիկին սրճարանի առջեւը կը կենայի ասիական ափը, գանլըճան, Զուպուքլուն, Պէյքոզը, Ուչքիւվէն դիտելու համար:

(Շար. Լ 4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՀԱՅՏ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ք. ՊԱՆՆ

ՆՎԱՂՈՒՓՈՒՏ ՂՈՒԿԱՉՈՒՄ ՎՁ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Կարելի՞ է ասել այսպես...

Ոմանք ասում են, որ մեր ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր հոգևոր առաքելության, մեր մշակույթի, մեր լեզվի, մեր ավանդույթների շնորհիվ: Ուրիշներ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր պատմության ընթացքում, մեր ունեցած հաղթանակների ու պարտությունների, մեր ունեցած ազատագրական պայքարների շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած հարստությունների, մեր ունեցած ռեսուրսների շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած բնության, մեր ունեցած կլիմայի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ժողովրդագրության շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած տնտեսության շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած քաղաքական համակարգի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ռազմական ուժի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած դիվանագիտության շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած մշակույթի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած գրականության շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած արվեստի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած կրոնի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած եկեղեցու շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած հոգևորականության շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ժողովրդի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ազգի շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած մարդկանց շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած անհատների շնորհիվ: Ոմանք էլ կարծում են, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ոչ մեկի շնորհիվ:

Ես էլ կարծում եմ, որ ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ոչ մեկի շնորհիվ: Ազգային ինքնությունը ձևավորվել է մեր ունեցած ոչ մեկի շնորհիվ, որովհետև մենք ոչ մեկ ունենք: Մենք ունենք միայն մեր ունեցած ոչ մեկը: Եվ այդ ոչ մեկի շնորհիվ է, որ մենք ունենք մեր ազգային ինքնությունը: Մենք ունենք մեր ազգային ինքնությունը, որովհետև մենք ունենք ոչ մեկ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հայկուհի Էսէեան ուխտի մը առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Կապոյտ Ախչի կայանին 100 ֆր., Մարի Նուպար հաստատութեան Բարեկամական Միութեան 400՝ ի յիշատակ իր ամուս. նոյն՝ Վահրիճ Էսէեանի (առանձ. «Ծառաջ»էն) եւ 100 ֆր. ողբացեալին սիրելի «Ծառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հայկ Պայրամեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սերոբեան 100 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Ախչի կայանին (առանձ. «Ծառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Ծառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրտէրեան 100, այրի Տիկին Գոհար Սինանեան 200, Պր. Կարապետ Մեհլէմճեան 100, Տիկ. Եօթնեղբայրեան 50, Պ. Յարութիւն Մեհլեմճեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մեհլէմճեան 20, Տիկ. Հելօեան Արուսեակ 30, Պր. Արամ Սարաֆեան 50, Պ. Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները 250, այրի Տիկ. Թագուհի Գուլումճեան եւ զաւակները 50, Պր. Աբգարեան, Տիկ. Նազելի Գորթոչեան 100-ական, Պր. Նորայր Մաղաքեան 50, Պր. Եկաւեան 20, Գալուստ Սերժ Վարպետեան 50, Թոնկուրեան ընտանիք 20, Հայկ Վարժապետեան 20, Ժաք Գասապալեան, Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Սարաճեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Փայլակ Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Կիրակոսեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Էրիկնազեան Յակոբ, Պր. Ս. Քէշիշեան 50ական, Յակոբ Կէօճեճեան 30, այրի Տիկ. Պակլօեան Վիքթորիա, Տէր եւ Տիկ. Խժտարեան 50ական, այրի Տիկ. Սիրվարդ Թոմիկեան 150, Պր. Քիւրտիճեան Ռընէ 50, Պ. Քիւրքճեան 20, Պ. Նշան Թոմիկեան 50, այրի Տիկ. Քիւրտեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ղուկասեան 30ական, Տէր եւ Տիկ. Թաշճեան, Պ. Աղբրանիկ Թումայեան 100ական, Հալէպլեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկ. Հօրօեան 10, Պ. Վարուժան Պօղճեան 100, Պ. Ժան Պէժեան 50: Հայկ Միւզիքեանի թաղման առթիւ Գրիգոր Աւետեան 10: Յարութիւն Խաթիմեան, Տէր-Զաքարեան ընտանիք 100ական, Պ. Ժան Մելքոնեան, Շարլ Կուրտիկեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Մելեան, Տէր եւ Տիկ. Վոլբ, Տէր եւ Տիկ. Կիկ, Տէր եւ Տիկ. Փելիճեան Ժաք եւ Ռոպէր 100ական, Մելինէ Տատուրեան 40, Տիկ. Աւետեան 10:

×

Կապոյտ Ախչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— 50 ֆր. Տիկին Հանչերեան, ամուսնոյն մահուան 4րդ տարեդարձին ի յիշատակ: 30 ֆր. Տիկին Անոյշ Ալվազեան իր հայրենակից Կարապետ Տօնիկեանի մահուան առթիւ, 35 ֆ. Տիկ. Խահակեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի Տարօնի Հայրենակցական Միութիւնը 1000 ֆր. կը նուիրէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 3, ժամը 9·30ին հեռատեսիլը Ա. կայանէն հայկ. յայտագիր վարշանոցի նուիրուած:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Մեծ Պահոց hսկումի վերջին արարողութիւնը եւ կը տրուի պատշաճ քարոզ:

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մաս – նակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր եկեղեցականներուն:

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

11ՐԴ ՑԱՆԿ

Մազարեան Ներսէս 500, խումբ մը ետասարդներ, Մինասեան Նշան, Զոլաք – եան Լեւոն 300ական, Զերչեան Տիգրան 250, Զօրաբաբէլեան Մեսրոպ, Նշանեան Արման (Քլիչի), Քէօլէեան, Այտնեան Հայոց 200ական, Պետրոսեան Գեղանոյշ, Պետիկեան Պետիկ, Կոնսալվէս, Պէնար, Մուրթաֆեան Աւտոլիկ, Պուհամի, Թիւսիւզեան Խաչիկ, Պիազինի, Զերչեան Ա-րեգնազ, Գարպօնէլ 100ական մարկ 80, Կոյեան Մանուշակ, Եէտիքարտաշեան, Քէպապճեան Ժան-Քլօտ, Քէպապճեան Ժաք, Տօնիկեան Եփրեմ, Տօնիկեան Մելքիսէթ 50ական, Օր. Պատուական 10 ֆ.:

Գումար 3840

Նախկին գումար 132·632

Ընդհ. գումար 136·472

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալու-թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Խախամեանէ եւ զաւակներէն, իրենց կընքահօր Հայկ Պայրամեանի մահուան առթիւ 500 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Պր. Նշան (Ռոպէր) Պէրպէրեանի մահուան առթիւ. Տէր եւ Տիկին Ամէմեան, Օր. Ելմոնէ 100-ական, Կարիպեան ընտանիք, Տիկին Ա. Տէյիրմէնճեան 50ական ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Յարդ հասած խնդրանքներուն ընդառաջ երթալով, Տեսչութիւնը կը հաստատէ նաեւ ցերեկօթիկ ա-չակերտներու ընդունելութիւնը:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկ. Օ. եւ Ա. Մոսկոֆեան կը նուիրեն 100 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին իրենց մօրեղբօր Գրիգոր Նաւասարդեանի յիշատակին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ճուսիկեանէ 50 ֆր. իրենց թոռնիկին Էմիլի ծննդեան ուրախ առիթով:

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Նշան Ճերանեան, ուրախ առիթով մը 200 ֆ., Տիկ. Գասեան Մարմինէ 100, Տիկ. Ճոլսէփեան 40, Տէր եւ Տիկ. Շահինեան 20, Տէր եւ Տիկ. Եազըճեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մաղաքեան, Պր. Պօյաճեան 50ական, Տիկ. Մարտիրոսեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մարկոսեան 100, Տէր եւ Տիկ. Մայրենի Քէպապճեան 30, Տիկ. Օհանեան անուանակոչութեան առթիւ 40, Տէր եւ Տիկ. Թորոսեան 50, Տէր եւ Տիկ. Քէսէճեան 50, Տիկ. Թէրվիզեան 10, Տէր եւ Տիկ. Առաքելեան 50, Տիկ. Սահակեան 15, Տիկ. Սիմոնեան, Տիկ. Մնա-ցիկեան, Տիկ. Ղարիպեան 10ական, Տիկ. Աբրահամեան 50, Տիկ. Գարագէլեան – ներ 10ական, Տիկ. Օհանեան, Տիկ. Պայրամեան, Տիկ. Կըկըզեան 20ական, Տիկ. Գըզըրեան 50, Տիկ. Գիրէճեան 30, Տիկ. Ասատուրեան 10:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ
DEMANDE D'EMPLOI

Retoucheuse - essayeuse très qualifiée (hommes et femmes) recherche d'urgence un emploi dans un magasin à Paris ou banlieue sud.

Tél. : 645-20-64 à toute heure.

Même le Week-End.

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 2, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը Մարտ 31, Հինգշաբթի ժամը 19ին Պարոյր – Սեւակ գրադարանը, 32 Rue Turbigo: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրիահայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավրնիւ Վիէթոր Քիւսոն, Իսի:

Տոմսերը առանձ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ԽՆԶՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին: Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը:

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS

Dimanche 3 Avril à 13 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Participation aux frais 75 F.

Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ախչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին:

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Au départ de MARSEILLE

DU 10 AU 23 JUIN

DU 1er AU 14 JUILLET

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912

et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30

Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Թիւ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ

Ղեկ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ. Ուսանողներուն 20 ՖՐ.

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville — Tél. 899-09-66

KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément — Tél. 375-28-37

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
30
MERCREDI
30 MARS
1977

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.823

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.823

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, ՏԱՐԻԷ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ ՅԱՂԹԵԼ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՃԱՄԲԷ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ՝ ՏԵՍԱԿ ՄԸ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Փիսքար տ'Էսթէն երբեք այս ոճով չէր խօսած։ Ուզեց վճռական ըլլալ հանդարտութեան մէջ բայց կը թուի թէ առաւելաբար տխուր էր եւ դառնացած։ Ընդունելու պարտութիւնը, որու գլխաւոր պատասխանատուն նկատեց մեծամասնութեան պառակտումը, այլ խօսքով՝ Շի – րաք։ Մոստովանելով հանդերձ երեք տարուան իր իշխանութեան ձախողութիւնը, ոչ մէկ պահ անդրադարձաւ թէ գուցէ ինք իսկ է գլխաւոր պատասխանատուն։ Նախընտրեց ուրիշին վրայ ձգել եւ հաւանական է որ հաշուեցոյցը պիտի վճարեն կառավարութեան գլխաւոր նախարարները ինչպէս Լըքանիւէ, Փոնիաթովսկի եւ Կիշար, որ են նաեւ պետական նախարար, ինչ որ կը նշանակէ թէ իրենց նախարարութենէն պատ, պատասխանատու են մասնակառավարութեան։ Պարզ է որ Պառ յաջողած է համոզել նախագահը որ միանգամ ընդմիշտ ճամբու դրուին քաղաքական դէմքերը եւ կազմուի արհեստաւորներու դահլիճ մը, որ գրաղի միայն ու միայն երկրին տնտեսական եւ ընկերային հոգերով, բոլորովին անկախ կուսակցականներէ, այսինքն հեռու անոնց ազդեցութենէն եւ մրցակցութիւններէն։ Հաւանաբար երկար տեւն է որ Պառի ուզածը այս էր ու ի վերջոյ կրցաւ ձեռք ձգել։ Պիտի բաւէ՞ որպէսզի մեծամասնութիւնը յաղթէ տարիի մը։ Ապագան ցոյց կուտայ։ Փիսքար ըսաւ ի մէջ այլոց — «Նախագահին դերն է Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը վարել, բայց նաեւ մտիկ ընել Ֆրանսացիները հասկնալու համար անոնց տենչանքներն ու կարիքները, Ընտրեցիք ձեր թեկնածուները։ Միամիտ ժամանակ դիր մը ըրկեցէք անոնց որ ձեզ կը կառավարեն։ Ստացայ այդ գիրը։ Ահա թէ ինչպէս զայն հասկցայ եւ ահա թէ ինչ պիտի ընեմ»։

Ու Նախագահը կը նկատէ որ Ֆրանսա խորապէս բաժնուած է եւ տիկա դէմ է ու նաեւ արտաքին եւ ներքին տակտիկեան պատճառ մը։ Մեծամասնութիւնն ու ընդդիմութիւնը երկու բանակներ չեն, որ մէկը պարտի միւսը ճզմել այլ երկու ընտրութիւններ են հրամցուած Ֆրանսայի։ Ու, Փիսքար կը պատմէ թէ երկու տարիէ փորձած է խուսափիլ բանավէճերէ եւ «աղմուկին» մասնակցելէ աւելի չշեշտելու համար Ֆրանսայի պառակտումը։ Սխալմամբ իր այս դիրքը նկատուեր է տկարութեան նշան մինչ համբերութեան կամաւոր ընտրութիւն մը եղած է։ Աւելի արդէն ցոյց կուտայ որ Փիսքար յանցանքի փոքրիկ մասնիկ մը անգամ չուզեր ընդունիլ ինքն իրեն համար ինչ որ կամ միամտութիւնն է կամ անտեղի հպարտութիւն։ Կարելի է նաեւ միամտութիւն կամ գոնէ բարեմտութիւն նկատել երբ կը տեսնենք որ անկեղծ երբ կը խօսի իր բարեփոխումներուն եւ ազատական ընկերութեան մասին եւ յուսախաբ որ հասկցող չկայ թէ ի՞նչ կ'ուզէ ընել։ Ժողովուրդը փոփոխութիւն կ'ուզէ, ինք հասկցած է տիկա բայց կը տեսնէ որ ժողովուրդը նաեւ կը խորհի՝ քանի որ փոփոխութիւնը այդքան դժուար է, աւելի հեռու երթանք ընդդիմութիւնն ընտրենք։ Փիսքար կը զգուշացնէ եւ կը նկատէ որ ծուղակ մը կայ, եւ Ֆրանսա մղուած է տեսակ մը ճակատագրապաշտութեամբ դէպի ելք մը, որմէ ալ կը վախնայ։ Ինք Փիսքար կ'ուզէ պոկել Ֆրանսան այդ ծուղակէն։ Ի՞նչպէս։ Նախ ճամբու կը դնէ կառավարութիւնը բայց կրկին Պառի կը յանձնէ նոր դահլիճի կազմութիւնը, որ միայն 15 նախարար պիտի ունենայ, ձերբազատած կուսակցութիւններէ։ Այս կառավարութիւնը երկու պարտականութիւն պիտի ունենայ՝ նախ չարունակել տնտեսական վերականգնումը, ապա գործունէութեան ծրագիր մը ներկայացնել, 12 ամսուան որ ճշգրիտ հեռանկարներ ունենայ։

Այլ խօսքով ոչ ուրիշ բան քան «Փըրկութեան Կոմիտէ» մը, որ 12 ամիս ունի երկիրը այնպիսի բարգաւաճ վիճակի մը մէջ դնելու որ 78 Մարտին, ամէն քաղաքացի մեծամասնութեան քուէ տայ։ Անկէ զատ մեծամասնութիւնն ալ դաշինք մը պէտք է կնքէ եւ ընտրութիւնները պատրաստէ։ Այլ խօսքով Փիսքար կ'ուզէ որ մեծամասնութիւնն ալ «հասարակայ ծրագիր» մը կազմէ, քանի ատիկա բաւական օգտակար եղաւ ընդդիմութեան։ Կը մնայ ուրեմն նոյն զէնքերը փորձել։

Բացի ընդդիմութենէն, այս ճառը ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն ձգած է «նախագահի լեզու» նկատուած է մէջը։ Թէեւ որքան ալ մերժէ, իր այս ելոյթին ընթացքին ալ, Փիսքար չի կրնար ուրանալ թէ խորքին մէջ 3 տարիէ իր սխալները համբերութեան նշան չէին այլ՝ տկարութեան։

12 ամիս ունի դեռ յաղթանակ մը փորձելու համար բայց ըսաւ նաեւ — եւ այս էր ամէնէն կարեւորը — որ ինչ ալ ըլլայ ժողովուրդին ընտրութիւնը՝ պիտի յարգուի։

Քանի մը տող

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍ մտիկ չըրաւ ալը եւ բանակի ընդհ. հրամանատար մը նշանակեց, որ սակայն նախատեսուածը (Ֆարիս) չէր։ Արդարեւ նշանակեց Գնդ. Վիքթոր Մուրին, քրիստոնեայ մարոնի, 48 տարեկան։ Քրիստոնեայ ալը իրրեւ բողոք ընդհ. գործադուլ հռչակեց Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ, ուր մթնոլորտը կրկին ծանրացած է։ Ճէմայէլ թէեւ չատ համաձայն չէ Շամունի եւ կը փորձէ զօրավիդ կենալ Սարգիսի։ Քրիստոնեաներու առարկութիւնն այն է որ կ'ուզեն նախ Լիբանանի քաղաքական լուծումը, ապա նման կարգադրութիւն – ներ։ Առջի իրիկուն ալ ռումբ մը պայթած է Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարար Պուէթրոսի բնակարանին առջեւ։ Ինչ որ ցոյց կուտայ որ դեռ ամէն մարդ անձնատուր չէ եղած։

ՔԱՆԱՐԵԱՆ կղզիներու օդանաւային ահարկու արկածին զոհերու վերջնական թիւն է՝ 575։ Պարզուեցաւ թէ փաճամի օդաչուն սխալ մեկնաբանած է իրեն տըրուած հրահանգը եւ գլխաւոր պատասխանատուն է արկածին։

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին պահուն, խոր ցաւով կ'իմանանք թէ երկուշաբթի գիշեր Պրուսէ հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս այնքան սիրելի՝ Հայկանոյշ Թորոսեանը, որ տասնամեակներ չարունակ հայ երգը ապրեցուց մեր բոլոր բեմերուն վրայ։ Տարիներէ ի վեր կը տառապէր սրտէն եւ քանի մը ամիս առաջ ալ հիւանդանոց փոխադրուած էր անկումի մը հետեւանքով։ Հիւանդանոցն է նաեւ իր մեծ քոյրը՝ Զարուհին, այսօր վերջին վերապրողը, չորս քոյրերուն։

Վաղը եւ յաջորդաբար մանրամասնօրէն կը խօսինք մեր սիրելի Հայկանոյշին մասին, որ այսօր եթէ զգար մեր յուզումը հաւանաբար ուզէր երգել մեզի, այնպէս ինչպէս միայն ինք գիտցած էր երգել այդ երգը՝ «Մի՛ լար, կ'անցնի»։

ԺՈՂԷՖ ՉԱՏԸՐ ՄԵՌԱԾ

— o —

Պէյրութէն կը հաղորդեն Մարտ 28 թուականով թէ 70 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Ժողէֆ Չաատը, պարագլուխներէն ճէմայէլի ֆալանժիստ կուսակցութեան։

Հայ կաթոլիկէ, Ժողէֆ Չաատը կարեւոր դէմք մը եղած է լիբանանեան քաղաքական կեանքին մէջ, ուր միշտ վերընտրուած է իբրեւ երեսփոխան։ Եղած է նաեւ քանիցս նախարար եւ հիմնադիր – ներէն էր Քէթայէպի։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 18–22)

Ա. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՓԸ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է երաժիշտ Ա.Աւետիսեանի գործերուն նուիրուած գեղարուեստական երեկոյթ մը, որուն մասնակցած են Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ճաշի նուագախումբը, Թաթուլ Ալթունեան երգ ու պարի պետական համոյթը, Հայաստանի պարի պետական խումբը, ինչպէս նաեւ Ց.Հ. Բաղալեան, Բելլա Դարբինեան, Ռուբէն Մաթեւոսեան, Վարդուհի Ա – ւետարեան, Գէորգի Մինասեան եւ Արտաշէս Աւետեան։

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Կիրովականի գեղարուեստական դպրոցատունը խամաճիկներ կը պատրաստէ՝ հայկական ազգային տարազներով։ Դպրոցատան արուեստագործութիւնը կը ղրկուի Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Ճապոնաստան, Չեխոսլովաքիա։ Կիրովականի խամաճիկները կը ղրկուին արտասահմանի 700 հասցէներու։

BIENNALE QUATRA 77

MUSIQUE

L'ARMÉNIE à PARIS

Continuant courageusement sa route sans subvention officielle ou privée, la Quatra (association d'action artistique arménienne, dirigée avec une foi inébranlable par Gregor Hampartzoumian) a donné pendant trois jours au musée Guimet un ensemble de manifestations de haut niveau (exposition de miniatures, séance de poésie, films et quatre concerts) : une grande fête artistique réunissant les Arméniens de France et des Arméniens d'U.R.S.S. dans une fraternité joyeuse exempte d'arrière-pensées politiques.

Le concert du samedi 26 mars était comme une petite histoire de la musique arménienne en raccourci, avec, en premier lieu, quatorze mélodies (dont plusieurs harmonisées par le Père Komitas, qui, tel Kodaly, recueillit plus de trois mille chansons populaires avant de mourir à Paris en 1935), mélodies qui suffiraient à faire aimer un pays où l'on chante de si belles choses.

Les longs cheveux noirs, les yeux profonds, le port simple et fier d'Angèle Garabedian s'accordent avec cette voix charnue, veloutée, dont la grande étoffe vibre et caresse au gré de ces chants d'amour, de ces berceuses, de ces nostalgiques complaintes d'émigrés, remplit de lumière ces vocalises d'oiseau, gorgées de sève et rayonnantes, soutenues par des harmonies rares et subtiles, comme celles des *Chansons grecques* de Ravel, sous les doigts de Seta Tanyel.

De l'Arménie d'hier on passe à celle d'aujourd'hui avec des œuvres remarquables de compositeurs soviétiques : une *Sonate pour violoncelle et piano*, de Karen Katchaturian (né en 1920, le neveu d'Aram), un peu scolastique dans les mouvements rapides, mais avec de beaux chants mélancoliques, charmants, ouvragés (dans une interprétation très intérieure de Charles Reneau et Raffi Petrosian) : une *Sonate pour violoncelle* d'A. Khudoyan, lyrique et vigoureuse, au caractère populaire marqué ; et enfin un feu d'artifice pianistique donné par deux compositeurs venus spécialement d'U.R.S.S.

Alexandre Haroutunian (1920), colosse aux cheveux gris et au regard mélancolique, dont la musique fait alterner de beaux reflets impressionnistes et de sauvages danses populaires, rivalisait de virtuosité avec Arno Babadjanian (1921), au visage rude de paysan très savoureux, dont les œuvres volcaniques et sentimentales sont irrésistibles, spécialement son *Donagan pour deux pianos et percussion*, musique étourdissante et volubile entre Rachmaninov et Bartok, et sa *Suite arménienne pour deux pianos*, populaire et romantique, au lyrisme un peu facile mais délicieux.

JACQUES LONCHAMPT.

« *Le Monde* », 29 Mars

ԿԱԼԸՐԻ ՆԻՔՈԼ ՌՈՒՍԷ–ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

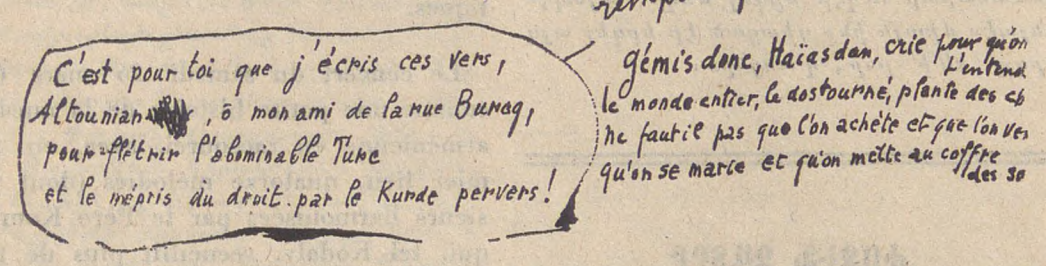
ՄԱՔՍ ԺԱՔՈՊ, ՎԱՆ ՏՈՆԿԷՆ ԵՒ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Ո՞վ է, կամ թէ ո՞վ էր Վան Տոնկէնի հանրածանօթ մէկ գործին՝ Պոէսիկն Էկզիպիշընի մէջ կուիմարաիկի դերով պատկերուած «Ալթունեան»ը: Աւելի՛կ հարցում մըն էր որուն ոչ ոք, նոյնիսկ նկարիչին վաստակին ծանօթ մասնագէտները չէին յաջողած տալ արժանահաւատ բացատրութիւն մը: Ասոր պատասխանը կուտայ Ալթունեանի թոռնուհին՝ Նիքոլը՝ որ փետրուարին բացումը կատարեց իր նորաստեղծ սեփական կալըրիին (*):

1924ին երբ Ժոզէֆ Ալթունեան կ'ապրէր Մարթոնի մէջ ծանօթ հնագէտ ընտանիքի մը աղջկան՝ Հանրիէթ Լորպէի հետ, երեսուն տարեկան էր: Եկած էր Պոլիսէն, ծնած ըլլալով Զմիւռնիոյ մէջ: Աբուեեաի գործեր վաճառողի իր ապագրէզը ցոյց կուտայ նաեւ թէ ապրած է չորս մը Եգիպտոս, ուր կը չարունակէ բնակիլ իր եղբայրը՝ Աբսէն Ալթունեան:

Փարիզ բնակութեան առաջին օրէն կը հաստատուի Մոնմարթրը, Պիւրք փողոց: Ժամանակաշրջանն է քիւպիսթներու եւ նիւթական — բոլորանուէր նեցուկը Մաքս Ժապոպի: «Կեանքիս վկան եւ օգնութիւնս ես», կը գրէ իրեն Ժապոպ, «իմ երկրորդ եսս» (ալթէր էկօ): Ու ամէնէն կարեւորը՝ կ'ընէ հետեւեալ յայտնութիւնը երբ կը հրատարակուի, առանձին պրակով, « Դաշնակիցները Հայաստանի մէջ են » (**) բանաստեղծութիւնը: Մակագրական ձօնին մէջ կը գրէ սակաւ.— «Դուն՝ որ ինծի տուիր քանաստեղծութեան ներքինը, հայթայթեցիր ճիգին վարձատրութիւնը, որոշեցիր մեկենաս մը»: Աւելի իրեն նուիրած օրինակին մէջէն է:

Մեր տրամադրութեան տակ կը դնէ նուէի վերյիշեալ քանաստեղծութեան ձեռագիրը: Երեսուն կ'ելլէ թէ բանաստեղծութեան առաջին չորս տողերը նախապէս նուիրուած էին Ալթունեանի, յետոյ է որ հեղինակը փոխած է միտքը եւ զայն ձօնած՝ «Հայաստանի»: Բանաստեղծութիւնը կը սկսի այսպէս.— «Ճիգի համար է որ կը գրեմ այս ոտանաւորը, Ալթունեան···»:

Կը թուի թէ Ալթունեան ոչ միայն ուղղակի պատճառը եղած է բանաստեղծութեան գրուելուն, այլ նաեւ հայթայթած տպագրութեան ծախքերը, ուրիշի մը միջոցով:

Մեզի հասած փաստաթուղթերը կուտան միայն այսքան մը ծանօթութիւն, ժօի մասին: Աւելին համար պէտք է երթալ Մաքսն՝ Լիոնի ճամբուն վրայ՝ տեսակցելու համար Տիկին Հանրիէթ Ալթունեանի հետ:

×

Մաքս Ժապոպ կը նուիրէ Ժոզէֆ Ալթունեանին իր գծագրութիւնները, կամ վարձահատոյց կ'ըլլայ անոնցմով: Արուեստի ըրջանակներուն ցարդ անծանօթ գործեր՝ որովհետեւ — չենք դիտեր ինչու — խնամքով ի պահ դրուած էին Տիկին Ալթունեանի մօտ, առանց հրապարակելու: Այդ գործերէն չուրջ երեսուն գծագրութիւններ այժմ կը ցուցադրուին Նիքոլ Ռուսէ – Ալթունեան ցուցասրահին մէջ:

Ժապոպի գծագրութիւնները ինքնին կը չհա կամ տարողութիւն ունեցող ստեղծագործութիւնները չեն, ոչ ալ մասնաւորապէս յիշատակելի՝ եթէ չըլլար հեղինակին տարազրութիւնը: Խորանարդա – պաշտ ձգտումով գծագրութիւններ են, ուղղութիւն մը՝ որ ուրանալ փորձած է Ժապոպ: Հոս երեւան կուգայ հեղինակին ինքնահակասութիւնը, ծայրայեղ եւ ինքնին հակասող խառնուածքը: Կ'ուրանայ հետեւած ըլլալ քիւպիզմի եւ երբ իր գործով կը յայտնուի հակառակը՝ յանկարծ կը բեռնչէ... Փիքասոյի վրայ· կ'ըսէ նաեւ թէ իր գործերը իր խորերէն — իր «որովայնէն» — դուրս եկած են, երբ դիտենք թէ ինչ որ կը գծէր՝ ծառայելու համար էր մասնաւորաբար իր օրապահիկին: Ապրուստի եւ վերապրումի միակ միջոցն էին իր գծագրութիւնները եւ կուաչները:

Օփերա – Քոմիքի կողմ մը ունի, աւելցնելով նոյն ատեն թէ ինք «հին, վիրտիւոսեան բանաստեղծ մըն է»: Այսպէս, ինքնանկարի մը տակ կը գրէ· «Շատ նախանձող նկար մը՝ առանց հասի, ծխախոտի, քարիւղի» (1902): Ակնարկութիւնը կը վերաբերի իր թշուառ օրերուն: Ունի նաեւ «Խեղկատակ դաշնակահարը», որ ինքն է «որպէս խորհրդանիշ»:

×

Կալըրի Նիքոլ Ռուսէ – Ալթունեան պիտի չըլլայ պարզ ցուցասրահ մը: Ան պիտի հետապնդէ աւելի գործօն, կենսունակ գործունէութիւն մը նկարչական կալուածէն ներս: Մարտ 16ին, Զորեքշաբթի, տեղի ունեցաւ ցուցադրութիւն մը՝ «ֆիւպիսթ նկարչական փորձարկումներ, երաժշտական կշռոյթներով իրագործուած»: Ներկայ եղող արուեստասէրը ինքզինք առընչակից կը զգայ ստեղծուած ջերմ մթնոլորտին:

Յաջողութիւն կը մաղթենք Նիքոլին՝ Հայու այդ խանդավառ թոռնուհիին:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(*) 2, Ռիւ ոիւ Ժուս: Շէնիէը փակած է Սէնթ – Էօսթաշ եկեղեցիին, որուն արտաքին պատերէն կտոր մը մաս կը կազմէ ցուցահանդէսին երրորդ յարկին:

(**) Այս բանաստեղծութեան վերիրատարակութիւնը այժմ հրապարակի վրայ կը գտնուի: Նախաբանը գրած է Գ. Պըլտեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՁԱՄԲԱՆԵՐ, գրեց՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, տպարան Նայիրի, Թեհրան 1977:

ՀՈՍԱՆՔՆ Ի ՎԱՐ, պատմուածքներ, գրեց՝ Նուպար Ակիչեան, Քալիֆորնիա, 1977:

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ ԵՒ ԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՁԱԽՈՂԱԾ «ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

— o —

Անգլիացի մըն էր Ա. Հիւմ, որ 1885ին նախաձեռնութիւնը առաւ Պոմպէյ հրաւիրելու քանի մը հնդիկ երեւելիները, պենկալ փաստաբանի մը նախագահութեան տակ, որպէսզի ձեռք առնուելիք անհրաժեշտ միջոցներով «պատասխանուի, անհերքելի կերպով, այն տեսակէտին թէ Հնդկաստան ի վիճակի չէ ունենալու ներկայացուցչական կարգուսարք»: Այս խորհրդաժողովէն ծնունդ առած Քոնկրէսի կուսակցութիւնը հաստատեց իր հաստաքը անգլիական ազատախոհութեան եւ ձգտեցաւ գլխաւորաբար հնդիկ երեւելիներու ձայնը լսելի դարձնելու տեղական խորհրդարանի մը միջոցաւ: Կանատի, որ քաղաքական պայքար մղեց առանց բռնութեանց դիմելու, խորհրդանշեց չարժումին սկզբնական ոգին, որ մնալով հանդերձ ընտրեալներու ներքին չոմ, կրնար յաւակնիլ, թէ կը վայելէ զանգուածներու համախոհութիւնը:

Փաստելով իր ժողովրդականութիւնը դործադուլներու եւ ցոյցերու միջոցաւ եւ առանց փորձելու բախում ունենալ զօրաժէր ուժին հետ, Քոնկրէսն « ընդունելի խոսակիցը » դարձաւ Բլեման իսկ, երբ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց 1947 Փետրուարին, թէ իր կառավարութիւնը « որոշած է անհրաժեշտ կարգադրութիւններն ընել, որպէսզի իշխանութիւնը փոխանցուի պատասխանատու Հնդիկներու »: Նեհրուի կուսակցութիւնը, եթէ չյաջողեցաւ առաջն առնել երկրին բաժանումին՝ Հնդկաստան եւ մահմետական Փաքիստան, այնուամենայնիւ փաստեց, թէ իւ վիճակի էր կառավարելու երկիր մը, որ անկախ դարձած էր նախատեսուածէն չատ առաջ, քանի Անգլիացիք կտրած – անցած էին բոլոր փուլերը:

Նեհրուի յաջորդը՝ վարչապետ Շաստրի, մեռաւ 1966 Յունուարին: Նոյն աստուան 19ին պաշտօնի գլուխ անցաւ Տիկին Կանատի: Երեք վարչապետ՝ 30 տարուան ընթացքին: Այս բացառիկ կայունութիւնը պէտք չէ մոռնալ տայ, թէ Հնդկաստանի քաղաքական կեանքը առանց վերվայրումներու ընթացաւ այդ տասնամեակներուն: Երկար ժամանակ, իշխանութիւնը ձեռք ձգելու պայքարը հակամարտ կուսակցութիւններու միջեւ չէր, որ տեղի ունեցաւ, այլ՝ մեծամասնութեան խմբակցութեան շարքերու մէջ՝ ճարպիկ դարձած անձնական հակամարտութեանց:

Այսպէս, 1967ի ընտրութիւններէն ետք, որոնք կառավարական կուսակցութեան տեղատուութիւնը արձանագրեցին, քէ եւ ձայներու 40 տոկոսով կրկին ապա-

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ՓՈՒՌԸ

ԳՐԵՑ՝ ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

Հիւարի Հայերուն սրճարանն էր, անունք կուգային, ուրիշ ազգէ մարդ չէր ըլլար: Ներսը կը նայէին: Թումիկը սրճարանատէրը էր, ինք սուրճ չէր եփեր, ակռայ կը քաշէր, սուրճերը Վահանիկ անուն կ'եփէր, կը հրամցնէր յաճախորդներուն: Կռացած մէջքովը, կուզը, ճերմակ պեխերովը: Թումիկը օծանելիքով օծուած ոլորուն սեպ–սեպ պեխերով, սեւ յօնքերով, ձեռքը թեթեւ էր, այսինքն արագ էր: Բաղկաթոռին վրայ նստող յաճախորդին ակռան երբ քաշէր, «Ա՜հ, ա՜հ, ա՜հ··· ուֆ, ուֆ··· ուֆ···» պոռար, սուրճ խմողները, Թուրք խաղցողները կը սաստէին բարեկամաբար· «Քալ եղիր, սեղմէ ինքզինքդ, դուն էրիկ մարդ ես»:

Անգամ մը ամէն ոք կը վազէր Թումիկին սրճարանը: Ես ալ վազեցի, բազկաթոռին վրայ ակռան քաշելը էր, մարդ մը մարեր էր: Սրճարանը քանի մարդ կար ոտքի ելեր էին, կը վազէին ասդին, կը դառնային անդին, օգնութիւն մը ընելու: Ջուր բերին, ճակատը չփեցին, սոխ կտրեցին, քթին բռնեցին, քացախ բերին քթիը քսեցին, քոլոնիա չկար որ այն առեններուն անով չփէին: Մարդը աչքը բացաւ, խնդաց: Ուրախացան ամէնքը· «Հէյլէ չիւքիւր··· մեզ վախցուցիր··· անցած ըլլայ···» պոռացին:

Մարդը պատմեր էր: Անատոլու Գաւաքէն եկեր էր: Գիւղին բնիկն էր, ամէնէն հին ընտանիքն էին: Ըսեր էին իրեն Թումիկին ճարտարութիւնը, ձեռքը թեթեւ ըլլալը: Անատոլու Գաւաքին մէջ թթատառի թզատառի տէր էին, պալը, հայրը, ինք: Թուքի եղանակին ամէնէն մեղրոտ, ամէնէն հատուն Թուքերը կը ղրկէին, մատներդ իրար կը փակէին: Եէմիշը, պատուղներուն հրապարակը: Թուզերու եղանակին Ալբուխիքին, Եըլտըզի պալատին, Հաճը Պէքիրին Թուզի հայթայթիչն էին, Թուզի անոյշ, ըեչելէ չինելու համար: Իրենց Թուզերը, Գավաք ինճիրին, լօփ ինճիրին, Սուլթան Սէլիմ ինճիրին կը ճաթէին, դուրս կը թափէին անուշի իրենց պարունակութենէն: Իրենց Սուլթան Սէլիմները անուանի էին, խայծդանի պէս սեւ, խնճորէ մը աւելի խոշոր, մէկ անգամէն բերանդ չէր մըտներ, մէկի մեղրը կը վազէր չրթունքներդ:

Սրճարանատէր Թումիկը յայտարարեց·

— Ես մէկ երկվայրկեանի մէջ ակռան կը քաշէի: Փոած էր, կէսը, արմատները մէջը պիտի մնար: Պիտի կոտրար, պիտի խեղթեներ ցաւէն: Ես կամաց–կամաց, զգուշութիւնով, երեցնեի – լով մինչեւ որ ակռան արմատներովը հանեցի, մարդը չդիմացաւ, մարեցաւ:

Ակռան ցուցուց ամէնուն:

Մարդը մէճիտիյէ մը տուաւ Թումիկին, նաւամատոյց դնաց, նաւու սպասեց Անատոլու Գաւաք երթալու համար:

Մէճիտիյէ՛ մը··· Քսան ղուրուշ··· երբ ակռայ մը քաշելը հինգ ղուրուշ էր:

×

Մինչեւ հոս, ասոր միասին տասնըչորս պատմուածքներ եղան: «Տեղը ուր եղեր եմ», «Իմ պատմութիւնս» խորագիրները դրեր էի չարքին: Հիմա ես մէկ երկու պատմուածքներ եւս ունիմ աւարտելու համար չարքը, եթէ կարենամ գրել: Ամէնուն անունը «Պէշիկթաշի փուռը» պիտի ըլլայ: Առաջինը, ինչպէս բոլորը Մարմարայի մէջ ելաւ 11 տարի առաջ 965 Յուն. 22–23 « Մարդ չէ, մամա, հացագործ է » խորագրով: Ֆէրիլեկէ տունմը հացերը տուի, աղջիկը տետրակը տուաւ, ձէին պախուրցը ձեռքս, դրեցի, աղջիկը կեցաւ հետս կը խօսի: Մայրը խոհանոցէն պոռաց «հացերը չերթե՞ս, դուռը կեցեր ես որո՞ւն հետ կը խօսիս «Մարդ չէ, մամա, հացագործն է» պատասխանեց, բարկացայ: «Մարդ չէ ը՞ն չո՞ւ ըսիր, հացագործն է ըսէիր, չէ՞ ըլլար, ես մարդ չէ՞մ ըսի: «Ֆէէէ··· լեզուիս անանկ եկաւ, անանկ ըսի, ի՛նչ ընեմ»: Հացերը առաւ ներս վախաւ: Փոռին տեղը հիմա Պէշիկթաշ Հայրենասիրական Պարպարոս հրապարակը եղաւ: Այն օրէն հիմա կանգուն Սինան Փաշայի մզկիթին կայ: Անոր դիմացը փողոցին այն կողմի փուռը որ հիմա Պէշիկթաշ – Մէճիտիյէ պիւլ– Լէվէնտ ասֆալթը եղաւ: Ինչ կը գայիմ որ չատ մը կրկնութիւններ կան պատմութիւններուս մէջ, պիտեմ, եւ կը հիւանդութիւնս թույլ չի տար ինծի նոնք պրպտելու, հանելու մէջէն:

(5 եւ վերջ)

հովեցին իշխանութիւնը, Քոնկրէն պահանջեաւ. մէկ կողմ՝ Տիկին Կանտիի համախոհները, միւս կողմ՝ այսպէս կոչուած «Արհեստակցական»ի անդամները, այլինչ անոնք, որոնք կուսակցութեան ղեկավարներն էին եւ չհաշուելով կապուած էին իրենց վայրերու ճարտարուեստի տէրերուն եւ կալուածատէրերուն հետ. պահպանողական էին։

Այլ պակառում մը ծայր տուաւ 1969 Նոյեմբերին, երբ Տիկին Կանտի պաշտպանեցաւ իր հեղինակութիւնը եւ իշխանութիւնը լծկեցոյց առաջիկայ դարձնող նախարարները։ Արհեստակցականի կողմէ հիմնուած կուսակցութիւնը, որ Քոնկրէսի 0 (անդլերէն Օլտ, հին, անունը առած՝ կուսակցութեան չարունա – կութիւնը հաստատելու համար), ընդդիմութեան ճակատին յարեցաւ։

«Ոչ մէկ ճակատ յարումը», իրրեւ քաղաքական ուղեգիծ բանաձեւուեցաւ 1948ին, կուսակցութեան անդրանիկ համագումարին՝ գերիշխան երկրի մէջ։ Ճշդուեցաւ նոյնպէս, թէ Հնդկաստանի հիմնակէտը պիտի ըլլայ բարեկամական եւ համագործակցական յարաբերութիւններու պահպանումը բոլոր երկիրներու հետ։ Խաղաղութիւնը վտանգող ոչ մէկ զինուորական դաշնակցութեան կամ ուխտի պիտի անդամակցի։

Հնդկաստան, արդարեւ, երբեք չընդունեցաւ օտար զինուորական կայաններու հաստատումը իր հողամասին վրայ։ Սակայն, յաճախ Մորհ. Միութեան քաղաքականութեան համախոհ եղաւ, քանի ծանր ճարտարարուեստ մը ունքի հանելու համար զիմած էր Մոսկուայէ օժանդակութեան։

Քոնկրէն միաժամանակ փորձեց գլուխ հանել «Ընկերվարութեան առաջնորդող հընդիկ ուղին»։ 1952ին կառավարութիւնը հրապարակ դրաւ «Համայնքի զարգացման» ծրագիրը, նպատակ ունենալով գիւղացիներու յանձնառման յանձնել չըրջաններու բաժնուած հարիւրի մօտ գիւղ՝ օժտուած անտեսական որոշ ինքնավարութեամբ։ Փորձը ապարդիւն անցաւ եւ տասը տարի ետք չեչոը գրուեցաւ այս անգամ համագործակցականներու (քօօ – փերաթիվները) վրայ, առանց որ գիւղացիներու կացութիւնը փոխուի։

Քոնկրէսի միակ յաջողութիւնը եղաւ «կանաչ յեղափոխութիւնը», ծայր տրուած 1966ին։ Առաջադրութիւնն էր հացահատիկի գինի պահպանման զօրավիզ կենալով մղել գիւղացիները, որ աւելցնեն գիւղատնտեսական արտադրութիւնները։ Միեւնոյն առեն ընդհանրացուեցաւ պարարտանիւթերու եւ լաւ որակի սերմերու օգտագործումը։ Դժբախտաբար, ասկէ օգտուեցան յատկապէս հողատէրերը, քանի նուազեցան անոնց կատարած յատկացումները։

Ընկերվարական Պետութիւն հիմնելու մտադրութեամբ Քոնկրէն վաւերացուց, չատ աւելի յաճախ ընտրութիւններու չըրջանին, զանազան ազգայնացումներու ծրագիրներ, ինչպէս մեծ դրամատուներն ու ապահովագրական ընկերութիւնները։ Սակայն ճարտարարուեստի կարեւոր մեծնաչնորհը հաստատ մնաց։

1975 Յունիսին՝ «արտակարգ» վիճակ հռչակելէ ետք, Տիկին Կանտի քանի կէտ կազմուած տնտեսական եւ ընկերային ծրագիր մը հրապարակ հանեց. ասիկա չէր նախատեսեր որեւէ փոփոխութիւն առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի մարզերէ ներս։ Շեչոը կը դրուէր գիւղական չըրջաններու զարգացումին վրայ՝ գիւղացիներու չնորհուած վարկերու չնորհիւ, ինչպէս նաեւ ջնջումովը այս վերջիններու պարտքերուն. առաւել՝ վերջ տալով ճորտութեան։ Այս ալ ձախողեցաւ։

Քոնկրէսի առաջադրութիւններէն մէկը միայն կորովի ձեւով չարունակուեցաւ անցեալ տարի՝ ծնունդներու սահմանափակումը։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԻԼԱՆՕ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1976 Փետր. ամսոյն ընթացքին, հայ մամուլի միջոցաւ հաղորդած էինք կազմութիւնը Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի կեդրոնի մը, որպէս չարունակութիւնը Միլանոյի Փոլիթեքնիքի ճարտարապետութեան Ֆաքիւլթէին կից՝ հիմանիստական նիւթերու հաստատութեան հայկական բաժնին, որ աւելի քան տասնամեակ մը գործած էր սահմանափակ ծրագրով։

Ուրախ ենք նշելու թէ կեդրոնը, իր նոր կազմին մէջ բոլորած է արդէն առաջին տարեշրջանը բովանդակալի գործունէութեամբ մը։ Ներկայ հաղորդագրութեամբ կը փափաքինք զայն ծանօթացնել՝ հայրենիքի թէ սփիւռքի մշակոյթով հետաքրքիր եւ նախանձախնդիր հայրենակից ներուն եւ չրջանակներուն։

Ա.) 1976 Մարտ ամիսէն մինչեւ Յունիս, Միլանոյի Հայ Տունին մէջ կազմակերպուեցաւ հայ լեզուի ներածութեան դասընթացքը եւ հայագիտական այլ եւ այլ նիւթերու չուրջ բանախօսութիւններու չարքը, որոնց ընթացքին իրենց մասնագիտութեան վերաբերեալ նիւթերու չուրջ խօսեցան փրոֆեսօրներ ճարտ. Ալփիակօ Նովելլօ, Ճորճիօ Փասքուարէ, Կապրիէլլա Ուլուհոճեան, Դոկտ. Հ. Լեւոն Զէքիեան, ճարտարապետներ Արմէն Մանուկեան եւ Ճուլիօ Ենի։

Բ) Հայ մշակոյթի դասընթացքը — 1976 – 1977 դպրոցական տարեշրջանին համար։ — Դասընթացքը կը բաղկանայ 25 չաբաթական դասախօսութիւններէ, եւ այսօր ուրախ ենք յայտնելու թէ 1976 Նոյեմբերէն սկսեալ անոնք տեղի կ'ունենան կանոնաւորաբար ամէն երեքչաբթի, կաթողիկէ համալսարանին կողմէ տրամադրուած դասասրահի մը մէջ, եւ որոնց իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն տասներեք դասախօսներ Իտալիոյ զանազան համալսարաններէն, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն եւ այլ ակադեմական հաստատութիւններէ։ Դասախօսութիւններուն կը հետեւին յիսունի մօտ՝ Իտալացի եւ Հայ՝ արձանագրուած ունկնդիրներ, զանազան տարիքի եւ վիճակի, որոնց մէջ կը նշմարուին ուսանողներ, ուսուցիչներ, ազատ ասպարէզի տեսուղներ, եւայլն։ Դասախօսութիւնները վերջ կը գտնեն Մայիս 31ին եւ փափաքողներուն կը տրուի յաճախումի վկայագիր մը։

Գ) Կեդրոնին գլխաւոր հոգերէն մէկը եղաւ, 1975 Յունիսին Իտալիոյ Պերկամո քաղաքին մէջ կայացած Հայ Արուեստի Միջազգային Ա. համաժողովի ընթացքին կարգադրուած զեկուցումներուն խմբագրութիւնը։ Գործերը արդէն յանձնուած են մամուլի՝ Վենետիկի Ս. Ղազարի տպարանին մէջ, եւ կը յուսանք որ լոյս կը տեսնեն մերձաւոր ապագային։

Դ) 1976 Հոկտեմբերին կեդրոնը հրաւէր ստացաւ մասնակցելու բիւզանդական ուսումնասիրութեանց ԺԵ միջազգային համաժողովին, որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, բնանիւթ ունենալով Բիւզանդիոն 1071էն 1261։ Ժողովի նիստերուն մասնակցեցան կեդրոնի վարիչ՝ Փրոֆ. Ալվիակո Նովելլօ եւ կեդրոնի մնայուն աշխատակից՝ Դոկտ. Հ. Լեւոն Զէքիեան որ ներկայացուց զեկուցում մը Շնորհալիի եւ Թէորիանոսի բանակցութիւնները նիւթին չուրջ։ Այդ ժողովին դիտական զեկուցումներով մասնակցեցան նաեւ վեց հայ ուսումնասէրներ, որոնց երկուքը՝ Սիփիւքէն եւ չորսը՝ Ա. Հայաստանէն։

Ե) Անցեալ Հոկտեմբեր ամսոյն կեդրոնը, հետեւելով ընդունուած աւանդութեան մը — դիտարշաւներ կազմակերպելու դէպի ներկայ եւ պատմական Հայաստանի յուչարձանները — մասնաւոր դիտարշաւ մը կազմակերպեց դէպի Պարսկաստան, իսլամական Արտաքին Գործոց նախարարութեան հովանաւորութեամբ, ուսումնասիրելու համար պարսկական հողի վրայ գտնուող հայկական կոթողները եւ հնութիւնները։ Դիտարշաւը կը վարէր ճարտ. Փրոֆ. Ատ. Ալփիակո Նովելլօ եւ որու մաս կը կազմէին իբր հայերէն հնադրութեան եւ բարբառագիտութեան փորձագէտ՝ Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան եւ իբր լուսանկարիչ՝ ճար. Նիչէ Վեքիոնի։ Այս դիտարշաւին կը գործակցէր նաեւ Իրանի պետական համալսարանը որուն յանձնախումբը կը գլխաւորէր տեղւոյն դասախօսներէն՝ Փրոֆ. Մարիօ Պըրմակիլլա։

Զ) Վերջին տարիներուն Իտալիոյ մէջ հայագիտութեան եւ հայերէնագիտութեան նկատմամբ ստեղծուած հետաքրքրութեան հունին մէջ կը մտնէ նաեւ հայ լեզուի եւ գրականութեան դասընթացքերու հաստատումը Պոլոնիայի եւ Վենետիկի համալսարաններուն մէջ։ Պոլոնիայի դասընթացքները կը վարէ Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան՝ որ միեւնոյն առեն կը բերէ կարեւոր աշակցութիւն մը կեդրոնի գործունէութիւններուն։ Իսկ Վենետիկի դասընթացքները յանձնուած են Հ. Լեւոն Զէքիեանի եւ Փրոֆ. Ռոպերթօ Ակիլլոյի։

Է) Կեդրոնը իբր կարեւոր գործունէութիւն մը կը նկատէ նաեւ հայ ճարտարապետութեան ցուցահանդէսներու կազմակերպութիւնը, որոնք 1968էն ի վեր Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան գործակցութեամբ տեղի ունեցան Իտալիոյ եւ աշխարհին զանազան քաղաքներուն մէջ։ Կը համարինք թէ անոնք չատ օգտակար եւ ազդեցիկ միջոց մը կրնան ըլլալ թէ օտարներուն ծանօթացնելու համար հայ արժէքները եւ թէ սփիւռքի Հայութեան մէջ արծարծելու համար աւելի խոր գիտակցութիւն մը անոնց նկատմամբ։ Մինչ ուրախութեամբ կ'արձանագրենք ցարդ կատարուած ցուցահանդէսներուն ընճեռնուած անսակարկ աշակցութիւնը հայ գաղութներուն կողմէ, ժրաջանաբար կը նշմարենք թէ կարգ մը տեղեր երեւան կուգան որոշ դժուարութիւններ տեղական կազմակերպութիւններու միջեւ գործակցութեան առընչութեամբ։ Կը յուսանք սակայն թէ բարի կամեցողութեամբ կարելի պիտի ըլլայ հարթել զանոնք։

Հուսկ՝ մեծ հաճոյք է մեզի համար աւետել թէ ՀՍՍ Հանրապետութեան Գիտութիւններու Ակադեմիան ընդառաջելով կեդրոնիս կողմէ ներկայացուած առաջարկին, ընդունած է որ Երեւանի մէջ դումարուի Հայ Արուեստի Միջազգային Բ. համաժողովը 1978ի ամառը։ Այս ուղղութեամբ պատրաստութիւնները արդէն իսկ սկսած են։

Փակելէ առաջ մեր այս հաղորդագրութիւնը, պարտականութիւն կը զգանք յայտնելու մեր ջերմ չնորհակալութիւն – ները ու երախտիքը բոլոր անոնց որոնք՝ հայրենիքի կամ սփիւռքի մէջ կը հետեւին, կը քաջալերեն ու ամէն կերպով թիկունք կը կանգնին մեր ջանքերուն, առանց մոռնալու մանաւանդ հայ վաստակաւոր մամուլը։

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Միլանօ, 1977 Մարտ 15

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (310)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

Էմփերիա, անկենդան գետինը փռուած աղկանը վրայ չարաչուք նայուածք մը նետեց, այնպիսի նայուածք մը որուն ինչ ըլլալը տակաւին ինքն ալ չէր գիտեր։ Ամռուկը ծունկին կոթնցուցած, ծնօտը ձեռքին մէջ, պահ մը մտածկոտ եղած տեղը մնաց։ Զաւկին օդնութիւն փութացնելը միտքէն անդամ չանցուց։

Պիանքա մօրը ոտքերուն առջեւ ան – շնչացած դիակի մը երեւոյթը ստացած էր։

Տասը վայրկեան անցաւ, որու միջոցին պոռնիկին մտածումը մը տրտմներու աշխարհին մէկ բեւեռէն միւս բեւեռը ճօճուեցաւ։

Այս բեւեռներէն մին Սանտրիկօ կը կոչուէր, միւսը՝ Ռոլան Քանտիանօ։

Եւ իր պաղարիւնութիւնը գտնելով, չանաց մտքին ճօճումները դադրեցնել։

Ռոլանը սիրած էր։ Ճշմարիտ սիրով մը սիրած էր զայն։ Այս սէրը սակայն քաւական հեռաւոր սէր մըն էր զոր մինչեւ այն առեն մոռցած պէտք է ըլլար... Աւա՛ղ... ոչ մէկ սէր, մինչեւ այն օրը, ոչ մէկ սէր իր վրայ Ռոլանի սիրոյն տպաւորութիւնը չէր թողուցած։ Իշխանները, ծիրանաւորները, զօրավարները, պատրիկները, եւ մինչեւ իսկ դիպուածին բերմամբ իրարու յաջորդող նահապետները, այծարածներն ու աւազակները, ոնոց հետ առանց խղճի խայթի պառկած էր տարիներու ընթացքին, երբեք Ռոլանի սիրոյն ծարաւը չէին յագեցուցած իր մէջ։ Առանց ամէնքն ալ ցանկութեան մէջ։ Առանց ամէնքն ալ ցանկութեան մէջ։ Առանց ամէնքն ալ ցանկութեան

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Նշան Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Յարութիւնեան եւ զաւակները, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յարութիւնեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մարի Գալփակեան, Տիկին Անոյշ Էսիրնեւեան, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայիլ Պահատուրեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Աւագեան, Սինապեան, Պէճիտեան, Պահատուրեան, Ծարքուճեան, Ստեփանեան, Մարտիրոսեան, Մարգարեան, Փերայոն ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Մարտ 30, ժամը 16ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիւօթիէդի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՇՆՈՐՀԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Փափազեան, այրի Տիկին Զուլեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Պարիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Ապրիլ 3, առաւօտեան, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Փափազեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Լուի Քազառէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիէօ եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան փոխան ծաղկեպսակի Հայկ Պայրամեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Յառաջին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 3, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, գահակալութեան պատարագ նորընտիր Առաջնորդ Էքզարք՝ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՄ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆի։ Ժամը 11ին։ Ուշադրութիւն։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

Լիբանահայ Աղէտեալներու Օգնութեան Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Գաբրիէլ Համբարձումեանէ 10 հազար Ֆր. իր ապաքինման առիթով։

Յանձնախումբը կը հաղորդէ որ այս հանգանակութիւնը վերջ կը գտնէ Ապրիլ 30ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Օննիկ Պայրամեան Հայկ Պայրամեանի կսկծալի մահուան առթիւ 300 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին, 100 Կարմիր Խաչին եւ 100 Կապոյտ Խաչին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Եսթեր Միրաքեանի մահուան տխուր առիթով, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թասլաքեան (Մարսէյլ) կը նուիրեն 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարեգործման։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 3, ժամը 9·30ին հեռատեսիլը Ա. կայանէն հայկ. յայտագիր վարդանանցի նուիրուած։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պուլ Օտտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Յարութիւն Աբգարեանի, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գասապալեանի և զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ձաուլեանի եւ զաւակներուն, նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ Հնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝ Արշալոյս Աբգարեանի մահուան առթիւ։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
ԵՒ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 2, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, բազմաձայն պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին։

ՇԱՎԻՒ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի առաջ Ծաղկազարդի պատարագ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք ժամը 16ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն, անդաստան, պատարագ 7·45 – 12, Դռնբացէք 17ին։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս· ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, Լոյս գուարթ ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՍԷՆ–ԺԵՌՄ — Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17·30ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ պատարագ, Դռնբացէք ժամը 16ին։

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս· ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, երեկոյեան ժամը 7·30ին, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Մեծ Պահոց հսկումի վերջին արարողութիւնը եւ կը սրուի պատշաճ քարոզ։

Ժամերգութիւնը կը կատարուի մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր եկեղեցականներուն։

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջանի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԼԻՆ.— Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 2, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի

Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը Մարտ 31, Հինգշաբթի ժամը 19ին Պարոյր – Սեւակ գրադարանը, 32 Ռիւ տը Թրեվիզ։ Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարզիկներու, իսկ լէ Մուլինոյի եւ Ֆլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուբիհահայ ծանօթ երգիչ Միհրան Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներու մէջ, 25 Ավընիւ Վիէթնոր Քրեսոն, Իսի։

Տոմսերը ստանալ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ԽՆՋՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս· Օգն· Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։ Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS

Dimanche 3 Avril à 13 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Participation aux frais 75 F.

Réservations : **Mme KERMEZIAN**
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիղի Հ· Յ· Դ· Արդութեան խումբի յիսնամեակի (1927–1977) հանդէսը Ապրիլ 17, Նոր Կիրակիի օրը։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30
Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏԱՆ

«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻԻ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ

ՂԵԿ· ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ· Ուսանողներուն 20 ՖՐ·

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville — Tél. 899-09-66

KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément — Tél. 375-28-37

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.
Quantité limitée
Ce foulard est en vente le Lundi et le Mardi de 12 h. à 18 h. 30
AU MAGASIN GROSS
10 rue de Penthièvre,
PARIS (8e)
métro Miromesnil
et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
31
JEUDI
31 MARS
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.824

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.824

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՋՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ

ՇԱՄՈՒՆ ԵՒ ՃԷՄԱՅԷԼ ՀԱՄԱԶԱՍՅՆ ՉԵՆ

— o —

Կը թուի թէ Լիբանան ինքզինքը պիտի պահէ հակառակ բոլոր «խաղաղապահ» ուժերուն եւ այս անգամ ալ ֆրիստոնեաններն են որ իրարու հետ կը կռուին: Արդարեւ «Լիբանանեան Ճակատը» որ Շամունի նախագահութեան ներքեւ կը համախմբէ քրիստոնեայ երեք չարժումները, ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տուած էր, բողոքելու համար նոր հրամանատարի մը նշանակումին դէմ բանակին գլուխը: Ճէմայէլ, սակայն, համաձայն չէր եւ զօրավիգ կը կենար Սարգիսի, ինչ որ ուրիշ բան չէր նշանակեր եթէ ոչ պառակտումը քրիստոնեայ ճակատին: Գործադուլի հրահանգն ալ արդէն կը ջնջուէր տրուելէն 12 ժամ ետք: Ասիկա չէր բաւեր սակայն մթնոլորտը հանդարտեցնելու համար եւ Պէյրութի արեւելեան և հարաւ-արեւելեան թաղամասերը ալ ուսանողներ բուռն բախումներ կ'ունենային: Ուսանողուհի մը կը վիրաւորուէր «կորսուած» գնդակէ մը եւ Սէն – Ժոզֆ համալսարանի իրաւաբանական ճիւղին մէջ կրակ կը բացուէր: Համալսարանը կը փակուէր քիչ ետք: Կը թուի թէեւ որ Քէթայէզը ճակատ ճակատի չուզեր կռուիլ Շամունականներու դէմ եւ պիտի չանայ չափաւորել այս վերջինները:

× Լիբանանի տիւրզի երկու գլխաւոր ընտանիքները Ճոմպլաթներն ու Եազպեքները որոշած են վերջ տալ իրենց ասանդական մրցակցութեան Ճոմպլաթի սպանութենէն տասը օր ետք: Այս որոշումը տուած են Ճոմպլաթի տղան՝ Վալիտ եւ Մաճիտ Արսլան Եազպեքինեու պետը Մուխթարա հանդիպումի մը ընթացքին:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ ԵԼՔ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— o —

ՎԻՆՆԱՑԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ

Մէջ – համաչնական նոր բանակցութիւններ կը սկսին Վիէննա, որոնց համար բաւական ջանք թափած է Վալտհայմ, քանի երկու տարիէ ի վեր Թուրք-Կիպրացի եւ յոյն-Կիպրացի լեզու չեն գտներ: Պարզ է որ դիւրին ալ չէ: Թուրքին համար բանակցութիւն կը նշանակէ՝ ամէն բան դնել իրեն: Այսինքն ընդունիլ անկախ Թուրք Պետութիւն մը կղզիին ամէնէն հարուստ չրջանը, ընդունիլ որ շուրջ 250.000 յոյն-Կիպրացիներու տուներն ու ունեցածը սեփականացնէ: Ներկայ նստաշրջանը պիտի տեւէ 1 չաբաթ և վերսկսի Ապրիլ 20ին Նիկոսիա: Մակարիոս ընդունած է դաշնակցային դրութեան մը սկզբունքը եւ տրամադիր է նաեւ հանրաքուէի ենթարկելու ժողովին արդիւնքները որոնք հիմնական չորս կէտերու վրայ կեդրոնացած են.— Իրաքանչիւր համայնքի հողամասին տարածութիւնը, կղզիին կառավարութիւնը, քաղաքացիներու ազատ երթեւեկութիւնը եւ գաղթականներու հարցը: Այս գաղթականներու մասին Ֆիկառօի աշխատակիցը Զորեքշաբթի առտու չատ «դեղեցիկ» բանաճեւում մը ունէր երբ կը դրէր.— «Այս վերջինները (իմա՛ գաղթականները) չուրջ 200.000 լքած են կումովին կամ բռնի կղզիին հիւսիսային մասը»: Այլ խօսքով՝ այս «կամովին»ները, երեւի տուն – տեղ ձգած են քիչ մը օդ առնելու համար ինչպէս 1915ին, մերիններն ալ մինչեւ Տէյր-էլ-Զօր «օդափոխութեան» գացին:

Նոյն թերթը կը խոստովանի սակայն թէ Թուրքերը գրաւած են 40 առ հարիւր տարածութիւնը որ ենթադրական հարստութեան 60 առ հարիւրը կը ներկայացնէ: Թուրքերը քիչիկ մը կը զիջին, այսինքն կը «զոհանան» կղզիին 32,8 առ հարիւրով (Ցոյները միայն 20էն 25 առ հարիւր կ'ուզեն ձգել): Ծանօթ է որ Թուրքերը բնակչութեան միայն 18 առ հարիւրը կը կազմեն: Ցոյները նաեւ կեդրոնական զօրաւոր կառավարութիւն մը կ'ուզեն մինչ Թուրքերը կ'ուզեն որ այդ կառավարութիւնը չատ իրաւասութիւն չունենայ:

Այս պահերը կը պարզէ կացութիւնը վիէննայի բանակցութեանց համար:

Քաւի մը տողով

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Վիէնա Մոսկուայի մէջ առաջին « դաս » մը առաւ Բրեժնեւէն (քիչ ետք ալ Գրոմիկոյէն) որոնք չեչտեցին թէ չեն հանդուրժեր որեւէ միջամտութեան իրենց ներքին գործերուն: «Ներքին» գործ է անշուշտ Կրեմլինի համար, մարդկային տարրական իրաւունքներու բռնաբարումը երբ անիկա կը կատարուի խորհրդային սահմաններէն ներս:

ՋԱՑԻՐԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է, Քաթանկացիները կը չարունակեն իրենց յառաջխազացումը եւ պղինձի մայրաքաղաքը՝ Քոլվեզի ուղղակի սպառնալիքի տակ է:

ԱՊՐԻԼ ՄԻԿԻՆ սկսեալ նուազագոյն աշխատավարձը ամսական 1.555,66էն կը բարձրանայ 1.590,36ի, չաբաթական 40 ժամ աշխատանքի համար: Սէ. Ժէ. Թէ.ն կը պահանջէ որ այս նուազագոյնը (սմիէ) բարձրանայ 2.200ի:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 18–22)

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ՑՈՒԵԼԵՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ

Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ կազմուած պետական յուբելենական յանձնախումբը նիստ մը դուրս է Հայաստանի վարչապետ Ֆադմարած Հայաստանի նախագահութեամբ: Ժողովը որոշած է Դ. Դեմիրճեանի նուիրուած հանդիսաւոր երեկոյթը կատարել Երեւանի մէջ՝ Մայիսին: Երեկոյթին կը մասնակցին հիւրեր Մոսկուայէ, Լենինգրադէ եւ խորհրդային Հանրապետութիւններէ: Ցուբելեանին առթիւ գիտական նստաշրջաններ տեղի կ'ունենան Մանուկ Աբեղեան գրականութեան հիմնարկութեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան, Երեւանի հասարակարանի, մանկավարժական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու եւ թատերական ընկերութեան մէջ: Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը Յովհ. Մխիթեան Գրողներու Միութեան հետ միասին Երեւանի մէջ կ'ունենայ գրողներու եւ գիտնականներու համամիութենական գիտական ժողով մը: Երեւանի եւ Հայաստանի միւս քաղաքներուն մէջ կը բացուին Դ. Դեմիրճեանի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսներ եւ կը կազմակերպուին լուսանկարչական ցուցադրութիւններ: Թատրոններուն մէջ կը բեմադրուին Դ. Դեմիրճեանի թատերախաղերը: Երեւանի մէջ կը բարձրացուի նաեւ գրողին յուշարձանը, իսկ իր անունը կրող դպրոցին առջեւ՝ իր կիսանդրին: Երեւանի մէջ կը բացուի «Քաջ Նազար» մանկական սրճարանը, կը պատրաստուին Դ. Դեմիրճեանի գործերու թեմաներով յուշանուէրներ, յոբելենական կրծքանշաններ եւ մետալներ: Ցուբելենական եւ չանններ եւ մետալներ: Ցուբելենական եւ Երեւանի մէջ՝ Մայիսին: Երեկոյթին կը մասնակցին հիւրեր Մոսկուայէ, Լենինգրադէ եւ խորհրդային Հանրապետութիւններէ: Ցուբելեանին առթիւ գիտական նստաշրջաններ տեղի կ'ունենան Մանուկ Աբեղեան գրականութեան հիմնարկութեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան, Երեւանի հասարակարանի, մանկավարժական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու եւ թատերական ընկերութեան մէջ: Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը Յովհ. Մխիթեան Գրողներու Միութեան հետ միասին Երեւանի մէջ կ'ունենայ գրողներու եւ գիտնականներու համամիութենական գիտական ժողով մը: Երեւանի եւ Հայաստանի միւս քաղաքներուն մէջ կը բացուին Դ. Դեմիրճեանի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսներ եւ կը կազմակերպուին լուսանկարչական ցուցադրութիւններ: Թատրոններուն մէջ կը բեմադրուին Դ. Դեմիրճեանի թատերախաղերը: Երեւանի մէջ կը բարձրացուի նաեւ գրողին յուշարձանը, իսկ իր անունը կրող դպրոցին առջեւ՝ իր կիսանդրին: Երեւանի մէջ կը բացուի «Քաջ Նազար» մանկական սրճարանը, կը պատրաստուին Դ. Դեմիրճեանի գործերու թեմաներով յուշանուէրներ, յոբելենական կրծքանշաններ եւ մետալներ: Ցուբելենական եւ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մեր երէկուան թիւով, վերջին պահուն կրցած էինք, քանի մը տողով, հաղորդել տարաբախտ Հայկանոյշ Թորոսեանի մահը:

Բնիկ Ատափազարցի, զաւակը՝ Տէր Ա-բիսողոմ քահանայի, Հայկանոյշ Թորոսեան կրտսերն էր չորս քոյրերու՝ Զարուհի, Արաքսի, Զապէլ: 1969 Մարտ 4ին յանկարծամահ կ'ըլլար Արաքսի Թորոսեան, բացառիկ զարգացումի տէր մտաւորական մը, յաճախած Սորպոն եւ Պերլինի համալսարանը, որ տարիներ վարած էր Սորպոնի գրադարանին տնօրէնութիւնը, իր ղեկավարութեան ներքեւ ունենալով 18 պաշտօնեաներ, ի չարս ուրիշ:

Արաքսի Թորոսեանի մահէն քանի մը տարի ետք, կը մեռնէր նաեւ Զապէլը, ու կը մնային երկու քոյրեր՝ երիցադոյնը՝ Զարուհի որ ամիսներէ ի վեր հիւանդանոցն է եւ կրտսերը, Հայկանոյշ, չուրջ 75 տարեկան, քայքայուած առողջութեամբ:

Ով որ կը յիշէ Ֆրանսահայ գաղութին կենսունակ չրջանը, չի կրնար առանց յուզումի չյիշել այն փայլուն հանդէսները, ուր Հայկանոյշ Թորոսեան իր տաք ու դեղեցիկ ձայնով հայ երգը այլ մանաւանդ՝ կոմիտասը կ'ապրեցնէր: Վկայեալ փարիզի պետական երաժշտանոցէն, Ամբրգանակով, Հայկանոյշ Թորոսեան հայ երգին տուաւ չունչ ու հոգի: Դեռ քանի մը օր առաջ երբ Քաթրայի երեկոյթին Անժել Կարապետեան կ'երգէր Կոմիտասի Քնէ-քնէն, թախիծով կը վերյիչէինք տարաբախտ Հայկանոյշը, անճանաչելի դարձած իր հիւանդութեամբ, որ այնքան սրտեր ալեկոծած էր ի'ր Քնէ-քնէով, իր «կռուի ձին» ինչպէս կարելի է ըսել: Եւ դեռ քանի երգեր կոմիտասէն՝ երկինքն ամպել է, Անձրեւն եկաւ շաղալէն, Սարերի վրով գնաց, էս գիշեր լուսը տեսայ, կանչէ' կռունկ, Հո'վ արէ', Հօ'յ նար, եւայլն:

Սրտոտ եւ անճնուէր, Հայկանոյշ Թորոսեան երբեք չէր ըլացած իր օժանդակութիւնը հայ ուսանողներու, հասած էր ուր որ կրնար: Դեռ քանի մը օր առաջ, հազիւ տուն վերադարձած հիւանդանոցէն, հեռաձայնով ցաւ կը յայտնէր մեզի, որ ուշացած էր իր տարեկան նուէրները ընելու համար. կազմակերպութեանց իր քրոջ՝ Արաքսիի յիշատակին, ինչպէս կ'ընէր ամէն տարի, Մարտ 4ին:

Մահ մը, որ տրամաբանօրէն բնական է եւ զոր կարելի է նկատել նոյնիսկ փրկութիւն մը, տրուած ըլլալով իր քայքայուած վիճակը: Մահ մը, սակայն, որ առաւել տրտմութիւն կը պատճառէ քանի տարիներու երկայնքին կը թաղենք հետզհետէ բոլոր անոնք, որոնք չունէ, ոեի ու դիմագիծ տուած էին մեր գաղութին: Հայկանոյշ Թորոսեանի հետ ամբողջ չրջան մըն է, որ կը թաղուի, անցեալ մը, որ հետզհետէ մչուշի մէջ կը մարի: Ու հեռուէն խակ, իր ձայնն է որ մեզի կուգայ.—

Ի՞նչ ես, ջան
Էդ դարդին գերուել
Դա էլ մի գիշեր է,
կ'անցնի՛,
Էս կեանքն էլ
Հէքեաթ է Էսպէս,
Մի՛ շտապիր, մի՛ տանջուիր,
կ'անցնի՛...

×

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ-Լաչէզի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, հայ գաղութը կը հրաւիրուի յարգանքի իր վերջին տուրքը տալու Հայկանոյշ Թորոսեանի:

ԿԱՐՈՒՑԱԾ ՄԸ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսահայ ուսանողներու Միութիւնը կը կազմակերպէ Ապրիլ 2ին, Ուրբաթ, Փարիզի մէջ, Ֆրանսայի Ազգային Գրադարանի դիմաց գտնուող Ռիշելիէ փողոցի 58 թիւ տունը, ժամը 20.30ին, կարուցած մը հայ ուսանողներու համար: Ներկայացուելիք նիւթերուն մասին տեղեկութիւն տրուած չէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Մարսէյի Հայկական Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ հանդիսաւոր ներկայացում մը Ապրիլ 2ին, Ուրբաթ, Մարսէյի Ֆոնտամարա թատրոնին մէջ, ժամը 20.30ին: Ներկայացուելիք նիւթերուն մասին տեղեկութիւն տրուած չէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Մարսէյի Հայկական Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ հանդիսաւոր ներկայացում մը Ապրիլ 2ին, Ուրբաթ, Մարսէյի Ֆոնտամարա թատրոնին մէջ, ժամը 20.30ին: Ներկայացուելիք նիւթերուն մասին տեղեկութիւն տրուած չէ:

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԿԸ ՃՈՒԱՆԱՑ

Դիլիջանի պատկերասրահը, որ քանի տարի առաջ հիմնադրուած է, տարուէ տարի կը հարստացնէ իր թանգարանին հաւաքածոներու բաժինը: Թանգարանը ունի հայկական, ռուսական եւ եւրոպական կերպարուեստի չուրջ հազար գործեր, որոնց մէջ յատուկ արժէք կը ներկայացնեն Սարեանի, Բաշինջաղեանի, Սուրէնեանցի, Առաքելեանի, Մակովսկիի, Վերեչչագինի, Լանսերէի գործերը: Մոսկուացի գեղանկարիչներու 30 գործեր ղրկուած են Դիլիջանի պատկերասրահին: Վերջերս ստացուած են նաեւ Յովհ. Մխիթեան գեղարուեստի ակադեմիայի անդամ Իլիա Բոգդեսկոյի եւ Մոլդավիոյ ժողովրդական նկարիչ Միխայիլ Գրեկուի կտաւները:

×

ԾԱՆՐԱՔԱՐՁ ԵՈՒԲԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Վիէնիւսի մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան «Բարեկամութեան Բաժակ»ի միջազգային մրցումներու չարքին Եուրի Վարդանեան հաստատած է համաշխարհային նոր մրցանիշ մը: Միջին ծանրութեան մէջ Լենինականցի 20ամեայ մարզիկը 156 քիլօ բարձրացուցած է կէս քիլօ յաւելումով բարելաւելով իրեն իսկ պատկանող համաշխարհային մրցանիշը: Եուրի Վարդանեան երկամարտի մէջ 330 քիլոյի արդիւնքով եւս գրաւած է առաջին տեղը:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գ.

ՋԱՀՐԱՏ — ԶԱՐԵՀ ԵԱԼՏԶՃԵԱՆ (1924)

Երբէ՛ անմիջական սերունդը իր քանի մը անուններով նոր աւիշ բերաւ սփիւռքեան բանաստեղծութեան 1945 – 1975 երես – նամեակի վաստակին, Զահրատի տեղը առաջին դիծերու վրայ է իրրեւ որակ, Զարեհ Մրամունիի հետ։ — Իրենց թաքուն կակիծով եւ հեւմըդրով կը տարբերին անոնք, կառուցային ոճի տեսակէտով տարբեր յատկութիւններ ի յայտ կը բերեն, սակայն իրրեւ իրագործում՝ կը քալեն ուս ուսի։

Երկու հարիւրէ աւելի քերթուածները, որոնք մէկտեղուած են Զահրատի գլխաւոր երկու գործերուն մէջ («Մեծ Ֆաղաքը»՝ 1960, «Բաբի Երկինք»՝ 1971), կը վկայեն շրջադարձի մը մասին՝ որ արեւմտահայ քերթողութեան նկարագիրը զուգահեռի կը բերէ Արեւմուտքի եւ առհասարակ համաշխարհային չարժումին հետ, — մտածական խորքի, գերիրա – պաշտական յատկանիշներու եւ մարդ – կայնաշունչ սեւեռումներու իր բնութագիծերով։

Այս հաստատումը ըրած առեն չենք անտեսեր անշուշտ Եւրոպան հարստացնող գրական նոր եւ նորագոյն ուղղութիւն – ները՝ որոնք մարդկային, ընկերային, լ – մաստասիրական եւ քաղաքական մտո – րումներէ սկիզբ կ'առնեն ու կը զարգա – նան անհատական զարուստղութիւններով, ծայրայեղութիւններով եւ անիշխանու – թեամբ։ Հոդ հասած չենք թէեւ, սակայն ... թեկնածուներ ունինք նաեւ ա՛յդ յա – ռաջապահութեան համար, որոնք փոր – ձարկումի լծուած են արդէն լպրծուն զառիթափերու վրայ։

Զահրատի ստեղծումները հայեցկութեա – նէ զուրկ չեն։ Այս պարագան չենք ար – ձանագրեր իրրեւ ազգային ինքնութեան մարզի մէջ արժանիք մը, ո՛չ ալ իրրեւ հայ իրականութեան սեւեռելու տրամադ – րութեան մը հետեւութիւն։ Սակայն ա – սով՝ կ'ուզենք մատնանշել քերթողին թա – խիծը, ժպիտը, հեգնանքը, իմաստասի – րական սուզումներն ու կեանքի հանգա – նակները տեսնել հայկական կլիմայի մը մէջ, մե՛ր իսկ ազգային փորձառութիւն – ներէն, աշխարհայեացքէն ու մարդկայ – նութեան դարաւոր ձգտումներէն գոյն ու ձիծ առնող մշակոյթային ինքնու – թեան հարազատ։

Նաե՛ւ կառուցային իրենց ներշօրու – թեամբ՝ այդ քերթուածները ո՛չ միայն « նոր »ութեան վաւերականութիւն մը, այլեւ — ինչ որ հիմնական է — անհա – տականութեան դրոշմ մը կը բերեն։

Ճանդ չունին, հատան ու չափ չունին, կէտադրութիւն չունին այդ տաղերը, սա – կայն ունին երգերու պատկերային եւ իմաստական հէնքէն թելադրուող ներքին կշռոյթ մը։ Եթէ արդի քերթողութիւնը յեղաշրջեց (չըսելու համար խորտակեց) լեզուական աւանդութիւնները, չյաջողե – ցաւ սակայն մեր յիսունէ աւելի նորա – գոյններու գործին մէջ իր քանդումներուն տեղ բան մը դնել։ Իր «յեղափոխութիւնը» եղաւ... յեղափոխութե՛ան սիրոյն։ Բա – նի մը քերթողներ միայն հասան կառու – ցողական թեքնիքի մը՝ որ առացական չէ, կերպընկալ չէ, ու իրաւունք կ'ունե – նայ իր հիւսուածքին մէջ անտեսելու լեզ – ուին կամ արտայայտութեան դասական պահանջները. ինքն իրմով ինքզինք հա – զորդական կը դարձնէ իմացական թէ հո – գեկան ծարաւներու։

Կարդացէ՛ք սա վերջաղեան բանաստեղ – ծութիւնն ալ, որ իր էանութեին չափ նաե՛ւ ճարտարապետական կառոյցով կը ճառագայթէ.

Մի լար լոյս մի լար
Երկինքէն ինկողը չի լար

Մի լար թէ աղբատի տուն ինկար
Գլխու վրայ է տեղդ

Մի լար լոյս մի լար
Գետնայարկ չինկող լոյսերը քող լան

Քերթուածին հարստութիւնը իր խտու – թեան մէջ է, թելադրական իր ներուժին մէջ։ Որքան չքանան բառերը բայց խորա – նայ մտածական տարրը՝ ա՛նքան աւելի ամբողջ կ'առնէ մարդը իր ինքնութեան մէջ։ Զահրատի վաստակին մէջ զժուար է գտնել որեւէ վերիպում՝ խտութեան այս արուեստէն։

Բայց մենք տակաւին ոչինչ ըսինք կեան – քի իր հիմնական դիծերուն մասին։

Ծնած է Պոլիս։ «Եալտըզճեան» մակա – նունը կուգայ պապերէն, — որմէ Սարգիս եղած է արքունական որմնադա – գործիչ («Եալտըզճը Սարգիս»)։ Ուսումը ստացած է Վիէննայի Մխիթարեաններու Պոլսոյ վիէնականին մէջ, որուն ընթացքը 1942ին ատարեցէ եաք՝ երեք տարի հե – տեւած է Պոլսոյ բժշկական համալսարանի դասընթացքներուն։ Մենք գիտենք ճանչ – ցանք Մխիթարեանի դրասեղաններուն առջեւ, հազիւ պատանեկան տարիքի մէջ։ Լռակեաց, ինքնամփոփ՝ սակայն սրա – տես, ներարկուն, հեգնաշուքին։ Դասա – կից Ռոպէր Հատտէճեանի եւ Զարեհ Մրամունիի (Աբեղ. Ճիմպիւշեան)։ Այս այն սերունդն է, որ մեզմէ աւելի պատ – ճառներ ունեցաւ հայեցի իր կրթութեան եւ դասախարակութեան միացնելու օր – ուան պայմաններուն եւ պահանջներուն պատշաճելու ստիպողութիւնը, սակայն այդ հարկադրանքին չդիմեցաւ դրական – նութեան կոչումը արժեւորելու ներքին մղումն ու հրայրքը։ Տեղն է թերեւս ըսե – լու թէ « Մխիթարեանական Սերունդ » տարազը պարագայական եւ չինծու յա – տկանութիւն մը չէ։ Պոլահայ անմիջա – կան սերունդի թուական եւ որակային կշիռը կը հակի դէպի լուսոյ այդ վառա – րանը՝ ուրկէ կուգան Հատտէճեանէն եւ Մրամունիէն զատ՝ Վարուժան Ա.Էմմեան, Գեղամ Սեւան (ներկայիս՝ Հայաստան), Օննիկ Ֆէշճեան (մեռած), Մորէն Մա – նուկեան, Արսէն Ճանեան արձակագիր – ներն ու բանաստեղծները։

Իր առաջին բանաստեղծութիւնը կ'ե – րեւի 1943ին, Պոլսոյ «Ժամանակ»ին մէջ. հետզհետէ կ'աշխատակցի ջրջանի պար – բերական մամուլին, բայց մանաւանդ «Մարմարա» օրաթերթին։ Իր առաջին հատորը՝ «Մեծ Ֆաղաքը», հրատարակ – ուած է 1960ին, Կեդրոնականի Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ։ 1968ին կը հրատարակէ քերթուածներու երկրորդ գրքոյկ մը՝ «Գունաւոր Սահմանները», 1971ին՝ երրորդ հատորը՝ «Բաբի Եր – կինք», նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան Սանուց Միութեան, իսկ 1976ին՝ «Կա – ռաչ Հոդ» գրքոյկը՝ հրատարակութիւն Փարիզի «Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան» (Քաթրա)։

Բանաստեղծական իր էջերէն թարգ – մանութիւններ հրատարակուած են օտար գրական թերթերու եւ պարբերականնե – րու մէջ, ինչպէս նաեւ անջատ գրքոյկ – ներով, — յունարէն, ֆրանսերէն, անգ – լերէն, լաթուներէն, լեթոներէն, էսթո – ներէն, ռուսերէն, արաբերէն, իտալե – րէն, հնդկերէն։ Միայց։ Նահանգներու եւ Քանատայի մէջ անդլերէնով եւ անջատ հատորիկներով լոյս տեսած են երկու գործեր՝ « Gigo Poems » (1969), թարգ – մանութեամբ Ցակոբ Խաչիկեանի եւ « Selected Poems » (1974), թարգմանու – թեամբ Բաֆֆի Սեթեանի։

Թուրքիոյ մէջ ապրող միակ բանաս – տեղծն է որ կը յիշատակուի Բանաս – տեղծներու Միջազգային Ալպոմին մէջ (Լոնտոն)։ 1973ին և 1976ին հրաւիրուած է Բանաստեղծներու երկրորդ եւ երրորդ միջազգային համագումարներուն։

×

Մասնաւոր այն ուշադրութիւնը, որուն առարկայ եղաւ Զահրատի քերթողութիւ – նը Հայաստանի մէջ՝ դրական վկայու – թիւն մըն է անշուշտ հայրենի քննադա – տական մտքին մասին, մասնաւորաբար «Գարուն»ի համար՝ որ տեղւոյն վրայ ալ յաջողած է իր շուրջ խմբել վաւերական նորերը, անոնք որ նոր չունչ կը բերեն, տաղանդ ունին եւ ճակատ։ Սակայն կ'են – թադրենք որ համակրանքին մայր աղ – բիւրը կիկոյի տիպարն է, զոր Զահրատ նուիրագործեց իր սկզբնական ստեղծա – գործութիւններով իսկ, իբրեւ մարդկա – յին բեկոր մը՝ որ խորապէս մարդկայ – նական հոգիով կ'ապրի, հեգնանքով կը հեռուի քաղքենի հոծ զանգուածներու մեծամտութենէ, փսլուն յաւակնութիւն – ներուն, ունայն փառասիրութենէ եւ ինքնախարեբութիւններուն, ու, ինքն իր մէջ կծկուած, առանձին, հեռուէն կը դիտէ մարդկային կատակերգութիւնը...։

Հայուն հարազատ է Զահրատի «կիկօ»ն — կրնանք ըսել՝ Հա՛յն իսկ է։ Սակայն բանաստեղծին արուեստի արժանիքները չեն վերջնաւար տիպարային ստեղծումի մը փաստին մէջ, ո՛չ ալ անոր խորհր – նաւոր մարդկային ստորոգելիներով։ «Մեծ Ֆաղաք», «Բաբի Երկինք»ը ու մինչեւ ա՛յս օրերու Զահրատեան քերթողական ստեղ – ծագործութիւնները իրենց գրական մաս – նայատկութեամբ աշխարհահայեացք մը ի յայտ կը բերեն՝ կեանքը եւ անոր հա – կադրութիւնները լոյս ու ստուերով վկա – յագրելու ինքնատիպ կերպ մը, յաճախ այնքա՛ն անձնատիպ՝ սակայն համայնա – կան միաժամանակ։ Անոնք նոյնիսկ, ո – րոնք անոնց հառագայթումէն կամ մթու – թենէ խրտչում կ'ունենան ի սկզբան, երկրորդ կամ երրորդ ընթերցումով՝ եղ – բայրութեան մինչ այդ չդիտակցուած տարօրէն զգացումով մը կը կապուին ի – րեն։

Զահրատի այլաբանական (ալեկորիք) ստեղծումները կրնան վրիպիլ շատերու հասողութենէն, այնքա՛ն զուսպ է ան՝ այդ տիպարէն իր քերթուածներուն մէջ, ըլլալով հանդերձ բառերէն ու պատկեր – ներէն անդին մտածական աշխարհներ ցնցելու ստակ իմաստասէր մը։

Կը փակենք իր գործին մասին արագ այս ակնարկը, 1977 Փետրուար 21ի ծը – նունդ սա իմաստուն կայլակով.

ԵՐԿԱԿԵՆՑԱՂ

Թէ ջուրին մէջ
Թէ քացօքեայ
Մենք կը փտինք օրէ օր
Իսկ խորարմատ մենք կը տեւենք
Հողին տակ

Թէ հուրին մէջ
Թէ սառնամած
Մենք կը շիջինք օրէ օր
Իսկ մթասէող կը շողշողանք
Հողին տակ

Թէ սուրին հետ
Թէ ապազէն
Մենք կը կոտրինք օրէ օր
Իսկ ճահատակ կ'անմահանանք
Հողին տակ

Զահրատ մեծ մըն է մեր նորագոյնե – րուն մէջ։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(27)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ՄԱՐՍԻԼ (Յատաջ).— Նիւթն էր այն դասախօսութեան որ տուաւ ընկեր Ցակոբ Պալեան, Կիրակի Մարտ 20ին, Մշակոյ – թի Տան Վաստուրեան սրահին մէջ ուր յատկապէս երիտասարդներէ բաղկացած էր ունկնդիրներու բազմութիւնը։ Ձեռ – նարկի կազմակերպումը ստանձնած էր Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն։

Իր ներածականին մէջ, ընկ. Յ. Պալ – եան բացատրելէ յետոյ նիւթին մաս – նաւորումը ու անոր այժմէական բնոյթը մեկնելով այն նկատումէն որ այս վեր – ջին տասնամեակին մեր ժողովուրդը կ'ապրի զարթօնք մը որ առաւելաբար քաղաքական է, բնորոշեց սփիւռքի երի – տասարդութեան յատկանիշները ընդգծե – լով մասնաւորապէս անոր անձնական պայմանները, գտնագան գաղութներու մէջեւ դոյութիւն ունեցող իրամատը, զործելակերպի եւ դատումի նոր եղա – նակները ըստ իր ժամանակի դէպքերու արժէչափերուն եւ գտնագան ազգակից – րու ճնչումի տակ անոր քաղաքական տե – սակէտի կազմակերպումը։ Արդ մեկնելով երիտասարդութեան քաղաքական հայ – եացք-ներէն, մտածելակերպէն, գաղափա – րաբանութիւններէն, դասախօսը բաժնեց երիտասարդութիւնը երկու դասակարգե – րու՝ ապահաղաքակացածներ եւ խաղա – խականացածներ եւ այս վերջինին մէջ գտ – նագանելով երեք խումբեր՝ ազգայնականա – ներ, ապազգայնացած խաղաքականացած – ներ եւ ընկերային,, տնտեսական, ազ – գային սկզբունքներէ մեկնող խաղաքա – կանացածներ։

— Ապահաղաքականացածներ՝

Երբ ազգ. եւ մշակութային ըմբռնողու – թիւնը տեղի կուտայ անձնական դիր – քի վազքին եւ ձգտումին կը ստեղծուի ապաքաղաքականացում ուր նոյնիսկ կը նուազի լեզուական կապը։ Ապաքաղաքա – կանացած երիտասարդութիւնը, որուն մէջ քաղաքական ապրումներ անպոյն են, ոչ թէ միայն չարիք է իր ժողովուրդին այլ նաեւ իր ապրած երկրին։ Ապա – քաղաքականացումը մեծ հարուած կը հասցնէ մեր Դատին որովհետեւ քաղա – քական եւ յեղափոխական գործին մէջ թիւի ներկայութիւնը կարեւոր հարց է։ Արդ մենք ազգովին կը տուժենք ընդ – հանրապէս ապաքաղաքականացած մար – դիկ չեն պատկանիր դասական բնորոշու – մով ճշդուած դասակարգի մը։ Ապաքա – ղաքականացման պատճառներէն մէկը ըս – փիւռքի մէջ գոյութիւն ունեցող գաղու – թային հոգեբանութիւնն է որ կը ստեղ – ծէ տեղացիական կեցուածքներ որոնք կը վնասեն համակարգուած աշխատան – քին։ Պահպանողական կեցուածքները նաեւ կը յառաջացնեն ապաքաղաքակա – նացում։ Ուստի քաղաքական մեր դէկա – վարութիւնը նկատի պէտք է առնէ այս կացութիւնը եւ գտնէ միջոցները մանա – նաւանդ ստեղծելու հաղորդակցութեան ան – հրաժեշտ կարելիութիւնները, որպէսզի այդ երիտասարդութիւնը ինքզինքը վե – րըստին սահմանէ, ինքզինքը վերագտնէ։

— Խաղաքականացածներ

Ա.) Ազգայնականներ՝

Այս թեւը երիտասարդութեան որ իր հետեւէն կը քաշէ մեր ժողովուրդին մեծ մասը, չեչտուած ներկայութիւն է հոն ուր Հայութիւնը կ'ապրի համեմատաբար համախմբուած կեանք։ Մատցած դաս – տիարակութիւնը, դպրոցները, կրօնա – կան ազդեցութիւնները կը մղեն վիճակ դէպի ազգայնական մտածողութեան ուր – կէ կը բխի ազգային արժէքներու նկատ – մամբ յարգանք, ազգ. իրաւունքներ պահանջելու կամք։ Այս երիտասարդու – թիւնը որ մշակութային իրաւունքներու ընդմէջէն կը ձգտի պահել իր տարբեր ըլլալու իրաւունքը, յամառ քաջութեամբ կը սորվի լեզու, պատմութիւն եւ ազգայ – նական այդ տրամադրութիւններով, այդ երիտասարդները կը վերածուին ազգային յանձնառու մարդոց որովհետեւ կը վնաս – ուին միայն հայկականութիւն եւ կ'ապ – րին զգացական Հայութիւնը։

Ուստի, այս երիտասարդութեան մտ – տրապետողը քաղաքական հեռաւոր նը – պատակը չէ։ Զուրկ քաղաքական դաս – տիարակութենէ, չունի ընդհ. քաղաք – կան աշխարհահայեացք, կ'ապրի կղզիա – ցած, կը յենի միայն դիւանագիտական մէջոցներուն որոնք չեն կրնար ազգերու հարցը լուծել։ Այս թեւը եւս չունի մաս – նաւոր դասակարգ։

Բ) Ապազգայնացած խաղաքականացածներ

Ապազգայնացած երիտասարդութիւնը կը մերժէ իր ազգային ինքնուրոյնութի – նը։ Քաղաքականացած բայց ապազգա – յին, այսինքն աշխարհաքաղաքացի, այդ երիտասարդութիւնը չուզեր գրաւել ազ – գային հարցով եւ նաեւ սխալ ըմբռնո – ղութիւն ունի միջազգային հասկացողու – թեան։ Իր ապրած երկիրներու մէջ, այդ երիտասարդութիւնը կ'երթայ դէպի հա – մարկում եւ համարկումէն ձուլում։ Չարկ է այս երիտասարդութիւնը գործի ճամ – բուղ առաջնորդել դէպի հայացում։

Գ) Տնտեսական, ընկերային, ազգային սկզբունքներէ մեկնող խաղաքականա – ցածներ

Այս երիտասարդութիւնը մեկնելով

ՀՈՒՇԱՀԱՐՅԱՆ

Ա. ՊԱՍՏ

ՆՈՒՀԻ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՆ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒՎԱԾՔՆԵՐԸ

— Ա՛հ, ի՞նչ ես մյուս հի՛ն պատմությունները, մոռացել չե՞ս...

Եվ հիշողության մեջ նորից կենդանանում են հայ ժողովրդի ամենաանմոռանալի դեմքերը, որոնց հետ ապրել ենք մանկության տարիներին, որոնց հետ ուրախացել ենք, տխրել, ցավակցել, որոնց հետ միասին ապրել ենք ամբողջ ժողովրդի ցավերն ու հաղթանակները, որոնց հետ միասին ապրել ենք մեր ժողովրդի ամենադժվար ու ամենահպարտ օրերը։ Եվ ահա նորից մեր առջև են կանգնում Նուհի Բանահյուսն ու պատմվածքները։

— Ա՛խ, այդ ինչ ասես չի պատմել Նուհի պապը...

— Նա, իհարկե, ոչ միայն Նուհի պապն էր, այլև հայ ժողովրդի մեծագույն մասը։ Նա ապրում էր ժողովրդի մեջ, ժողովրդի հետ, ժողովրդի հոգսերով, ժողովրդի ցավերով։ Ահա թե ինչու նա ժողովրդի ամենասիրելի մարդն էր։

— Ես, իհարկե, չեմ ժխտում, բայց...

— Ի՞նչ կա որ, ասա՛ տեսնեմ...

— Ես ուզում եմ ասել, որ Նուհի Բանահյուսն ու պատմվածքները ոչ միայն ժողովրդի, այլև մեր ամենամեծ գրողների ուշադրությունն են գրավել։ Ես ուզում եմ ասել, որ Նուհի Բանահյուսն ու պատմվածքները ոչ միայն ժողովրդի, այլև մեր ամենամեծ գրողների ուշադրությունն են գրավել։

— Ա՛խ, ես էլ ինչ հիմար եմ, որ չեմ հասկանում, թե ինչ ես ուզում ասել։

—

ՀՈԳԵՇՈՒՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Լուի Քազադէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիէօ եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան, այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեանի և Օր. Սիրանոյշ Տիլսիզեանի մահուան առթիւ, կը նուիրեն կար. Խաչին 100 ժր., Կապ. Խաչին 100 ֆր., Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան 100 ֆր., «Ցառաջ»ին 100 ֆր. (առանձ. «Ցառաջ»էն)։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 3, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, պահակարգ – թեան պատարագ Նորընտիր Առաջնորդ Է.Գ.Օ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆի։ Ժամը 11ին։ Ուռօրհնէք։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՕԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 3, ժամը 9·30ին հեռատեսիլը Ա. կայանէն հայկ. յայտագիր վարդանանցի նուիրուած։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Պայրամեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ասրինէ Բարունակեան (Մըսոնէն) 100 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասին։

(Առանձ. («Ցառաջ»էն)։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
ԵՒ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 2, յիշատակ յարու – թեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, բազմաձայն պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի առաւ. Ծաղկազարդի պատարագ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք ժամը 16ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն, անդաստան, պատարագ 7·45 – 12, Դռնբացէք 17ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, Լոյս գուարթ ժամը 17ին։
ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

ՍԷՆ–ԺԵՌՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17·30ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ պատարագ, Դռնբացէք ժամը 16ին։

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 10, Դռնբացէք 16·30։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, ՍԷՆ–Լու.— ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին։
ԴՈՒՆԻԱՅԼՔ, ՍԷՆԹ Մարկրիթ ժամը 17
ՍԷՆ–Լու. ժամը 18ին։

Bail à céder

Atelier de confection 60 m2 plus appartement de 3 pièces, salle de bains. Confort.

Noisy-le-Sec 3 kms de l'église de Pantin Tél. : 872-95-58 de 9 h. à 14 h.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Յաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *Կարսի տէօնէր*

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ *Ձիւթապուր — մանթը*

Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին* վրայ *լահմաճուն ու չի–ֆէօփթէ*

Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաչ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 16 Avril au 30 Avril
du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL

PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :

Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON

PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

LIՈՆԻ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 – 1978

Ցառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Վարժարանին նպատակն է Ցրանոսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը։

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Ա. Նարատ Ցղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան։

× Ցուլիս 3–26, հայ պատանիներու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափոխութեան լաւագոյն վայրերէն մէկուն Գաթինոյի մէջ։

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 2, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

Շաւիլ.— Հ. Ց. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ

Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը Մարտ 31, Հինգշաբթի ժամը 19ին Պարոյր – Սեւակ գրադարանը, 32 Ռիւտը Թրեվիզ։ Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ. Նուբհան Ֆէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրհանդակ Ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավրնիւ Վիքթոր Քիւսոն, Իսի։

Տոմսերը առանձ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ԽՆԶՈՑՔ ԵՒ ՁԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Ուս. Օգն. Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։

Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS

Dimanche 3 Avril à 13 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Participation aux frais 75 F.

Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91